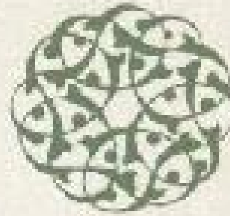
PEYGAMBERLER TARİHİ

4

PEYGAMBERLER TARİHİ ANSİKLOPEDİSİ

TERTİP HEYETİ

İHLÂS MATBAACILIK, GAZETECİLİK ve SAĞLIK HİZMETLERİ A.Ş. adına sahibi

ENVER ÖREN

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

İlhan Apak

TERTİP HEYETİ

Doç. Dr. Ramazan Ayvallı

Doç. Dr. Kemâl Yavuz

Yar. Doç. Dr. Ethem Levent

Muzaffer Durgut : E. Müftü

Sâim Kökçü : E. Müftü

Burhan Kılıç : İ.H.L. Meslek Dersi Öğr.

Yaşar Taşdemir : İ.H.L. Meslek Dersi Öğr.

Ali Kara: İ.H.L. Meslek Dersi Öğr.

Mustafa Kuzu: İ.H.L. Meslek Dersi Öğr.

Ali Yılmaz: İ.H.L. Meslek Dersi Öğr.

Ömer Faruk Yılmaz : Öğretmen

Erdoğan Sevim : İlahiyatçı

TEKNİK SEKRETER

Cemil Bilgiç

KAMERA

Mustafa Güntekin

MONTAJ

Mustafa Asım Gök

BASKI ŞEFİ

Mustafa Kum

DİZGİ VE BASKI

İhlâs Matbaacılık, Gazetecilik ve Sağlık Hizmetleri A.Ş.

Çatalçeşme Sokak No: 17 Cağaloğlu-İST. Tel: 526 18 00 (8 Hat) Telex: 22000

Programlayan:

www.belgelerleislam.com

bilgi@begelerleislam.com

4. CİLT

HÂRÛN ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Hazret-i Mûsâ'nın ana-baba bir büyük kardeşidir. Babasının ismi İmrân bin Yasher'dir. Soy îtibâriyle, Ya'kûb aleyhisselâmın oğullarından Lâvî'ye dayanır. Hazret-i Mûsâ'dan üç yaş büyüktür. Mısır'da doğdu. Mûsâ aleyhisselâmın en yakın yardımcısı, refiki ve veziri idi. Boyu hazret-i Mûsâ'dan uzun olup, yüzü beyaz ve nûrlu idi. İri yapılı, heybetli fakat hâlim, selim ve çok sabırlı idi. Mûsâ aleyhisselâmla birlikte Fir'avn'u îmâna dâvet ettiler. İsrâiloğullarının Fir'avn'un zulmünden kurtarılmasında, Mûsâ aleyhisselâma yardımcı oldu. Mısır'da kaldığı müddet içinde ve Mısır'dan çıktıktan sonra, Mûsâ aleyhisselâmın yanından hiç ayrılmadı. Hazret-i Mûsâ, münâcâtta bulunmak ve Tevrât'ı almak üzere Tûr Dağı'na gittiği zaman, onu yerine vekil bıraktı. İsrâiloğulları, Sâmirî isminde bir münafığın teşvikiyle altından bir buzağı heykeli yapıp ona taptılar. Hârûn aleyhisselâm, mâni olmak için gayret sarfetti ise de dinlemediler. İsrâiloğullarının Tîh sahrasında kaldıkları kırk senenin sonuna doğru, Mûsâ aleyhisselâmdan üç sene önce 120 yaşında iken Tûr-i Sînâ'da vefât etti.

Hazret-i Mûsâ; hilâfet, imâmlık, âlimlerin başkanlığı, Ahid sandığını açma hizmetleri gibi çeşitli işleri Hazret-i Hârûn'a teslim etmişti.

O zamanlar, Mısır, zulmü ile meşhûr olan fir'avnların idâresinde idi. Ya'kûb aleyhisselâmın neslinden gelen İsrâiloğullarının, çoğalıp Mısır'a Hâkim olacaklarından korkuyorlardı. Bu yüzden, kendi rahat ve saltanatlarının ellerinden gitmemesi için her türlü hîle, zulüm ve işkenceye başvuruyorlar, İsrâiloğullarını köle olarak en ağır işlerde çalıştırıyorlardı. Mûsâ aleyhisselâmın doğduğu yıllarda başta bulunan Fir'avn, tanrılık iddiasında bulunup, insanları kendisine secde ettiriyordu. Fir'avn bir gece rüyâsında; Beyt-ül Mukaddes'ten çıkan bir ateşin Mısır'ın evlerini kaplayıp kül ettiğini, Kıptîleri yakıp, İsrâiloğullarına dokunmadığını gördü. Korkuyla uyanan Fir'avn, telâşla hemen; kâhinleri, sihirbazları, rüyâ tabircilerini ve

müneccimleri çağırdı. Rüyâsının tabirini istedi. Onlar rüyâyı şöyle tabir ettiler: (Yakında İsrâiloğulları içinde bir çocuk dünyâya gelir; mülkü, saltanatı elinizden alır. Sizi ve milletinizi yurdunuzdan çıkarır, dîninizi değiştirir. Onun doğacağı zaman çok yakındır.) Bu, Fir'avn içinde en acı ve hiç tahammül edilmez bir söz ve mutlaka yok edilmesi icâbeden bir tehlike idi. Bunu duyar duymaz, kin ve nefret ile dolu bir şekilde kendine yakışan en çirkin kararı verdi. Merhamet hislerinden tamâmen mahrûm olduğu için, saltanatına son verecek olan çocuğu ortadan kaldırmak istedi. Tedbir olarak, İsrâiloğullarından yeni doğan erkek çocukların öldürülmesini emretti. Yeni doğan erkek çocuklarını öldürttü. Mısır'ın yerli ahâlisi olan Kıptîlerin reîsi, Fir'avn'un yanına girip; "Sen İsrâiloğullarının çocuklarını öldürüyorsun. Bu arada yetişkinler de öldürülüyor. Böyle giderse, bizim işimiz gâyet zor olacak. Zor ve meşakkatli işler bize kalacak." diyerek endişelerini bildirdi.

Fir'avn, bunun üzerine ülkesinde İsrâiloğullarından doğacak erkek çocukların bir sene öldürülüp, ertesi sene öldürülmemesini emretti.

Hârûn aleyhisselâm, erkek çocukların öldürülmediği senede doğmuştu. Hârûn aleyhisselâmın çocukluğu ve gençliği Mısır'da geçti. Fir'avn'un sarayında büyüyen Mûsâ aleyhisselâm, kazâ ile bir Kıptînin ölümüne sebep olduğu için Mısır'dan Medyen'e gitti. 8-10 sene Şuayb aleyhisselâmın yanında kalıp, ona hizmet etti, kızıyla evlendi. Mısır'a dönerek Tûr Dağı'na uğradı ve vâsıtasız, mekânsız ve nasıl olduğu bilinemeyen bir şekilde Allahü teâlânın kelâmına mazhar oldu. Allahü teâlâ ona vahy edip, peygamberlik emrini bildirdi. Fir'avn'ı, bir olan Allahü teâlâya inanmaya ve ibâdet etmeye dâvet etmesini emretti. Mûsâ aleyhisselâm, Allahü teâlâdan, Kur'ân-ı kerîmde bildirildiği gibi meâlen; "(Yâ Rabbî!) Bana ehlimden (ailemden) kardeşim Hârûn'u vezir et ki, (peygamberlik vazifesini yerine getirirken) bana yardımcı olsun. Onunla (kardeşim Hârûn'la) arkamı kuvvetlendir. Onu; işimde (nübüvvet ve risalet vazifemi tebliğde) bana ortak eyle." (Tâhâ sûresi: 29-32) "Çünkü kardeşim Hârûn, lisân bakımından benden daha fesihtir. Onu da benimle beraber, bana yardımcı olarak gönder ki, beni tasdîk etsin. (Hakikatin Özünü söyleyerek, delilleri açıklasın, şüphe ve tereddütleri gidersin.) (Kasas sûresi: 34) diye Allahü teâlâya münâcâtta bulundu. Allahü teâlâ buyurdu ki: "Ey Mûsâ! İstediklerinin hepsi sana verildi!" (Tâhâ sûresi: 36) "Senin bâzunu kardeşinle kuvvetlendireceğiz

(seni kardeşinle takviye edeceğiz) ve size düşmanlarınız üzerine bir galebe ve üstünlük vereceğiz ki, onların zararı size yetişmeyecek (ve sizi öldüremeyecekler). Bu âyetlerimizle (mucizelerimizle) onlara gidin. (Onları Hakk'a dâvet edin. Mûcizelerinizi göstererek, benim hükümlerimi tebliğ edin.) Siz ve size tâbi olanlar, (Fir'avn ve kavmine karşı) galib geleceksiniz." (Kasas sûresi: 35)

Bu sûretle Mûsâ aleyhisselâmdan sonra, Hârûn aleyhisselâma da peygamberlik emri bildirildi. Hazret-i Mûsâ, bir an evvel Mısır'a gidip, tebliğ vazifesine başlamak üzere yola çıktı. Bu sırada, Hârûn aleyhisselâma da vahiy gelmiş ve peygamber olduğu, kardeşi Mûsâ (aleyhisselâm) ile yapacağı işler bildirilmişti. Allahü teâlâ vahy edip, Hazret-i Mûsâ'nın gelmekte olduğunu, ona ve kendine peygamberlik verdiğini ve onu (Hârûn'u), Hazret-i Mûsâ'ya vezir, yardımcı yaptığını haber verdi ve; "Zilhicce ayının evvelinde, Cumartesi günü başkasının haberi olmadan Nil Nehri kenarına Mûsâ'yı karşılamaya git" buyurdu.

Hârûn aleyhisselâm bildirilen zamanda gitti. Biraz sonra Mûsâ aleyhisselâm ve beraberindekiler çıkageldi. Nil Nehri kenarında karşılaştılar. Uzun müddet ayrı ve hasret kalan iki kardeş peygamber, kucaklaşarak hasret giderdiler. Mûsâ aleyhisselâmla Hârûn aleyhisselâm, akşam vakti Fir'avn'ı Allahü teâlâya îmâna dâvet etmeye gittiler. Onu tevhide, Allahü teâlâya îmân ve yalnız O'na ibâdet etmeye çağırdılar. Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirildi: "İkiniz Fir'avn'a gidin. (Onu dîn-i tevhide dâvet edin.) Çünkü o, (ilahlık iddiasında bulunmakla) hakîkaten pek azgınlık etti. Ona yumuşak muâmelede bulunun, yumuşak söz söyleyin. Olur ki, nasîhat dinler, yahut Allahü teâlânın azâbından korkar." (Tâhâ sûresi: 43-44) "İkiniz Fir'avn'a varıp; Biz âlemlerin Rabbi olan Allahü teâlânın peygamberleriyiz deyin." (Şuarâ sûresi: 16) Bunun üzerine Hârûn ve Mûsâ'nın (aleyhimesselâm) meâlen şöyle dedikleri bildirildi: "Ey Rabbimiz! Onun (yani Fir'avn'un mûcize göstermeye vakit bırakmayıp) bize karşı aşırı gitmesinden, yahut azgınlığını arttırmasından korkuyoruz." (Tâhâ sûresi: 45) Bu, kendilerine verilen vazifeye ve dâvet ediş usûlüne îtirâz değildi. Fir'avn'un kötülüğü ve azgınlığı artarsa, kendilerini ve inananları korumak husûsunda ne yapabileceklerini beyân buyurmasını dilemekti. Allahü teâlâ buyurdu ki: "Korkmayın. Çünkü ben sizinle

beraberim. (Sizin koruyucunuz, yardımcınız benim. Sizin ile Fir'avn'un arasında geçecek konuşmaları ve muâmeleleri) işitirim ve görürüm." (İbn-i Abbâs'ın (radıyallahü anh) bildirdiğine göre ben sizin duâlarınızı işitirim ve icâbet ederim.) Haydi ona (Fir'avn'a) gidip; Şüphe yok ki biz senin Rabbin tarafından sana gönderilmiş peygamberleriz. İsrâiloğullarını bizimle beraber gönder (onlarla Arz-ı mukaddes'e gidelim) ve onlara (ağır işlerde çalıştırmak veya çocuklarını öldürmek sûretiyle) işkence etme. Biz sana muhakkak Rabbin tarafından mûcize ile geldik. Selâm, doğru yolda gidip, hidâyete tâbi olan kimse üzerine olsun" deyin." (Tâhâ sûresi: 46-47)

Hâzin ve Ebüssü'ûd tefsîrlerinde bildirildiğine göre, Abdullah bin Abbâs'dan (radıyallahü anhümâ) gelen rivâyette; Mûsâ ve Hârûn aleyhimesselâm Fir'avn'la görüşüp, onu Allahü teâlâya îmân ve ibâdet etmeğe dâvet etmek üzere birkaç defâ saraya gittiler. Ancak saraydaki vazifeliler tarafından içeriye alınmadılar. Bu sırada onların peygamber oldukları etrâfta duyulup, konuşulmaya başlandı. Nihâyet bu haberi alan Fir'avn da onları susturup, dâvâlarından vazgeçireceğini zannetti. Mısır'ın ileri gelenlerinden beşyüz kişilik bir meclisi sarayında topladı. Ondan sonra, Mûsâ ve Hârûn'u (aleyhimesselâm) kabûl etti.

Mûsâ aleyhisselâm, Allahü teâlânın tek ve yegane mâbud olduğunu, ancak O'na ibâdet edilmesi gerektiğini, kendilerinin âlemlerin Rabbinin peygamberleri olduklarını gâyet fasîh ve beliğ sözlerle ifâde etti. Fir'avn ve yanında bulunanlar, bu sözler karşısında verecek cevap bulamadılar.

Kendisinin ilâh olduğunu iddia eden ve insanların kendisine secde etmelerini isteyen Fir'avn, Mûsâ ve Hârûn'un (aleyhimesselâm) dâvetini ve izâhlarını kabûl etmedi. Âcizliğinin ifâdesi olarak onlarla alay etmeye, iftirâ ve hakâret dolu sözler konuşmaya başladı. Şuarâ sûresi 27. âyetinde bildirildiği gibi meâlen; "Fir'avn, yine alay edici bir tavırla meclisinde olanlara; işte bu size gönderilen peygamberiniz (!) Elbette, muhakkak bir mecnûndur, delidir... dedi."

Mûsâ aleyhisselâm, Fir'avn ve adamlarına; Allahü teâlânın var ve bir olduğunu, her şeye kudretinin kâfi geldiğini, O'ndan başka ibâdet edilecek başka mâbud bulunmadığını ikna edici delillerle izâha devam etti, Mûsâ

aleyhisselâmın bu tesirli sözlerinin karşısında cevap veremeyeceğini ve davasından vazgeçiremeyeceğini anlayan Fir'avn, onu zindana atıp habse koymakla tehdit etti.

Tehditler karşısında bile azminden hiç bir şey kaybetmeyen Mûsâ aleyhisselâm, mûcize vâdetti. Mûcize gösterdiği takdirde îmân edeceğini söyleyen Fir'avn, apaçık mûcizeleri gördüğü hâlde îmân etmedi.

Rivayet edilir ki: Fir'avn, bu mûcizeler karşısında îmân etmek istedi. Fakat, veziri Hâmân, o mûcizelerin sihir olduğunu söyleyerek onu niyetinden vazgeçirdi.

Aslında pek kibirli olan ve teb'asını kendine taptıran Fir'avn, başkalarına hiç danışmazdı. Lâkin gördüğü bu mûcizeler karşısında acze ve korkuya düşünce, yanındakilere; "Peygamber olduğunu söyleyen Mûsâ ve kardeşi Hârûn aleyhimesselâm hakkında ne yapmamızı tavsiye edersiniz?" diye sordu. Orada bulunanlar, Mûsâ'yı ve kardeşi Hârûn'u (aleyhimesselâm) hapsetmesini, onları öldürmemesini, idâresi altındaki şehirlerde bulunan sihirbazların hepsini, marifet ve hünerlerini göstermeleri için toplamasını tavsiye ettiler.

Fir'avn bu fikri beğendi ve memleketin dört bir tarafındaki sihirbazları çağırttı. Halka da îlân ederek, bir bayram gününde toplanmalarını emretti. Fir'avn, sihirbazlara, Mûsâ aleyhisselâma gâlip geldikleri takdirde, çok mükafat ve hediyelerde bulunacağını vâdetti. Nihâyet tâyin edilen gün geldi. İnsanlar meydanı doldurdular. Mûsâ ve Hârûn (aleyhimesselâm) da geldiler. Mûsâ aleyhisselâm, Tâhâ sûresi 61. âyetinde bildirildiği gibi meâlen; "Mûsâ (aleyhisselâm) sâhirlere (sihirbazlara) hitâb ederek; Size yazıklar olsun. Allahü teâlâya yalan olarak iftirâ etmeyin. (Mûcizelerine sihir diyerek îtirâza kalkışmayın.) Eğer iftirâ ederseniz, Allahü teâlâ hiç biriniz kalmamak üzere hepinizi helâk eder. (O hâlde iftirâ etmeyin ki, sizi helâk etmesin.) Allahü teâlâya karşı yalan uyduran herkes muhakkak hüsrâna uğramıştır dedi."

Mûsâ aleyhisselâmın bu sözleri, Allahü teâlânın rızâsı için söylenmiş olduğundan tesirli oldu. Oradaki sihirbazlar, bu sözlerin bir sihirbaz sözü

olmadığını anladılar. Heyecanlı bir şekilde konuyu kendi aralarında istişâre ettiler. Fir’avn'un zararından çekindikleri için, gâyet gizli ve sessiz bir şekilde konuştular. Hepsi sihirden vazgeçip, îmân etmeye meylettiler. Fakat, Fir’avn'un kendilerine zulüm ve işkence edeceğinden korktukları için, kararlarını açıklamayı karşılaşmadan sonraya bıraktılar. Mûsâ aleyhisselâmın galib gelmesi hâlinde hep birden ona tâbi olmayı kararlaştırdılar.

Sonra ortaya çıkıp, hünerlerini göstermeye başladılar. Ellerindeki ip ve asalarını yere koyduklarında; onların ipleri ve asaları, yaptıkları sihirden dolayı yılan sûretinde gerçekten koşuyormuş gibi göründü. Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâma asâsını yere bırakmasını vahy etti. Mûsâ aleyhisselâm asâsını yere bırakınca, büyük bir ejderha olup, sihir ile uydurdukları yılan sûretinde görünen şeylerin hepsini yuttu. Tutunca, yine eskisi gibi asâ oluverdi. Bunun üzerine sihirbazlar, Mûsâ aleyhisselâmın, Allahü teâlâ tarafından gönderilmiş hak peygamber olduğuna inandılar. Secdeye kapanarak; “Biz âlemlerin Rabbine îmân ettik, ki O, Mûsâ ve Hârûn'un aleyhimesselâm Rabbidir.” demek sûretiyle Mûsâ ve Hârûn'un aleyhimesselâm peygamberliğini tasdik ettiler.

Sihirbazların büyük bir topluluk içinde, kalabalık bir grup hâlinde Mûsâ ve Hârûn'a aleyhimesselâm inanmaları, Fir’avn'un hâkimiyetini, tanrılık iddiasını sarsmış ve halktaki Fir’avn korkusunu azaltmıştı. Tebaası önünde, sihirbazların îmân etmeleri, Fir’avn'u çılgına çevirmişti. Onları; ellerini ve ayaklarını çaprazlama olarak kesip, hurma kütüklerine asarak cezâlandıracağını söyleyerek tehdit etti. Fir’avn'un bu açık ve korkunç tehdidi, yeni mü’minleri yıldırmadı, aksine onların îmânlarını ve bağlılıklarını daha da arttırdı. Mûsâ aleyhisselâmın mûcizelerine sihir diyen, bunu ispat için sihirbazları toplayan Fir’avn ve avânesi, umduklarını bulamadılar. Aksine hiç beklemedikleri şekilde perişân oldular.

Rivâyet edildiğine göre, Fir’avn, başka kimselerin de Mûsâ aleyhisselâma inanıp, tâbi olmalarını önlemek ve insanların gözlerini korkutmak için, o gün îmân eden sihirbazların hepsinin ellerini ve ayaklarını çaprazlama olarak kestirtti. Sonra hurma dallarına asmak sûretiyle şehîd etti.

Âcizlik ve perişânlık içerisinde bulunan Fir'avn, Mûsâ ve Hârûn'a aleyhimesselâm herhangi bir zarar veremedi. Mûsâ ve Hârûn aleyhimesselâm oradan ayrılıp, İsrâiloğullarının yanına geldiler.

Bu yenilgi Fir'avn'a ağır geldi. Mûsâ aleyhisselâma inananlara ve İsrâiloğullarına, akla hayâle gelmeyecek eziyetler yapmağa başladı. Fir'avn'un zulmü o dereceye vardı ki, Allahü teâlâya inanan İsrâiloğullarının, cemâat hâlinde namaz kılıp ibâdet ettikleri mabetleri yıktırdı, onları namaz kılmaktan men etti. Bunun üzerine Allahü teâlâ, onların evlerinde de namaz kılabileceklerini bildirdi. Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde Yûnus sûresi 87. âyetinde meâlen şöyle bildirildi: "Biz Mûsâ'ya ve kardeşine (Hârûn'a) vahy ettik (emreyledik) ki: Mısır'da kavminizden mü'min olan kimseler için evler edininiz. (O evlerde oturur, ibâdete devam edersiniz) ve evlerinizi namazgah kılınız (veya kıble yapınız) ve namazı dosdoğru (şartlarına ve rükûnlerine dikkat ederek) edâ ediniz. (Artık hariçte namaz kılarak düşmanların eza, cefâ ve fitnelerine maruz kalmayınız. Evlerinde gizli olarak namaz kılan) müzminleri, (dünyâda nusret, âhırette de) Cennet ile müjdele."

İsrâiloğulları, durumlarından Mûsâ aleyhisselâma şikayetçi oldular. Mûsâ aleyhisselâm da onlara sabır tavsiye edip, yakında kurtulacaklarını müjdeledi. Allahü teâlâ, Mûsâ ve Hârûn'un (aleyhimesselâm) duâ etmesi üzerine, Fir'avn ve kavmine ikaz olarak bâzı musîbetler gönderdi. Onlar her seferinde Hazret-i Hârûn ve Hazret-i Mûsâ'ya gelip îmân edeceklerine söz vererek belânın kaldırılmasını istiyorlar; belâdan kurtulunca da, yeniden, eski sapıklık ve azgınlıklarına dönüyorlardı. Onlar bir iyiliğe kavuşunca; (Bu bizdendir, bizim iyiliğimizdendir) diyerek kendilerinden; bir, felaket gelince de Mûsâ aleyhisselâm ile inananlardan biliyorlardı.

Bu musîbetlerden birincisi tûfandı. Bu husûs A'râf sûresi 130. âyet-i kerîmesinde meâlen; "Biz Fir'avn'un kavmini kıtlık, kuraklık ve meyvelerin noksanlığıyla ibtila ettik. Tâ ki, düşünsünler, ibret alsınlar da küfür ve isyândan vazgeçsinler." buyrulmak sûretiyle bildirildi.

Fir'avn ve kavmi tufân ile yola gelmedi. Îmânsızlık, azgınlık ve taşkınlıklarına devam ettiler. Bunun üzerine Allahü teâlâ Kıptîlerin

mahsullerine çekirgeleri musallat etti. Çekirgeler; ekinleri, meyveleri, ağaçların yaprak ve çiçeklerini yiyip bitirerek, tamâmen silip süpürdüler.

Çekirge musîbetiyle ıslâh olmayan Fir'avn ve kavmi üzerine Allahü teâlâ bit (haşerât) musîbetini gönderdi. Daha sonra kurbağa musîbeti ile de imtihân edildiler. Bunun gibi başka musîbetlerle de imtihân edilen Fir'avn ve kavmi ıslâh olmadılar.

Mûsâ ve Hârûn (aleyhimesselâm) Allahü teâlânın dînini yaymak ve insanların dünyâ ve âhırette kurtuluşa ermelerine vesile olmak için yıllarca, yılmadan, usanmadan uğraştılar. Başlarına bir çok musîbet ve belâlar gelen Fir'avn ve kavmi ıslâh olmadığı gibi, gün geçtikçe zulüm ve azgınlıklarını arttırıyorlardı. Bu arada Mûsâ ve Hârûn (aleyhimesselâm), İsrâiloğullarının dîni ve sosyal hayatlarının düzeltilmesi için de çırpınıyorlardı. Fir'avn ve adamları onları rahat bırakmadığı gibi, İsrâiloğulları da bâzı zorluklar çıkarıyorlardı. A'râf sûresi 129. âyetinde bildirildiği gibi, Mûsâ aleyhisselâma, meâlen; "Sen bize peygamber olarak gelmeden önce de, geldikten sonra da eziyet çektik." diyorlardı. Mûsâ aleyhisselâm ise onlara sabrı tavsiye edip, ümîd ve tesellî veriyordu.

Mûsâ ve Hârûn aleyhimesselâm Fir'avn ile adamlarının ıslâh olmaz hâllerine bakıp onlardan ümit kestiler. Duhân sûresi 22. âyetinde bildirildiği gibi meâlen; "Mûsâ (aleyhisselâm) Allahü teâlâya duâ edip; yâ Rabbî! Bunlar küfür üzere ısrâr eden bir kavimdir dedi." Başına gelen musîbetlerden ders almayan, ancak musîbet ve belâlardan da bir türlü kurtulamayan Fir'avn, İsrâiloğullarının Mısır'dan çıkarılmasını emretti.

"Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâma vahy edip buyurdu ki: Kullarım (İsrâiloğulları) ile gece Mısır'dan çıkıp git! (Fakat) muhakkak siz (Fir'avn ve avânesi tarafından) tâkib olunacaksınız." (Duhân sûresi: 23) "Denizden onlara kuru bir yol aç. Batmaktan ve düşmanların yetişmesinden korkma, endişe etme." (Tâhâ sûresi: 77)

Mûsâ aleyhisselâm bu ilâhî emir üzerine kavmini hazırlayıp, yola çıktı. Fir'avn onları serbest bıraktığına pişman olduğundan, yakalayıp yok etmek için, bir ordu ile arkalarından gitti. Mûsâ aleyhisselâm ve kavmi,

Kızıldeniz'den yürüyerek Sina Yarımadası'na geçtiler. Fir'avn ve ordusu da geçmek için denize yürüyünce, küfür ve azgınlıklarının cezâsı olarak; boğulup, helâk oldular. (Bkz. Mûsâ aleyhisselâm)

Mûsâ aleyhisselâm, kavmiyle beraber Tîh çölünde bulunduğu sırada, Allahü teâlâdan gelen vahiy ile Tevrât-ı şerîfi almak üzere, Tûr Dağı'na çağrıldı. Kırk gün süren bu yolculuğa çıkmadan önce ağabeyi Hârûn aleyhisselâmı yerine vekil bıraktı ve A'râf sûresi 142. âyetinde bildirildiği gibi meâlen; "Ve Mûsâ (aleyhisselâm Allahü teâlânın emri üzerine Tûr Dağı'na gideceği zaman) kardeşi Hârûn'a dedi ki: "(Ey nübüvvet sâhibi kardeşim! Ben Tûr'a gidiyorum.) Sen kavmimin içinde benim halîfem ol. (Onları gözet, onların neleri yapıp, neleri terk ettiklerine dikkat et.) İçlerinde düzeltilmesi icâb edenleri ıslâh eyle. (Onların dünyâ ve âhıret işlerine dâir ıslâha muhtâç işlerini hallet. Onlara yumuşak davran ve ihsân edici ol) ve müfsidlerin, bozguncuların yoluna tâbi olma. (Onların bozguncu ve ifsâd edici isteklerine uyma. Eğer onlar seni eğri yollara çağırırlarsa, onlardan uzak dur.)"

Mûsâ aleyhisselâmın; "Bozguncuların yoluna tâbi olma." buyurmasının sebebini, İsmâil Hakkı Bursevî hazretleri Rûh-ul-Beyân tefsîrinde şöyle bildiriyor: İsrâiloğulları, daha önce Allahü teâlânın düşmanları olan Fir'avn ve kavmi üzerine verdiği musîbetleri ve Mûsâ aleyhisselâmın mûcizelerini açık seçik gördükleri hâlde, Hakk'a ve hakîkate uymayan isteklerde bulunmuşlardı. Fir'avn'un zulmünden kurtulup, denizi geçtikten sonra putlara tapan bir kavme rastlayınca, Mûsâ aleyhisselâmdan kendileri için put yapmasını İstemişlerdi. Mûsâ aleyhisselâm, işte bu sebeple kardeşi Hârûn aleyhisselâma İsrâiloğullarından gelebilecek bu şekildeki isteklere karşı tedbirli olmasını tavsiye etti.

Mûsâ aleyhisselâmın Allahü teâlâ ile konuşmak ve Tevrât'ı almak üzere gitmesinden sonra, İsrâiloğulları arasında îtibâr sâhibi olarak bilinen Sâmirî adında bir münâfık; İsrâiloğullarının Mısır'ın yerli halkı olan Kıbtîlerden ödünç alarak getirdikleri altın ve gümüşten yapılan süs eşyalarının haram olduğunu ve bunların atılması gerektiğini söyleyerek fitne çıkardı. İsrâiloğulları da onun teşvikiyle bir çukur kazıp, süs eşyalarını oraya attılar. Kızıldeniz'den kurtulduktan sonra, sığır sûretinde putlara tapan bir kavme

rastlayınca, Mûsâ aleyhisselâmdan kendilerine de bir put yapmasını isteyen İsrâiloğullarının, sığır heykeline karşı ibtilalarının olduğunu bilen Sâmirî atılan altın ve gümüşleri eritti. Başka bir rivâyete göre ise bir kuyumcuya erittirdi. Aslen ineğe tapan bir kabîleden olduğu da rivâyet edilen ve mesleği kuyumculuk olan Sâmirî, eritilen altınlardan bir buzağı heykeli yaptı. Tâhâ sûresi 88. âyetinde bildirildiği gibi meâlen; "(Sâmirî ve avânesi, İsrâiloğullarına); "İşte sizin de Mûsâ'nın da tanrısı budur. Fakat (Mûsâ) unuttu (da onu aramak üzere Tûr'a gitti) dediler." İsrâiloğullarının câhilleri, Sâmirî'nin bu hîlesine aldanıp, hakkında Kur'ân-ı kerîmde; "Onlar görmezler ve bilmezler mi ki o buzağı onlara söylemez, onlar söyleseler cevap vermez. Onlara ne bir zarar, ne de bir fayda vermek kudretine sâhip olmaz." (Tâhâ sûresi: 89) buyrulan buzağıya ibâdet etmeye başladılar.

Hârûn aleyhisselâm, kavminin, câhilce, Sâmirî'nin hîlesine aldanmak sûretiyle altın buzağı heykeline tapıp, ibâdet ettiğini gördü ve çok üzüldü. Onları bu inanış ve hareketlerinden uzaklaştırmaya çalıştı. Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirildi: "Ey kavmim! Siz bu buzağıyla ibtila (İmtihân) olundunuz. (Bu buzağının, şekline ve buzağı böğürmesine benzer ses çıkarmasına bakarak aldandınız. Bir olan Allahü teâlâya îmânı ve ibâdeti terk edip, şirke düştünüz. Sâmirî sizi aldattı ve ey kavmim!) Şüphe yok ki, sizin Rabbiniz Rahmân olan Allahü teâlâdır. Artık (şirkten vazgeçip) bana tâbi olun. (Benimle birlikte âlemlerin Rabbi olan Allahü teâlâya ibâdet edin) ve benim emrime itâat ediniz (size tebliğ etmekle vazifeli olduğum din üzerinde sebât edip, müşriklerin yaptığı hareketlerden sakınınız) dedi." (Tâhâ sûresi: 90)

Hârûn aleyhisselâm, böyle söylemekle, onları kötü bir işten sakındırdı. Allahü teâlânın "Rahmân" olduğunu bildirerek; O'nu tanımaya ve ibâdet etmeye dâvet etti. Kendisinin Allahü teâlânın peygamberi ve peygambere uymanın da vâcib olduğunu anlattı.

Hârûn aleyhisselâm kavmine bu şekilde nasîhatiyle şu husûsları anlatmaya çalışmıştır:

Birincisi; “Siz, buzağı ile imtihân olundunuz.” buyurmakla onları bâtıldan nehy etti. Çünkü zararın giderilmesi, faydanın celb edilmesinden daha evlâdır.

İkincisi; marifet-i ilâhiyyeye dâvet etti ve buyurdu ki: “Şüphe yok ki, sizin Rabbiniz Rahmân olan Allahü teâlâdır.” Çünkü Allahü teâlâyı tanımak, îmândandır. Bu sebeple diğer ibâdetlerden evlâdır.

Üçüncüsü; ümmetin, peygambere tâbi olmasının vâcib olduğuna işâret ederek; “Bana tâbi olun.” dedi.

Dördüncüsü; kavmini, Allahü teâlâya ibâdet etmeye ve dînin diğer emirlerine uymaya dâvet etti.

İsrâiloğulları Hârûn aleyhisselâmın bu şekildeki nâzik îkâzına kulak asmadılar. Dâvetini de kabûl etmediler. Üstelik Hârûn aleyhisselâma cevâben dediler ki: “Mûsâ (aleyhisselâm), bize dönüp gelinceye kadar bu buzağıya tapmaktan vazgeçmeyeceğiz.” (Tâhâ sûresi: 91) Onlar böyle söylemekle Hârûn aleyhisselâmın sözlerini delil kabûl etmediler. “Ancak Mûsâ aleyhisselâmın sözünü kabûl ederiz.” dediler. Böylece açık bir hakîkati anlamak kâbiliyetinden mahrûm olduklarını göstermiş oldular.

Hârûn aleyhisselâm, kavminin, dünyâ ve âhırette saâdete kavuşmasını istediği için, onları bu kötü işten sakındırmaya devam etti. Onun nasîhat ve uyanlarını bir kısmı kabûl ettiyse de bir kısmı dinlemeyerek ona; “Sen kendine bak, yoksa seni öldürürüz. Sen Mûsâ'yı kıskandın, bizim üzerimize peygamber olmak ve bize emretmek için Tûr'a gönderdin.” dediler.

Hârûn aleyhisselâm da buzağı heykeline tapmayan ve kendine inanan onikibin kişiyle birlikte onların içinden ayrılmak veya onlarla sert bir şekilde mücâdele etmek istedi. Fakat Mûsâ aleyhisselâmın; “İsrâiloğullarını parçaladın ve birbirinden ayırdın.” demesini düşünerek, bu işten vazgeçti. Onlarla uğraşmanın faydasız olacağını düşünüp, Mûsâ aleyhisselâmın Tûr Dağı’ndan dönmesini bekledi.

Mûsâ aleyhisselâm; Allahü teâlânın takdir ettiği kırk günün sonunda, Tevrât'ı almak ve Allahü teâlâ ile konuşmak üzere, bildirilen makâma gittiği

zaman, Allahü teâlâ ona, kavminin imtihân edildiğini, Sâmirî tarafından saptırıldığını ve onun yaptığı bir buzağıyı ilâh edindiklerini bildirdi. Mûsâ aleyhisselâm, Tevrât-ı şerîfin levhalarını alarak Tûr Dağı'ndan ayrıldı. Kavminin yanına döndü. Onları buzağıya tapar vaziyette bulunca üzüldü.

İsrâiloğullarından bir kısmının saparak altın buzağı heykeline tapmasının sebebini, vekil bıraktığı Hârûn aleyhisselâmdan öğrenmek istedi. Üzgün ve dargın bir şekilde, üzerinde Tevrât yazılı levhaları yere bırakarak Hârûn aleyhisselâmın yanına geldi. Bu husûs A'râf sûresi 150. âyetinde meâlen şöyle bildirildi "Mûsâ (aleyhisselâm) gadabının şiddetinden dolayı, elinde bulunan Tevrât levhalarını yere bıraktı. (O gadabla, bunların buzağı heykeline ibâdete başlamalarına niçin mâni olmadın mânâsına) kardeşi Hârûn'un başından (saçından) tutup, kendine çekti..." ve ona Tâhâ sûresi 92. âyetinde meâlen buyrulduğu gibi; "Dedi ki: Ey Hârûn ! (Sen peygambersin, benim kardeşim, vezirim ve halîfemsin) onların (İsrâiloğullarının) dalâlete düştüklerini (buzağı heykeline taptıklarını) gördüğün zaman, seni bana tâbi olmaktan ne alıkoydu? (Yâni, onların böyle hidâyet yolundan ayrılıp şirke düştüklerini gördüğün hâlde, onlarla neden harb etmedin? Benim yolumda hareket ederek neden onlara karşı çıkmadın, gazâb ve hiddet gösterip mücâdele etmedin? Yâhud neden onların aralarından ayrılmadın?) Yoksa emrime karşı mı geldin?"

Fahreddîn-i Razî hazretleri Tefsîr-i Kebîr'inde Mûsâ aleyhisselâmın Tûr Dağı'na giderken, kardeşi Hârûn aleyhisselâma nasîhatte bulunması ve dönüşte ona hitâb ediş şekliyle ilgili olarak şöyle buyuruyor: Mûsâ aleyhisselâm Tûr Dağı'na giderken Hârûn aleyhisselâma; "Sen kavmim içinde benim halîfem ol ve onları ıslâha çalış." diye nasîhatte bulunmuştu."

Tûr Dağı'ndan dönüşünde ise kavminin buzağı heykeline taptığını görünce, din gayretinden dolayı üzülerek, kardeşi Hârûn aleyhisselâmın yanına gelip, bu hâdisenin sebebini öğrenmek istedi. Kardeşinin başından tutarak kendine doğru çekti. İnsan bir hâdise karşısında üzülünce ve gadaplanınca da kendi nefsine karşı böyle hareketler yapar. Dudaklarını ısırır, parmaklarını birbirine geçirir veya kendi sakalından başından tutarak üzüntüsünü ve pişmanlığını gösterir. Bunun gibi, Mûsâ aleyhisselâm Hârûn aleyhisselâmı, kendi nefsi gibi kabûl ederek başından ve sakalından tutup çekmiştir. Çünkü

o, Mûsâ aleyhisselâmın kardeşi, halîfesi ve en yakın yardımcısıydı. Yoksa, Mûsâ aleyhisselâmın buradaki hareketi, Hârûn aleyhisselâma herhangi bir kin, düşmanlık sebebiyle değildi.

Mûsâ aleyhisselâmın; “Yoksa emrime karşı mı geldin?” sözü ise, Hârûn aleyhisselâmın vâcib olan bir emre itâat etmediği mânâsına olmayıp, yapıp yapmamakta serbest olduğu, Mûsâ aleyhisselâmın nasîhati idi. Bu ise terk-i evlâ mânâsınadır. Mûsâ aleyhisselâmın sözü evlâ, Hârûn aleyhisselâmın hareketi ise terk-i evlâdır. Bu ise, peygamberler hakkında câizdir. Yoksa Hârûn aleyhisselâmın kesin ve vâcib olan bir emre itâat etmemesi demek değildir.

Hârûn aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâmın bu hareket ve sözleri karşısında, özür beyân ederek dedi ki: “Ey anamın oğlu (Ey şefkâtli kardeşim)! Benim sakalımı ve başımı tutma (ben mâzurum). Ben, muhakkak senin (Tûr Dağı’ndan dönüşünde), sen İsrâiloğullarının aralarını dağıttın (onlar ile mücâdele ve muhârebede bulunmak sûretiyle ikiye ayıracak şekilde şiddet gösterdin) ve benim sözümü gözetir olmadın (onların arasını ve işlerini ıslâh et tavsiyeme uymayıp aralarında ihtilafa sebep oldun) diyeceğinden korktum.” (Tâhâ sûresi: 94)

“Ey anamın oğlu! (Hârûn aleyhisselâm, iki âyet-i kerîmede de bildirildiği gibi söze böyle başladı. Halbuki, ikisi, ana-baba bir kardeş idiler. Hazret-i Mûsâ'yı teskîn etmek, ana şefkâtiyle yumuşatmak için; Ey kardeşim! diye değil, “Ey anamın oğlu!” diye söze başladı. Sonra devam ederek;) Ben onları bu çirkin fiilden men etmede bir kusur etmedim. Onları bu işten el çektirmek için bütün gücümü sarfettim. Fakat onlar benim sözümü dinlemediler. Hattâ beni katletmeye, öldürmeye kastettiler. O hâlde sen, beni tekdir etmek ve azarlamakla düşmanları sevindirme! Onları bize güldürme! Beni, buzağı heykeline ibâdet eden zâlimlerden sayma!” (A’râf sûresi: 150)

Hazret-i Mûsâ, Hârûn aleyhisselâmın özür beyân eden bu sözlerini dinledi ve suçsuz olduğunu anladı. Milletinin azgınlık ve sapıklığını da hatırlayarak, Allahü teâlâya; “Yâ Rabbî! (Kardeşimin üzülmesine sebep olduğumdan dolayı) beni (ve buzağıya tapanlara karşı şiddetli bir şekilde

mücâdele etmemesi sebebiyle de) kardeşim Hârûn'u bağışla (bizi af ve mağfiretine nâil eyle) ve bizi rahmetine idhal et, (garket. Bize acı) sen merhamet edicilerin en merhametlisisin.” diye yalvardı. (A’râf sûresi: 151)

Daha sonra Mûsâ aleyhisselâm, kavmine dönerek neden böyle bir sapıklık içine düştüklerini sordu. Onlar da Sâmirî'nin kendilerini aldattığını söylediler. Mûsâ aleyhisselâm, Sâmirî'ye çok kızdı. Ona bedduâ etti ve; “Senin için yaşadığın müddetçe; “Bana kimse dokunmasın demek vardır.” diyerek huzûrundan kovdu. “Çünkü bu yaptığının cezâsı, tek başına yaşamak ve insanlardan uzak kalmaktır. Ayrıca senin âhırette aslâ kaçamayacağın bir cezâ daha vardır” dedi. Sonra bıraktığı levhaları yerden aldı. Kavmine yaptıkları günâha tevbe etmelerini tavsiye etti. Onlar da Allahü teâlânın emrettiği şekilde tevbe ettiler. Allahü teâlâ Mûsâ aleyhisselâma onların tevbelerinin kabûl olunduğunu vahyetti.

Mûsâ aleyhisselâm kavmine Tevrât'ın emirlerini ve yasaklarını tebliğ eyledi. Başlangıçta Tevrât'ı ve Tevrât'ın emirlerini kabûl etmeyen İsrâiloğulları, Mûsâ aleyhisselâmın gösterdiği mûcizeler karşısında Tevrât'ı kabûl edip, ona göre ibâdet etmeye başladılar.

Mısır'dan çıkışlarının ikinci yılında Mûsâ aleyhisselâm, İsrâiloğullarıyla beraber Tûr-i Sînâ civarında bulundukları sırada, Allahü teâlânın emriyle saf altından bir sandık ile yedi renkli atlastan kubbeli bir çadır ve etrâfına bir duvar yaptırdı. Sandığın içine gökten inen şerefli levhaları yerleştirdi. Sandığa Tâbut-i şehâdet, etrâfını saran kubbeli çadıra da Kubbe-i zamân ismini verdi. Kubbenin içinde buhur yakacak ve etrâfında kurban kesecek yerler hazırladı. Vahye uygun olarak tamamlandıktan sonra, gökten nûr inip kubbeyi bürüdü. Nurun parlaklığından Mûsâ ve Hârûn'dan (aleyhimesselâm) başkası kubbeye giremedi. Günlerce kurbanlar kesildi. Mûsâ aleyhisselâm; halîfelik imâmlık, kubbede buhur ve kandil yakma, kurbanlarla ilgilenme, mevki ve makâm sâhiplerine uygun elbise giydirme vazifelerini Hârûn aleyhisselâmla onun evlâdına ve zürriyetine verdi. Hazret-i Hârûn'un Nâzab ve Ubeyhu isimli iki oğlu kubbede buhur yakmakla vazifeli oldukları sırada, kubbedeki ilâhî ateşi bırakıp başka yerden ateş getirdiler. Ö ateşten çıkan acı duman sebebiyle ikisi de

zehirlenip öldüler. Onların ölümüne herkes üzüldü. Ertesi gün Hârûn aleyhisselâm, Ayzâr ve Eysâmâr adlı iki oğluna bu vazifeyi verdi.

Allahü teâlâ Mûsâ aleyhisselâma, kavmini toplayıp Arz-ı Mev'ûd denilen bölgeye (Filistin ve Şam bölgesi) götürmesini ve putlara tapan Amâlika kavmiyle harb etmesini emretti. Mûsâ aleyhisselâm, kavmine, Allahü teâlânın bu emrini tebliğ edince, İsrâiloğulları o beldelerde zâlim ve kuvvetli hükümdârların bulunduğunu ileri sürerek, harbe gitmek istemediler. Mûsâ aleyhisselâm, İsrâiloğullarının her kolundan birer kişi olmak üzere, iyi haber alan oniki kişiyi o beldeler hakkında haber toplamaları için gönderdi. Seçilen oniki kişi o beldeye gidip gördüler.

Yûşa' bin Nûn ve Kâlib bin Yuknâ dışında kalan on kişi, kavimlerine dönüp o belde ahâlisinin çok kuvvetli ve iri cüsseli olduğunu bildirerek, İsrâiloğullarını zâlim hükümdârlara karşı harbe gitmekten vaz geçirdiler. Yûşa' bin Nûn ve Kâlib bin Yuknâ (aleyhimesselâm) ise; kavimlerine zâlim hükümdârlardan korkmamalarını ve harbe gitmekten çekinmemelerini tavsiye ettiler. Buna rağmen İsrâiloğulları, Mâide sûresi 24. âyetinde bildirildiği gibi meâlen; "Ey Mûsâ! O zâlimler (cebbarlar) kavmi orada iken biz kat'îyen oraya girmeyiz. Artık sen ve Rabbin (yani geleceğini vâdettiğin Rabbinin yardımıyla) beraber gidin de ikiniz onlarla harb edin. Biz elbette burada otururucularız" dediler."

Mûsâ aleyhisselâm, kavminin bu sözleri karşısında çok üzüldü ve kırık bir kalble Allahü teâlâya ilticâ edip; "Yâ Rabbî! Ben kendimle kardeşimden (Hârûn'dan veya sana îmân eden din kardeşlerimden) başkasına Mâlik değilim (başkalarına söz geçiremem). Artık bizimle o fasıklar topluluğunun arasını ayır. (Bizim hakkımızda lâyık olduğumuz şey ile, onlar hakkında da müstehak oldukları şey ile hükmet. Bizi onların yolculuğundan ve arkadaşlığından ayır) diyerek bedduâ etti. (Mâide sûresi: 25)

Cenâb-ı Hak, Hazret-i Mûsâ'nın bu bedduâsı üzerine, İsrâiloğullarına kırk yıl Arz-ı Mev'ûd'a girmeyi haram kıldı. İsrâiloğulları bu kırk sene içinde yersiz, yurtsuz, vatansız bir şekilde Tîh sahrasında şaşkın şaşkın dolaşıp durdular. Mûsâ aleyhisselâmın bu duâsı onları tamamıyla terk etmek olmayıp, sâdece Hakk'a yaklaştırmak ve onların kendilerine gelip pişman

olmaları için bir tedbir mahiyetindeydi. Nitekim İsrâiloğulları açlık, susuzluk ve ateş saçan güneş harâreti karşısında sıkıntıya düşüp, Mûsâ aleyhisselâma baş vurdular ve ona tâbi olacaklarına söz verdiler. Bunun üzerine Allahü teâlâ onlara Mûsâ aleyhisselâmın mûcizesi olarak asâsıyla bir kuyuya vurması sonucu oniki tane pınar, güneşin sıcağına karşı gölgeleyici bir bulut, men ve selva (kudret helvası ve bıldırcın eti) ihsân etti. Fakat İsrâiloğulları bu nîmetler karşısında bile nankörlük gösterdiler. Kudret helvasından ve bıldırcın etinden bıktıklarını söyleyip, soğan sarmısak gibi yiyecekler istediler. Mûsâ aleyhisselâm, kavminin bu eziyetlerine ve sıkıntılarına sabırla katlandı. Hârûn aleyhisselâm da Mûsâ aleyhisselâmlâ birlikte kavminin eziyet ve sıkıntılarına tahammül gösteriyor ve Mûsâ aleyhisselâma her işinde yardımcı oluyordu.

Hârûn aleyhisselâmın vefâtı:

Nâzab, Ubeyhu, Ayzâr ve Eysâmâr adında dört evlâdı olan Hârûn aleyhisselâm, İsrâiloğullarının nankörlükleri üzerine cenâb-ı Hakk'ın kendilerini Tîh çölünde kalmaya mahkum ettiği kırk senenin sonlarına doğru, Hazret-i Mûsâ'dan birkaç sene veya bir rivâyete göre üç sene evvel vefât etmiştir.

Allahü teâlâ Hazret-i Mûsâ'ya vahy ederek; “Ben kardeşin Hârûn'un rûhunu kabz edeceğim. Filan dağa gitmenizi istiyorum.” buyurdu. Bu ilâhî emir üzerine; Mûsâ, Hârûn aleyhimesselâm ve oğulları bildirilen dağa doğru yürümeye başladılar. Şehirden uzaklaşıp, dağa vardıkları zaman, ışık saçan bir mağaraya girdiler. Mağara içinde; süslü, güzel işlemeli bir taht görüp, etrâfında; “Bu eşsiz taht kimin bedenine uygun gelirse onundur” diye yazılı idi. Bunun üzerine Hârûn aleyhisselâm çıkıp yattı ve tam geldi. “Bu bana uygundur” dedi. Oradan inerken Azrâil aleyhisselâm bir genç sûretinde gelip; “Hârûn'un (aleyhisselâm) rûhunu kabz etmek için geldim” dedi. Hârûn aleyhisselâm, Hazret-i Mûsâ ve kendi oğullarıyla helâlleşti. Mûsâ aleyhisselâma; “Oğullarımı hoş tutasın.” diye ona ısmarladı. O sırada Azrâil aleyhisselâm rûhunu kabz etti. Mûsâ aleyhisselâm, Hârûn'un aleyhisselâm evlâdıyla birlikte cenâze namazını kılıp, o mağaraya defnettiler.

Hârûn aleyhisselâmın vefâtından sonra Mûsâ aleyhisselâm geri dönüp, kavminin yanına geldi. Yanında Hârûn aleyhisselâmın olmadığını gören İsrâiloğulları, Mûsâ aleyhisselâma iftirâ edip; “Sen bizim Hârûn'u çok sevdiğimizi anlayınca, hased ettin ve götürüp öldürdün.” dediler.

Onların bu çirkin sözleri karşısında, Mûsâ aleyhisselâm; “Size yazıklar olsun. Bana, kardeşimi öldürdüğümü söylüyorsunuz.” dedi. Fakat kavmi onun üzerine daha da düşüp, iddialarında ısrâr ettiler. Mûsâ aleyhisselâm iki rekat namaz kılıp Allahü teâlâya duâ etti ve Hârûn'u aleyhisselâm onlara göstermesini diledi.

Allahü teâlâ, Hârûn aleyhisselâmı içinde vefât ettiği taht ile birlikte onların görebilecekleri, yerle gök arasında bir yere indirdi. Onun, kardeşi Mûsâ aleyhisselâm tarafından öldürülmediğini gösterdi. Hazret-i Ali'den gelen rivâyette de; Mûsâ ve Hârûn (aleyhimesselâm) birlikte dağa gittiler. Hârûn aleyhisselâm orada vefât etti. Hârûn aleyhisselâmın vefâtıyla ilgili başka rivâyetler de vardır. Kabrinin nerede olduğu husûsundaki rivâyetler de çeşitlidir.

Hârûn aleyhisselâmın husûsiyetleri:

1- Mûsâ aleyhisselâmın en yakın yardımcısı ve veziri idi. Allahü teâlâ, her peygamber için bir düşman halk etmiştir. Mûsâ aleyhisselâmın en büyük düşmanı da Fir’avn idi. Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâma, emirlerini tebliğ ve yasaklarından sakındırmak üzere kardeşi Hârûn aleyhisselâmı peygamber olarak vazifelendirdi. Böylece ona, Hârûn'u (aleyhisselâm) en yakın bir yardımcı ve vezir kılmıştı. Bu husûs Furkân sûresinde meâlen şöyle bildirildi; “Ve celâlim hakkı için yemîn olsun ki, Mûsâ'ya (emir ve yasaklarımızı içine alan) kitabı (Tevrât'ı) verdik (ve kullarımıza tebliğini emrettik) ve ona yardımcı olarak kardeşi Hârûn'u vezir (dinimizi tebliğ husûsunda nübüvvetle birlikte yardımcı) kıldık.” (Furkân sûresi: 35)

2- Ona nübüvvetle (peygamberlikle) birlikte dünyâ ve âhıret nîmetleri de ihsân edilmişti. Nitekim; Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirildi; “Biz

Mûsâ ve Hârûn'a (nübüvvetle birlikte dîni ve dünyevî nîmetler vererek) ihsânda bulunduk.” (Saffat sûresi: 114)

3- Nusret-i ilâhiyyeye nâil olanlardandı: Düşmanları karşısında Allahü teâlânın nusret ve yardımıyla zafere ulaşanlardandı. Bu husûs meâlen şöyle bildirildi; “Ve onlara (Mûsâ ve Hârûn'a), yardım ettik. (Mûsâ ve Hârûn (aleyhimesselâm), nusret-i ilâhiyyeye nâil oldular. O ikisi kavimlerini alıp Mısır'dan çıkardılar) Onlar Fir’avn ve kavmi üzerine galib oldular. (Fir’avn ve ordusu ise kahr-i ilâhîye uğrayarak boğuldular). (Saffât sûresi: 116)

4- Hidayete erdirenlerdendi: Yine meâlen; “Ve ikisini de (Mûsâ ve Hârûn aleyhimesselâm), Allahü teâlânın rızâsına ve Cennet nîmetlerine kavuşturan dosdoğru yola hidâyet ettik (sevk ettik ve kavuşturduk.) Tevrât'ın içindeki umûmî ve husûsî hükümleri bildirdik. Hakîkî ve rabbânî ilimleri öğrettik. Onlara, Allahü teâlânın dînini bildirdik ve onun üzerine sabit kıldık. O ikisini her türlü günâh işlerden koruduk) buyruldu. (Sâffat sûresi: 118)

5- Kendisinden sonra gelenler tarafından medh edilenlerdendir: Bu husûsta da; “Ve sonrakiler arasında da (onlardan sonra gelen ümmetlerin mü’minleri arasında) onlar (Hazret-i Mûsâ ve Hârûn aleyhimesselâm) için güzel bir senâ (övgü) bıraktık. (Nice kavimler onları takdir ve medh edeceklerdir) buyruldu.” (Saffât sûresi: 119)

Fahreddîn-i Razî hazretleri, Tefsîr-i Kebîr’inde bu âyet-i kerîmedeki; Sonra gelenlerden murâd, Muhammed aleyhisselâmın ümmeti, övgüden maksat ise, Muhammed aleyhisselâmın ümmetinin, Mûsâ ve Hârûn (aleyhimesselâm) hakkında; “Selâm Mûsâ ve Hârûn üzerine olsun.” (Saffat sûresi: 120) demeleridir” buyurdu.

6- Hakkında selâmetle duâ edilenlerdendir: Melekler, insanlar ve cinler onun hakkında selâmet ve saâdetle duâ ederler. Böyle yüksek bir övgüye lâyık olmuştur. Saffat sûresi 120. âyetinde meâlen; “Mûsâ ve Hârûn üzerine (bizden) selâm olsun. (O iki muhterem peygamber selâma lâyıktırlar) buyruldu.

7- İhsân sâhibi idi. Yâni, mârifet derecesinde Allahü teâlâyı tanıyıp, O'nu görür gibi ibâdet ederdi. Veya beraber yaşadığı insanlara güzel muâmele

eder ve ikrâmda bulunurdu. Bu husûs Saffât sûresi 121. âyetinde meâlen şöyle bildirildi; “Şüphe yok ki biz muhsin olanları (ihsân sâhiplerini) böylece mükafatlandırırız.”

8- Fasîh lisân sâhibiydi: Mûsâ aleyhisselâm Medyen dönüşünde, Tûr-i Sînâ'ya gittiği zaman Allahü teâlâ ona peygamberlik emrini bildirdi. Mûsâ aleyhisselâm Allahü teâlânın kelâmını işitip, peygamber olarak vazifelendirilince, cenâb-ı Hakk'a münâcâtta bulunup kardeşi Hârûn aleyhisselâmın da peygamber olarak vazifelendirilmesini diledi ve kardeşi Hârûn aleyhisselâmın fasîh lisân sâhibi olduğunu bildirdi. Bu husûs, Kasas sûresinde meâlen şöyle bildirildi; “(Mûsâ aleyhisselâm dedi ki): “Ve kardeşim Hârûn ise, lisânen benden daha fasîhtir. (Fasîh ve beliğ bir şekilde insanlara Hakk'ı ve hakîkati anlatır.) Onu bana yardımcı olarak gönder ki, beni tasdîk etsin. Fir’avn ve kavminin beni yalanlamalarından korkarım” (Kasas sûresi: 34).

----

1) Tefsîr-i Kebîr (Râzî)

2) Tefsîr-i Mazharî

3) Tefsîr-i Kurtubî

4) Tefsîr-i Taberî

5) Tefsîr-i Sâvî

6) Mevâkib tefsîri

7) Tibyân tefsîri

8) Rûh-ul-Beyân

9) Arais-ül-Mecâlis; sh. 246

10) Târih-ül ümem vel-müluk; cild-1, sh. 225

11) Ahsen-ül-Enbai; sh. 13

12) Tam İlmihal Seâdet-i Ebediye; sh. 1067, 1111

13) Ravdat-üs-Safa; sh. 237

14) El-Kâmil; cild-1, sh. 195

15) Mir'ât-ı Kâinat; sh. 122

16) Rehber Ansiklopedisi; cild-7, sh. 110

17) Muhâdarât-ül-Ebrâr; cild-1, sh. 131

HIZIR ALEYHİSSELÂM

İbrâhim aleyhisselâmdan sonra yaşamış bir peygamber veya velî. Zülkarneyn aleyhisselâmın, askerinin kumandanı ve teyzesinin oğludur. Mûsâ aleyhisselâm ile görüşüp, yolculuk etti. Muhammed aleyhisselâmın ümmetinden değildir. Fakat vefâtından sonra rûhu insan şeklinde gözüküp, gariblere yardım etmektedir.

Hızır aleyhisselâmın ismi ve soyu hakkında değişik rivâyetler vardır. Vehb bin Münebbih, bu husûsu şöyle bildirmiştir. Belkâ bin Melkân bin Fâli' bin Şalih bin Âmir bin Erfahşet bin Sâm bin Nûh. Hâzin tefsîri'nde isminin Belka, künyesinin de Ebü'l-Abbâs olduğu kayıtlıdır. Lübab tefsîri'nde de Peygamber efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) "Mûsâ'nın (aleyhisselâm) bulduğu (görüştüğü) Hızır (aleyhisselâm) olup, ismi Belka bin Melkân'dır." buyurduğu nakledilmiştir. Bâzıları; "Hızır; Benî İsrâil neslinden idi" demişlerdir. Bâzıları da; "Bir pâdişahın oğlu idi. Dünyâyı terketmiş, dünyâ malına ve mevkîine gönül bağlamamıştır" demişlerdir.

Hızır ismiyle meşhûr olmasının sebebi, kuru bir yere oturup kalktığı zaman, oranın yeşerip, yemyeşil olmasından dolayıdır. Sahîh-i Buhârî'de bildirilen bir hadîs-i şerîfte Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); "Hızır (aleyhisselâm) otsuz, kuru bir yerde oturduğunda, o yer birdenbire yemyeşil olur, peşi sıra dalgalanırdı." buyurmuştur. Ebû Hüreyre'nin (radıyallahü anh), Peygamber efendimizden (sallallahü aleyhi ve sellem) işittiği hadîs-i şerîfte; "O, (Hızır aleyhisselâm) her nerede namaz kılsa, orası baştan başa yeşillik olur" buyruldu. Bundan dolayı ona, Hızır denildi. Hızır lâfzı onun lakabıdır. Hızır lâfzında; Hızır, Hızr ve Hazr olmak üzere üç telaffuz (okunuş) vardır!

Hızır aleyhisselâm, güzel ahlâk sâhibi, cömert ve insanlara karşı çok şefkâtli idi. Allahü teâlânın izni ile kerâmet ehli olup, kimya ilmini bilirdi. Hak teâlânın bildirmesiyle, ledünnî ilime muttalî idi. Yine Allahü teâlânın emri ile, ihtiyaç sâhiplerinin işini görüp, hacetlerini gidermeyi üzerine alırdı.

Hızır aleyhisselâm Allahü teâlânın sevgili kullarından idi. Doğdu, büyüdü ve vefât etti. Ancak Allahü teâlâ, onun rûhuna; insan şeklinde görünmek ve kıyâmete kadar yardım isteyen müslümanların imdadına yetişmek, yardım etmek, konuşmak, ilim öğrenmek ve öğretmek özelliklerini verdi. Bâzı âlimler Nebî (peygamber); kimi âlimler de velîdir dediler. Vefât edip etmediği husûsunda da değişik rivâyetler vardır. Hızır aleyhisselâmda, yaşayan insanlarda görülen hâller bulunduğu için yaşıyor zannedilmektedir.

Büyük İslâm âlimi İmâm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sânî hazretleri bir mektubunda Hızır aleyhisselâmdan şöyle bahsetmiştir.

“Allahü teâlâya hamd olsun! O'nun seçtiği kullarına selâm olsun! Çok zamandan beri, sevdiklerimiz, Hızır (alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm) için soruyorlar. Onun için bu fakire lâzım olan bilgi verilmediğinden, cevap yazmıyordum. Bu gün, sabah vakti toplanmıştık. İlyâs (aleyhisselâm) ile Hızır ala nebiyyina ve aleyhimüssalevatü vetteslimat) rûhanî şekillerde geldiler. Hızır (aleyhisselâm) rûhanî olarak dedi ki: “Biz rûhlar âlemindeniz. Allahü teâlâ, bizim rûhlarımıza öyle kuvvet vermiştir ki, insan şeklini alırız. İnsanların yaptığı işleri, bizim rûhlarımız da yapar. İnsanların yaptığı gibi yürürüz, dururuz, ibâdet ederiz...” Bu iki büyükten yardım ve duâ istemeyi düşündüm. “Allahü teâlânın lütfuna, ihsânına, nîmetlerine kavuşan bir kimseye biz ne yapabiliriz?” dedi. Sanki kendilerini aradan çektiler. İlyâs (alâ nebiyyina ve aleyhissalâtü vesselâm) bu konuşmaya hiç katılmadı. Bir şey söylemedi. Vesselâm.”

İslâm âlimlerinin büyüklerinden Muhammed Ma’sûm Fârûkî hazretleri de Mektûbât-ı Masumiyye adlı kıymetli eserinin birinci cildi 182. mektubunda, bir zâtın suâline cevap olarak şöyle buyurdu: “Hızır aleyhisselâmın, hayatta olduğuna inanmak lâzım olup olmadığını soruyorsunuz? Âlimlerimiz bunu sözbirliği ile bildirmedi. Evliyâdan bâzıları (rahmetullahi aleyhim ecmaîn), Hızır aleyhisselâmı gördüklerini, konuştuklarını bildirmişler ise de, böyle haberler onun hayatta olduğunu göstermez. Rûhu insan şeklinde görülmüş, insanın yapacağı şeyleri rûhu ile yapmış olabilir. O zaman hayatta olmuş ise, şimdi de hayatta olması lâzım gelmez. “El-Îsâbe-fi-marifet-is-sahâbe” kitabında Hızır aleyhisselâmın yaptığı çok şeyler yazılıdır. Âlimlerin çoğu,

Hızır aleyhisselâmın öldüğünü bildirdi. Eğer hayatta olsaydı. Peygamber efendimize gelir, birlikte Cumâ namazı kılar, sohbetinde ve cihâdlarında bulunurdu.

Vefât etmiş velîlerin rûhları, bâzan âlem-i misâldeki sûretleri ile (insan şeklinde) görülür. Çünkü, dünyâda olan her şeyin âlem-i misâlde bir sûreti vardır. Hattâ maddî olmayan mânevî şeylerin de orada sûretleri vardır. Âlem-i misâl, hayâlî şeyler değildir. Bu gördüğümüz madde âlemi gibi var olan bir âlemdir. Evliyânın rûhları, bâzan kendi bedenleri şeklinde görünür. Bazen da bedensiz, şekilsiz olarak rûhları insanın rûhu ile buluşur, görüşür.”

Hızır aleyhisselâmın Mûsâ aleyhisselâm ile görüşmesi ve yolculuğu:

Hızır aleyhisselâmın Mûsâ aleyhisselâm ile buluşması, görüşmesi ve yolculuk yapması, Kur'ân-ı kerîmde Kehf sûresinde ve hadîs-i şerîflerde bildirilmiştir. Bu görüşme, Mûsâ aleyhisselâmın İsrâiloğullarını Mısır'dan çıkardıktan ve Fir’avn'un kavmi ile birlikte Kızıldeniz'de helâk edilmesinden çok sonra vukû bulmuştur. Mûsâ aleyhisselâm, İsrâiloğullarına gâyet beliğ, tesirli bir vâz ve nasîhat yapmıştı. Bunu dinleyenler; “Yeryüzünde senden daha âlim bir kimse bilir misin? Böyle bir kimse var mı?” dediler. Mûsâ aleyhisselâmın; “Böyle bir kimse bilmiyorum.” diye cevap vermesi üzerine, Allahü teâlâ ona şöyle vahy buyurdu: “İki denizin birleştiği yerde kullarımdan biri vardır. O senden daha âlimdir.” İşaret buyrulan bu zât, Hızır aleyhisselâm idi.

Bu husûsta bir rivâyet daha vardır: Mûsâ aleyhisselâm, Allahü teâlâya duâ edip; “Yâ Rabbî! Kulların arasında hangisi sana daha sevimlidir, hangi kulunu daha çok seversin?” diye niyazda bulundu. Allahü teâlâ; “Beni dâimâ zikreden ve unutmayandır” buyurdu. (Zikir; Allahü teâlâyı unutmamak ve her işte O'nun emrine uymak demektir.) “Hangi kulun hüküm vermekte daha isabetlidir?” deyince; “Doğru hüküm verip, nefsinin arzularına uymayan kulum” buyurdu. “Yâ Rabbî! En âlim kulun hangisidir?” diye niyaz edince; “İlmi, insanlarca çok istenendir. Onun bir sözü benim hidâyetime, men'i de benim men'ime delâlet eder” buyurdu.

“Yâ Rabbî! Yeryüzünde benden daha âlim birisi var mı?” deyince; “Evet” buyurdu. “O kimdir, yâ Rabbî?” dedi. “Hızır'dır” buyurdu. “Onu nerede bulurum?” dedi. “Sahilde, balığın suya daldığı kayanın yanında” buyurdu. Böylece balığı, ona işâret ve delil eyledi. Bunun üzerine Mûsâ aleyhisselâm, Yûşa’ aleyhisselâmı da yanına alarak emredildiği gibi zenbil içine tuzlu bir balık koydu ve birlikte yola çıktılar. Hazret-i Mûsâ, Hızır aleyhisselâmı buluncaya kadar yol yürümeye azmetti. Böylece yola çıkıp, epey bir müddet yürüdüler. Yûşa’ aleyhisselâma; “Balığın canlanıp, denize gittiği yerde bana haber ver” dedi. Nihâyet iki denizin birleştiği yerde bir kayanın yanına varınca, dinlenmek üzere konakladılar. Bu sırada zenbil içindeki tuzlanmış ölü balık, canlanıp zenbilden sıyrılarak denize aktı ve bir yol tutup gitti. O anda Mûsâ aleyhisselâm uyuyordu. Yûşa’ aleyhisselâm da rivâyete göre abdest alıyordu. Abdest suyundan zenbil içindeki tuzlu balığın üzerine damlamış, balık da canlanarak denize gitmişti. Yûşa’ aleyhisselâm bu hâdiseye hayret edip, Mûsâ aleyhisselâma anlatmayı düşündü. Fakat unuttu. Konakladıkları bu yerde, bir müddet uyuduktan sonra gecenin sonuna doğru yola çıkıp, bir gün bir gece ve bir kuşluk vaktine kadar yürüdüler. Kuşluk vakti Mûsâ aleyhisselâm hizmetinde bulunan Yûşa’ aleyhisselâma; “Kuşluk yemeğimizi getir, bu yolculuğumuzdan yorgunluk duymaya başladık” dedi.

Bu sırada ilk konakladıkları iki denizin birleştiği mıntıkadan bir hayli uzaklaşmışlardı. Oraya kadar da hiç yorulmamış, geçip gittikten sonra yorgunluk duymaya başlamışlardı. Mûsâ aleyhisselâm yiyeceği isteyince, Yûşa’ aleyhisselâm, balığın daha önce konakladıkları yerde denize gittiğini hatırladı. Bunu daha önce söylemek istediği hâlde, unutmuştu. Bu unutmasına şaşarak; (Biz taşın dibinde dinlendiğimiz zaman tuzlu balık denize gitti. Bunu size haber vermeyi unuttum) dedi. Hâdiseyi şöyle anlattı: (İstirâhat için yattığınızda, ben abdest alıyordum. Abdest suyumdan sıçrayan damlalar, balığın üzerine düşünce, balık canlanıp, zenbilden sıçradı ve denize akıp gitti. Denize gittiği yer kendine göre bir yol oldu. Bu hâdiseyi size haber vermeyi unuttum.) dedi. Yûşa’ aleyhisselâm bu hâdiseyi Mûsâ aleyhisselâma anlatınca; “Yâ Yûşa’ (aleyhisselâm)! İşte senin gördüğün garib hâdise bizim aradığımız şeydir. Yolculuğumuzun sebebi de bu hâdisenin vukû bulduğu yere ulaşmaktır. Çünkü aradığımız zâtı, Hızır'ı (aleyhisselâm) orada bulacağız” buyurdu. Büyük bir sevinç içinde geri

döndüler. İzlerine baka baka, dinlenmek için ilk oturdukları ve tuzlu balığın canlanıp denize gittiği yere vardılar. Yanında dinlendikleri kayaya yaklaştıklarında, hırkasına bürünmüş hâlde mübârek bir zâtın oturduğunu gördüler. Bu zât Hızır aleyhisselâm idi. Böylece, Mûsâ aleyhisselâm ona kavuşmuş oldu. Bir rivâyete göre de, oraya vardıklarında, Hızır aleyhisselâm deniz üzerine yeşil bir seccade sermiş namaz kılıyordu.

Mûsâ aleyhisselâm ona yaklaşıp selâm verince, selâmına cevap verip; "Burada selâm veren bulunur mu? Sen kimsin?" dedi. "Ben Mûsâ'yım" deyince, "Benî İsrâil'in Mûsâ'sı mı?" dedi. "Evet" cevâbını verdi. El-Îsâbe adlı eserde ise bu husûs şöyle rivâyet edilmiştir: Mûsâ aleyhisselâm Hızır aleyhisselâm ile buluşunca; "Esselâmü aleyke yâ Hızır" dedi. O da; "Ve aleykesselâm yâ Mûsâ" dedi. Bunun üzerine; "Benim Mûsâ olduğumu nasıl bildin? Sana kim haber verdi?" diye sorunca, Hızır aleyhisselâm; "Beni sana gösteren, seni de bana haber verdi" (yani Allahü teâlâ bildirdi) cevâbını verdi.

Bu tanışmadan sonra, Mûsâ aleyhisselâm, Hızır aleyhisselâma asıl maksadı anlatmak üzere; "Allahü teâlânın ihsân edip, bildirdiği ilimden öğretmen için sana tâbi olayım mı?" diye sordu. Hızır aleyhisselâm da; "Yâ Mûsâ! Bende, Allahü teâlânın ihsân edip verdiği öyle bir ilim vardır ki, sen onu bilemezsin. Allahü teâlânın da sana verdiği öyle bir ilim var ki, ben de onu bilemem (sen benimle sabredemezsin)" buyurdu. Mûsâ aleyhisselâm; "Beni inşâallah sabırlı bulursun. Senin hiç bir işine müdahale etmem" dedi. Hızır aleyhisselâm ona; "Ben sana hikmetini ve sebebini izâh edinceye kadar, yaptığım işler hakkında suâl sormaman şartıyla, benimle beraber olabilirsin" dedi. Mûsâ aleyhisselâm, oraya kadar beraber geldikleri Yûşa' aleyhisselâmı İsrâiloğullarının yanına gönderdi.

Hızır aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâm ile sahil boyunca bir müddet yürüdüler. Giderlerken bir geminin geçmekte olduğunu gördüler. Gemicilere, kendilerini gemiye almalarını söylediler. Gemiciler Hızır aleyhisselâmı tanıyıp, onları ücretsiz olarak gemiye bindirdi. Bu sırada bir serçe geminin kenarına konup, denizden bir iki yudum su aldı. Hızır aleyhisselâm, bu kuşu göstererek; "Yâ Mûsâ, benim ve senin ilmin, Allahü

teâlânın ilmi yanında, şu serçenin denizden aldığı bir yudum kadar bile değildir” dedi.

Bindikleri gemi bir müddet yol aldıktan sonra, Hızır aleyhisselâm, bir aletle gemiye hasar vermeye başladı. Suya temas eden tahtalarından birini söktü. Mûsâ aleyhisselâm, bu durumu görünce müdahale edip; “Sen ne yapıyorsun, bizi ücretsiz gemiye bindirdiler; sen ise gemiyi delip, içindekileri batırmak istiyorsun?” dedi. Hızır aleyhisselâm; “Ben sana benimle olmaya sabredemezsin demedim mi?” diyerek ayrılmak istedi. Mûsâ aleyhisselâm; “Dalgınlığımdan dolayı beni muâheze edip de bana güçlük çıkarma” deyince; Hızır aleyhisselâm, yapılan bu ilk muhâlefetin dalgınlık ile olması sebebiyle, Mûsâ aleyhisselâmdan ayrılmadı ve yolculuğa devam ettiler.

Bindikleri gemi karşı sahile varınca, inip yürüdüler. Yolda oynamakta olan bir grup çocuğa rastladılar. Hızır aleyhisselâm, o çocuklardan birini tutup, öldürüverdi. Mûsâ aleyhisselâm dayanamayıp; “Tertemiz bir cana kıydın. Hiç günâhı yok iken onu öldürdün” dedi. Hızır aleyhisselâm; “Ben sana benimle olmaya sabredemezsin demedim mi?” dedi. Bunun üzerine Mûsâ aleyhisselâm; “Eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam, benimle arkadaşlık etme. O zaman benim sana bir diyeceğim yoktur” diyerek arkadaşlığa devam etmek istedi. Hızır aleyhisselâm bir müddet daha beraber olmayı kabûl etti. Yolculuklarına devam ettiler. Sonra yolları bir beldeye düştü. O memleketin ahâlisinden yiyecek bir şeyler istediler. Fakat onlar hiç bir şey vermediler ve misâfir etmek de istemediler Sonra o beldede dolaşmaya başladılar. Bu sırada, yıkılmak üzere olan bir duvar gördüler. Hızır aleyhisselâm eliyle (işaret ederek veya tutarak) duvarı doğrultuverdi. Yıkılmasına mâni olup sağlamlaştırdı. Mûsâ aleyhisselâm, kendilerini misâfir etmeyen bu belde halkına böyle bir yardımın yapılmasına sabredemeyip; “Eğer isteseydin, bu duvarı doğrultmana karşılık, onlardan bir ücret alırdın. Biz de ihtiyâcımızı gidermiş olurduk” dedi. Bunun üzerine Hızır aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâma; “İşte bu suâlin artık ayrılmamızı gerektiren bir sebeptir. Şimdi sabretmeye dayanamadığın şeylerin hikmetini sana açıklayacağım” dedi. Bu hâdiselerin hikmetlerini açıkladı ve ayrıldılar. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir hadîs-i şerîfinde, bu hâdisenin, Mûsâ aleyhisselâmın üçüncü

suâli sormasına kadar olan kısmını anlattıktan sonra; “Allahü teâlâ Mûsâ'ya aleyhisselâm rahmet etsin. Ne olurdu, sabretseydi de aralarında geçecek hâdiseler (Allahü teâlâ tarafından) bize bildirilseydi.” buyurmuştur.

Hızır aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâmdan ayrılırken, bu hâdiselerin hikmetini şöyle anlatmıştır: “Bindiğimiz gemiyi delip yaralamamın sebebi şudur: O gemi, geçimlerini denizden te’min eden on fakir kardeşe aittir. Karşı sahilde ise, sağlam olan gemilere el koyarak, zorla alan zâlim bir hükümdâr vardır. Onun, sağlam değildir diye el koymaması için gemiyi yaraladım. İşte gemiyi kusurlu hâle getirişimin sebebi budur. Böylece, o zâlim hükümdârın onu gasbetmesine mâni oldum.”

İkinci hâdiseyi de şöyle açıkladı; “Öldürdüğüm çocuğa gelince; onun anası ve babası hâlis birer müslümandı. Eğer, o çocuğu öldürmeseydim, ana ve babasının küfre düşmesine sebep olacaktı.” Rivâyete göre, Hızır aleyhisselâmın öldürdüğü çocuk; buluğ çağına ermiş, yol kesen azgın ve taşkın bir kâfir idi. Annesinin ve babasının da küfre düşmesine sebep olmak üzere idi. Diğer bir rivâyete göre de, bu çocuk kâfir tabîatlı bir çocuk idi. Annesinin ve babasının küfre düşmesine sebep olma tehlikesi vardı. Öldürülmesi, bu bakımdan, hem ebeveyni hem de çocuk için hayırlı olmuştu.

Hızır aleyhisselâm, çocuğu öldürmesinin hikmetini, anlatmaya devamla şöyle buyurmuştur: “O çocuğu öldürmekle biz istedik ki, mü’min olan anne ve babası küfre düşmekten kurtulsun. Allahü teâlâ, onlara bedel olarak, temiz ve sâlih bir evlat versin.” Rivâyet edilmiştir ki, Hızır aleyhisselâmın öldürdüğü çocuğun anne ve babasına, Allahü teâlâ hayırlı bir kız çocuğu vermiştir. Bu kız, bir peygamber annesi olmuş ve o peygamber vâsıtasıyla bir ümmet hidâyete ermiştir. Hızır aleyhisselâm, üçüncü hâdisenin hikmetini de şöyle açıklamıştır: “Yıkılmak üzere iken doğrulttuğum duvara gelince; o duvar, sâlih bir babanın iki yetim çocuğuna aitti. Altında bir defîne vardı. Eğer duvarı düzeltmeseydim, yıkılıp defîne ortaya çıkar, çocuklarda henüz küçük oldukları için, mallarına sâhip olamaz, defîne başkalarının eline geçerdi. Çocuklar büyüyünce defineye sâhip olabilsinler düşüncesiyle duvarı düzelttim. Bütün bunlar, her ikimiz için Rabbimizden bir rahmet idi. İşle senin sabredemediğin hâdiselerin hikmeti bunlardır.”

Sonra ayrıldılar. Hızır aleyhisselâm ile Mûsâ aleyhisselâmın buluşup görüşmeleri ve vukû bulan bu hâdiseler Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde zikredilmiştir. Bu hâdise Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmiştir:

“Bir vakit Mûsâ (aleyhisselâm), hizmetinde bulunan gencine (Yûşa' aleyhisselâma) şöyle demişti: “Ben iki denizin birleştiği yere varıncaya kadar (Hızır aleyhisselâma kavuşmak için) gideceğim. Yâhud (maksadıma kavuşmak için) uzun zaman (senelerce veya 80 sene) gideceğim.”

Bunun üzerine ikisi de iki denizin birleştiği yere varınca (tuzlanmış olarak getirdikleri ve canlanınca Hızır aleyhisselâmı bulmuş olacakları) balığı unuttular. (Allahü teâlânın vadi ve izni ile) balık (canlanmış ve) denizde uzun bir yarığa doğru yolunu tutmuştu.

İki deniz kavşağını geçtikleri zaman Mûsâ (aleyhisselâm), gencine (Yûşa’ aleyhisselâma) dedi ki: “Yemeğimizi getir, gerçekten biz (istirahat ettiğimiz sahradan sonraki) bu yolculuğumuzdan yorgun düştük.”

(Yûşa’ aleyhisselâm) Mûsâ'ya (aleyhisselâm) şöyle dedi: “Gördün mü (Hatırladın mı)? Kayada eğlendiğimiz (dinlendiğimiz) zaman ben balığı unutmuşum. Onu hatırlamamı muhakkak bana şeytan unutturdu. (Yâni unutmama sebep oldu. “Beydâvî tefsîrinde buyruldu ki: “Unutmayı şeytana nispet etmesi, nefsini aşağılamak içindir. Yoksa unutmayı yaratan Allahü teâlâdır). O balık tuhaf bir şekilde denizdeki yolunu tutup gitti.”

Mûsâ (aleyhisselâm); “İşte bu (balığı kaybetmemiz) aradığımız şeydir. (Zirâ bu balık aradığımız kimseyi bulacağımıza bir delil idi.)” dedi. Hemen izlerini tâkib ederek (balığın denize indiği) sahraya geri geldiler.

Orada kendi indimizden bir rahmet (vahy ve nübüvvet veya uzun ömür) verdiğimiz ve ona ledünnî ilimi (ilm-i batını) öğrettiğimiz kullarımızdan birini (Hızır'ı) buldular.

Mûsâ (aleyhisselâm) ona (Hızır aleyhisselâma); “Sana öğretilen hayr ve rüşd ilminden, bana öğretmen şartı ile sana tâbi olayım mı?” dedi.

O (Hızır aleyhisselâm) da; “Doğrunu sen benimle (yanımda) sabretmeye asta muktedir olamazsın, ilminin ihâta etmediği şeye nasıl sabredebilirsin?” dedi.

(Mûsâ aleyhisselâm;) “İnşâllah beni sabırlı bulacaksın ve senin hiç bir işine karşı gelmeyeceğim.” dedi.

O (Hızır aleyhisselâm), dedi ki: “O hâlde bana tâbi olacaksan, (münker zannettiğin bir iş gördüğün zaman onu) sana anlatıncaya kadar bana hiç bir şeyden suâl etme.”

Böylece kalkıp gittiler. Nihâyet gemiye bindikleri zaman (Hızır aleyhisselâm) gemiyi (bir balta ile) deldi. Mûsâ aleyhisselâm ona şöyle dedi: “Ehlini (geminin içindekileri) boğmak için mi onu deldin? Doğrusu çok büyük bir iş yaptın.”

(Hızır aleyhisselâm;) “Sen benimle aslâ sabredemezsin demedim mi? dedi.

Mûsâ (aleyhisselâm) dedi ki: “Beni unuttuğum şeyle muâheze etme ve bu işimden dolayı bana güçlük çıkarma.”

Yine gittiler. Nihâyet bir oğlana rastladıkları vakit, (Hızır aleyhisselâm) bunu öldürüverdi. (Mûsâ aleyhisselâm) dedi ki: Tertemiz bir kimseyi, bir can karşılığı olmaksızın (kısas olmaksızın) öldürdün ha! Doğrusu görülmemiş bir şey yaptın.”

Hızır (aleyhisselâm) dedi ki: “Sen benimle aslâ sabredemezsin demedim mi sana.”

Mûsâ (aleyhisselâm) şöyle dedi; “Eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam, artık bana arkadaşlık etme. Doğrusu tarafımdan (yapılacak) olan son özrü nihâyete ulaştırdın. (Bundan sonra muhâlefet edersem benim arkadaşlığımı terk etmekte mâzursun.)”

Bunun üzerine yine gittiler. Sonunda bir köy halkına vardılar. Onlardan yemek istediler. Köy halkı kendilerini misâfir etmek istemedi. Derken yıkılmak üzere bir duvar buldular. (Hızır aleyhisselâm) onu hemen

doğrultuverdi. (Mûsâ aleyhisselâm ona) dedi ki: İsteseydin bu işine karşı onlardan bir ücret alırdın."

(Hızır aleyhisselâm) şöyle dedi: "İşte bu îtirâz, seninle benim aramın ayrılmasıdır. Şimdi sana, sabredemediğin şeylerin te'vilini haber vereyim:

Gemiye gelince; gemi denizde iş yapan bir takım yoksulların idi. Ben o gemiyi kusurlu yapmak istedim. (Çünkü) arkalarında (yani döndüklerinde veya sahile çıktıklarında) sağlam her gemiyi zorla alan bir hükümdâr vardı.

Oğlana gelince; onun ebeveyni mü'min kimseler idi. Bunun için oğlanın onları azgınlık ve küfre düşürmesinden endişe ettik. İstedik ki, onların Rabbi bu oğlanın yerine, kendilerine daha hayırlı ve müttekisini ve kendilerine merhamette ondan daha yakınını versin.

Duvara gelince; bu duvar, şehirde iki yetim oğlanın idi. Duvarın altında, bu oğlanlar için saklı bir define vardı. Babaları da sâlih bir kimse idi. Onun için Rabbin diledi ki, ikisi de rüştlerine ersinler ve definelerini çıkarsınlar. Bu, Rabbinden bir merhamet idi. Ben bunları kendi görüşümle yapmadım. (Allahü teâlânın emriyle yaptım.) İşte senin sabredemediğin şeylerin te'vili budur." (Kehf sûresi: 60-82)

Tefsîr âlimlerinin, bu âyeti kerîmelerin tefsîrinde beyân ettikleri husûslardan bir kısmı şöyledir: "... Ona ledünnî ilimi öğrettiğimiz..." buyrularak işâret edilen ilim ise; kimsenin bilemeyeceği, ancak Allahü teâlânın bildirdiklerinin bilebileceği bâzı gayblara dâir ilimdir. Allahü teâlâ tarafından ihsân edilen bu ledünnî ilim, çalışmak ve gayretle elde edilmez. İhsân edilen kimselere mahsustur. Umûma şamil değildir. Peygamberlere verilen ilimler ve vahyedilen şeyler ise umûma şamildir. Yâni peygamberler bunları gönderildikleri kavimlere tebliğ etmekle, bildirmekle vazifelidirler. Bu bakımdan, peygamberlerin ilmi, ilm-i ledünnîden üstündür. Buna rağmen, Mûsâ aleyhisselâmın Hızır aleyhisselâm ile buluşup ilm-i ledünnîden bir miktar öğrenmek istemesinde, ilim için çalışmaya bir teşvik vardır. Bunda daha başka hikmetler de bulunmaktadır. Bu bakımdan Hızır aleyhisselâmın ledünnî ilimi bilmesi, Ülü'l-azm bir peygamber olan Mûsâ aleyhisselâmdan üstün olduğunu göstermez. Hızır aleyhisselâmın zâhiren

tuhaf görülen bu işleri, Allahü teâlânın bildirmesi ve emri ile, bir hikmete binâen yapılmıştır, yanlış değildir ve mes'ûliyeti de yoktur.

Netîce îtibâriyle Mûsâ aleyhisselâm, Allahü teâlânın bildirdiği hükümleri insanlara tebliğ etmekle; Hızır aleyhisselâm da Allahü teâlânın kendisine bildirdiği, yapmasını emrettiği işleri yapmakla vazifeli idi. Bu işler, Hızır aleyhisselâmın Mûsâ aleyhisselâmdan üstün olduğunu göstermez. Mûsâ aleyhisselâmın onunla buluşup görüşmek istemesi, onda bulunan ledünnî ilime aşina olmak içindi. Nitekim, buluştuklarında Hızır aleyhisselâm ona şöyle demiştir: "Yâ Mûsâ! Sana ilim olarak Tevrât, meşgale olarak da Benî İsrâil yeter." Yine, Sahîh-i Buhârî'de zikredilen bir hadîs-i şerîfte şöyle dediği bildirilmiştir: "...Yâ Mûsâ! Bende, Allahü teâlânın kendi ilminden bana verdiği öyle bir ilim vardır ki, sen onu bilemezsin. Sende de, Allahü teâlânın sana verdiği öyle bir ilim vardır ki, onu da ben bilemem..."

Mûsâ aleyhisselâmın; "Sana öğretilen hayr ve rüşd ilminden, bana öğretmen şartı ile sana tâbi olayım mı?" demesi, yüksek bir tevâzû ve edeb göstermesi sebebiyledir. Hızır aleyhisselâmın ise, ona; "Doğrusu sen benimle sabretmeye aslâ muktedir olamazsın, ilminin ihâta etmediği şeye nasıl sabredebilirsin?" demesinin sebebi; kendisinin, ihsân edilmiş olan-ilm-i ledünnîye göre iş yapmakta olduğunu, bunun ise zâhiren Mûsâ aleyhisselâma bildirilen dîne uymadığına işâret için idi. Çünkü, kendi yaptığı işler görünüşte münkerâta yâni yapılması yasak edilen işlere benziyordu. Peygamberlerin ise böyle işler karşısında sabretmeleri, müdahalede bulunmamaları câiz değildir. Çünkü onlara verilen dinler belirli hükümler bildirmiştir. Bu bakımdan, bu hükümlere ters düşen ve münkerâttan olan işlere mâni olmakla vazifelidirler. Yâni Hızır aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâma; sende bulunmayan ve sana vahyolunmamış olan ilm-i ledünnîyi ve bu ilimle bana bildirilen şeyleri bilmeden nasıl sabredebilirsin. Benim hâlim sana kıyas olunmaz. Çünkü Allahü teâlâ, bana bir takım sırlara dâir ilim verdi. Ben bu ilmin hakîkatını ve hikmetini bildiğim için gereğini yaparım demek istedi.

Mûsâ aleyhisselâmın; "İnşâallah beni sabırlı bulacaksın ve senin hiç bir işine karşı gelmeyeceğim" demesi, Hızır aleyhisselâmın bildiği ledünnî ilimden biraz öğrenmeyi arzu ettiğini bildirmek için idi. Bunun üzerine

Hızır aleyhisselâmın; “O hâlde, bana tâbi olacaksan, (münker zannettiğin bir iş gördüğün zaman onu) sana anlatıncaya kadar, bana hiç bir şeyden suâl etme” demesi; zâhiren senin dînine muhalif işler yaparsam onları benden suâl etme, ben onların hikmetini sana beyân edeceğim, açıklayacağım mânâsında bir tavsiyedir.

İmâm-ı Beydâvî hazretleri şöyle buyurmuştur: “Mûsâ aleyhisselâm, ülü’l-azm bir peygamber olduğu hâlde, kendi mertebesinden daha aşağı olan Hızır aleyhisselâmdan ilim taleb etmesi, peygamberliğine uygun düşmeyen bir iş değildir. Zirâ peygamberin ilmi, kendisine bildirilen dînin esaslarına, teferruâtına ve hükümlerine dâir ilimlerdir. Allahü teâlânın vahyettiği her şeyi bilir ve ümmetine tebliğ eder, bildirir. Fakat dînine âit olmayan işlerden, dîninin hükümleri dışında kalan ledünnî ilimi bilmemesi ve mertebe bakımından kendisinden daha aşağı mertebede bulunan kimseden ilim (ledünnî ilim) öğrenmesinde bir mahzur yoktur. İşte bu esasa binâen, Mûsâ aleyhisselâm, peygamber olduğu hâlde, kendisine bildirilmemiş olan bâzı gaybî şeyleri, üstün bir tevâzû göstererek öğrenmek istemiştir.

Gemiye bindiklerinde, Hızır aleyhisselâm gemiyi delerken, Mûsâ aleyhisselâmın müdahale edip; “Ehlini (geminin içindekileri) boğmak için mi onu deldin? Doğrusu çok büyük bir iç yaptın” demesi, Hızır aleyhisselâmın yaptığı işin, zâhiren (görünüşte) yanlış bir iş gibi olması yüzündendi. Hızır aleyhisselâm gemiyi delince, kerâmeti veya mûcizesiyle gemiye su dolmamıştır. Bir rivâyete göre de, geminin sudan yukarıda kalan kısmından bir tahta kırmıştır. Gemiyi delmesi, gemi sâhiplerine her ne kadar zarar olsa da bu; karşıya geçtiklerinde, zâlim bir kral tarafından gemilerinin ellerinden alınması yanında çok hafif kalır. Çünkü Hızır aleyhisselâm, bir delik açarak, özürlü şekle getirmeseydi, gemi tamâmen ellerinden gidecekti. “İki zarardan en hafifini tercih etmek lâzımdır” kâidesine binâen böyle yapmıştır. Hazin ve Ebüssü’ûd tefsîrlerinde rivâyet edildiğine göre, Hızır aleyhisselâmın delmek sûretiyle gasbedilmekten kurtardığı gemi, on kardeşin malı idi. Bu on kardeşten beşi sağlam, beşi ise âmâ, topal ve vücutları sakat idi. Sağlam olan beş kardeş çalışıp, sakat kardeşlerini besliyorlardı.

Gemiden inip giderlerken, Hızır aleyhisselâmın, rastladıkları çocuklardan birini öldürmesi de bir hikmete ve sebebe bağlı idi. Çocuk küçük olmayıp, akıl-bâliğ ve kâfir idi. Bir rivâyete göre ise, çocuk katlolunduğu zaman, katlini icâbettiren bir suçu yoksa da büyüyünce büyük bir zarara, anasının ve babasının küfre düşmesine sebep olacağı için, Allahü teâlâ Hızır aleyhisselâma katletmesini emretmiştir. Allahü teâlâ, katlolunan çocuğun annesine ve babasına ondan daha hayırlı ve merhametli bir kız evlâdı vereceğini, Hızır aleyhisselâma bildirip vâd etti. Yine rivâyete göre, o çocuk katlolunduktan sonra, Allahü teâlâ, ana ve babasına bir kız evlâdı vermiş, bu kızdan bir peygamber dünyâya gelmiştir. Bu peygamber vâsıtası ile ise bir ümmet hidâyete ermiştir. Hızır aleyhisselâm, çocuğu öldürünce Mûsâ aleyhisselâmın; "Tertemiz bir kimseyi bir cân karşılığı olmadan öldürdün ha! Doğrusu görülmemiş bir iş yaptın" demesi, bu hâdisenin, zâhiren onun dînine uygun düşmemesi sebebiyledir. Hızır aleyhisselâma ise, böyle bir işi yapması husûsi bir vahiy ile Allahü teâlâ tarafından bildirilmiştir. "Mazharî Tefsîri'nde şöyle buyrulmaktadır: "İlham ile hâsıl olan ilim zannîdir. Hatalı olma ihtimâli vardır. İlhama dayanan bilgiler arasında tenakuz olabilir. İşte bu sebeple Hızır aleyhisselâm Nebîdir (peygamberdir). Eğer Nebî olmasaydı, o çocuğu öldürmesi câiz olmazdı. Yâni ilham ile hareket ederek; bu çocuk yaşarsa, anasının babasının küfre düşmelerine sebep olacak diye öldürmesi câiz olmazdı. (Çocuğu kendisine bildirilen bir vahiy üzerine öldürmüştür, ilham ile öldürmemiştir. Vahiyle yapılan işlerde hatâ olmaz.)"

Hızır aleyhisselâmın, Mûsâ aleyhisselâm ile uğradıkları bir beldede, yıkılmak üzere bir duvara eliyle dokunarak doğrultması ve sağlam bir hâlde bırakmasının da hikmeti vardı. Duvarın altında iki yetim çocuğa âit olan ve orada saklı bulunan bir hazîne vardı. Babaları sâlih bir zât idi. Bu sebeple evlatlarına da faydası dokunmuş ve bıraktığı mal onlara ulaşmıştır. Bir rivâyete göre, duvarın altındaki hazîne, altından bir levha idi ve üzerinde; "Kadere îmân edip de hâdiselerden dolayı mahzûn olan kimseye; ölümün hak olduğunu bilip de ferah ve sürûr içinde olana; kıyâmet günü hesâba çekileceğine îmân edip de gaflette bulunana ve dünyânın değiştiğini, fânî olduğunu bilip de ona güvenene şaşarım" yazılı idi. Defineden murâdın altın ve gümüşten bir hazîne olduğu rivâyeti daha sahihtir.

Hızır aleyhisselâm ile ilgili rivâyetler ve menkıbeler:

Arais-ül-mecalis kitabında şöyle bildirilmiştir: "Ebû Ümame Bahilî hazretleri şöyle rivâyet etmiştir: Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Size Hızır'dan bahsedeyim mi?" (Dinleyenler;) "Evet, yâ Resûlallah" dediler. Buyurdu ki: "Hızır, İsrâiloğullarının çarşısında dolaşırken, önüne bir mükâteb (belli para karşılığında âzâd olacak köle) çıktı. Bana bir sadaka ver. Allahü teâlâ seni mübârek ve üstün eylesin" dedi. Hızır (aleyhisselâm); "Allahü teâlâya inandım, Allahü teâlânın takdir ettiği elbette olacak. Sana verecek bir şeyim yok" dedi. Adam; "Bana bir sadaka ver, Allahü teâlâ seni bereketli eylesin. Zirâ yüzünde hayır, iyilik görüyorum. Bu sebeple senin tarafından bir iyilik istiyorum" dedi. Hızır aleyhisselâm yine; "Allahü teâlâya îmân ettim. O'nun takdir ettiği olacak, yanımda sana verecek bir şey yok" dedi. Sadaka isteyen ona; "Senden Allahü teâlânın ismi ile istiyorum, sen bana sadaka vermiyorsun" dedi. Hızır (aleyhisselâm) yine; "Allahü teâlâya îmân ettim. O'nun takdir ettiği elbette olacak; yanımda sana verecek bir şey yok, ancak elimi tut, pazara götür ve beni sat (o parayı) al" dedi. Köle; "Böyle şey olur mu?" dedi. Hızır (aleyhisselâm); "Doğru söylüyorum. Çünkü sen, Allahü teâlâ hürmetine benden istedin. Rabbimin rızâsı hakkı için istedin. Ben de kabûl ettim. Şimdi elimi tut, beni pazara götür ve sat" dedi. Hızır'ın (aleyhisselâm) elini tutup, pazara götürdü ve dörtyüz dirheme sattı. Hızır (aleyhisselâm) satın alanın yanında birkaç gün kaldığı hâlde, sâhibi kendisine bir iş vermedi. Hızır (aleyhisselâm) ona; "Bana iş emret, çalışayım" dedi. Efendisi; "Sen ihtiyârsın, sana meşakkat vermek, seni yormak istemem" dedi. Hızır (aleyhisselâm); "Hayır ben yorulmam, çalışırım" diye cevap verdi. Efendisi; "Öyleyse kalk, bu taşı buradan şuraya naklet" dedi. Halbuki dediği taşı, tam bir günde ancak altı kişi oraya götürebilirdi. Kalktı ve bir saatte taşı oraya götürdü. Allahü teâlâ bir meleği ona gönderip, onun yardımıyla götürmüştü. Adam hayret etti ve; "Pek güzel yaptın" dedi. Sonra efendisinin yolculuğa çıkması icâbetti. Hızır'a (aleyhisselâm); "Seni emîn, sâlih, adil bir kişi görüyorum, ben yolculuğa çıkıyorum. Sen bana vekaleten evde kal" dedi. "Olur. İnşâllah, ama bana uğraşacak bir iş de ver" dedi.

“Sana zahmet vermek bana iyi gelmiyor” dedi. Hızır (aleyhisselâm); “Hayır, zahmet olmaz” dedi. Efendisi; “Peki, kerpiç yap, lâzım olacak, bir köşk yapacağım” dedi ve nasıl yapacağını ona anlattı. Sonra sefere çıktı. İşini görüp, seferden dönünce, bir de ne görsün. Hızır (aleyhisselâm), binâyı onun istediği gibi yapmıştı. Bu sefer, efendisinin hayreti daha da arttı ve ona; “Sen kimsin?” dedi. Hızır (aleyhisselâm) “Ben senin aldığın bir köleyim” dedi. Efendisi; “Allah için sordum. Kim olduğunu bana bildir” dedi. Hızır (aleyhisselâm) dedi ki; “Kullukta, ismine hürmeten sorduğun suâl için, şimdi cevap veriyorum: Ben Hızır'ım. Bir dilenci, Rabbimin rızâsı için kendisine bir sadaka vermemi istedi. Ona verecek bir şeyim yoktu. Kendimi ona verip, beni sat dedim. Bana gelen haberde; Bir kimseden Allah için bir şey istenir de, verecek bir şeyi olduğu hâlde, ona bir şey vermezse, kıyâmet günü Rabbinin huzûrunda, yüzünde et ve deri olmadan, sâdece sallanan kemikler olduğu hâlde bulunur” diye bildirildi. Bunun üzerine o adam ağladı, eğildi, onu öptü ve; “Anam babam sana fedâ olsun! Sana zahmet verdim. Seni tanımadım. Mal ve çoluk-çocuğum için ne istersen emret. Serbest olayım diyorsan, serbest ol” dedi. “Beni bırakmanı ve Rabbime ibâdet etmemi isterim” dedi. O adam kâfir idi. Hızır'ın aleyhisselâm elinde îmâna geldi ve ona dörtyüz altın verip, serbest bıraktı. Bunun üzerine Allahü teâlâ Hızır'a (aleyhisselâm); “Seni kölelikten kurtardım. Kâfiri elinde îmân ettirdim. Her gümüşe karşılık sana bir altın verdim ki, benimle muâmele edenlerin zarar etmediklerini bilesin” diye vahyetti.

Sevgili Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Eshâb-ı kirâm (radıyallahü anhüm) ile Tebük harbinde iken, ikindi namazını kıldıktan sonra iki beyt işittiler. Fakat şiiri söyleyeni göremediler. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “Bu iki beytin söyleyicisi kardeşim Hızır'dır. Sizi övüyor” buyurdu.

Ebü'l-Hasen Hayrün-Nessac, İbrâhim Havvâs'ın şöyle anlattığını nakletmiştir: “Bir yolculuğum sırasında çok susamıştım. Susuzluktan kendimden geçip, yere yıkıldım. Ben bu hâlde iken, yüzüme su serpilmeye başladı. Gözümü açıp baktım ve gördüm ki, yanımda gâyet güzel yüzlü bir zât, bineği üzerinde duruyordu. Bana su verip içirdikten sonra; “Terkime bin” dedi. Ben Hicaz'a gidiyordum. Kalkıp terkisine bindim. Çok az bir

müddet terkisinde oturdum. Beni kısa bir zaman içinde Hicaz'a ulaştırıp; “Ne görüyorsun?” diye sorunca; “Medîne-i münevvereyi görüyorum” diye cevap verdim. Sonra bana; “Haydi in, benden Resûlullah sallallahü aleyhi ve selleme selâm söyle. Kardeşin Hızır (aleyhisselâm) selâm söyledi de!” buyurdu.

Ebü'l-Hadid, Muzaffer Cessas'ın şöyle anlattığını nakletmiştir: “Bir gece Nâsr'ul-Harrât ile ilimden bir mevzu üzerinde müzakere yapıyorduk. Nâsr'ul-Harrât dedi ki: “Allahü teâlâyı zikreden kimsenin daha zikrinin başında elde ettiği fayda, Allahü teâlanın da kendisini andığım bilmesidir. İşte, Allahü teâlâ onu andığı için, o Allahü teâlâyı zikretmiştir.” Ben ise ona muhâlefet etmiştim. Bunun üzerine; “Eğer Hızır aleyhisselâm burada olsaydı, söylediğim bu sözün doğru olduğunu tasdik ederdi” dedi. Bu sırada, havada yürüyerek, yanımıza doğru yaklaşan birini gördük. Yanımıza gelince; “Doğrudur, Allahü teâlâyı zikreden kimse, kendisini Allahü teâlânın anmasının hürmetine zikreder” buyurdu. Anladık ki bu zât Hızır aleyhisselâm idi.

Muhammed bin Hasen Askalânî, Ahmed bin Ebi'l-Havârî'den şöyle rivâyet etmiştir: “Muhammed bin Semmâk hazretleri hasta olduğunu söylemişti. Biz onu çektiği ağrı ve acıdan kurtarmak istedik. Durumunu sormak ve bir ilaç istemek için bevlinden bir miktar alıp, hıristiyan bir tabibe gitmek üzere yola çıktık. Hayre denilen yer ile Kûfe arasında bir mevkiye vardığımızda, karşımıza güzel yüzlü, mübârek bir zât çıktı. Tertemiz elbiseler giymişti. Üzerinden hoş kokular yayılıyordu. Bize; “Nereye gidiyorsunuz?” dedi. “Falan hıristiyana, İbn-i Semmâk'ın hastalığının çâresini sormaya gidiyoruz” diye cevap verdik. Bunun üzerine; “Sübhânallah, Allahü teâlânın velî bir kulu için, Allahü teâlânın düşmanı olan bir kimseden yardım istiyorsunuz! Yanınızda getirdiğiniz o bevli atınız ve İbn-i Semmâk'a gidip, söyleyiniz: “Ağrıyan yerine elini koysun ve şunu okusun: Vebil hakkı enzelnâhü vebil hakkı nezel.” O zât bunu söyledikten sonra gözden kayboldu. Biz geri dönüp, İbn-i Semmâk hazretlerinin yanına gelerek, bunları aynen söyledik. Söylediğimiz gibi elini ağrıyan yerine koyup o zâtın işâret ettiği şekilde okudu. Hemen ağrısı kesildi ve sıhhate kavuştu. Sonra bize; “Size bunu söyleyen Hızır aleyhisselâm idi" dedi.

(Hızır aleyhisselâmın İbn-i Semmâk hazretlerinin şifâ bulması için okumasını işâret buyurduğu ibâre, Kur'ân-ı kerîmde İsrâ sûresi 105. âyet-i kerîmededir. Medarik tefsîri'nde şöyle bildirilmiştir; "Hasta olan kimsenin üzerine bu âyet-i kerîme okunur ve okuyan kimse ağrı üzerine elini sürerse, biiznillah hastalık zail olur.")

Ebû Bekr Nablûsî, Ebû Bekr Hemedânî'nin şöyle anlattığını rivâyet etmiştir: "Bir defâsında Hicaz çölünde kalmış ve günlerce bir şey yememiştim. Kendi kendime, Irak'ta Babü't-tak (denilen yerde) da olsaydım, sıcak bir bakla ve ekmek yerdim dedim. Sonra da; Ben şu anda çöldeyim. Orası ile benim bulunduğum yer arasında uzak mesâfeler var" diye düşündüm. Ben böyle düşünürken, çölde, uzaktan köylü kılığında biri gözüküp; sıcak bakla ve ekmek! diye bağırmaya başladı. Ona yaklaştım ve; "Senin yanında gerçekten sıcak bakla ve ekmek var mı?" dedim. Evet var diye cevap verdi. Sonra çantasını açtı, içinde bakla ve ekmek vardı. Çıkarıp bana; "Buyur ye" dedi. Ben de biraz yedim. Tekrar yememi söyledi. Biraz daha yedim. Böylece dört defâ tekrar tekrar yememi istedi ve ben de yedim. Dördüncü defâsında o zâta; "Seni benim imdadıma gönderen Allah için söyle sen kimsin?" dedim. Cevabında; "Ben Hızır'ım" dedi ve gözden kayboldu."

Bir zât, Hızır aleyhisselâmdan nasîhat isteyince şöyle buyurmuştur: "Güler yüzlü ol, hiddetli olma. Çok faydalı ol, az da olsa zararlı olma. Lüzumsuz gezme, boşuna gülme, kimseyi kusurundan dolayı yerme."

Bişr-i Hafi, Hızır aleyhisselâmı görüp, duâ istedi. Hızır aleyhisselâm da; "Allahü teâlâ tâat ve ibâdeti sana kolaylaştırsın" buyurdu. Biraz daha deyince; "Allahü teâlâ amelini kimseye duyurmasın" buyurdu.

Mevlânâ Abdurrahmân Câmî Nefehat-ül-üns kitabında şöyle anlatmıştır: "Ebü'd-Derda (radıyallahü anh) bir gün Mekke-i mükerremede bir dağın üzerine çıktı. Orada, hâlinden ve tavrından sâlihlerden olduğu anlaşılan birisini gördü. Sonra yanına giderek; "Bana nasîhat et", dedi. O da; "Nâsîhat olarak ölüm sana kâfidir" buyurdu. Ebü'd-Derda (radıyallahü anh); ""Daha fazla nasîhat et" dedi. O da; "Gam (tasa) bakımından kabri düşünmek kâfidir" dedi. Bunun üzerine Ebü'd-Derda (radıyallahü anh),

Resûlullah efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) huzûruna gelip, bu hâli haber verdi. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “O zât kardeşim Hızır'dır” buyurdular.

Kerz bin Vebre (radıyallahü anh) şöyle anlatmıştır: “Bize, Şamlı bir arkadaşım geldi. Bir hediye getirdi. “Bunu kabûl et. Çünkü değerli bir hediyedir” dedi. Ben de; “Kardeşim, bu hediyeyi sana kim verdi?” diye sordum. Cevabında; “Bunu bana İbrâhim Teymî (rahmetullahi aleyh) verdi. İbrâhim Teymî bana şöyle anlattı: “Bir gün Kâbe-i muazzamanın yanında oturmuş, cenâb-ı Hakk'ı zikir ile meşgûldüm. Yanıma bir kimse geldi. Selâm verdi ve sağ tarafıma oturdu. Şimdiye kadar onun gibi heybetli, elbiseleri bembeyaz ve kokusu güzel olan bir kimse görmemiştim. Dedim ki: “Ey Allahü teâlânın kulu? Kimsiniz?” “Sana selâm vermek ve seninle cenâb-ı Hakk'ın muhabbeti hakkında konuşmak üzere geldim. Yanımda da bir hediyem var. İster misin onu sana vereyim?” dedi. Ben de; “O hediye nedir?” diye sordum. Bu müsebbiat'tır ki, her gün güneş doğmadan ve batmadan evvel okumalısın. Onlar Fatihâ, Ayet-el-Kürsî, Kafirun, İhlâs, Felâk ve Nâs sûreleri ve bunların arkasından da; (Sübhânallahi velhamdüllilahi velâ ilâhe illallahü vallahü ekber, Allahümme salli ve sellim ala Muhammedin ve ala âlihi ve eshâbihi ve ala sâir-il-enbiyai vel-mürselîn. Allahümmagfir lî ve li-vâlideyye ve-li-cemî'ıl-mü’minîne vel-müminât vel-müslimîne vel-müslimât el-ehyai minhüm-vel-emvât, bi-rahmetike, yâ Erhamerrâhimin, Allahümme-f'al bî ve bihim, acilen ve acilen fîd-dünyâ ved-dîn vel-ahireti, mâ ente lehü ehlün velâ tef’al binâ ve bihim yâ Mevlânâ mâ nahnü lehü ehlün inneke Gafûrun Halîm, Cevâdün Kerim, Raûfün Rahim) duâsıdır. Bunların her birini yedi defâ okumalısın” dedi. Ona sordum; “Bu hediyeyi sana kim verdi? O da; “Muhammed aleyhisselâm” dedi. Ben tekrar; “Bunun sevâbından ve fazîletinden bana haber ver” dedim. Dedi ki: “Sen, Muhammed aleyhisselâm ile görüştüğün zaman, O sana haber verir!” Artık bu anlatılanlara uyarak, her gün okumağa başladım. Bir gece rüyâda melekleri gördüm. Beni alıp Cennet’e götürdüler. Orada çok büyük makâmlar vardı. Meleklere; “Bu gördüğüm makâmlar kimindir?” diye sordum. Bana; “Bu makâmlar senin gibi amel eden kimselerindir” dediler. Sonra Cennet’in meyvelerinden yedirdiler, içeceklerinden içirdiler. O sırada Resûlullah efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) geldiğini gördüm. Beraberinde yetmiş saf nebî ile yetmiş saf

melek vardı. Her saf doğu ile batının arası kadardı. Sonra Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), bana selâm verdi ve müsafaha etti. Ben de; “Yâ Resûlallah! Bu hadîs-i şerîfinizi, bana Hızır aleyhisselâm sizden işittim, diye haber verdi” dedim. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) üç defâ; Hızır doğru söylemiştir. Çünkü o, yeryüzünün en âlimi, ebdâl denilen evliyâ tâifesinin reîsi ve Hak teâlânın ordusunda bir neferdir buyurdu. Bunun üzerine; “Yâ Resûlallah! Bu fiili yapan herkese her şey verilir mi?” diye suâl eyledim. Buyurdu ki: “Allahü teâlâ onun büyük günâhlarını affeder. Gadabını ondan kaldırır. Sol omzunda bulunan meleklere, bir yıl onun günâhlarını yazmamalarını emreder. Bununla ancak Allahü teâlânın saâdetli olarak yarattığı kimseler amel eder. Hak teâlânın şakî olarak yarattığı kimseler bununla amel etmez.”

Kerz bin Vebre şöyle anlatmıştır: “Hızır aleyhisselâma; “Bana her gece yapmam için bir ibâdet öğret” dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Her gece akşam namazını cemâatle kıldıktan sonra kimse ile konuşmadan yatsıya kadar namaz (nafile namaz) kıl. Her iki rekatta bir selâm ver ve her rekatta bir Fatihâ ile üç İhlâs oku, yatsı namazından sonra evine git. Evinde de kimse ile konuşmadan her rekatında bir Fatihâ ve yedi İhlâs okumak sûretiyle iki rekat namaz kıl. Selâm verdikten sonra başını secdeye koy ve yedi kere “Sübhânallahi velhamdülillahi velâ ilâhe illallahü vallahü ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billahil-aliyyil-azim” de! Sonra başını secdeden kaldır, otur ve ellerini açarak şu duâyı oku: “Yâ hayyü yâ kayyûm yâ zelcelâlî vel-ikrâm yâ ilâhel evvelîn vel-âhırîn yâ Rahmân-ed-dünyâ vel-ahireti ve rahîme-hümâ yâ Rabbî, yâ Rabbî, yâ Rabbî, yâ Allah, yâ Allah, yâ Allah.” Sonra ellerin açık olduğu hâlde ayağa kalk bu duâyı ayakta da oku. Sonra istediğin yerde kıbleye karşı sağ tarafın üzerine yat. Uykuya dalıp uyuyuncaya kadar Resûl-i ekreme (sallallahü aleyhi ve sellem) devamlı salavat getir” dedi. Hızır aleyhisselâma; “Bunu sana kim öğretti, bana söyler misin?” dedim. “Muhammed aleyhisselâma bildirilirken duyup öğrendim” buyurdu. Sonra da; “Bildirdiğim bu duâ ve salavatı ihlâs ile yapan ve buna devam eden kimse, mutlaka Resûl-i ekremi (sallallahü aleyhi ve sellem) rüyâsında görür” buyurdu.”

Şakîk bin İbrâhim şöyle anlatmıştır: “İbrâhim Edhem'i Mekke'de görmüştüm. Resûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) doğduğu mahallede

yol kenarında oturmuş ağlıyordu. Yanına yaklaşıp, niçin ağladığını sordum, söylemedi. Üç defâ ısrâr ettim; üçüncü soruşumda şöyle dedi: “Kimseye anlatma! Otuz seneden beri, canımın arzu ettiği ekşili çorbayı yemedim. Geçen akşam otururken uykuya daldım. Rüyâmda, elinde bir kap içinde çorba taşıyan bir genç yanıma geldi. Elindeki kaptan çorba kokusu yayılıyordu. Canım çekti. O genç yanıma yaklaşıp; “Ey İbrâhim! Buyur ye!” dedi. Ben de; “Yemem, zirâ Allah rızâsı için terk ettim” dedim. Genç; “Allahü teâlâ bunu sana nasîb eyledi. Ye!” dedi. Bunun üzerine ben ağlamaya başladım. Genç ise; “Ye! Allah sana rahmet etsin” dedi. “Biz, helâl olup olmadığını bilmediğimiz yiyecekleri yememekle emrolunduk” dedim. Genç bunun üzerine bana şöyle dedi: “Afiyetle ye, zirâ bana denildi ki: “Ey Hızır bu yiyeceği al, İbrâhim bin Edhem'e yedir. Çünkü onun Allah rızâsı için sabretmesi sebebiyle, Allahü teâlâ ona merhamet etti” dedi. Sözüne devamla; “Ey İbrâhim, dikkat et, ben meleklerin; “Kime verilir de almazsa, istese de verilmez dediklerini duydum dedi. Ben ise; “İşte ben karşındayım ve Allahü teâlâya söz verdim ki, helâl bilmediğim şeyleri yemeyeceğim” dedim. Bundan sonra karşımdan çekildi. Başka bir genç karşıma çıktı. Bu sefer, elindeki çorba kabını o gence verip; “Sen yedir” dedi. Bunun üzerine o genç bana yedirmeye başladı ve ben uyanıncaya kadar devam etti. Uyandığımda çorbanın tadı ağzımda idi.” Bu hâdiseyi nakleden Şakîk bin İbrâhim (kuddise sirruh), sözüne devamla şöyle demiştir: “İbrâhim bin Edhem bana bunu anlatınca; “Elini uzat” dedim. Uzatınca tutup öptüm ve; “Ey hâlis niyetle nefsinin kötü isteklerine uymayan, kimseleri doyuran Allah'ım! Ey gönüllere yakîni yerleştiren ve muhabbetle seni seven hasta gönüllere şifâ veren Allah'ım! Bu Şakîk'in râzı olduğun bir hâli var mıdır? Şu elin sâhibinin (İbrâhim bin Edhem'in) hürmetine bu fakir kulunu da rahmetine ve ihsânına mazhar kıl...” diye duâ ettim. Sonra İbrâhim Edhem kalkıp yürüdü. Ben de ardından gittim ve Kâbe'ye girdik.

Şeyh-i ekber Muhyiddîn-i Arabî hazretleri, Hızır aleyhisselâm ile karşılaşmasını şöyle anlatır; “Hocalarımdan Ebül-Abbâs hazretleri bir zâtı anlatıyordu. Ben, hocamın bu zât hakkında beslediği hüsn-ı zanna hayret ettim. O kimsenin bâzı uygun olmayan hareketlerinin bulunduğunu söyledim. O gün evime giderken, yolda bir kimse ile karşılaştım. O zâtın yüzü nûr ile dolu olup, ayın ondördü gibi parlıyordu. Bana selâm verdikten

sonra; "Ey Muhyiddîn! Üstâdın Ebül-Abbâs'ın, o zât hakkındaki sözleri doğrudur. Onu tasdik et" buyurdu. Ben hayret etmiştim. Geriye dönüp hocama durumu anlatınca, bana; "Sana söylediğim sözün doğru olduğunu ispat etmek için Hızır aleyhisselâmdan yardım istedim" buyurdu. Bunun üzerine, hocamın hiç bir sözüne îtirâzda bulunmayacağıma dâir söz verdim ve tevbe ettim.

Muhyiddîn-i Arabî hazretleri şöyle anlatmıştır: "Bir defâsında uzak memleketlere seyahate çıkmıştım. Gemimiz, öğle üzeri bir şehirde mola verdi. Namaz kılmak için harâb olmuş bir mescide gittim. Oraya gayr-i müslim bir kimse de gelmiş, etrâfı seyrediyordu. Onunla biraz konuştuk. Peygamberlerden aleyhimüsselâm meydana gelen mûcizelerle, evliyâdan hâsıl olan kerâmetlere inanmıyordu. Biz konuşurken, mescide birkaç seyyah geldi. Namaza durdular. İçlerinden biri, yerdeki seccadeyi alıp, havaya doğru kaldırıp yere paralel durdurdu. Sonra üzerine çıkıp namazını kıldı. Namazdan sonra bana dönerek; "Bunu, şu münkir kimse için yaptım" dedi. Mûcize ve kerâmete inanmayan o gayr-i müslim, bu sözleri işitince insâf edip müslüman oldu."

"Yine bir gün, Tunus limanında idim. Vakit gece idi. Kıyıya yanaşmış gemilerden birinin güvertesine çıkarak, etrâfı seyretmeye başladım. Denizin üzerine vuran ay, fevkalâde güzel bir manzara teşkil ediyordu. Bu manzaraya baka baka, cenâb-ı Hakk'ın her şeyi ne kadar güzel ve yerli yerinde yarattığını tefekkür ederek dalmışım. Birden ürperdim. Uzaktan, uzun boylu, ak sakallı bir kimsenin suyun üzerinde yürüyerek geldiğini gördüm. Nihâyet yanıma geldi. Selâm verip bâzı şeyler söyledi. Bu arada ayaklarına dikkatle baktım, ıslak değildi. Konuşmamız bittikten sonra, uzakta bir tepe üzerindeki Menare şehrine doğru yürüdü. Her adımında uzun bir mesâfe katediyordu. Hem yürüyor, hem de Allahü teâlâyı zikrediyordu. O kadar güzel, kalbe işleyen bu zikri karşısında, kendimden geçmiştim. Ertesi gün şehirde birisi yanıma yaklaşarak selâm verdi ve; "Gece gemide Hızır aleyhisselâm ile neler konuştunuz? O neler sordu, sen ne cevap verdin?" dedi. Böylece, gece gemiye gelenin Hızır aleyhisselâm olduğunu anladım. Daha sonraları, Hızır aleyhisselâm ile zaman zaman görüşüp sohbet ettik. Ondan edeb öğrendim."

Şeyh Sa'dî Şirazi bir eserinde şöyle bildirdi: “Eski sultânlardan biri, Hızır aleyhisselâmın ölü veya diri olduğuna dâir delil istedi. Bu yüzden vezirini çağırıp, ona; “Hızır aleyhisselâm diri midir?” diye sordu. Vezir diri olduğunu söyleyince, sultân; “Onu dâvet et, gelsin" dedi. Bunun üzerine vezir; “Onun nerede olduğu bilinmez ve aramakla bulunmaz” dedi. Sultân bulunması için çok ısrâr edince, vezir; “Bu iş benimle olmaz. Zirâ, bizden çeşit çeşit zulümler zâhir olmaktadır. Bu sebeple, bizimle görüşmesi mümkün değildir. Onu bulmasını şeyhülislâmdan iste. Bu iş için o daha münâsiptir. Bulursa, ancak o bulur” dedi. Sultân, şeyhülislâmı huzûruna dâvet ederek, Hızır aleyhisselâmı bulmasını istedi. Şeyhülislâm bulamayacağını söyleyince, sultân çok ısrâr etti. Bunun üzerine, şeyhülislâm, sultândan bir süre tanımasını istedi. Bu arada fakir bir zât şeyhülislâmın huzûruna gidip; “Hızır aleyhisselâmı arıyormuşsunuz. Beni pâdişahla buluşturun, Onu bulurum” dedi. Şeyhülislâm, o fakir zâtı sultânın huzûruna götürdü ve; “Bu kişi Hızır aleyhisselâmı bulacak” dedi. Sultân ona; “Hızır aleyhisselâmı ne zaman getireceksin?” diye sorunca, o şahıs; “Bu iş için zamana ihtiyaç vardır. Bana kırk gün müsâde et. Bu arada yiyecek bir şeyler de tâyin eyle. Hiç bir şeye ihtiyâcım kalmasın. Ben de bu arada ihlâs ile ibâdet edeyim. Böyle olunca Hızır aleyhisselâmı bulup size getirebilirim” dedi.

Sultân, bu zâtın dediklerini kabûl etti ve her gün kendi yiyeceklerinden belli bir miktarının onun evine gönderilmesini emretti. Bir miktar da kendisine verdi. Eve gittiğinde elindekileri hanımı görünce, onların ne olduğunu öğrenmek istedi. Durumu anlatınca, hanımı; “Sen Hızır aleyhisselâmı tanıyor musun?” diye sordu. Beyi, tanımadığını söyledi. Bunun üzerine hanımı; “Kırk gün sonra nasıl bulup da sultâna götüreceksin?” dedi. O; “Ben de bilmiyorum. Buna, ihtiyâcımızdan dolayı mecbûr oldum, fakat böyle yaptığıma pişmanım” dedi. Aradan otuzdokuz gün geçip, kırkıncı gün olunca, sultân o zâta; “Yarın Hızır aleyhisselâmı getirsin” diye haber gönderdi. Ertesi gün, sultân iki süslü atı o zâtın evine gönderdi. O zât hayatından ümidi keserek, güzelce bir abdest aldı, iki rekat namaz kıldı. Allahü teâlâya duâ etti ve Peygamber efendimizi (sallallahü aleyhi ve sellem) vesile ederek kurtulmasını taleb etti. Sonra sultânın huzûruna gitti. Bu sırada o zâtın yanında masum bir çocuk peydâ oldu ve sağ tarafında durdu. Sultân; “Hızır ne zaman gelecek” dedi. Bunun üzerine o zât;

“Sultânım, ben hayatımda hiç Hızır aleyhisselâmı görmedim. Fakat fakirliğimden dolayı bu yola başvurdum. Hızır, zor durumda olan, insanları kurtarır. Beni fakirlikten kurtardığın için, bana göre Hızır sensin” dedi ve sustu.

Sultân hiddetlenerek; “Fakirim deseydin, sana bir şeyler verirdik. Fakat sen Hızır aleyhisselâmı bulurum diyerek, kırk gündür bize niçin eziyet ettin?” dedikten sonra, baş vezire; “Şimdi buna ne cezâ verelim?” diye sordu. Vezir, sultâna; “Emir ver, bunu parça parça etsinler ve her parçasını bir sokak başına assınlar. Böylece herkes ibret alır. Bundan böyle hiç kimse, sultânın huzûrunda yalan söylemez” dedi. O zâtın yanında duran masum çocuk; "Her şey aslına dönecektir” dedi. Sonra, sultân ikinci vezire; “Buna ne yapalım?” diye sordu. İkinci vezir; “Bunu bir dibeğe koyup, döve döve keşkek gibi yapalım. Sonra her sokak köşesine bir parça bırakalım, herkese ibret olur. Bundan böyle hiç kimse sultânın huzûrunda yalan söylemez” dedi. Yine, o masum çocuk, önce söylediği gibi; “Her şey aslına dönecektir” dedi. Bu sefer sultân, üçüncü vezire aynı soruyu sorunca o; “Baş vezir ve paşa karındaşlarımız güzel söylediler. Böyle bir cezâ lâyıktır. Fakat bu şahsın ihtiyâcı çok olmasaydı, kendisini böyle tehlikeye atmazdı. Devletlü sultânımıza yakışan, af ile muâmeledir. Emir ve fermân sultânımızındır” dedi. O masum çocuk tekrar; “Her şey aslına dönecektir” dedi. Pâdişah, o zâta; “Bu çocuk senin neyin olur?” diye sorunca, o da; “Benim tanıdığım değildir. Buraya geldiğim zaman, yanıma geldi durdu. Ben de sizin hizmetçiniz sandım” dedi. Sultân ona; “Sen kimsin? Bunlar birbirine benzemeyen söz söyledikleri hâlde, sen üçüne de aynı cevâbı verdin” dedi. O masum çocuk; “Bu şahıs sana kimi getirecekti?” diye sorunca, sultân; “Hızır aleyhisselâmı getirecekti” dedi. Bunun üzerine çocuk; “Sultânım! Senin bu baş vezirin, bir kasabın oğludur. Halkı kırmaktan başka hiç bir işe yaramaz. İkinci vezirin, bir aşçı oğludur. Bu da halkı dövmekten başka bir işe yaramaz. Üçüncü vezir ise, bir vezirin oğludur. Aslına çekip dâimâ suçluları affeder ve ihsânda bulunur. İşte Hızır benim. Hızır'la buluşmaktan maksat nasîhattir. Eğer benden nasîhat istersen, sana nasîhatim şudur; “Baş vezirini bu görevden alıp, kasapbaşı yap. Varsın hayvanları kesmeye devam etsin. İkinci vezirini de aşçıbaşı yap. Keşkek yapmaya devam etsin. Üçüncü vezirini ise başvezir yap. Yalnız senden bir ricâm var. Bu zâta tâyin ettiğin yardımı kesme.” dedikten sonra kayboldu.

Sultân, onu bulmalarını emretti. Aradılar fakat bulamadılar. Durumu o zâta sordular. O da; "Daha önce onu görmemiştim. Burada gördüm" dedi. Sultân, Hızır aleyhisselâmın söylediklerini hemen yerine getirdi ve o zâta gönderdiği şeyleri de kesmedi."

Kanunî Sultân Süleymân Han, zamanın evliyâsının büyüklerinden, Beşiktaşlı Yahyâ Efendi'ye; "Ağabey" diye hitâb eder, onun pek yüksek bir zât olduğunu, Hızır aleyhisselâm ile görüştüğünü bilir, kendisini de Hızır aleyhisselâm ile görüştürmesini isterdi. Aralarında geçen bir menkıbe şöyle anlatılır: Kanuni Sultân Süleymân Han, bir gün kayıkla Boğaz'da gezmeye çıkmıştı. Ortaköy hizasına gelince, kıyıya yanaşıp, bir adam göndererek Yahyâ Efendi'yi dâvet etti. O da yanında bir ahbabı ile gelip, kayığa bindiler. Birlikte giderlerken Yahyâ Efendi'nin ahbabı, devamlı olarak Kanuni'nin parmağında bulunan çok kıymetli bir yüzüğe bakıyor ve bu bakış dikkati çekiyordu. Kanunî bunu farkedince, parmağındaki o kıymetli yüzüğü çıkarıp; "Buyurun, daha yakından iyice bakıp inceleyebilirsiniz" dedi. O zât, yüzüğü aldı. Evirip çevirdikten sonra, denize atıverdi. Yahyâ Efendi hariç, kayıkta bulunanlar hayret içinde kaldılar. Bir müddet gittikten sonra, o zât inmek istediğini bildirince, kayık kıyıya yanaştı. O zât, ineceği sırada denizden bir avuç su alıp sultâna uzattı. Avucundaki suda, biraz önce denize attığı yüzük vardı. Yahyâ Efendi hariç, kayıkta bulunan herkes, yine çok hayret ettiler. Kanunî elini uzatıp yüzüğü alınca, o zât birden bire gözden kayboluverdi. Kanunî, Yahyâ Efendi'ye dönüp; "Ağabey, neler oluyor?" dedi. O da; "Gördüğünüz Hızır aleyhisselâm idi" dedi. Bunun üzerine Kanuni; "O hâlde bizi niye tanıştırmadınız?" deyince, Yahyâ Efendi; "O kendini tanıttı. Ama siz tanımakta geç kaldınız" buyurdu.

İmâm-ı Gazâlî hazretleri "İhya" kitabında Müslim Abadanî'nin şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Kalb cilalanınca gaybden sesler duyulabileceği gibi, Hızır aleyhisselâmın sûreti de görülebilir. Hızır aleyhisselâm basiret sâhibi kimselere muhtelif sûretlerde görünebilir."

Hızır aleyhisselâm bir çok zâtın tasavvufta yetişmesine rehberlik etmiş, feyz vermiştir. Tasavvuf; bir müslümanın İslâm ahlâkı ile ahlâklanması için lâzım olan bilgileri ve yolları öğreten ilimdir. Tıp ilmi, beden sağlığına âit bilgileri öğrettiği gibi, tasavvuf ilmi de, kalbin, rûhun kötü huylardan

kurtulmasını öğretir. Kalb hastalığının alâmetleri olan kötü işlerden uzaklaştırıp, Allah rızâsı için güzel iş ve ibâdet yapmayı sağlar. Zâten dînimiz, önce ilim öğrenmeyi, sonra öğrendiklerine uygun iş ve ibâdet yapılmasını ve bütün bunların da Allah rızâsı için olmasını emrediyor. Kısaca din; ilim, amel ve ihlâstan ibârettir. İnsanın manen yükselmesi, dünyâ ve âhıret saâdetine kavuşması, bir uçağın uçmasına benzetilirse, îmân ile ibâdet, bunun gövdesi ve motorları gibidir. Tasavvuf yolunda ilerlemek de, bunun enerji maddesi yâni benzinidir. Maksada ulaşmak için, uçak elde edilir. Yâni îmân ve ibâdet kazanılır. Harekete geçmek için de, kuvvet, yâni tasavvuf (ahlak) ilminin yolunda ilerlemek gerekir. Tasavvufun iki gayesi vardır. Birincisi; îmânın vicdanileşmesi, yâni kalbe yerleşmesi ve şüphe getiren tesirlerle sarsılmaması içindir. Akıl ile, delil ve ispat ile kuvvetlendirilen îmân böyle sağlam olmaz.

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde Rad sûresi 28. âyet-i kerîmede meâlen buyurdu ki: “Kalplere îmânın sinmesi, yerleşmesi, ancak ve yalnız zikir ile olur.” Zikir; her işte ve her harekette Allahü teâlâyı hatırlamak, O'nun rızâsına uygun iş yapmak demektir. Tasavvufun ikinci gayesi; fıkıh ilmi ile bildirilen ibâdetlerin seve seve kolaylıkla yapılmasını ve nefs-i emmareden doğan tembelliklerin, sıkıntıların giderilmesini te’min etmektir. İbâdetlerin kolaylıkla seve seve yapılması ve günâh olan işlerden de nefret ederek uzaklaşılması, ancak tasavvuf ilmini öğrenip, bu yolda ilerlemek ile mümkündür. Tasavvufa sarılmak, herkesin bilmediklerini görmek, gaybden haber vermek, nûrlar, rûhlar ve kıymetli rüyâlar görmek için değildir. Tasavvuf ile ele geçen bilgilere, marifetlere, hâllere kavuşmak için; önce îmânı düzeltmek, İslâmiyetin emir ve yasaklarını öğrenip, bunlara uygun iş ve ibâdet yapmaktır. Zâten bu üçünü yapmadıkça; kalbin tasfiyesi, kötü huylardan temizlenmesi, nefsin tezkiyesi, terbiye edilmesi mümkün değildir. Tasavvuf bilgileri mürşid-i kâmiller tarafından öğretilir. Mürşid-i kâmil; yol gösteren, rehberlik eden, yetişmiş ve yetiştirebilen âlimdir.

Hızır aleyhisselâmın tasavvufta feyz verip yetiştirdiği en meşhûr âlim ve velîlerden biri Abdülhalık Goncdüvânî hazretleridir. Abdülhalık Goncdüvânî hazretlerinin babası Abdülcemil hazretleri de zâhir ve bâtın ilminde büyük âlim olup, zamanında müşkil bir mes’elesi olan, ona başvururdu. Hızır aleyhisselâmlâ görüşüp sohbet ederdi. Hızır aleyhisselâm

Abdülcemil hazretlerine şöyle buyurdu: "Senin sâlih bir erkek evlâdın olacak, ismini Abdülhalık koy." Abdülcemil hazretleri Malatyalı olup, Mâliki mezhebinin imâmı olan İmâm-ı Mâlik hazretlerinin soyundandır. Kendisi Hızır aleyhisselâm tarafından doğacağı müjdelenen çocuğu yâni Abdülhalık doğmadan Buhara'ya göçtü. Goncdüvan kasabasına yerleşti. Orada, oğlu Abdülhalık Goncdüvânî hazretleri dünyâya geldi.

Abdülhalık Goncdüvânî hazretleri, ilim öğrenmek için beş yaşında iken Buhara'ya gönderildi. Buhara'nın büyük âlimlerinden Hace Sadreddîn'den (rahmetullahi aleyh) Kur'ân-ı kerîm ve tefsîrini öğrenmeye başladı. Okuma esnâsında; "Rabbinize tazarru ederek ve gizli duâ ediniz" (A'râf sûresi: 55) meâlindeki âyet-i kerîmeye gelince, hocasına; "Efendim! Bu âyet-i kerîmede; "Gizli duâ ediniz" buyrulmasında murâd edilen nedir? Kalb ile yapılan zikrin aslı nedir? Eğer zikir ve duâ, âşikâr (açıktan, sesli olarak) dil ile olursa, riyâdan korkulur. Araya riyâ girerse, hakkı ile, lâyık olduğu şekilde zikredilmemiş olur. Şâyet kalb ile zikretsem; "Şeytan insanın damarlarında kan gibi dolaşır" hadîs-i şerîfi gereğince, şeytan bu zikri duyar. Ne yapacağımı bilemiyorum, bu müşkülümü halletmenizi istirhâm ederim" diye arz etti. Hocası, büyük âlim Hace Sadreddîn hazretleri, bu yaştaki bir çocuğun, kendisinin bile anlayamadığı böyle bir suâl sorabilmesine şaşırıp hayran kaldı. Cevap olarak; "Evlâdım! Bu mes'ele, kalb ilimlerinin bir konusudur. Allahü teâlâ nasîb ederse, seni, bu ilimleri öğretebilecek bir üstâda kavuşturur. Kalb ile zikri ondan öğrenirsin, böylece bu müşkülün hâlledilmiş olur" buyurdu. Abdülhalık Goncdüvânî (rahmetullahi aleyh) bu işâret üzerine, mes'elelerini hâlledecek o büyük zâtı beklemeye başladı. Bir gün Hızır aleyhisselâm yanına geldi. Ona, Allahü teâlâyı gizli ve açık zikretme, anma yollarını öğretti ve onu mânevî evlatlığa kabûl edip; "Kalbinden; "La ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah" Kelime-i tayyibesini şöyle şöyle zikredersin!" diye târif etti. Abdülhalık Goncdüvânî hazretleri de, târif edildiği şekilde bu mübârek Kelime-i tevhidi sessiz olarak, kalben söylemeğe başladı ve kendisine ders kabûl etti. Bu hal, onun pek çok mânevî makâmlarda yükselmesine sebep oldu.

Abdülhalık Goncdüvânî (rahmetullahi aleyh) buyurdu ki: "Hızır aleyhisselâm beni suya daldırdı ve zikri talim etti. Belki bu nefesin bir

kararda kalması için idi.” Ve yine buyurdu ki: “Yirmiiki yaşında idim. Hızır aleyhisselâm beni, Maveraünnehir'de yaşayan büyük âlim ve velî Yûsuf-i Hemedânî hazretlerine gönderdi.” Abdülhalık Goncdüvânî hazretlerinin sohbette üstâdı Yûsuf Hemedânî, zikir taliminde ise Hızır aleyhisselâmdır.

Evliyânın büyüklerinden olan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî hazretleri de Hızır aleyhisselâmdan feyz almış, Şam'da ilim tahsil ettiği medresede onunla görüşmüştür. Tasavvuf ilminde ve hâllerinde bir müşkili olunca, Hızır aleyhisselâm gözüküp, müşkillerini halletmiştir.

Şemseddîn Attâr hazretleri şöyle anlatır: Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî hazretleri bir gün câmide vâz ederken, Hızır ve Mûsâ'nın (aleyhimesselâm) hikayesini anlatıyordu. Bu kıssayı öyle fesâhat ve belâgat ile anlatıyordu ki, herkes nefesini kesip, can kulağı ile dinliyordu. Benim yanımda bulunan bir şahıs, başını önüne eğmiş bir şeyler mırıldanıyordu. Kulak verdim. “Sanki yanımızda idin. Sanki üçüncümüz sendin” diye söyleniyordu. Bunun, Hızır aleyhisselâm olduğunu anladım. Yanına sokuldum ve; “Anladım, sen Hızır aleyhisselâmsın! Ne olur, bana ihsân eyle!” dedim. Bana; "Burada hazret-i Mevlânâ varken, benim sana ihsânda bulunmam deniz yanında teyemmüm etmek gibi olur. Senin müşkillerini o hâlleder” deyip, birden kayboldu. Ben bu hâli Mevlânâ hazretlerine anlatmak için yanına gittiğimde, daha söze başlamadan bana; “Ey Attâr! Hızır aleyhisselâmın sözleri doğrudur” buyurdu.

Meşhûr hâdis âlimi ve sofiyye-i aliyye denilen evliyânın büyüklerinden olan Muhammed bin Ali Hâkim-i Tirmizî de Hızır aleyhisselâmdan ilim ve feyz almıştır. Hâkim-i Tirmizî hazretleri gençliğinde ilim öğrenmek ve Allahü teâlânın rızâsını kazanmak için bulunduğu yer olan Tirmiz'den ayrılıp, başka yerlere gitmek üzeri iki arkadaşı ile anlaştı. Bu kararlarını annesine anlatınca, annesi üzüldü ve; “Yavrucuğum! Ben zayıf, biçâre, kimsesiz ve hastayım. Benim hizmetlerimi sen yapıyorsun. Beni yalnız, çâresiz kime bırakıyorsun?” dedi. Bu sözler üzerine genç Muhammed bin Ali Tirmizî’nin gönlüne dert düştü ve arkadaşlarıyla yaptığı anlaşmayı bozup seferden vazgeçti. İki arkadaşı ise onu bırakıp, ilim tahsili için yola çıktılar. Buna çok üzülen Muhammed bin Ali, ne annesinden ayrılabildi, ne de gönlünden ilim aşkını silip atabildi. Yalnız kaldığı zamanlarda, tenhâ

yerlerde uzun uzun ağlardı. Yine bir gün mezârlıkta oturmuş ağlıyor, hem de; “Ben burada câhil kaldım, ilimden mahrûm kaldım. Arkadaşlarım ise âlim olarak geri gelecekler” diye düşünüyordu. Gözlerinden yaşlar boşandığı bir sırada, aniden, nûranî yüzlü, tatlı sözlü bir ihtiyâr çıkageldi ve; “Yavrum, niçin ağlıyorsun?” diye sordu. O da başından geçenleri anlattı. Bunun üzerine; “Kısa zamanda o iki arkadaşını ilimde geçmen için, her gün sana ders vermemi arzu eder misin?” diye sordu. “Evet arzu ederim” cevâbını verdi. Bundan sona, bu tatlı sözlü, nûr yüzlü mübârek ihtiyâr, Muhammed bin Ali'ye her gün ders vermeye başladı ve üç yıl devamlı ders okudu. Üç yıl sonra, bu mübârek zâtın Hızır aleyhisselâm olduğunu anladı. Buyurdu ki: “Bu büyük devlet, annemin rızâsı ve duâsı bereketiyle ihsân olundu.” Her pazar gecesi Hızır aleyhisselâm ona gelir, mânevî hâllerini birbirlerine anlatırlardı.

Ebû Bekr Verrak (radıyallahü anh) şöyle anlatmıştır: Hâkim-i Tirmizî, bana cüzler ve bir risale vererek; “Al bunları Ceyhun nehrine at” buyurdu. Bunları aldım, fakat atmaya gönlüm râzı olmadı, götürüp evime gizleyerek yanına geldim. “Attın mı?” diye sordu ve “Ne gördün?” dedi. “Hiç bir şey görmedim” dedim. “O hâlde onu atmadın, tekrar git ve onu suya at” dedi. Hemen geri döndüm. Fakat hem atmanın acısı, hem de göreceğim şeylerin heyecanı beni şaşırtmıştı. Evden cüzleri ve risaleyi aldım, suya doğru attım. Kitaplar düşerken, su ikiye ayrıldı ve suyun içinde kapağı açık bir sandık göründü. Attığım cüzler ve risale, içine düştü ve sandığın kapağı kapandı. İkiye ayrılan su da birleşip eski hâlini aldı. Hâkim-i Tirmizî'nin yanına geldim ve gördüğüm şeylerin hepsini anlattım. “Tamam şimdi atmışsın” buyurdu. “Efendim, bağışlayınız. Allahü teâlânın hakkı için bu işin sırrını bana anlatınız” dedim. Cevabında; “Büyüklerin ilmine (tasavvufa) dâir bir kitap yazmıştım. Onun ince mânâlarını keşf ve idrâkten akıl âcizdi. Bunu kardeşim Hızır aleyhisselâm benden istedi. O sandığı onun emri ile bir balık oraya getirdi. Allahü teâlâ da suya, bu sandığı ona ulaştırması için emir verdi” buyurdu.”

Râmûz-ül-ehadis’de bildirilen bir hadîs-i şerîfte buyruldu ki:

“Hızır (aleyhisselâm) denizdedir ve İlyâs (aleyhisselâm) karadadır. Onlar her gece, Zülkarneyn'in, insanlar ile Ye'cüc-Me'cüc arasında yaptığı set

üzerinde birleşirler. Senede bir kere de hac ve umre yaparlar ve zemzem içerler. O zemzem onlara bir sene yeter...”

Hızır aleyhisselâm ve İlyâs aleyhisselâm peygamber efendimiz Muhammed aleyhisselâmın vefâtında hâne-i saâdetlerine gelip, Ehl-i beyt için sabır tavsiyesinde bulunmuşlardır. Onların geldiklerini ve sabır tavsiye ettiklerini, Hazret-i Ebû Bekr Ehl-i beyt'e bildirdi. (Bkz. İlyâs aleyhisselâm)

Hıdırellez:

Hızır aleyhisselâm ile İlyâs aleyhisselâmın isimlerinin birleştirilerek söylenmesidir. Rûmî senede Nisan ayının yirmiüçüncü, miladî senede Mayıs ayının altıncı gününe Hıdırellez denilmiştir. Bir yıl, Hızır ve Kâsım olarak ikiye ayrılır. Mayıs ayının 6'sında Hızır ile yaz başlar ve 186 gün sürer. Kâsım ayının 8'ine kadar devam eder, bundan sonra kış başlar. 179 gün (Şubat'ın 29 çektiği artık yıllarda 180 gün) sürer. Yazın ilk günü sayılan 6 Mayıs gününe Hıdırellez denmesinin sebebi ise; Hızır aleyhisselâmın, kurak bir yere oturması ile o yerin yeşerip, dalgalanmaya başlamasıdır. Bu sebeple, yaz başlangıcında ortalığın yeşermeye başladığı güne yeşil mânâsına gelen hızır günü, yine bu güne Hızır ile İlyâs'ın aleyhimesselâm buluştukları rivâyeti sebebiyle de Hıdırellez (Hızır-İlyâs) denmiştir.

Bu gün yaz günlerinin başlangıcı sayıldığından, temiz havadan ve bol güneşten istifâde etmek maksadıyla kırlara çıkmak, halk arasında âdet hâline gelmiştir. Bu günün İslâmiyette dîni bir hüviyeti ve kutsiyeti yoktur.

Soğuk ve yağışlı geçen kış günlerinden sonra havaların ısınması ve toprağın yeşile bürünmesi, insanların açık havaya, kırlara çıkmak arzuları, Hızır ve İlyâs aleyhisselâma müslümanlar arasında duyulan sevgi ve saygı ile birleştirilerek böyle bir âdet ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu gün, insanların bir araya gelip karşılıklı olarak muhabbet ve hürmet duyguları içinde sohbet ederek hoşça vakit geçirmeleri; kırlarda ve mesîre yerlerinde birbirlerine hürmet ve ikrâmda bulunarak, aralarındaki dostluk ve kardeşlik bağlarının kuvvetlendirilmesine vesile yapılmıştır. Bilhassa Anadolu'da bir halk âdeti olarak yaşamıştır. Ancak, son yüz sene içinde Hıdırellez'in aslı ve mânâsı

bozulup, yeni çehrelere büründürülmüştür. Hızır, hıristiyanların “Noel Baba”larına benzetilmek istenerek, Noel Baba'nın yılbaşlarında herkese hediye dağıttığı gibi, Hızır'da bolluk ve bereketin işâreti olarak yeşilliği, çiçeği getirdiği inancı rastgele söylenmektedir. Bundan dolayı, hıristiyanların Noel gecelerinde yaptıkları her türlü taşkınlık ve çılgınlıkların, Hıdırellez günü müslümanlar tarafından yapılması için çeşitli telkin ve propagandalar yapılmaktadır. Bunların İslâmiyetde hiç bir yeri yoktur. İslâmiyet, Hızır ve İlyâs'ın aleyhimesselâm Allah'ın sevgili kullarından olduğunu haber vermekte, fakat onlar adına mukaddes bir gün bildirmemektedir. Dolayısıyla 6 Mayıs'ta İslâmiyetin beğenmediği, haram ettiği şeyleri yaparak eğlenmek yasaktır. Bunun gibi, bu günde halk arasında zaman zaman görülen bâtıl îtikâdlardan olan kısmet açılsın diye ağaç dallarına para ve bezler bağlamak gibi işlerde, İslâmiyetin yasakladığı şeylerdendir. Bu gibi hurafelerin kaynağı, esasen hıristiyanlık ve yahudiliktir. Bize onlardan geçen bu gibi şeylerin Hızır ve İlyâs (aleyhimesselâm) ile hiç bir alâkası yoktur.

----

1) Tefsîr-i Beydâvî

2) Tefsîr-i Mazharî

3) Tefsîr-i Kebîr (Fahrüddîn-i Razî)

4) Tefsîr-i Taberî

5) Tefsîr-i Kurtubî

6) Tefsîr-i Hâzin

7) Ed-Dürrül-mensur fit-tefsiri bil-me’sur; cild-4, sh. 229

8) Sahîh-i Buhârî

9) Sahîh-i Müslim

10) Feth-ül-Bârî (Buhârî şerhi)

11) Râmûz-ül-ehadis; sh. 97, 138

12) Müjdeci Mektublar (Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî); cild-1, sh. 495

13) Mektûbât-ı Masumiyye; cild-1, sh. 60, 194

14) Tam İlmihal Seâdet-i Ebediyye; sh. 1071

15) İhyau ulûmiddîn; cild-1, sh. 290, 302, 317

16) Risale-i Kuşeyri; cild-2, sh. 702, 703, 706, 711

17) Kısas-ul-enbiya (Arais); sh. 220

18) El-Kâmil fit-tarih; cild-1, sh. 120

19) El-Îsâbe fi temyiz-is-sahabe; cild-1, sh. 429

20) Mir'ât-ı Kâinat; sh. 113, 123

21) Nefehat-ül-Üns

22) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; cild-4, sh. 124, cild-6, sh. 163, cild-8, sh. 234, 353, cild-9, sh. 155, cild-12, sh. 288, 289, cild-14, sh. 163, 164, cild-15, sh. 104

23) Faideli Bilgiler; sh. 181

24) Rehber Ansiklopedisi; cild-7, sh. 240, 250

YÛŞA’ ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına, Mûsâ aleyhisselâmın vefâtından sonra gönderilen peygamber. Mûsâ aleyhisselâmın yeğeni ve vekili idi. İsmi Yûşa’ olup, hıristiyanlar Yeşû diyorlar. Yûsuf aleyhisselâmın neslinden gelen Nûn'un oğludur. Annesi, Mûsâ aleyhisselâmın kız kardeşidir. Mısır'da doğdu. Mûsâ'dan (aleyhisselâm) sonra, İsrâiloğullarını Tîh çölünden çıkarıp, dedelerinin eski yurdu olan Kenan diyârına götürdü. Hazret-i Mûsâ'nın vefâtından sonra, Arz-ı Mev'ûd'a (Filistin ve Şam bölgesi) girmek ona nasîb oldu. Amâlika kâfirleriyle ve yerli kavimlerle uzun müddet muhârebe ve mücâdele ederek; Filistin, Ürdün ve Şam topraklarını ele geçirdi. İsrâiloğullarını o beldelere yerleştirdi. Bir müddet İsrâiloğullarının idâreciliğini yaptı. Yüzyirmiyedi yaşındayken Filistin'de vefât etti. Kabrinin, Nablus'da veya Hâlep yakınlarındaki Meârre şehrinde olduğu rivâyet edilir.

Mûsâ aleyhisselâmın kız kardeşinin oğlu olan Yûşa’ aleyhisselâm, onun husûsi talebesi, hâlis hizmet görücüsü ve en yakın dostlarından idi. İsrâiloğullarından Yûsuf aleyhisselâmın neslinden gelen kolun reîsi ve bütün askerlerinin başkumandanıydı. Hazret-i Mûsâ'nın, Hızır aleyhisselâmla görüşmesinde yanlarında bulundu. Pek çok zamanlarda onun en yakın yardımcısı oldu. Mûsâ aleyhisselâm, Fir’avn'un zulmü üzerine, Allahü teâlânın emriyle kendine inanan ve tâbi olanlarla birlikte Mısır'dan Tîh sahrasına hicret etti. Fir’avn'un zulmünden kurtulduktan sonra, İsrâiloğullarını toplayıp bir hutbe okudu. Bunu dinleyenler, mânâ ve hakîkatini düşünüp hayran kaldılar. Hadîs-i şerîfte buyruldu ki; “Mûsâ (aleyhisselâm) Benî İsrâil'in arasında hutbe okumak için ayağa kalktığında, kendisine, insanların hangisi en âlimdir diye soruldu. Mûsâ (aleyhisselâm) “En âlim benim” dedi. Allahü teâlâ ona; “İki denizin kavuştuğu yerde benim kullarımdan bir kul var, o senden daha âlimdir” diye vahy indirdi.”

Başka bir rivâyette de şöyle bildirildi: Mûsâ aleyhisselâm; “Yâ Rabbî! Kazâda (hüküm vermede) en üstün kulun hangisidir?” diye sordu. Allahü teâlâ; “Nefsine uymayıp, hak ve adâlet üzere hükmedendir” buyurdu. Mûsâ

aleyhisselâm tekrar; “Yâ Rabbî! En âlim kulun kimdir?” dedi. Allahü teâlâ buyurdu ki: “İlmi insanlarca çok istenen kimsedir. Onun bir sözü benim hidâyetime, onun men'i benim men'ime delâlet eder.” Hazret-i Mûsâ; “Yâ Rabbî! Onu nerede bulurum?” diye sordu. Allahü teâlâ; “Deniz kenarındaki sahradadır” buyurdu. Mûsâ aleyhisselâm; “Yâ Rabbî! Ona nasıl kavuşurum?” deyince, Allahü teâlâ; “Zenbiline (sepetine) tuzlu bir balık koy; balığın canlandığı yerde onu bulursun” buyurdu.

Mûsâ aleyhisselâm zenbiline bir miktar ekmek ile tuzlu bir balık koydu. Yeğeni Yûşa’ aleyhisselâmı da yanına alarak, Hızır aleyhisselâmla görüşmek üzere yola çıktılar. Yûşa’ aleyhisselâma; “Balık canlandığı zaman bana haber ver” dedi. Bir müddet gittikten sonra, iki denizin birleştiği yerde bir pınar başında oturdular. İstirâhat etmek için oturdukları yerde, hazret-i Mûsâ, bir taşı başının altına yastık yapıp, uyudu. Yûşa’ aleyhisselâm ise abdest alıyordu. Abdest suyundan sıçrayınca, zenbilin içindeki balık, Allahü teâlânın kudretiyle dirildi ve denize gitti. Denizde balığın büyüklüğüne göre yol açıldı. Yûşa’ aleyhisselâm bu hâle şaşırdı. Kalktığında Hazret-i Mûsâ'yı durumdan haberdâr etmeye niyetlendi. Fakat Allahü teâlânın hikmetiyle unuttu. Hazret-i Mûsâ kalktıktan sonra, yola devam ettiler. Bir müddet gittiler. Kuşluk vakti olmuştu. Mûsâ aleyhisselâm; “Yorulduk, getir yemeğimizi yiyelim” dedi. Bunun üzerine Yûşa’ (aleyhisselâm) gördüklerini anlattı ve; “Yâ Mûsâ (aleyhisselâm)! Biz deniz kenarında bir pınar başına gelip, sen istirâhat için yattığın zaman, benim abdest suyumdan sıçrayan damlalar balığa değince, dirilip denize gitti. Gittiği yer, kendine göre yol oldu. Bunu ve balığın durumunu size haber vermeyi unuttum” dedi.

Yûşa’ aleyhisselâm olanları gördüğü gibi anlatınca, Hazret-i Mûsâ memnun oldu ve; “Yâ Yûşa! İşte şu senin gördüğün garib iş, bizim aradığımız şeydir. Bu yolculuğa çıkışımızın sebebi odur. Çünkü ilim öğrenmek için aradığımız zâtı, balığın dirilip denize aktığı yerde bulacağız, geriye dönelim” buyurdu. Sevinerek, geldikleri yoldan geri döndüler. Kendi izlerini tâkib ederek, balığın dirilip denize girdiği yere geldiler. Orada, Hızır aleyhisselâmı ibâdet ederken buldular. Mûsâ aleyhisselâm, Hızır'ı (aleyhisselâm) görünce selâm verdi. Karşılıklı sohbete dalıp yolculuğa çıktılar. Onlar yolculuğa çıkarken, Yûşa’ (aleyhisselâm) geriye döndü.

Bu kıssa, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şu şekilde bildirildi: “Bir vakit, Mûsâ, hizmetinde bulunan gencine şöyle demişti: Ben, iki denizin birleştiği yere varıncaya kadar (Hızır aleyhisselâma kavuşmak için) gideceğim. Yâhud (maksadıma kavuşmak için) uzun zaman (senelerce veya seksen sene) gideceğim.” İki denizin birleştiği yere ulaştıkları zaman (bir pınarın başında taş üzerine oturdular) balıklarını unuttular. O vakit o balık, denizde uzun bir yarığa doğru yolunu tutmuştu. İki denizin birleştiği yeri geçtikleri zaman, Mûsâ (aleyhisselâm) genç refîkine; Yemeğimizi getir, gerçekten biz (istirahat ettiğimiz yerden sonraki) bu yolculuğumuzdan yorgun düştük” dedi. (Yûşa’ aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâma) dedi ki: “Gördün mü, (iki denizin birleştiği yerdeki) kayada eğlendiğimiz (dinlendiğimiz) zaman (balığa âit garib bir hâdise oldu) o balığın hâlini size söylemeyi unuttum. Onu sana haber vermeyi bana ancak şeytan unutturdu. (yani unutmama sebep oldu. Beydâvî tefsîrinde buyruldu ki: “Unutmayı şeytana nispet etmesi, nefsini aşağılamak içindir. Yoksa unutmayı yaratan Allahü teâlâdır.) O balık denizde yolunu acâib bir sûrette tutmuştu. (O canlanarak denize atılmış, bir yolu tâkib edip gitmişti. Mûsâ aleyhisselâm bu sözü işitince); İşte bu, (balığı kaybetmemiz) aradığımız şeydir (zira bu balık, aradığımız kimsenin varlığına delil idi)” dedi. Hemen izlerini tâkib ederek (balığın denize girdiği) sahraya geldiler.

Orada kendi indimizden bir rahmet (vahy ve nübüvvet veya uzun ömür) verdiğimiz ve ona ledünnî ilimi (ilm-i batını) öğrettiğimiz kullarımızdan birini (Hızır aleyhisselâm) buldular.” (Kehf sûresi: 60-65)

Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâmın kavmine Arz-ı Mev'ûd'u (Filistin ve Şam bölgesini) ihsân edeceğini bildirdi. Fakat o beldelerde zâlim ve zorba bir kavim olan Amâlikalılar yerleşmişti. Bunlar, Nûh aleyhisselâmın oğlu Sam'ın oğlu Lavez'in oğlu Amâlika mensup olan kavim olup, iri cüsseli ve kuvvetli kimselerdi.

Allahü teâlâ bu kavmi helâk edip, Şam ve Filistin diyârlarını İsrâiloğullarına vatan kılacağını Mûsâ aleyhisselâma bildirdi. İsrâiloğullarına, bu bölgede bulunan Erîha şehrine gidip yerleşmelerini emretti ve; “Ey Mûsâ! Ben burayı sizin için memleket ve yerleşme yeri olarak yazdım, takdir ettim. Oraya git ve düşmanlardan kim varsa onlarla

harb et. Zirâ onlara karşı sizin yardımcınız benim. Kavminden her koldan bir temsilci (nakib) seç al. Onlar vefâkar ve itâatti olsunlar" buyurdu.

Bunun üzerine Hazret-i Mûsâ her sıbtdan, (İsrâiloğullarının her bir kolundan) iyi haber toplayan, sözünde sâdık ve vefâkar birer temsilci seçti. Bunları, Erîha şehri ve ahâlisi hakkında bilgi toplamak üzere gönderdi. Aralarında Yûşa' bin Nûn da bulunuyordu. Haber toplamak üzere vazifelendirilen kimseler Erîha'ya gittiler. O belde ahâlisinin iri cüsseli, çok kuvvetli ve kalabalık olduğunu görünce korktular. Geriye dönüp, kavimlerine gördüklerini anlatarak, onların harbe gitmelerine mâni oldular.

Mûsâ aleyhisselâmın kavmi, gelen temsilcilerin Erîha şehri ahâlisinin cüsseli, kuvvetli ve kalabalık olduklarını bildirmeleri üzerine, harb etmekten vaz geçtiler. İçlerine bir korku düştü. Ağlayıp feryâda başladılar, ve; "Keşke Mısır'da ölseydik. Yâhud burada ölsek de, Allah bizi o zâlimlerin memleketine sokmasa. Yoksa hanımlarımız, çocuklarımız ve mallarımız ganîmet olarak kalacak" dediler. Temsilciler içinde bulunan, Allahü teâlânın kendilerinden ismet ve tevfik ile haber verdiği, Yûşa' bin Nûn ile Kâlib bin Yuknâ ise, kavimlerine gelip, belde ahâlisinin kötü hâllerinden bahsetmediler. Diğer kabîlelerden o belde ahâlisi hakkındaki haberleri duyanlara ise, korkulacak bir şey olmadığını, Allahü teâlânın yardım ve inâyetiyle Erîha'nın fethedileceğini bildirip, Mûsâ aleyhisselâma yardımcı olmağa çalıştılar. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde Mâide sûresi 23. âyetinde meâlen; "Allahü teâlâya îmân edip, O'ndan korkanlardan (Amâlika kavmi hakkında bilgi toplamak için gidip, o kavmin kuvveti ve çokluğuyla ilgili haberleri, İsrâiloğullarına bildirmeyen Yûşa' bin Nûn ve Kâlib bin Yuknâ adındaki) iki kimse, İsrâiloğullarına dediler ki: "Ey İsrâiloğulları! Cebbârların (zalimlerin) şehrinin kapısından hemen girin. (Onların vücutlarının büyüklüğünden korkmayın. Biz onları gidip gördük ve öğrendik. Onların bedenleri büyük ve kuvvetli, fakat kalbleri zayıftır. Sizinle harb etmeğe rûhi metanetleri yoktur.) Bir defâ kapıdan girdiniz mi, (Allahü teâlânın vâdettiği yardımın size gelmesiyle) elbette siz gâliplerden olursunuz. Siz, gerçekten inanan, Allahü teâlânın vâdini tasdik eden kimseler iseniz, (Allahü teâlânın kudretine, size yardım edeceği hakkındaki vâdine, Mûsâ aleyhisselâmın peygamber olduğuna inanıyor, îmân ediyorsanız; düşmanların boy ve cüsselerine bakarak aldanmayınız ve

onlardan korkmayınız. Size ilâhî yardımın geleceği husûsunda ve bütün her hâlinizde) Allahü teâlâya tevekkül ediniz. (O'na itimat ediniz. Yalnız O'na güveniniz ve cihâddan geri durmayınız!)"

Mûsâ aleyhisselâm, Allahü teâlâ tarafından vâd edilen beldeye kavmini yerleştirmek istiyordu. Onların harbe gitmekten vazgeçmeleri üzerine; "Allahü teâlânın bildirip vâdettiği mukaddes yere girin. Zirâ oranın fethini size nasîb edecektir. Fir'avn'un zulmünden kurtarıp, denizden yol açan Allahü teâlâ, şimdi de sizi oraya ulaştıracak ve o zâlimlere karşı muzaffer kılacaktır" dediyse de, sözünü dinlemediler. Bununla da yetinmeyerek, kendi içlerinden seçilmiş olan Yûşa' bin Nûn ve Kâlib bin Yuknâ'nın da nasîhatlerine kulak asmadılar. Hattâ onları taş ve sopalarla öldürmek istediler. Hazret-i Mûsâ'ya da; "Ey Mûsâ! Cebbârlar, zâlimler kavmi o bölgede bulundukları müddetçe, biz oraya gidecek ve o beldeye girecek değiliz. Artık sen ve Rabbin, (Rabbinin sana vâd ettiği yardımla) beraber gidin de, ikiniz onlarla çarpışın, muhârebe edin. Biz burada kalıp, otururcularız" dediler." (Mâide sûresi: 24)

İsrâiloğulları, Yûşa' bin Nûn ve Kâlib bin Yuknâ'yı taşlayıp, Mûsâ aleyhisselâma karşı gelerek, Allahü teâlâya isyân edince, Mûsâ aleyhisselâm üzüldü ve kırık kalbiyle Rabbine münâcâtta bulunup; "Yâ Rabbî! Ben kendimle kardeşimden (Hârûn'dan veya sana îmân eden herhangi bir din kardeşimden) başkasına sâhip değilim. (Başkalarına söz geçiremem). Artık bizimle bu fasık kavmin arasını ayır. (Bizim hakkımızda lâyık olduğumuz, onlar hakkında müstehak oldukları şey ile hükmet. Bizi, onların yakınlığından ve arkadaşlığından ayır) dedi." (Mâide sûresi: 25)

Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâmın duâsını kabûl edip, kavmin isyânı yüzünden kırk sene müddetle, Arz-ı Mev'ûd denilen bölgeye girmelerini haram kıldığını, onların Tîh sahrasından çıkamayacaklarını bildirdi. O kavim kırk sene, Tîh sahrasında şaşkın ve serseri bir şekilde dolaştı. "Biz harbe gitmeyiz" diyerek Arz-ı Mev'ûd'a gitmek istemeyenlerin hepsi, kırk sene içinde öldüler. Kırk senenin sonlarına doğru, Hârûn aleyhisselâm ve ondan üç sene sonra Mûsâ aleyhisselâm vefât ettiler.

Mûsâ aleyhisselâm vefât ederken, yerine Yûşa’ aleyhisselâmı halîfe bıraktı. Allahü teâlâ Yûşa’ aleyhisselâmı da İsrâiloğullarına peygamber olarak vazifelendirdi. Bu sırada, İsrâiloğulları arasında Yûşa’ bin Nûn ve Kâlib bin Yuknâ gibi, Mûsâ aleyhisselâma inanan ve itâat eden yaşlılardan pek az kimse kalmıştı. “Biz cebbârlarla (zalimlerle) harbe gitmeyiz” diyenler ölmüş, yerlerine oğulları yetişmişti. Arz-ı Mev'ûd'a girmesi haram kılınan kimselerden bir fert bile yoktu. Allahü teâlâ, Yûşa’ aleyhisselâma; İsrâiloğullarını toplayıp Tîh sahrasından çıkarmasını ve Arz-ı Mev'ûd denilen bölgeye gidip, cebbârlara (zalimlere) karşı harbetmesini emretti. Yûşa’ aleyhisselâm, İsrâiloğullarını toplayarak Erîha şehrini kuşattı. Kuşatma altı ay sürdü. Nihâyet bir Cumâ günü, akşam üzeri, mûcizeler göstererek şehri fethetti. Yûşa’ aleyhisselâm ve ona inananlar, Erîha'ya girip zâlim ve kâfir olan ahâlisine hücûm ederek hezîmete uğrattılar. Şehri fethettikten sonra İlya (Eyliya) şehrini de aldılar. Bu şehirlerin, Yûşa’ aleyhisselâm ve ona inananlar tarafından fethedildiğini duyan etrâftaki şehirlerin hükümdârlarından beşi bir araya gelip, ittifâkla İsrâiloğullarına karşı savaşa girdiler. Sonunda hepsi de yenilerek hezîmete uğradılar. Kaçanlar bir yere toplanınca, oraya iri taneli, dolu yağdı. Yağan bu dolularla, hükümdârlar hariç hepsi helâk oldu. Kaçarak bir mağaraya saklanan zâlim hükümdârlar da yakalanıp öldürüldü.

Yûşa’ aleyhisselâm, Erîha ve İlya (Eyliya) şehirleriyle civarını fethettikten sonra, Belka şehri üzerine yürüdü. Etrâfı kuvvetli surlarla çevrili olan Belka şehrinin, Belak isminde zâlim bir hükümdârı vardı. Bu şehirde, Bel’âm bin Baura isimli, İsm-i âzam duâsını bilen, her duâsı kabûl olan, ilim ve ibâdette son derece yüksek bir zât vardı. Sözlerini yazıp istifâde etmek için, elinde hokka ve kalem ile yanında bekleyen ikibin kişi bulunmaktaydı. İsrâiloğullarından olduğu da rivâyet edilen bu seçkin kişi, İbrâhim aleyhisselâmın dînine inanmaktaydı. Yûşa’ aleyhisselâm ve ordusunun Belka şehrine gelmekte olduğunu öğrenen Belak, ona karşı koyacak güçte olmadığını bildiğinden, çâresizlik içinde kıvranıyordu. Yûşa’ aleyhisselâmın ordusu, zamanın en ileri silâhlarıyla donanmış olarak, üzerlerine doğru ilerliyordu. Bunu duyan Belka şehri ahâlisini korku ve panik sardı. Zulmü ile meşhûr olan hükümdârları Belak'a giderek durumu bildirdiler. Her duâsı Allahü teâlâ tarafından kabûl edilen Bel’âm bin Baura'ya başvurmasını istediler.

Hükümdâr, Bel’âm'a gelerek; “Ey Bel’âm! Yûşa’ bin Nûn, İsrâiloğullarından meydana gelen kalabalık bir orduyla topraklarımıza gelmek üzeredir. Hepimizi beldemizden çıkaracağından ve bizi öldüreceğinden korkuyoruz. Zâten onların gayeleri bu topraklarda yerleşmektir. Eğer bu şehre gelirlerse, dünyâ, başımıza zindan olacak. Tek ümidimiz senin duândır. Çünkü senin duân, Rabbin tarafından geri çevrilmez ve kabûl edilir. Bu belâdan kurtulmamız için bize duâ et” dedi. Bel’âm, düşünmek için mühlet istedi. Bu sırada Belka şehri ahâlisi de gelip, duâ etmesi için ısrâr ettiler Onların bilmediklerini bilen Bel’âm, Allahü teâlânın peygamberi olan Yûşa’ aleyhisselâmın aleyhine duâ edemeyeceğini bildirdi. Onlara nasîhat ederek yatıştırmak istedi. Ancak buna rağmen ısrâr etmeleri üzerine; “Size yazıklar olsun! Yazıklar olsun ki, Allah'ın peygamberi ve onun ümmeti aleyhine duâ etmemi düşünebiliyor ve isteyebiliyorsunuz. Onların bu topraklardan gitmeleri için nasıl duâ edebilirim? Başlarında bulunan Yûşa’ aleyhisselâm, benim de inandığım ve ibâdet ettiğim Allah'ın peygamberidir. Meleklerden yardım görmektedir. Üstelik yanındakilerin hepsi de, Allah'a ve onun yardımına inanan kimselerdir” dedi.

Azgın ve îmânsız Belka şehri ahâlisi, duâda bulunması için daha da ısrâr edince; “Bilmez misiniz ki, ism-i âzamı, bildiklerimi ve kabûl edilen duâları bana yüce Allah öğretti. O'nun peygamberine ve ona inananlara karşı nasıl duâ edebilirim. Sizin istediğiniz şekilde duâ ettiğim takdirde, dünyâ ve âhıretim hüsrân olur. Eğer onlardan kurtulmak istiyorsanız, Hazret-i Mûsâ'nın dînine girin. Yûşa’ aleyhisselâmı hak peygamber olarak kabûl edin” dedi.

Bu türlü nasîhat edici sözlere de kulaklarını tıkayan bu şehrin ahâlisi, isteklerinde ısrâr ettiler. Ona hediyeler getirip bir çok dünyâlık vâd ettiler. Buna rağmen duâ etmeye yanaşmayan Bel’âm bin Baura'ya karısı yoluyla tesir etmek istediler. Karısı, Bel’âm'a dedi ki: “Eğer bu kavmin, topraklarımızdan gitmesi için duâ etmezsen, senden ayrılacağım.” Karısının bu türlü tehdidine de aldırış etmeyen Bel’âm, nihâyet Belka şehri hükümdârı Belak tarafından ölümle tehdit edildi. Belak, adamlarına emretti. Bel’âm'ı, îdâm etmek üzere darağacı hazırladılar. Hükümdâr, Bel’âm'ı çağırtıp, îdâm ettirmek üzere darağacının yanına getirtti ve; “Yâ duâ edersin

veya seni asacağım" diye tehdit etti. Hükümdârın ölümle tehdit etmesi, halkın bir çok hediyeler getirmesi ve karısının kendinden ayrılacağını söylemesi karşısında, Bel'âm; "Müsâde edin de, Rabbime arz edeyim" dedi. Darağacından kurtulduktan sonra, o gece rüyâsında, Allahü teâlâ tarafından duâ etmemesi emredildi.

Ertesi gün Belka şehri ahâlisine; "Rabbime danıştım. Beni Yûşa' aleyhisselâm aleyhinde duâ etmekten nehy etti" dedi. Bu sözleri üzerine, halk tarafından tekrar ısrâr edilip, hediyeler getirildi ve bir çok servetler vâd edildi. Bütün bunların sonunda gönlünde dünyâ malına ve servetine karşı meyl belirdi. "Rabbime tekrar arz edeyim" dedi. Ancak o günden sonra, Allahü teâlâdan kalbine ilham olunan herhangi bir emir veya yasak gelmedi. Halk ona gelerek; "Eğer Rabbin senin duâ etmeni dilemeseydi, seni tekrar nehy ederdi" diye fitne vermeye başladı. İnsanların ısrarları ve hükümdârın ölümle tehdit etmesi ve kendisine vâd olunan dünyâlıklar karşısında dayanamayarak duâ etmeye râzı olup, şehrin dışındaki Husban Dağı'na gitmek üzere, merkebine binerek yola çıktı. Yanında Belka şehri ahâlisinden pek çok kimse de vardı. Bir müddet gittikten sonra, eşeği birden yere çöküverdi. Bel'âm, hayvandan inip onu kaldırmaya uğraştı. Güzellikle kaldıramayınca, döverek kaldırdı ve tekrar üzerine bindi. Az sonra, eşek tekrar çöktü. Yine zorlayıp döverek kaldırdıysa da, birkaç adım gittikten sonra hayvan tekrar çöktü. Çöken eşeğini tekrar kaldırmaya çalıştı. Fakat bu sırada, Allahü teâlâ, eşeğe lisân verdi. Eşek konuşmaya başladı ve Bel'âm'a; "Ey Bel'âm! Sana yazıklar olsun. Nereye gidip, ne yapmak istiyorsun? Görmüyor musun? Melekler önüme çıkıyor ve beni senin yolundan çeviriyorlar. Sen onların aleyhinde duâ etmek için yola çıkıyorken; "Allah'ın peygamberi ve ona inananlar da senin aleyhinde duâ etmektedirler" dedi.

Eşeğin bu şekilde ikazı üzerine, duâ etmenin kendisi için uygun olmayacağı kanaatine varan Bel'âm bin Baura, yoldan dönmeye karar verdi. Ancak bu sırada, Allahü teâlânın düşmanı olan mel'ûn şeytan, insan sûretinde gelip; "Ey Bel'âm, niçin dönüyorsun?" diye sordu. Bel'âm da ona; "Eşeğin sözlerini duyduktan sonra nasıl giderim? Nasıl Rabbime karşı çıkar ve O'na inananların karşısında olurum? Evet, bu işten Rabbimin râzı olmadığını biliyordum ama yanıldım, hatâya düştüm" dedi. Bel'âm'ın bu sözleri ve geri

dönme isteği üzerine şeytan, ona musallat olup; “Ey Bel’âm! Sen akıllı bir kimsesin. Bilirsin ki eşekler konuşmaz. Bu sözler olsa olsa şeytanın işidir, onun sözüne uyma. Sen mutlaka duâ etmelisin. Senin duâ etmen, îtibârını ve insanların sana meylini arttıracaktır. Sen de bundan faydalanıp, kavmini îmâna dâvet eder, onların kurtulmalarına vesile olabilirsin. Belki Rabbin sana peygamberlik de verir, üstelik verdikleri mal ve servet sana kalır, karın da senden ayrılmaz” diye vesvese verdi. Bu sözleri işiten Bel’âm bin Baura, şeytanın vesvesesine aldanarak eşeğini yeniden dağa doğru çevirdi. Bel’âm, Husban Dağı’nın tepesine ulaşınca, ellerini duâ için kaldırdığı zaman, dilinden, Belka ahâlisi aleyhine ve İsrâiloğulları lehine kelimeler dökülmeye başladı. Bu sözleri işiten kavmi hayretle; “Ey Bel’âm! Ne yapıyorsun? Onlara duâ ediyor, bize bedduâ ediyorsun” dediler. Bel’âm onlara; “Bu sözleri isteyerek söylemiyorum. Allah tarafından böyle konuşturuluyorum” dedi. Bu sırada Allahü teâlânın hikmetiyle, dili ağzından çıkıp göğsü üzerine sarktı. Allahü teâlânın gadabına uğradığını anlayan Bel’âm; “Eyvah, dünyâm ve âhıretim gitti. Bende, hîleden ve hâinlikten başka bir şey kalmadı” diye feryâd etti. “Ey Bel’âm! Duâların niçin etkisiz kaldı?” diye soranlara; “Rabbimin gadabına uğradım. Duâlarımı reddediyor. Ben de kapısından kovuldum” diyerek cevap verdi.

Allahü teâlânın kendisine ihsân ettiği nîmetlerin kıymetini bilmeyen, irâde-i cüziyyesini şeytanın ve kötü insanların istekleri, doğrultusunda kullanan Bel’âm; nefsin ve şeytanın saptırmasıyla, dünyâ malına ve kadına meylederek yeni hîleler peşine düştü. Belka ahâlisine; “Artık bundan sonra duâ etmem. Ama öyle bir hîle yapacağım ki, İsrâiloğulları bizim beldemize gelmekten vaz geçip gidecekler” dedi.

Kavmine yönelerek; “Kadınlarınızdan bir kısmını süsleyerek şehrin dışına, İsrâiloğullarının yanına gönderin, İsrâiloğullarının, kadınlara karşı zaafı vardır. Kadınlara ilgi gösterirler. Sakın engel olmayın. Hattâ imkan tanıyın ki, onlar sizin kadınlarınızla zina etsinler. Onların zina etmesi sebebiyle, gökten bir belâ iner de, zina edenlerin hepsini yok eder. Bu sûretle siz de onlardan kurtulursunuz” dedi.

Zalim hükümdâr Belak, şehir ahâlisine Bel’âm'ın söylediklerini yapmalarını emretti. Onlar da kadınları süsleyip, İsrâiloğullarının arasına gönderdi. Bu

kadınlar arasında, Belka şehri hükümdârı Belak'ın kızı da vardı. İsrâiloğullarından Zemrî bin Şelum adındaki bir kimse, beğendiği bir kadını alarak çadırına götürüp, onunla zina etti. Zâten kadınlara karşı aşırı zaafı olan İsrâiloğullarının, bir kısmı birer kadınla zina etti. Bu azgınlık ve isyânları üzerine, Allahü teâlâ onlara, taun (salgın veba) hastalığını gönderdi. Zina edenlerin çoğu bir gün içinde ölüp helâk oldular. Rivâyetlere göre bir gün içerisinde, İsrâiloğullarından yetmişbin kişi helâk olmuştur.

Bu sırada, Finhas bin Ayzâr isminde güçlü kuvvetli bir zât gelip, İsrâiloğullarının bu azgınlığa düştüğünü üzülerek gördü. Sapıtmalarına, Zemrî bin Şelum'un önayak olduğunu öğrendi ve onun çadırına gitti. Bir kadınla zina etmekte olduğunu görüp ikisini birden mızrağıyla öldürdü. İbret almaları için, bu durumu herkese gösterdi. Bunun üzerine İsrâiloğulları, zinadan vazgeçtiler. Allahü teâlâ da onlardan taun (salgın veba) hastalığını kaldırdı.

Uzun bir muhâsaradan sonra Belka şehrini fetheden İsrâiloğulları, Belak'ı ve Bel’âm bin Baura'yı öldürdüler. Böylece Belka şehri, İsrâiloğullarına geçmiş oldu.

Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen; “Ey Resûlüm! Onlara (yahudilere veya Mekkeli müşriklere) o kimsenin (Bel’âm bin Baura'nın) haberini de oku (onlara hatırlat) ki, biz o kimseye vaktiyle âyetlerimizi vermiştik. (Ona tevhide âit bilgilerle îmân ve hidâyet vermiştik ve İsm-i âzam'ı bildirmiştik. Fakat bunlardan istifâde edemeyerek) küfre yönelmek sûretiyle âyetlerimizden sıyrılıp ayrıldı. (Allahü teâlânın emirlerine muhâlefet etti.) Şeytan da onu kendine tâbi kıldı. Artık sapıklardan olmuş oldu. (Dalalete düşmüş, helâke maruz kalmış kimselerden oldu.)

Eğer biz dileseydik o kimseyi, âyetlerimiz (ile amel etmesi) sebebiyle sâlih âlimler derecesine yükseltirdik (ve onu âyetlerimizle küfürden korurduk.) Fakat o, dünyâya meyletti. (Dünyâ varlığını isteyerek dîne aykırı iş yaptı.) Hevasına tâbi oldu. (O, âyetlerden yüz çevirerek dinden döndü.) Onun gibiler (soluyan) köpek gibidir. Onun üstüne varsan da (kovsan da) dilini sarkıtır, solur. Terk etsen de (kendi hâline bıraksan da) yine dilini çıkarır, solur. İşte bu (köpek misâli nefret verici durum), âyetlerimizi tekzîb eden

kavmin misâlidir. Artık bu kıssayı (Mekkeli müşriklere veya yahudilere) anlat. Belki onlar düşünüverirler (de senin son ve hak peygamber olduğunu anlarlar.) (A'râf sûresi: 175, 176)

Bu âyet-i kerîmelerde, ilim sâhiplerine şiddetli tenbih vardır. Zirâ, Allahü teâlâ ona; birliğinin ve varlığının delillerini göstermiş, idrâk ihsân etmiş, İsm-i âzam'ı öğretmiştir. Üstelik duâlarının hepsini kabûl etmiştir. Bu kimse nefsinin arzusuna bir an uyarak, dinden çıkmış, îmândan soyunmuş ve köpek derecesine inmiştir.

Yine bu âyet-i kerîmede şuna işâret edilmiştir: "Allahü teâlânın çok nîmet verdiği kimse, hidâyet üzere gitmekten yüz çevirip, dalâlete, nefsinin arzularına boyun eğerse, Allahü teâlâdan uzaklığı da nîmetlerin yüksekliği kadar çok olur. Bu husûsla ilgili olarak Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); "İlmi artıp da hidâyeti artmayan kimsenin, ancak Allahü teâlâdan uzaklığı artmıştır" buyurmuşlardır.

Müfessirlerin çoğu A'râf sûresi 175 ve 176. âyet-i kerîmelerinde bildirilen kimsenin, Bel'âm bin Baura olduğunu haber verdiler. Bu kıssa hakkında başka rivâyetler de vardır. Fakat umûmi olarak; Allahü teâlânın nîmetlerine kavuştuktan sonra, kıymetini bilmemek sûretiyle, irtidada (îmânsızlığa) ve sapıklığa düşen kimseler için olduğu bildirilmektedir.

Allahü teâlânın insanlara dünyâda iken ihsân ettiği nîmet ve fazîletlerin en üstünü, îmân nîmeti ve şerefidir. En mühim husûs; ihsân edilen bu nîmeti, son nefese kadar muhâfaza ederek, rûhunu îmânla teslim etmektir. Son nefeste âhırete îmânla gidebilmek ve ebedî saâdete kavuşabilmek için, dünyâda Allahü teâlânın emirlerini yapmak ve yasaklarından sakınmak lâzımdır. Vakit geçirmeden, daha önce yapılan, günâh ve kusurlara tevbe etmelidir. Çünkü her günâhı yaptıktan sonra tevbe etmek de farzdır. Her günâhın tevbesi kabûl olur. Kimya-ı Seâdet de buyruluyor ki: Şartlarına uygun yapılan tevbe, muhakkak kabûl olur. Tevbenin kabûl edileceğinde şüphe etmemelidir. Tevbenin, şartlarına uygun olup olmamasında şüphe etmelidir. Tevbe edilmeyen herhangi bir günâhtan, Allahü teâlâ intikâm alabilir. Çünkü Allahü teâlânın gadabı, günâhlar içinde saklıdır. Allahü teâlâ pek kuvvetli, herkese gâlip ve intikâm alıcıdır. Yüzbin sene ibâdet eden

makbûl bir kulunu, bir günâh sebebiyle sonsuz olarak red edebilir. Bunu Kur'ân-ı kerîm haber veriyor ve ikiyüzbin sene itâat eden iblisin (şeytanın), kibirlenip secde etmediği için, ebedî mel'ûn olduğunu bildiriyor. Yeryüzünde halîfesi olan Âdem aleyhisselâmın oğlunu, bir adam öldürdüğü için ebedî tard eyledi.

Sa'lebe, sahâbe arasında çok zahid idi. Çok ibâdet ederdi. Câmiden çıkmazdı. Bir kere sözünde durmadığı için, sahâbîlik şerefine kavuşamadı, îmânsız gitti. Peygamber efendimize de (sallallahü aleyhi ve sellem) onun için duâ etmemesi emir olundu. Allahü teâlâ, bunlar gibi daha nice kimselerden, bir günâh sebebi ile, böyle intikâm almıştır. Bel'âm bin Baura da şeytanın vesvesesine ve nefsinin hevasına uyarak dünyâya ve kadına meylettiği için, son nefeste îmânsız gitti. "O gibiler köpek gibidir" diye dillerde kaldı.

O hâlde, her mü'minin günâh işlemekten çok korkması lâzımdır. Ufak bir günâh işleyince, hemen tevbe ve istiğfâr etmesi, yalvarması lâzımdır. İslâm âlimleri, şu on şeyin son nefeste îmânsız gitmeye sebep olduğunu bildirmişlerdir: 1- Allahü teâlânın emirlerini ve yasaklarını öğrenmemek, 2- Îmânını, Ehl-i sünnet îtikâdına göre düzeltmemek, 3- Dünyâ malına, rütbesine, şöhretine düşkün olmak, 4- İnsanlara, hayvanlara, kendine; zulüm, eziyet etmek, 5- Allahü teâlâya ve iyilik gelmesine sebep olanlara şükretmemek. 6- Îmânsız olmaktan korkmamak, 7- Beş vakit namazı vaktinde kılmamak, 8- Fâiz alıp vermek, 9- Dinine bağlı olan müslümanları beğenmemek, 10- Fuhuş sözleri, yazıları ve resimleri söylemek, yazmak ve yapmak.

Bir kimsenin îmânı, son nefeste belli olur. Bir çok kimse, bütün ömrünce kâfir kalıp, sonunda îmâna kavuşabilir. Bütün ömrü îmân ile geçip, sonunda tersine dönen de olur. Kıyâmette, son nefesteki hâle bakılır.

Bel'âm bin Baura'nın, son nefeste îmânsız giderek helâk olma sebep ve hikmetlerinden birisi; Allahü teâlânın ihsân ettiği ilmin kıymetini bilmeyip, onunla amel etmemesi; nefsine ve şeytana aldanarak ilmini dünyâlık ele geçirmek için kullanmasıdır.

Allahü teâlâ, Nisâ sûresi 36. âyet-i kerîmesinde meâlen; “Kendilerine ilim ve hidâyet verdiğimiz kimseler, ilimlerini insanlardan saklarsa, Allah'ın ve lânet edenlerin lânetleri, bunların üzerine olsun?” buyurarak, ilminin kıymetini bilmeyenleri ve ilmi ile insanlara faydalı olmayanları zemmetmektedir. Sevgili Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de; “Faydasız ilmi öğrenmekten ve Allahü teâlâdan korkmayan kalbden ve dünyâya doymayan nefsten ve Allah için ağlamayan gözden ve kabûle lâyık olmayan duâdan Allahü teâlâ bizi korusun?” buyurmak sûretiyle, faydalı olmayan ilimden Allahü teâlâya sığınmıştır.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), bir gün Ebû Hüreyre'ye (radıyallahü anh) buyurdu ki: “Bir kimse, Hak teâlâ hazretlerine Nûh aleyhisselâmın ömrünce ibâdet eylese, kendisinde su üç haslet bulundukça yaptığı ibâdetten bir fayda edinemez. 1- İlmi ile amel etmemek, 2- Yediği yemeğin helâl olmaması ve helâli de isrâf etmek, 3- Allah'a âsî olmaktan kaçınmamak.” (Ehl-i sünnet îtikâdını öğrenmeyen, îmânı bunlara uygun olmayan ve haramları ve farzları bilmeyen ve bunlara uymayan kimse, Allahü teâlâya âsî olur).

İlmin kıymetli ve şerefli olması; sâlih niyete bağlıdır. İlmi, cehaletten ve nefsinin hevasından kurtulmak için öğrenmelidir. İlmi ile amel etmek ve başkalarına öğretmek ve bunları ihlâs ile yapmak da lâzımdır. Amel ve ihlâs ile olmayan ilim zararlıdır. Hadîs-i şerîfte; “Allah için olmayan ilmin sâhibi, Cehennem’de ateşler üzerine oturtulacaktır” buyruldu. Mal, mevki ve şöhret için ilim sâhibi olmak böyledir. Dünyâlık ele geçirmek için ilim öğrenmek, yâni dîni dünyâya vesile etmek, altın kaşıkla necaset yemeğe benzer. Dini, dünyâ kazancına alet edenler, din hırsızlarıdır. Hadîs-i şerîfte; “Din bilgilerini dünyâlık ele geçirmek için edinenler, Cennet’in kokusunu duymayacaklardır” buyruldu. Fen bilgilerini, dünyâ menfaati için öğrenmek câizdir. Hattâ lâzımdır. Hadîs-i şerîfte; “Bu ümmetin âlimleri iki türlü olacaktır. Birincileri, ilimleri ile insanlara faydalı olacaktır. Onlardan bir karşılık beklemeyeceklerdir. Böyle olan insana; denizdeki balıklar, yeryüzündeki hayvanlar ve havadaki kuşlar duâ edeceklerdir. İlmi başkalarına faydalı olmayan, ilmini dünyâlık ele geçirmek için kullananlara, kıyâmette Cehennem ateşinden yular vurulacaktır” buyruldu.

İmâm-ı Rabbânî hazretleri de Mektûbâtının 1. cilt 53. mektubunda buyurdu ki: “İnsanların saâdeti, âlimlerin elinde olduğu gibi, insanları felakete, Cehennem’e sürükleyenler de, din adamı şeklinde görünen, din düşmanlarıdır. Din adamlarının iyisi, insanların en iyisidir. Dini, dünyâ isteklerine alet eden, herkesin îmânını bozan din adamı da, dünyânın en kötüsüdür. İnsanların saâdeti ve felaketi, doğru yola gelmesi ve yoldan çıkmaları din adamlarının elindedir. Büyüklerden biri, şeytanı boş oturuyor görüp, sebebini sormuş; şeytan demiş ki: “Bu zamanın din adamları, bizim işimizi görüyor, insanları yoldan çıkarmak için bize iş bırakmıyorlar.”

Bel’âm bin Baura'nın felaketine sebep olan husûslardan birisi de, dünyâya düşkün olmasıdır. Dünyâya düşkün olmakla ilgili olarak, Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdular ki: “Dünyâya düşkün olmak bütün kötülüklerin başıdır. Dünyâdan kendini sakınan kimseler, zahid olanlardır” ve “Ümmetim üç şeyi sever, fakat o üç şey onların değildir: 1- Vücuddaki canı sevmek, 2- Malı sevmek, 3- Dünyâyı sevmek.” Dünyâ nedir, ne değildir?. Çok iyi bilmek lâzımdır. Bunu âlimlerimiz şöyle açıklamaktadır. Dünyâ, ednâ kelimesinin müennesidir. Yâni, ism-i tafdîldir. Masdarı, dünüv veya denâetdir. Birinci masdardan gelince, çok yakın demektir. Mülk sûresinin; “Biz en yakın olan gökü, çırağlarla süsledik” meâlindeki 5. âyet-i kerîmesinde geçen dünyâ kelimesi böyledir. Bâzı yerde de, ikinci mânâ ile kullanılmıştır. Meselâ; “Denî, alçak şeyler mel’ûndur” hadîs-i şerîfinde böyledir. Yâni: “Dünyâ mel’ûndur” demektir. Alçak şeyler, cenâb-ı Hakk'ın nehy-i iktizâî ve nehy-i gayr-i iktizâîsidir. Yâni, haram ile mekruhlardır. Şu hâlde, Kur'ân-ı kerîmde, zemmedilen, kötü denilen dünyâ, haramlar ve mekruhlardır. Mal kötülenmemiştir. Çünkü, cenâb-ı Hak, mala hayr adını vermektedir.

Ölümden önce olan her şeye dünyâ denir. Bunlardan, ölümden sonra faydası olanlar, dünyâdan sayılmaz. Ahretten sayılırlar. Âhırete yaramayan dünyâlıklar, zararlıdır. Haramlar, günâhlar ve mubahların fazlası böyledir. Dünyâda olanlar, dînimizin emirlerine uygun kullanılırsa, âhırete faydalı olurlar. Hem dünyâ lezzetine, hem de âhıret nîmetlerine kavuşulur. Mal; iyi de değildir, kötü de değildir. İyilik, kötülük, onu kullanandadır. O hâlde, mel’ûn olan, kötü olan dünyâ; Allahü teâlânın râzı olmadığı âhıreti yıkıcı yerlerde kullanılan şeyler demektir. Kendini ve Rabbini unutup,

lezzetlerine, şehvetlerine düşkün olanlar; yolda, hayvanının süsü ile, palan ile, otu ile uğraşıp, arkadaşlarından geri kalan yolcuya benzer. Çölde yalnız kalıp, helâk olur. İnsan da ne için yaratılmış olduğunu unutup, dünyâ zînetlerine aldanır, âhıret hazırlığı yapmazsa ebedî felakete sürüklenir. Dünyâ sevgisi, âhırete hazırlanmaya mâni olur. Çünkü, kalb onu düşünmekle, Rabbini unutur. Beden, onu elde etmeye uğraşarak ibâdet yapamaz hâle gelir. Dünyâ ile âhıret, doğu ile batı gibidir. Birine yaklaşan, ötekinden uzak olur. Bir kimse ibâdetini yapmaz, geçiminde ve kazancında Allahü teâlânın emirlerini ve yasaklarını gözetemezse, dünyâya düşkün olmuş olur.

Marifetname'deki hadîs-i şerîflerde şöyle buyruldu: "Mes'ûd o kimsedir ki, dünyâ onu terk etmezden önce, o dünyâyı terk etmiştir."

"Arzusu âhıret olup, âhıret için çalışana, Allahü teâlâ dünyâyı hizmetçi yapar."

"Yalnız dünyâ için çalışana, yalnız kaderinde olan kadar gelir. İşleri karışık, üzüntüsü çok olur."

"Âhıretin sonsuz olduğuna inanan kimsenin, bu dünyâya sarılması, çok şaşılacak şeydir."

"Dünyâ sizin için yaratıldı. Siz de âhıret için yaratıldınız! Âhırette ise, Cennet'ten ve Cehennem'in ateşinden başka yer yoktur."

"Paraya, yiyeceğe tapınan kimse helâk olsun!"

"Sizlerin fakir olacağınızı düşünmüyor, bunun için üzülmüyorum. Sizden önce gelmiş olanlara olduğu gibi, dünyânın elinize bol bol geçerek, Allahü teâlâya âsî ve birbirinize düşman olmanızdan korkuyorum."

"Mal ve şöhret hırsının insana zararı, koyun sürüsüne giren iki aç kurdun zararından daha çoktur."

"Dünyâyı terk eyle ki, Allahü teâlâ seni sevsin! İnsanların malına göz dikme ki, herkes seni sevsin!"

“Dünyâ, geçilecek bir köprü gibidir. Bu köprüyü tâmir etmekle uğraşmayın. Hemen geçip gidin!”

“Dünyâya, burada kalacağınız kadar, âhırete de, orada kalacağınız kadar çalışınız!”

Hadis-i kudsîde; “Ey dünyâ! Bana hizmet edene hizmetçi ol! Sana hizmet edene güçlük göster!” buyruldu.

Başka bir hadîs-i şerîfte de; “Yâ Rabbî! Beni sevenlere, hayırlı mal ver. Bana düşmanlık edenlere, mallarını ve çocuklarını düşman eyle!” buyruldu.

Bir yahudi öldü. Bir köşk ile iki oğlu kaldı. Köşkü taksimde anlaşamadılar. Duvardan bir ses geldi. “Benim için birbirinize düşman olmayınız. Ben bir pâdişah idim. Çok yaşadım. Mezârda yüzotuz sene kaldım. Sonra, toprağımla çanak, çömlek yaptılar. Kırk sene evlerde kullandılar. Kırıldım. Sokağa atıldım. Sonra benimle kerpiç yaptılar. Bu duvarın inşasında kullandılar. Birbirinizle dövüşmeyiniz. Siz de, benim gibi olacaksınız” dedi.

Yine İslâm âlimleri, dünyânın ne demek olduğu husûsunda buyurdular ki:

Dünyâ zıll-i zaildir. Ona güvenen nadimdir. O seninle kalsa da, sen onunla kalmazsın. Dünyâdan çıkmadan önce, kalbinden dünyâ sevgisini çıkar. Dünyâ lezzetlerine aldanmayan, Cennet nîmetlerine kavuşur. İki âlemde azîz ve muhterem olur. Dünyâ harâbdır. Şerbetleri serabdır. Nimetleri zehirli, safâları kederlidir. Bedenleri yıpratır. Emelleri arttırır. Kendini kovalayandan kaçar. Kaçanı kovalar. Dünyâ bala, içine düşenler de sineğe benzer. Nimetleri geçici, hâlleri değişicidir. Dünyâya ve buna düşkün olanlara inanılmaz. Çünkü, bunlarda vefâ ve safâ bulunmaz. Fânî olan ver ki, bakî olan alasın. Kendini bilen kişinin, bu dünyâya düşkün olmasına şaşılır. Şakiler, dünyâya sarılır. Sa’îdler, bakî olana sarılır. Bedeninle dünyâda ol, kalbinle âhıreti bul! Nefsin arzularını terk eden, pâk olur, afetlerden selâmet bulur. Allahü teâlânın râzı olmadığını terk edene, Allahü teâlâ ondan iyisini ihsân eder. Dünyâyı anlayan, onun sıkıntılarından

üzülmez ve ondan sakınır. Ondan sakınan, nefsini tanır. Nefsini tanıyan, Rabbini bulur. Mevlasına hizmet edene, dünyâ hizmetçi olur. Dünyâ, insanın gölgesine benzer. Kovalarsan kaçar, kaçarsan seni kovalar. Dünyâ, âşıklarına mihnet, lezzetlerine aldanmayanlara nîmet, ibâdet edenlere kazanç yeridir. İbret alanlara hikmet ve kendini tanıyanlara selâmet yeridir. Ana rahmine nispetle Cennet, âhırete nispetle çöplük gibidir.

Bel'âm bin Baura'nın felaketine sebep olan husûslardan birisi de, nefsinin hevâ ve isteklerine tâbi olmasıdır. İnsanın; şeytan, dünyâ, kötü arkadaş ve nefs gibi dört azılı düşmanı vardır. Nefs, bunların en önemlisi ve her an karşı karşıya geldiğidir. Onun arzu ve isteklerine boyun eğmek, hem dünyâda hem de âhırette felakete uğramaya sebeptir. Bel'âm bin Baura da, nefsinin isteklerine kapılarak yaratılış gayesinden gaflet ettiği için, son nefeste îmânsız gitmiştir. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "Nefsini tanıyan, Rabbini tanır" buyurduğu için, nefsi çok iyi ve etrâflıca bilmek lâzımdır. Din ve dünyâ felaketine sebep olan nefs nedir? Onunla nasıl mücâdele edilir? İnsanın, devamlı içinde sakladığı, her an îmânsızlık zehirini akıtmak için hazır bekleyen nefsi, İslâm âlimleri şöyle anlatıyorlar:

Nefs; Allahü teâlânın, insanın vücûduna yerleştirdiği rûhun aksine olarak, her isteği onun zararına olan ve insanın üreme ve dünyâ için çalışmasını sağlayan bir kuvvettir. Dinimiz nefsin yaratılmasından maksadın; insanların üremesi ve dünyâ için çalışmaları olduğunu, bildirmektedir. İnsanlar, muhtâç oldukları şeylere kavuşmak ve korktuklarından korunmak için, şehvet ve gadab denilen iki ayrı kuvvetten istifâde ederler. Ayrıca insanda, seve seve çalışması, usanmaması için nefs-i emmare denilen üçüncü bir kuvvet daha vardır. Nefs-i emmare, arzu edilenleri ele geçirmek, gadab edilenlerle dövüşmek için insanı zorlar, isteklerinde sınır tanımaz. Yaptığı işler, hep aşırı ve zararlıdır. Nefs-i emmareden hâsıl olan kötülükler, insanın kendi hastalığıdır. Öldürücü zehirdir ve kullukla bağdaşmaz. Dışardan gelen kötü istekler, şeytandan gelmekte beraber geçici hastalıklardandır. Ufak bir ilaç ile kolayca giderilebilir. İnsanın en büyük düşmanı nefsidir. Varlıklar içinde en câhil olan insanın nefsidir. Çünkü, hep kendine zararlı şeyleri ister. Her istediği, Allahü teâlânın yasak ettiği şeylerdir. Her işi, yaratanı olan ve bütün iyiliklerin sâhibi bulunan Allahü teâlâya karşı gelmektir.

Nefsin kötülüklerinden emîn olmak için; İslâmiyetin emirlerini yapmak, yasaklarından kaçınmak sûretiyle onu tezkiye etmeli; kötülüklerden temizleyip fazîletlerle süslemelidir. Nefsin tezkiyesi, doğru bir îmâna sâhip olduktan sonra; farzları, haramları, vâcib ve sünnetleri öğrenip, bütün işleri öğrenilenlere göre yapmakla mümkündür. Nefsin kötülüklerden temizlenmesiyle, kalb de kötü düşüncelerden arınır.

Nefsin şehvetlerine, isteklerine, lezzetlerine tâbi olmaya hevây-ı nefs denir. Bunun, insanı dünyâda ve âhırette felaketlere götüren pek kötü bir hastalık olduğu, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerde bildirilmiştir. Çünkü nefs, dâimâ Allahü teâlâyı inkar, O'na inâd, isyân etmek ister. Her işte, nefsin arzularına uymak, nefse tapınmak olur. Nefsine uyan, küfre veya bid'at sâhibi olmaya yahut fıska yâni haram işlemeye başlar. Ebû Bekr Tamistanî (rahmetullahi aleyh) buyuruyor ki: "Nefse uymaktan kurtulmak, dünyâ nîmetlerinin en büyüğüdür. Çünkü nefs, Allahü teâlâ ile kul arasındaki perdelerin en büyüğüdür." Sehl bin Abdullah-i Tüsterî (rahmetullahi aleyh) buyuruyor ki: "İbadetlerin en kıymetlisi, nefse uymamaktır." İslâm bin Yûsuf Belhî, Hatim-i Esam'a (rahmetullahi aleyhimâ) bir şey hediye etti. Hatim bunu kabûl edince; "Bunu kabûl etmek nefsin arzusuna uymak olmaz mı?" dediler. "Kabûl etmekle kendimi zelîl, onu azîz eyledim. Red etseydim, kendim azîz, o zelîl olurdu. Nefsimin hoşuna giderdi" dedi. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) uzun bir hadîs-i şerîfin sonunda; "İnsanı felakete sürükleyen şeyler üçtür: Hasislik, nefse uymak, kendini beğenmek." buyurmuştur. İmâm-ı Gazâlî (rahmetullahi aleyh) buyurdu ki: "Allahü teâlânın, insana yardımına mâni olan perdelerin en kötüsü, ucbdur. Yâni ayıblarını görmeyip, kendini beğenmektir. Îsâ aleyhisselâm, havârîlerine; "Ey havârîler! Rüzgâr çok ışıkları söndürmüştür. Ucb da, çok ibâdetleri söndürmüş, sevâblarını yok etmiştir" buyurdu.

Hadîs-i şerîfte; "Ümmetimin iki kötü huya yakalanmalarından çok korkuyorum. Bunlar; nefse uymak ve ölümü unutup, dünyâ arkasında koşmaktır" buyruldu. Nefse uymak, İslâmiyete uymaya mâni olur. Ölümü unutmak, nefse uymaya sebep olur.

Hadîs-i şerîfte; "Aklın alâmeti; nefse galib ve hâkim olmak ve öldükten sonra lâzım olanları hazırlamaktır. Ahmaklık alâmeti; nefse uyup, Allah'tan

af ve merhamet beklemektir" buyruldu. Nefse uyup da, tevbe ve istiğfâr etmeden, af ve Cennet beklemek ahmaklıktır. Sebebine yapışmadan bir şey beklemeye temenni; sebebine yapıştıktan sonra, beklemeye recâ denir. Temenni, insanı tembelliğe götürür. Reca ise, çalışmaya sevk eder. Nefsin sevdiği, istediği şeylere hevâ denir. Nefs, yaratılışında kötülükleri, zararlı şeyleri sevici ve isteyicidir.

Yûşa' aleyhisselâmın kumandası altında, Erîha, Eyliya ve Belka şehirlerinin fethedilmesinden sonra, Arz-ı Mev'ûd diye bilinen Filistin ve Şam diyârı, peyderpey İsrâiloğullarının eline geçti. Fetihler yedi sene devam edip, Kudüs şehri de Yûşa' aleyhisselâm ve ona inananlar tarafından fethedildi. Yaptıkları azgınlık ve isyânların cezâsı olarak, kırk sene müddetle Tîh sahrasında kıtlık ve yokluk içinde kalan İsrâiloğulları, Arz-ı Mev'ûd'a gelip türlü türlü nîmetlerden istifâde etmeye başladılar.

Beyt-i Mukaddes'in bulunduğu Kudüs-i şerîfe girdikleri sırada, Tîh sahrasından kurtuldukları ve Arz-ı Mev'ûddaki türlü nîmetlere kavuştukları için, cenâb-ı Hakk'a şükür secdesi yapmaları ve geçmiş günâhlarına tevbe ve istiğfâr etmeleri emredildi. "Hıtta" yâni; "Yâ Rabbî! Bizim dileğimiz günâhlarımızın affolmasıdır. Yâ Rabbî! Bizim günâhlarımızı affedip, amel defterimizden silmeni niyaz ederiz" demeleri bildirildi. Fakat, İsrâiloğulları Allahü teâlânın bu emrini hafife alıp; "Hıtta" kelimesi yerine buğday mânâsına gelen "Hınta" dediler. Allahü teâlâ, emrini hafife alıp, alay ettikleri için, onlara azâbını gönderdi. Bir rivâyete göre, yıldırım düşüp âsî olanların hepsi helâk oldular. Bir başka rivâyete göre de taun yâni salgın veba hastalığına tutulup bir saat içinde, ölüp helâk olmuşlardır.

Bu husûs Bakara sûresi 58 ve 59. âyetlerinde meâlen; "Hatırlayın ey İsrâiloğulları! Hani biz (sizin dedelerinize), şu beldeye (Beyt-i Mukaddes'e) giriniz. Oranın meyvelerinden ve yiyeceklerinden bol bol dilediğiniz yerde oturup yiyiniz. O beldenin kapısından secde eder olduğunuz hâlde mütevazı bir şekilde giriniz ve, (Yâ Rabbî! Beşer olarak yaptığımız hatâ ve günâhlarımızın bağışlanmasını senden niyaz ederiz mânâsına) Hıtta deyiniz. (Siz böyle niyaz ediniz ki) sizin hatâlarınızı mağfiret edelim. İyilik edenlerin (Allahü teâlâya ibâdet ve tâat ederek ihsânda bulunanların) mükafatını daha fazlalaştıracağız" dedik. Fakat bizim "Hıtta" demelerini

emretmemiz üzerine nefslerine zulmedenler (İsrâiloğullarından zulümkar olan kimseler) sözü (yani Hıtta kelimesini) kendilerine söylenilenden başkasına tebdil ettiler. (Hıtta yerine Hınta diyerek istihzâ ve alay ettiler.) Biz de yaptıkları fıskın (günahın) karşılığı olarak, o zâlimlerin üstüne gökten korkunç bir azâb indirdik" buyruldu.

Sahîh-i Buhârîde, Ebû Hüreyre'den (radıyallahü anh) rivâyet edilen hadîs-i şerîfte peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "İsrâiloğullarına (Beyt-i Makdis'e) o beldenin kapısından secde eder olduğunuz hâlde mütevâzî bir şekilde giriniz ve; Yâ Rabbî! Hıtta (yaptığımız hatâ ve günâhlarımızı bağışlamanı senden niyaz ederiz)" deyiniz diye emrolundu. Onlar (dan zâlim olanlar hafife alıp alay etmek için bu emirleri) değiştirdiler. Ve ellerini kalçalarına dayayıp, ayaklarını sürüyerek kibir ve gurur ile girdiler. "Hıtta" yerine "Habbetün fi şeîratin" (arpa tanesi) dediler."

İbn-i Abbâs'dan (radıyallahü anh) rivâyet edilen hadîs-i şerîfte de; "İsrâiloğulları, secde ederek mütevâzî bir şekilde girmeleri emredilen kapıdan, ellerini kalçalarına dayayıp, ayaklarını sürüyerek kibir ve gurur ile girdiler. Onlar (dan zâlim olanlar); Hıntatün fî şeîratin (Arpa içinde buğday isteriz) dediler" buyruldu.

Yûşa' aleyhisselâm Erîha ve Kudüs şehirlerini fethedince o beldelerin ahâlisinden bir çoğu, emân dileyip, îmâna geldi. Bu bölgedeki diğer şehirleri de fetheden Yûşa' aleyhisselâm, batıda beş şehre gidip orayı da düşmanlardan aldı. Daha sonra Şam diyârına giderek orada yerleşmiş otuzbir hükümdârlığın beldelerini zaptetti. Putperest ve Allahü teâlâya isyân eden hükümdârları öldürtüp, memleketlerini İsrâiloğulları arasında taksim eyledi. Bu savaş ve fetihler yedi yıl sürdü.

Arz-ı Mev'ûd denilen beldeleri yedi yılda fethedip, İsrâiloğullarını oraya yerleştiren Yûşa' aleyhisselâm, yirmi yıl daha İsrâiloğullarına, Mûsâ aleyhisselâma nâzil olan Tevrât'ı okudu ve hükümlerini açıkladı. Onların Allahü teâlâya îmân ve ibâdet üzere kalmalarına çalıştı.

Ömrünün sonuna doğru hastalandı. Bunu duyan Selem hükümdârı Bârık, bütün halkıyla mürted olup dinden çıktı. Yûşa’ aleyhisselâm, hastalığı sebebiyle ona karşı harbe gidemedi. Yerine Kâlib bin Yuknâ'yı halîfe tâyin etti. Mürtetlere de bedduâda bulundu. Mûsâ aleyhisselâmın vefâtından sonra, yirmiyedi yıl, insanlara Allahü teâlânın emirlerini bildirdi ve 127 yasında vefât etti. Kabri, Nablus veya Hâleb yakınındaki Mearre şehrinde olduğu rivâyet edilir.

Yûşa’ aleyhisselâm, İstanbul'a hiç gelmedi. Beykoz tepelerinde ziyâret edilmekte olan kabrin, Yûşa’ peygambere âit olduğu söyleniyorsa da, târihi bilgilere uygun değildir. Bu bir velî veya havârîlerden biri olabilir. Böyle ise yine kıymetlidir. Yûşa’ peygambere âit olup olmadığını kesin olarak söylemek uygun değildir.

Yûşa’ aleyhisselâmın vefâtından sonra Kâlib bin Yuknâ, Allahü teâlâya îmân edenlerle birlikte, daha önce mürted olup dinden çıkan Bârık üzerine yürüdü. Selem diyârını fethedip, bunlardan onbin kadarını öldürdü. Bârık ve ileri gelenlerini yakalayıp esir etti. Ölümden kurtulup dağlara kaçanlar da, Yûşa’ aleyhisselâm daha önce bedduâ ettiği için zillet ve sıkıntı içinde yaşayıp telef oldular.

Yûşa’ aleyhisselâmın hilyesi ve ahlâkı:

Yûşa’ aleyhisselâm karayağız, orta boylu, güzel yüzlü, iri gözlü, yassı göğüslü bir görünüşe sâhip idi. Yüzünün güzelliği Yûsuf aleyhisselâma çok benzerdi. Görenler hayran kalırdı. Güzelliğini görmek için gelirler; (Ey sâlih kul, sana selâm vermeye geldik) derlerdi. O ise cevap vermeğe hayâ ederdi. Cesur, kahraman, yiğit, harb taktik ve tekniğinde maharet sâhibi idi. Zamânında yaşayan insanların gerek sûret (dış görünüş), gerekse siret (ahlak ve huy) yönünden en üstünü idi. Mûsâ aleyhisselâma gönderilen Tevrât'ın hükümleri üzerine amel edip insanlara tebliğ etmekle vazifelendirilmişti.

Yûşa’ aleyhisselâmın mûcizeleri:

Yûşa’ aleyhisselâm yapmış olduğu bir çok muhârebe ve fetihler esnâsında, insanlara Hakk'ı tebliğ ederken bâzı mûcizeler de göstermiştir. Mûcizelerinden bir kısmı şöyledir:

1- Yûşa’ aleyhisselâm, Erîha'yı fethetmek üzere İsrâiloğullarını topladı ve giderken Şeria (Ürdün) nehrinin suları çok olduğu için geçemediler. Nehrin üstünde köprü de yoktu. Yûşa’ aleyhisselâm duâ edince, Şeria nehrinden bir yol açıldı. İsrâiloğulları o yoldan geçtikten sonra, sular tekrar eskisi gibi akmaya devam etti.

2- Kalenin surlarının yıkılması: Bir şehrin fethi esnâsında muhâsara (kuşatma) uzun sürmüştü. Surlarda gedik açılamamıştı. Yûşa’ aleyhisselâm duâ etti. Allahü teâlânın kudretiyle yer sarsılıp kalenin surları yıkıldı. Yûşa’ aleyhisselâm ve ona inananlar şehre girip fethettiler.

3- Güneşin batmasının geciktirilmesi: Yûşa’ aleyhisselâm, Kudüs şehrini Cumâ günü fethetmişti. Ancak Cumâ günü, muhâsara devam ederken güneş batmak üzereydi. Cumartesiye kaldığı takdirde, Mûsâ aleyhisselâmın dîninde bu gün mukaddes sayıldığı için harb edemeyecekti. Yûşa’ aleyhisselâm, güneşin bir müddet daha batmaması için Allahü teâlâya yalvarıp; (Ey Allah'ım! Güneşi geri al!) diye duâ etti. Veya güneşe; (Sen Allah'ın emrindesin, ben de O'nun emrindeyim. Bu sebeple, yerinde durmanı Allahü teâlânın düşmanlarından, akşamdan önce intikâm almayı istiyorum) dedi. Allahü teâlânın emri ve takdiriyle batmak üzere olan güneş yükseldi. Bir müddet daha gündüz devam edip, Kudüs fethedildikten sonra battı.

Ahmed bin Hanbel'in Müsnedinde merfuan bildirdiği hadîs-i şerîfte; “Güneş, hiç bir kimse için batmaktan alıkonulmaz. Ancak Beyt-i Mukaddes'i fethetmek için gittiği gecelerden birinde, Yûşa’ (aleyhisselâm) için batmaktan alıkonuldu” buyruldu.

----

1) Tefsîr-i Kebîr (Razî)

2) Tefsîr-i Kurtubî

3) Tefsîr-i Mazharî

4) Rûh-ul-Beyân

5) Garaib-ül-Kur'ân; cild-6, sh. 77

6) Taberî Tefsîri; cild-6, sh. 176

7) Feth-ul Bârî; cild-6, sh. 312

8) Târih-ul-ümem vel müluk (Taberî Târihi); cild-1, sh. 188

9) Tam İlmihal Seâdet-i Ebediyye; sh. 1111

10) Rehber Ansiklopedisi; cild-18, sh. 236, 237

11) Mürûc-üz-Zeheb; cild-1, sh. 47

12) Ravdat-üs-Safâ; sh. 289

13) Mir’ât-ı Kâinat; sh. 125

14) El-Kâmil; cild-1, sh. 200

15) Ravdat-ül-Ebrar; cild-1, sh. 67

HAZKÎL ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden veya Allahü teâlânın sevgili velî kullarından. İsmi Hazkîl veya Hazkiyal olup, babasının ismi Bûra veya Bûrî idi. Ya'kûb aleyhisselâmın oğullarından Lâvî'nin neslindendir. Zülkifl, İdris yahut Zekeriyyâ (aleyhimüsselâm) olduğunu söyleyenler de vardır. İbn-ül-Acûz (yaşlı kadının oğlu) diye bilinirdi. Mûsâ aleyhisselâmın vefâtından sonra gönderilen üçüncü peygamberdir. Duâsı bereketiyle, ölen binlerce kişiyi Allahü teâlâ diriltti. Kabr-i şerîfinin, Irak'ta Hille ile Kûfe şehirleri arasında olduğu rivâyet edilir. Kaç sene peygamberlik yaptığı ve kaç yaşında vefât ettiği, kesin olarak bilinmemektedir.

Rivayet edilir ki; Hazkîl aleyhisselâmın babasının iki hanımı vardı. Birinden on oğlu doğmuş, Hazkîl'in (aleyhisselâm) annesinden ise hiç oğlu olmamıştı. Hazkîl'in (aleyhisselâm) babası, bir gün evine bir miktar et getirdi. Bu eti oniki parçaya ayırıp, onbir parçasını on oğlunun, kalan bir parçasını da Hazkîl'in (aleyhisselâm) annesine verdi. On oğlan annesi olan zevcesi, Hazkîl'in (aleyhisselâm) annesine karşı oğullarının çokluğuyla öğünüp, onu küçümsedi. Hazkîl'in (aleyhisselâm) annesi bu duruma çok üzüldü. Sabaha kadar ibâdet edip, Allahü teâlâya gönülden yalvararak, erkek bir evlat ihsân etmesini diledi. Duâsının kabûl olunup, olunmayacağına dâir de bir alâmet istedi.

Yaşı ilerlemiş, yıllardır kadınlık hâllerinden kesilmiş olan bu hanım, daha o günün sabahında hayz görmeğe başladı. Belli müddetten sonra, Hazkîl (aleyhisselâm) dünyâya geldi. İnsanlar; yaşlı bir hanımın oğlu olmasından dolayı, Hazkîl'e aleyhisselâm; İbn-ül-Acuz (yaşlı kadının oğlu) dediler.

Rivâyete göre, çocukluğu ve gençliği Mısır'da geçen Hazkîl aleyhisselâm, Fir'avn'un yakın akrabâsından veya İsrâiloğullarındandı. Fir'avn'un sarayında hazînedârlık yapmış, îmânını gizleyen bir mü'min idi. Sarayda olduğu ve Fir'avn, herkese kendini ilâh tanıtıp secde ettirdiği hâlde, o, bir olan Allahü teâlâya kalbden inanıyor ve ibâdetini gizli yapıyordu. Fir'avn'un avânesi ve vezirleri, bir ara Allahü teâlâya îmân ettiğinin ve Hazret-i Mûsâ'ya yakınlığının farkına varıp, Fir'avn'a haber verdiler.

Fir’avn da kendine olan yakınlığı sebebiyle, onun böyle bir şeye cüret edemeyeceğini söyleyip, inanmadı. Hazkîl (aleyhisselâm) ise, îmânını gizlemeye devam etti.

Mûsâ aleyhisselâm, mûcizeler gösterip, peygamberliğini açıkça îlân edince, çâresizlik içinde kıvranan Fir’avn, vezirlerini ve diğer devlet erkânını toplayıp istişâre etti. Mûsâ'ya (aleyhisselâm) karşı nasıl bir tedbir alınması gerektiğini görüştüler. Mûsâ aleyhisselâma yakınlığıyla bilinen Hazkîl aleyhisselâmda bu toplantıda bulunanlardandı. Fir’avn'un adamları, Hazret-i Mûsâ'nın susturulması için, etrâftan sihirbazlar toplanmasında ve ona galib gelmek için öldürülmesinin te’hirinde ittifâk ettiler. Ve A’râf sûresi 112. âyetinde bildirildiği gibi meâlen; “Ne kadar san’atında mâhir olan sihirbaz varsa, hepsini sana getirsinler” dediler.” Fir’avn'un niyeti ve çekindiği nokta ise başkaydı. Fir’avn, adamlarına Mü’min sûresi 26. âyetinde bildirildiği gibi, meâlen; “Bırakın beni, Mûsâ'yı (aleyhisselâm) öldüreyim de o, Rabbine duâ etsin. (Bakalım Rabbi, benim onu öldürmeme mâni olabilecek mi?) Zirâ ben, onun Bizin dîninizi değiştirmesinden (sizi bana ve putlara ibâdetten ayıracağından), yahut yeryüzünde fesâd çıkaracağından (kendisine tâbi olanları çoğaltarak sizinle harbedeceğinden) korkuyorum dedi.” Fakat, Fir’avn'un adamları, onun Mûsâ'yı (aleyhisselâm) öldürmesine mâni olmak için; “Senin için bunda korkulacak bir şey yok. Gösterdiği şeyler sihirden ibârettir. Eğer onu öldürürsen; Ona cevap verecek delil bulamayıp, karşılaşmaktan âciz kaldığı için öldürttü derler” dediler. Fir’avn'dan korktukları için de, daha fazla bir şey söylemeye cesâret edemediler. Halbuki, Fir’avn'un fikrinde ısrâr ettiğini biliyorlardı. Bu sırada, o zamana kadar îmânını gizleyen, fakat Fir’avn'un yakınlarından veya saray vazifelilerinden olan Hazkîl (aleyhisselâm), Fir’avn'ı bu düşüncesinden vazgeçirmeğe çalıştı.

Bu husûs, Mü’min (Gâfir) sûresi 28. âyetinde meâlen şöyle bildirildi: “Fir’avn'un âlinden (yakınlarından veya saray vazifelilerinden) olup, îmânını gizlemekte olan bir mü’min (Hazkîl aleyhisselâm) şöyle dedi: “Siz; Benim Rabbim yalnız bir olan Allahü teâlâdır diyen bir kimseyi (haksız yere hemen) öldürüverir misiniz? Halbuki o, size Rabbinizden açık mûcizeler ve delillerle geldi. Şâyet o bir yalancı ise, yalanının vebali kendisinedir. (Dolayısıyla ondan size bir zarar gelmez.) Eğer sözünde sâdık,

doğru ise, dünyâ azâbından vadetmiş olduğu şeylerden bâzısı size isabet eder. (Dolayısıyla ona sui kasdde bulunmaktan sakınmalısınız. Zirâ, sâdık olduğu takdirde, sû-i kastınız netîcesinde vâki olacak kötülük size aittir. O hâlde, o doğruysa da, yalancıysa da hayatına kasd edilmemelidir.) Şüphesiz Allahü teâlâ, işlerinde haddi aşan ve yalan âdet edinen kimseleri hidâyete erdirmez."

Fir'avn, bu sözleri işitince çok kızdı ve Hazkîl'i (aleyhisselâm) zindana attırdı. Sonra vezirlerini ve diğer ileri gelenleri toplayarak, ona nasıl bir cezâ verilmesi gerektiğini görüştü. Vezirler, daha önce de onun îmân ettiğini bilip kızdıkları için, işkence ve eziyetten sonra öldürülmesini ve bu hâlden, herkesin ibret alıp korkutulması fikrinde idiler. Düşüncelerini bildirince; Fir'avn, Hazkîl'e olan yakınlığından dolayı rızâ gösterip fikirlerini kabûl etmedi. Vezirlerine, ona nasîhat edip, korkutmalarını ve Mûsâ aleyhisselâmın dîninden döndürmelerini emretti. Bunun üzerine vezirler, zindana gönderilen Hazkîl'e (aleyhisselâm) nasîhat edip, hak dîni terketmesini istediler. Fakat îmânın ve inanmış olmanın zevkine eren Hazkîl aleyhisselâm, davasında ısrâr etti. Hattâ onları da, tek olan Allahü teâlâya îmân ve ibâdet etmeye çağırdı. Hazret-i Mûsâ'dan sâdır olan mûcizeleri anlattı ve îmânsızlıklarında ve küfürlerinde ısrâr ettikleri takdirde, ebediyyen Cehennem'de kalacaklarını bildirdi.

Mü'min sûresi 30-34. âyetlerinde bildirildiği gibi, onlara meâlen şöyle dedi:

"Ey kavmim! Peygamberlerini yalanlamaları sebebiyle; Nûh kavmi, Ad, Semûd ve onlardan sonra gelen kavimlerin başlarına gelen vak'alar (şiddetli azâblar) gibi, Mûsâ'yı (aleyhisselâm) yalanlamanız ve ona zarar vermek için saldırmanız sebebiyle, (şiddetli azâbın olduğu) öyle bir günün size de gelmesinden korkuyorum. Allahü teâlâ, kullarına zulüm murâd etmez. (Günâhları olmayanlara azâb göndermez.)

Ey kavmim! Gerçekten ben, sizin için (insanların birbirine nidâ ettiği, bağırıp) çağırışma gününden (kıyâmet gününden) korkuyorum. (Kıyâmet günü öyle bir gündür ki, siz o günün şiddetinden, günâhınızın çokluğu sebebiyle, üzerinize gelen azâbdan) gerisin geriye kaçarsınız ve o günde sizi Allahü teâlânın azâbından kurtarıcı hiç bir kimse bulunmaz ve Allahü

teâlânın hidâyete erdirmediği, şaşırttığı kimseyi, hiç bir kimse hidâyete erdiremez.

Allahü teâlâya yemîn ederim ki, Mûsâ'dan (aleyhisselâm) evvel Yûsuf (aleyhisselâm) da bir takım açık mûcizelerle size geldi de; o zaman onun getirdiği dinde ve o dînin emirlerinde, şüphe ve tereddüt içinde sabit ve daim oldunuz. Hattâ o vefât ettiğinde; Artık bundan sonra, Allahü teâlâ peygamber göndermez" dediniz. (Bu sözünüzle hem Yûsuf'u (aleyhisselâm) hem de ondan sonra gelecek peygamberleri tekzip ve inkar ettiniz. Hazret-i Yûsuf'u inkar edenler, yalanlayıp karşı çıkanlar, aslında o mü'min kişinin kendilerine hitâb ettiği, orada bulunan kimseler değildi. Onların, çok öncelerde gelen dedeleri idi. Lâkin baba ve dedelerinin kabahatleri evlada nispet olunduğundan, o, onlara; Siz inkar ettiniz, yalanladınız... demektedir. Şu hâlde siz şiddetli inâdınız sebebiyle, Hazret-i Yûsuf'un getirdiği dinden faydalanamadınız gibi, Mûsâ aleyhisselâmın getirdiği dinden de istifâde edemezsiniz. Çünkü fikrinizde isabet yok, dalâlette ısrârınız ise pek çoktur.) İşte Allahü teâlâ, haddi aşan ve Hak teâlânın emrinde şüphe edici olan kimseyi böyle şaşırtır..."

"Yine o mü'min olan zât (önceki sözlerinin onlara pek tesir etmediğini görerek, nasîhatlerine devam edip) şöyle söyledi: Ey kavmim! Gelin, bana itâat edin, tâbi olun ki, sizin doğru yola, hak dîne kavuşmanıza delâlet edeyim."

Ey kavmim, (Dünyâ lezzetine mağrur olup aldanmayın. Bilin ki) bu dünyâ hayatı çabuk biticidir. Ancak fânî bir eğlencedir. Az bir nasiplenmedir. (Güneşin gölgesi gibi çabuk geçer. Uykudaki rüyâ gibidir ki, uyanınca hiç bir şey kalmaz. Rüyâda gördükleri ile mağrur olan ne kadar ahmaktır. Gayret edecekseniz, çalışacaksanız; dünyâ için değil, âhıret için çalışın. Çünkü dünyâ hayatı geçicidir.) Âhıret ise ebedî olarak kalınacak yerdir. Oranın sonu yoktur.

Bir günâh işleyen kimse ancak o günâhın karşılığı kadar cezâ görür. Fakat, erkek olsun kadın olsun herhangi bir kimse mü'min olur ve sâlih ameller işlerse, onlar Cennet'e girer ve orada hesapsız miktarla mükafatlandırılırlar.

Ey kavmim! Nedir bu başıma gelen? Ben sizi, (Allahü teâlâya îmân etmeye,) azâb-ı ilâhîden kurtulmaya dâvet ediyorum. Siz ise beni, (günahkarlar için hazırlanmış olan) Cehennem'e çağırıyorsunuz. Siz beni Allahü teâlâyı inkâr etmeye ve hakkında bilgim olmayan şeyi O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz (ki, Allahü teâlâya ortak koşmamı istediğiniz şey, ilâh olmaya aslâ lâyık değildir.) Halbuki ben sizi, ilâh olmanın bütün vasıfları kendisinde bulunan, herkese gâlip, azâb etmeye ve kullarının hatâlarını mağfiret etmeye kâdir olan, Allahü teâlânın dergâhına dâvet ediyorum.

Elbette, beni kendisine ibâdete dâvet ettiğiniz putlarınızın hiç bir kudreti yoktur. (Bir dilek ve ihtiyaç kendilerine bildirilse, kabûl etmeye, ihtiyâcı gidermeye gücü yetmez. Elinden bir şey gelmez. Ne dünyâ, ne de âhıret menfaatinden hiç bir fayda te'min edemez.) Hepimizin dönüp varacağımız yer, Allahü teâlânın huzûrudur. Dalalet ve azgınlıkta haddi aşanların hepsi cehennemliktir.

Yakında (azab gördüğünüzde) benim size söylediklerimi hatırlarsınız (ve birbirinize şu cereyan eden hâdiseleri hatırlatırsınız. Lâkin hiç fayda vermez.) Ben bütün işlerimi Allahü teâlâya havâle ederim. O'na ısmarlarım. Zirâ Allahü teâlâ kullarını görücü, kullarının bütün hâllerini bilici ve herkesin ameline göre karşılığını vericidir." (Gâfir (Mü'min) sûresi: 38-44)

Vezirler, Hazkîl'den (aleyhisselâm) ümîd keserek, Fir'avn'un yanına döndüler. Onun îmândaki sebâtını ve kendi nasîhatlerinin onun îmânını kuvvetlendirmekten başka bir işe yaramadığını bildirdiler. Bunu işiten Fir'avn, iyice ümîdsizliğe kapıldı. Vezirleri ve ileri gelenleriyle birlikte; "Hazkîl'e aleyhisselâm ne yapabiliriz" diye düşünürken, Fir'avn'un kızı yanlarına geldi. Olup bitenleri anlamak istedi. Fir'avn, kızına durumu anlatınca, kız, babasını tesellî ederek dedi ki: "Ey babacığım! O mü'minin sözlerinin senin hilâfına ve aleyhine olduğuna üzülüp, onu cezâlandırmakta acele etme. Zirâ, sana yakın olan kimseye gadr ve zulmetmiş olursun. Onun sözleri, sana muhâlefetten değildir. Belki Mûsâ'nın (aleyhisselâm) mûcizelerini görmesinden, onun sürülmesinin ve katlinin mümkün olmadığını zannetmesinden, kasıtlı olarak sana muhalif görünmektedir. Böylece Mûsâ'ya (aleyhisselâm) itâat eder görünüp, hîle ve aldatma yoluyla

onun öldürülmesini te’min edip, sana hizmet etmek istemektedir. Vezirlerin, onun bu niyetini bildiklerinde şüphe yok. Ancak, onlar koğucu ve hased edici olduklarından, onun sana yaptığı muâmeleyi kötülemektedirler.” Fir’avn, kızının bu tesellî edici sözleri karşısında ferahladı. Allahü teâlâ, Fir’avn'un kalbine kızının sözünü kabûl etmeyi ilham eyledi. Bundan sonra Hazkîl'i (aleyhisselâm) huzûruna getirtti ve; “Senin maksadının, bana hizmet olduğunu tetkik ettim. Şimdi, Mûsâ (aleyhisselâm) hakkında ne düşünüyorsan onu yap. Benden sana zarar gelmez, müsterih ol” dedi. Hazkîl'in (aleyhisselâm), işini Allahü teâlâya havâle etmesi sebebiyle, Allahü teâlâ onu Fir’avn'un kötülüğünden ve kavminin şerrinden muhâfaza buyurdu. Nitekim Allahü teâlâ, Mü’min sûresi 45. âyetinde meâlen; “Allahü teâlâ onu (Hazkîl aleyhisselâmı) Fir’avn'un ve adamlarının hîlesinden, onun hakkında düşündükleri kötülüklerden korudu. Fir’avn'un kavmini ise (dünyâda boğulma ve âhırette Cehennem) azâbı ile kuşatıverdi.” buyurmak sûretiyle bildirdi.

Hazkîl aleyhisselâmın, Fir’avn ile adamlarının şerrinden kurtulmasına dâir başka rivâyetler de vardır.

Fir’avn'un sarayında bulunan ve îmânını gizleyenlerden birisi de, Hazkîl aleyhisselâmın hanımıdır. Bu hanım, Fir’avn'un kızının Mâşitası (saç tarayıcısı) idi. Arais-ül-mecalis’de yazılı olan, Sa’îd bin Cübeyr'in (radıyallahü anh), İbn-i Abbâs'dan (radıyallahü anh) bildirdiği hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Mirac gecesinde, çok güzel bir kokunun yanından geçtim. Cebrâil aleyhisselâma; “Bu ne kokusudur?” diye sordum. Cebrâil aleyhisselâm; “Bu koku, Fir’avn'un âilesinin saç tarayıcısının (Mâşita'nın) evlâdının kokusudur. Bir gün, Fir’avn'un kızının saçını tarıyordu. Tarak elinden düştü. Onu almak için eğilince; Bismillah dedi. Fir’avn’un kızı; “Babamın ismiyle söyle” dedi. O da; “Hayır! Benim ve babanın Rabbinin ismiyle söylerim” dedi. Bunun üzerine Fir’avn'un kızı; “Seni babama haber vereceğim” dedi. Gidip babasına söyleyince, Fir’avn, Mâşita Hâtun'u ve oğlunu çağırdı ve Maşita'ya; “Rabbin kimdir?” diye sordu. O da; “Benim Rabbim de, senin

Rabbin de; Allah'tır" dedi. Fir'avn, bakırdan tandırın, ocağın yakılmasını ve bu mü'mine kadın ile birlikte çocuğunun atılmasını emretti. Kadın, Fir'avn'a; "Sana bir sözüm var" dedi. Fir'avn; "Nedir söyle" dedi. Mâşita Hâtun; "Benim ve çocuğumun kemiklerini toplayıp gömsünler" dedi. Fir'avn; Senin üzerimde olan hakkın için yaparım dedi. Fir'avn, daha sonra diğer çocuklarının getirilmesini emretti. Teker teker hepsini tandıra, yâni ateşe attılar. Son çocuğu meme emmekte olan bir oğlan çocuğu idi, dile gelip; Anneciğim sabret! Muhakkak ki, sen haklısın dedi ve annesi ile birlikte ateşe atıldı" dedi."

Mûsâ aleyhisselâmla beraber olan Hazkîl aleyhisselâm, onun en yakın yardımcılarındandı. Mûsâ aleyhisselâmla birlikte Kızıldeniz'den geçip, İsrâiloğullarının Tîh sahrasında kaldığı kırk sene içinde ondan ayrılmamış ve ona inananlardan olmuştu.

Mûsâ aleyhisselâmın vefâtından sonra, İsrâiloğullarına gönderilen üçüncü peygamber, Hazkîl aleyhisselâmdır. Yûşa' bin Nûn aleyhisselâm ve Kâlib bin Yuknâ'nın aleyhisselâm vefâtından sonra, ona, peygamber olduğu bildirildi. Eyliya (Kudüs bölgesinin eski ismi) diyârı ahâlisine gönderildi. İsrâiloğullarını Hakk'a dâvet edip, Mûsâ aleyhisselâmın getirdiği Tevrât'ın emir ve yasaklarını insanlara tebliğ etti. Daha sonra Irak'ta bulunan Dâverdan'a gitti. O belde ahâlisini de, bir olan Allahü teâlâya îmâna ve O'na ibâdet etmeye dâvet etti. Hazkîl aleyhisselâm, onları, Allahü teâlânın düşmanlarıyla cihâd (harb) etmeye de çağırdı. O belde ahâlisinden, inananlara zulmeden zâlim hükümdârlara karşı harbe gitmeyi istedi. Onlar, ölümden korktukları için harbe gitmediler. Allahü teâlâ bu isyânlarının cezâsı olarak, onlara taun hastalığı gönderdi. Taun hastalığından kaçmak için, bulundukları şehri terk edip, başka yerlere gitmek üzere yola çıkan binlerce kişi, şehirden biraz uzaklaşınca, işittikleri korkunç bir sesle öldü. Ölenlerin sayısı hakkında çeşitli rivâyetler vardır. Bunların onbin kişiden fazla olduğu rivâyet edilmiştir. Bir rivâyete göre yedi gün, başka rivâyetlerde ise uzun zaman ölmüş hâlde kalan insanların gövdeleri şişip, çevreye pis kokular yayılmaya başladı. Hazkîl aleyhisselâm, kavminin başına gelenleri görünce acıyıp Allahü teâlâya duâ etti, Allahü teâlâ ona vahy edip; "Taundan kaçtıkları için kudretimi gösterdim. Bulundukları yerden kaçmakla ölümden kurtulmayacaklarını, yaşayan insanlar gördüler"

buyurdu. Hazkîl aleyhisselâm; “Yâ Rabbî! Bunları tekrar dirilt” diye duâ etti. Allahü teâlâ Hazkîl aleyhisselâmın duâsı sebebiyle onları diriltti. Ancak, o kimselerin bedenlerindeki kötü koku geçmedi.

Başka bir rivâyette de; ölen kimselerin etleri, kemiklerinden ayrılmış, kemikleri çürümüştü. Hazkîl aleyhisselâmın duâsı sebebiyle dirildiler. “Sübhâneke ve bihamdike lâ ilâhe illâ ente” dediler ve kendi şehirlerine gelip, kalan ömürlerini Mûsâ aleyhisselâmın dîni üzere geçirip, vefât ettiler. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmin Bakara sûresi 243. âyet-i kerîmesinde meâlen şöyle bildirildi: “(Yâ Muhammed aleyhisselâm!) Görmedin mi (yani görmüş gibi haberdâr olmadın mı) o kimseleri ki, onlar binlerce kişi oldukları hâlde, ölümden kaçınarak (sâri bir hastalıktan veya savaşa gitmekten korkup) yurtlarından (Dâverdan adlı kasabadan) çıktılar. Allahü teâlâ ise, onlara ölünüz! diye emretti. (Onların Ölmelerini irâde buyurunca, hemen öldüler. Ölümden kaçmalarının faydası olmadı. Allahü teâlâ, kudret ve hikmetini bütün insanlara göstermek için), sonra da onları diriltti. (İlâhî kudretinin âzametini onlara bildirdi ve ibret dersi verdi. Kazây-ı ilâhîden kaçınmaya imkan, bulunmadığını gösterdi.) Şüphe yok ki, Allahü teâlâ insanlar hakkında fazl (ve kerem) sâhibidir. (Artık onların bunun şükrünü îfâ etmeleri gerekmez mi?) Fakat, insanların pek çokları şükretmezler.”

Hazkîl aleyhisselâm, onların evlatlarına, Allahü teâlânın emirlerini ve yasaklarını anlatıp, insanları hak yola dâvet etmeğe devam etti. Fakat o insanlar, bir dedikleri bir dediklerini tutmayan yalancı kimselerdi. Bu yüzden bâzan Hazkîl aleyhisselâmın dediklerine uyar, bâzan da muhâlefet ederlerdi. Onların bu hâlleri, Hazkîl'in (aleyhisselâm) o belâdan Bâbil diyârına hicretine sebep oldu. Vefât edinceye kadar orada yaşadı.

----

1) Tefsîr-i Kebîr (Razî); cild-6, sh. 175

2) Tefsîr-i Kurtubî; cild-3, sh. 230

3) Tefsîr-i Tibyan; cild-1, sh. 230

4) Tefsîr-i Mazharî

5) Tefsîr-i Taberî; cild-24, sh. 56-58

6) Arais-ül-mecâlis; sh. 187, 250

7) Târih-ul-ümem vel-mülûk (Taberî); cild-1, sh. 239

8) Ravdat-üs-Safa; sh. 292

9) Herkese Lâzım Olan Îmân; sh. 27

10) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; cild-7, sh. 137

11) Kamus-ül-a'lam; cild-3, sh. 1938

12) El-Kâmil fit-tarih; cild-1, sh. 210

13) Ravdat-ül Ebrar; cild-1, sh. 68

14) Mir'at-ı Kâinat; cild-1, sh. 127

KÂLİB ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Ya’kûb aleyhisselâmın oğlu Şem’ûn'un neslindendir. Kendisine Yûşa’ aleyhisselâmdan sonra peygamberlik emri bildirildi. Mûsâ aleyhisselâmın en yakın yardımcılarındandı. Yûşa’ aleyhisselâmın vefâtından sonra, İsrâiloğullarını uzun müddet idâre etti. Mürted olup, dinden dönen zâlim hükümdârlara karşı harbetti. Tevrât'ın emir ve yasaklarını tebliğ edip, insanları hak yola dâvet etmeye çalıştı.

Allahü teâlânın emriyle, İsrâiloğullarını Arz-ı Mev'ûd denilen yere götürmek isteyen Mûsâ aleyhisselâm, İsrâiloğullarının her kolundan iyi haber toplayan birer temsilci seçti. Oniki kişi olan bu temsilcileri, Filistin bölgesinde yaşayan cebbârların (zalim hükümdârların) ve ahâlisinin durumu hakkında haber getirmeleri için gönderdi. Temsilciler arasında Yûşa’ bin Nûn ile Kâlib bin Yuknâ (aleyhimesselâm) da vardı.Temsilciler, Erîha şehrine gidip, o belde ahâlisinin iri cüsseli ve kuvvetli olduğunu gördüler ve korktular. Yûşa’ bin Nûn ve Kâlib bin Yuknâ aleyhimesselâm haricindekiler, gördüklerini kavimlerine anlatıp, onları harbe gitmekten vazgeçirdiler. Temsilciler arasında bulunan ve Kur'ân-ı kerîmde; “Allah'tan korkan iki kimse” olarak bildirilen Yûşa’ ve Kâlib (aleyhimesselâm), o belde ahâlisinin, görüldüğü gibi kuvvetli olmadıklarını; zâhiren kuvvetli olsalar bile, kalblerinin zayıf olup, korkak olduklarını bildirdiler. İsrâiloğullarının, Allahü teâlânın nusret ve yardımıyla o şehri fethedebileceklerini anlattılar. Fakat, Mûsâ aleyhisselâma Mâide sûresi 24. âyetinde bildirildiği gibi meâlen; “Ey Mûsâ! Cebbârlar, zâlimler kavmi o bölgede bulundukları müddetçe, biz oraya gidecek ve o beldeye girecek değiliz. Artık sen ve Rabbin (Rabbinin sana vâd ettiği yardımıyla) beraber gidin de, ikiniz onlarla çarpışın, muhârebe edin. Biz burada kalıp, oturucularız” diyen İsrâiloğulları, onlara da karşı çıktılar. Taşladılar ve; “Eğer bu on kişinin söylediklerini söylerseniz, sizi de tasdik ederiz” dediler. Fakat, Mûsâ aleyhisselâmın diğer yardımcıları gibi, Kâlib aleyhisselâm da, İsrâiloğullarının karşısında onu yalnız bırakmayıp, yardımcı oldu.

Onların bu cesur ve fedâkar hareket ve sözleri, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirildi: “Allahü teâlâya îmân edip, O'ndan korkanlardan (Yûşa’ bin Nûn ve Kâlib bin Yuknâ adındaki) iki kimse, İsrâiloğullarına dediler ki: “Ey İsrâiloğulları! Cebbârların (zalimlerin) şehrinin kapısından hemen girin. (Onların iri cüsseli olmalarından korkmayın. Biz onları gidip gördük ve öğrendik. Onların bedenleri büyük ve kuvvetli, fakat, kalbleri zayıftır. Sizinle harbetmeye rûhi metanetleri yoktur.) Bir defâ kapıdan girdiniz mi, (Allahü teâlânın vâdettiği yardımın size gelmesiyle) elbette siz gâliplerden olursunuz. Siz gerçekten mü’min kimseler iseniz, (Allahü teâlânın kudretine, size nusret ve yardım hakkındaki vâdine, Hazret-i Mûsâ'nın peygamber olduğuna inanıyorsanız, düşmanların kuvvetini düşünerek onlardan korkmayınız. Sizin hakkınızda nusret-i ilâhiyyenin gelmesi için her hâlinizde) Allahü teâlâya tevekkül ediniz. (O'na itimat edip, cihâddan geri durmayınız.)”

İsrâiloğullarının Tih çölünde kaldığı kırk sene içinde, Mûsâ aleyhisselâmın diğer yardımcıları gibi, yanından hiç ayrılmayan Kâlib aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâmın vefâtından sonra da Yûşa’ aleyhisselâma yardım etti. Onunla birlikte zâlim hükümdârlara karşı harb edip, İsrâiloğullarının Arz-ı Mev'ûd'a yerleşmelerinde gayret sarf etti. Yûşa’ aleyhisselâm, ömrünün sonuna doğru hastalandı. Vefât etmeden önce Kâlib aleyhisselâm, yerine halîfe bıraktı. Yûşa’ aleyhisselâmın hastalandığını duyan Selem hükümdârı Bârık, bütün teb’asıyla birlikte dinden dönüp mürted oldu. Yûşa’ aleyhisselâmın vefâtından sonra, Kâlib aleyhisselâm İsrâiloğullarından ordu hazırlayıp, Selem diyârı üzerine yürüdü ve orayı fethetti. Allahü teâlânın tek yaratıcı olduğunu inkar edenlerden onbin kadarını öldürdü. Hükümdâr Bârık ve ileri gelenleri yakalayıp esir etti.

Rivayet edilir ki, münâfık olan Bârık, daha önce yetmiş hükümdârı zindana atıp, cezâlandırmıştı. Her birinin parmaklarını kesmişti. Yemek vaktinde, onlara hakâret için önlerine ekmek parçaları atardı. Parmakları olmayan bu hükümdârlar, ekmekleri alamadıkları için yüzleri üzere düşüp köpek gibi kapışıp yerlerdi. Kâlib bin Yuknâ aleyhisselâm, Bârık'ı zindana attı. Zalim hükümdâr böylece başkalarına ettiğinin cezâsını çekti.

Bu fetihlerden sonra, Kâlib aleyhisselâm Mısır'a gitti. Bütün Mısır ve Şam memleketleri, İsrâiloğullarının elinde kalıp, nice yıllar huzûr ve rahatlık içinde yaşadılar. Hazkîl aleyhisselâmla birlikte, İsrâiloğullarının Mûsâ aleyhisselâmın dîni üzere kalmaları ve Allahü teâlâya îmân edip, ibâdet etmeleri için gayret sarf eden Kâlib aleyhisselâm, Mısır'da vefât etti. Hazkîl aleyhisselâm, onun vefâtından sonra senelerce İsrâiloğullarını idâre etti ve onların tevhid inancı üzere kalmaları için çalıştı.

Kâlib aleyhisselâmın hilyesi, ne zaman, nerede ve kaç yaşında vefât ettiğine dâir bilgi kaynaklarda zikredilmemektedir.

----

1) Tefsîr-i Kebîr (Razî); cild-6, sh. 182, cild-11, sh. 199

2) Tefsîr-i Kurtubî; cild-6, sh. 127

3) Tefsîr-i Mazharî; cild-3, sh. 74

4) Rûh-ul-Beyân; cild-2, sh. 376

5) Garaib-ül-Kur'ân; cild-6, sh. 77

6) Tefsîr-i Taberî; cild-6, sh. 176

7) Feth-ül-Bârî; cild-6, sh. 312

8) Mürûc-üz-Zeheb; cild-1, sh. 47

9) Târih-ül-ümem vel-mülûk (Taberî târihi); cild-1, sh. 188

10) Mir'ât-ı Kâinat; sh. 125

11) Rehber Ansiklopedisi; cild-18, sh. 236, 237

12) Ravdat-us-safâ; sh. 289

13) El-Kâmil fit-tarih; cild-1, sh. 200

14) Ravdat-ul-Ebrâr; cild-1, sh. 67

İLYÂS ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Nesebinin İlyâs bin Yasin bin Ayzar bin Hârûn olduğu rivâyet edilmiş olup, Hârûn aleyhisselâmın neslindendir. Mûsâ aleyhisselâmın vefâtından sonra, onun dînini devam ettirmek üzere Yûşa’ aleyhisselâm, İsrâiloğullarına peygamber olarak gönderildi. Yûşa’ aleyhisselâm, Erîha şehrini ve diğer Filistin topraklarını fethedip, buraları İsrâiloğulları kabîleleri arasında paylaştırdı. Bundan sonra, İsrâiloğullarından her kabîle, kendi başına hareket etmeye başladı. Nihâyet Hazkîl aleyhisselâm peygamber olarak gönderildi. Tevrât'ın hükümlerini unutan ve bunlara uymayan İsrâiloğullarını uyarmak ve onları Tevrât'ın hükümlerine tâbi kılmak için tebliğde bulundu. Hazkîl aleyhisselâmdan sonra da, İsrâiloğullarına, İlyâs aleyhisselâm peygamber olarak gönderildi. İsrâiloğulları Filistin topraklarını elde edince, kabîlelerden biri de Ba'lbek'de yerleşti. İlyâs aleyhisselâm Ba'lbek'de yerleşen Benî İsrâil kabîlesine peygamber gönderildi. O zamanda Ba'lbek'de hüküm süren zâlim bir hükümdâr vardı. Ba'l adını verdiği altından bir put yapmıştı. Halkı bu puta tapmaya zorlardı. Rivâyete göre, bulundukları beldenin ismi (Bek) iken bu putun ismi ile birleştirilerek Ba'lbek demişlerdir.

Ba'lbek'de yaşayanlar, altından yaptıkları sekiz-on metre büyüklüğündeki puta tapıyorlardı. İlyâs aleyhisselâm bunlara; “Ba'l putuna tapmaktan vazgeçiniz ve her şeyin yaratıcısı olan Allahü teâlâya îmân ve ibâdet ediniz” diyerek nasîhat etti. Fakat insanlar bu nasîhatlerine uymadılar. Onları Allahü teâlânın azâbı ile korkuttu ise de, dinlemeyip, İlyâs aleyhisselâmı beldelerinden çıkardılar. İsyânları sebebiyle Allahü teâlâ memleketlerinden bereketi kaldırdı. Yağmurlar yağmaz oldu ve kıtlık başladı. Hayvanları susuzluktan kırıldı. Başlarına çeşitli musîbet ve belâlar geldi.

İlyâs aleyhisselâm ise, onlar böyle sıkıntılar içinde iken, gittiği her yerde gizlice îmânı yayıyor, halka anlatıyordu. Bütün evlerde kıtlık varken, îmân edenlerin evlerine İlyâs aleyhisselâmın, mucizesi ile bereket gelmişti.

Herkes kokmuş leş yemek mecbûriyetinde kalırken, îmân edenlerin evi yiyecekle dolup taşıyordu. Hükümdârların hazîneleri para ile dolu olmasına rağmen, satın alacak yiyecek bulamıyorlardı. Nihâyet bu belâ ve musîbetlere; İlyâs aleyhisselâmı dinlemedikleri, îmân etmedikleri için düştüklerini anladılar. İlyâs aleyhisselâmı Ba'lbek'den çıkardıklarına pişman oldular. Onu; köylerde, kasabalarda, dağlarda, ovalarda ve her yerde aramaya başladılar. Bulunca af dilediler. Yaptıkları işe pişman olduklarını söyleyip, ısrarla Ba'lbek'e dönmesini istediler. İlyâs aleyhisselâm da Ba'lbek'e döndü. Ba'lbek ahâlisini toplayıp, onlara; "Size yazıklar olsun! İsyânınız sebebiyle kıtlıktan perişân oldunuz. Hayvanlar, ağaçlar ve bitkiler kurudu. Bu yüzden yağmur yağmadı. Bâtıl, boş bir gurur ve kibir içindesiniz. Taptığınız putlar size hiç bir fayda veremez. Haydi putlarınızı çıkarın, size yardımcı olsunlar. Onlar size yardımcı olamaz. Biliniz ki, siz bâtıl bir yoldasınız. Putlara tapmaktan vazgeçip, vakit kaybetmeden derhal îmân ediniz." dedi.

İsrâiloğulları, putu terketmek husûsunda tereddüt gösteriyordu. Bunun üzerine İlyâs aleyhisselâm; "Söyleyin Ba'l putunuza, size yağmur yağdırsın!" diyerek tereddütlerinin boş ve mânâsız olduğunu bildirdi. İsrâiloğulları, Ba'l putunu kendi elleriyle yapmışlardı. Onun bir iş yapmaya kâdir olmadığını pekala biliyorlardı. İlyâs aleyhisselâmın bu ikazı üzerine, îmân ettiler ve ona tâbi olacaklarına dâir söz verdiler. Bunun üzerine, İlyâs aleyhisselâm duâ etti. Belâ ve musîbetlerin kalkıp, ferahlığın gelmesi için yalvardı. Allahü teâlâ duâsını kabûl buyurup, bolluk ve bereket ihsân eyledi. Bol yağmur yağdı. Her taraf yemyeşil oldu. Ba'lbek halkı, ekip biçmeye başladı ve ferahlığa kavuştu. Her tarafta büyük bir rahatlık ve bolluk görüldü.

İsrâiloğulları, bu hâl üzerine, bir müddet İlyâs aleyhisselâma tâbi oldular. Fakat îmândaki sebâtları fazla sürmedi. Yine isyân ederek, azıp doğru yoldan ayrıldılar ve inkar ettiler, eski sapıklıklarına döndüler.

İlyâs aleyhisselâm, tekrar nasîhat edip ikaz etti ise de dinlemediler. Bundan sonra artık onların dinlerinden döndüklerini ve doğru yola gelmeyeceklerini iyice anlayıp, kanaat getirdi. Bu hâle pek ziyâde üzüldü ve kendisini, bu azgın insanlardan ayırması için, Allahü teâlâya duâ etti. Allahü teâlâ, İlyâs

aleyhisselâmın duâsını kabûl buyurup, onların arasından ayrılarak başka bir yere gitmesine müsade etti. Böylece İlyâs aleyhisselâm bulunduğu yeri terketti. İsrâiloğulları, İlyâs aleyhisselâmın gitmesinden sonra, isyânları sebebiyle perişân bir hâle düştüler. Îmân ve itâat etmemenin dünyâdaki cezâsını çektiler.

Abdullah ibni Abbâs (radıyallahü anh) şöyle rivâyet etmiştir: İlyâs aleyhisselâm Ba'lbek'den ayrıldıktan sonra, Allahü teâlânın emirlerini insanlara bildirmek ve îmânı yaymak için dolaşırken, yolu bir köye düşmüştü. Bu köydeki insanlara nasîhatte bulunup, îmân etmeye dâvet etti. Bunun üzerine halk onu sevip köylerinde bir müddet kalmasını istediler. Kabûl etti ve İsrâiloğullarından ihtiyâr bir kadının evine misâfir oldu. Bu kadının hasta bir oğlu vardı. Kadın, oğlunun hastalıktan kurtulması için İlyâs aleyhisselâmdan, Allahü teâlâya duâ etmesini istedi. İlyâs aleyhisselâm abdest aldı ve iki rekat namaz kıldıktan sonra, çocuğun şifâ bulması için duâ etti. Allahü teâlâ duâsını kabûl buyurup, hastaya şifâ ihsân eyledi. Bu çocuğun ismi Elyesa idi. İyileştikten sonra, İlyâs aleyhisselâmın yanından hiç ayrılmadı. Ondan Tevrât'ı öğrendi. Elyesa (aleyhisselâm), İlyâs aleyhisselâmdan sonra İsrâiloğullarına peygamber olarak gönderildi. (Bkz. Elyesa aleyhisselâm)

İlyâs aleyhisselâmın peygamberliği, Kur'ân-ı kerîmde bildirilmiş olup, bu husûstaki âyet-i kerîmeler meâlen şöyledir: “İlyâs da, şüphe yok ki, gönderilmiş peygamberlerden idi. O vakit kavmine (şöyle) demişti: “Siz, Allahü teâlânın azâbından korkmaz mısınız? O en güzel yaratanı bırakıp da Ba'l'e (Ba'l putuna mı) tapıyorsunuz? Allah sizin de Rabbinizdir, evvelki atalarınızın da Rabbidir.” Fakat onlar, İlyâs'ı aleyhisselâm tekzip ettiler (yalanladılar). Şüphesiz onlar hazırlanıp (Cehennem’e) götürüleceklerdir. Ancak Allah'ın ihlâs sâhibi (mümin) kulları müstesnadır. Biz ona (İlyâs aleyhisselâma) sonra gelen (ümmet) ler içinde güzel bir yâd (güzel bir senâ ve iyilikle anılma) bıraktık. Bizden (saadet ve) selâm olsun İlyâs'ın (aleyhisselâm) üzerine. (Sonra gelen ümmetlerde İlyâs aleyhisselâm üzerine bir hüsn ü senâ bıraktık ki, bu İlyâs aleyhisselâma tâbi olanlar üzerine selâm olsun demeleridir.)

Şüphesiz ki biz iyi amel işleyenleri böyle mükafatlandırırız. Hakikaten o (İlyâs aleyhisselâm) mü'min kullarımızdan idi. (İlyâs aleyhisselâm bizim mü'min olan kullarımızdandır.) (Saffat sûresi: 123-132)

En'âm sûresi 85. âyet-i kerîmesinde de meâlen şöyle buyruldu: "Zekeriyyâ, Yahyâ, Îsâ, ve İlyâs'a da (aleyhimüsselâm) hidâyet (peygamberlik) verdik. Onların hepsi sâlihlerden idiler. (Kendilerine verilen vazifeleri hakkıyla îfâ etmeye çalışan, lâyık olmayan şeylerden sakınan, hakîkaten salah-ı hâl ile muttasıf idiler. Bunun içindir ki böyle yüksek ihsânlara mükafatlara nâil olmuşlardır.)"

İslâm âlimlerinin meşhûrlarından ve evliyânın büyüklerinden olan İmâm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sânî Ahmed Fârûk-i Serhendî hazretleri Mektûbât'ının birinci cildi 282. mektubunda şöyle buyurdu: "Allahü teâlâya hamd olsun! O'nun seçtiği kullarına selâm olsun! Çok zamandan beri, sevdiklerimiz Hızır "alâ nebiyyina ve aleyhissalâtü vesselâm" için soruyorlar. Onun için bu fakire lâzım olan bilgi verilmediğinden cevap yazmıyordum. Bu gün sabah vakti toplanmıştık. İlyâs aleyhisselâm ile Hızır "alâ nebiyyina ve aleyhimessalevatü vetteslimat" rûhanî şekillerde geldiler. Hızır aleyhisselâm rûhanî olarak dedi ki: "Biz rûhlar âlemindeniz, Allahü teâlâ, bizim rûhlarımıza öyle kuvvet vermiştir ki, insan şeklini alırız. İnsanların yaptığı işleri, bizim rûhlarımız da yapar. İnsanların yaptığı gibi yürürüz, dururuz, ibâdet ederiz." "Namazları Şafiî mezhebine göre mi kılarsınız?" dedim. "Biz şeriatlere uymakla emir olunmadık. Kutb-i medarın işlerine yardım ederiz. Kutb-i medar, Şafiî mezhebinde olduğu için, biz de onun arkasında Şafiî mezhebine göre kılıyoruz" dedi. Bu sözünden anlaşıldı ki, bunların ibâdetine sevâb yoktur. Yanında bulundukları kimseler gibi ibâdet ederler. İbâdetin yalnız şeklini yaparlar. Bu konuşmadan da anladım ki, vilayetin kemâlâtı Şafiî mezhebine uygundur. Peygamberlik kemâlâtının Hanefî mezhebine bağlılığı vardır. Kıyâmete kadar hiç peygamber gelmeyecektir. Bu ümmete bir peygamber gönderilse idi. Hanefî mezhebine göre ibâdet ederdi. Hace Muhammed Pârisâ (kuddise sirruh) hazretlerinin Füsûl-i sitte kitabındaki; "Hazret-i Îsâ (alâ nebiyyina ve aleyhissalâtü vesselâm) gökten indikten sonra, İmâm-ı âzam Ebû Hanîfe (radıyallahü teâlâ anh) mezhebine göre iş yapar" sözünün ne demek olduğu şimdi anlaşıldı. Bu iki büyükten yardım ve duâ istemeyi

düşündüm. “Allahü teâlânın lütfuna, ihsânına, nîmetlerine kavuşan bir kimseye biz ne yapabiliriz?” dedi. Sanki kendilerini aradan çektiler. Hazret-i İlyâs alâ nebiyyina ve aleyhissalâtü vesselâm, bu konuşmaya hiç katılmadı. Bir şey söylemedi. Vesselâm.”

İbn-i Ömer (radıyallahü anh) şöyle rivâyet etmiştir: Resûl-i ekremin (sallallahü aleyhi ve sellem) vefâtında Ebû Bekr (radıyallahü anh) eve girip, Resûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) salât ve selâm okuyunca, Ehl-i beytin ağlaması daha da yükseldi. Ağlamalarını mescidde namaz kılan Eshâb da duydu. Ebû Bekr (radıyallahü anh) Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkında her söz söyledikde, ağlamaları daha da artıyordu. Tam bu sırada evin kapısına birisi gelerek, yüksek sesle Ehl-i beyte selâm verdikten sonra meâlen; “Her nefs ölümü tadacaktır.” (Ankebût sûresi: 57) buyrulan âyet-i kerîmeyi okudu. Sonra da; “Allahü teâlâ herkesin yerine bir halef ve her rağbet edilene ulaşma imkanı vermiştir. Her sıkıntıdan bir kurtuluş kapısı açmıştır. Allahü teâlâya bağlanın, O'na güvenin. O'ndan ümidinizi kesmeyin” dedi. Ehl-i beyt kapıya gelip bunları söyleyeni dinlediler. Ağlamaları durdu. Kapıdan onlara hitâb eden zâtın da sesi kesildi. Fakat bu zâtın kim olduğunu bilemediler. Araştırdılarsa da kapıda kimseyi bulamadılar. Bu hâdiseden sonra, Ehl-i beytin ağlama sesleri tekrar yükseldi. Bu sefer bilemedikleri, göremedikleri bir başka zât daha onlara hitâb etmeye başladı: “Ey Ehl-i beyt-i nübüvvet! Allahü teâlâyı çok anın ve her hâl ü kârda O'na hamd edin ki, hâlis kullardan olasınız. Her musîbet için bir kurtuluş yolu ve her kıymetli şeye bir bedel vardır. Allahü teâlâya itâat edip, emirlerine uyunuz.” Bunun üzerine Ebû Bekr (radıyallahü anh); “Bunlar (bu sözleri söyleyenler) Resûl-i ekremin (sallallahü aleyhi ve sellem) cenâzesinde hâzır bulunan Hızır ve İlyâs'dır” (aleyhimesselâm) buyurdu.”

Hızır aleyhisselâm ile İlyâs aleyhisselâmın buluştukları rivâyet edilmiştir. Bu sebeple, bilhassa Anadolu'da, halk, Hıdırellez denilen bir günde kırlara çıkarak gezip eğlenmeyi âdet hâline getirmiştir. Bu günün dîni bir hüviyeti ve kutsiyeti yoktur.

Soğuk ve bahar mevsiminde insanların açık havaya ve yeşilliğe çıkma arzuları, Hızır ile İlyâs'a aleyhimesselâm duyulan sevgi ve saygı ile

birleştirilerek böyle bir âdet ortaya çıkmıştır. İslâmiyet, Hızır ve İlyâs'ın (aleyhimesselâm) Allahü teâlânın sevdiği kullarından olduğunu haber veriyor. Fakat onlar adına mukaddes bir gün tâyin edildiğini bildirmiyor. Âdet olarak yapılan şeyler dîne ters düşmezse, yâni dînin emirlerinin yapılmasına engel değilse ve dînin yasak ettiği şeylerin yapılmasına sebep olmazsa, bir zararı yoktur. (Bkz. Hızır aleyhisselâm)

----

1) Tefsîr-i Kebîr

2) Tefsîr-i Mazharî

3) Tefsîr-i Kurtubî

4) Arais-ül-mecâlis; sh. 252

5) Ravdat-üs-safa; sh. 293

6) Mir'ât-ı Kâinat; cild-1, sh. 128

7) Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî; cild-1, 282. mektup

8) El Kâmil fit-tarih; cild-1, sh. 197

9) Rehber Ansiklopedisi; cild-7, sh. 240, cild-8, sh. 124

10) Faideli Bilgiler; sh. 5

11) Kamus-ul a'lam; cild-2, sh. 1027

ELYESA’ ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden, İlyâs aleyhisselâmdan sonra gönderilmiştir. Her ikisi de Mûsâ aleyhisselâmın dînini yaymakla vazifelendirilmiş nebî idiler. İlyâs aleyhisselâm, İsrâiloğullarını Allahü teâlâya îmâna ve ibâdete çağırdı. Onu dinlemediler, hattâ memleketlerinden kovdular. Ba'l adındaki puta tapmaya ısrarla devam ettiler. Bu isyânları ve azgınlıkları sebebiyle, Allahü teâlâ onlar üzerine belâ ve musîbet gönderdi. Çeşitli sıkıntılar ile cezâlandırıldılar. Memleketlerinden bereket kaldırıldı. Yağmur yağmaz oldu, kıtlık başgösterdi ve mahsul alamadılar. Yiyecek bulamaz oldular. Açlıktan leş yemeye başladılar. Sonunda İlyâs aleyhisselâmı bulup, nasîhatini dinlediler. Îmân ettikleri için, üzerlerinden belâlar ve musîbetler kaldırıldı. Bir müddet sonra, tekrar dinden dönüp puta tapmaya ve çeşitli günâhlar işlemeye başladılar. Küfürde ısrâr edip, bir türlü îmân etmeye yanaşmadılar. İlyâs aleyhisselâm, Allahü teâlânın izni ile Ba'lbek'de yaşayan bu kabîle arasından ayrılıp gitti. Başka beldelerde yaşayanları, Allahü teâlâya îmân ve ibâdet etmeye dâvet etti. Bu dâvetleri sırasında uğradığı bir belde halkı tarafından çok sevilip, orada kalması istendi. Bunun üzerine bir müddet kaldı. Bu sırada ihtiyâr bir kadının evinde misâfir olmuştu. Bu kadın Elyesa’ aleyhisselâmın annesi idi. Elyesa’ aleyhisselâm, o sırada genç olup hasta idi. Annesi, İlyâs aleyhisselâmdan, oğlunun sıhhate kavuşması için duâ istedi, İlyâs aleyhisselâm da duâ etti. Elyesa’ aleyhisselâm hastalıktan kurtulup sıhhate kavuştu. Bundan sonra İlyâs aleyhisselâmın yanından hiç ayrılmadı. Ondan Tevrât-ı şerîfi öğrendi, İlyâs aleyhisselâmdan sonra Elyesa’ aleyhisselâm, Allahü teâlâ tarafından peygamber olarak vazifelendirildi.

Elyesa’ aleyhisselâm, İsrâiloğullarının ıslâhı için uğraştı, tebliğ vazifesi yaptı. Azgınlık ve taşkınlıklarını günden güne arttıran bu kavim, Allahü teâlânın kendilerine gönderdiği kitabın, gösterdiği yoldan ayrıldılar. Kabîleler, devletin başına geçmek yarışına girdi. Aralarındaki ayrılık ve başka memleket mes’eleleri yüzünden birbirlerine düştüler. İsrâiloğulları arasındaki fitnenin kavga ve çekişmelerin sonu gelmez oldu. Nihâyet Allahü teâlâ üzerlerine Asûr devletini musallat kıldı. Esir olup zelîl ve

perişân bir hayat sürmeye başladılar. Bu hâdiselerin vukû bulduğu sıralarda, Yûnus aleyhisselâm, Asûrluların başşehri olan Ninova'da dünyâya gelmişti.

Elyesa’ aleyhisselâmdan Kur'ân-ı kerîmde bahsedilmiş olup meâlen;

“(Yâ Muhammed!) İsmâil'i, Elyesa'ı, Zülkifl'i de hatırla, (Kavmine anlat.) Bunlar hayırlılardan idiler. (Onların hâllerini kavmine anlat. Onların Allah'ın dînini yayma husûsunda çok çalıştıkları, bu husûsta fedâkarlıkları, göstermiş oldukları sabır ve sebât düşünülsün. Onların hepsi Allah indinden seçilmiş mübârek kullardan olup hakkıyla kemâl sıfatlar ile muttasıf idiler.)” (Enbiyâ sûresi: 85)

Mir’ât-ı Kâinat kitabında Elyesa’ aleyhisselâmın mûcizeleri anlatılırken, şunlar nakledilmiştir. Erîha şehri ahâlisinin içme suları acılaşmıştı. Bu durumu Elyesa’ aleyhisselâma bildirip, bu husûsta kendilerine yardımcı olmasını istemişlerdi. Bunun üzerine, Elyesa’ aleyhisselâm acılaşan suyun içine bir parça tuz atıp; “Tatlı ol!” deyince, Allahü teâlânın izni ile su tatlı ve lezzetli olmuştur.

Borçlu ve dul bir kadın, Elyesa aleyhisselâma gelip, fakirliğinden şikayetçi olmuştu. “Evinde neyin var?” deyince, kadın; “Bir avuç kadar yağım var” dedi. Elyesa aleyhisselâm, kadına: “Git, o yağı bir kab içine koy” buyurdu. Kadın da gidip yağı bir kabın içine koydu. Elyesa’ aleyhisselâmın mûcizesi ile o yağ o kadar arttı ki, pek çok kap yağ ile doldu. Fakir kadın bundan borçlarını ödediği gibi, zengin de oldu.

İsrâiloğulları, Elyesa’ aleyhisselâma bâzan uyup, bildirdiği husûsları yerine getirdiler. Bazen da muhâlefet ettiler. Elyesa’ aleyhisselâm, vefâtına yakın Zülkifl aleyhisselâmı yanına çağırıp, kendinden sonra onu yerine halîfe tâyin etti. (Bkz. Zülkifl aleyhisselâm)

----

1) Tefsîr-i Kebîr

2) Tefsîr-i Mazharî

3) Arais ül-mecâlis; sh. 259

4) El-Kâmil fit-tarih; cild-1, sh. 214

5) Târih-ul-ümem vel müluk (Taberî); cild-1, sh. 240

6) Ravdat-üs-safa; sh. 298

7) Faideli Bilgiler

8) Rehber Ansiklopedisi; cild-5, sh. 94

ZÜLKİFL ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Peygamberliği ihtilaflı olup, âlimlerin ekserisi peygamber olduğunu söylemişlerdir. Evlâ olan (kuvvetli olan) kavil de budur. İsmi husûsunda da ihtilaf olunmuştur. Zülkifl, lakabı olduğu husûsu tercih edilmiş ve tefsîrlerde bu lakapla anılmasına dâir değişik sebepler gösterilmiştir. Elyesa’ aleyhisselâmın amcasının oğludur. Ondan sonra, İsrâiloğullarına Mûsâ aleyhisselâmın dînini tebliğ etmiştir. Elyesa’ aleyhisselâmdan sonra; kızmadan, sabır göstererek, dînin emirlerini İsrâiloğullarına bildirmeyi üzerine aldığı, kefil olduğu için Zülkifl denilmiştir. Arapça'da; (zü) sâhip, (kifl) de kefalet (kefillik) mânâsınadır. Bu iki kelime birleştirilerek kefil olan, kefalet sâhibi mânâsında. Zülkifl denilmiştir. Asıl ismi (Bişr) olarak bildirilmiştir.

Zülkifl lakabının verilişi husûsunda, kaynaklarda geçen belli başlı sebepler şunlardır:

1- Zamânındaki peygamberlerin amellerini işlediği ve kat kat sevâba kavuştuğu için Zülkifl denmiştir.

2- İbn-i Abbâs'dan şöyle rivâyet edilmiştir: “Allahü teâlâ, İsrâiloğulları peygamberlerinden birine, nübüvvetin yanında bir de mülk ve saltanat verdi. Bu peygamberin eceli gelip, vefâtı yaklaşınca, Allahü teâlâ rûhunu kabzedeceğini vahiyle bildirdi. “Mülkümü, İsrâiloğullarından gece sabaha kadar namaz kılan, gündüzleri oruç tutan ve insanlar arasında kızmadan hükmedecek birine ver” buyurdu. Bu peygamber, kendisine verilen emri, İsrâiloğullarına bildirdi. Aralarından bir genç kalkıp; “Bu işe ben kefil olurum, üzerime alırım” dedi. Peygamber, o gence; “Bu kavim içinde senden daha büyükleri var, sen otur” dedi. Sonra ikinci defâ aynı teklifi yaptı, yine o genç kefil olurum dedi. Üçüncü defâ aynı teklif tekrarlanınca; cevap veren yine o genç oldu. Bunun üzerine bu teklifi yapan peygamber, onu yerine kefil bırakıp, mülkünü verdi. Bu genç, Bişr idi.

İblis ona hased edip, aldığı bu vazifeyi yaptırmamak için çeşitli hîlelere başvurdu. Fakat o, bu hîlelere aldanmadı. Aldığı vazifeyi eksiksiz yerine getirdi. Bu sebeple kefalet sâhibi mânâsına Zülkifl lakabı verildi. Bu hâlinden dolayı şükretti; Allahü teâlâ da ona peygamberlik verdi.

3- Mücâhid hazretlerinden şöyle rivâyet edilmiştir: "Elyesa' aleyhisselâm ihtiyârlayıp vefâtı yaklaşınca şöyle dedi: "Ben hayatta iken yerime bir halîfe tâyin edeyim. Bakalım, nasıl idâre edecek" dedi. İsrâiloğullarını toplayıp; "Şu üç şartla, halîfem olmayı kim kabûl eder? Gece namaz kılacak, gündüz oruç tutacak ve insanlar arasında kızmadan hüküm verecek" dedi. Bu teklifi, genç olmasına rağmen Zülkifl aleyhisselâm kabûl etmiştir. Zülkifl denmesi de, bu işin kefaletini üzerine aldığındandır. Hazret-i Ali'den de böyle bir rivâyet yapılmıştır. İbn-i Abbâs'dan da (radıyallahü anh) şöyle rivâyet edilmiştir: "Şeytan, onun bu işine mâni olmak için, üst üste üç gün hîle yapmak istedi. Fakat o, iblisin hîlesine aldanmayıp, aldığı vazifeye devam etti. Bunun üzerine iblis ona; "Sen benim hîlelerime aldanmadın. Allah seni benden korudu" dedi. Bu sebepten dolayı ona, kefilliğini yerine getiren, sözünde duran mânâsında Zülkifl denmiştir."

4- Bir başka rivâyete göre, İsrâiloğullarına gönderilen çok sayıda peygamberi, onlar tarafından şehîd edilmekten koruduğu, onlara kefillik yaptığı için "Zülkifl" denmiştir.

5- Bâzı rivâyetlere göre de, her gün yüz rekat namaz kılan sâlih bir kimsenin amelini yapmayı tekeffül edip üzerine aldığından, Zülkifl lakabı ile anılmıştır. Bâzıları, bu lakapla anılması, Elyesa' aleyhisselâmın din işlerine âit vasiyet ve nasîhatlerini, İsrâiloğullarına bildirmeyi ve onları Allahü teâlânın rızâsına kavuşturmak için rehberlik yapmayı üzerine aldığı içindir dediler. Bir rivâyete göre de, peygamber olmadan önce, Şam meliklerinden birinin yakını idi. O melik, İsrâiloğullarına düşman olup, onlarla savaşmak için dâimâ asker gönderirdi. Bir defâsında yine asker gönderip, âlimlerden ve sâlihlerden yüz kişiyi esir ettirmişti. Sonra bunları îdâm etmeye karar verince; Zülkifl aleyhisselâm, melike; "Akşam yaklaştı, bunları bu gece bana emânet olarak teslim et, sabahleyin getirip sana teslim etmeyi tekeffül ediyorum, kefil oluyorum" dedi. Düşmanları çok, kalbleri kırık olan bu esirleri alıp evine götürdü. Zincirlerini çözüp, hepsine yemek

yedirdi ve serbest bırakılmalarını sağladı. Bu işi ihlâs ile yâni Allahü teâlânın rızâsı için yaptığından, melikin zararından da kurtuldu. Melik bir şey diyemedi. Bu hâdiseden dolayı ona, İsrâiloğulları arasında “Zülkifl” denildi.

İmâm-ı Gazâlî hazretleri, İhyau ulûmiddîn kitabında şöyle buyurdu: Abdullah bin Mübârek'e (rahmetullahi aleyh); Güzel ahlâkı bize kısa ve öz olarak anlatır mısın? diyenlere; “Güzel ahlâk; gazâb etmemek, kızmayı terk etmektir” buyurdu. Peygamberlerden biri, kendine tâbi olanlara; “Kızmamak üzere bana söz veren; derece bakımından benimle olduğu gibi, sonunda da benim halîfem olur” dedi. Gencin biri; “Bunu ben kabûl ediyorum, kimseye kızmayacağım ve bu işi en iyi bir şekilde yerine getireceğim” dedi. Nihâyet bu işi gerçekleştirip, o peygamberin yerine geçti. Bu genç, Zülkifl adındaki peygamberdir. Kızmamaya söz verdiği yâni bu işin kefaleti altına girdiği; sonra da sözünde durduğu için, ona Zülkifl denildi. Vehb bin Münebbih; “Küfrün dört direği vardır. Bunlar; gadab (kızmak), şehvet, saldırganlık ve tamâdır” buyurdu.

Zülkifl aleyhisselâmdan, Kur'ân-ı kerîmde bahsedilmiş olup, meâlen şöyledir: “(Yâ Muhammed!) İsmâil'i, İdris ve Zülkifl'i de yâd et. (Onların yüksek ve pek mükemmel hâllerini hatırla!) Hepsi de sabredenlerden idiler. (Mükellef oldukları vazifelerinde, Allahü teâlânın emirlerine uymakta ve müptela oldukları birtakım sıkıntı ve meşakkatlere karşı tam bir metanetle sabır ve sebât gösterdiler ve bunun mükafatına kavuştular.) ve onları da rahmetimiz içine (peygamberlik vermek yahut âhıret nîmetlerine kavuşturmak sûretiyle) aldık. Şüphe yok ki, onlar sâlihlerden idiler. (Çünkü onlar, nübüvvet ve kerâmet sâhibi oldukları için, fıtraten tam bir iyiliğe sâhip idiler. Rızay-ı ilâhîye uygun amelleri yapıyorlardı.)” (Enbiyâ sûresi: 85-86) “Biz onları rahmetimiz içine aldık” buyrulan âyet-i kerîmede geçen rahmet; nübüvvet yâni peygamberlik veya bütün iyi ve hayırlı işleri yapmak mânâsında tefsîr edilmiştir.

Sâd sûresi 48. âyet-i kerîmede de meâlen şöyle buyruldu: (Yâ Muhammed!) İsmâil'i, Elyesa'ı ve Zülkifl'i yâd et! (Onların da pek mükemmel olan hâllerini kavmine anlat. Dîn-i ilâhî yolunda ne kadar çalıştıkları, bu uğurdaki fedâkarlıkları, gösterdikleri sabır ve sebât düşünülsün.) Ve

(onların) hepsi de hayırlılardandı. (Onların hepsi hayır ve kemâl dereceler ile tam muttasıf idiler. Allah indinde seçilmiş mübârek kullardan idiler.) Tefsîr-i Kebîr'de şöyle buyruldu: "Âlimler bu âyet-i kerîmeden, peygamberlerin mâsun ve masum olduklarına delil getirmişlerdir. Çünkü Allahü teâlâ peygamberlerin mutlak olarak ahyârdan (çok hayırlı) olduklarına hükmeylemiştir. Bu hayırlılık, onların fiillerine ve sıfatlarına da şamildir."

Zülkifl aleyhisselâm da, Mûsâ aleyhisselâmın şeriatı ile amel ediyordu. Tevrât-ı şerîfi okuyup, insanlara emir ve hükümlerini bildirmekteydi. Tebliğ vazifesini hakkıyla yerine getirdi. Şam beldelerinden bir beldede vefât ettiği rivâyet edilmiştir.

----

1) Tefsîr-i Mazharî

2) Tefsîr-i Kebîr

3) Tefsîr-i Kurtubî

4) Arais-ül-mecâlis; sh. 163

5) İhyau ulûmiddîn; cild-3, sh. 207

6) Mir'ât-ı Kâinat; cild-1, sh. 190

7) Faideli Bilgiler; sh. 5

8) Ravdat-üs-safâ; sh. 300

İŞMOİL ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Hârûn aleyhisselâmın neslindendir. İsrâiloğullarına, Mûsâ aleyhisselâmdan sonra pek çok nebî (peygamber) gönderildi. Bu nebîler, onları Tevrât-ı şerîfin hükümleriyle amel etmeye dâvet ettiler. Dinlerinden, unutmuş oldukları husûsları onlara yeniden öğretip, bunlarla amel etmelerini sağlamak için tebliğ vazifesi yaptılar. Fakat İsrâiloğulları, Mûsâ aleyhisselâmdan îtibâren kendilerine gönderilen peygamberlere tâbi olma husûsunda tam bir sebât göstermediler. Bir müddet tâbi olup, sonra yine doğru yoldan ayrıldılar. Bazen, kendilerine gönderilen nebîlere, içlerinden pek az kimse tâbi oldu. Çoğunluğu dinlemedi. Bütün bu isyânları sebebiyle, fitne ve fesâd içinde gâyet hakîr ve zelîl bir hayat yaşadılar. Çeşitli kavimlerin esâreti altında yaşamak mecbûriyetinde kaldılar. Tevrât-ı şerîfi de zamanla değiştirip, kendi arzularına göre tevil ve tahrif ettiler. Böylece isyânları çok arttı. Aralarında fısk ve isyân çoğalıp, kendilerine gönderilen nebîleri de yalanladılar. Ahlâkları tamâmen bozulup, korkunç ve azgın bir kavim hâlini aldılar. Uzun zaman, Allahü teâlâya isyân içinde yaşadılar.

İşmoil aleyhisselâm, İsrâiloğullarına peygamber olarak gönderilmeden önce, Amâlika kavmi onlara musallat olmuştu. O zaman, Amâlikalılar, Mısır ile Kudüs arasında bulunan Bahr-i Rum sahillerinde yaşıyorlardı. Bu kavim, İsrâiloğulları üzerine saldırdı. Bunlarla savaş yapan İsrâiloğulları, mağlûb oldular. İsrâiloğullarından, öldürülenler hariç, yetmişbin kişi esir aldılar. Esir edilenlerden dörtyüzkırk kişisi, melikler hânedanından idi. Esirler dışında kalanlar ise, tamâmen dağıldılar. İçine kurt girmiş koyun sürüsü gibi perişân oldular. Yurtlarının büyük bir kısmını, Amâlikalılar işgal etmişti. Düşmana kaptırmak sûretiyle kaybettikleri en önemli şeyleri ise Tâbût idi.

Tâbût; içinde, İsrâiloğullarının mukaddes emânetleri sakladıkları ve Mûsâ aleyhisselâmdan beri nakledile gelen altın kaplamalı bir sandık idi. Tâbût onlar için, birlik, beraberlik ve rahat yaşama vesilesi idi. Hükümdârın muhâfazası altında bulunurdu. Rivâyete göre, Tâbût'un içinde, Tevrât-ı şerîf

ve Tevrât'ın nâzil olduğu levhalar, Mûsâ aleyhisselâmın asâsı, elbisesi ve Tîh sahrasında Benî İsrâil'e gökten inen men'den (kudret helvası) bir miktar, Hârûn aleyhisselâmın sarığı gibi mukaddes emânetler vardı.

İsrâiloğulları, bilhassa Tâbût'un ellerinden gitmesine çok üzülüyorlar, onu tekrar elde etmek için çâreler arıyorlar, yeniden bir araya gelip toplanmak istiyorlardı. Rivâyete göre, üç-dört asır böylece dağınık kalıp çok perişân oldular. Kendilerini bu hâlden kurtaracak bir peygamber göndermesi için, Allahü teâlâya duâ ettiler. Aralarında, peygamber neslinden, bir kadından başka hiç kimse kalmamıştı. Bu kadın da bu sırada hâmile idi. İsrâiloğulları onun bir oğlan doğurmasını bekliyorlardı. “Belki kız doğurur da bir oğlan çocuğu ile değiştirir. Çünkü biz onun bir oğlan doğurmasını merâkla bekliyoruz” dediler. Bu sebeple o hâmile hanımı bir yere hapsedip, doğuruncaya kadar kontrol altında tuttular. Nihâyet bu asîl ve temiz hanımdan bir oğlan çocuğu dünyâya geldi. Annesi, ismini İşmoil koydu. Bu isim; “Allahü teâlâ duâmı kabûl etti” mânâsındadır. Bu mânâda isim vermesinin sebebini İbn-ül-Esîr şöyle nakletmiştir: Bu kadın, âkır yâni doğurmayan (kısır) bir kadın idi. Kocasının bir başka hanımı daha vardı. O kadının on çocuğu olmuştu. Çocuğunun çokluğu sebebiyle, çocuğu olmayan hanıma sıkıntı verip, kalbini kırmıştı. O da, büyük bir kalb kırıklığı içinde boynunu bükerek, Allahü teâlâya bir erkek evlat ihsân etmesi için duâ etmişti. Allahü teâlâ onun kırık kalble yaptığı duâsını kabûl buyurup, bir oğlan evlâdı ihsân etti. Kadın da bu çocuğun ismini İşmoil koydu. Biraz büyüyüp, yetişince, onu Kudüs'e götürüp Tevrât-ı şerîf öğretilmesi için teslim etti. Orada bulunan âlimlerden biri, onun, ilim öğretilip yetiştirilmesi işini üzerine aldı ve onu kendine evlat edindi.

İşmoil aleyhisselâm kırk yaşına gelince, Allahü teâlâ ona peygamberlik verdi. Namaz kıldığı bir sırada Cebrâil aleyhisselâm gelip, hocasının sesine benzer bir ses ile ona nidâ etti. Hemen hocasının yanına gidip; “Buyurun ne istediniz?” dedi. Hocası düşünüp, onun korkmaması için, ben çağırmadım demedi. “Şimdi git uyu!” dedi. Dönüp gidince, Cebrâil aleyhisselâm önceki gibi yine gelip, nidâ etti. İşmoil aleyhisselâm da tekrar hocasının yanına gitti. Bunun üzerine hocası durumun farkına varmış olduğu için; “Evlâdım, dön git ve ben seni çağırdığım zaman bana gelme!” dedi. Bu hâl üç defâ tekrarlandıktan sonra, Cebrâil aleyhisselâm İşmoil aleyhisselâma gözüküp;

kendisine Allahü teâlâ tarafından peygamberlik verildiğini bildirdi. İşmoil aleyhisselâm da kavmine yâni İsrâiloğullarına, Allahü teâlânın emirlerini tebliğ etti. İsrâiloğulları önce İşmoil aleyhisselâmı yalanladılar. Sonra itâat ettiler. Bu hâl üzere on-onbir sene ona tâbi oldular ve rahat ettiler.

İsrâiloğullarının başında bir hükümdâr yoktu, birlik ve beraberliklerinin bir sembolü, mânevîyatlarını harekete getiren bir emânet olan Tâbût da ellerinde değildi. Onları, Amâlikalılar mağlûb ve dağınık bir hâle sokmuş, Tâbût'u ellerinden almışlardı. Hattâ Amâlikalılar onları tamâmen yok edecek güçte idiler. İsrâiloğullarının ileri gelenleri toplanarak, İşmoil aleyhisselâma gidip; "Bize bir hükümdâr tâyin et de, biz o hükümdârın emri altında toplanıp, düşmanlarımıza karşı Allah yolunda cihâd edelim" dediler. İşmoil aleyhisselâm, İsrâiloğullarının hâllerini ve cihâd yapmaya cesâretlerinin olmadığını bildiğinden, onlara; "Sizin üzerinize düşmanla cihâd etmek farz kılınsa, bunu yapmanızdan endişe edilir. Zirâ ben sizin korkaklığınızı hissediyorum. Korkarım ki bu sözünüzden döner de Allahü teâlâya âsî olursunuz?" dedi ve iyi düşünmelerini tavsiye etti. İsrâiloğulları, İşmoil aleyhisselâmın bu sözleri karşısında şöyle dediler: "Neden Allah yolunda cihâd etmeyelim, elbette yaparız. Biz evlatlarımızdan ayrı düştük, memleketimizden çıkarıldık. Nice hakâretlere ve sıkıntılara maruz kaldık. Eğer savaşmazsak yine düşman üzerimize gelir!" Böylece her halükarda düşmanla savaşmaya ve Allah yolunda cihâd etmeye azmettiklerini, buna kesinlikle karar verdiklerini belirttiler. Bunun üzerine, İşmoil aleyhisselâm Allahü teâlâya duâ etti. Allahü teâlâ duâsını kabûl buyurup, İsrâiloğullarına cihâdı farz kıldı. Kendilerine hükümdâr olarak da, Tâlût'un tâyin edildiği, vahiyle İşmoil aleyhisselâma bildirildi.

İşmoil aleyhisselâm, İsrâiloğullarına Tâlût'un kendilerine hükümdâr olarak tâyin edildiğini bildirdi. Fakat, ne var ki İsrâiloğulları, Tâlût'un kendilerine hükümdâr olmasını kabûllenmediler. Söz verdikleri hâlde, daha işin başında kendilerine has bir karakterle karşı çıktılar. Tâlût'un kendilerine hükümdâr olmasına, şu sebeplerle karşı çıkıyorlardı: Tâlût, peygamberlerin geldiği sülaleden değildi. Hükümdâr hânedanından da değildi. Tâlût bu sıbtlardan (kabilelerden) olmayıp, Bünyamin neslinden idi. Diğer taraftan, fakir olmasını bahane ediyorlardı. Tâlût'un debbağ veya fakir bir çoban, yahut evlere su taşıyan bir sâki olduğu rivâyeti de vardır. O, İsrâiloğulları arasında

fakirler sınıfından idi. Bu vasıfları sebebiyle, onun hükümdâr olması İsrâiloğullarına ağır geliyordu. Halbuki Tâlût, gâyet uzun boylu ve çok heybetli idi. İlmi, zekâsı ve fazîleti pek çoktu. Netîce îtibâriyle, hükümdâr olacak bir kimsede aranan yeterli ilim, cesâret ve heybet gibi vasıflar, Tâlût'da mükemmel derecede vardı. İsrâiloğulları, İşmoil aleyhisselâmdan, kendilerine bir hükümdâr tâyin etmesini istedikleri ve Allahü teâlâ tarafından vahiy ile Tâlût'un hükümdâr tâyin edilmesi bildirildiği hâlde, Tâlût'u bir takım bahanelerle kabûl etmek istemediler. İşmoil aleyhisselâm, onların bu tutumları ve kendilerinden birinin buna daha lâyık olduğunu söylemeleri üzerine, onlara şöyle dedi: "Tâlût'u, sizin üzerinize melik olarak Allahü teâlâ seçti. Onu ilimde ve bedende, cesâret ve heybette sizden daha kuvvetli kıldı. Allahü teâlâ her şeye kâdirdir, mülkünü dilediğine verir. Allahü teâlânın ihsânı boldur. O her şeyi bilir, melik olmaya kimin daha lâyık olduğunu bilir ve mülkünü ona verir. Bu bakımdan sizin vazifeniz Tâlût'a itâat etmektir."

Nihâyet İsrâiloğulları, çeşitli îtirâzlardan sonra Tâlût'un kendilerine melik olmasını Allahü teâlânın emrettiğini kesin olarak anlamak için bir alâmet istediler. İşmoil aleyhisselâm onlara; "Tâlût, melik olmasına alâmet olarak kaybetmiş olduğunuz Tâbût'u size getirecektir" dedi. İçinde, İsrâiloğullarının mukaddes emânetleri bulunan ve kendileri için bir sükûnet ve cesâret vesilesi olan Tâbût, daha önceden İsrâiloğullarını çok ağır bir mağlubiyete uğratıp darmadağın eden Amâlikalıların elinde bulunuyordu. Amâlikalılar, Tâbût'a ve içinde bulunan emânetlere karşı hürmetsiz davrandıkları için, Allahü teâlâ onları çeşitli hastalıklara müptela kıldı. Bunun üzerine; "Bu Tâbût bizim hastalıklara tutulmamıza sebep oldu" diyerek, İsrâiloğullarına iâde etmeyi düşündüler. Sonra da Tâbût'u alıp memleketlerinin sınırları dışında bir yere koydular. Bundan sonra melekler Tâbût'u alıp Tâlût'a götürdüler. O da Tâbût'u İsrâiloğullarına getirdi. Böylece, İsrâiloğulları Tâlût'u melik olarak kabûllenip, onun idâresinde bir araya toplandılar. Tâlût da mülkünü ve askerini tanzim edip, İsrâiloğullarının düşmanı olan ve yurtlarını altüst eden Amâlika kavmi ile savaşa hazırlandı.

Tâlût, İsrâiloğullarından büyük bir ordu kurup yola çıktığı zaman, ordusuna şöyle dedi: "Allahü teâlâ, sizi bir nehir ile imtihân edecek! Yolda karşınıza

bir nehir çıkacak. Kim o nehrin suyundan bir avuçtan fazla içerse, o benim askerim değildir! Harareti teskin etmek için, sâdece bir avuç içebilirsiniz. O bir avuç su, sizin susuzluğunuzu tamâmen giderecektir!” İsrâiloğullarının imtihân edileceğine dâir haberi, Tâlût'a, İşmoil aleyhisselâm bildirmişti. İsrâiloğullarının ordusu bahsedilen nehre gelince, içlerinden üçyüzonüç kişi hariç, diğerleri Tâlût'un nasîhatim dinlemeyip, nehrin suyundan çokça içmeye başladılar. Emre uyan üçyüzonüç kişi ise sâdece birer avuç su içtiler. Bu su ile, susuzlukları tamâmen gidip harâretleri söndü. Emri dinlemeyip bir avuçtan fazla içenlerin ise, nehrin suyundan içtikçe harâretleri arttı ve dudakları kararmaya başladı. Suyu çok içmekten hiç bir fayda görmedikleri gibi, kalblerine şiddetli bir korku düştü. Nehri geçmeye cesâret edemediler. Korkaklık ve perişânlık içinde geri döndüler.

Rivayete göre Tâlût'un bu ordusu yetmiş veya seksenbin kişi idi. Bunlardan sâdece üçyüzonüç kişi Tâlût'un emrine uydu. Tâlût, diğerlerini emre itâat etmedikleri için geri çevirdi. İşmoil aleyhisselâm vâsıtasıyla bildirilen ilâhî emir böyleydi. Tâlût bu emre uydu. Böylece, orduda, emre sâdık olanlarla isyânkarlar birbirinden ayrıldı. Çünkü sâdık olmayanların savaşta bir faydası olmayacağı gibi, korkaklıkları ve emre itâat etmemeleri sebebiyle, sâdık olan diğer askerlerin de bozulmasına sebep olacaklardı.

Tâlût, emri dinleyen az fakat sâdık bir birlik ile, nehri geçip düşmanla cihâd etmek üzere hareket etti. Düşmanları Amâlika kavmi olup, bu kavmin başında Câlût adında zâlim bir kral vardı. Tâlût'un ordusunda, o zaman henüz genç yaşta olan Hazret-i Dâvûd da vardı. Hazret-i Dâvûd, atı üzerinde kibirlenerek duran Câlût'a sapanıyla bir taş atıp başından vurarak öldürdü. Bundan sonra, Tâlût'un ordusu Amâlikalıları mağlûb edip dağıttı. Nihâyet İsrâiloğulları, düşmanlarına gâlip gelip kuvvetlendiler. Tâlût'un İsrâiloğullarına melik olması, İsrâiloğullarını toplayıp Câlût'u mağlûb etmesi ve bu konudaki diğer husûslar, Kur'ân-ı kerîmde, Bakara sûresi 246-251. âyet-i kerîmelerinde bildirilmiştir. (Bkz. Dâvûd aleyhisselâm)

İşmoil aleyhisselâm, İsrâiloğullarına kırk yaşında iken peygamber oldu. Onbir sene peygamberlik yaptı. Peygamberliğinin onbirinci senesinden sonra, Tâlût'u, İsrâiloğullarına melik tâyin edip, elliiki yaşında iken vefât etti.

---

1) Tefsîr-i Kebîr

2) Tefsîr-i Mazharî

3) Tefsîr-i Tibyan

4) Târih-ül-ümem vel-müluk; cild-1, sh. 242

5) El-Kâmil fit-tarih; cild-1, sh. 217

6) Ravdat-üs-safa; sh. 301

7) Mir’ât-ı Kâinat; cild-1, sh. 133

8) Arais-ül-mecâlis; sh. 262

YÛNUS ALEYHİSSELÂM

Musul yanındaki Nineve ahâlisine gönderilen bir peygamber. Asur devletinin başşehri ve önemli bir ticâret merkezi olan Nineve şehrinde doğdu. Babası Metâ, sâlih bir kişi idi. Metâ, hanımı ile duâ edip, Allahü teâlâdan mübârek bir erkek çocuk ihsân etmesini istediler. Cenâb-ı Hak da, onlara hazret-i Yûnus'u ihsân etti. Yûnus aleyhisselâm anne karnında dört aylık iken, babası Metâ vefât etti. Annesi, Hazret-i Yûnus'un doğumunda bir takım hârika hâller gördü. Allahü teâlânın lütfu ile, yiyecek ve içeceği yanında belirir, zahmetsizce onlardan yerdi. Yûnus aleyhisselâm, Nineve'de büyüdü. Kavmi içinde emîn, yalan söylemeyen, yardım sever bir kişi olarak meşhûr oldu. Otuz yaşına gelince, Nineve ahâlisine peygamber olduğu bildirildi. Hazret-i Ali buyurdu ki: “Yûnus aleyhisselâm, otuz yaşında peygamber oldu ve senelerce kavmini îmâna çağırdı.” Nineve ahâlisi çok kalabalık olup; putlara, heykellere taparlardı. Onların bu hâli, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Biz onu (Yûnus aleyhisselâmı) yüzbin kişiye, belki daha ziyâdeye gönderdik.” (Saffat sûresi: 147) Yûnus aleyhisselâm, Nineve ahâlisini Allahü teâlâya îmâna çağırdı. Peygamberlerden olduğu da Kur'ân-ı kerîmde şöyle bildirilmektedir: “Muhakkak Yûnus (bin Metâ aleyhisselâm) da peygamberlerdendir.” (Saffat sûresi: 139) “Nûh (aleyhisselâm) ve ondan sonra olan nebîlere vahy ettiğimiz gibi, sana da vahy ettik. İbrâhim ve İsmâil ve İshak ve Ya’kûb'a (aleyhimüsselâm) dahî vahyettik. Ya’kûb'un evlatlarına Îsâ ve Eyyûb ve Yûnus ve Hârûn ve Süleymân'a (aleyhimüsselâm) dahî vahyettik ve Dâvûd'a (aleyhisselâm) Zebur'u verdik.” (Nisâ sûresi: 163).

Yûnus aleyhisselâm, senelerce kavmine Allahü teâlâya îmân dâvetini tekrarladı. Kavminin ezâ ve sıkıntılarına, alay etmelerine göğüs gerdi. İnanmayan bu kimseler, hazret-i Yûnus'a; “Bizim aramızda âlim, kâhin, san’atkar, ve büyüklerimiz var. Bunların hepsi birbirini sever ve sayarlar. Biz, babalarımızın yolunda gitmekteyiz. Dedelerimiz de aynı yol üzereydiler. Hiç kusurları yoktu. Şimdi sen tek başına ortaya çıkıp, hepsinin yanıldıklarını söylüyorsun. Ayrıca Rabbinin hak olduğunu bildirip, tanrılarımızı inkar ediyorsun. Sen, hiç kimsenin alışıp âdet edinmediği bir

takım hükümlerle ayağımızı bağlamak mı istiyorsun?” dediler. Hazret-i Yûnus'a çeşitli ezâ ve cefâlarda bulundular. Yûnus aleyhisselâm merhamet ederek onları tekrar Rahmân ve Rahim olan Allahü teâlâya îmâna çağırdı ve putlara ibâdeti terk etmelerini istedi. Âhırette inanmayanlara yapılacak azâblardan da haber verip, onları inzâr etti (korkuttu). Fakat Nineveliler; “Tek bir kişinin hatırı için azâb nâzil olup, herkesi yok edecekse, müsâde et bu azâb gelsin” deyip, alay ettiler.

Yûnus aleyhisselâm, kavminin küfürdeki ısrârına çok üzüldü. Bu hâl ile aralarından ayrıldı. Cenâb-ı Hak kendisine vahyedip; “Kullarımın arasından ayrılmakta acele ettin. Geri dön. Kırk gün daha onları îmâna çağır” buyurdu. Yûnus aleyhisselâm, bu ilâhî emir üzerine kavmine döndü ve tekrar irşada başladı. Otuzyedi gün aralarında kaldı. Kavmi yine inanmadı. Bunun üzerine Yûnus aleyhisselâm; “O hâlde üç güne kadar başınıza gelecek azâbı bekleyin. Bunun alâmeti, önce benizleriniz kaçacaktır (sararacaktır).” buyurdu ve ilâhî bir emir gelmeden, üzüntü ile aralarından ayrıldı.

Yûnus aleyhisselâmın haber verdiği gün, Ninevelilerin benizleri kaçtı. Birbirlerine; “İşte Yûnus'un haber verdiği azâb alâmetleri. Onun bu güne kadar yalan söylediğini görmedik” dediler. Gökyüzü karardı. Şehri simsiyah bir duman kapladı. Herkesi korku ve telâş sardı. Feryâd ve figâna başladılar. “Yûnus aleyhisselâm aramızda ise korkmayın, eğer gitmiş ise azâb bizi helâk edecektir” diye söyleştiler. O zaman Allahü teâlâ, kalplerine nedamet (pişmanlık) hissini verdi. Onlar tevbe etmek arzusu ile, yaşlı, sâlih bir zâta geldiler ve; “Başımıza geleni görüyorsun, ne yapmamızı tavsiye edersin?” dediler. O zât da; “Henüz azâbın gelmesine iki gün var. Şimdi şu yüksek tepeye (tevbe tepesine) çıkınız. Birbirlerinizle helâlleşiniz. Gasbettiğiniz hakları sâhiplerine veriniz. Sonra, Yûnus'un Rabbinin rızâsı için kurbanlar kesiniz. Büyük-küçük, zengin-fakir bundan yeyiniz. Başlarınızı açarak; “Ey Yûnus'un Rabbî! Biz tevbe ettik. Şimdi sana inandık. Yûnus'un peygamberliğini kabûl ettik. Boynumuzu bükerek, perişân bir hâlde huzûruna geldik. Peygamberimiz Yûnus'u bulamıyoruz. Bulunca, ondan emir ve yasaklarını da öğrenip tatbik edeceğiz” diye yalvarınız” şeklinde tavsiyede bulundu. Bunun üzerine bu kavim, her türlü haksızlığa son verdi. Hattâ öyle oldu ki, evlerindeki başkasına âit olan taşları söküp sâhiplerine

iâde ettiler. Bu duâlar üzerine, Allahü teâlâ Rahmân ism-i şerîfi hürmetine tevbelerini kabûl etti. Azâbı, ürerlerinden kaldırdı. Duânın yapıldığı gün Cumâ olup, aşure günü idi. Sonra, memnun ve mesrûr bir şekilde şehre döndüler ve bir taraftan da Yûnus aleyhisselâmı aramaya başladılar.

Bu kavmin azâbdan kurtuluşu, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Hiç bir şehir ahâlisi yoktur ki, (yeis hâlinde) îmân etmiş olsun da, bu îmânı ona fayda versin. Ancak Yûnus (aleyhisselâm) kavmi müstesnadır ki, bunlar îmân edince, kendilerinden dünyâ hayatındaki rüsvaylık (perişanlık) azâbını uzaklaştırıp giderdik ve onları ecelleri gelinceye kadar (yaşatıp) faydalandırdık.” (Yûnus sûresi: 98) Bundan anlaşılıyor ki, kendi îmânsızlıkları yüzünden helâk olmak üzere iken, tevbe etmeleri sebebiyle üzerlerinden azâbın kaldırıldığı tek kavim, hazret-i Yûnus'un kavmidir. Yûnus sûresinin bir çok âyet-i kerîmeleri, rahmet-i ilâhiyyenin azâb-ı ilâhîden daha ziyâde tecelli ettiğini bildirmektedir. Yûnus aleyhisselâmın kavmi hakkında rahmetin tecelli etmesi sebebiyle, bu sûreye Yûnus sûresi denilmiştir.

Yûnus aleyhisselâm ayrılışından kırk gün sonra, kavminin hâllerini öğrenmek için Nineve'ye yakın bir yere geldiğinde, azâbın, rahmete tebdil olduğuna (çevrildiğine) şâhid olup, şehre girmedi ve; “Şehre girersem beni yalancılıkla itham ederler” diyerek, gadabla sahra (çöl) tarafına yöneldi. Acele ile oradan uzaklaştı. Kur'ân-ı kerîmde bu husûs meâlen şöyle bildirilmektedir; “O balık sâhibini (Yûnus'u) zikreyle (hatırla). Ki o, kavmi onun dâvetini kabûl etmediklerine gadablanıp gitti. Yâhud kavmine azâb vâd eylemişti. Azâbın geri çevrilmesi sebebiyle vâdimden döndüm diye infial edip gitti...” (Enbiyâ sûresi: 87) Cenâb-ı Hak'tan vahiy gelmeden, kavmini bırakıp bir nehir kenarına gitti. Yûnus aleyhisselâmın bu hâli sebebiyle, Allahü teâlâ, Muhammed aleyhisselâma hitâben şöyle buyurdu: “(Ey habîbim!) Sen, Rabbinin hükmüne (kâfirlere mühlet vermesine ve senin onlara karşı nusretini geciktirmesine) sabret (ve ezâlarına tahammül eyle.) Sâhib-i Hût (Yûnus aleyhisselâm) gibi olma ki (o, kavmine gadabla aralarından izinsiz gidip balık karnında mahpus oldu), gam ve gussa ile (Lâ ilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü minezzalimîn, diye) duâ etti.” (Kalem sûresi: 48)

Yûnus aleyhisselâm şehirden ayrılınca, uzun bir yol katederek Dicle nehri kenarına geldi. Orada yolcularla dolu olan bir gemiye bindi. Gemi hareket edip kıyıdan uzaklaştı. Bir müddet seyrettikten sonra durdu ve kımıldamaz oldu. Gemidekiler şaşırıp kaldılar. Ne kadar çalışıp çârelere baş vurdularsa da gemiyi bir türlü yürütemediler. Sonra; "Aramızda bulunan bir suçlu yüzünden gemi yürümüyor" diye söylendiler. Geminin batacağından korkup paniğe kapıldılar. Durumu uğursuzluk kabûl edip; "Burada efendisinden kaçan bir kul vardır. Kur'a atalım o meydana çıkar" diye söyleştiler. Bu sözleri söylemeleri âdetleri sebebi ile olup, öteden beri böyle bir durumla karşılaştıklarında kur'a çekerlerdi. Kur'a kime isabet ederse, onu cezâ olarak denize atarlar ve böylece afetten kurtulacaklarını zannederlerdi. Âdetleri gereği kura çektiler. Hikmet-i ilâhî, Yûnus aleyhisselâmın ism-i şerîfi çıktı. O zaman Yûnus aleyhisselâm, bunun kendi hakkında ilâhî bir imtihân olduğunu anlayıp, tevekkülle; "O âsî kul benim" buyurdu. Gemidekiler onun hâlinden sâlih bir kimse olduğunu anlayıp; "Bu zât köleye benzemiyor" diyerek kurayı yenilediler. Kur'a yine hazret-i Yûnus'a isabet etti. Gemidekilerde tekrar tereddüt ve îtirâz vâki oldu. Kura yenilendi ve tekrar hazret-i Yûnus'a çıktı. Herkes bu duruma şaşırdı. Bâzıları; "Şüphesiz bu kişinin bir suçu olmalı" dediler. Yûnus aleyhisselâm yolculara, Allahü teâlâya îmân etmelerini bildirdi. O anda onu denize attılar. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: "...O (Yûnus aleyhisselâm) yüklü bir gemiye bindi. Derken kura çekmiş(ler)di de mağluplardan olmuştu. (Gemiciler kura atıp, kura Yûnus'a (aleyhisselâm) gelmekle denize attılar.) (Saffat sûresi: 140, 141) O an gece idi. Yûnus aleyhisselâmı bir balık yuttu. O zaman cenâb-ı Hak, balığa emredip onu yaralamamasını, kemiklerini kırmamasını bildirdi. Balık bu hâl üzere hazret-i Yûnus'u alıp denizin derinliklerinde kayboldu.

Yûnus aleyhisselâm, o karanlık zindanda iken de (gece, deniz ve balığın karnındaki karanlık) sağ, aklı başında ve şuuru yerinde idi. Balığın karanlık vücûdunda çok üzgün bir hâlde; "Yâ Rabbî! Emir ve hüküm senindir. Fakat Nineve'ye dönmeye ve kavmimi îmânlı bir şekilde görmeye ümidim sonsuzdur. Bütün bunlara rağmen, senin takdirin ne ise ona râzıyım" dedi. Sonra bâzı sesler işitti. "Bu nedir acaba?" diye söylendi. Cenâb-ı Hak ona balık karnında olduğunu vahyederek; "Ey Yûnus! Bu sesler, beni denizde zikreden canlıların sesidir" buyurdu. Yûnus aleyhisselâm her zamanki

hâliyle, Rabbini tesbîh ve takdise devam etti. Onun bu zikrini işiten melekler; “Ey Rabbimiz! Issız bir yerden gelen garip sesler işitiyoruz” diye cenâb-ı Hakk'a arz ettiler. Allahü teâlâ; “Bu, kulum Yûnus'un sesidir. Bir hâli sebebiyle onu denizde bir balığın karnında hapsettim” buyurdu. Melekler; “Yâ Rabbî! Şu her gün yerden göğe sâlih ameller ve duâları yükselen sâlih kulun Yûnus mu?” diyerek ona şefâatte bulundular.

Yûnus aleyhisselâm ihlâs ve tevekkülle o karanlık yerde; “Lâ ilâhe illâ enle sübhâneke innî küntü minezzalimîn (Senden başka hiç bir ilâh yoktur. Seni bütün noksanlıklardan tenzih ederim. Gerçekten ben haksızlık edenlerden oldum.) (Enbiyâ sûresi: 87) duâsına devam etti. O güne kadar bütün ömrü gece-gündüz cenâb-ı Hakk'ı tesbîh ile geçmişti. Balığın karnında da tesbîhini dilinden düşürmedi. Bu tesbîh ve duâsı, kurtuluşuna sebep oldu. Balığın karnında üç, yedi veya kırk gün kaldıktan sonra kurtuluşa kavuştu. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Biz (Yûnus'un aleyhisselâm duâsına), icâbet edip onu gamdan (gecenin, denizin ve balığın karnındaki karanlıktan) halâs eyledik (kurtardık). Bunun gibi biz mü’minleri halâs ederiz.” (Enbiyâ sûresi: 88)

“Eğer (Yûnus aleyhisselâm, balık karnında) tesbîh edenlerden olmasaydı (ömründe cenâb-ı Hakk'ı tesbîh ve tenzih ile pek çok zikirde bulunmasaydı, o balık) karnında (insanların) tekrar dirilecekleri güne kadar (hayy (diri) veya meyyit (ölü) olduğu hâlde) kalırdı.” (Saffat sûresi: 143, 144)

Tefsîr âlimleri; “Bu âyet-i kerîmede, Allahü teâlâya çok yalvarmaya ve O'nun zâtını büyük bilmeye teşvik vardır” demişlerdir. Hâlisane yapılan duâ, sâlih amel sâhibini, düştüğü zaman kaldırır. Zirâ bolluk ve sevinçli zamanda Allahü teâlâya duâ eden kimsenin duâsı, darlık ve zarûret zamanında imdadına yetişir. Hadîs-i şerîfte; “Balığın karnındayken Yûnus'un (aleyhisselâm) yaptığı duâ; Lâ ilâhe illâ enle sübhâneke innî küntü minezzalimîn” idi. Müslüman bir kişi bu duâyı her ne şey için okursa, Allahü teâlâ elbette onu kabûl eder” buyruldu. Yine bir Hadîs-i şerîfte Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Yûnus aleyhisselâmın üstünlüğü hakkında; “Hiç bir kula, Yûnus bin Metâ'dan (aleyhisselâm), daha hayırlıyım demek yakışmaz” buyurarak, kendileri tevâzû göstermişlerdir.

Yûnus aleyhisselâm balığın karnından Muharrem ayının onuncu günü (aşure) çıktı. Allahü teâlâ bir çok duâları aşure günü kabûl buyurdu. Âdem aleyhisselâmın tevbesinin kabûl olması, Nûh aleyhisselâmın gemisinin tufândan kurtulması, Yûnus aleyhisselâmın balığın karnından çıkması, İbrâhim aleyhisselâmın Nemrud'un ateşinde yanmaması, İdris aleyhisselâmın diri olarak göğe çıkarılması, Yûsuf aleyhisselâmın kuyudan çıkması, Ya’kûb aleyhisselâmın oğlu Yûsuf aleyhisselâma kavuşması ve gözlerindeki perdenin kalkması, Eyyûb aleyhisselâmın hastalıktan kurtulması, Mûsâ aleyhisselâmın Kızıldeniz'den geçip, Fir’avn'un boğulması; Îsâ aleyhisselâmın doğumu ve yahudilerin öldürmesinden kurtulup, diri olarak göğe çıkarılması hep aşure günü oldu. Yûnus aleyhisselâmın balığın karnından çıkışı, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Emrimizle, balık onu gölgesiz bir sahile bıraktı. Halbuki o (yeni doğmuş bir çocuk gibi) hasta idi ve onun üzerine gölge olmak için bir nebât bitirdik.” (Saffat sûresi: 145-146)

Balık onu çıkarıp sahile bıraktığında; Yûnus aleyhisselâm zayıflamış, bitkin, hasta bir durumda ve himâyeye muhtâç idi. Cenâb-ı Hak, ihsânıyla orada hazret-i Yûnus'u güneşin yakıcı sıcağından gölgelendirecek geniş yapraklı, çabuk büyüyüp yükselen bir ağaç (bitki) bitirdi. Bu ağaç sinek ve haşaratın zararını da önlemekteydi. Rivâyete göre bu, kabak cinsinden bir bitkiydi. Onun gölgesinde sinek gibi, insanı rahatsız eden haşaratın bulunmadığı bildirilmektedir. Cenâb-ı Hak, bir rivâyette, o bitkiden hazret-i Yûnus'a süt damlattı. Diğer bir rivâyette dağ keçisini emrine verdi. İyice kuvvetleninceye kadar o dağ keçisi sabah-akşam gelip, hazret-i Yûnus'u emzirdi.

Yûnus aleyhisselâm kendine gelince, Rabbine hamd ve şükredip ibâdete başladı. Bir gün, kendisine gölge veren ağacın kuruduğunu görünce çok üzüldü. Cenâb-ı Hak vahy ile; “Bir ağaç kuruduğu için böyle acıyıp melûl olursun. Halbuki benim yüzbinden daha ziyâde olan kulumu yalnız bıraktın. Niçin onların helâk olacaklarını düşünüp acımazsın” buyurup, Yûnus aleyhisselâmı kavmine gönderdi ve onların tevbelerini kabûl ettiğini bildirmesini emretti. Yûnus aleyhisselâm Nineve şehri yakınında bir çobana rastlayıp, kavminden suâl eyledi. Çoban da cevap olarak; “Peygamberleri

Yûnus aleyhisselâm onlara darılıp gittiğinden, kendi başlarına kaldılar. Cenâb-ı Hak onlara azâb gönderdi. Azâb bulutları, başları üzerinde üç gün üç gece durdu. Fakat onlar binbir pişmanlıkla ağlaştılar. Yûnus aleyhisselâmı aramalarına rağmen bir yerde bulamadılar. Netîcede, Allahü teâlâ onları bağışladı. Üzerlerinden azâbı kaldırdı. Şimdi yolları gözetip kendilerine emir ve yasakları öğretecek, Yûnus'un (aleyhisselâm) gelmesini beklerler" dedi. Yûnus aleyhisselâm; "O bekledikleri benim. Var onlara bildir!" buyurdu. Çoban, onun Yûnus aleyhisselâm olduğunu anlayınca, heyecanlandı ve; "Elimde bir delil olmadan bir şey yapamam. Bana inanmazlar ve beni öldürürler" dedi. Zirâ onların dîninde yalan söyleyen, öldürülürdü. Yûnus aleyhisselâm, oradaki bir koyun ve bir ağacı gösterip; "İşte bunlar benim için şâhidlik ederler" buyurdu. Çoban koşarak şehre geldi. Beylerine haber verdi. Çobanı sorguya çektiler. Çoban yemîn billah edip onları hazret-i Yûnus'un gösterdiği ağacın yanına getirdi. Ağaç dile gelerek, çobanın, Yûnus aleyhisselâmla görüştüğünü haber verdi. Sonra koyun dile geldi ve; "Eğer Allahü teâlânın peygamberini görmek istiyorsanız şu tarafa gidiniz" dedi. O tarafa gittiler. Yûnus aleyhisselâmı namazda buldular. Sabırsızlıkla namazını bitirmesini beklediler. Sonra hasretle kucaklayıp özürler dilediler. Beraberce şehre döndüler. Bundan sonra Yûnus aleyhisselâm, onlara Allahü teâlânın emir ve yasaklarını öğretti. Kavmi mes'ûd ve iyilik üzere oldular. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir "O kimseler îmâna geldiler de, onları ecelleri gelinceye kadar geçindirdik." (Saffat sûresi: 148) Yûnus aleyhisselâm, seksenüç yaşında ibâdet hâlinde iken Nineve'de vefât etti. Vefât ettiği yer hakkında başka rivâyetler de vardır.

Yûnus aleyhisselâmın mûcizeleri yedi çeşittir:
1- Balığın karnında yaşamak: Kur'ân-ı kerîmde bildirildiği üzere balığın karnında üç, yedi veya kırk gün kaldıktan sonra yine yaşamış olmasıdır.

2- Bulutlardan ateş çıkması: Yûnus aleyhisselâmın duâsı bereketiyle bulutlardan ateş çıkardı. Bir gün Nineve ahâlisi kendisinden buluttan ateş çıkarılmasını istediklerinde, duâ etti ve bulutlardan ateş düşüp, memleketin bir bölgesindeki ağaçları yakmaya başladı.

3- Dağdan su çıkması: Yûnus aleyhisselâmın duâsı bereketiyle dağdan su çıkmıştır.

4- Kelerin şehâdeti: Yûnus aleyhisselâmın peygamberliğine bir keler şehâdet etmişti. Nineveliler kendisinden mûcize istediler. Eliyle dağa işâret etmesi vahyedildi. Öyle işâret edince, dağdan çıkan bir keler, dile gelerek; "Ey insanlar! Biliniz ki Yûnus hak peygamberdir. Sizi Cennet'e, Rabbinizin mağfiretine dâvet ediyor" dedi.

5- Kapı halkasının altın olması: Duâsı bereketiyle kapı halkası altın olmuştur. Yûnus aleyhisselâm Nineve Hâkimini îmâna dâvet etti. O zaman Hâkim; "Kapımda bulunan şu demir, halka, altın olursa îmân ederim" dedi. Yûnus aleyhisselâma, mübârek elini kapı halkasına koyması vahyedildi. Elini koyunca, demir halka altın hâline geldi.

6- Su üstünde odunsuz ateş yakmak: Yûnus aleyhisselâm, odun olmadığı hâlde su üzerinde ateş yakmıştır.

7- Yûnus aleyhisselâm, Dâvûd aleyhisselâm gibi güzel sesli olduğundan, tatlı sesi, vahşi ve yırtıcı hayvanlara da tesir eder, onu dinlemek için, etrâfında toplanırlardı.

Yûnus aleyhisselâmın kavmi, hâlis bir kalb ile duâ ettikleri için üzerlerine gelen belâdan kurtuldular. Yûnus aleyhisselâm da duâsı sayesinde selâmete ulaştı. Duânın dînimizde de önemi büyüktür. Bu bakımdan İslâm âlimleri bu husûsu kitaplarında geniş olarak anlatmışlardır. Duânın dînimizde önemi kısaca şöyledir.

Dua:

İstemek demektir. Aç bir kimsenin, ziyâdesi ile muhtâç olduğu bir zamanda, yiyecek istemesi gibi, Allahü teâlâdan ihtiyaçları, dilekleri istemek demektir. Duâ etmek, bir ibâdettir. Nitekim Hadîs-i şerîfte buyruldu ki: "Dua etmek ibâdettir."

İnsan, zayıf, âciz olarak yaratılmıştır. Âcizliğini, zayıflığını hatırlayarak, Hak teâlâya dönmesi, O'na yalvarıp duâ etmesi, isteklerini O'ndan istemesi kulluk vazifesidir. Allahü teâlâ, kendisinden istendiği zaman, ihsân edeceğini ve kendisine yapılan duâları kabûl edeceğini haber vermiştir. Namaza duâ denildi. Dinde duâ, Allahü teâlâya yalvararak murâdını istemektir. Allahü teâlâ, duâ eden müslümanı çok sever. Duâ etmeyene gadab eder. Duâ, mü'minin silâhıdır. Dinin temel direklerinden biridir. Yerleri, gökleri aydınlatan nûrdur. Duâ, gelmiş olan dertleri, belâları giderir. Gelmemiş olanların da gelmelerine mâni olur. Hadîs-i şerîfte buyruldu ki: "Kader, tedbir ile, sakınmakla değişmez. Fakat kabûl olan duâ, o belâ gelirken korur." Duânın, belâyı def etmesi de, kazâ ve kaderdendir. Kalkan oka siper olduğu gibi, su, yerden otun yetişmesine (ve havanın oksijen gazı, canlının hücrelerindeki gıda maddelerini yakıp, harâret meydana gelmesine) sebep olduğu gibi, duâ da, Allahü teâlânın merhametinin gelmesine sebeptir. Bir Hadîs-i şerîfte; "Kazâ-i muallakı, hiç bir şey değiştiremez. Yalnız duâ değiştirir ve ömrü, yalnız, ihsân, iyilik arttırır" buyruldu. "Bana hâlis kalb ile duâ ediniz! Böyle duâları kabûl ederim" meâlindeki âyet-i kerîmelerden anlaşılıyor ki, duâ etmek, namaz, oruç gibi ibâdettir. "Bana ibâdet yapmak istemeyenleri, zelîl ve hakîr yapar, Cehennem'e atarım" meâlindeki âyet-i kerîme meşhûrdur. Allahü teâlâ her şeyi sebep ile yaratmakta, nîmetlerini sebeplerin arkasından göndermektedir. Zararları, dertleri def etmek ve faydalı şeyleri vermek için duâ etmeyi sebep kılmıştır.

Duâların kabûl olması için, sebeplere yapışmak ve duânın şartlarını gözetmek lâzımdır. Duâ, bir temenni olmamalı, istenilen şeylere kavuşturacak sebeplere yapışmalıdır. Meselâ, önce Allahü teâlânın emirlerini, ibâdetleri yapmalı, sonra da Hak teâlânın rızâsına kavuşmak için yalvarmalı, duâ etmelidir. İbâdetler, rızânın ve muhabbetin sebeplerindendir. Sebeplere yapışmadan yapılan duâ kabûl olmaz, Buna duâ değil, faydasız temenni denir. Temenni, ümîd edilmeyen şeyi istemektir. Ümîd edilen şeyi istemeye de reca denir. Duâlarda, istenilen şeyin sebeplerine kavuşturması için de Hak teâlâya yalvarmalıdır. Hadîs-i şerîfte buyruldu ki: "Çalışmadan, sebeplerine yapışmadan, duâ eden, silâhsız harbe giden gibidir."

Peygamberlerin (aleyhimüsselâm) hepsi duâ ettiler. Ümmetlerine de duâ etmelerini emir buyurdular. Duâ etmenin şartları şunlardır: Önce günâhlarına pişman olup, tevbe etmeli, istiğfâr okumalı, sadaka vermeli, îmânını (Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerine uygun olarak) düzeltmeli, duânın kabûl olacağına inanmalı, güvenmeli, iki dizi üzerine kıbleye karşı oturup, önce hamd ve salavat okumalı ve duâyı üçten fazla söylemeli, hiç olmazsa yedi kere tekrar etmelidir. Harama yaklaşmamalı, haramdan hâsıl olan şeyleri istememelidir. Kabûl olmadı diyerek, ümidi kesmemeli, kabûl oluncaya kadar uzun zaman tekrar etmelidir. En mühimi; haram yiyip içmemeli, haram şeyleri söylememelidir. Yenilenlerin helâl olmasına dikkat edildiği gibi, giyilenlerin de helâlden, temiz olmasına dikkat etmek lâzımdır. Haram yiyenin, kırk gün duâsının kabûl olmayacağı bildirilmiştir. Bunun için, duâ etmekten vazgeçmemeli; mutlaka duânın şartlarını, edeblerini gözetmelidir. Duâm kabûl olmadı, diye de üzülmemelidir. Yapılan duâlar kabûl olmasa bile, yine boşa gitmemekte, Hak teâlâ o kimseye sevâb ihsân etmektedir.

Duayı, ağız alışkanlığı olarak yapmamalıdır. Duâ ederken kalbin uyanık olması, neyi ve kimden istediğini bilmesi lâzımdır. Duâdan önce, Allahü teâlâya hamdetmeli ve Resûlullah efendimize (sallallahü aleyhi ve sellem) salât ve selâm söylemelidir. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) duâya başlarken; “Sübhâne Rabbiyel aliyyil a'lel Vehhâb” derdi. Bütün müslümanların sıhhat ve selâmetleri için duâ etmeli ve isteğini, dileğini söyleyerek, Allahü teâlâdan, vermesi ve ihsân etmesi için cân u gönülden yalvarmalıdır. Akla ve dîne uygun olmayan şeyleri istememelidir.

Kalbine gelen hayırlı şeyi istemeli, söylediğinin mânâsını öğrenmelidir. Her şeyden önce; af, mağfiret ve âfiyet için duâ etmelidir. Bunların hepsini ihtivâ eden çok kıymetli duâ; “Allahümme rabbenâ âtinâ fid-dünyâ haseneten ve fil-ahireti haseneten vekı-nâ azâbennâr”dır. Kendisi, ehli ve evlâdı için zararlı duâ yapmamalı, meselâ; (Yâ Rabbî! Canımı al) dememelidir. Kabûl olursa pişmanlık fayda vermez. Duânın sonunda (Âmîn) demelidir.

İmâm-ı Rabbânî hazretleri buyuruyor ki: “İyi kul, sâhibinin yaptıklarından râzı olan, onları beğenen kuldur. Kendi isteklerini beğenen kimse, kendine

kuldur. Allahü teâlâdan gelene râzı olmak, sevinmek lâzımdır. Allah korusun, eğer O'nun gönderdikleri beğenilmez, istenmezse. O'nun kulluğundan çıkılmış, asıl sâhibinden uzaklaşılmış olunur. O'ndan gelene üzülmemeli, sevgilinin yaptığı şey olduğunu düşünerek sevinmelidir. Hastalıktan, gelen sıkıntı ve belâdan sıkılmamalı, telâşa düşmemelidir. Böyle dert ve belâ gelince, Allahü teâlâya sığınmalı, âfiyet vermesi, kurtarması için duâ etmeli, O'na yalvarmalıdır. Çünkü Allahü teâlâ, duâ edenleri, sıhhat ve selâmet isteyenleri sever.”

Hısn-ül hasîn kitabında buyruldu ki: “Duânın kabûl olması için, peygamberleri aleyhimüsselâm ve sâlih kulları vesile etmelidir. Sahîh-i Buhârî'deki Hadîs-i şerîflerde böyle bildirildi.

Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) “Hayvanı kaçan kimse; Ey Allah'ın kulları! Bana yardım ediniz. Allahü teâlâ da size merhamet eylesin desin?” buyurdu. Bir Hadîs-i şerîfte; “Korkulu yerde, üç kere; Ey Allah'ın kulları! Bana yardım ediniz! demeli!” buyruldu. Bu duâ tecrübe edilmiş ve netîcesi görülmüştür. Bir Hadîs-i şerîfte; “Bir şeyden zarar gören, abdest alıp iki rekat namaz kılsın. Sonra; “Yâ Rabbî! Senden istiyorum. Senin âlemlere rahmet olan peygamberin Muhammed aleyhisselâmı vesile ederek sana yalvarıyorum. Yâ Muhammed! Dileğimi kabûl etmesi için Rabbime seni vesîle ediyorum. Yâ Rabbî! O'nu bana şefâatçi et” desin!” buyruldu.

Tezkiret-ül-Evliyâ da diyor ki: Talebesinden bir kısmı sefere çıkarken, Ebü'l-Hasen-i Harkânî'ye (rahmetullahi aleyh) gelip; “Yol uzundur ve çok korkuludur. Bize bir duâ öğret! önümüze haydutlar çıkarsa onu okuyup kurtulalım” dediler. “Önünüze bir belâ çıkarsa, yâ Ebel-Hasen deyiniz” buyurdu. Hocalarının bu cevâbı, çoğunun hoşuna gitmedi. Yolda, karşılarına eşkıya çıktı. İçlerinden biri, yâ Ebel-Hasen dedi. Kendisi, eşyası ve hayvanı görünmez oldu. Diğerlerinin mallarını, haydutlar alıp götürdüler. Eşkıya gidince, ona; “Sen nasıl kurtuldun” dediler. “Yâ Ebel-Hasen! dedim. Yanıma gelmediler” dedi. Geri döndüler. “Biz yâ Allah dedik. Rabbimize yalvardık, soyulduk. Bu yâ Ebel-Hasen dedi kurtuldu” diyerek bunun sebebini anlamak için, hocalarına yalvardılar. Hocaları; “Siz Allahü teâlâyı, haram giren ve haram çıkan bir ağızla, çağırdınız. Bu ise Ebü'l-Hasen ile tevessül eyledi. Allahü teâlâ bunun sesini, Ebü'l-Hasen'e duyurdu. Ebü'l-

Hasen de, bunun halâs olması için duâ etti. Duâsı kabûl oldu ve kurtuldu" buyurdu. Mâide sûresinin 27. âyet-i kerîmesinde meâlen; "Allahü teâlâ, ancak takvâ sâhiplerinin (ibadetlerini, duâlarını) kabûl eder" ve bir hadis-i kudsîde de; "Bir kulum bana yaklaşırsa, ona sesleri duyurur ve saklı şeyleri gösteririm" buyruldu. Manaları bilinmeyen şeyleri söylememelidir. Adil hükümet me'murlarının, mazlumların, sıkıntıda olanların, sâlihlerin ve misâfirin, duâları kabûl olmakta gecikmez. Ayrıca, oruçlunun iftar vaktindeki duâsı, anasına babasına itâat ve hizmet edenlerin ve ana babasının ve hocasının ve müslümanın arkasından yapılan duâ ile, sabr eden hastanın duâsı, bir de mübârek zamanlarda ve mübârek yerlerde ve namazlardan sonra ve Peygamberimizin ve evliyânın kabirleri yanında, onları vesile ederek yapılan duâlar, çabuk kabûl olunur. Buna, huzûr ve rahat zamanlarında çok duâ edenin, dert ve belâ zamanlarındaki duâlarını da ilave etmek gerekir.

Duanın fazîleti: Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "Dua ibâdettir" diye buyurduktan sonra, şöyle devam etti: "Rabbiniz buyurdu ki; "Bana duâ edin, size karşılığını vereyim. Bana ibâdet etmekten büyüklenip yüz çevirenler, muhakkak ki küçülmüş kimseler olarak, Cehennem'e gireceklerdir." (Mü'min sûresi: 60)

Hadîs-i şerîflerde buyruldu ki:

"Allahü teâlâ katında duâdan daha kıymetli bir şey yoktur." Yâni sözle yapılan ibâdet çeşitlerinden, duâdan daha üstün bir şey yoktur. Çünkü duâ eden, Allahü teâlâya hamd ve senâda bulunmakta, O'na yalvarmaktadır.

"Allahü teâlâ kendisinden istemeyene gazâb eder." Yâni kendisini Allahü teâlâya muhtâç görmeyerek, gerek söz ve gerekse lisân-ı hâl ile istemeyene Allahü teâlâ gazâb eder.

"Dua mü'minin silâhıdır." Yâni mü'min duâsı ile kendisinden ve başkalarından belâyı defeder.

"Dua dînin direğidir." Yâni duâ etmekle, kul kulluğunu izhar etmektedir.

“Dua, göklerin ve yerin nûrudur.” Yâni duâ, yerleri ve gökleri gaflet karanlığından kurtarıp, onları aydınlatıcıdır. Kul, duâ edince, Allahü teâlâ onun dileğini bu dünyâda aynı ile veya dileğinin yerine ondan daha güzelini karşılık olarak verir. Yâhud büyük bir belâyı ondan def etmek sûretiyle verir. Bu isteği ya hemen veya geciktirerek verir. Yâhud Allahü teâlâ onun duâsını âhırete saklar. Yâni onun duâsına âhırette bol karşılık verir veya onun günâhlarından bir kısmını, o duâsı sebebiyle af ve mağfiret buyurur. Hülasa; Allahü teâlâ, iyi amel yapanın ecrini aslâ zâyi etmez ve muhakkak karşısına çıkarır.

Allahü teâlâ, hadis-i kudsîde şöyle buyuruyor: “Ben, kulumun beni zannına göreyim.” Yâni kulum, benim onu affedeceğimi ümîd ederse, affederim. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Allahü teâlâ bir kulunun Cehennem’e gitmesini emretti. Cehennem’in kenarına kadar gelip durunca, o kul döndü ve; Vallahi yâ Rabbî! Benim senin hakkındaki zannım gerçekten iyi idi” dedi. (Bunun üzerine) Allahü teâlâ; Onu geri çeviriniz. Muhakkak ki ben, kulumun beni zannına göreyim buyurdu.”

Yine bir hadis-i kudsîde Allahü teâlâ şöyle buyurdu: “Kulum (ona merhamet eylemem, yardım etmem, muvaffak kılmam için) beni anarsa, ben onunla beraberim.”

Yine Hadîs-i şerîfte; “Rabbini anan ile anmayan kimsenin durumu, diri ile ölünün durumu gibidir.”

“Kimi, şiddetli sıkıntı zamanlarında, Allahü teâlânın duâsını kabûl etmesi sevindirirse, genişlik zamanında da çok duâ etsin.” buyruldu.

----

1) Tefsîr-i Kebîr; cild-11, sh. 107, cild-13, sh. 63, cild-17, sh. 164, cild-26, sh. 163

2) Tefsîr-i Kurtubî; cild-6, sh. 15, cild-7, sh.31, cild-8, sh. 383, cild-15, sh. 121

3) Şeyhzade hâşiyesi; sh. 86, 98, 139, 163

4) Tefsîr-i Mazharî; cild-2, sh. 275, cild-3, sh. 265, cild-5, sh. 55, cild-8, sh. 143

5) Rûh-ul Beyân; cild-1, sh. 211

6) Feth-ül Bârî; cild-6, sh. 324

7) Râmûz-ül Ehadis; cild-3, sh. 271

8) El-Kâmil fit-tarih; cild-1, sh. 360

9) Mektûbât-ı Masumiyye; cild-3, sh. 24

10) Ravdat-ül Ebrar; cild-1, sh. 81

11) İhyau ulûmiddîn

12) Târih-i Taberî; cild-2, sh. 42

13) Kısas-ı Enbiyâ (Arâis); sh. 406

14) Mir'ât-ı Kâinat; sh. 146

15) Mu'cizat-ül enbiyâ; sh. 52

16) Mecma'üz zevaid; cild-8, sh. 203

17) Târih-ul Lüga; cild-2, sh. 255

18) Bedâi-üz Zühûr; sh. 200

19) Rehber Ansiklopedisi

20) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; cild-1, sh. 29, cild-3, sh. 378, 379

21) Tam İlmihal Seâdet-i Ebediyye; sh. 1085

DÂVÛD ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Hem nebî hem sultân (hükümdar) idi. Nesebi; Dâvûd bin Eyşâ bin Uveyd bin Selmûn bin Bâ'ir bin Yahşûn bin Âminozeb bin Ram bin Hasrûn bin Bâris bin Yehûda bin Ya'kûb bin İshak bin İbrâhim'dir. Miladdan bin yıl önce Kudüs'te doğdu ve yüz yaşında orada vefât etti. Avrupalı târihçiler, hazret-i Dâvûd'un hükümdârlık târihini mîladdan önce 1015-975 olarak kaydetmişler ise de, bu kat'î değildir. Kumandanlarından Urya, muhârebede öldürülünce, zevcesini aldı ve bu hanımdan Süleymân aleyhisselâm doğdu. Sesi çok güzel ve tesirli idi. Kendisine İbranî dilinde Zebur kitabı geldi. İsmi, Kur'ân-ı kerîmde 16 yerde geçmektedir.

Tâlût, Câlût ve Tâbût:

Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâmdan sonra İsrâiloğullarına bir çok nebîler gönderdi. Onların vazifeleri; insanları Tevrât'ın hükümleriyle amel etmeye dâvet etti. Zamân uzadıkça, İsrâiloğulları,Tevrât'ın hükümlerini değiştirmeye, kendi hevâ ve heveslerine uymaya başladılar. Aralarında isyân ve fısk-u fücur çoğaldı. Azgın kimseler, nebîlerin sözlerini dinlemez oldular. Ahlâkları tamâmen bozuldu. O zaman, Mısır'la Şam arasındaki Amâlika kavminin hükümdârı Câlût'u, Allahü teâlâ, İsrâiloğulları üzerine musallat kıldı. Câlût, İsrâiloğullarına hücûm edip, bozguna uğrattı ve vatanlarından sürüp, çocuklarını esir aldı. Cemâatlerini dağıttı, İsrâiloğulları perişân oldular. Mûsâ aleyhisselâm zamanından beri, İsrâiloğullarında, elden ele geçen ve içinde mukaddes emânetlerin bulunduğu sandık da Câlût'un eline geçti. Câlût, bu sandığı alarak, hakâret olsun diye pis bir yere bıraktı. Kur'ân-ı kerîmde, bu sandığa Tâbût ismi verilmektedir. Beydâvî'nin bildirdiğine göre; Tâbût, servi ağacından yapılmış bir sandık olup, üç arşın boyunda, iki arşın eninde ve altınla kaplı idi. İçine, Tevrât ve mukaddes emânetler konur; hükümdârın muhâfazası altında bulunurdu.

Ev, mal ve yurtlarından ayrı düşen İsrâiloğulları, bütün rahatlarının kaçmasını ve huzûrsuzluklarını, Tâbût'un ellerinden çıkmasında bildiler. Başlıca emelleri, Tâbût'u ele geçirmek oldu. Böylece çâre aramaya başladılar. Kavmin eşrâfı (önde gelenleri) kendilerine; kuvvetli, kudretli ve dirayetli bir kumandan bulmak için, nebîlerinden İşmoil aleyhisselâma giderek, İsrâiloğullarını düşmandan kurtaracak bir melik (hükümdar) tayinini istediler. İşmoil aleyhisselâm da, Allahü teâlâya duâ ve niyazda bulundu. Cenâb-ı Hakk'ın vahyiyle, onlara, Tâlût ismindeki şahsı melik tâyin ettiğini haber verdi. Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde şöyle bildirilmektedir: “(Yâ Muhammed aleyhisselâm!) Mûsâ'dan (aleyhisselâm) sonra (istişare için bir araya gelen) İsrâiloğullarının ileri gelenlerine (kıssasına, haberine) vâkıf olmadın mı? Hani onlar peygamberlerine (İşmoil aleyhisselâma); Bizim için bir hükümdâr gönder (tayin et) de (onun emriyle Câlût ve Âd kavminin soyundan Amâlika kavmiyle) Allah yolunda savaşalım dediler. O (peygamber de); Korkarım ki, üzerinize kıtâl (muharebe) farz kılınırsa, muhârebe etmezsiniz dedi. Onlar (İsrâiloğulları); Niçin Allah yolunda savaşmayalım ki, biz yurtlarımızdan çıkarıldık, hem evlatlarımızdan mahrûm edildik dediler. Ne zaman ki onlara cihâd farz kılındı, içlerinden çok azı (üçyüz onüç kişi) müstesna, cihâddan (muharebeden) yüz çevirdiler. Allahü teâlâ cihâddan yüz çeviren zâlimleri bilicidir.

Nebîleri olan (İşmoil aleyhisselâm) onlara; Allahü teâlâ sizin için Tâlût'u hükümdâr olarak gönderdi dedi. (İsrâiloğulları Tâlût'u hükümdârlığa münâsip görmeyip, kendilerinin daha ehil olduklarını iddia ederek) dediler ki: Biz hükümdârlığa ondan daha lâyık iken ve ona maldan da bir bolluk verilmemişken, nasıl olur da bizim başımızda hükümdârlık onun olabilir? (Fahreddîn-i Razî (rahmetullahi aleyh) buyurdu ki: Tefsîr âlimleri bildirdiler ki: İsrâiloğullarının, Tâlût'u hükümdârlığa münâsip görmemelerinin sebebi, onun, hükümdârlar soyundan olmaması idi. Zirâ İsrâiloğullarına gönderilen peygamberler Lâvî bin Ya’kûb neslinden, hükümdârları da Yehuda bin Ya’kûb evlâdından idi. Tâlût bu iki soydan olmadığı için, hükümdâr olmasını istemediler ve ona hakâret gözüyle bakmaya başladılar. “(İşmoil aleyhisselâm) dedi ki: Şüphesiz Allah sizin üzerinize onu beğenip seçmiştir. Ona ilimce, vücûdca (kuvvetçe) de sizden ziyâde bir üstünlük vermiştir. Allahü teâlâ mülkünü dilediği kimseye verir. Allahü teâlâ ihsân sâhibidir

(fakire mülk ve zenginlik verir) ve âlimdir (mülke lâyık olan bilir.) (Bakara sûresi: 246, 247)

Fahreddîn-i Razî'nin (rahmetullahi aleyh) bildirdiğine göre; Nebîleri (İşmoil aleyhisselâm) İsrâiloğullarının iddialarını dört şekilde reddetti:

1- Allahü teâlâ hükümdârlık makâmına Tâlût'u münâsip gördü. Seçmek, Allahü teâlâdan olup, kulların münâsip görmesine bağlı değildir.

2- Hükümdârlık makâmında iki şey lâzımdır: Birincisi; milletin işlerinin idâresi ve memleketin siyâseti için gerekli ilim. İkincisi; bedenî ve rûhî kuvvet olup, bu husûslar Tâlût'da vardır.

3- Mülk, Allahü teâlânındır. Dilediğine verir. Kimsenin îtirâza selahiyeti yoktur.

4- Allahü teâlâ, ihsânıyla fakiri zengin eder. Saltanata lâyık olan hakkıyla bilir.

Nebîleri İşmoil aleyhisselâm, İsrâiloğullarının Tâlût'un hükümdâr olmasına alâmet istemeleri üzerine; “Tâlût'un hükümdâr olmasına alâmet, size, kaybetmiş olduğunuz Tâbût'un getirilmiş olmasıdır” buyurarak, onunla kalplerinin huzûra kavuşacağını bildirdi. Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Nebîleri (İşmoil aleyhisselâm) onlara; Hükümdârlığının açık alâmeti, size o Tâbût'u getirmesidir ki, içinde Rabbiniz tarafından size sekînet (gönül rahatlığı, teskîn-i hatır) ve Âl-i Mûsâ ve Hârûn'un (aleyhimesselâm) metrûkâtından bir bakıyye (Tevrât levhaları ve kıymetli eşyalar) vardır. Melekler onu yüklen(ip getir)ecektir. Elbette bunda (Tâbût'un size getirilmesinde) size kat’î bir alâmet (ve ibret, size söylediğimin doğruluğuna kat’î bir delil) vardır, eğer îmân etmiş kimselerseniz dedi.” (Bakara sûresi: 248)

Tâbût hakkında çeşitli rivâyetler vardır. Allahü teâlâ, önce onu Âdem aleyhisselâma indirdi. Ondan Şit aleyhisselâma, sonra Âdem oğullarından birbirlerine intikal ederek; İbrâhim, İsmâil, Ya’kûb'a aleyhimüsselâm, ondan İsrâiloğulları arasında el değiştirerek, Mûsâ aleyhisselâma intikal

etti. Mûsâ aleyhisselâm, onun içine Tevrât-ı şerîfi ve bâzı mühim şeylerini koydu. Seferde, onu askerin önünde yürütünce, halkın kalbine kuvvet gelirdi. Vefâtlarından sonra, İsrâiloğulları, onun içine Tevrât levhalarını, Mûsâ aleyhisselâmın ve Hârûn aleyhisselâmın eşyalarını v.b. koydular. Amâlika kabîlesi, bu Tâbût'u aldıklarında hor ve hakîr tuttular.

Cenâb-ı Hak; Tâlût'un mülkünü takviye ve İsrâiloğullarının, onun hükümdârlığına kanaatleri olsun diye, mûcize olarak, Tâbût'u melekler vâsıtasıyla Tâlût'un hânesine (evine) koydurdu. (Bu husûsta başka rivâyetler de vardır.) İsrâiloğulları onu Tâlût'un evinde bulunca, onun kendilerine Allahü teâlâ tarafından hükümdâr yapıldığına inandılar. Tâbût'un gelmesinden, gönüllerine sükûnet ve rahatlık geldi. Böylece Tâlût, İsrâiloğullarının başına geçip hükümdâr oldu.

Tâlût hükümdâr olunca, memleket işlerini ve orduyu düzene koydu. Allah yolunda cihâd için, Kudüs'ten hareket ederek, askeriyle kral Câlût'un üzerine yürüdü. Mevsimin çok sıcak olması yüzünden, askerin suya ihtiyâcı pek fazla idi. Böyle olmasına rağmen, bir tâlimat verdi. Bu, itâat eden asker ile etmeyenleri ayırmak için bir imtihân idi. Tâlût; “Allahü teâlâ, sizi, bir nehirle imtihân edecektir. Kim o nehirden doyuncaya kadar su içerse, askerimden değildir ve eğer bir kimse o nehirden içmez yahut bir avuç su içerse, zararı yoktur ve askerimdendir” buyurdu. Tâlût bu tâlimatı, kendisinin hükümdâr olacağını haber veren nebîye (İşmoil aleyhisselâma) gelen vahy-i ilâhîden almıştı.

Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Vakta ki, Tâlût, askeriyle (Kudüs-i şerîften cihâd için) ayrıldı. (Nebînin haber vermesiyle yahut ilhamla askerine) dedi ki: Şüphesiz, Allah sizi bir ırmakla imtihân edicidir. Kim ki ondan (kana kana) içerse, benden (teb’amdan) değildir. Kim ki, ondan içmezse, o bendendir. Eliyle bir avuç içenler müstesna” (onlara müsâde var). (Bakara sûresi: 249) Tâlût ve askeri nehre geldiler. (Bu nehrin, Ürdün ile Filistin arasında olduğu rivâyet edilmektedir.) Ordu, seksenbin kişi idi. Askerin çoğu, (yetmişaltıbin kişi) Tâlût'un tâlimatı haricine çıkarak, istedikleri kadar içtiler. Az bir kısmı (dörtbin kadarı) söz dinledi. Bunların da çoğu firar edince, geride çok az asker kaldı. Bunların sayısının, Eshâb-ı Bedir adedince yâni üçyüzonüç kişi olduğu rivâyet

edilmektedir. Buhârî'nin, Berâ bin Âzib'den (radıyallahü anh) bildirdiğine göre, Tâlût'un ordusunda su içmekte veya ancak bir avuç içmekte itâat edenlerin sayısı, Eshâb-ı Bedir sayısına denk idi. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Bedir günü Eshâb-ı kirâmına; “Bu gün siz, Tâlût'un (söz dinleyen) eshâbı adedincesiniz. Onlar mü’min idiler” buyurdu. Emri dinlemeyip nehirden içenlerin; içtikçe dudakları karardı, susuzlukları arttı, kendilerini korku kapladı, hareket etmeye kuvvetleri kalmayıp, nehir kenarında halsiz kaldılar. Bir kısmı geri döndü. Emri dinleyenlerin aldıkları su, ihtiyaçlarını gördü, îmânları kuvvetlendi. Bu hâlden dolayı Allahü teâlâ onlara güç verdi. Kur'ân-ı kerîmde, bu husûs meâlen şöyle bildirilmektedir: “Derken (ırmağa varır varmaz) içlerinden çok azı müstesna, ondan (nehirden) bol bol içtiler. Nihâyet o (Tâlût) ve maiyetindeki, inanan az sayıdaki kimseler, onu (ırmağı) geçtiler. (Beri yanda kalanlar) dediler ki: Bu gün bizim Câlût'a ve ordusuna karşı (duracak) tâkâtimiz yoktur. (Âhırette) muhakkak Allahü teâlâya kavuşacaklarını bilenler (ve itâatle ırmağı geçenler) ise dediler ki: Nice az bir topluluk, daha çok bir topluluğa, Allah'ın izniyle (kaza ve irâdesiyle) galebe etmiştir. Allah sabır (ve sebât) edenlerle beraberdir.” (Bakara sûresi: 249)

Nihâyet iki ordu karşı karşıya geldi. Tâlût'un ordusunda, er olarak savaşa katılan onsekiz yaşında genç bir yiğit vardı. İsmi Dâvûd idi. Beydâvî'nin (rahmetullahi aleyh) bildirdiğine göre, Dâvûd aleyhisselâm, pederi Eyşâ ve onüç birâderi ile Tâlût'un askeri arasında bulunuyordu. Rivâyete göre; bunların en küçüğü Dâvûd (aleyhisselâm) olup, önceleri koyun güderdi. Mesleği gereği, sapan taşı atmada pek hünerli ve çok cesur bir yiğitti. Yaşından umulmayan bir cesâret ve çevikliğe sâhipti. Günün birinde babasına; “Sapanımla, tam bir isabet üzere attığım her taş ile hedefi vurup yere düşürüyorum”, başka bir gün; “Bir arslan yakalayıp üstüne bindim korkmadım”, başka bir gün de; “Ben dağlar arasında yol alırken tesbîh okuyorum, istisnasız bütün dağlar, taşlar da benimle birlikte tesbîh ediyor” dedi. Bunun üzerine babası; “Sana müjdeler olsun. Bu, Allahü teâlânın sana verdiği bir hayır işâretidir” buyurdu.

Bir gün, Dâvûd aleyhisselâm yolda giderken, üç taşa rast geldi. Taşlar dile gelip; “Ey Dâvûd! Bizleri yanına al, sen bizimle Câlût'u öldüreceksin”

dediler. Dâvûd aleyhisselâm, onları torbasına koydu. Sonra bunların hepsi tek bir taş oldu. Hazret-i Dâvûd'un sesi çok güzeldi. “Bu gün dahi, Dâvûdî ses tabiri kullanılmaktadır.” Sesi çok güzel olduğu için, devlet reîsi Tâlût'un huzûruna çıkarıldı. Tâlût onu, kendisine nedîm yaptı. Dâvûd aleyhisselâm, gün geçtikçe şöhret kazandı. Sonra da, Tâlût'un Amâlika kavmine karşı hazırladığı orduya katıldı. Harp başlamadan önce, Tâlût fermân edip; Câlût'u öldürene kızını vereceğini ve memleketin her tarafında onun mührünü geçerli kılacağını îlân etti. Sonra yardım için Allahü teâlâya duâ ve niyazda bulundular. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Onlar (Tâlût'a itâat eden mü’minler), Câlût ile askerlerine karşı (savaş) için) çıktıkları zaman, (niyaz edip) dediler ki: Ey Rabbimiz! üzerimize (yağmur gibi) sabır yağdır. (Düşmanlarımızın kalblerine korku vererek ve kalplerimizi kuvvetlendirerek) ayaklarımıza sebât ver. (Er meydanında kaydırma. Puta tapan) bu kâfirler gürûhuna karşı bize yardım et.” (Bakara sûresi: 250) Bu âyet-i kerîmede; düşman üstüne giden askerin, Allahü teâlâya yalvarıp, kalpten yardım istemesinin lâzım olduğuna işâret edilmektedir. Harpte üç şey lâzımdır. Bunlar; görülecek zorluklara sabretmek, harp aletleriyle müdâfâa ve sebât, bir de Allahü teâlânın yardımının geleceğine inanmaktır.

Câlût, zamanın harp usûlüne göre, karşısında savaşacak bir er diledi. Herkes Câlût'un heybetinden korkuyordu. Zirâ o, iri vücutlu, harp san’atını bilen biri idi. Bu sırada, Dâvûd aleyhisselâm belinde sapanı, sırtında torbası ve elinde asâsı ile ortaya çıktı. Onunla dövüşmek istediğini söyledi. Herkes bu hâle şaştı. Câlût, Davut aleyhisselâmı görünce; “Ey Hakîr! Niçin geldin?” diye sordu. Dâvûd aleyhisselâm; “Seninle cenk etmek için” dedi. Câlût, alay edip; “Benimle nasıl cenk edersin? Savaşmaya bir kılıcın bile yok” dedi ve güldü. Dâvûd aleyhisselâm, sapanı belinden çıkardı, elini torbaya sokup, daha önceden hazırladığı bir taşı çıkardı ve sapana koydu. Câlût gülerek; “Senin taşına karşı kalkana ne lüzum var” dedi. Dâvûd aleyhisselâm tekbir getirip, Allahü teâlânın ismiyle taşı Câlût'a attı. O esnada, yerde ve gökte olan melekler, ağaçlar, taşlar, hayvanlar, kuşlar da tekbir getirdiler. O sadânın heybeti düşmana ulaştı. Kuvvetli bir rüzgâr esip, Câlût'un başındaki tolgasını düşürdü. Taş Câlût'un alnına isabet edince, atından düştü ve öldü. Tâlût'un ordusu, bu hâli görünce coşarak, düşmana hücûmla onları bozup, mağlûb ettiler. Câlût'un askeri dağıldı. Böylece

Allahü teâlâ, Tâlût ve ordusunun duâsını kabûl etti. Onlara sabır ve tahammül verdi. Harpte ayaklarını sabit kıldı. Kâfirlere karşı onlara yardım etti. Tevhid ehli memnun, mesrûr ve muzaffer oldu.

Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Derken (düşmanla karşılaşır karşılaşmaz, Allahü teâlânın izniyle) onları (düşmanlarını) bozguna uğrattılar. (Mü’minlerin arasında bulunan) Dâvûd da, Câlût'u öldürdü. Allah da ona (İşmoil'in (aleyhisselâm) ve Tâlût'un vefâtından sonra) saltanat ve hikmeti (peygamberliği) verdi. Ve daha (kuşların dilini anlamak, zırh yapıp satmak, Zebur'u vermek gibi) dilediği bâzı şeylerden öğretti. Eğer Allah, insanların bir kısmını, diğer bir kısım ile önleyip defetmeseydi, yer (yüzü) muhakkak fesada uğrardı. Fakat Allah, âlemler üzerine ihsân ve rahmet sâhibidir.” (Bakara sûresi: 251)

Yâni, eğer Allahü teâlâ insanların bâzısı ile, mü’min ve itâatkar kulları ile, insanların bâzısını, kâfirleri ve asîleri defetmeseydi; zararlarını ve kötülüklerini gidermeseydi, yeryüzü ve üzerindeki ekinler, nesiller ve yeryüzünü ma’mûr eden şeyler hebâ ve zâyi (yok) olurdu. Fakat Allahü teâlâ, mü’min kulu ile kâfirin, sâlih kulu ile de facir ve fâsıkın zararını defetmektedir. Bunun için Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “Elbette Allahü teâlâ sâlih müslüman ile, komşusu olan yüz evden belâyı def eyler” buyurup, bu âyet-i kerîmeyi okudular. Bu âyet-i kerîme, insanları idâre eden sâlih kimselerin fazîletine, onlarsız âlemin nizâm ve intizama kavuşamayacağına işâret etmektedir.

Tâlût zafere kavuşunca, ganîmet olarak ele geçen şeylerin hepsini yaktırdı. (Çünkü Mûsâ aleyhisselâmın dîninde, ganîmetler yakılırdı.) Sonra ordusu ile Kudüs'e döndü. İşmoil aleyhisselâma varıp, durumu olduğu gibi anlattı. (İşmoil aleyhisselâmın, ordusu içinde olduğuna dâir rivâyetler de vardır.) İşmoil aleyhisselâm, Tâlût'a; “Sen de verdiğin sözü yerine getir” buyurdu. Tâlût da kızını Dâvûd aleyhisselâma verdi. Hâkimiyeti altındaki topraklarda Dâvûd aleyhisselâmın mührünü de geçerli kıldı. İnsanlar, Dâvûd aleyhisselâmın güzel ahlâk ve adâletine yönelip onu sevdiler. Tâlût'un hükümdârlık müddeti, vefâtına kadar kırk yıl sürdü.

Dâvûd aleyhisselâmın hükümdârlığı:

Tâlût'un ölümünden sonra, Dâvûd aleyhisselâm İsrâiloğullarının hükümdârı oldu. İsrâiloğullarının oniki sıptının tamamı Dâvûd aleyhisselâmın hükümdârlığını kabûl ettiler. Bir müddet sonra, cenâb-ı Hak kendisine peygamberlik vazifesi de verdi. Böylece saltanat ile birlikte nübüvvet yükünü de taşıyan ilk peygamber oldu. İsrâiloğullarında peygamberlikle sultânlık ondan önce bir kimsede bulunmamıştı. Peygamber olduğu Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Daha evvel de Nûh'u ve onun neslinden Dâvûd'u, Süleymân'ı, Eyyûb'u, Yûsuf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u (aleyhimüsselâm) hidâyete (nübüvvete) kavuşturduk. Biz, ihsân sâhiplerini işte böyle mükafatlandırırız.” (En’âm sûresi: 84)

Dâvûd aleyhisselâm, peygamber ve hükümdâr olarak, İsrâiloğullarını, Allahü teâlâyı tanımaya ve O'na kulluk yapmaya çağırdı. Ömrü boyunca insanlar arasında adâletle hükmetti. Kur'ân-ı kerîmde meâlen; “O'nun mülkünü de kuvvetlendirdik. Ona hikmet (peygamberlik, Zebur, kâmil bir ilim ve amel) ve fasl-ı hitâb (Hakk'ı bâtıldan ayırt etmek sûretiyle dâvâları halletmek ve görüşte isabet, kemâlât-ı belâgat yâni güzel hitâb) verdik.” buyruldu. (Sâd sûresi: 20)

“Ey Dâvûd! Biz seni yeryüzünde bir halîfe yaptık. (Yâhud geçen peygamberlere halef kıldık.) O hâlde insanlar arasında hak (ve adâlet) ile hükmet. (Hükmünde nefsinin) hevasına (hevesine) tâbi olma ki, bu, seni Allah yolundan saptırır. Çünkü, Allah yolundan sapanlara, hesap gününü unuttukları için pek çetin bir azâb vardır.” (Sâd sûresi: 26)

Dâvûd aleyhisselâm, kendisine gelen vahiy icâbı, halk arasındaki hükmünde şâhid ve yemin ile hükmeyledi. Mülkü kuvvetlendi. Heybeti halkı öyle kapladı ki, yalnız kalınca bile dîne ve akla uymayan herhangi bir şeyi konuşmaktan korkarlardı.

Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâmın mülkünü (saltanatını) kuvvetlendirince, bütün halk onun emrine itâat etti. Âlimlerin bildirdiğine göre, mülkünün kuvvetlenmesi şöyle oldu: Bir gün, kendisine bir kişi geldi. Başka bir

şahsın, öküzünü zorla elinden alıp gasbettiğini söyledi. Onu dava etti. Dâvûd aleyhisselâm dâvâlıyı huzûruna çağırttı. Dâvâlı; “Böyle bir işin aslı yoktur. Ben kimsenin öküzünü gasbetmedim” dedi. Dâvâcı olan kişinin de hiç bir şâhidi yoktu. Dâvûd aleyhisselâm olayı araştırdı. Hiç bir delil bulamadı. Gece olunca bir rüyâ gördü. Rüyâsında, Allahü teâlâ tarafından dâvâlının öldürülmesi hazret-i Dâvûd'a emredildi. Bu emir üç defâ tekrarlandı. Hazret-i Dâvûd, ertesi sabah dâvâlıyı huzûruna çağırttı. Allahü teâlânın emrini ona bildirdi. Adam şaşırdı ve karara îtirâz etti. Delilsiz ve şâhidsiz bir insanın öldürülemeyeceğini söyledi. Dâvûd aleyhisselâm ise, kararın kesin olduğunu, çünkü Allahü teâlâdan vahiy aldığını açıkladı. Zirâ peygamberlerin rüyâsı vahy idi. Kendisi için bir kurtuluş ümidi kalmadığını anlayan dâvâlı, başka bir suçunu îtirâf etti ve; “Ey Allah'ın peygamberi! Daha önce şu iddia sâhibinin babasını öldürmüştüm. Ortada hiç bir şâhid de yoktu. Benim öldürülmemi Allah bunun için emretmiştir” dedi. Bu îtirâf üzerine o kişiye kısas tatbik edildi. Bu hâdise, bütün İsrâiloğulları üzerinde büyük bir tesir meydana getirdi. Bundan sonra hiç kimse şeriatın dışına çıkmağa cesâret edemedi. Çünkü onlar ıssız yerlerde bile suç işleseler, Allahü teâlânın bildirmesi ile Dâvûd aleyhisselâmın kendilerini yakalayacağı inancında idiler. Böylece, Dâvûd aleyhisselâmın hükümeti kuvvetlendi. Herkes onun emri haricinde bir şey yapamaz hâle geldi. Zamanın en kuvvetli devleti, Dâvûd aleyhisselâmın devleti oldu.

Dâvûd aleyhisselâm, bir gün ibâdet eder, bir gün kavminin hukûki mes’elelerini karara bağlar, bir gün halka vâz ü nasîhatte bulunur, bir gün de kendi şahsi işlerini yapardı. Böylece vaktini dörde ayırmıştı.

İbadet gününde, mihrabın bütün kapılarının kapatılmasını ve kimsenin yanına bırakılmamasını emrederdi. Fakat, Dâvûd aleyhisselâm ibâdetle meşgûl olduğu günlerden bir gün, iki adam gelerek ansızın Dâvûd aleyhisselâmın önünde peydâ oluverdiler. Dâvûd aleyhisselâm ürpererek onlara; “Benden ne istiyorsunuz? Yoksa sizler bu gün benim ibâdet günüm olduğunu, icra ve karar günüm olmadığını bilmiyor musunuz?” dedi. Onlar; “Tabi biliyoruz. Ancak adâletin tatili olmaz. Bizim aramızda bir sürtüşmemiz var. Senin, ikimizin arasını bulacak bir hüküm vermen için buralara geldik” dediler, Dâvûd aleyhisselâm; “Pekâla, buyrun bakalım” dedi. Onlardan birisi; “Mes’elemiz şundan ibârettir. Kardeşimin

doksandokuz koyunu var. Benimse bir tane. Böyle olduğu hâlde kardeşim benden bu bir koyunu da almak istiyor” dedi.

İşi çabuk bitirmek isteyen Dâvûd aleyhisselâm; “Kardeşin senden o bir koyunu da almak istediği için sana zulmetmektedir. Allahü teâlâya îmânı olmayan insanların bir kısmı, işte böyle zulüm yapmaktadırlar. İyi insan da pek az bulunmaktadır” dedi.

Dâvûd aleyhisselâmın cevâbı üzerine, onlar güldüler ve en kısa zamanda oradan ayrıldılar. Bir müddet sonra, Dâvûd aleyhisselâm, çok kısa bir sürede karar vermiş olduğunu farketti. Halbuki öbür kişiye de bunun sebebini sorması gerekirdi. Bu tavrın kadılık (hâkimlik) kanunlarına uygun olmadığını düşündü. Çünkü, ikinci kişinin de haklı olabileceği ve Rabbinin de kendisini adâleti icra ederken imtihân etmiş olması mümkündü. Bu hâdise üzerine Dâvûd aleyhisselâm, Allahü teâlâdan affetmesini dileyerek, kendi kendine; bundan sonra hüküm verirken acele etmeyeceğine, doğrulukla hüküm vereceğine, kararını delilleriyle ortaya koyacağına dâir söz verdi. Bu hâdiseden sonra kırk gün kırk gece ağladı. Başını secdeden kaldırmadı. Gözlerinin yaşı secde yerini ıslattı. Sonra Allahü teâlâdan hitâb gelip; “Affeyledim!” buyruldu. Dâvûd aleyhisselâmın bundan sonraki ömrü, üzüntü ve keder ile geçti. Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde meâlen söyle bildirilmektedir: “Sana o dâvâcıların haberi geldi mi? Hani onlar duvardan mihraba (mescide) tırmanmışlardı. O vakit Dâvûd'un (aleyhisselâm) karşısına girivermişlerdi de o, bunlardan telâşa düşmüştü. Korkma, dediler. Biz iki dâvâcıyız. Birimiz, ötekine (hakkına) tecâvüz etti. Şimdi sen, aramızda adâletle hükmet. Aşırı gitme. Bize doğru yolu göster. (İçlerinden biri); “Şu benim birâderimdir (din kardeşimdir. Yâhud şerîkimdir. Yâhud arkadaşımdır.) Onun, doksan dokuz dişi koyunu var. Benim ise bir tek dişi koyunum var. Böyle iken; “Onu bana ver de bakayım” dedi ve mücâdelede beni yendi. Dâvûd (aleyhisselâm) dâvâcıya dedi ki: Muhakkak o, senin dişi koyununu, kendi dişi koyunlarına katmak istemesiyle sana zulmetmiştir. Muhakkak (mallarını birbirine) katıp karıştıran (ortak) ların çoğu mutlaka birbirine haksızlık eder. Îmân edip de güzel amel (ve hareket) lerde bulunanlar müstesna. (Fakat) bunlar da ne kadar azdır. Dâvûd (aleyhisselâm) anladı ki, biz onu imtihân ettik, (zellesine yâni hükümde acele ettiğine agâh ettik.) Bunun üzerine o Rabbinden (zellesinin)

mağfiretini isteyerek rükû ile secdeye kapandı ve (tevbe ile) Allah'a döndü.” (Sâd sûresi: 21-24)

İmâm-ı Şafiî’den (rahmetullahi aleyh) bildirildi ki: Amcam Muhammed bin Ali bana anlattı ve dedi ki: “Abbâsî halîfelerinden Ebû Ca’fer Mansûr'un sohbetinde bulunuyordum. Mecliste İbn-i Ebî Züeyb de vardı. Bu çok oruç tutan, dâimâ hakkı söyleyen, kimseden çekinmeyen bir zât idi. Halîfeye nasîhatleri arasında dedi ki: “Ey mü’minlerin emîri! Allahü teâlâ Dâvûd aleyhisselâma buyurdu ki: “Ey Dâvûd! Huzûruna iki hasım çıkar ve bunlardan birisine gönlünün meyli olursa, sakın hak bunun olsa da hasmını yense diye gönlünden geçmesin. Ey Dâvûd! Ben, peygamberlerimi insanlara deve güden çobanlar gibi gönderdim. Çünkü onlar, Hakk'a riâyetle insanları sevk ve idâreyi bilirler. Onların vazifesi, sürülerini görüp gözetmek ve zayıf olanı su ve otlağa kavuşturmaktır.”

Eshâb-ı Sebt:

Mısır'la, Medîne-i münevvere arasında Kızıldeniz kenarında, İyle yahut Medyen yahut Taberîyye şehrinin halkı, yetmişbin kişi olup, İsrâiloğullarından idiler. Onlar, balık avlamak ve satmakla geçinirlerdi. Cenâb-ı Hak, Cumartesi günü balık avından onları men etti. Cumartesi günü, Mûsâ aleyhisselâmın dîninde ibâdetten başka her iş haram olduğundan, balık avlamaya kimse cesâret edemezdi. Onlar da Cumartesi günü avlanmamak üzere nebîleri Dâvûd aleyhisselâma söz verdiler. İsrâiloğulları, Cumartesi'ye riâyet edip balık avlamamakla emrolundukları hâlde, şeytan onlara; “Siz balığın avından nehyolunmadınız, eklinden (yemesinden) nehyolundunuz” diyerek kalplerine vesvese verdi. Böylece bir kısmı Cumartesi'nin tâzimini ihlal ve balık avlamakla ilâhî yasağa muhâlefet ettiler. Cumartesi günü, Allahü teâlânın hikmeti ile su yüzü balıkla dolar, diğer günler ise görünmezlerdi. Bu durum onlar için bir imtihân idi. Binaenaleyh, ilâhî emre uyarak imtihânı kazanmak mümkün iken, aksini yapmakla azâba koştular.

Tefsîr-i Hazin’de bildirildiği üzere; Eshâb-ı Sebt, üç fırka oldu. Birinci fırka; Allahü teâlânın emrine karşı gelip Cumartesi günü balık avlarlar, yerler, satarlar, hattâ sahilin kenarına havuzlar yaparak, Cumartesi günü balıklar içine dolunca, ağzını kaparlar, Pazar günü o balıkları toplarlardı. Yasaklandıkları bu iş üzerinde ısrâr ederler, hîlelerini örtmek isterlerdi. Bunlar daha da ileri giderek, Cumartesi'nin haramlığı kalktı derlerdi. İkinci fırka; bunların hâline sükut eder, balık avlama günâhını işlemezlerdi. Üçüncü fırka; günâhı işlemedikleri gibi, günâhı işleyenlere vâz ü nasîhat eder ve Allahü teâlânın yasak ettiği şeylerden men etmeye çalışırlardı. Sükût edip balık avlama günâhını işlemeyen, emr-i maruf ve nehy-i anil münkerde bulunmayanlar bunlara; “Helak olacak veyahut azâb görecek bir kavme niçin vâzeder ve kendinizi yorarsınız, emeğinize yazıktır” derlerdi. Nâsîhat etmekten geri durmayanlar da; “Cenâb-ı Hakk'ın huzûrunda mâzur olmak için iyiliği emreder, haram ve günâhlardan nehyederiz” diye cevap verirlerdi.

Tefsîr âlimleri bildirdi ki: Nâsîhat edip emr-i bil maruf ve nehy-i anil münkerde bulunanlar isyân içinde olanların herhangi bir azâba uğrayacaklarını düşünerek, âsî ve bozguncularla kendileri arasına bir duvar çektiler. Yerlerini ayırıp, başka bir kapıdan işlediler ve onlara karışmadılar. Bir gün asîlerin dışarı çıkmadığını görünce, merâkla gidip baktılar. Bir gecede Hakk'ın gadabı ile hepsinin maymun; yahut gençlerinin maymun, yaslılarının hınzır (domuz) sûretinde olduğunu gördüler. Bunlar, kâfir olup maymun sûretine çevrilen akrabâlarını tanıyamadılar. Lâkin maymunlar akrabâlarını tanıyıp, yanlarına gelerek elbiselerini kokladılar ve ağlaştılar. Mü’minlerin; “Biz size, Allahü teâlânın emrini gözetin, haram ve günâh işlerden vazgeçin demedik mi?” sözlerine de, yalnız başlarıyla cevap verip, tasdik ettiler ve üç gün sonra öldüler. Mü’minler ise helâk olmaktan kurtuldular. Arais’de; “Kâfir olup hayvan şekline çevrilen onikibin kişi şehirden çıktı. Sahrada şaşkın şaşkın dolaşıp üç gün sonra hepsi öldü. Hak teâlâ rüzgârla yağmur gönderip, leşlerini deryâya bıraktı” diye bildirilmektedir. Meâlim-üt-Tenzîl’de; Avlanmayıp, lâkin avlayanları da men ve nehy etmeyip susanlar da, birlikte şekil değiştirdiler denmektedir.

Kur'ân-ı kerîmde bu husûs meâlen şöyle bildirilmektedir: “(Habîbim!) Onlara (yahudilere) denizin yakınındaki (sahildeki) o kasabayı (onun hâlini

ve ahâlisinin başına gelenleri) sor. Hani onlar Cumartesi gününün hürmetini ihlal ederek haddi aşmışlardı. Çünkü, Cumartesi tatili yaptıkları gün, balıklar akın akın meydana çıkarak yanlarına geliyordu. Cumartesi tatili yapmayacakları gün ise gelmiyordu. İşte biz, itâatten çıkmakta olduklarından dolayı, kendilerini böylece imtihân ediyorduk. İçlerinden bir tâife (ki, bu kötü ameli işlemez ve işleyeni de men etmezdi. Bunlar o nehy edenlere); Allah'ın kendilerini (dünyâda) helâk edeceği veya (ahirette) şiddetli bir azâb ile cezâlandıracağı bir kavme ne diye nasîhat veriyorsunuz? dediği zaman, onlar da (o nasîhat edenler de); Bizim nasîhatimiz, Rabbimizin yasak ettiğini beyân etmek, üzerimize vâcib olmakla Allah indinde mâzur olmamız içindir. Umulur ki, onlar korkup günâhı terk ederler demişlerdi. Vakta ki onlar (masiyet işleyenler), nasîhati unuttular (kabul etmediler). Biz de kötülükten vazgeçirmekte sebât edenleri selâmete çıkardık. Zulmedenleri ise, yapmakta oldukları fısklar yüzünden, şiddetti bir azâb ile yakaladık. Bu sûretle, onlar serkeşlik ederek yasak edileni yapmakta ısrâr edince, kendilerine rahmetten uzak olduğunuz hâlde, hor ve zelîl maymunlar olun dedik.” (A’râf sûresi: 163-166)

“(Ey İsrâiloğulları!) Muhakkak siz, (seleflerinizden) Cumartesi günü hadd-i tecâvüz edenlerin hâlini bilirsiniz. Biz onlara dedik ki; Zelîl ve hakîr maymunlar olun! (Üç gün sonra da helâk oldular.) Binaenaleyh onu, hem önündekilere (o zaman hazır olanlara), hem ardındakilere (sonradan geleceklere), ibret verici cezâ ve (müminlerden) takvâya erenlere de bir öğüt yaptık.” (Bakara sûresi: 65, 66)

“Ey kendilerine kitap verilenler (Tevrât verilen yahudiler!) Sizinle olan (Tevrât'ı) tasdik edici olmak üzere indirdiğimize (Kur'ân-ı kerîme); biz bir takım yüzleri silip ve belirsiz edip de enselerine çevirmezden, Yâhud Eshâb-ı Sebt'e ettiğimiz lânet gibi kendilerini de lânetlemezden evvel îmân edin. Allahü teâlâ emir ve vâdini hüküm ve kazâsını infaz edicidir.” (Nisâ sûresi: 47)

“İsrâiloğullarından olup da küfredenlere (yani Eshâb-ı Sebt'e ve Eshâb-ı Mâide'ye), Dâvûd'un da, Meryem oğlu Îsâ'nın da (aleyhimesselâm) diliyle lânet olunmuştur. (Eshâb-ı Sebt maymun sûretine, Eshâb-ı Mâide de hınzır sûretine çevrildi.) İşte bu, lânet olanların isyân etmeleri ve ifrâta sapmaları

sebebiyle oldu. Onlar, işledikleri herhangi fenâlıktan, birbirini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Hakikat, yapmakta devam ettikleri şey ne kötü idi." (Mâide sûresi: 78, 79)

Beyt-ül-Makdis'in inşası ve Dâvûd'un (aleyhisselâm) vefâtı:

Dâvûd aleyhisselâmın hükümdârlığı zamanında, ortalığı kasıp kavuran bir taun (vebâ) salgını görüldü. O da halkını alıp Beyt-ül-Makdis'in bulunduğu yere geldi. Melekler buradan göğe yükselirlerdi. Dâvûd aleyhisselâm, bu hâli gördüğü için, oraya duâ etmek üzere gelmişti. Kayanın bulunduğu yere gelince, hastalığın kaldırılması için Allahü teâlâya yalvardı. Daha sonra burada, Mescid-i Aksâ adı ile Kur'ân-ı kerîmde bildirilen büyük bir mescidin inşasını başlattı. Mescidin inşasına, hükümdârlığının onbirinci yılında başlamıştı. Bizzat Dâvûd aleyhisselâm ve bütün âlim ve önde gelenler, şevk ve iftiharla sırtlarında taş getirip, elleriyle binâ etmeye gayret ve itinâ ederlerdi. Bina bir adam boyu olunca; "Bu işin tamamlanması oğlun Süleymân'a müyesser olur" diye ilâhî vahy geldi. Bunun üzerine, binâ için hazırladığı altın ve gümüşleri hazret-i Süleymân'a verdi. Mescidin yapılıp bitirilmesi işini de vasiyet etti.

Dâvûd aleyhisselâm, gayretli idi. Her gece, kapılar kapandıktan sonra ibâdet etmeye koyulurdu. Bir yere gidince, evinin kapısını mutlaka kilitlerdi. Bir gün, âdet-i üzere çıkıp, evine gelince, kapıyı açıp içeri girdi. İçeride bir yabancı gördü. "Sen kimsin?" dedi. O; "Yeryüzü sultânlarından korkmayan ve girmek istediği yerden onu hiç bir şeyin men edemediği kimseyim" dedi. Dâvûd aleyhisselâm; "Vallahi sen ancak ölüm meleğisin" dedi. O da; "Evet" diye karşılık verdi. Dâvûd aleyhisselâm ona; "Bana ölüme hazırlanmam için ne diye haberci göndermedin?" dedi. Melek; "Sana pek çok haberci geldi. Baban, kardeşin, komşun ve tanıdıkların nerededir?" dedi. Dâvûd aleyhisselâm; "Vefât ettiler" deyince. Melek; "Bütün bunlar, benim sana gönderdiğim habercilerdi. Çünkü sen de onlar gibi ölecektin" dedi ve Dâvûd aleyhisselâmın da müsaadesini alarak rûhunu kabzetti (aldı).

O vefât edince, Allahü teâlâ mülkünü, ilmini ve peygamberliğini oğlu Süleymân'a aleyhisselâm mîras bıraktı. Dâvûd aleyhisselâm, vefât ettiğinde yüz yaşında idi. Hayatında kırk sene saltanat sürmüştür.

(Bu gün elde bulunan muharref Tevrât ve İncîl'de, hazret-i Dâvûd'un maiyetinde bulunan Urya adlı bir subayın, Betsabe (Bathseba) adlı karısı ile macerası diyerek yazılı olan çirkin hikaye doğru değildir. Hazret-i Ali (radıyallahü anh), bu yanlış ve çirkin hikayeyi anlatanlara yüzaltmış değnek vuracağını bildirmiştir. Kur'ân-ı kerîmde hazret-i Dâvûd'un dâimâ Allah'tan çok korktuğu, kendisine ilim ve hakkı bâtıldan tefrik eden (ayıran) kuvvet verildiği bildirilmiştir. Bu hâdisenin Tevrât'a ve İncîl'e sonradan ilave edildiği ve uydurma olduğu husûsunda bütün İslâm âlimleri ittifâk (söz birliği) etmişlerdir.)

Mûcizeleri ve husûsiyetleri:

Cenâb-ı Hak, Dâvûd aleyhisselâma büyük teveccüh gösterip, pek çok mûcize ve husûsiyetler verdi. Bunlardan bâzıları şunlardır:

1- Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâm hakkında; "Kulumuz Dâvûd" buyurdu. Bu ilâhî hitâb, onun şerefinin, derecesinin üstünlüğünü göstermektedir.

2- Dâvûd aleyhisselâm, bütün işlerinde sâdece Allahü teâlânın rızâsını gözetir, O'na yönelirdi.

3- Cenâb-ı Hak; dağları, taşları, kuşları onun emrine verdi. Zebur'u okumaya başladığı zaman; kuşlar, havadan ağaçlara iner, hep birlikte, okunan Zebur'u tekrar ederlerdi. İbn-i Abbâs (radıyallahü anh) buyururdu ki: "Dâvûd aleyhisselâm tesbîh okuduğunda (Allahü teâlâyı zikrettiğinde), dağlar da onunla birlikte tesbîh eder, kuşlar toplanır, beraberce tesbîh okurlardı. Bu, mûcize idi. Kur'ân-ı kerîmde bu husûs şöyle bildirilmektedir:

"...Ey dağlar ve kuşlar! Dâvûd (aleyhisselâm) tesbîh edince, siz de onu tekrar ediniz..." (Sebe' sûsesi: 10)

“Doğrusu biz, akşam-sabah onunla tesbîh eden dağları ve kuşları, onun emrine vermiştik.” (Sâd sûresi: 18)

“(Her yandan ona doğru) toplanıp gelen kuşları da emrine verdik. (Gerek o dağlardan, gerek bu kuşlardan) her biri, (itaat ederek) onunla tesbîh ederdi. (Sâd sûresi: 19)

“Dağları ve kuşları, Dâvûd (aleyhisselâm) ile birlikte tesbîh etmek üzere emrine vermiştik. (Bütün bunları) yapanlar bizdik.” (Enbiyâ sûresi: 79)

4- Mantık-ut Tayr'ı (kuşların dilini) bilirdi. Kur'ân-ı kerîmde meâlen; “Süleymân (aleyhisselâm, babası) Dâvûd'a (aleyhisselâm nübüvvet, ilim ve mülküne) vâris oldu. (ve Süleymân aleyhisselâm) dedi ki: Ey insanlar! Bize kuşların dili öğretildi.” buyruldu. (Neml sûresi: 16)

Fahreddîn-i Razî (rahmetullahi aleyh) bildirdi ki: “Buradaki murâd, kuşların maksatlarını, arzularını anlamasıdır.”

5- Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâma demiri hamur yapacak bir kudret verdi. Demire istediği şekli verebilmesinin ayrı bir özelliği vardı. Ateşe sokmadan ve dövmeden demire, mum gibi, istediği biçimi verirdi. Bu hâl ona verilen bir mûcize idi. Kur'ân-ı kerîmde bu husûs şöyle bildirilmektedir:

“...Biz ona demiri (bal mumu gibi) yumuşattık.” (Sebe’ sûresi: 10)

6- Demirden zırh yapıp satar, elinin emeğiyle geçinir, devlet hazînesinden bir şey almazdı. Cenâb-ı Hak, Dâvûd aleyhisselâma zırh yapma san’atını öğrettiğini, Kur'ân-ı erîmde haber vermektedir: “Biz Dâvûd'a (aleyhisselâm) sizin için zırh yapmak san’atını öğrettik.” (Enbiyâ sûresi: 80)

(Dâvûd aleyhisselâma bütün bedeni örtecek) uzun zırhlar yap, onları dokumada intizamı gözet diye emrettik...” (Sebe’ sûresi: 11)

Dâvûd aleyhisselâm, çoğu zaman kıyafet değiştirip şehirde dolaşır, idâreden halkın memnun olup olmadığını araştırır; konuşmalarını gizlice öğrenmeye

çalışırdı. Herkes onu medh-ü senâ eder, memnuniyetlerini bildirirlerdi. Bir gün kıyafet değiştirerek çıkmış, kendisinin gidişi hakkında memleketinde hâsıl olan kanaati soracak birisini aramıştı. Karşısına insan şeklinde bir melek (Cebrâil aleyhisselâm) çıktı. Dâvûd aleyhisselâm onu tanıyamadı. Ona; "Dâvûd'un memleketindeki durumunu nasıl buluyorsun?" dedi. Cebrâil aleyhisselâm; "O, ne iyi kişidir. Yalnız kendisinde bir haslet daha olsa" dedi. Dâvûd aleyhisselâm; "O haslet nedir?" deyince, melek (Cebrâil aleyhisselâm) ona; "İşittim ki o, Beyt-ül maldan (hazineden) geçiniyormuş. Halbuki, kişinin zor zahmet kendi kazancını yemesinden daha üstün bir şey yoktur" dedi. Bunun üzerine Dâvûd aleyhisselâm geri döndü. Cenabı Hak'tan, kendi elinin emeğiyle bir geçim ihsân etmesini niyaz etti. Allahü teâlâ da ona demircilik san'atını öğretti. Artık o, zırh yapıp, satıyor ve bununla geçiniyordu. Zırh yapma sayesinde maişeti bollaştı. Hazret-i Dâvûd fakir ve düşkünlere sadaka verir, malının üçte birini müslümanların işleri için sarfederdi. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Dâvûd aleyhisselâmı elinin kazancıyla geçinmesinden dolayı medhetti.

Buhârî'deki bir Hadîs-i şerîfte buyuruldu ki: "İnsanın yediklerinin en hayırlısı, iyisi, bileği ile kazanıp yediğidir. Allahü teâlânın peygamberi Dâvûd (aleyhisselâm) elinin emeği ile kazanıp yerdi."

7- Saltanatı heybetli olup, devleti, zamanının en kuvvetli devleti idi.

8- Kendisine ilim, hikmet ve fasl-ı hitâb verildi. Ahmed bin Muhammed el-Gaznevî, ilim öğrenmenin fazîleti hakkında buyuruyor ki: "Îmân bilgilerinden sonra ilimlerin en güzeli ve en üstünü, fıkıh ilmidir. Allahü teâlâ Bakara sûresi: 269. âyet-i kerîmesinde meâlen buyuruyor ki: "Hak teâlâ, dilediği kimseye hikmet ihsân eder. Kime hikmet verilmişse, muhakkak ona çok hayır verilmiştir. Bu âyet ve öğütleri, ancak kâmil akıl sâhipleri anlar." Kelbî (radıyallahü anh), buradaki hikmetin, fıkıh ilmi olduğunu bildirmiştir. Neml sûresi 15. âyet-i kerîmesinde meâlen buyruldu ki: "Biz, Dâvûd ve Süleymân'a (aleyhimesselâm hüküm ve kazâya dair) ilim verdik. Onlar da; Allahü teâlâya hamdolsun ki, (nübüvvet, kitap ve sair ilimler ve hikmetle) bizi (kendilerine bu hasletlerin verilmediği) mü'minlerin çoğu üzerine üstün kıldı dediler."

Tibyan tefsîrinde bildirildiğine göre, bu âyet-i kerîme; ilmin şerefinin, diğer bir çok nîmetlerden üstün olduğuna işârettir. Kendilerine ilim verilenler, diğer mü'minlerin çoğundan fazîletli olurlar.

Tefsîr âlimleri, hikmetten murâdın; peygamberlik, reyinde isabet, Zebur, kâmil bir ilim ve amel olduğunu söylemişlerdir. Fasl-ı hitâbdan murâdın ise, hakkı bâtıldan ayırarak dâvâları halletmek, reyde isabet ve üstün belâgatla hitâb etmek olduğunu belirtmişlerdir.

9- Dâvûd aleyhisselâma, o vakte kadar diğer peygamberlere verilenlerden ayrı ve fazla olarak fadl verilmiştir. Kur'ân-ı kerîmde Sebe' sûresi 10. âyet-i kerîmesinde meâlen; "Biz Dâvûd'a (aleyhisselâm) tarafımızdan diğer peygamberler ve diğer insanlar üzerine bir fadl (imtiyaz) verdik" buyruldu. Âlimler, fadldan murâdın, peygamberlik, kitap (Zebur), mülk, güzel ses, demiri hamur gibi yoğurma ve diğer bir çok meziyetler olduğunu bildirdiler.

10- Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâma Zebur'u verdi. Cenâb-ı Hak fazîletin, din ve ilimle olup, malla olmadığına işâret ederek meâlen; "Biz Dâvûd'a (aleyhisselâm) Zebur'u verdik." (İsrâ sûresi: 55) buyurdu ve onun fazîletini bildirdi. Hazret-i Dâvûd'un sesi çok güzel olup, gönülleri cezbederdi. Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle buyruldu: "Dâvûd'a da (aleyhisselâm) Zebur'u verdik." (İsrâ sûresi: 55) "Dâvûd'a (aleyhisselâm) Zebur verdiğimiz gibi, (Habîbim) şüphesiz sana da vahyettik." (Nisâ sûresi: 163) "Tevrât'dan sonra Zebur'da da yazmışızdır ki, arza (Cennet'e ancak) sâlih kullarım mîrasçı olur." (Enbiyâ sûresi: 105)

Zebur, manzum olup İbranî dili üzere idi. Meşhûr dört kitabın biri olup, Tevrât'dan sonra indirilmiştir. Vâz ve nasîhat şeklinde olup, Tevrât'ı kuvvetlendirir, açıklar. Onunla amel etmeğe çağırdığından, Tevrât'ı nesh etmedi, yâni hükümlerini yürürlükten kaldırmadı. Ayrı bir şeriat kitabı değildi. Zâten Dâvûd aleyhisselâm da ayrı bir resûl olmayıp, İsrâiloğullarının peygamberlerinden biri idi. Arais'de yazıyor ki: Zebur, İbranî dili üzere inmiştir. Vaaz ve nasîhatleri ihtivâ eder. İçinde helâl ve harama dâir hükümler yoktur.

Zebur, Dâvûd aleyhisselâma Ramazân ayında nâzil oldu. Dâvûd aleyhisselâmın sesi çok güzel, pek yanık ve tatlı idi. Allahü teâlâ hiç bir kuluna böyle bir ses ihsân etmemişti. Zebur'u, Dâvûd aleyhisselâmdan dinleyenler hayran, şaşkın kalıp, pek çok kimse kendinden geçer, düşerdi. Zebur okumağa kalkınca, ardında Benî İsrâil'in âlimleri, arkalarında diğer insanlar, cinler de insanların arkalarında dururdu. Daha arkada ehlî hayvanlar, en sonra yırtıcı hayvanlar durur; kuşlar da üzerine kanat gerip, gölge eder, rüzgâr dinerdi.

Buhârî'deki Hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), bir gün Ebû Muse'l-Eş'arî'yi Kur'ân-ı kerîm okurken dinledi ve; "Gerçekten sana Dâvûd'un (aleyhisselâm) mizmarlarından (güzel ses, ses ahengi) biri verilmiştir" buyurdu. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), bu Hadîs-i şerîfinde, onun sesini Dâvûd aleyhisselâmın sesine benzetti.

Muhammed bin İshak'ın rivâyetine göre; cenâb-ı Hak, Dâvûd aleyhisselâma ihsân ettiği (güzel ve gür) ses gibi, hiç bir kimseye bahşetmemiştir. O, Zebur'u okurken, bütün vahşi hayvanlar boyunlarını eğerek etrâfında toplanırlar ve sesini dinlerlerdi. Beydâvî'de de; O Zebur'u okuduğu zaman; insanlar, cinler, vahşî hayvanlar etrâfında halka olur, dinlerlerdi şeklinde bildirilmektedir.

Dâvûd aleyhisselâmın mübârek hançeresinden, yetmişiki türlü sedâ (ses) işitilirdi. Vehb (radıyallahü anh) bildirdi ki: Zebur'u okudukta etrâfına yırtıcı ve yırtıcı olmayan hayvanlar ile kuşlar toplanırlar, aslâ birbirlerine zarar vermezlerdi. Bütün mahlûkât onun emrine verilmişti. Kuşlar, cinler, insanlar emrini dinlerlerdi. Mel'ûn iblis bu hâli kıskanıp hased etti. Şeytanlarını yanına toplayıp, onlara; "Halkın gönlünü Dâvûd'a (aleyhisselâm) bağlılıktan ayırıp, aralarına nefret sokmak için ne çâre düşünürsünüz" dedi. Şeytanlar; "Ey babamız! Bu fitneleri sen bizden daha iyi bilirsin" dediler. O zaman iblis; "Dâvûd'un (aleyhisselâm) sedâsına benzer bir ses bulmalı. Oyun ve çalgı aletlerini çalıp, onunkine benzetelim" dedi. Sonra da şeytanlar, oyun ve çalgı aletleriyle halkı saptırmaya çalıştılar.

Ebû Hüreyre'nin (radıyallahü anh) bildirdiği Hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Dâvûd'a (aleyhisselâm kendisine vahy olunan Zebur'u) okumak kolaylaştırıldı. Dâvûd aleyhisselâm kendisini (ve maiyetinin) binek hayvanlarının (sefere) hazırlanmasını emrederdi ve atlar eğerlenirdi. Ve bunlar eğerlenmezden evvel Zebur'u okurdu (hatmederdi).” Yine; “Dâvûd (aleyhisselâm) kendi elinin emeğinden yerdi” buyruldu.

11- Yırtıcı hayvanlar, hazret-i Dâvûd'un huzûruna gelip, tam bir bağlılıkla ona hizmet ederlerdi.

12- Dâvûd aleyhisselâmın husûsiyetlerinden biri de, kendisine ihsân edilen nîmetlere şükredip, ihsân sâhibinin hakkına riâyet edici olmasıdır.

Dâvûd aleyhisselâm, Allahü teâlâya şöyle münâcâtta bulundu: “Yâ Rabbî! Âdem aleyhisselâma sayısız ikrâm ve nîmetlerde bulundun. O sana nasıl şükretti?” Allahü teâlâ; “Ey Dâvûd! Âdem (aleyhisselâm) bütün bu ikrâmların benim tarafımdan olduğunu bildi. Bu bilmesini, onun şükrü olarak kabûl ettim” buyurdu.

Rûh-ul Beyân’daki Hadîs-i şerîfte buyruldu ki: “Kıyâmet gününde, bir münâdî şöyle seslenir: “Dikkat ediniz! Muhakkak ki, Dâvûd (aleyhisselâm), abidlerin arasında en fazla şükredendir.”

Şükür: Allahü teâlâya, verdiği nîmetleri ile âsî olmamak, yâni Hakk'ın nîmetini O'nun râzı olmadığı şeylerde kullanmamaktır.

Allahü teâlânın nîmetlerini dile getirmek de şükürdür. Nitekim Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); “İnsanlara teşekkür etmeyen, Allahü teâlâya şükretmiş olmaz. Aza şükretmeyen, çoğa şükretmez. Allahü teâlânın nîmetlerini dile almamız şükür, hiç bahsetmememiz ise nîmete küfürdür. Birlik rahmet, ayrılık azâbdır” buyurdu.

Kul, Allahü teâlânın nîmetlerini düşünür, şükrünü kendine lâzım bilip, “Elhamdülillah” derse, nîmete şükretmiş olur. Şükrün, kısaca târifi, İslâmiyetin emirlerine uymaktır. Kur'ân-ı kerîmde meâlen; “Nimetlerimin

kıymetini bilir, emrettiğim gibi kullanırsanız, onları arttırırım. Kıymetlerini bilmez, bunları beğenmezseniz, elinizden alır, şiddetli azâb ederim” buyruldu. (İbrâhim sûresi: 7)

Şükür, din ve dünyâ nîmetlerinin artmasına sebep olmaktadır. Nimet umûmî olunca, insan bunları görmez ve nîmetin kıymetini bilmez. Bir nîmetin kıymetini, nîmete kavuşmayana sormalıdır. Gençliğin kıymetini yaşlılar, sıhhatin kıymetini hastalar, rahatın kıymetini sıkıntı içinde olanlar, zenginliğin kıymetini fakirler, hayatın kıymetini ölüler bilir. Allahü teâlâ meâlen; “Sizlere, gizli-açık nîmetler verdim” buyuruyor. Açık ve gizli nîmetin ne olduğu hakkında ise Hadîs-i şerîfte şöyle buyrulmaktadır: “Açık nîmet, her uzvu düzgün, güzel yaratılmış olmak; gizli nîmet ise güzel ahlâktır.”

Şükür; kalb, dil ve beden ile olur. Kalbin şükrü îmân etmekle olur. Dilin şükrü, Allahü teâlâyı hatırlayıp söylemektir. Bütün bedenin şükrü ise, namaz kılmak ile yapılmış olur. Ayrıca, kalb ile şükür, herkes için iyilik istemektir. Dil ile şükür, nîmeti değil nîmet sâhibini görerek şükrünü açıkça ifâde edip, “Elhamdülillah” demektir. Beden ile şükür ise, bütün uzuvları, Allahü teâlânın bir nîmeti bilmek ve ne için yaratılmışsa, o işte kullanmaktır.

Nimeti, Allahü teâlânın sevdiği ve istediği işe sarf edince, şükür yapılmış olur. Şükrün îmânla alakası bulunmaktadır. Hadîs-i şerîflerde buyruldu ki: “Kıyâmet günü; Şükredenler ayağa kalksın denir. Allahü teâlâya şükredenlerden başkası kalkmaz.”

Allahü teâlânın verdiği nîmetlere dâimâ şükredici olmalıdır. Şükrün esası, Allahü teâlânın; “Nimetlerimin kıymetini bilir, emrettiğim gibi kullanırsanız, onları arttırırım.” meâlindeki İbrâhim sûresi 7. âyet-i kerîmesindeki emrine uymaktır. Bir gün Mûsâ aleyhisselâm, Tûr-i Sînâ'da, Allahü teâlâya münâcât ederken; “Yâ Rabbî! insanlara el, ayak, göz, kulak ve bunlara benzer bir çok nîmetler verdin. Bu nîmetlerin şükrünü nasıl ifâ edebilirler?” deyince, karşılığında, Allahü teâlâ da şöyle buyurdu: "Yâ Mûsâ! Bir kimse kendine verdiğim nîmeti benden bilip, kendinden

bilmezse, şükrünü edâ etmiş olur. Bir kulum rızkını kendi çalışması ile bilip, benden bilmezse, nîmetin şükrünü edâ etmemiş olur."

İnsanlara lâyık olan, her zaman kendisine verilen rızkı ve başka nîmetleri, Allahü teâlâdan bilmektir. Karşılığında ise gece-gündüz şükür ve tesbîh ile hamd eylemektir.

Hadîs-i şerîfte; "Bir müslümanda üç şey bulunursa, Allahü teâlâ onu muhâfaza ve himâye eder, onu sever, merhamet eder. (Bunlar); nîmete şükretmek, zâlimi affetmek, gadaba gelince, gadabını yenmek" buyruldu. Nimete şükretmek, onu İslâmiyete uygun şekilde kullanmak demektir.

Şükür, çok kıymetli yüksek bir mertebedir. Allahü teâlâ; "Şükredenler azdır" buyurdu. Peygamber efendimiz de (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdular ki: "Nimet, yabanî bir kuştur. Ayağını şükürle bağlayın, uçup gitmesin!"

Bir hükümdârın oğlu attan düştü ve boyun kemikleri birbirine girdi. Öyle ki, boynu fil boynu gibi gövdesine battı. Başını çevirebilmek için bütün gövdesini döndürüyordu. Ülkesindeki bütün doktorlar tedavisinde âciz kaldılar. Yalnız, başka ülkeden gelen bir doktor, başını eski hâline getirebildi ve damarlarıyla kemiklerini düzeltti. O doktor olmasaydı, şehzade sakat kalacak, belki de ölüp gidecekti. Bir gün şehzadeyi iyi eden doktor, onu ve babasını ziyârete gitti, iyiliği takdir etmeyen nankör hükümdâr ile şehzade, ona hiç yüz vermediler. Doktor kendisine revâ görülen bu muâmeleden müteessir oldu ve hükümdâr ile oğlu utanacakları yerde, doktor utanarak başını yere eğdi. Kalkıp giderken şöyle mırıldanıyordu: "Ben onun boynunu çevirip eski hâline koymasaydım, bugün yüzünü benden çeviremezdi."

Zamânla, şehzadenin başı eskisi gibi çarpıldı. Bunun, o zâta yaptıkları hürmetsizlik sebebiyle olduğunu anladılar. Pâdişahın emriyle o doktoru çok aradılar bir türlü bulamadılar. Kendisinden özür dileyeceklerdi. Fakat iş işten geçmişti. Bu kıssadan ibret almalıdır.

Cenâb-ı Hakk'a şükürden yüzünü çevirme ki, yarın mahşer günü boynu bükük kalmayasın.

Şakik-i Belhî (rahmetullahi aleyh), Mekke'ye gitti. Orada çok kimseler etrâfında toplanır, sohbetlerinden ve nasîhatlerinden istifâde ederlerdi. Birisine dedi ki: "Geçimini nasıl te'min ediyorsun? Bir şey bulamazsan ne yapıyorsun?" O kimse cevap olarak; "Bir şey bulursam şükrediyorum, bulamazsam sabrediyorum" dedi. Hazret-i Şakik; "Belh şehrinin köpekleri de böyledir. Buldukları zaman sevinirler. Bulamazlarsa bekleyip sabrederler" buyurdu. O kimse; "Peki bu husûsta sizin yaptığınız nedir?" diye sorunca, cevâben; "Elimize bir şey geçerse, başkalarını kendimize tercih eder, başkalarına veririz. Geçmezse şükrederiz" buyurdu. Bunun üzerine o kimse, Şakik-i Belhî hazretlerine sarıldı ve; "Vallahi sen büyük bir zâtsın" dedi.

Ebû Osman (rahmetullahi aleyh); "Şükür; şükürden, aczi îtirâf etmektir" buyurdu.

İmâm-ı Şiblî (rahmetullahi aleyh) buyurdu ki: "Şükür, nîmeti görmeyip, nîmet sâhibini görmektir."

13- Dâvûd aleyhisselâm günâhtan korkan, ibâdete tahammülü çok ve kuvvet sâhibi idi. Cenâb-ı Hak onu kuvvetli vasfıyla medhetti. Dâvûd aleyhisselâm çok tevbe ve çok istiğfâr ederdi.

İbadeti ve güzel ahlâkı:

Dâvûd aleyhisselâm, her işinde Allahü teâlânın rızâsını gözeten, mücâhid, sâlih bir kul ve peygamberdi. Çok ağlar, çok ibâdet ederdi. Yetim ve fakirlere karşı çok şefkâtli ve merhametli idi. Misâfir ve yabancılardan; "Dâvûd'un idâresi hakkında halk neler söylüyor?" diye sorup öğrenirdi. Mü'minlerin râzı olmadığı bir şey işitse, onu terkedip, istiğfâr ederdi. Onların hoşuna giden bir şey işitse, onunla amel ederdi. Dâvûd aleyhisselâmın güzel hâlini, Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde övmektedir:

“(Habîbim!) Kuvvet sâhibi Dâvûd'u an! O, her zaman Allah'a tevbe ederdi” buyurdu. (Sâd sûresi: 17) Âlimler; Âyet-i kerîmedeki kuvvetten murâd: Dâvûd aleyhisselâmın ibâdete olan tahammülü idi. O, bir gün oruç tutar, bir gün yerdi. Gecenin ancak üçte bir kısmında uyur, geri kalan vakitlerini ibâdet ile geçirirdi buyurmuşlardır.

Buhârî deki Hadîs-i şerîfte bildirildi ki: Bir zaman Resûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) Abdullah ibni Amr'ın her günün gecesinde namaz kıldığını, gündüzleri de oruç tuttuğunu söylediler. Resûlullah da (sallallahü aleyhi ve sellem) bu durumu kendisinden sorduklarında, îtirâf edince; “Buna gücün yetmez (takat getiremezsin). Bâzı günler oruç tut, bâzı günler iftar et. Gecenin bir kısmında uyu ve bir kısmında da namaz kıl” buyurdular ve ayda üç gün oruçlu olursa, her gün oruç tutulmuş gibi sevâb alacağını ona anlattılar. Bunun üzerine İbn-i Amr; “Yâ Resûlallah! Bundan fazlasına da gücüm yeter” dedi. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) “Öyle ise bir gün oruç tut, iki gün iftar et” buyurdu. Abdullah ibni Amr'ın bu defâ; “Bundan fazlasına da tâkâtim yetişir” demesi üzerine, Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) “Öyle ise bir gün oruç tut, bir gün iftar et. İşte bu Dâvûd'un (aleyhisselâm) orucudur” buyurdular.

Abdullah ibni Amr'ın bundan fazla isteğine karşı da; “Bundan daha fazîletli oruç yoktur” buyruldu.

Buhârî’nin ikinci rivâyetinde Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) “Allahü teâlâya en sevimli oruç, Dâvûd'un aleyhisselâm orucudur. O bir gün oruç tutar, bir gün iftar ederdi. Allahü teâlâya en sevimli namaz da Dâvûd'un aleyhisselâm namazı idi. O, gecenin yarısında uyur, üçte birinde namaz kılar, altıda birisinde yine uyurdu” buyurdu. Orucun, miktarına göre üç derecesi vardır. Bunun en azı, Ramazân-ı şerîf orucu ile yetinmektir. Çünkü bu, her müslümana farzdır. Bundan sonra nafile oruçlar içerisinde en iyi oruç tutma şekli, Dâvûd aleyhisselâmın orucudur. Dâvûd aleyhisselâm, bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı. Bu şekildeki oruç, farz ve vâcib oruçların dışında en fazîletli oruçtur. Devamlı oruç tutmaktan daha fazîletlidir. Abdullah bin Ömer, oruç için Peygamber efendimize (sallallahü aleyhi ve sellem) sorunca; “Bir gün tut, bir gün tutma” buyurmalarının sırrı budur. Abdullah bin Ömer (radıyallahü anh); “Bundan daha fazîletlisini

istiyorum” deyince, Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem); “Daha fazîletlisi yoktur” buyurdu. Bir gün tutup, bir gün tutmamak, insanda daha tesirli olmaktadır, devamlı tutmak ise, bu tesiri azaltmaktır.

Dâvûd aleyhisselâm, Allahü teâlânın azâbını hatırladığı zaman mafsalları gevşer, tamâmen kendisini salıverir; Allahü teâlânın rahmetini hatırlayınca da eski hâline dönerdi.

Dâvûd aleyhisselâm gece ve gündüz bütün günü âilesi arasında bölüştürmüştü. Hiç bir saat yoktu ki, çoluk-çocuğundan, o sırada ibâdet eden birisi bulunmasın. Böylece onun âilesi, günün yirmidört saatini ibâdetle geçirirdi. Kur'ân-ı kerîmde Sebe’ sûresinin 13. âyet-i kerîmesinde, Dâvûd aleyhisselâmın âilesi hakkında şöyle buyrulmaktadır: “Ey Dâvûd âilesi! Şükredin. Kullarım içinde (gereği gibi Allah'a bol bol) şükreden azdır.”

Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâma vahy gönderdi ve; “Ey Dâvûd! Zikrim zikr edenlerin, Cennet’im ibâdet edenlerin, kâfi olmaklığım tevekkül edenlerin, nîmetimin çoğalması şükredenlerin, rahmetim iyi işler yapanların, ünsiyetim beni ziyâdesiyle arzu edenlerindir ve ben, muhiblerime mahsusum” buyurdu.

Dâvûd aleyhisselâm; “Yâ Rabbî! Sana ibâdet etmek isterim. Bunun için hangi vakit daha makbûldür” dedi. Allahü teâlâ; “Ey Dâvûd! Gecenin ilk ve son vakitlerinde kalkınca. Çünkü ilk vakitte kalkan sonunda kalkamaz, sonunda kalkan ilk vakitte kalkamaz. Bunun için gece yarısında kalk, bana ibâdette bulun! Ben de bütün dileklerini kabûl edeyim” buyurdu. Bir defâsında, Resûl-i ekreme (sallallahü aleyhi ve sellem); “Gecenin hangi vakti daha makbûldür?” diye sorduklarında Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem); “Yarı geceden sonraki vakittir” buyurdular.

Dâvûd aleyhisselâm, Allahü teâlâya; “Yâ Rabbî! Hiç bir gece yok ki, evlâdımdan, çoluk-çocuğumdan ayakta bulunan olmasın. Hiç bir gün yok ki, oğullarımdan oruç tutan bulunmasın. Hiç bir saat geçmez ki, Dâvûd oğullarından sana ibâdet eden bulunmasın. Mutlaka ya namaz kılar, ya oruç tutar veya seni zikreder” deyince, Allahü teâlâ; “Ey Dâvûd! Bu imkan

onlara nereden verildi? Bu ancak benim lütfumdur. Yardım etmesem, kendi nefsleri ile baş başa kalsalar, bunların hiç birini yapamazlardı” buyurdu.

Dâvûd aleyhisselâm, münâcâtında dedi ki: “İlâhî! Seni hatırlayıp zikredenlerin meclisinden geçip, gâfillerin meclisine gitmek istediğim vakit, oraya gitmeden ayaklarımı kır, zirâ senin böyle yapman, benim için büyük bir lütûftur.”

Allahü teâlânın Dâvûd aleyhisselâmın kavminden, duâlarını kabûl ettiği abid, sâlih kimseler vardı.

Yahyâ Gassânî anlatır: Dâvûd aleyhisselâm zamanında kuraklık oldu. Halk, dua etmek için aralarından üç âlim seçti. Onlar duâ için sahraya çıktıklarında, içlerinden biri; “Yâ Rabbî! Kitabında, bize, zulmedenleri affetmemizi bildirdin. İşte nefislerine zulmeden bizler, huzûruna geldik. Senden af dileriz. Bizi affeyle” dedi. Diğeri; “Yâ Rabbî! Kitabında, köleleri âzâd etmemizi bizlere tavsiye ettin, işte kul olarak huzûruna geldik, bizleri âzâd eyle” Üçüncüsü de; “Yâ Rabbî! Sen, kitabında; Kapıya gelen sâili (bir şey isteyeni, fakiri) reddetmeyin, ondan yüz çevirmeyin buyuruyorsun. İşte biz sâil (isteyici) olarak huzûruna geldik. Senden rahmet diliyoruz, boş çevirme” diye duâ edince, Allahü teâlâ hepsinin duâlarını kabûl ederek rahmetini gönderdi.

Sa’îd-i Cerîrî (radıyallahü anh) buyuruyor ki; Dâvûd aleyhisselâm bir kaç kişi ile birlikte oturuyor ve yanındakilere bir şeyler anlatıyordu. Bu sırada birisi gelip, münâsip olmayan bâzı sözler söyledi. Orada bulunanlar bu şahsa kızarak haddini bildirmek istediler. Dâvûd aleyhisselâm mâni olup; “Ona kızmayınız ve bir zarar vermeyiniz. Ben namaz kılıp, istiğfâr edeyim. Sonra bakalım durum nasıl olacak. Siz onu bırakın gitsin” buyurdu. Uygunsuz sözleri söyleyen şahıs gitti. Dâvûd aleyhisselâm kalkıp abdest aldı, iki rekat namaz kıldı ve Allahü teâlâya duâ edip istiğfârda bulundu. Sonra gelip yerine oturdu ve sohbete devam etti. Biraz sonra, uygunsuz sözleri söyleyen o kimse tekrar geldi. Dâvûd aleyhisselâmın elini öptü ve ayaklarına kapanıp ağlayarak; “Ey Allah'ın peygamberi! Ben çok büyük hatâ yaptım, beni affediniz” diye yalvardı. Dâvûd aleyhisselâm da o kimsenin özrünü kabûl etti.

Allahü teâlâ, Hazret-i Dâvûd'a vahyetti ki: "Ey Dâvûd! Kullarımdan herhangi biri, yaratmış olduklarımı bir yana atıp bana sığınırsa, bu hâlinden dolayı, yedi kat semâ ve içindekiler, yedi kat yer ile içindekiler o kimseye düşman olsalar, yine onun için bir kurtuluş yolu açarım. İzzetime ve celâlime yemîn ederim ki, bu böyledir. Yine izzetime, celâlime ve âzametime yemîn ederim ki, bir kimse beni bırakıp da, mahlûkâtımdan herhangi birine gönül bağlarsa, bütün sebep yollarını keserim. Kalbini, hırs ve içinden çıkılmaz meşgûliyetlerle doldururum. Ömrü, dünyânın ömrü kadar da olsa, bitirip tüketemeyeceği ümîdlerle doldururum.

Ey Dâvûd! O kimdir ki, bana duâ eder de duâsını kabûl etmem? Kapımın, çalana açılmadığını kim gördü? Mahlûkâtımın arzu ettiklerini ben veririm. Onların her istediği, bende mevcûttur. Bütün ümîdlerin yeri benim. Bana âşık olanların kalblerini, yeryüzünde nazargâhım kıldım. O kalbleri, bana daha da yanaşsın ve fazla iştiyak (arzu) duysunlar diye, her yandan boşalttım. Sâdece kendi sevgimi doldurdum. Dostlarıma müjdele, onlara her an nîmetlerimi saçıyorum. Bana şükrettikleri ve beni unutup başkalarına meyletmedikleri için böyle yapıyorum. Bir an bile beni unutmasınlar diye onlara hadsiz, hudutsuz bana kavuşma arzusu veriyorum. Onlara ünsiyet (yakınlık) kapılarımı açtım. Bana duâ etmeden isteklerini yerine getirdim. İzzetime, celâlime yemîn ederim ki, onları Firdevs Cennet'ine koyup cemâlimi göstereceğim. Ben onlardan, onlar da benden râzı oluncaya kadar iyiliklerimi yağdıracağım. Yeryüzünde olanlara haber gönder, Beni sevenlerin sevgilisiyim. Benimle olmak isteyenlerle beraberim. Bana yakın olmak isteyenlerin can yoldaşıyım. Emirlerime itâat edenlere, mûti sıfatımla tecelli ederim. Beni, başkalarına tercih edenleri seçerim.

Yâ Dâvûd! Sevdiğinden bir şey saklayan sevgili hiç görülmüş müdür? İyi kimselerin, bana muhabbeti artar. Benim de onlara her an artmaktadır. Beni arayan bulur. Başkasını arayan, beni kaybeder. Kulumun en büyük işi, benim muhabbetim olursa, onu kendi zikrimle rahatlatırım. Onu sever, aramızdaki mesâfeyi kaldırır ve perdeyi aralarım. Herkes gaflet içinde beni unutmuş iken, o ayık olur. İşte bunlar, hakîkat ehlidirler. Sevgimi, kalbi ve dili ile beni zikredene verdim. Kalbine muhabbetimi yerleştirdim. Benden râzı olursan ben de senden râzı olurum. Verdiklerime şükredersen, iki

cihânda azîz ederim. Gönderdiğim belâlara sabretmeyenler, bizden bir talepte bulunmasınlar. Ben bir kulumu sevince, onun kalbini korkumla doldururum. Bana kavuşmak için onu pervâne gibi yaparım. Bundan sonra o kul, tâatıma cân-u gönülden koşar. Dostlarımı, kubbelerimin altında gizlerim. Onları, ancak sevdiklerime tanıtırım. Onlara müjdeler, saâdetler olsun. Beni unutanı bile unutmam, dâimâ beni zikredeni hiç unutur muyum? Ben, cimrilere bile ihsânlarımı bolca yağdırırken, nasıl olur da cömertlere cimrilik ederim. Dileği olan kullarıma müjdele! Ben merhametliyim, kullarıma acırım. Bana severek kulluk yapanı, Cennet'ime koyarım. Bana kulluk etmeyeni de hiç acımadan Cehennem'e atarım. İzzetime, celâlime yemîn ederim ki, ancak beni arzu edenler bana yakın olurlar. Beni seveni (imtihan için veya derecelerini yükseltmek için) belâlara salarım. Benden kaçmak isteyeni de yakarım. Günâhkâr olanlara benim gafur (mağfiret edici, bağışlayıcı) olduğumu bildir. Korkarak bana gelenlere azâb etmem. Beni severek geleni, ayrılık ateşine atmam. Utanarak bana yöneleni, kıyâmet günü utandırmam. Cennet'im, rahmetimden ümidini kesmeyenleredir. Yaptığı hatâyı, benim affımdan daha büyük bilenlere gadab ederim. Bir kimsenin cezâsını hemen vermek istesem, önce rahmetimden ümidini kesenleri cezâlandırırım. Fakat, acele etmek benim şânımdan değildir. Geceleri sevdiklerimin kalbine tecelli ederim. Onlar, benimle huzûr içinde kelâm ederler. Benim sevdiğim, hayra ehil olan kullara saâdetler olsun. Onların yeri ne kadar güzeldir."

Allahü teâlâ Dâvûd aleyhisselâma; "Benim, ahlâkımla ahlâklan, ahlâkımdan birisi de mutlak sûretle sabırlı olmamdır" diye bildirdi. Dâvûd aleyhisselâm; "Yâ Rabbî! Senin rızân uğrunda musîbetlere sabreden kederli bir kimsenin mükafatı nedir?" diye sorunca, Allahü teâlâ; "Ondan hiç çıkarmayacağım îmân kisvesini ona giydirmemdir" buyurdu.

Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâma; "Sabredenlerin yeri Dârüssela'm Cenneti'dir. Oraya girdikleri vakit, onlara şükretmeleri ilham edilir. Şükür, sözlerin en güzelidir. Onlar şükrettikçe, nîmetlerimi arttırır ve daha ziyâdesini gösteririm" buyurdu.

Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâma; "Ey Dâvûd! Beni sev, beni seveni sev ve beni kullarıma sevdir. Kullarım beni sevsinler" buyurdu. Dâvûd

aleyhisselâm; “Bunu nasıl yapayım?” deyince, Allahü teâlâ; “Sen, beni güzel bir şekilde an. Benim nîmet ve ihsânlarımı onlara hatırlat, onlar benden ancak iyilik bilsinler” buyurdu.

Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâma şöyle vahyetti: “Ey Dâvûd! Yırtıcı hayvanlardan korktuğun gibi, benden de kork.”

“Kim diğer yaratıklara bakmaz ve bana dayanırsa; yer, gök ona hîleye kalksa da, ben ona çıkacak yol bulurum.”

“Ey Dâvûd! Beni sevdiğini iddia eden kimse, bütün gece yatar uyursa, yalan söylemiş olur. Herkes sevgilisini tenhâda arayıp bulmak istemez mi? İşte ben, gece vakti beni arayanlar için hazırım.

“İştiyakın bana olsun. Benimle ünsiyet et ve başkalarından uzaklaş.”

“Benim dostlarıma ne oluyor ki, onlar dünyâlığı düşünüyorlar? Halbuki, dünyâ düşüncesi, benim münâcâtımın zevkini giderir. Ey Dâvûd! Dostlarımdan istediğim, âhıreti isteyip dünyâlık için gadab etmemeleridir.”

“Ey Dâvûd! Bir husûsta, sen bir şeyi murâd edersin, ben de o husûsta irâde ederim. Netîce, ancak benim dediğim olur.”

Bir Hadîs-i şerîfte; “Üç şey vardır ki, bunlar kime verilmişse, Dâvûd'un eline verilen gibi ona da verilmiştir. (Bunlar;) hiddetli ve hiddetsiz zamanlarda adâlet, varlık ve yoklukta iktisat, gizli ve âşikârede Allahü teâlâdan korkmaktır” buyruldu.

“Ey Dâvûd! Eğer benden yüz çevirenler, benim onları nasıl beklediğimi, onlara nasıl acıdığımı ve onların günâhı terketmelerini nasıl istediğimi bilseler, bana olan heveslerinden hemen ölür ve benim sevgimden birbirlerinden ayrılırlardı. Ey Dâvûd! İşte benden yüz çevirenlere karşı irâdem budur. Bundan, bana yönelenlere karşı irâdemin ne olacağını sen düşün. Ey Dâvûd! Kulumun bana en çok muhtâç olduğu zaman, benden müstağni olduğu andır. Benim de kuluma en çok merhamet edeceğim

zaman, kulumun bana arka çevirdiği andır. Benim katımda en yüksek mevkî de, bana yöneldiği andır.

“Ey Dâvûd! Uyanık ol, kendine dost ara. Beni sevmekte, sana uymayanlarla da arkadaşlık yapma. Çünkü bu gibiler senin düşmanındır, kalbini karartır ve seni benden uzaklaştırırlar.

“Ey Dâvûd! Beni taleb eden birini gördüğün zaman, ona hizmetçi ol!”

Zeyd bin Erkam (radıyallahü anh) rivâyet etti ki: Dâvûd aleyhisselâmın bir çocuğu vefât etmişti. Buna çok üzüldü. Bunun üzerine; “Bu çocuk, senin nazarında ne kadar kıymetli idi?” dendi. O da; “Yer dolusunca altın kadar” deyince, kendisine; “İşte sana bunun kadar mükafat âhırette verilecektir” diye vahyedildi.

Dâvûd aleyhisselâm; “İlâhî! Senin güneşinin harâretine dayanamazken, yarın Cehennem ateşinin harâretine nasıl dayanacağım? Yâ Rabbî! Senin rahmet için olan dâvetine dayanamazken, azâb için olana nasıl tahammül edeceğim” der, göz yaşı dökerdi.

“Ey Dâvûd! Arzularını sevgim üzerine tercih eden âlime vereceğim cezânın en küçüğü, bana yalvarmasının tadını ona haram etmektir. Ey Dâvûd! Dünyâ sevgisi kendisini kaplayan âlimi benden sorma, bu gibiler, bana muhabbetten insanlara mâni olurlar; kullarımın bana gelen yollarını keserler. Ey Dâvûd! Beni arayan birini görürsen yâni bulursan, ona hizmetçi ol. Ey Dâvûd! Bir kaçağı bana iâde eden zâtı, basiretli ve anlayışlı yazarım. Kimi anlayışlı yazarsam, ona aslâ azâb etmem.”

Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâma; “Bir kimse, her şeyden ümîd kesip yalnız bana güvenirse, yerde ve göklerde bulunanların hepsi ona zarar yapmağa, aldatmağa uğraşsalar, onu elbette kurtarırım” diye vahy gönderdi. Dâvûd aleyhisselâmın yanına iki kişi gelip, birbirinden şikayet etti. Dinleyip karar verip giderken, Azrâil aleyhisselâm gelip; “Bu iki kişiden birincisinin eceline bir hafta kaldı. İkincisinin ömrü de, bir hafta önce bitmişti. Fakat ölmedi” dedi. Dâvûd aleyhisselâm şaşıp, sebebini sorunca; “İkincisinin bir akrabâsı vardı. Buna dargın idi. Bu gidip, onun gönlünü

aldı. Bundan dolayı, Allahü teâlâ, buna yirmi yıl ömür takdir buyurdu" dedi. Allahü teâlâ Dâvûd aleyhisselâma; "Yeryüzündeki bütün halka îlân et ve de ki: "Ben, beni sevenin sevgilisi, benimle oturanın arkadaşıyım. Beni zikr ile ünsiyet edenin dostu, bana arkadaşlık edenin refikiyim. Beni tercih edeni tercih ederim. Beni gerçek olarak seveni, kendim için kabûl eder ve onu herkesten üstün tutarım. Gerçek olarak beni arayan bulur, fakat başkasını arayan beni bulamaz. Ey yeryüzünün halkı! İçine düştüğünüz şaşkınlık ve aldanmadan vazgeçin. Benim keremime, arkadaşlığıma ve benimle ünsiyete yönelin ki, ben de sizinle ünsiyet edeyim ve sür'atle sizi seveyim. Zirâ ben dostlarımın tıynetini, halîlim İbrâhim, sırdaşım Mûsâ ve hâlis dostum Muhammed'in (aleyhimüsselâm) tıynetinde yarattım. Bana iştiyak duyanların kalbini, benim nûrumdan yarattım" buyurmuştur.

Dâvûd aleyhisselâm; "Yâ Rabbî! Sana müştâk olanlar, kavuşmayı isteyenler kimlerdir?" diye sorunca, Allahü teâlâ; "Onlar, her türlü keder ve bulanıklıklardan kendilerini temizlediğim ve çekinmelerini emrettiğim, gönüllerinde bana bakmaları için pencere açtığım, sâfi kimselerdir. Ben kendi yed-i kudretimle, onların kalblerini alır, göklerin üzerine yükseltirim. Sonra meleklerimi çağırırım, onlar gelir bana secde ederler. Ben meleklerime; "Sizi, bana secde etmeniz için çağırmadım, sizi, bana müştâk olanların gönüllerini göstermek ve onlarla iftihar etmek için çağırdım" derim. Onların kalbleri, güneşin yeryüzüne verdiği ziyâ gibi, göklerdeki meleklere aydınlık verir. Yâ Dâvûd! Ben, bana müştâk olanların kalblerini benim rızâmdan yarattım. Benim cemâlimin nûru ile onları nûrlandırdım. Onları benim için haberci kıldım. Onlar, nîmeti anar ve bana şükrederler. Bedenlerini ise, yeryüzünde bakacağım yer yaptım. Gönüllerinden bana gelen bir yol açtım. Her an oradan bana bakarlar ve bana olan şevk-u iştiyakları artar" buyurdu. Dâvûd aleyhisselâm; "Yâ Rabbî! Seni sevenleri bana göster" dedi. Allahü teâlâ; "Lübnan Dağı'na çık, orada genç, orta yaşlı ve ihtiyâr olarak ondört kişi vardır. Yanlarına gittiğin vakit selâmımı söyle ve de ki: "Rabbiniz size selâm eder ve buyurur ki: "Bir isteğiniz var mı? Zirâ siz benim dostlarım, sevgililerim ve velîlerimsiniz. Sizin sevinmenizle ben ferahlanır ve sizin ferahlanmanıza yardım ederim" buyurdu.

Dâvûd aleyhisselâm, Lübnan Dağı'na çıkarak, onları bir pınar başında buldu. Orada, Allahü teâlânın kudreti üzerinde düşünüyorlardı. Dâvûd

aleyhisselâmı görünce, uzaklaşmak istediler. Fakat Dâvûd aleyhisselâm; “Durun! Ben Allah'ın elçisiyim, size Rabbinizin haberini getirdim” deyince, hemen Dâvûd aleyhisselâma yöneldiler ve önlerine bakarak kulaklarını ona verdiler. Dâvûd aleyhisselâm; “Ben, Allahü teâlânın size bir elçisiyim. Allahü teâlânın size selâmı var. Allahü teâlâ; “Niçin benden bir şey istemiyorsunuz? Niçin bana seslenmiyorsunuz ki, ben sesinizi ve sözünüzü duymuş olayım. Siz benim sevgililerim ve velîlerimsiniz. Sizin sevinmenizle ben de sevinirim ve sizin sevginize sür’atle gelirim. Her an şefkâtli bir anne gibi, size bakarım buyurdu” dedi.

Onlar bunu dinleyince gözlerinden yaşlar döküldü ve en yaşlıları; “Yâ Rabbî! Seni tesbîh eder ve noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Allah'ım! Biz, senin kulların ve kullarının çocuklarıyız. Ömrümüzde bir an seni hatırımızdan çıkarmışsak, bu husûstaki kusurumuzu bağışla” dedi. Diğeri; “Allah'ım! Seni tesbîh ve takdis ederiz. Biz senin kulların ve kullarının çocuklarıyız. Bize Hüsn-i nazar etmekle ikrâmda bulun” dedi. Bir başkası da; “Allah'ım! Biz senin kulların ve kullarının çocuklarıyız. Hangi cüretle sana duâ edelim? Halbuki, bizim rahmetinden başka hiç bir şeye ihtiyâcımız olmadığını sen bilirsin. Sana gelen yola bizi devam ettir ve bu sûretle nîmetini bize tamamla” dedi. Diğeri de; “Biz senin rızânı aramakta kusurluyuz, bu husûsta kendi lütfunla bize yardımcı ol yâ Rabbî!” dedi. Bir başkası da; “Yâ Rabbî! Bizi nutfeden yarattın, bize kendi lütfunla, âzametini, düşünme imkanlarını bahşettin. Senin âzametinle meşgûl olup, celâl ve kibriyalığını düşünen ve nûruna yaklaşmak isteyen kimse hiç söz söylemeğe cüret edebilir mi?” dedi. Diğeri; “Yâ Rabbî! Senin şânının âzametinden, evliyâlarına yakınlığından ve sevgililerine fazla minnetinden, dilimiz tutuldu ve sana duâ edemedik” dedi. Bir diğeri de; “Yâ Rabbî! Seni zikretmeğe bizi hidâyet eden, seninle meşgûl olmakla bizi başkalarından alıkoyan sensin. Sana karşı şükrümüzdeki kusurumuzu bize bağışla” dedi. Diğeri de; “Yâ Rabbî! Bizim ihtiyâcımızın, yalnız senin cemâline bakmak olduğunu bilirsin” dedi. Ötekisi de; “Yâ Rabbî! Sen kendi cömertliğinden bize duâ ile emretmesen, bir kul efendisine karşı nasıl cüret edebilirdi? Karanlıkta, hidâyete ulaşacağımız nûru bize ver” dedi. Onlardan birisi de; “Yâ Rabbî! Bizim senden istediğimiz, devamlı olarak bize yönelmendir” dedi. Bir diğeri de; “Yâ Rabbî! Fazl-u kereminle bize bahşettiğin nîmetinin tamamlanmasını isteriz” dedi. Diğeri de şöyle dedi: “Yâ Rabbî!

Yarattıklarının hiç birine ihtiyâcımız yok, yalnız cemâlini isteriz, bize lutfet cemâlini göster.” Diğeri de; “Allah'ım! Dünyâ ve dünyâdakilere bakmaktan gözümü, âhıretten alıkoyacak şeylerden kalbimi kör etmeni dilerim” dedi. Diğeri de; “Allah'ım! Şânının âlî ve kadrinin yüce olduğunu bilirim. Sen dostlarını seversin. Lûtfet de kalbimi senden başka herhangi bir şey ile meşgûl olmaktan alıkoy” diye duâ etti.

Allahü teâlâ Dâvûd aleyhisselâma şöyle vahyetti: “Onlara de ki: “Sevdiklerine icâbet ettim. Duâlarını kabûl ettim.”

Dâvûd aleyhisselâm; “Yâ Rabbî! Bunlar bu mertebeye nasıl kavuştular?” diye sordu. Allahü teâlâ; “Hüsn-i zan, dünyâlıktan çekinmek ve benim için halveti tercih edip yalnızlıkta bana münâcât etmeleri sayesinde. Zirâ bu mevkiye ancak dünyâyı (haram ve günâhlarını) terkedip, kalbini yalnız bana bağlayıp, bütün varlıklar üzerine beni tercih edenler ulaşır. İşte bu durumda, ben onlara her saat, çeşitli ihsân ve ikrâmlarda bulunurum. Hastalanırsa, şefkâtli bir anne gibi ona bakarım. Susadığı vakit sular ve zikrimin zevkini tattırırım. Ona bu ikrâmda bulunduğum vakit, dünyâ ve dünyâ ehline gözünü kör ederim de, dünyâlığı ona sevdirmem. Benden başka hiç bir şey ile meşgûl olmaz. Bir an önce bana ulaşmak ister. Ben ise, onu hemen öldürmeyi istemem. Onunla, gök ehline ve meleklerime iftihar ederim. İzzet ve celâlim hakkı için, âhırette onu Firdevs Cenneti'nde oturtur, cemâlimi göstermekle gönlünü hoş ederim de, kat kat benden râzı olur.

Yâ Dâvûd! Dostlarımla samîmi dostluk kur, dünyâ halkı ile de zaruri olarak bir arada bulun. Dininde başkalarını değil, beni taklit et. Ancak benim sevgime uygun bulduğuna sarıl! Şüpheli gördüğün şeylerden uzaklaş. Seni korumak bana aittir. Böyle yaparsan, senin delilin ve öncün olurum, İstemeden sana verir, zorluklarda sana yardım ederim. Yine ben, zâtıma kasem ettim ki, kendisine ve kendi işine bağlananları, işleri ile başbaşa bırakırım. Sen her şeyi benden bil. Ameline bağlanma, boşuna zahmet çekersin ve senden kimse istifâde edemez. Beni bilmenin, bir haddi hudûdu olduğunu sanma, zirâ onun nihâyeti yoktur. Benden ziyâdeyi ve fazlalığı istediğin vakit, onu sana veririm. Ziyâdenin de bir hudûdu olduğunu sanma. Sonra İsrâiloğullarına, benimle hiç kimse arasında bir münâsebetin olmadığını da bildir. Bunun için tamâmen bana bağlansınlar. Ben de,

gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hatır ve hayâle gelmeyen nîmetleri onlara vereyim. Beni, dâimâ iki gözünün önünde sakla ve basiret gözünle bana bak. Baş gözün ile akılları benden uzaklaşanlara bakma. Ben izzet ve celâlime yemîn ettim ki, denemek veya ilerde yapmak üzere bana kullukta bulunanlara sevâb kapılarını açmam. Öğretene tevâzû göster, öğrenmek isteyeni yorma. Eğer beni sevenler, öğrenenlerin benim nezdimdeki mevkilerini bilseydiler, onlara, üzerinde yürüyecek yer olur ve onları baştacı yaparlardı. Yâ Dâvûd! Düştüğü sarhoşluktan bir talebeyi kurtarırsan, seni mücâhidlerden yazarım. Benim indimde mücâhidler defterine geçenler ise, vahşet görmez ve kimseye muhtâç olmazlar. Ey Dâvûd! Sözümü dinle. Kullarımı, rahmetimden ümîdsizliğe düşürme, o zaman ben de senin bana olan arzunu benden keserim."

Fudayl (rahmetullahi aleyh) anlatır: "Dâvûd aleyhisselâm, bir gün elini başına koyarak dağlara çıktı. Tevbe ve istiğfâr edip ağlamaya başladı. Kendisine, neden ağladığı sorulunca; "Bırakın da ağlama günü geçmeden, et kemikten ayrılmadan, azâb melekleri beni yakalamadan önce ağlayayım" dedi.

Hazret-i Ali'nin bildirdiği hadis-i kudsîde; "Ey Dâvûd! Dünyâ, köpeklerin üzerine toplanıp da sürükledikleri bir leşe benzer. Sen onlar gibi olup, onlarla beraber onu sürüklemeyi arzu eder misin? Ey Dâvûd! Güzel yemek, yumuşak elbise ve bâtıl şöhret, hem insanlar arasında (bu dünyâda), hem de âhırette elde edilsin, bu mümkün değildir" buyruldu.

Hazret-i Ebû Zer'in bildirdiği Hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "Dâvûd (aleyhisselâm) dedi ki: "Yâ Rabbî! Kulların seni ziyâret ederlerse, alacakları ne olur? Sendeki hakları nedir? Zirâ, her ziyâret edenin, ziyâret edilende hakkı vardır." Allahü teâlâ buyurdu ki; "Ey Dâvûd (aleyhisselâm)! Beni ziyâret edenlere, dünyâda âfiyet verir ve bana mülaki olduklarında (kavuştuklarında) da kendilerine mağfiret ederim" buyurdu.

İbn-i Ömer'in (radıyallahü anh) bildirdiği Hadîs-i şerîfte; "Halk, Dâvûd'u (aleyhisselâm) hasta zannı ile ziyârete gidiyorlardı. Halbuki, kendisindeki bu hal, Allah korkusunun şiddetinden ve kendi hayâsındandı" buyruldu.

Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem), Ebû Bekr'e (radıyallahü anh) öğrettiği duâda, Davûd aleyhisselâm ve Zebur zikredildi.

“Yâ Rabbî! Peygamberin (habîbin) Muhammed, dostun İbrâhim, sırdaşın Mûsâ, kelîme ve rûhundan olan Îsâ hürmetine; Mûsâ'ya inen Tevrât, Îsâ'ya inen İncîl, Dâvûd'a inen Zebur, Muhammed'e (aleyhimüsselâm) inen Kur'ân-ı kerîm hürmetine; bütün peygamberlerine yaptığın vahy hürmetine; mahlûkâtın üzerindeki kazâ ve takdirin, senden isteyenlere verdiğin, fakir ettiğin zenginler, zengin yaptığın fakirler, hidâyete ulaştırdıkların hürmetine; Mûsâ aleyhisselâma bildirdiğin Tevrât'ın, kulların rızıklarını böldüğün yeryüzünün, hareketten sükûna erdirdiğin dağların, ayakta tuttuğun, arş-ı âzamı taşıttığın ism-i âzamın hürmetine; Kur'ân-ı kerîmde nâzil olan samed, ahad ve tâhir isimlerin hürmetine; gündüzleri aydınlatıp geceleri karartan ismin hürmetine; âzamet-i kibriyan ve nûr-i vechin hürmetine, senin kuvvet ve kudretinle, Kur'ân-ı kerîmi okuyup anlamağı ve onu bütün vücûduma duyurmanı ve bütün hareketlerimi ona uydurmamı senden dilerim. Kuvvet ve kudret ancak sendendir. Yâ Erhamerrahîmin.”

----

1) Tefsîr-i Kebîr

2) Tefsîr-i Kurtubî

3) Zad-ül Mesîr

4) Şeyhzâde

5) Bahr-ul Muhît

6) Rûh-ul Beyân

7) Tefsîr-i Mazharî

8) Tefsîr-i Taberî

9) İbn-i Mace; cild-4, No: 1713

10) Sahîh-i Müslim; cild-4, No: 793

11) Feth-ül Bârî; cild-4, sh. 325

12) Mucizat-ül Enbiyâ; sh. 70

13) Muhadarât-ül Ebrar; cild-1, sh. 134

14) Füsûs-ül Hikem; sh. 166

15) Kısas-ül Enbiyâ; sh. 303

16) Hasais-ül Kübrâ; sh. 183

17) Şemâîl-ür Resûl; sh. 576-582

18) Arâis-ül-mecâlis; sh. 270

19) El-Kâmil; cild-1, sh. 223-225

20) El-Meârif; sh. 21

21) Râmûz-ül ehâdis; cild-1, sh. 156-5, cild-2, sh. 331-12

22) Târih-ül-lüga; cild-3, sh. 232

23) Mürûc-üz-zeheb; cild-1, sh. 52

24) Târih-i Taberî; cild-1, sh. 242

25) Mecma'uz zevâid; cild-8, sh. 192

26) Ahsen-ül Enbâ'i; sh. 15-16

27) Et-Tebsıra; sh. 274

28) Bedâi-üz zühur; sh. 161

29) Mir'ât-ı Kainât: sh. 134, 135

30) Ravdat-üs Safa; sh. 203-206

31) İhyâu ulûmiddîn

32) Rehber Ansiklopedisi; cild-4, sh. 64, 65

33) İslâm Ahlâkı; sh. 111

34) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi

35) Riyâd-ün nâsihîn; sh. 397

SÜLEYMÂN ALEYHİSSELÂM

Benî İsrâil'e gönderilen peygamberlerden. Kudüs yakınlarında Gazze şehrinde doğdu. Babası, Benî İsrâil'in peygamber ve sultânlarından Dâvûd aleyhisselâmdır. Ya'kûb aleyhisselâmın neslindendir. Annesi bir rivâyete göre, Dâvûd aleyhisselâmın şehîd kumandanı Urya'nın evlenmek istediği kız idi. Urya'nın şehîd olması üzerine, bu kızla, Hazret-i Dâvûd nikâhlanmış, ondan da Süleymân (aleyhisselâm) dünyâya gelmişti. Babasının vefâtı üzerine, 12 veya 13 yaşında sultân, sonra peygamber oldu. Babasının temelini attığı Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'yı yedi yılda, pek san'atkarâne bir şekilde inşâ etti. Saraylar inşâ ettirip, kaleler yaptırdı. Şehirler kurdu. Zamânın medenî dünyâsı olan Akabe körfezinden Fırat'a kadar olan bölgeye hâkim oldu. Diğer hükümdârlar da kendisine bağlılıklarını bildirdiler. Yemen'deki Sebe' sultânı olan Belkıs ile evlendi. İnsanlara, cinnîlere, yerdeki ve havadaki hayvanlara hükmeder, onlarla konuşurdu. Rüzgâr emrine verilmişti. Kudret ve ihtişam sâhibi bir peygamberdi. Kırk sene adâletle hüküm sürdü ve Kudüs'de vefât etti.

Süleymân aleyhisselâm, daha çocuk iken son derece akıllı, içi dışı güzel ve olgundu. Bu yüzden, babası, büyük işleri onunla müşavere ederdi. Zekâ, anlayış ve firasette, ictihâdda, isabette en ileride idi. Çocukluk zamanında, bir çocuk için mümkün olmayan, şaşılacak, hayret edilecek hâlleri ve hareketleri görülmüştü.

Buhârî'nin (rahmetullahi aleyh), Ebû Hüreyre'den (radıyallahü anh) bildirdiği Hadîs-i şerîfte, şöyle buyrulmaktadır: "Vaktiyle iki kadın ve beraberlerinde iki oğlan çocukları vardı. Yolda giderlerken, kurt gelip, bu kadınlardan birinin (büyük kadının) çocuğunu alıp, götürdü. Bunun üzerine büyük kadın, arkadaşı (küçük) kadına; Kurt, senin çocuğunu götürdü dedi. Öbür kadın; Hayır, senin çocuğunu götürdü dedi. Nihâyet, bu iki kadın, aralarında hükmetmesi için Dâvûd'a (aleyhisselâm) müracaat ettiler. Dâvûd (aleyhisselâm), çocuğun büyük kadına âit olduğuna hükmetti. Onlar muhakemeden çıkıp, Dâvûd'un (aleyhisselâm) oğlu Süleymân'a (aleyhisselâm) gittiler. Dâvûd'un (aleyhisselâm) hükmünü ona söylediler.

Süleymân (aleyhisselâm) da; Bana bir bıçak getirin. Çocuğu (bu) iki kadın arasında paylaştırayım dedi. Bunun üzerine küçük kadın; Aman öyle yapma! Allah sana rahmet eylesin. Çocuk bu kadınındır dedi. Bunun üzerine, Süleymân (aleyhisselâm) çocuğun küçük kadına âit olduğuna hükmetti." Dâvûd aleyhisselâm bu hükmü işitip, oğlunun firâset ve zekâsına hayran kaldı.

Dâvûd aleyhisselâmın, geride kalan çocuğun büyük kadına âit olduğuna hükmetmesine dâir, âlimler bir takım sebepler bildirmişlerdir. Ancak, Dâvûd aleyhisselâmın, geride kalan bu çocuğu büyük kadının elinde bulması, küçük kadının onun kendi çocuğu olduğuna dâir, delil getirmekten âciz kalması sebebiyle, çocuğun, büyük kadına âit olduğuna hükmetmiş olması da muhtemeldir. Bu sebep, dîni kâidelere muvafık olması bakımından güzel bir te'vildir.

Süleymân aleyhisselâmın, babası Dâvûd aleyhisselâmın hükmünü bozmasına gelince; Süleymân aleyhisselâm, babası Dâvûd aleyhisselâmın hükmünü bozmayı kasdetmiş değildir. Ancak o, verdiği hüküm ile, bu iki kadın arasındaki mes'eleyi halletmiş, hakîkati meydana çıkarmış, ince ve hoş bir çâre ile mes'eleyi halletmişti. Süleymân aleyhisselâm, hâdise kendisine anlatılınca, kadınların ellerinde bulunan çocuğu aralarında paylaştırmak için, bıçak getirmelerini istedi. Aslında, böyle bir şeyi yapacak değildi. Maksadı, bu işin hakîkatini ortaya çıkarmaktı. Nitekim bu yolla, maksadı da hâsıl oldu. Çünkü; "bıçak getirin bu çocuğu aralarında paylaştırayım" deyince, küçük kadın feryâd etmişti. Çocuğunun hayatta kalmasını tercih ederek; onun, büyük kadının olduğunu söylemek zorunda kalmıştı. Ancak, Süleymân aleyhisselâm, küçük kadının bu sözüne îtibâr etmedi. Çünkü, küçük kadının, analık şefkâti ile feryâd edip, çocuğunu kesilmekten kurtarmak için, onun, büyük kadına âit olduğunu söylemesi, çocuğun kendisine âit olduğunu gösteriyordu. Ayrıca, çocuğun kesileceğini duyunca, küçük kadının gösterdiği bu telâşa karşılık, büyük kadında böyle bir telâşın görülmemesi; sonra Süleymân aleyhisselâmın çocuğun küçük kadına âit olduğuna hükmetmesine karşılık, îtirâzının olmaması, Süleymân aleyhisselâm için, çocuğun küçük kadına âit olduğuna dâir bir delil idi.

İbn-ül-Cevzî (rahmetullahi aleyh) şöyle buyurdu: Dâvûd ve Süleymân'ın aleyhimesselâm ikisi de ictihâdları ile hükmettiler. Şâyet, Dâvûd aleyhisselâm nass ile hükmetseydi, Süleymân aleyhisselâmın bu hükme muhâlefet etmesi câiz olmazdı.

Bu kıssa; fetanet ve anlayışın, Allahü teâlânın mevhibesi, ihsânı olduğuna, yaşın büyüklüğü ve küçüklüğü ile alakası olmadığına delâlet etmektedir. Burada hak, iki tarafta değil, bir taraftadır. Vahiyle mes'elenin hükmünü öğrenmeleri mümkün olmakla beraber, peygamberlerin (aleyhimüsselâm) ictihâd ile hükmetmeleri de câizdir. Çünkü, ictihâdla hükmetmekte ecirleri artmaktadır. Müctehid isabet ederse, iki sevâb, hatâ ederse,bir sevâb kazanır. Sonra peygamberler (aleyhimüsselâm) hatâdan masumdurlar, korunurlar. Masum oldukları için de, bâtıl ve hatâ üzerinde olmazlar. Zelle sâdır olursa da vahiyle ikaz edilirler.

Süleymân aleyhisselâmın böyle isabetli karar ve hükümlerinden biri de, Kur'ân-ı kerîmde haber verildi. Meâlen şöyle buyruldu: "Dâvûd'u ve Süleymân'ı (aleyhimesselâm) da hatırla! Hani onlar ekin (veya bağ mes'elesi) hakkında hüküm veriyorlardı. O vakit geceleyin bir kavmin davarı ekin tarlasına girip ifsâd etmişti (zarar vermişti). Biz onların hükümlerini bilici idik. Biz o mes'elenin hükmünü Süleymân'a bildirdik. Bununla beraber (Dâvûd ve Süleymân'ın) her birine bir hüküm ve bir ilim vermiştik." (Enbiyâ sûresi: 78, 79)

Bu âyet-i kerîmeyi tefsîr eden âlimler, hâdiseyi şöyle anlatmışlardır: "Bir gece, bir koyun sürüsü, bir tarlanın ekinlerini telef etti. Tarla sâhibi, Dâvûd aleyhisselâma gelip, koyun sâhibinden dâvâcı oldu. Koyunların kıymeti, telef edilen ekine eşitti. Dâvûd aleyhisselâm, koyunların tarla sâhibine verilmesine hükmetti. Süleymân aleyhisselâm daha onbir yaşındaydı. Babasının bu hükmünü işitince; "Bu davada, iki taraf için de faydalı olan bir hüküm daha vardır" dedi. Babası sorunca, utandı. Zorlayınca; "Koyunları ekin sâhibine verin, süt ve yünlerinden faydalansın. Tarlayı da koyun sâhibine verin, ekin ekip önceki hâle getirsin. Sonra da her biri kendinde olan önceki sâhibine teslim etsin" dedi. Dâvûd aleyhisselâm,oğlunun bu hikmetli sözlerini beğenip, ona göre hüküm verdi. Bu âyet-i kerîme ile murâd, Allahü teâlânın, Dâvûd ve Süleymân'a

aleyhimesselâm olan nîmetlerinin zikredilmesidir. Allahü teâlâ önce, her ikisine müşterek olarak, sonraki âyet-i kerîmelerde de, ayrı ayrı verdiği nîmetleri bildirdi. Allahü teâlânın her ikisine müşterek olarak ihsân ettiği nîmet; hüküm vermeleri ve bunda ehil olmalarıdır. Allahü teâlâ, her ikisini de ilim ve anlayışla zînetlendirmiştir. Nitekim âyet-i kerîmede meâlen; "Biz, her birine bir hüküm ve bir ilim verdik" buyrulmuştur. Bu âyet-i kerîmede, ilmin, en üstün kemâl ve fazîlet olduğu zikredilmiş; onlara verilen nîmetler arasında öncelikle bildirilmiştir.

Hasen (rahmetullahi aleyh); "Biz, her birine (Dâvûd ve Süleymân aleyhimesselâma) bir hüküm ve bir ilim verdik" meâlindeki âyet-i kerîme olmasaydı, hüküm verenlerin helâk olduklarını görürdük buyurmuştur. Ancak Allahü teâlâ, Süleymân aleyhisselâmı, hükmünde sevâba (doğruya) isabet etmesi; Dâvûd aleyhisselâmı da ictihâdı sebebiyle medh buyurdu. "Biz, o mes'elenin hükmünü Süleymân'a (aleyhisselâm) bildirdik" meâlindeki âyet-i kerîme, Süleymân aleyhisselâmın verdiği hükümde isabet ettiğine delildir.

Tefsîr-i Mazharî'de bu husûsta şöyle buyrulmaktadır: "Amr bin Âs (radıyallahü anh), Resûlullah'tan (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle duyduğunu bildirmektedir: "Hâkim (hüküm veren) hükmettiği zaman, ictihâdında isabet ederse, ona iki ecir (sevab) vardır. Hata ederse, bir ecir vardır." Bu Hadîs-i şerîf, Müctehidin, doğrunun yanında hatâ da edebileceğini göstermektedir. Müctehidin, ictihâdında hatâ etmesi ve bir ecir (sevab) kazanması, onun, hükmünde isabet ettiğini göstermez. Çünkü hatâ ve doğru, birbirinin zıddıdır. Bu sebeple, Hadîs-i şerîften murâd; "Müctehid, hatâsı üzerine sevâb kazanır" demek değildir. Bilakis, hakkı, doğruyu bulmak husûsundaki ictihâdı yâni bütün gücüyle gayret sarfetmesi sebebiyle sevâba kavuşmasıdır. Çünkü müctehidin doğruyu bulmak husûsundaki ictihâdı, büyük gayreti, ibâdettir. İctihâdında hatâ ederse, gayretinden dolayı affa uğrar. Bundan dolayı, Dâvûd aleyhisselâm zemm olunmadı. Müctehid ictihâdında isabet ederse, ona iki ecir vardır. Bunlar ictihâd ve doğruya isabet etmek sevâbıdır.

Müctehid âlimler de, kitapta (Kur'ân-ı kerîmde) ve sünnette (Hadîs-i şerîflerde) hükmünü bulamadıkları hâdiselerde ictihâd etmişlerdir.

Hükmünde hatâ edenin ecir ve sevâb kazanması, hüküm veren kimsenin Resûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) sünnet-i seniyyesini, kıyası ve daha önce verilen hükümleri bilmesi ve ictihâd edebilme şartlarını taşıması ile olur. İctihâda ehil olmayanın ictihâd yapmaya kalkışması, kendisini ictihâda zorlamaktır. Böyle bir kimse verdiği hükümdeki hatâsı bir tarafa; doğru isabet etse bile mâzur görülemez. Çünkü ehil olmayan kimselerin, Müctehide tâbi olması gerekir.

Âlimler, Dâvûd ve Süleymân'ın (aleyhimesselâm) ictihâdları ile mi yoksa vahye bağlı olarak mı hüküm verdikleri husûsunda ihtilaf etmişlerdir. Bâzıları, onların ictihâdları ile hükmettiklerini, ictihâd sevâbına kavuşmak için, peygamberlerin ictihâdlarının da câiz olduğunu bildirmişlerdir. Bâzı âlimler, ikisinin de vahye bağlı olarak hükmettiklerini, ancak Süleymân aleyhisselâmın hükmünün, Dâvûd aleyhisselâmınkini nesh ettiğini söylemişlerdir. Böyle diyen âlimler; kendilerine vahiy geldiği için, peygamberlerin (aleyhimüsselâm) ictihâdla hükmetmelerinin câiz olmadığını ve bu şekilde hükmetmeye ihtiyaçlarının kalmadığını bildirmişlerdir. Tefsîr-i Mazharî'deki açıklamalar, Dâvûd ve Süleymân'ın aleyhimesselâm bu hükümleri ictihâdlarına göre verdiklerini göstermektedir.

Tevîlat-ı Necmiyye isimli eserde; "Biz o mes'elenin hükmünü Süleymân'a bildirdik" meâlindeki âyet-i kerîme ile, şu husûsa işâret buyrulduğu bildirilmektedir: "Müctehidlerin bâzıları, diğerlerinden üstündür. Büyüklükte ve fazîlette; ilme, hükümleri derin ve ince mânâları anlamaya îtibâr edilir, yaşa değil!" Dâvûd aleyhisselâmın yaşı büyük olmasına rağmen, oğlu Süleymân aleyhisselâm, hükmünde isabet etti.

Dâvûd aleyhisselâmın, bir rivâyete göre ondokuz oğlu vardı. Bunlardan en küçükleri olan Süleymân aleyhisselâmın annesi ayrı idi. Diğerleri ise, Tâlût'un kızından dünyâya gelmişlerdi. Ömrünün sonlarına doğru, Dâvûd aleyhisselâma, akıl ve firasette, hüküm ve adâlette bir çok üstünlüklerine şâhid olduğu, oniki yaşındaki oğlu Süleymân aleyhisselâmı yerine halîfe bırakması emredildi. Dâvûd aleyhisselâm, yine ilâhî emirle, âlimlerin huzûrunda onu imtihân etti. Rivâyete göre, sorduğu suâllere zorlama ve tereddütten uzak bir şekilde cevap aldı. Sorulan suâlleri doğru olarak

cevaplandıran Süleymân aleyhisselâma âlimler de soru sormak istediler: “Doğruluğu diğer cüzlerinin doğruluğuna, bozukluğu da diğerlerinin bozukluğuna sebep olan şey nedir?” dediler. Süleymân aleyhisselâm; “Kalb'dir. Onun doğruluğu diğer uzuvların doğruluğuna, bozukluğu da diğer âzanın bozukluğuna sebeptir” dedi. Cevabın doğruluğunu hepsi tasdik ettiler. Bir rivâyete göre, bu imtihâna da kanaat etmeyen İsrâiloğulları, Süleymân aleyhisselâmın hilâfetine karşı çıktılar. “Süleymân daha çocuk sayılır, bizim aramızda ondan üstün ve daha uygun kimseler var” dediler. Bunun üzerine Dâvûd aleyhisselâm, İsrâiloğullarının reîslerinden birer asâ istedi. Herkesin asâsına ismini yazıp, Süleymân aleyhisselâmın asâsı ile beraber bir odaya kilitledi. Sonra; “Kimin asâsı sabaha kadar yapraklanırsa hilâfet onundur” buyurdu. Sabahleyin, hep birlikte, odayı açtılar ve Süleymân aleyhisselâmın asâsının yapraklandığını, diğerlerinin eskisi gibi durduğunu gördüler. Dâvûd aleyhisselâm Allahü teâlâya hamdetti. Kendisi önde, Süleymân aleyhisselâm peşinde olarak; “İşte bu, benden sonra sizin üzerinize halîfemdir” diye İsrâiloğulları arasında dolaştı. Hepsi Süleymân aleyhisselâmın hilâfetini kabûl ettiler.

Dâvûd aleyhisselâm, Hazret-i Süleymân'ın kendi yerine halîfesi olduğunu îlân edince, ona bâzı nasîhatlerde bulundu; “Ey oğlum! Şaka yapmaktan sakın. Çünkü onun faydası azdır. Şaka, dostlar arasında düşmanlık meydana getirir. Kızmaktan sakın. Çünkü kızmak, sâhibini (kızanı) hafifletip, basitleştirir. Takvâya sarıl. Yâni Allahü teâlâdan kork. Emirlerini yapıp, yasak ettiklerinden sakın. O'na tâattan ayrılma. Çünkü, takvâ ve tâat, Allahü teâlânın izni ile, insanın her şeye gâlip gelmesine vesile olur. Hiç bir sebep yokken, âilen hakkında insanlara karşı kıskançlıkta bulunma. Bu davranışın, insanlara su-i zan beslemene sebep olur. İnsanlardan bir şey bekleme. İşte bu, hakîkî zenginliğin ta kendisidir. Allahü teâlânın kullarına verdiği çeşitli nîmetlere göz dikmek, insan için bir fakirliktir. Özür dilemeyi icâbettirecek iş ve sözlerden sakın. Nefsini ve dilini doğruluğa alıştır. İyilik yapmaktan ayrılma, imkanın varsa, bu günün dününden daha hayırlı olmasına çalış. Namazını, en son namazını kılan kimse gibi kıl. Aşağı ve bayağı kimselerle oturup kalkma, böyle kimselerle beraber olma. Kızdığın zaman, nefsini toprağa yapıştır. Bulunduğun yerden ayrıl. Allahü teâlânın rahmetinden ümîdli ol. Çünkü, Allahü teâlânın rahmeti, her şeyi kaplamıştır.”

Dâvûd aleyhisselâm, çok geçmeden vefât etti. Süleymân aleyhisselâm da babasının yerine geçti. Mülküne, hikmet ve ilmine vâris oldu. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde, Süleymân aleyhisselâmı meâlen şöyle övdü: "Biz Dâvûd'a Süleymân'ı (aleyhimesselâm) verdik. O (Süleymân aleyhisselâm), ne güzel kuldur. Hakikaten o, (bütün vakitlerinde zikr, tesbîh ve tevbe ile) Allahü teâlâya (taatine) dönen bir kuldur." (Sâd sûresi: 30)

Allahü teâlâ, Hazret-i Dâvûd ve Süleymân aleyhisselâma; zât ve sıfatlarını, emir ve yasaklarını, dünyâ ve âhıret ahvâlini, kuşların ve hayvanların konuşmalarını, dağların tesbîhini bildirdi. O ikisine (aleyhimesselâm), pek çok nîmetler verdi. Onlarda bütün bunlara karşılık, Allahü teâlâya hamdettiler. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirildi: "Biz, Dâvûd ve Süleymân'a (aleyhimesselâm hüküm ve kazâya dair) ilim verdik. Onlar da; Allahü teâlâya hamdolsun ki, (nübüvvet, kitap ve sair ilimler ve hikmetle) bizi, (kendilerine bu hasletler verilmeyen) mü'minlerin çoğu üzerine üstün kıldı dediler." (Neml sûresi: 15)

Bu âyet-i kerîme, ilmin şerefi, üstünlük sebebi ve âlimlerin âlim olmayanlardan üstün olduğunu göstermektedir. Nitekim Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdular: "Alimin, (âlim olmayan) âbide üstünlüğü; ayın, ondördüncü gecesinde (dolunay hâlinde), diğer yıldızlara olan üstünlüğü gibidir." "Alimler, peygamberlerin varisleridir." "Peygamberler, dinâr ve dirhem mîras bırakmazlar. Onlar ancak ilmi mîras bırakırlar. İlmi alan bol bir nasîb almış olur." Son Hadîs-i şerîfi, İmâm-ı Ahmed bin Hanbel, Tirmizî, Ebû Dâvûd ve İbn-i Mace rivâyet etmiştir. Yine Tirmizî'nin, Ebû Umâme el-Bahili'den rivâyet ettiği Hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Alimin, abide üstünlüğü; benim, sizin en aşağınıza olan üstünlüğüm gibidir."

Yine Allahü teâlâ, âyet-i kerîmede, âlimleri, kendilerine ihsân ettiği ilim nîmetine şükretmeye, tevâzû sâhibi olmaya dâvet etmektedir. Ayrıca, Allahü teâlâ, onları ilim sayesinde çok kimseye üstün kılmış ve kullarının, âlimlerin üstünlüğüne inanmasını istemiştir. Nitekim Allahü teâlâ, Yûsuf sûresinin 76. âyet-i kerîmesinde meâlen; "... Her âlimin üstünde, bir âlim (ilim sâhibi) vardır. (Allahü teâlânın ilmi sonsuzdur. O, her ilim sâhibinin

üstündedir)” buyrulmaktadır. Ömer (radıyallahü anh) da, tevâzûsundan; “Herkes Ömer'den daha âlimdir” buyurmuştur.

Eshâb-ı kirâmdan biri, Resûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) gelip; “En fazîletli amel hangisidir?” dedi. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “Allahü teâlâyı bilmek ve dinde fakîh olmak” buyurdu. Tekrar aynı soruyu sorunca, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu mübârek sözünü tekrarladı. O zât yine; “Yâ Resûlallah! Ben, en fazîletli amelin ne olduğunu soruyorum. Siz bana ilimden haber veriyorsunuz?” deyince, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “İlim ile yapılan az bir amel, sana fayda verir. İlimsiz yapılan çok amel, sana fayda vermez” buyurdu. İlmi olmadan ibâdet yapan kimse, değirmeni çeviren merkep gibidir. Devamlı döner, fakat, mesâfe kat edemez.

Evliyânın büyüklerinden, Feth-i Mûsulî (rahmetullahi aleyh) şöyle buyurdu: “Yiyecek, içecekle beslenip, ilaçla tedavi edilmeyen hastanın ölmesi gibi, kalb de; ilim, hikmet ve tefekkürden nasîbini alamayınca ölür. Maddî gıdalarla haddi aşarak doymak, bâtınî, mânevî gıdaların alınmasına mânidir. Yine ucb (kendini beğenmek) ve kibir de kalbin nûrlanıp, safâ bulmasına engel olur.

İşte insan, görünüşünü, İslâmın emir ve yasaklarına uymakla, batınını yâni içini İslâm ahlâkı ile süslerse, peygamberlere (aleyhimüsselâm) ve evliyâya verilen ilimlerden istifâde etmeye elverişli hâle gelir.

Dâvûd aleyhisselâmın vefâtından sonra, oğlu Süleymân aleyhisselâm, peygamberlik, saltanat ve ilimde ona vâris oldu. Babasının yerine geçince; memleketin ileri gelenleri ile âlimleri dâvet etti. Onlara; Allahü teâlânın kendisine büyük nîmetler verdiğini, kuşların ve hayvanların dillerini öğretip, konuşmalarını anlamayı nasîb ettiğini, ayrıca, kendisine peygamberlik ve mülk (saltanat) verildiğini anlattı. Bütün bunların, Allahü teâlânın kendisine ihsân ettiği büyük nîmetler olduğunu söyledi. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirildi: “Süleymân (aleyhisselâm babası) Dâvûd'a (aleyhisselâm, peygamberliğine ve ilmine) mîrascı oldu.” (Neml sûresi: 16) Begavî; Süleymân aleyhisselâma, babası Dâvûd aleyhisselâma verilenlerden başka, cinlerin de onun emrine verildiğini bildirmiştir. Dâvûd

ve Süleymân'ın (aleyhimesselâm) her ikisi de, Allahü teâlânın kendilerine ihsân ettiği nîmetlere çok şükrederlerdi.

Âyet-i kerîmenin devamında, Süleymân aleyhisselâmın meâlen şöyle buyurduğu bildirilmektedir: “... Dedi ki: Ey insanlar! Bize kuşların konuşması (dili) öğretildi.” Süleymân aleyhisselâm, Allahü teâlânın kendisine ihsân ettiği nîmeti açıkça anmak ve insanları kendisine verilen bu mûcize ile nübüvvetini tasdike çağırmak için, böyle söyledi. Övünmek ve tekebbür için söylemedi. Ruzbehân Bakli (rahmetullahi aleyh) şöyle buyurdu: Tasavvufta temkîn derecesinde olan bir zâtın; mü’minlerin îmânının kuvvetlenmesi, inkarcılara karşı da hüccet (delil) olması için, Allahü teâlânın kendisine lutfettiği nîmetleri halka bildirmesi câizdir. Süleymân aleyhisselâm da bu sebeple, Allahü teâlânın kendisine lutfettiği bu nîmeti izhar etti. Nitekim Kur'ân-ı kerîm de, Duha sûresi 11. âyet-i kerîmesinde meâlen; “Rabbinin nîmetini anlat” buyrulmaktadır."

Süleymân aleyhisselâmın, “Bize” şeklinde büyüklük ifâde eder bir tarzda konuşması, tekebbür için değildir. Çünkü, siyâset icâbı sultânların âdeti böyledir.

Konuşma, mânâların anlaşılmasına yarayan ses ve harflerle olur. Manaları anlamak, kelime ve cümlelerle olduğu için, konuşmanın sâdece insanlara mahsus olduğu zannedilmektedir. Halbuki, Süleymân aleyhisselâm, insanların konuşmalarından, onların kasdettikleri mânâları anladığı gibi, kuşların seslerinden de, murâd ettikleri mânâları anlıyordu. Onun için, kuşların seslerine “konuşma” buyurdu.

Begavî (rahmetullahi aleyh) Ka'b-ül-Ahbâr'dan (radıyallahü anh) şöyle nakletti: Tavus kuşu, Süleymân aleyhisselâmın huzûrunda ötmüştü. Süleymân aleyhisselâm, orada bulunanlara; “Bunun ne dediğini, ne konuştuğunu biliyor musunuz?” buyurdu. Onlar; “Hayır bilmiyoruz” diye cevap verdiler. Bunun üzerine Süleymân aleyhisselâm; “Cezalandırdığın gibi cezâlandırılırsın” dediğini bildirdi. Aynı şekilde hüdhüdün ötmesini; “Merhamet etmeyene merhamet olunmaz”, göçeğen kuşunun ötmesini; “Allahü teâlâdan af ve mağfiret olunmanızı isteyiniz, ey günâhkârlar!”, kaya kuşunun sesini; “Her canlı ölecektir. Her yeni eskiyip, çürüyecektir”,

kırlangıcın ötüşünü; “Hayırdan ne yaparsanız sonra onu bulursunuz”, güvercinin sesini; “Gökleri ve yeri dolduran Rabbimi noksan sıfatlardan tenzih ederim”, kumrunun ötüşünü; “Sübhâne Rabbiy-el-e'la”, karganın ötmesini; “Allahü teâlâdan başka her şey helâk olacaktır”, kustat kuşunun ötmesini; “Susan, başına belâ ve musîbet gelmesinden kurtulur”, papağânın ötüşünü; “Düşüncesi dünyâ olan kimseye yazıklar olsun”, kurbağanın; “Sübhâne Rabbiy-el-Kuddûs”, doğan kuşunun; “Sübhâne Rabbî ve bihamdihî” dediğini açıkladı. Bu rivâyet, yukarıdaki kuşların konuşmalarının yalnız bu sözlere ve mânâlara mahsus olmadığını göstermektedir. Neml sûresinde, karınca ve hüdhüdün konuşmalarının bildirilmesi, onların içlerine doğan her mânâyı çıkardıkları sesle de olsa anlattıklarını ifâde etmektedir.

Rûh-ul-Beyân tefsîrinde Arais-ül-Beyân kitabından naklen şöyle denilmektedir; “Kuşların, diğer vahşi hayvanların sesleri ve kâinattaki hareketlerin hepsi, Allahü teâlânın, peygamberlerine ve ârifînden olan evliyâsına hitâbıdır. Evliyâ, bu ses ve hareketleri makâmları ve derecelerine göre anlar. Çünkü, peygamberler (aleyhimüsselâm) kuşların ve diğer hayvanların dillerini aynısıyla bilirler. Evliyâ-i kirâm ise, onların dillerini aynen bilemez. Sâdece, onların seslerinden kendi hâllerine âit olan husûsları, Allahü teâlânın kalblerine ilham etmesi ile bilirler.”

Ebû Osman Mağribi şöyle buyurur: “Bütün hâllerinde Allahü teâlâya karşı doğruluk ve ihlâs üzere olan kimse, bu husûsiyetleri sebebiyle her şeyi anlar. Davul çalınması, âdete göre göç vaktinin geldiğini haber verdiği gibi, Allahü teâlâ da, sevdiği ve seçtiği velî kullarına; muhtelif sesleri ve tabîattaki varlıkların değişik hâllerini, onların ne mânâya geldiğini anlamayı lütûf ve ihsân eylemiştir.

Süleymân aleyhisselâma çok şey verilmiştir. Nitekim âyet'i kerîmede, Süleymân aleyhisselâmın meâlen; “Bize (peygamberlere ve meliklere, dünyâ ve âhıret işlerine dâir veya peygamberlik, saltanat ve kuşların dilinin öğretilmesi gibi) her şey verildi. İşte bu (Allahü teâlânın bize verdiği nîmetler) şüphesiz açık bir üstünlüktür.” (Neml sûresi: 16) Yâni bu, bizim müstehak oluşumuz, hak etmemiz sebebiyle ve amellerimize karşılık olarak değil, aksine, Allahü teâlânın lütûf ve ihsânıyladır. Tefsîr-i Vasît’de şöyle

bildirilmiştir; “Süleymân aleyhisselâmın böyle söylemesi, Allahü teâlânın verdiği nîmetlere şükür ifâdesidir. Nitekim Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) “Ben, Âdemoğullarının efendisiyim. Övünmüyorum.” (yani bu sözü şükür için söylüyorum, övünmek için değil) buyurmuştur. Bu, Allahü teâlânın nîmetini anmak içindir.

Süleymân aleyhisselâmın imtihân edilmesi:

Kur'ân-ı kerîmde Sâd sûresi 34. âyet-i kerîmede meâlen; “Muhakkak ki, biz Süleymân'ı (aleyhisselâm) imtihân ettik. Tahtının üstüne bir ceset bırakıverdik. (Nice günlerden) sonra o, yine (imtihanda Rabbine) döndü. (veya zellesine pişman olup tevbe etti)” buyrulmuştur.

Bu âyet-i kerîmede beyân buyrulan Süleymân aleyhisselâmın imtihânının ne olduğu hakkında bir çok rivâyet vardır. Bu rivâyetlerden bâzısı, dîne ve Süleymân aleyhisselâmın şânına uygun değildir. Fahreddîn-i Razî hazretleri, böyle uygunsuz rivâyetleri delilleri ile reddettikten sonra, Süleymân aleyhisselâmın imtihânının ne olduğu husûsunda şöyle buyurdu:

1- Süleymân aleyhisselâm, bir gecede, zevcelerinin hepsini ziyâret edeceğini, onlardan her birinin süvâri birer oğlan dünyâya getirip, Allah yolunda muhârebe edeceklerini söyledi. Fakat, inşâallah demedi. Süleymân aleyhisselâm, zevcelerini dolaştı. İçlerinden yalnız biri hâmile kalıp, sakat bir çocuk dünyâya getirdi. Bunu götürüp, babasının tahtına bırakıverdiler. Buhârî ve Müslim’deki Hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buraya kadar anlattıktan sonra, şöyle buyurdu: “Nefsim yed-i kudretinde olan Allahü teâlâya yemîn ederim ki, şâyet Süleymân (aleyhisselâm) inşâallah deseydi, (zevcelerinin hepsi çocuk dünyâya getirir) hepsi de süvâriler olarak Allah yolunda mücâhid olurlardı.”

Kâdı Iyad; Süleymân aleyhisselâmın, bu kıssada; (İnşâallah) dememesinin birkaç cevâbı vardır. Bunların içinde en doğrusu, sahih Hadîs-i şerîfte bildirildiği gibi; “İnşâallah” demeyi unutmuş olmasıdır. Bu unutma, Allahü

teâlânın irâdesinin bu yönde olmasındandır. Böylece Allahü teâlânın irâde ettiği şey tahakkuk etmiş oldu demiştir.

Buna göre, Süleymân aleyhisselâmın imtihân edilmesi, Süleymân aleyhisselâmın; "Zevcelerimi dolaşacağım" dediğinde; "İnşâallah" demeyi terk etmesidir.

Cesedin kürsîsine bırakılması, sakat çocuğun Süleymân aleyhisselâmın kürsîsine bırakılmasıdır.

Peygamberler (aleyhimüsselâm) için evlâyı terk etmek zelledir. Yoksa, zelle günâh işlemek değildir. İşte Süleymân aleyhisselâm, evlâ olan, "İnşâallah" demeyi terk etmesiyle meydana gelen zelle için, Allahü teâlâya tevbe etti. Nitekim Resûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem); Rûh, Eshâb-ı Kehf ve Zülkarneyn aleyhisselâmdan sorulunca; "Yarın gelin, haber vereyim" buyurmuşlar, "İnşâallah" demeyi unutmuşlardı. Bu sebeple bir kaç gün Resûlullah'a vahiy gelmedi. Sonra şu meâldeki âyet-i kerîme nâzil oldu: "Hiç bir şey hakkında; Ben bunu muhakkak yarın yaparım deme. Ancak sözünü Allahü teâlânın dilemesine bağlayarak (inşâallah Allahü teâlâ dilerse yapacağım) de. (İnşâallah demeyi) unuttuğun zaman, (İnşâallah diyerek tevbe ve tesbîh ile) Allahü teâlâyı hatırla ve şöyle de: Umulur ki, Rabbim beni bundan daha yakın bir hayra erdirir." (Kehf sûresi: 23-24)

İnsan, "İnşâallah" demeyi unuttuğu zaman bunun tevbesi; "İnşâallah (Allahü teâlâ dilerse)" demekle beraber; "Umulur ki, Rabbim beni bundan daha yakın bir hayra erdirir" demesidir. Nitekim mîrac gecesinde, Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); daha yakın bir hayra, kimsenin ulaşamadığı şeylere kavuşturulmuştur.

2- Süleymân aleyhisselâm şiddetli bir hastalıkla imtihân edilmiştir. "Tahtının üstüne bir ceset bırakıverdik" meâlindeki âyet-i kerîmeden murâd, onun bir hastalık sebebiyle adeta cansız bir cesed hâline gelmesidir. Araplar, zayıf kimse için; "Et tahtası üzerine konmuş, et parçası ve rûhsuz cisim" derler. Nitekim âyet-i kerîmenin devamında, daha sonra Süleymân aleyhisselâmın sıhhatine kavuştuğu bildirilmektedir.

3- Süleymân aleyhisselâmın imtihânı hakkında şu da muhtemeldir: Allahü teâlâ onu; ya bir korku musallat etmek yahut bir taraftan kendisine bir belâ geleceği endişesi vermek sûretiyle imtihân buyurdu. İşte bu korku sebebiyle, tahtı (kürsîsi) üzerine atılmış pek zayıf bir cesed gibi olmuştu. Bilahare Allahü teâlâ, bu korkuyu ondan giderdi. Eski sıhhat ve kuvvetine kavuşturdu.

Âyet-i kerîmenin devamında Süleymân aleyhisselâmın meâlen; "Ey Rabbim! Beni (af ve) mağfiret eyle" (Sâd sûresi: 35) dediği bildirilmektedir. Süleymân aleyhisselâmdan zelle meydana geldiğini söyleyen âlimler, bu âyet-i kerîmeyi delil göstermektedirler. Çünkü, Süleymân aleyhisselâmdan herhangi bir zelle meydana gelmese idi; Allahü teâlâdan kendisini af ve mağfiret buyurmasını istemezdi. Fahreddîn-i Razî (rahmetullahi aleyh) buna şöyle cevap vermiştir: İnsan, en iyi ve evla olan terk etmekten hâli kalamaz. Mutlaka, en iyi ve evla olanı terk etme durumuna düşebilir. Bu sebeple, meselâ Süleymân aleyhisselâm gibi bir peygamber, Allahü teâlâdan af ve mağfiret istemeye muhtâç olur. Çünkü Hadîs-i şerîfte; "Ebrarın ibâdetleri, iyilikleri, mukarreblere günâhtır, kusurdur" buyrulmuştur. Zâten peygamberler aleyhimüsselâm dâimâ Allahü teâlâya karşı ihtiyaç ve teslimiyet içerisindedirler. Nitekim Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); "Kalbimde (envâr-ı ilâhiyyenin gelmesine engel olan) perde hâsıl oluyor. Bunun için her gün, yetmiş kere istiğfâr ediyorum" buyurmuştur.

Tefsîr-i Mazharî'de Senâullah-ı Pani-pütî (rahmetullahi aleyh) bu husûsta şöyle buyurmuştur; "Allahü teâlâ, dünyâ ve âhıret derecesini daha da yükseltmek için, Eyyûb aleyhisselâma belâ ve musîbet verdiği gibi, Süleymân aleyhisselâma da verdi. Süleymân aleyhisselâmdan, herhangi bir zelle meydana gelmemişti. Şâyet böyle bir zelle meydana gelse idi, çok pişmanlık gösterir ve pek çok istiğfâr ederdi. Allahü teâlâ da, Dâvûd aleyhisselâmın kıssasında olduğu gibi; "Onu mağfiret ettik" buyururdu. Halbuki, Süleymân aleyhisselâm için böyle bir şey buyrulmamıştır. Süleymân aleyhisselâm, sâdece tevbe etmiş ve mağfiret talebinde bulunmuştur.

Süleymân aleyhisselâma verilen nîmetler:

Süleymân aleyhisselâm, Allahü teâlâdan kendisini af ve mağfiret etmesini taleb etti. Daha sonra âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen şöyle dedi: “Benden sonra kimseye nasîb etmeyeceğin bir mülkü bana ihsân eyle! Şüphesiz, herkesin murâdını veren sensin.” (Sâd sûresi: 35) Bu âyet-i kerîme, dine, âhırete âit bir işi, dünyâya âit işe takdim etmek, yâni öncelik vermek lâzım geldiğini göstermektedir. Çünkü Süleymân aleyhisselâm, Allahü teâlâdan, önce af ve mağfiretini isteyip istiğfâr etti. Ondan sonra, mülk ve saltanat istedi. Âyet-i kerîme, Allahü teâlâdan af ve mağfiret istemenin, istiğfâr etmenin, dünyâda hayır kapılarının açılmasına sebep olduğuna delâlet etmektedir. Çünkü Süleymân aleyhisselâm önce Rabbinden mağfiret diledi. Sonra da bu vesile ile Allahü teâlâdan mülk ve saltanat istedi. Daha önce Nûh aleyhisselâm da böyle yapmıştı. Kur'ân-ı kerîmde bu husûs meâlen şöyle bildirildi: “(Nûh aleyhisselâm, münâcâtında Allahü teâlâya yalvararak kavminin hâlini şöyle anlattı: “(Yâ Rabbî! Ben onlara) dedim ki: Küfürden tevbe edip, Rabbinizden mağfiretinizi isteyiniz. Zirâ O, şirk ve isyândan tevbe edeni çok mağfiret edicidir. (Siz O'na istiğfâr edin ki, Allahü teâlâ da size) ihtiyâcınız kadar yağmur yağdırsın, çok mal ve evlad ile size imdâd etsin, size meyveli bostanlar (bağlar, bahçeler) versin ve o bostanlarda nehirler akıtsın.” (Nûh sûresi: 10-12)

Yine Allahü teâlâ, Peygamber efendimize de meâlen şöyle buyurdu; “(Ey Muhammed aleyhisselâm!) Ehl-i beytine (ve ümmetine) namazı emret. Sen (ve ümmetin), namazı kılmaya sabredin. (Namaza sebât ile devam eyleyin.) Biz, (kendinin ve Ehl-i beytinin) rızkını vermeni (temin etmeni) senden istemiyoruz. Sana (ve onlara) rızkı biz veririz. (Sen kalbinle âhıret işine ehemmiyet ver.) Güzel akıbet (Cennet) müttekiler içindir.” (Tâhâ sûresi: 132)

Fahreddîn-i Razî (rahmetullahi aleyh) Süleymân aleyhisselâmın; “(Ey Rabbim!) Benden sonra kimseye nasîb etmeyeceğin bir mülkü bana ihsân eyle” buyurmasının sebebi hakkında, tefsîr âlimlerinin şöyle söylediklerini bildirmektedir:

1- Süleymân aleyhisselâm, Allahü teâlâdan, peygamber olduğunun doğruluğunu gösteren bir mûcize olması için, ondan başka kimsenin muktedir olamayacağı şeylerin kendisine verilmesini istedi. Nitekim, âyet-i

kerîmenin devamında, rüzgârın, Süleymân aleyhisselâmın emrine verildiği, onun emriyle akıp gittiği bildirilmiştir. Bu ise, onun peygamber olduğunu gösteren bir mûcize ve Allahü teâlânın ona verdiği büyük bir kudret ve saltanattır. Beydâvî tefsîri'nin Şihâb hâşiyesinde de şöyle buyrulmuştur: Süleymân aleyhisselâm, mülk ve saltanatı; fânî, geçici olan dünyâ saltanatı ile övünmek için istemedi. O, bunu, mülk ve saltanatları ile övünen zâlim diktatörlerin iş başında olduğu bir zamanda yaşadığı için istemişti. Her peygambere, içinde yaşadığı asırda en meşhûr olan şeyle ilgili bir mûcize verilirdi. Meselâ, Mûsâ aleyhisselâm zamanında, sihir çok yaygındı. Mûsâ aleyhisselâm, elindeki asâyı yere bırakınca, büyük bir yılan olup, sihirbazların getirdikleri şeylerin hepsini yuttu. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) zamanında fesâhat (düzgün bir şekilde, mükemmel olarak söz söylemek) çok yaygın idi. Buna rağmen müşrikler, Allahü teâlâdan indirilen Kur'ân-ı kerîmin, en kısa sûresinin bile benzerini söylemekten âciz kaldılar. Süleymân aleyhisselâmın mülk ve saltanat istemesi de, insanlar yanında peygamberliğine delil olması içindi. Yoksa, mülk ve saltanata düşkünlüğünden, zamanındaki meliklerle yarış etmek düşüncesinden değildi.

2- Dünyâ lezzetlerinden faydalanmak önce, âhıret nîmet ve saâdeti ise sonradır. Bu yüzden, bâzı kimseler âhıretin saâdet ve nîmetine kavuşmak için, Allahü teâlânın men ettiği geçici dünyâ lezzetlerinden sakınmanın zor olduğunu söylemişlerdir. İşte Süleymân aleyhisselâm; "(Yâ Rabbî!) Benden sonra kimseye nasîb etmeyeceğin bir mülkü bana ihsân et. (Bununla beraber, ben dünyânın lezzet ve zevklerinden son derece sakınıcı olayım)" diye duâ etti. Böylece, Süleymân aleyhisselâm insanlara, çok dünyâlığa sâhip olmanın, Allahü teâlâya kulluk vazifesini yerine getirmeye mâni olmadığını ve bunun mümkün olduğunu göstermek istemişti.

Süleymân aleyhisselâmın istiğfâr ve duâsı üzerine, Allahü teâlâ onun dileğini yerine getirdi. Rüzgârı emrine verdi. Nitekim âyet-i kerîmede meâlen; "Bunun üzerine biz rüzgârı onun emrine verdik ki, rüzgâr onun emri ile istediği yere yumuşacık (hoş bir şekilde) akıp giderdi. (Bir kısmı hayret verici, eşi görülmemiş saraylar, kaleler yapan) binâ ustası, (bir kısmı da, denizden inci mercan çıkaran) dalgıç olan şeytanları da emrine verdik. (İnat ve taşkınlıkta ileri olan) diğerleri de, (insanlara zarar vermemeleri

için) birbirlerine zincirlerle bağlanarak zaptolunmuştu” buyruldu. (Sâd sûresi: 36-36) Aslında, Süleymân aleyhisselâmın emrine verilen rüzgâr, şiddetli esen bir rüzgârdı. Fakat, Süleymân aleyhisselâmın emri ile, yumuşak ve hoş bir şekle dönerek eserdi. Bu rüzgârın; bâzan yumuşak, bâzan da şiddetli estiği de bildirilmiştir. Bu sebeple, yukarıdaki âyet-i kerîme ile; “Süleymân'a (aleyhisselâm) şiddetli esen rüzgârı itâatkar kıldık” meâlindeki Enbiyâ sûresi: 81. âyet-i kerîmesi arasında zıtlık yoktur.

İslâm âlimlerinden Ruzbehân Baklî (rahmetullahi aleyh) şöyle buyurdu: “Süleymân aleyhisselâm, Allahü teâlânın cemâline olan sevgisinden dolayı, her an, doğudan batıya kadar Allahü teâlânın yarattıklarını temâşâ etmek isterdi. Allahü teâlâ da rüzgârı ona itâatkar kıldı. Rüzgâr, onun isteğine uygun olarak eserdi. İşte bu, Süleymân aleyhisselâma, Allahü teâlânın emirlerini yerine getirmek ve dünyâ lezzetlerine îtibâr etmemekteki sabrının mükafatı idi.”

Allahü teâlâ, rüzgârın ve cinlerin Süleymân aleyhisselâmın emrine verildiğini bildirdikten sonra, meâlen şöyle buyurdu: “(Ey Süleymân!) Bu (mülk ve saltanatın, sana) bizim atâmız (ihsanımız) dır. Ondan dilediğine hesapsız olarak ver. Dilediğinden men et. (Bizim ihsânımız çoktur. Hiç kimse onu hesap edemez. Buna gücü yetmez.) Şüphesiz ona (Süleymân'a (aleyhisselâm) dünyâda verilen bu büyük mülk ve saltanatla beraber âhırette de) indimizde bir yakınlık ve dönüp geleceği bir güzel yer (Cennet) vardır.” (Sâd sûresi: 39, 40)

Rûh-ul-Beyân’daki Hadîs-i şerîfte, Süleymân aleyhisselâmın mülkü ile ilgili olarak şöyle buyruldu: “Süleymân bin Dâvûd'a (aleyhimesselâm) verilen, mülkü görmediniz mi? Bu onun huşûunu arttırdı, Allahü teâlâya karşı huşûundan göğe bakmazdı.”

Yine Rûh-ul-Beyân’da; “İnsan kemâle erince, vâsıtasız olarak ilâhî feyzlere kavuşur. Allahü teâlâ, göktekileri ona itâat ettirir. Meselâ; meleklere, Âdem aleyhisselâma secde etmelerini emretmiştir. Yerdekileri de, o kimseye itâat ettirir. Nitekim cinleri, insanları, vahşî hayvanları ve kuşları, Süleymân aleyhisselâma itâat ettirmiştir” buyrulmuştur.

Emrine verilen rüzgârla, Süleymân aleyhisselâm, sabah bir aylık, akşam da bir aylık yol giderdi. Nitekim Sebe' sûresi 12. âyet-i kerîmesinde meâlen; "Gündüz esdiğinde bir aylık mesâfeye gidip, akşam bir aylık mesâfeden gelen rüzgârı Süleymân'ın (aleyhisselâm) emri altına verdik..." buyrulmuştur.

Süleymân aleyhisselâm, sabahleyin ordusu ile beraber Şam'dan çıkar, İran'ın İstahar (Persepolis) şehrinde kaylule yapardı. (Öğleye doğru bir miktar uyurdu.) Sonra gün ortasında, İstahar'dan yola çıkar ve akşama Kabil'e varırdı. Hem, Şam-İstahar (Persepolis); hem de İstahar-Kâbil arası, atlı için bir aylık yoldu.

Bâzı âlimler, Süleymân aleyhisselâmın Mısır'dan Kabil'e kadar olan ülkelere sâhip olduğunu bildirmişler; bâzıları da, bütün dünyâya hâkim olduğunu beyân etmişlerdir. Nitekim Mücâhid'in (rahmetullahi aleyh), İbn-i Abbâs'dan (radıyallahü anh) rivâyetine göre, Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); "İsmini duyduğunuz kimselerden, yeryüzüne dört kişi malik oldu. İkisi mü'min, ikisi de kâfir idi. Mü'min olan iki kişi, Zülkarneyn ile Süleymân (aleyhimesselâm) idi. Kâfir olan ikisi de, Nemrud ile Buhtunnasar idi. Beşinci olarak, yeryüzüne, benim evlâdımdan biri yâni Mehdî de mâlik olacaktır" buyurmuştur. Süleymân aleyhisselâma verilen mülkü beyân eden yukarıdaki âyet-i kerîmenin devamında meâlen; "Onun (Süleymân) için su gibi erimiş bakır akıttık. Rabbinin izni ile, iş gören cinleri de onun emri altına verdik ve bunların içinde (Süleymân aleyhisselâma itâat etmelerine dair) emrimizden çıkan olursa, ona alevli ateşin azâbını tattırırız" buyruldu. (Sebe' sûresi: 12)

Tefsîr âlimleri; "Allahü teâlâ, bakır ocağından, Süleymân aleyhisselâm için, üç gün üç gece su gibi bakır akıttı" demişlerdir. Bâzı âlimler, âyet-i kerîmede bildirilen azâbın âhıret azâbı olduğunu; bâzıları da, dünyâda ateş ile yakılmaları olduğunu bildirmiştir. Zâhir olan mânâ da budur. Begavî (rahmetullahi aleyh); "Allahü teâlâ, cinler için bir melek vazifelendirdi. Onun elinde ateşten bir çubuk vardı. Süleymân aleyhisselâmın emrinden çıkan cine, bu çubukla vurur ve yakardı buyurdu.

İnsanoğlunun, cinden sakınması lâzımdır. Çünkü, cinle beraber olmak, irtibat hâlinde bulunmak insana zarar getirir. Nitekim, âyet-i kerîmede meâlen; "...Rabbim! Şeytanların vesveselerinden sana sığınırım. Rabbim! Onların huzûrumda bulunmalarından sana sığınırım" buyrulmuştur. (Mü'minun sûresi: 97, 98) Ancak âyet-i kerîmede meâlen; "Rabbinin izni ile..." buyrulması, Süleymân aleyhisselâmın, onların zararından muhâfaza buyrulduğuna, onlarla olmanın kendisine zarar vermediğine işârettir.

Süleymân aleyhisselâm, cinnîlere; mescidler, saraylar, meskenler ve büyük çanaklar gibi şeyler yaptırdı. Nitekim Sebe' sûresinin 13. âyet-i kerîmesinde meâlen; "O cinler; Süleymân (aleyhisselâm) için mescidlerden (sağlam ve pek güzel saraylar ve meskenlerden), şekillerden, büyük havuzlar gibi çanaklardan,sâbit kazanlardan her ne isterse yaparlardı" buyrulmuştur.

Beyt-ül-Makdis'in inşası:

İmâm-ı Begavî'nin (rahmetullahi aleyh) bildirdiğine göre; cinnîlerin, Süleymân aleyhisselâm için yaptıkları şeylerden biri de Beyt-ül-Makdis'dir. Beyt-ül-Makdis'in inşasına önce Dâvûd aleyhisselâm başladı. Duvarlarını bir adam boyu yükseltti. Allahü teâlâ, Dâvûd aleyhisselâma; "Bunu sen tamamlayamayacaksın. Sana Süleymân isminde bir oğul vereceğim, o tamamlayacak" diye vahyetti. Dâvûd aleyhisselâm, oğlu Süleymân aleyhisselâmı kendi yerine halef seçip, vefât etti. Bir müddet sonra, Süleymân aleyhisselâm, Beyt-ül-Makdis'i tamamlamak istedi. Cinleri topladı. Onlar arasında iş taksimi yaptı. Onlardan her bir cemâati bir işle vazifelendirdi. Sonra usta ve mühendislere, oniki mahallesi olan bir şehir yaptırdı ve her mahalleye bir kabîle yerleştirdi. Şehrin kurulması bitince, mescidin tamamlanmasını emretti. Cinleri bölük bölük yaptı. Bir kısmı, altın, gümüş ve yâkut; bir kısmı, denizden saf inci; bir kısmı, mücevherat ve kıymetli taşlar; bir kısmı da misk, amber ve diğer güzel kokuları getirdiler. Bütün bunlardan yeteri kadar gelince, işlemek için ustalar getirdi. Ustalar, getirilen taşları yonttular. Mücevher, inci ve yâkutları işlediler. Kaplanan malzemeleri kullanarak mescidin inşasını tamamladılar. O asırda, ondan

güzeli olmayan ve bir eşi bulunmayan bu mescide “Beyt-ül-Makdis” dediler. Daha sonra “Mescid-i Aksâ” adıyla anıldı.

Beyt-ül-Makdis'in inşası bitince, Süleymân aleyhisselâm, İsrâiloğullarının âlimlerini topladı. Onlara, bu mescidi, Allahü teâlânın rızâsını kazanmak için yaptırdığını, onda bulunan her şeyin Allah için yapıldığını anlattı. “Bu mescid Allah'ındır. Çünkü, O'nun emri ile yapılmıştır. O'nda bulunan her şey Allah'ındır. Kim ondan bir şey noksanlaştırırsa, Allahü teâlâya hâinlik etmiştir” dedi. İsrâiloğullarına ziyâfet verdi. Allahü teâlâ için kurbanlar kesti. Mescid-i Aksâ'nın inşasının bittiği günü bayram yaptı.

Hazin tefsîrinde bildirildiğine göre; Abdullah bin Amr bin Âs (radıyallahü anh), Resûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: “Süleymân bin Dâvûd (aleyhimesselâm) Beyt-ül-Makdis'in inşâsını bitirince, Allahü teâlâdan, hükmüne muvafık hüküm ile hükmetmeyi nasîb etmesini istedi. Bu ona verildi. Kendisinden başka bir kimseye verilmeyen bir mülk ve saltanatın, kendisine verilmesini istedi. Bu da ona verildi. Beyt-ül-Makdis'in inşasını bitirince, bu (mescide) sırf namaz kılmak için gelen kimsenin buradan, anasından doğduğu günkü gibi günâhlarından temizlenmiş olarak çıkmasını diledi.” Bu Hadîs-i şerîfi Nesâî bildirdi. Tefsîr-i Mazharî ve Begavî’de bildirilen Hadîs-i şerîfte ise; “Süleymân (aleyhisselâm), Beyt-ül-Makdis'in inşâsını bitirince, Allahü teâlâdan üç şey istedi. Allahü teâlâ, bu dileklerinin ikisini ona verdi... Umarım ki, üçüncüsünü de ona vermiştir.” (Üçüncüsü için;) “Bu Beyt'e (Beyt-ül-Makdis'e) bir kimse gelip iki rekat namaz kılarsa, buradan, anasından doğduğu günkü gibi çıkmasını istedi. Ümîd ediyorum ki, Allahü teâlâ, bu dileğini de ona vermiştir.” buyrulduğu bildirilmiştir.

Resûlullah efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) ümmetine de, bu mescidde (Beyt-ül-Makdis'de) kılınan namaz çok sevâb olmuştur. Nitekim Râmûz-ül-Ehadis’de Ebüdderdâ'dan (radıyallahü anh) bildirilen Hadîs-i şerîfte, şöyle buyrulmaktadır: “Mescid-i Haram'da kılınan namaz, yüzbin namaza; benim mescidimde kılınan namaz, bin namaza; Mescid-i Aksâ'da kılınan namaz beşyüz namaza muadildir.”

Ebû Sa'îd-i Hudrî'den rivâyet edilen ve bütün hâdis kitaplarında bulunan bir Hadîs-i şerîfte ise; "Yalnız üç mescide ziyâret için gidilir: Mescid-i Haram, Mescid-i Aksâ ve benim bu mescidim" buyrulmuştur. Bu Hadîs-i şerîf, Resûlullah efendimizin kabr-i seâdetlerini ziyâret için, Medîne-i münevvereye gitmenin çok sevâb olduğunu da göstermektedir. Bu ziyâreti yapmayanlar, bildirilen sevâbdan mahrûm kalırlar. Bu üç mescidden başkasını ziyâret için uzak yola çıkmak, Allahü teâlânın rızâsı için olursa câizdir.

Süleymân aleyhisselâm, Mescid-i Aksâ'ya (Beyt-ül-Makdis'e), Mûsâ aleyhisselâmdan beri nesilden nesile geçerek gelen Ahid sandığını koydu. Mûsâ aleyhisselâm; ümmetinin âlimlerinden, Tevrât'ın, Ahid sandığına (Tâbût-i Sekîne'ye) konularak muhâfaza edilmesini istemişti. Bu durum, Beyt-ül-Makdis'in Buhtunnasar tarafından yıkılmasına kadar (rivayete göre 453 sene) devam etti. Buhtunnasar, Kudüs'ü alınca, şehri yakıp yıktı. Mescid-i Aksâ'da bulunan altın, gümüş ve diğer mücevherleri alıp, Bâbil'e götürdü. Daha sonra Keyhusrev, Mescid-i Aksâ'yı tâmir etti ise de, 70 senesinde Romalılar yaktı. Kamus-ül-a'lam da diyor ki: Bu tahrip ile Kudüs'ün müsevîlere âit mâmûriyeti son buldu. Daha sonra 123 yılında Bizanslılar, Mescid-i Aksâ'yı tâmir edip, Kudüs'e İlyâ ismini verdiler. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), mîrac gecesinde Mescid-i Aksâ'da namaz kılmıştır. Hicretin 16. senesinde Ömer (radıyallahü anh) zamanında, Kudüs, müslümanların eline geçince, binânın arsası yeni bir İslâm mâbedi yapmak için kullanıldı. Altıncı Emevî halîfesi olan Velîd (miladî 666-715) buraya, yine Mescid-i Aksâ denilen câmiyi bu günkü hâline benzeyen şekliyle yeniden yaptırdı.

Mescid-i Aksâ, Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) zamanındaki mescidler arasında, Mekke'ye en uzak olan idi. Bunun için, Mescid-i Aksâ (en uzak mescid) ismiyle meşhûr oldu. Aksa, lügatte (en uzak) mânâsındadır. Halbuki Filistin, Arabistan'a komşu bir yerdir. Başka memleketlerden daha yakın olduğu için, Kur'ân-ı kerîmde (en yakın yer) buyruldu. Bunun için, en yakın yerde, en uzak mescidden bahsedilmiştir. Müslümanlar, hicretten onaltı ay sonraya kadar, Mescid-i Aksâ'ya yönelerek namaz kıldılar. Peygamberimizin mîrâcı, burada vukû buldu. O, bir gece, Mekke'deki Mescid-i Haram'dan, Mescid-i Aksâ'ya götürüldü. Beden ve

rûhu bir arada, uyanık iken, Mescid-i Aksâ'dan göğe çıkarıldı. Bu hâl Kur'ân-ı kerîm ve meşhûr Hadîs-i şerîflerle haber verilmiştir.

Suriye seferinde, fetihten sonra Şam'a gelen Hazret-i Ömer, Kudüs'e de uğrayıp, Mescid-i Aksâ'yı ziyâret etti. Hacda, Kâbe'yi tavâf ederken söylenilen telbiye "Lebbeyk, Allahümme Lebbeyk..." diyerek, gece vakti mescide girdi, namaz kıldı ve İsrâiloğulları ile ilgili âyet-i kerîmeleri okudu. Sabah namazı vakti girince, ezân okutarak cemâat ile namaz kıldırdı. Daha sonra, Kudüs halkı ile beraber, yüzyıllardan beri kendi hâline terkedilen Mescid-i Aksâ'da, biriken ve etrâfını kirleten çöpleri, pislikleri temizledi. Yahudilere, mescide emniyetle girmek hakkını tanıdı. Hıristiyanlara da, yahudileri aralarına sokmamalarını tavsiye etti. Kudüs'teki kiliselere dokunulmaması için emir verip, hıristiyanlarla anlaşma yaptı. Fakat papazların, halka karşı kendilerinde var olduğunu ileri sürdükleri imtiyazlı mevkilerini, zenginlik ve debdebe içindeki hoyratça geçen müsrif hayatlarını kabûl etmediğini ve bundan hiç hoşlanmadığını belirtti.

Kudüs ahâlisine bir de emânnâme verdi. Emânnâmede buyurdu ki:

"İşbu mektup, müslümanların emîri Abdullah Ömer'in İlya (Kudüs) ahâlisine verdiği emân mektubudur ki, onların varlıkları, hayatları, kiliseleri, çocukları, hastaları, sağlam olanları ile öteki milletler için yazılmıştır. Şöyle ki;

Müslümanlar onların kiliselerine girmeyecek, kiliseleri yakıp yıkmayacak, kiliselerin her hangi bir yerini söküp götürmeyecek, mallarından bir habbe (danecik) bile almayacak, dinlerini ve ibâdet tarzlarını değiştirmeleri ve İslâm dînine girmeleri için kendilerine karşı hiç bir zor kullanılmayacak. Hiç bir müslümandan en ufak bir zarar görmeyecekler. Eğer kendiliklerinden memleketten çıkıp gitmek isterlerse, varacakları yere kadar canları, malları ve ırzları üzerine emân verilecektir. Şâyet burada kalmak

isterlerse, tamâmen te’minat altında olacaklar. Yalnız, İlya ahâlisi kadar cizye vereceklerdir. Eğer İlya halkından bâzıları, Rum halkı ile birlikte âile ve malları ile beraber çıkıp gitmek isterlerse ve kiliselerini ve ibâdet yerlerini boşaltırlarsa, varacakları yere kadar canları, haçları, malları üzerine emân verilecektir. Yerli olmayanlar, ister burada otursunlar, isterlerse gitsinler, ekin biçme zamanına kadar onlardan hiç bir vergi alınmayacaktır.

Allahü azîmüşşanın ve Allah'ın Resûlü sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem hazretlerinin emirleri ve bütün İslâm halîfelerinin ve umum müslümanların verdiği sözler işbu mektupta yazılı olduğu gibidir.

İmzalar: Abdullah Ömer bin Hattâb

Şâhidler: Hâlid bin Velîd, Amr ibni Âs, Abdurrahmân bin Avf, Muâviye bin Ebî Süfyân”

Emevîler ve Abbâsîler zamanında zelzele ve harpler sebebiyle zaman zaman yıkılıp, tâmir edilen Mescid-i Aksâ'nın o zamandaki şekli, bu günkü durumuna çok yakın idi. Kıble karşısında, kuzeyde onbeş kapı vardı ve ortadaki altın kaplı kapı, tunçtan yapılmıştı. Yanlarda, yedi ve onbir kapı daha vardı. Son cemâat yerinde revâkları bulunan Mescid, 280 tane mermer sütuna dayanan revâkların taşıdığı bir dam ile örtülü idi. Orta kısımda bir kubbe bulunuyordu. Damın üstü, kısmen mozaik ile süslü, kısmen levhalar ile kaplıydı. 1009'da, Kudüs'ü alan haçlılar, şehri yakıp yıktılar ve Kudüslü müslümanların birçoğunu, kadınlar ve küçük çocuklara varıncaya kadar, kılıçtan geçirdiler. Bu arada, Mescid-i Aksâ'yı yağma ettiler ve daha sonra, tepelerine haçlar ve içlerine heykeller ile hıristiyan âyin yerleri koyarak, kiliseye çevirdiler. Sultân Selahaddîn-i Eyyûbî, 1184'de Kudüs'ü geri aldı. Haçlar ve heykeller kaldırılarak, eski hâline getirildi. Mescid-i Aksâ'ya yeni bir mihrab (şimdiki) yapıldı. Daha sonraları, mihrabın iki yanına pencereler açılıp, bir minber, kuzey cihetine son cemâat revâkları ve bir tahta minare ilave edildi. Bundan başka, daha bir çok defâ imar gören Mescid-i Aksâ'nın, en son bakımı Osmanlılar tarafından yapıldı. Ne yazık ki, Birinci Dünyâ Savaşı'nda Türkler Kudüs'ü kaybedince, Kudüs'de bulunan mescidler bakımsız kaldı. Yahudilerin 1967 yılındaki Arap-İsrâil harbini kazanması

üzerine, Kudüs işgal edildi. Mescid-i Aksâ, suikast netîcesinde kısmen yandı. Bu gün kendi hâline terk edilmiş olup, tâmire muhtâçtır.

Peygamberimiz zamanında, Mescid-i Aksâ'nın yeryüzünde var olduğunu ve mîrac gecesinde kendisinin oraya götürüldüğünü Hadîs-i şerîfler bildirmektedir. “Kureyş bana (mîracda) seyahat ettiğim yerlerden soruyordu. Bilhassa Mescid-i Aksâ'ya dâir öyle şeyler sormuştu ki, ben İsrâ (mîrac) gecesi onlarla ilgilenip tespit etmemiştim. Bu sebeple, o kadar müşkil bir vaziyete düştüm ki, hiç bir zaman öyle sıkılmamıştım. Bunun üzerine Allahü teâlâ, benimle Beyt-i Makdis arasında perde olan mesâfeyi kaldırdı. Şimdi ben, Beyt-i Makdis'i görüyordum. Ne sorarlarsa, muhakkak ona bakarak cevap vermiştim.”

“Kureyş; Mescid-i Aksâ'nın kaç kapısı var? diye sormuşlardı. Halbuki ben, Kudüs mescidinin kapılarını saymamıştım. Fakat, karşımda mescid tecellî edince, ona bakmaya ve kapıları birer birer saymaya başladım.”

Sebe’ sûresi 13. âyet-i kerîmesinde; cinlerin, Süleymân aleyhisselâmın istemesi ile yaptıkları şeylerden birinin de, şekiller olduğu bildirilmektedir. Rivâyete göre bu şekiller, bakır, tunç, cam gibi şeylerden yapılmıştı. Bunları Fahreddîn-i Razî hazretleri; Nakışlar olarak tefsîr etmektedir.

Cinnîler, Süleymân aleyhisselâma büyük havuzlar gibi çanaklar da yaparlardı. Rivâyete göre, bu çanaklardan her biri bin kişilik idi. Bin kişi o çanaktan yemek yerdi. Süleymân aleyhisselâmın mutfağında, her gün yüzlerce koyun ve sığır kesilirdi. Binleri aşan ekmekçi ve ahçısı vardı. Bütün bunlar, Süleymân aleyhisselâmın kavminin pek kalabalık olduğunu göstermektedir.

Şir'at-ül-İslâm kitabında buyruluyor ki: “Küçük kaplarda bereket yoktur. Altın ve gümüş kapta yemek, içmek haramdır. Kalaylanmamış bakır ve sarı kaplardan yemek mekruhtur. Aynı kaptan yemek yenilmesini Allahü teâlâ sever. Sevâbı çoktur. Böyle yiyenlerin kalblerinde birbirlerine karşı muhabbet ve yakınlık meydana gelir. Câbir'in (radıyallahü anh) rivâyet ettiği Hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “Allahü teâlâ, üzerine çok el uzanan yemeği sever” buyurdu. Mesâbih

kitabında bildirildiğine göre; Eshâb-ı kirâm aleyhimürrıdvân; “Yâ Resûlallah! Yiyoruz, fakat doymuyoruz” dediler. Bunun üzerine Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “Herhâlde, ayrı ayrı yiyorsunuz” buyurdu. Onlar da; “Evet öyle yiyoruz” dediler. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “Yemeği beraber yiyiniz. Besmele çekiniz. O zaman yemeğiniz, bereketli olur” buyurdu.

Yemek yerken, yemeğe yaklaşılmalıdır. Yemeğin önüne getirilmesi için emir verilmez. Böyle yapmak yemeğe hakâret, onu küçümsemek, kendisini ise büyük görmek mânâsını taşır. Bunların ikisi de haramdır. Mütevazi bir şekilde yemeğe oturulur. Bir ele de olsa, yemek yerken dayanmamalıdır. Sırtı da bir şeye dayamamalıdır. Sünnet olan, yemeğe doğru hafifçe eğilip, sol ayak üzerine oturarak, sağ dizin dikilmesidir. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem), böyle otururdu. Dizleri üzerine oturduğu da olurdu. “Ben Allahü teâlânın kuluyum. Kul gibi otururum” buyururdu.

Âyet-i kerîmede cinlerin, Süleymân aleyhisselâm için yaptıkları bildirilen şeylerden biri de yerinden kaldırılamayan kazanlardır. Bunlar, ocak taşları üzerinde sabit bulunuyordu. Pek büyük oldukları için, ocaklarından, indirilemez ve yerlerinden hareket ettirilemezlerdi. Onlara merdivenlerle çıkılırdı. Bu kazanların Yemen'de bulunduğu rivâyet edilir.

Âyet-i kerîmenin devamında meâlen; “Ey Dâvûd (aleyhisselâm) âilesi! Allahü teâlânın (size verdiği sayısız) nîmetlerine şükr için çalışın!” buyrulmaktadır (Sebe’ sûresi: 13)

Dâvûd aleyhisselâm gece ve gündüz saatlerini âilesi için taksim etmişti. Günün her saatinde, Dâvûd aleyhisselâmın âilesinden namaz kılan bir kimse mutlaka bulunurdu. Onun evinde her an Allahü teâlâya ibâdet edilirdi.

Bu âyet-i kerîmenin devamında ise meâlen: “Kullarımdan (hakkıyla kalb, dil ve âzâları ile) şükreden azdır” buyruldu. Hakkıyla şükredebilmek, kalbin fenâsından ve devamlı huzûr hâline kavuşmasından sonra olur. Bununla beraber, yine de şükür tam olarak yapılamaz. Ancak Allahü teâlânın şükür yapmaya muvaffak kılması da ayrı bir nîmetidir. Bu da şükrü icâbettirir.

Böyle her şükür, tevfik-i ilâhî ile olunca, kulun şükretmesi son bulmayıp devam eder. İşte bunun için; “Şükrecidi kul, şükür vazifesini yerine getirmekten kendisini âciz gören kimsedir” denilmiştir.

İmâm-ı Gazâlî (rahmetullahi aleyh); Allahü teâlânın nîmetlerine en güzel şükür şekli; verilen nîmetleri günâh işlerde değil de, O'na tâatta kullanmaktır. Bu ise, Allahü teâlânın yardımı ile olur ve yine O'nun ihsânıdır buyurmuştur.

Âyet-i kerîmede meâlen; “Cinler, Süleymân (aleyhisselâm) için mescidlerden (sağlam ve pek güzel saraylar ve meskenlerden), şekillerden, büyük havuzlar gibi çanaklardan, sabit kazanlardan ne isterse yaparlardı” buyrulduktan sonra, meâlen; “Ey Dâvûd âilesi! Allahü teâlânın nîmetlerine şükür için çalışın...” buyrulmasını, Fahreddîn-i Razî (rahmetullahi aleyh) şöyle izâh etmiştir: “Size verilen bu nîmetler, bir anlık ve geçicidir. Kendisini bunlara kaptırıp, onlara dalması insana yakışmaz. İnsana yaraşan, sâlih ameli çok yapmasıdır. Sâlih amel yapmakla, Allahü teâlâya şükredilmiş olunur. Bu sebeple âyet-i kerîme, geçici olan dünyâ nîmetlerine iltifât edilmemesine, onlarla fazla meşgûl olunmamasına işâret buyurmaktadır.”

“Kullarımdan (hakkıyla) şükreden azdır” meâlindeki âyet-i kerîme, Allahü teâlânın kulları arasında, verilen nîmetlere şükredenlerin bulunduğunu göstermektedir.

Beşerin gücü nisbetinde şükür, vâkidir, mümkündür. Fakat bunu yapan azdır. Allahü teâlânın nîmetlerine lâyık bir şükür, beşer kudretinin haricindedir. Kul bununla mükellef değildir. Çünkü, Bakara sûresi: 286. âyet-i kerîmesinde meâlen; “Allah hiç kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez” buyrulmaktadır. Tam şükredici kul, Allahü teâlânın râzı olduğu ve; “Ey kulum! Yaptığın az şükrünü kabûl ettim. Seni, bütün nîmetlerime şükredici bir kul olarak yazdım. Bu kabûlüm, sana, benim büyük bir nîmetimdir. Fakat şükrünü kabûl ettiğimden dolayı, seni ayrıca şükretmekle mükellef tutmuyorum” dediği kuldur.

Süleymân aleyhisselâm ve karınca:

Süleymân aleyhisselâmın; insanlar, cinler ve kuşlardan meydana gelen bir ordusu vardı. Nitekim, âyet-i kerîmede meâlen; "Süleymân (aleyhisselâm) için; cinlerden, insanlardan ve kuşlardan orduları toplandı. Onlar, bir intizam üzere sevk olunuyorlardı. (Hem sevk edilirler, hem de dağılmadan tertipli gitmeleri te'min edilirdi) buyrulmuştur. (Neml sûresi: 17)

Rivâyete göre, Süleymân aleyhisselâmın cinler tarafından dokunmuş olan bir yaygısı vardı. Kendisi ve ordusu bu yaygının üzerine çıkar, rüzgâr onu emredilen yere götürürdü. Sabahtan öğleye kadar bir aylık, öğleden akşama kadar bir aylık yol kat ederdi. Ayrıca rüzgâr, duymak istediği sesleri de Süleymân aleyhisselâma getirirdi.

Süleymân aleyhisselâmın ordusundaki vazifeliler, yemek kaplarını ve malzemelerini de yanlarına alır, ihtiyaç oldukça yemek yapar, ekmek çıkarırlardı. Bu şekilde havada seyahat ederlerdi. Yine bir gün emir verilip, Süleymân aleyhisselâm ve ordusu İran'daki İstahar şehrinden (Persepolis'den) Yemen tarafına hareket etti. Yolculuk esnâsında Medîne-i münevverenin bulunduğu yerden geçerken, Süleymân aleyhisselâm; "İşte burası, âhır zaman peygamberi Muhammed aleyhisselâmın hicret edeceği beldedir. O zaman O'na îmân eden ve tâbi olanlara ne mutlu" dedi. Sonra yollarına devam ettiler. Mekke-i mükerremeye vardılar. Kâbe-i muazzamanın etrâfındaki putları gördüler. Süleymân aleyhisselâmın oradan ayrılması üzerine Kâbe-i muazzama ağlamaya başladı. Allahü teâlâ da Kâbe-i muazzamaya; "Seni ağlatan nedir?" buyurunca; "Yâ Rabbî! Etrâfımda sana değil de bu putlara tapılıyor" dedi. Bunun üzerine Allahü teâlâ; "Ağlama! Senin etrâfını secdeye varan âlimlerle dolduracak ve bulunduğun yerde Kur'ân-ı kerîmi indireceğim. Bulunduğun yere, habîbim Muhammed aleyhisselâmı peygamber olarak göndereceğim. Seni, (haccı) farz kılarak bana ibâdet eden kimselerle ma'mûr edeceğim. Bu sebeple sana, yuvasına uçarak gelen kuşlar gibi gelirler. İnsanlar devenin yavrusuna, güvercinin yumurtalarına olan hasreti gibi sana hasret duyarlar. Seni putlardan ve şeytandan temizlerim" buyurdu.

Süleymân aleyhisselâmın ordusu daha sonra Tâif'de Sedir vâdisine, sonra da karıncaların çok olduğu Neml vâdisine ulaştı. (Neml vâdisinin Şam'da olduğu da rivâyet edilir.) Süleymân aleyhisselâmın ordusunun, kendilerine

doğru geldiğini gören karıncaların reîsi durumundaki dişi bir karınca, arkadaşlarını ikaz edip; “Ey karıncalar! Süleymân aleyhisselâm ve ordusu bize doğru geliyor. Çabuk yuvalarınıza girin. Bilmeden üstünüze basıp sizi öldürebilirler” deyince, karıncalar reîslerinin sözüne uyarak, yuvalarına girdiler. Bu hâdise. Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirildi: “Nihâyet karıncaların vâdisine geldikleri zaman, (reisleri olan) dişi bir karınca; Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin ki, Süleymân (aleyhisselâm) ve ordusu bilmeyerek sizi çiğneyip kırmasın? dedi.” (Neml sûresi: 18)

Karınca, Süleymân aleyhisselâma itâat etmekle me’murdu. Elbette itâat ettiği zâtı, onun fazîlet ve adâletini bilirdi. Karıncalarda, Allahü teâlânın ihsân ettiği bir anlayış vardır. Çünkü onlar, faydalarına olan şeyleri bilirler. Meselâ, yuvalarına götürdükleri buğday tanesini, çimlenmemesi için ikiye bölerler. Fakat, kişniş otunu dört parça yaparlar. Çünkü kişniş otu, iki parça olursa tekrar bitip büyür.

Tefsîr âlimleri şöyle buyurdular: “Karınca, Süleymân aleyhisselâmın peygamber olduğunu, onun zulüm yapmayacağını biliyordu. Bu sebeple; “Bilmeyerek sizi çiğneyip kırmasın” dedi. Yâni karınca, Süleymân aleyhisselâm ve emrindekilerin, bir karıncayı bile çiğnemeyecekleri husûsundaki fazîlet ve adâletlerini gâyet iyi biliyordu. Ancak, bilmeyerek ortaya çıkacak bir kazâdan sakınmaları için, yuvalarına girmeleri, ortada dolaşmamalarını söyledi. Bu âyet-i kerîme, Süleymân aleyhisselâm ve yanındakilerin, bilerek eziyet etmekten, zulümden berî (uzak) olduklarını bildirmektedir.

Ayrıca bu âyet-i kerîmede bâzı tenbihler vardır: 1- Yolun içinde bulunan kimsenin; yoldan geçenlerin, kendisine herhangi bir zarar vermesinden sakınması lâzımdır. 2- Süleymân aleyhisselâm masumdur. O, hayvanları kasden öldürmez. Lâkin, yanlışlıkla olabilir. Bu âyet-i kerîme, peygamberlerin günâh işlemekten masum olduklarına inanmanın vâcib olduğunu bildirmektedir. 3- Karıncaların reîsi, diğer karıncaların; Süleymân aleyhisselâmın mülk ve saltanatının şâşâsını görüp, Allahü teâlâyı zikirden geri kalmamalarını; bir de onların Allahü teâlânın nîmetlerine nankörlük etmelerine sebep olmaktan korktuğu için, yuvalarına girmelerini emrettiğini söyleyen âlimler de vardır. Bu kavli nakleden Fahreddîn-i Razî hazretleri,

bu mânânın, zenginlerle düşüp kalkmanın mahzurlu olduğuna işâret ettiğini bildirmiştir.

İnsana ve yemeklere zarar veren karıncaları, eziyet etmeden ve suya atmadan öldürmek câizdir. İçinde karınca bulunan odunu, yere vurup silkeledikten sonra yakmak câizdir. Fare, bit, pire, akrep ve çekirgeyi her zaman öldürmek câizdir. Biti diri olarak yere atmak ve her canlıyı yakmak mekruhtur. Zarar veren kediyi, kuduz köpeği ve yırtıcı hayvanları keskin bıçakla kesmek ve vurmak, zehirlemek câizdir. Dövmek câiz değildir. Dövmek, terbiye için olur. Hayvanın aklı olmadığı için terbiye edilmez. Öldürülmesi vâcib olanı, başka çâre bulunmadığı zaman yakarak öldürmek câiz olur.

Süleymân aleyhisselâm, dişi karıncanın, âyet-i kerîmede beyân buyrulan sözünü, uzaktan duydu. Bir rivâyete göre, rüzgâr kendisine karıncanın sözünü ulaştırdı. Süleymân aleyhisselâm tebessüm etti. Nitekim, âyet-i kerîmede meâlen; "Onun (dişi karıncanın) bu sözünden (dolayı), gülercesine tebessüm etti" buyrulmuştur. (Neml sûresi: 19) Peygamberlerin (aleyhimüsselâm) gülmesi tebessümdür. Nitekim, Buhârî-i şerîfte Hazret-i Âişe'nin; "Ben, Resûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) mübârek ağzını açarak güldüğünü görmedim. O ancak tebessüm ederdi (gülümserdi)" buyurduğu bildirilmektedir.

Süleymân aleyhisselâmın, gülercesine tebessüm etmesinin iki sebebi vardı: 1) Karıncanın, gerek kendisinin ve gerekse ordusunun merhametli oldukları ve takvâları husûsundaki sözü hoşuna gitmişti. 2) Allahü teâlânın başkalarına nasîb etmediği, karıncanın sözünü anlamak nîmetini, kendisine ihsân ettiği için sevinçli idi. Bu sebeple, bâzı âlimler şöyle buyurmuşlardır: Süleymân aleyhisselâmın bu tebessümünün zâhirî sebebi, karıncanın sözüne taaccüp etmesinden idi. Bâtınî sebebi ise; Allahü teâlânın, karıncanın sözünü anlamayı, kendisine ihsân etmesinden ve onun sözünün, gerek kendisinin ve gerekse ordusunun mahlûklara şefkât ve merhamet ettiklerini göstermesinden ve buna sevinmesinden dolayı idi.

Bunun üzerine, Süleymân aleyhisselâm, karıncalar yuvalarına girinceye kadar, ordusunu vadiye bırakmadı. Kendisi de, Allahü teâlânın ihsân ettiği

nîmetlere şükür vazifesini yerine getirmek ve bu husûsta Allahü teâlâdan yardım istemek için, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; “Ey Rabbim! Bana ve ana ve babama lütfettiğin nîmetine şükretmemi ve (geri kalan ömrüm içinde) senin râzı olacağın iyi işler yapmamı bana ilhâm et (muvaffak kıl). Rahmetinle beni de (Cennet’te) sâlih kullarının arasına koy. (İsmimi onların ismi arasında bulundur. Beni onlar arasında haşret) dedi.” (Neml sûresi: 19)

Süleymân aleyhisselâm, Allahü teâlâdan, önce âhıret sevâbına kavuşmaya vesile olacak şeyi, sonra da âhıret sevâbını istedi. Âhıret sevâbına vesile olacak iki şey vardır. Bunlar; daha önce verilen nîmete şükretmek, bir de Allahü teâlânın râzı olacağı işleri yapmaktır. Süleymân aleyhisselâm, verilen nîmetin şükrünü yerine getirebilmek için, Allahü teâlâdan yardım talebini meâlen; “Bana ve ana ve babama lütfettiğin nîmetine şükretmemi...” demek sûretiyle ifâde etmiştir. Babalara yapılan lütûf ve ihsân, oğullara lütûf ve ihsândır. Şerefli bir babanın oğlu olmak, o oğula Allahü teâlânın nîmetidir. Bunun içindir ki, Süleymân aleyhisselâm, ebeveynine verilen nîmetlerin şükrü ile de meşgûl olmuştur. Süleymân aleyhisselâm, babası Dâvûd'a aleyhisselâm verilen peygamberlik ve ilme vâris olmuş, saltanata da kavuşmuştu. Ayrıca annesi de sâliha ve afîfe bir hanım idi.

Süleymân aleyhisselâm, Allahü teâlâdan râzı olduğu amellerle meşgûl olmayı nasîb etmesini; (Kalan ömrümde) senin râzı olacağın iyi ameller yapmamı bana ilham et...” demek sûretiyle ifâde etmiş; “Rahmetinle beni de (Cennet’te) sâlih kullarının arasına koy” demek sûretiyle de, âhıret sevâbını istemiştir. Süleymân aleyhisselâm; “Rahmetinle” demiştir. Çünkü, kul, iyi amelleri ile değil, ancak Allahü teâlânın rahmeti, lütûf ve ihsânı ile Cennet’e girer. Sâlih ameller ise, sâdece Allahü teâlânın merhametine lütûf ve ihsânına kavuşmaya vesiledir.

Mektûbât-ı Masumiyye’de buyruluyor ki: Kulun işlemiş olduğu hayırlı amellerin hepsi, Allahü teâlânın, ona vermiş olduğu vücûdun şükrünün karşılığı olamaz. Diğer bir nîmeti de Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle bildirmiştir: “Kimse, Allahü teâlânın rahmeti olmadan Cennet’e giremez.” Eshâb-ı kirâm; “Siz de mi yâ Resûlallah?” diye

sordular. Resûlullah efendimiz; “Evet. Ben de!” buyurdular. Bunun gibi Kur'ân-ı kerîmde ve Hadîs-i şerîflerde, kulun amelinin karşılığı olarak, dünyâda ve âhırette verileceği bildirilen sevâblar da ihsân-ı ilâhîdir. Çünkü kul, bu amelleri, Allahü teâlânın ihsânı ile yapabilmektedir.

Süleymân aleyhisselâm, şükredici ve sâlih olmakta sebâtkâr ve devamlı olması için Allahü teâlâya yalvardı. Kendisini, Cennet’te, sâlihler arasında bulundurmasını isteyerek, duâsını bitirdi. Nitekim, daha önce peygamber olan babaları da böyle duâ etmişlerdi. Süleymân aleyhisselâmın böyle duâ etmesi, onun masum olmasına, son nefeste îmânla gitme korkusundan emîn olmasına mâni değildir. Yâni o, hem günâhlardan masum, hem de son nefeste îmânla gideceğinden emîndir. Ancak böyle duâ etmesi, müslümanlara böyle yapmalarını öğretmek içindir.

Hadîs-i şerîfte; “Nimet, vahşî hayvan gibidir. Onu şükürle bağlayınız” buyruldu. Çünkü nîmete şükredildiği zaman, yerinde sabit kalır, durur. Nimete nankörlük yapılınca, kaçar. Hazret-i Ali de; “Size, nîmetin uçlarından ulaştığı zaman, az şükretmek sûretiyle, onları uzaklara kaçırmayınız” buyurmuştur. Yâni kendisinde bulunan nîmetlere şükretmeyen, uzakta olan nîmetlerden mahrûm kalır.

Sâlih kullar, peygamberlerin (aleyhimüsselâm) hepsi ve îmân, amel ve ibâdette onlara tâbi olanlardır. Sâlihlik, Allahü teâlânın emir ve yasaklarına riâyet etmek, âsî olmamak, günâhlara yönelmemekle mümkündür. Bu ise, bütün peygamberlerin ve evliyânın istediği yüksek bir derecedir. Allahü teâlânın bir kimseyi sâlihlerden yapması; o kimseyi sâlih yaratması, veya onda bulunan bozukluğu gidermesi ile olur.

Süleymân aleyhisselâm ve atlar:

Allahü teâlâ, Sâd sûresi 31. âyet-i kerîmesinde; Süleymân aleyhisselâmın ne güzel bir kul olduğunu, bütün vakitlerinde Allahü teâlâya, tevbe ve tesbîh ile yönelen bir zât olduğunu bildirmektedir. Müfessirler, bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde buyuruyorlar ki: Bütün hâllerinde Allahü teâlâya tevbe ve rücûu

çok olan kimse; “Ne iyi kuldur” diye vasıflanır. Çünkü, insanın kemâli, hakkı ve hayrı tanımasındandır. Marifetlerin başı, Allahü teâlâyı tanımaktır. Tâatların başı ise, her hayrın Allahü teâlâdan olduğunu îtirâf etmektir. Böyle kimsenin, tevbesi ve Allahü teâlâya dönmesi çok olur ve; “Ne iyi kuldur” vasfına mazhar olur.

Âyet-i kerîmenin devamında meâlen; “Hani ona öğleden sonra, bir ayağını tırnağı üstüne dikip, üç ayağının üzerinde duran koşu atları gösterilmişti de; Muhakkak ki ben hayr (at) sevgisine (sadece) Rabbimi zikretmek için düştüm demişti. Nihâyet (bu atlar) perdenin arkasına gizlenmişlerdi (gözden kaybolmuşlardı. Dedi ki:) Onları (atları) bana döndürün. Hemen ayaklarını, boyunlarını okşamaya, taramaya başladı.” buyrulmuştur. (Sâd sûresi: 31-33) Bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde, Fahreddîn-i Razî (rahmetullahi aleyh) şöyle buyurmaktadır: Muhârebe için at yetiştirmek, bizim dînimizde olduğu gibi Süleymân aleyhisselâmın dîninde de sevâb idi. Süleymân aleyhisselâm, at yetiştirmeye ehemmiyet verirdi. Bir gazâ için hazırlık yapıyordu. Bir yere oturup, atların hazırlanmasını, koşturularak idman yaptırılmasını emretti ve; “Ben bunları dünyâ nîmetlerinden haz almak için değil; Allahü teâlânın emri için, O'nun dînini takviye etmek, kuvvetlendirmek arzumun çokluğundan seviyorum” buyurdu. İşte; “Muhakkak ki ben, hayr (at) sevgisine (sadece) Rabbimi zikretmek için düştüm.” meâlindeki âyet-i kerîmeden murâd budur. Sonra Süleymân aleyhisselâm, atların yine koşturulmalarını emredince, dört nala gözden kayboldular. Süvârilere, atların kendisine getirilmesini emretti. Atlar getirilince, ayaklarını ve boyunlarını sığadı. Süleymân aleyhisselâm atların ayaklarını ve boyunlarını sığamakla;

1- Düşmanı defetmekteki yardımları ve hizmetleri pek büyük olduğu için, onların kıymet ve şerefini ifâde etti.

2- Mülkü muhâfaza etmekte pek çok faydası görülen atlara, gerekli alâkayı göstermiş oldu.

3- Süleymân aleyhisselâm, atların ahvâlini, hastalıklarını ve onlarda bulunanları gâyet iyi biliyordu. Bu sebeple, onların durumlarını gözden

geçirmek, bacaklarını ve boyunlarını sığamak sûretiyle, onlarda herhangi bir hastalık hâlinin olup olmadığını öğrenmek istedi.

Âyet-i kerîmede, Süleymân aleyhisselâmın atlarının vasıfları da bildirilmektedir. Onlar, üç ayağını basar, diğer ayağının tırnağını dikerek hareketsiz dururlardı. Bu duruş şekli, tam ve hareketsiz bir duruş olup daha çok hâlis arap atlarında görülür. Ayrıca, bu atlar, çok süratli koşardı. Arkalarından yetişilmez, fakat kimin peşinden koşturulurlarsa derhal yakalarlardı.

Âyet-i kerîmede ata; “hayr” buyrulmuştur. Nitekim Buhârî ve Müslim’de Cerir radıyallahü anhdan şöyle rivâyet edilmiştir: Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), gazâ atının alnına dökülen perçemini mübârek parmağı ile büktü ve; “Gaza atının perçeminin örgülerinde, kıyâmet gününe kadar, hayır bağlıdır. O hayır, âhırette sevâb, dünyâda ganîmettir” buyurdu.

Başka bir Hadîs-i şerîfte; “At üç nevî insana nispetle üç kısma ayrılır: “Ecr, setr ve vizr (günah). Sâhibi için ecr olan at, cihâd ve gazâ için beslenen attır. Sâhibi için setr olan at, Allahü teâlânın verdiği servetin şükrünü izhar etmek için ve övünmekten kaçınarak beslenen attır. Sâhibi için günâh olan at ise, övünmek için beslenen attır” buyrulmuştur.

Buhârî’de, Ebû Hüreyre'den (radıyallahü anh) rivâyet edilen Hadîs-i şerîfte de şöyle buyrulmuştur: “At, bâzı kimseler için sevâbdır. (yani kişinin sevâb kazanmasına vesile olur.) Bâzı kimseler için bir perdedir. (Onunla ihtiyaçlarını te’min eder.) Bâzı kimseler için de, vebâldir (günahtır). At, kendisi için hayır olan kimseye gelince, o atını Allah yolunda (cihad için) bağlamıştır (bakıp beslemiştir). Bol otlu geniş bir sahada veya çayırlıkta ayağının ipi uzatılırsa, at burada her ne yerse, at sâhibi için iyilik, sevâb olur. Eğer ipini kırıp şahlanarak bir veya iki mil mesâfeye koşsa, yerde tırnaklarının bıraktığı izleri ve onun gübreleri de sâhibi için hasene (sevab) olur. Bu sırada bir nehre uğrayıp, onun suyundan içerse, sâhibi sulamak istememiş olsa bite, atın içtiği bu su da sâhibi için hasene olur. İşte, cihâd için bağlanan at, sâhibi için büyük bir sevâbdır. Bir kimse de atını, halktan müstağni olmak, iffetini muhâfaza etmek (geçimini onunla kazanmak) için bağlar (besler) ve hayvanlarının üzerindeki Allah hakkı olan zekâtını ve

onların sırtına tâkâtlerinden, güçlerinden fazla yük yüklememeği unutmazsa, bu at da o kimse için (fakirliğe karşı) bir hail, (yani bir) perdedir. Bir kimse de atını öğünmek, riyâ ve müslümanlara husûmet için bağlarsa, bu at onun için büyük bir vebâl olur.”

Gazâ için at bağlayıp, beslemenin fazîletine dâir, bir çok âyet-i kerîme vardır. Enfâl sûresi 60. âyet-i kerîmesi, bunlardan biridir. Âyet-i kerîmede, meâlen şöyle buyrulmaktadır: “Kâfirlerin hücûm ve işkencelerine uğramamak, onları da saâdet-i ebedîyyeye kavuşturmak için, insan gücünün yettiği kadar, durmadan çalışınız. En mükemmel harp vâsıtalarını yapınız. (Cihâd için) bağlanıp beslenen atlar hazırlayınız. Bununla (bu hazırlanma ile), Allah'ın ve sizin düşmanlarınızı (Mekke kâfirlerini) ve bunlardan başka sizin bilmeyip, Allahü teâlânın bildiği diğer düşmanlarınızı (hıristiyan, yahudi ve mecûsî) da korkutursunuz. Allahü teâlâ yolunda ne sarfederseniz, (ecri) eksiksiz ödenir ve siz aslâ haksızlığa uğratılmazsınız.”

Tefsîr âlimlerinin bildirdiğine göre, bu âyet-i kerîmede, Allahü teâlâ, kâfirleri müslüman olmakla şereflendirmeyi veya cizye kabûl ederek İslâmiyetin himâyesi altına girenlerin; çalışmalarına, ibâdetlerine karışmayıp, canlarını, mallarını, nâmuslarını korumayı emrediyor. Bu sûretle, bütün dünyânın kardeş olup birleşmesini, îmân etmesini, sevişmesini istiyor. İslâmiyeti anladığı hâlde inâd edip inanmayanları da içine alan, umûmi bir adâlet ve saâdet kurmağı, bütün insanlara, hayvanlara, dirilere, ölülere yâni her şeye, bir rahatlık kazandırmayı emrediyor. Rivâyete göre, İbn-i Sîrîn'e bir kimse gelerek, bir tanıdığının (rüyasında) kendisine, malının üçte birini kal’alar için sarfedilmesini vasiyet ettiğini söyledi. İbn-i Sîrîn (rahmetullahi aleyh); onun malının üçte biri ile gazâ için at alıp beslenmesini söyledi. Bunun üzerine o şahıs; “Fakat onun vasiyeti, kal’alar için sarfedilmesidir” deyince, İbn-i Sîrîn, şöyle buyurdu: “Onun kal’alar ile murâdı, gazâ atlarıdır. Hattâ bir şâir de; Adî ve bayağı kimselerden korunabilmem için kal'am tuğla ve kerpiçten duvarlar değil, atlardır” demiştir.”

Ayet-i kerîme, okla, silâhla, ata binme tâlimi ile ve ok eğitimi yapmakla, muhârebeye hazırlanmanın farz-ı kifaye olduğunu göstermektedir.

Müslümanların, düşmanda bulunan silâhları öğrenmesi ve yapması, farzdır. O hâlde, bugün atom bombasını yapmaya ve bunun için lüzumlu matematik, fizik, kimya bilgilerini öğrenmeğe çalışmak farzdır. Önümüzde bulunan atom harbine hazırlanmazsak, dînimizi, milletimizi koruyamayız. Harb için, atom tesislerini hazırlamak, bunlardan sulh zamanında, insanların refâhı için istifâde etmek, dîni vazifemiz ve ibâdetimizdir. Hükümetin, milletin harbe hazırlanması, ibâdettir. Hazırlanmaması, büyük günâhtır. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); "İlim, Çin'de de olsa alınız!" buyurdu. Yâni ilim, dünyânın en uzak yerinde bulunsa ve kâfirlerde de olsa, gidin alın buyurdu. Çünkü Çin, o zaman, en kâfir ve çok uzak bir yer idi. O hâlde, cihâd için gerekli bilgileri, en uzak kâfirlerden de arayıp, bulup, öğrenmek, yapmak hazırlıklı olmak beş vakit namazdan sonra, en birinci vazife, en büyük ibâdettir. İbn-i Abidîn, üçüncü cilt, cihâd bahsinde buyuruyor ki: "Düşman hücûm ettiği veya hücûm korkusu olduğu zaman, her müslümanın harb etmesi farz-ı ayndır." Atom harbi muhakkak olduğundan, buna hazırlanmak, farz-ı ayn hâline gelmiştir.

Hadîka'da el afetlerinde buyuruyor ki: "Nefsin hoşuna giden faydasız şeylere lehv ve la'b denir ki, boş yere vakit geçirmektir. Yalnız zevcesi ile oynamak ve harb oyunları helâl olup, başkaları haramdır. Harbe hazırlanmak için; at yarışları, atış, güreş, ok tâlimleri, lüzumlu teknik tecrübeleri yapmak câizdir. Hattâ lâzımdır ve çok sevâbdır."

Âyet-i kerîmede, muhârebe için böyle bir hazırlığın yapılmasının sebebi, bu hazırlanma ile Allah'ın düşmanı olan Mekke kâfirlerini korkutmak olduğu bildirilmiştir. Çünkü kâfirler, müslümanların muhârebeye hazırlıklı olduklarını, muhârebe için lâzım gelen bütün harb silâhlarını ve vâsıtalarını hazırladıklarını bildikleri zaman, müslümanlardan çekinip korkarlar. Bu sebeple; müslümanlara tecâvüz edemezler; fazla korkmalarından cizye vermeyi kabûl ederler; müslüman olmalarına sebep olur; müslümanların düşmanlarına, çekindikleri için yardımda bulunamazlar. Bir de dışardan gelmesi muhtemel tehlikelere karşı vatan, emniyet içinde olduğundan, millet rahat ve huzûra kavuşur ve bu yoldaki çalışmalar günden güne ilerler. Hayat seviyesi yükselir. İlimde ilerlemeler olur. Ayrıca her türlü harp vâsıtalarına sâhip olunca, bu durum müslümanların, düşmanlarını açıkça korkuttuğu gibi, düşmanlıklarını gizleyenleri yâni münâfıkları da korkutur.

Onlar korkunca; müslümanlar hakkındaki arzu ve isteklerinden vazgeçerler, gizli küfürlerinden bıkıp, müslüman olabilirler. Ayrıca müslümanların arasını açmak için bekledikleri fırsat, müslümanların kuvvetli olmasıyla gecikir. Bozgunculuk yapmaya cüret edemezler. İstemeseler bile, hizmet yapmak için yarışırlar.

Süleymân aleyhisselâm ve hüdhüd kuşu:

Rivayete göre. Süleymân aleyhisselâm, Beyt-ül-Makdis'in (Mescid-i Aksâ'nın) inşasını bitirince, Mekke-i mükerremeye gitmeye karar verdi. Hazırlığını yaptı. Rüzgâr, cinler, insanlar, kuşlar ve diğer vahşî hayvanlardan meydana gelen ordusu ile birlikte yola çıktı. Mekke-i mükerremeye varıp, bir müddet orada ikâmet etti. Orada, kavminin ileri gelenlerine; “Buradan bir peygamber çıkacaktır. Hak husûsunda, O'nun yanında herkes birdir. Allahü teâlânın emrini yerine getirmek husûsunda, kınayanın kınamasına aslâ kıymet vermez” dedi. Yanında bulunanlar ona; “O hangi din üzeredir?” dediler. Süleymân aleyhisselâm da; “O hanif dîni yâni İslâm dîni üzeredir. O'na yetişip de îmân edenlere ne mutlu! Burada olanlar, olmayanlara; O'nun, peygamberlerin (aleyhimüsselâm) efendisi ve son peygamber olduğunu ulaştırsınlar” buyurdu. Süleymân aleyhisselâm, kurbanlar kesip ibâdetler yaptıktan sonra, bir sabah vakti, Mekke-i mükerremeden ayrılarak Yemen tarafına gitti. Birkaç saatte San'a'ya vardı. Gördüğü güzel bir arâziye inerek namaz kılmak ve bir şeyler yemek istedi. Süleymân aleyhisselâm iniş ile meşgûl iken, hüdhüd, daha yükseklere çıkıp, etrâfı seyretmeye, meşgûliyetinin bitmesine yakın yanında olmaya karar verdi. Hüdhüd etrâfa bakınırken, Belkıs'ın güzel bahçelerinden birini gördü. Hoşuna gidip, oraya indi. Burada, başka bir hüdhüd ile karşılaştı. Karşılaştığı hüdhüd ona; “Nereden gelip, nereye gidiyorsun?” dedi. Hüdhüd ona; “Pâdişahımız, Süleymân bin Dâvûd'la Şam tarafından geldik. O; insanların, cinlerin, şeytanların, kuşların ve diğer vahşî hayvanların sultânıdır” dedi. “Senin pâdişahına büyük bir mülk verilmiş. Fakat bu Yemen diyârının melikesi Belkıs da, ondan aşağı değildir. Çünkü onun emrinde, pek çok kumandan, her kumandana bağlı pek çok asker vardır. İstersen sana onun mülk ve saltanatını göstereyim” dedi.

İbn-i Abbâs'ın bildirdiğine göre, hüdhüd nerede su olduğunu bilir ve Süleymân aleyhisselâma su bulurdu. Suyun yakınlığını ve uzaklığını bilirdi. Suyun bulunduğu yeri gagalar, cinler gelir, orayı kazıp, su çıkarırlardı.

İbn-i Abbâs'a; “Hüdhüd (Çavuş kuşu), böyle bir haslete sâhip olduğu hâlde, bir çocuk tuzak kurup, üzerini azıcık bir toprakla örtünce, toprağın altındaki tuzağı görmez. Gelir üstüne basar. Tuzağa yakalanır. Halbuki o, toprağın altındaki suyu görmektedir” denildi. İbn-i Abbâs (radıyallahü anh); “Kaza ve kaderin vakti gelince göz görmez olur, akıl baştan gider” cevâbını verdi.

Süleymân aleyhisselâmın hüdhüdü, Yemenli hüdhüde; “Namaz vaktinde Süleymân aleyhisselâmın suya ihtiyâcı olup beni aramasından korkuyorum” dedi. Yemenli hüdhüd; “Fakat, Belkıs'ın memleketini Süleymân aleyhisselâma haber verirsen, o bundan memnun kalır” dedi. Süleymân aleyhisselâmın hüdhüdü, onunla beraber Belkıs'ın mülkünü görmek için gitti. Süleymân aleyhisselâmın ordusu ile beraber indiği yer, susuz bir yerdi. Su ihtiyâcı üzerine, insan ve cinlerden orada su bulunup bulunmadığını araştırdı. Onlar da bilemediklerini söylediler. Süleymân aleyhisselâm, adı geçen hüdhüdü sordu. Çünkü o hüdhüdlerin reîsi idi. Ona, oralarda su bulunup bulunmadığını soracaktı. Fakat onu ortalıkta göremedi. Sonra kuşları tanıyan, akbaba (veya kerkenez kuşunu) çağırdı. Ona, hüdhüdün nerede olduğunu sordu. O da bilmediğini söyledi. Süleymân aleyhisselâm, hüdhüdün orada bulunmadığını anladı. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “(Süleymân aleyhisselâm hüdhüdü görmek için) kuşları araştırdı. (Onu kuşlar arasında göremeyince;) Bana ne oluyor ki; (kuşların arasında) hüdhüdü görmüyorum? (Acabâ ne oldu?) Yoksa gayıplardan mı oldu? dedi. (Neml sûresi: 20)

Rûh-ul-Beyân tefsîri’nde, Tevîlat-ı Necmiyye isimli eserden naklen şöyle bildirilmektedir: Bu âyet-i kerîme; sultânlara, memleketleri husûsunda uyanık ve dikkatli olmalarına, halkın işlerini iyi yürütmelerine, teb’asından en büyük mertebede olanların durumlarını araştırdığı gibi, en küçüklerinin de hâllerini sorup öğrenmesine, büyük-küçük hepsinin varlığından ve yokluğundan haberdâr olması icâb ettiğine işâret etmektedir. Nitekim Süleymân aleyhisselâm, kuşların en küçüklerinden olan hüdhüdün

durumunu araştırmış, onun izinsiz azıcık ortadan kaybolması kendisine gizli kalmamıştır.

Süleymân aleyhisselâm, tebaasına son derece şefkâtli idi. Bu sebeple kusuru kendi şahsına nispet ederek; “Bana ne oluyor ki, hüdhüdü görmüyorum” dedi. Bununla tebaasının faydasını gözetmek ve onları terbiye etmek istedi. Bunun için; “Hüdhüde ne oluyor ki, onu (kuşlar arasında) görmedim?” demedi.

Hüdhüdün orada bulunmadığı kesin olarak ortaya çıkınca, Süleymân aleyhisselâm gadablandı ve tehdit ederek meâlen; “(Tüyünü yolup, güneşin harâretinde bırakmak, yahut çiftinden ayırmak, yahut yanında ona zıt bir kuş bulundurmak, yahut karıncalı bir yere koyup onu karıncalara yedirmek, yahut onu akranlarına hizmetçi yapmak veya huzûrumdan kovmak sûretiyle) ona şiddetli bir azâb yapacağım” buyurdu. (Neml sûresi: 21)

Rûh-ul-Beyân’da, bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde şöyle buyrulmaktadır: Hüdhüde yapılan bu tehdit, onu terbiye etmek için azâb ile yapılmış bir korkutmadır. Hüdhüd, mükellef bir varlık değildir. Mükellef olmayanların terbiyesi dört ayaklı hayvanların terbiyesi gibidir.

Yine Rûh-ul-Beyân tefsîri’nde, Tevîlat-ı Necmiyye’den naklen şöyle bildirildi: Âyet-i kerîme, Süleymân aleyhisselâm zamanında kuşların ve Süleymân aleyhisselâma itâatle emrolunmuş olan insanların ve cinlerin kendi hâllerine münâsip bir teklifle mükellef olduklarını, Süleymân aleyhisselâmın bir mûcizesi olarak emir ve nehyleri kabûlde kuşların da insanlar gibi olduğunu göstermektedir.

Ayet-i kerîmenin devamında bildirildiği gibi, Süleymân aleyhisselâm sözlerine meâlen şunları da ilave etti: “Yâhud onu mutlaka (boğazından) keseceğim. Yâhud bana (kayıp olmasına mâzeret olacak) açık ve kat’î bir delil getirir.” (Neml sûresi: 21)

Süleymân aleyhisselâm hüdhüd hakkında bu tehdidi yaptıktan sonra, kuşların efendisi olan Ukâb isimli kuşu çağırdı. Hüdhüdü derhal bulup getirmesini emretti. O kuş, hemen havalandı. Her tarafı gâyet iyi görüyordu.

Etrâfa bakınırken, hüdhüdün Yemen tarafından gelmekte olduğunu gördü. Nitekim Kur'ân-ı kerîmde meâlen; "Derken (hüdhüd) çok eğlenmeyip döndü" buyruldu. (Neml sûresi: 22)

Hüdhüdün ortadan kaybolması her ne kadar şiddetli azâba uğratmasına sebep ise de, kaçmasını telâfîye çalışması ve gittiği yerden sür'atle dönmesi de onun hakkında hayır ve saâdet alâmetlerindendir. Süleymân aleyhisselâmın hüdhüdü aramakla vazifelendirdiği kuş, ona doğru öterek seslendi. Hüdhüd, kötü bir haber olduğunu anladı. Yaklaşınca o kuş hüdhüde; "Allahü teâlânın peygamberi Süleymân aleyhisselâm sana pek şiddetli azâb edeceğine, yahut seni boğazlatacağına yemîn etti" dedi. Bunu duyan hüdhüd, Süleymân aleyhisselâma doğru uçtu. Süleymân aleyhisselâmın bulunduğu yere varınca, onu akbabalar ve diğer kuşlar karşıladı. Ona; "Yazık sana! Bugün nerede idin?" diyerek, Allahü teâlânın peygamberi Süleymân aleyhisselâmdan bahsedip, onun hakkında yaptığı tehdidi tekrarladılar. Bunun üzerine hüdhüd; "Süleymân aleyhisselâmın istisna tuttuğu bir sözü olmadı mı?" diye, sordu. Onlar da; "Evet istisnası oldu. "Yâhud bana (mazeretini beyân eden) açık, kat'î bir delil getirir" buyurdu" dediler. Hüdhüd; "Öyleyse, kurtuldum" dedi. Ukâb, hüdhüdü, Süleymân aleyhisselâmın huzûruna çıkardı. Süleymân aleyhisselâm, kürsîsinde oturuyordu. Ukâb; "Hüdhüdü getirdim, yâ Nebiyyallah" dedi. Hüdhüd, Süleymân aleyhisselâma yaklaşıp, tevâzû ve hürmetini arzetti. Süleymân aleyhisselâm, Ona; "Nerede idin? Sana şiddetli azâb edeceğim" buyurdu. Bunun üzerine hüdhüd, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; "Ey Allah'ın Nebîsi!) Ben, senin bilmediğin bir şeye vâkıf oldum. (Senin ve ordunun varmadığı yere vardım.) Sebe' şehrinden sana çok doğru (ve mühim) bir haber getirdim dedi. (Neml sûresi: 42)

Hüdhüdün, Süleymân aleyhisselâmın bilmediği bir şeyi bilmesi, onun peygamberliğinin şânına bir şey getirmez. Çünkü Hüdhüdün bildiği şey, nübüvvetle (peygamberlikle) alakalı değildi. Bu bilgi, sırf his uzvuna bağlı olup, onu bilmekte ve görmekte, akıl sâhibi olanlar, ile akıl sâhibi olmayanların müşterek oldukları bir bilgidir.

Sonra bu âyet-i kerîme, peygamberlerin de gaybı bilmediklerini, ancak, mûcize olarak, Allahü teâlâ kendilerine bildirdiği takdirde, haberdâr

olabildiklerini göstermektedir.

Yine Hüdhüdün, Süleymân aleyhisselâma; “Ben, senin bilmediğin bir şeye vâkıf oldum” demesi, edebe uygun değil ise de, peşinden faydalı bir şey bildirmesi, önceki sözünün yükünü hafifletti. Büyükler, böyle edebe uygun olmayan hareket ve sözlere faydalı bir husûs ile beraber söyleyince, sabır ve tahammül gösterirler. Nitekim hüdhüd, bu sözünün hemen peşinden, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; “Sebe’ (şehrin) den sana kat’î bir haber ile geldim” dedi. Tefsîr âlimlerinin bildirdiğine göre, âyet-i kerîmede; doğruluğunda aslâ şüphe olmayan haberleri sultâna, âmire bildirmenin lâzım olduğuna işâret vardır.

Sebe’ şehri ve Belkıs'ın nesebi:

Sebe, Yemen'de, San'a şehrine üç günlük mesâfede, Mağrib bölgesinde kurulmuş bir şehir olup, Himyerîlerin merkezi idi. Mağrib bölgesi çok ma’mûr bir bölgeydi. Mağrib seddi yapılarak, bölgenin hem su ihtiyâcı karşılanmış, hem de selden korunmuştu. Baştan başa, birbirine bitişik köyler ve bahçelerle kaplıydı. Kadınlar, başlarında tabla, iplik eğirerek ağaçların altında dolaşırlar, dönüşlerinde, tablalarının, olgunlaşarak düşen çeşitli meyvelerle dolmuş olduğunu görürlerdi. Meyve toplama zahmeti olmazdı.

Sebe’ beldesinde eziyet verici canlılar, yırtıcı hayvan, sivrisinek ve diğer sinekler, pire, akrep, yılan yoktu. Hattâ bir şahıs, üzerinde kurt varken onların beldesine uğrasa, oranın havasından kurtlar ölürdü. Hastalar da sıhhate kavuşurdu. Ancak Sebe’ halkı, Allahü teâlânın kendilerine ihsân ettiği bu kadar nîmete şükretmeyip nankörlük ettiler. Onların bu nankörlükleri, helâklerine sebep oldu.

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde Dâvûd ve Süleymân'ın (aleyhimesselâm) hâllerini bildirerek, nîmetlerine şükredenlerin durumlarını beyân buyurduktan sonra, Sebe’ halkının ahvâlini meâlen şöyle bildirmiştir:

“Gerçekten, Sebe’ kavmi için sâkin oldukları yerlerde, (kudretimizin kemâline, bize şükredilmesinin vâcib olduğuna) bir alâmet vardır. (Bu alâmet, onların vâdilerinin) sağından ve solundan iki bölük bağları ve bahçeleridir (ki, her bölük birbirine bitişik idi. Yâhud onlardan her birinin evinin sağında ve solunda bir bağı vardı. Peygamberleri aleyhisselâm onlara dedi ki): Rabbinizin size verdiği rızıklardan (bağlarınızın meyvelerinden) yiyip O'na şükredin. (O'na tâatta bulunun. Çünkü Sebe’ beldesi) hoş (geniş, verimli havası, suyu güzel) bir beldedir. (Onu size Allahü teâlâ ihsân etmiştir.) O, (kendisine şükredenlerin) günâhlarını, af ve mağfiret eden bir Rabdır.” (Sebe’ sûresi: 15) İslâm âlimlerinin büyüklerinden Molla Câmî (rahmetullahi aleyh), bu âyet-i kerîmede geçen; “Hoş bir beldedir” meâlindeki; “Beldetün tayyibetün” lâfz-ı celîlini, ebced hesâbıyla İstanbul'un fethine târih düşürmüştür.

Allahü teâlâ, âyet-i kerîmede, kendi tarafından Sebelilere ihsân edilen nîmetleri açıkladıktan sonra, onların durumlarını da meâlen şöyle beyân buyurdu. “Fakat onlar (bu kadar nîmetin şükründen) yüz çevirdiler.” (Sebe’ sûresi: 16)

Rivâyete göre; Allahü teâlâ, onlara bir çok peygamber gönderdi. Sebe’ halkını Allahü teâlânın dînine dâvet ettiler. Onlara, Allahü teâlânın nîmetlerini hatırlattılar. Allahü teâlânın emirlerine uymazlarsa, azâba uğrayacaklarını anlatıp, korkuttular. Fakat, Sebe’ halkı, onları yalanladılar Üstelik; “Allahü teâlânın bize nîmet verdiğini falan bilmeyiz. Rabbinize söyleyin, eğer gücü yeterse, bu nîmetleri bize vermesin!” diye nankörlük ettiler.

Sebe’ halkının sâkin oldukları yerler, kendileri için Allahü teâlânın kudretine delâlet eden bir işâret ve delil idi. Fakat bunu düşünmediler ve Allahü teâlânın kendilerine ve verdiği bu kadar nîmete yüz çevirmekle, zâlim olduklarını gösterdiler. Nitekim Secde sûresi 22. âyet-i kerîmesinde meâlen şöyle buyruldu: “Kendisine Rabbinin âyetleri ile nasîhat edildikten sonra, ondan yüz çeviren (tefekkür etmeyen) kimseden daha zâlim kimdir? Biz, mücrimlerden (müşriklerden azâb ile) intikâm alırız.”

Allahü teâlâ, üzerlerine Arim selini gönderip, mallarını ve evlerini su içinde bırakmakla, onlardan intikâm aldı. Arim selinin, önüne geçilmeyen sel, yahut Arim denilen seddin seli, yahut Arim vâdisinin seli olduğu bildirilmiştir.

Rivayete göre; Sebe' halkı, vâdilerinin suyu için aralarında kavga ederlerdi. Sebe' hükümdârlarından biri, vadideki iki dağın arasını kayalar ve zift ile kapattırarak, bir bend inşâ ettirdi. Bende üç tane kapı, önüne büyük bir havuz yaptırdı. Havuzda, dağılan ark adedine göre, çıkış yerleri koydurdu. Suya ihtiyaç olduğunda, buraları açar, bağ ve bahçelerini sularlardı. İhtiyaçlarını giderince, kapatırlardı. Yağmur yağınca, vâdinin suları seddin arkasında toplanır ve hiç su sızmazdı. Burası bir senede su ile dolar ve Sebe' halkının su mes'elesi hâlledilmiş olurdu. Sebe' halkı bir müddet bu hâl üzere kaldılar. Sonra, azgınlık ve taşkınlıkta ileri gittiler. Verilen bu nîmetlerin şükrünü yapmadılar. Kulluk vazifelerini yerine getirmeleri gerekirken, tam aksini yaptılar. Kendilerini doğru yola dâvet eden peygamberlere inanmadılar. Allahü teâlâ da onlara, köstebeği musallat etti. Köstebek, seddi, altından deldi. Sebelilerin herkese öğünüp gururlandıkları bağ ve bahçeleri, verimli arâzileri, köşkleri sular altında kalıp harâb oldu. Bugün Mârib seddi denilen bu sed, yeniden inşâ edilerek Mârib Barajı adıyla hizmete açılmıştır.

Allahü teâlâ, bu hâdisenin devamını meâlen şöyle bildirdi: "(Beldelerinin veya her evin sağında ve solunda bulunan ve pek ma'mûr ve latîf olan) iki bahçenin yerine, acı meyveli, acı ılgınlı ve az bir şey de sedirden (Arabistan kirâzından) olmak üzere (harab) iki bahçe verdik." (Sebe' sûresi: 16) Sedir, Arabistan'ın makbûl ve meşhûr bir ağacıdır. Allahü teâlâ onlara sedir ağacından da az bir şey vermişti. Fakat bundan faydalanılmazdı. Sonra, Allahü teâlâ, onların niçin cezâya uğratıldıklarını meâlen şöyle beyân buyurdu: "İşte biz onları, nîmete nankörlükleri (yahut, peygamberlerini aleyhimüsselâm yalanlamaları) sebebiyle böyle cezâlandırdık. Biz, ancak nîmete nankörlük edenleri (veya peygamberlerini tekzip edenleri) cezâlandırırız." (Sebe' sûresi: 17)

Rûh-ul-Beyân'da, bu âyet-i kerîme ile şu husûsa işâret buyrulduğu bildirilmektedir: Şükreden mü'min, îmân, takvâ, sıdk, tevekkül, ihlâs ve

güzel ahlâk gibi, bâtınî ve zâhirî nîmetlerin elinden çıkmaması için, şükür ipiyle onları kendisine bağlar. Bu nîmetlere şükretmeyen kimse de şükretmemekle nankörlük eder ve onları elinden çıkarır. Sonunda nîmetlerin yerinde; fakirlik, küfür, nifak, îmânda şüphe ile bâzı kötü vasıf ve huyları bulur.

Küfür ehli olan îmânsızlar, kalb ve rûhlarına küfür tohumlarını ektikleri için, onlarda iyilikten ve güzellikten bir şey bulunmaz. Bulunanlar ise yalnız nefisle ilgilidir. Onlar ancak ektiklerini biçerler. Kazdıkları kuyuya düşerler. Nitekim Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); "Hayır bulan, (her hayır ve rahmetin kaynağı olan) Allahü teâlâya hamdetsin. Bundan başkasını bulan (hiç kimseyi kınayıp ayıplamasın) sâdece kendi nefsini kınayıp, ayıplasın" buyurmuştur.

Allahü teâlâ, âyet-i kerîmede; Sebe' memleketinin güzelliklerini, halkının, peygamberlerini (aleyhimüsselâm) yalanlamalarını, verilen nîmetlere nankörlüklerini bildirdikten sonra, bu ülkenin hariçteki ahvâlini, çevresini ve buranın birçok köyler vâsıtasıyla ma'mûr olduğunu meâlen şöyle beyân buyurdu:

"Onlar(ın beldeleri olan Yemen memleketleri) ile (nehirler, ağaçlar ve çeşitli nîmetlerle) bereket verdiğimiz beldeler (Şam) arasında, (birbirine yakın oldukları için birinden diğeri görülebilen) bitişik kasabalar yaptık. Oralarda onların seyir (ve sefer) etmelerini takdir ettik. (Biz onlara lisân-ı hâl veya kâl ile dedik ki;) Gecelerde ve gündüzlerde, (istediğiniz vakit) oralarda (açlık, susuzluk, düşman, yırtıcı hayvanlardan ve hırsızlardan) emîn olduğunuz hâlde, (korkusuzca) dolaşın." (Sebe' sûresi: 18) Âyet-i kerîmedeki Şam memleketlerinden murâd; Filistin, Erîha ve Ürdün beldeleridir.

Rivayete göre, Yemen kasabalarından sabahleyin yola çıkan bir kimse, öğleyin başka bir kasabada kaylûle yapardı. Öğle vakti buradan ayrılan bir kimse, geceyi başka bir kasabada geçirirdi. Böylece Şam'a kadar, yanında su ve azık taşımaya ihtiyaç duymadan giderdi. Çünkü yolda bu ihtiyaçlarını te'min edebilecekleri sulu ve ağaçlıklı kasabalar mevcûttu. Rivâyete göre bu kasabaların sayısı, dörtbin yediyüzü buluyordu.

Ama Sebe’ halkı, kendilerine ihsân edilen nîmetlere nankörlük ettiler. Şükre yanaşmadılar. Aksine, sâhip oldukları nîmetler, onları azdırdı. Refâh ve bolluk içinde yaşamaktan, âfiyet içerisinde bulunmaktan bıktılar. Rahatlık kendilerini rahatsız etti. Refâha ve âfiyete sabredemediler. Rızık kazanmak için, meşakkat ve sıkıntı çekmeyi ister oldular. Nitekim İsrâiloğulları da çölde rızıklandırıldıkları helva ve bıldırcın etinden bıktıklarını, bunların yerine topraktan biten; bakla, mercimek, sarmısak gibi yiyecekler istediklerini söylemişlerdi. İsrâiloğulları gibi Sebe’ halkı da, Allahü teâlâdan, bahçeleri arasındaki mesâfeyi açmasını, Şam beldeleri arasında çöller yapmasını istediler. Maksatları, bineklerine binmek, yanlarına azık almak, bunlardan faydalanarak ticâret yapıp para kazanmak, böylece insanlara karşı övünüp, gururlanmak imkanı bulmaktı. Rahat ve huzûru, sıkıntı ve meşakkate değişmeyi istemeleri, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Onlar ise (buna karşı); Ey Rabbimiz! Seferlerimizin arasını uzaklaştır (Sebe’ ile Şam arasında çöller, sahralar yap) dediler. (Onlar bu nîmetlerle şımarmaları ve taşkınlıkları sebebiyle) nefislerine zulmettiler.” (Sebe’ sûresi: 19)

Fahreddîn-i Razî (rahmetullahi aleyh), onların bu isteklerinin İsrâiloğullarının, helva ve bıldırcın eti yerine soğan ve sarmısak gibi yiyecekler istemeleri gibi, kavuştukları nîmetlerin çokluğundan şımarıp, kibir ve gurura kapılmalarından ileri geldiğini zikretmiştir. Bir de; bozuk îtikâdlarını, ellerindeki nîmetlere çok güvenmelerini, bunların bir gün ellerinden çıkacağına aslâ, imkan ve ihtimâl vermemelerini hesâba katmak lâzımdır.

Onların; sefer sırasında yollardaki konakların arasının uzak olmasını, ma’mûr olan beldelerinin haraplığını söz ile değil de nîmete nankörlük eden bir tavır ve hareketle yâni hâl diliyle istemeleri de mümkündür.

Allahü teâlâ, Sebe’ halkının bu taleplerini kabûl buyurduğunu, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirdi: “... İşte biz de onları darmadağınık ettik. Şüphesiz ki, bunda çok sabır (ve) çok şükreden herkes için elbette ibretler vardır.” (Sebe’ sûresi: 19)

Sebe’ halkının; şehir, kasaba ve köyleri su altında kalınca, kendileri muhtelif memleketlere dağıldılar. Gassân kabîlesi Şam'a, Ezd kabîlesi Amman'a, Huzâa kabîlesi Tihâme'ye, Evs ve Hazrec kabîleleri Yesrib'e (Medîne-i münevvereye) geldi. Huzeyme kabîlesi ise, Irak'a gitti. Sebe’ halkının bu şekilde dağılmaları, daha sonra gelen kimseler arasında darb-ı mesel olarak söylene gelmiş, onların başına gelenler, insanlara ibret olmuştur. Nitekim âyet-i kerîmenin devamında meâlen; “Şüphesiz ki bunda (Sebe’ halkının kıssasında; günâhları, nefislerinin arzu ve isteklerini yapmamaya, şehvetlerine uymamaya, ibâdet ve tâatları yapmanın meşakkatine, belâ ve musîbetlere) çok sabır (bütün hâllerde ve vakitlerde Allahü teâlânın lutfettiği nîmetlere) çok şükreden herkes için, elbette ibretler vardır” buyrulmaktadır. (Sebe’ sûresi: 19)

Tefsîr-i Mazharî müellifi Senâullah-ı Pani-pütî (rahmetullahi aleyh) şöyle buyurmuştur: “Mü’min, dâimâ sabırlı ve şükredicidir. Çünkü, dünyâ; belâ ve musîbet yeridir. Hattâ, kula verilen nîmetler de onun uğradığı belâ ve musîbetlerdendir. Çünkü, bu nîmetlerin verilmesiyle; onlara şükür mü; yoksa günâh işlerde kullanmak sûretiyle, nankörlük mü edecek diye kul imtihân edilmekte ve denenmektedir. İşte bu imtihân kul için bir musîbettir. Çünkü imtihânda muvaffak olamazsa, yâni nîmetlere şükretmeyi başaramazsa, sonu felaket ve hüsrân olacaktır.

İşte bundan dolayı, kulun ölümü de imtihân, hayatı da imtihândır. Nitekim Allahü teâla, Mülk sûresi 2. âyet-i kerîmesinde meâlen şöyle buyurmaktadır “O (Allahü teâlâ, ezelde sizden meydana geleceğini bildiği şeyleri, hayatınızdan ölümünüze kadar, sizi mükellef kılıp, imtihân olunan muâmelesi yapmak sûretiyle, tecrübe ve imtihân sahası olan dünyâda) hanginizi amelce daha güzel (amelinde daha ihlâslı, sünnet-i seniyyeye daha çok uyan ve hanginizin haramlardan daha çok sakınan, tâatlara daha çok koşan) olduğunu, size de bildirmek için (dünyâda) ölümü, (ahirette) hayatı (veya ölümü de hayatı da dünyâda) yarattı.”

İşte mü’min dâimâ günâhlardan sakınmaya, musîbetlere ve tâatların meşakkatine sabırlıdır. Her belâ ve musîbet, günâhlara kefârettir. Bu sebeple belâ ve musîbetler, sabrı icâbettirdiği gibi, şükrü de gerektirir. Sonra

sabra muvaffak kılması da Allahü teâlânın nîmeti olup, ayrıca buna da şükür lâzımdır.

İmâm-ı Rabbânî (rahmetullahi aleyh); "Mahbûbun (sevgilinin) elem vermesi, seven için, nîmetinden daha lezzetlidir. Onun için, sevgiliden (Allahü teâlâdan) gelen ve seven için bir lezzet olan belâ ve musîbetler, şükre daha lâyıktır" buyurmuş ve Abdülhak-ı Dehlevî hazretlerine yazdığı bir mektubunda bu durumu şöyle izâh etmiştir: "...Kıymetli efendim. Sıkıntıların gelmeleri, görünüşte çok acı ise de bunların nîmet oldukları umulur. Bu dünyânın en kıymetli sermâyesi üzüntüler ve sıkıntılardır. Bu dünyâ sofrasının en tatlı yemeği, dert ve musîbetlerdir. Bu tatlı nîmetleri, acı ilaçlarla kaplamışlar, bununla imtihân yolunu açık tutmuşlardır. Saâdetli, akıllı olanlar, bunların içine yerleştirilmiş olan tatlıları görür. Üzerindeki acı örtüleri de tatlı gibi çiğnerler. Acılardan tat alırlar. Nasıl tatlı olmasın ki, sevgiliden gelen her şey tatlı olur. Hasta olanlar, onun tadını duyamaz. Hastalık da, O'ndan başkasına gönül vermektir. Saâdet sâhipleri, sevgiliden gelen sıkıntılardan o kadar tat alırlar ki, iyiliklerinde o tadı duyamazlar. Her ikisi de sevgiliden (Allahü teâlâdan) geldiği hâlde, sıkıntılardan, sevenin nefsi pay almaz. İyiliklerini ise, nefs de istemektedir. Arabî mısra tercümesi:

Nîmete kavuşanlara âfiyet olsun!

Yâ Rabbî! Bizi, sıkıntıların sevâblarından mahrûm eyleme! Bunlardan sonra, bizi fitnelere düşürme!." (2. cilt, 29. mektup)

Bir diğer mektuplarında ise şöyle buyurmuşlardır: "Allahü teâlâ, size lâyık olmayan şeylerden selâmet versin! Dostlara dünyâ sıkıntılarının ve belâların gelmesi, bunların günâhlarının affolması için keffârettirler. Yalvararak, ağlayarak ve sığınarak, kırık kalb ile Allahü teâlâdan af ve âfiyet dilemelidir. Duânın kabûl olunduğu anlaşılıncaya ve fitneler kalmayıncaya kadar, böyle duâ etmelidir. Dostlarınız ve iyiliğinizi isteyen sevenleriniz de, sizin için duâ etmekte iseler de, dertlinin kendisinin yalvarması daha yerinde olur. İlaç almak ve perhiz yapmak, hastaya lâzımdır. Başkalarının yapacağı, olsa olsa, ona yardımcı olmaktır. Sözün doğrusu şudur ki, sevgiliden gelen her şeyi, gülerek, sevinerek karşılamak lâzımdır. Ondan

gelenlerin hepsi tatlı gelmelidir. Sevgilinin sert davranması, aşağılaması, ikrâm, ihsân ve yükseltmek gibi olmalıdır. Hattâ, kendi nefsinin böyle isteklerinden daha tatlı olmalıdır. Seven böyle olmazsa, sevgisi tam olmaz. Hattâ, seviyorum demesi, yalancılık olur...) (2. cilt, 75. mektup)

İmâm-ı Beyhekî'nin Şu'ab-ül-îmân kitabında bildirilen Hadîs-i şerîfte; "Îmân iki parçadır. Bir parçası sabırda, diğer parçası şükürdedir" buyrulmuştur. Senâullah-i Pani-pütî (rahmetullahi aleyh) de, bu Hadîs-i şerîfi yazdıktan sonra; "Mü'minin îmânı tam olup, dâimâ bu iki kısmı kendisinde bulundurur. Bu parçalardan biri ile iktifa etmez" buyurmuştur.

Allahü teâlâ, Sebe' halkının ibretli hâlini beyân ettikten sonra meâlen; "Muhakkak iblis, onların (bazı insanların veya Sebe' halkından nîmete nankörlük edenlerin) aleyhindeki (onların nîmete nankörlük etmeleri ve kendisine tâbi olacaklarına dair) zannını tahakkuk ettirmişti de, mü'minlerden ibâret bir cemâatten (veya Allahü teâlâya itâat eden, âsî olmayan mü'minlerden bir kısmından) başkası (Allahü teâlâya âsî olmakta) iblise tâbi oldular" buyurdu. (Sebe' sûresi: 20)

İblis, kendisini Âdem aleyhisselâmdan üstün görüp, Âdem'e (aleyhisselâm) secde emrine itâat etmeyip, kâfir olmuş, Allahü teâlânın rahmetinden ve kereminden kovulmuştu. Şeytanın talebi üzerine, Allahü teâlânın katında malûm olan vakte kadar, (bazı âlimlere göre birinci sûrun üfürülüşüne kadar) mühlet verildi. İblisin âyet-i kerîmede meâlen şöyle dediği bildirildi: "Öyle ise, izzet ve kudretine yemîn ederim ki, onların hepsini muhakkak azdıracağım. Ancak içlerinden muhlas olan kulların müstesna..." (Sâd sûresi: 82, 83)

A'râf sûresi 16 ve 17. âyet-i kerîmelerinde, şeytanın şu sözü de bildirilmektedir: "(Yâ Rabbî!) Öyle ise beni rahmetinden kovmana yemîn ederim ki, onları (Âdemoğullarını) saptırmak için muhakkak senin doğru yoluna (dîn-i İslâm yoluna) oturup, vesvese ile onları saptıracağım. Sonra onların önlerinden, arkalarından, sağ taraflarından ve sol taraflarından sokulacağım (saptıracağım). Sen (Âdemoğullarının) çoğunu (verdiğin nîmetlere) şükredici bulmayacaksın" dedi."

İbn-i Kuteybe; “Şeytan bu sözleri söylediğinde, bunların tahakkuk edeceğini kat’î olarak bildiğinden değil, zan ile söylemişti. Fakat (insanlar veya Sebe’ halkı) ona tâbi olup, itâat edince, bu zannı tahakkuk etti” demiştir.

Şeytan, onların doğru yoldan saptırılması ve igvâsına bir sebeptir, bir vâsıtadır. Yoksa hidâyet ve dalâleti yaratan Allahü teâlâdır.

Ancak, Allahü teâlânın, şeytanı insanlara musallat kılması, ezelî ilmi ile mü’min ve kâfir olduklarını bildiği kimseleri, bu âlemde, mü’min ve kâfir olarak ortaya çıkarmak içindir. Nitekim âyet-i kerîmede meâlen; “Halbuki onun (iblisin) bunlar (insanlar) üzerinde (önceden) hiç bir tasallutu (vesvese vermeye kudreti) yoktu. Ancak biz, âhırete îmân eden kimse ile, onda şüphe edeni ayırt etmek için buna meydan vermiştik. Senin Rabbin her şey üzerine bir hafîzdir” (koruyucudur). (Sebe’ sûresi: 21)

Büyüklerden birisi, Allahü teâlânın muhâfazasına nâil olabilmenin sebeplerinden bâzılarını; “İbâdet ve tâata gayret ve devam etmek, günâhları terketmek, misvâk kullanmak, az uyumak, gece namazı kılmak ve yüzünden Kur'ân-ı kerîm okumak olarak bildirmiştir.

Zünnun-i Mısrî (rahmetullahi aleyh) şöyle anlatır: “Bir gün, içimde bir sıkıntı meydana geldi. Bu sıkıntıyı gidermek için, Nil nehrinin kenarına gittim. Orada, sür’atle gitmekte olan bir akrep gördüm. Onun peşinden gittim. Nehrin kenarında duran bir kurbağanın sırtına binip, nehrin öte yakasına geçti. Ben de bir kayığa binip, karşıya geçtim. Onu tâkib ediyordum. Karşıya varınca, kurbağanın sırtından indi ve uyuyan bir gence doğru sür’atle yürüdü. Bu sırada bir yılan, aynı gence doğru yaklaşıyordu. Akrep, yılandan tarafa yöneldi. Yılanla akrep karşı karşıya geldiler, hücûm ederek birbirlerini soktular. İkisi de öldü. Orada uyuyan genç de Allahü teâlânın muhâfazasıyla onlardan kurtuldu.”

İbrâhim Havvâs da (rahmetullahi aleyh) şöyle anlattı: “Mekke-i mükerremeye giderken, geceyi geçirmek için harâbelik bir yere girdim. Orada, büyük yırtıcı hayvanlar vardı. Onlardan korktum. Bu sırada, gizliden

bir ses; “Korkma, sâkin ol! Etrâfında yetmişbin melek seni muhâfaza ediyor” diyordu.” Bu, Allahü teâlânın evliyâsına olan lütfu idi.

Bu hâdiseler, Allahü teâlânın koruduğu kullara zarar gelmeyeceğini en iyi şekilde belirtmektir.

İşte Süleymân aleyhisselâm devrinde, Sebe’ ülkesinin başında Belkıs isimli kadın bir sultân vardı. Belkıs, Himyerî meliklerinin neslinden geliyordu. Bir rivâyete göre, annesi cinnîlerdendi. Süleymân aleyhisselâmın Belkıs'tan, onun da Süleymân aleyhisselâmdan haberi yoktu. Rivâyete göre; hüdhüd, Belkıs'ın haberini getirdiğinde, Süleymân aleyhisselâm, Yemen'de San'a şehrinde idi. Belkıs ise Mârib Sebe’ şehrinde bulunuyordu. Aralarında üç günlük bir mesâfe vardı. Ancak, Allahü teâlâ bir hikmetinden dolayı, Süleymân aleyhisselâma Belkıs'ın orada olduğunu bildirmemişti. Nitekim, aralarındaki mesâfe pek uzak olmamasına rağmen, Ya’kûb aleyhisselâma da Yûsuf aleyhisselâmın bulunduğu yeri gizlemişti.

Hüdhüd, getirdiği haberi, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen şöyle açıkladı: “Muhakkak ki, ben (orada) bir kadını (Belkıs'ı) onlara hükümdârlık eder buldum. Ona (hükümdarlara lâyık olan mallar, ordular ve daha başka) her şey verilmiştir. Onun bir de çok büyük tahtı var.” (Neml sûresi: 23)

Âyet-i kerîmede, hüdhüdün anlatmasına meâlen şöyle devam ettiği bildirildi: “Ben, onu ve kavmini, Allahü teâlâyı bırakıp, güneşe secde eder buldum. Şeytan onlara amellerini (güneşe tapmalarını ve diğer çirkin işlerini) süslemiş, onları, hak yoldan alıkoymuş. (Bu sebeple) onlar hidâyet ve tevhid yolunu bulamıyorlar.” (Neml sûresi: 24)

Hüdhüdün anlattıklarını dikkatle dinleyen Süleymân aleyhisselâm, Belkıs'ın ülkesini kendi mülküne katmayı hiç düşünmedi ve memleketin büyüklüğüne hiç ehemmiyet vermedi. Hüdhüd anlatmasına devam ederek, meâlen; “(Şeytan), göklerde ve yerdeki her gizliyi (yağmur ve nebât gibi şeyleri meydana) çıkaran, (kalblerinde) ne gizliyorlar, (dilleriyle ve âzâları ile) ne açıklıyorlarsa (hepsini) bilen Allahü teâlâya secde etmesinler diye, (onları doğru yoldan alıkoyuyor.) Allahü teâlâdan başka ilâh yoktur. (O)

büyük arşın sâhibidir (yani, ibâdete ve secde olunmaya lâyık olan Allahü teâlâdan başkası değildir) dedi.” (Neml sûresi: 25, 26)

Hüdhüdün sözlerinden; “Göklerde ve yerdeki her gizliyi (yağmur ve nebât gibi şeyleri meydana) çıkaran...” dan; “Allahü teâlâdan başka ilâh yoktur. (O) büyük arşın sâhibidir” sözünün de dâhil olduğu kısım onun; “Senin bilmediğin şeye vâkıf oldum..” sözüne dâhil değildir. Çünkü bütün bu bilgileri hüdhüd, Süleymân aleyhisselâmdan öğrenmişti. Rûh-ul-Beyânda bildirilen Hadîs-i şerîfte şöyle buyruldu: “Size hüdhüdü öldürmeyi yasaklıyorum. Çünkü Süleymân aleyhisselâmın, suyun yakınlığını ve uzaklığını bilen delîli idi. O yeryüzünde (yalnız) Allahü teâlâya ibâdet, kulluk edilmesini istedi. Çünkü; Sana Sebe’ (şehrinden) çok doğru (ve mühim) bir haber ile geldim...” dedi.”

Hadis âlimlerinden Ebû Kılabe'nin annesi, Ebû Kılabe'ye hâmile iken, rüyâda, bir hüdhüd dünyâya getirdiğini gördü. Bu rüyâsını, tabire ehil kimselerden sordu. Ona; “Eğer rüyân doğru ise, namaza çok bağlı bir çocuğun olacak” dediler. Nihâyet Ebû Kılabe doğdu. Büyüdüğünde, her gün 400 rekat namaz kılardı. Ezberinden 60 bin Hadîs-i şerîf rivâyet etti. Hicrî 276 senesinde vefât etti.

Fahreddîn-i Razî hazretleri, yukarıdaki âyet-i kerîmenin tefsîrinde buyurdu ki: Âyet-i kerîme; “Göklerde ve yerdeki her gizliyi çıkaran...” kavl-i şerîfi ile, Allahü teâlânın kudret sıfatına, her şeye gücü yettiğine; “Ne gizliyorlar ne açıklıyorlarsa (hepsini) bilen Allahü teâlâya...” kavl-i şerîfi ile de Allahü teâlânın ilim sıfatına, her gizliyi bildiğine delâlet etmektedir.

Bu âyet-i kerîme, güneşe tapanlara cevap vermektedir. Şöyle ki; İlâhın gizlileri çıkarmaya kâdir olması, gizli olanları bilmesi lâzımdır. Halbuki güneş böyle değildir. Hattâ onun ne bir fayda te’minine, ne bir zarar gidermeye gücü yetmez. Nitekim İbrâhim aleyhisselâm da, amcası ve üvey babası olan Âzer'e; “İşitmez, görmez, sana hiç bir faydası olmaz şeylere niçin tapıyorsun?...” buyurmuştur. (Meryem sûresi: 42) O hâlde güneş ilâh değildir. Güneş ilâh olmayınca, ona secde etmek de câiz değildir. Allahü teâlâ ise, her şeye kâdir olduğu gibi, her gizliyi de bilicidir. Secde olunmaya lâyık olan, ancak O'dur. Nitekim İbrâhim aleyhisselâm da, ilâhlık davasında

bulunan Nemrud'a; “...Benim Rabbim hem diriltir, hem öldürür...” buyurmuştu. (Bakara sûresi: 258)

Hüdhüdün bütün konuşmaları, Süleymân aleyhisselâmı sözüne inandırmak, Belkıs'la gazâ edip onu itâati altına almaya teşvik içindi.

Hüdhüd, Belkıs ve kavminin, Allahü teâlâyı bırakıp güneşe taptıklarını anlatınca, Süleymân aleyhisselâm, gadablandı ve bunu araştırmak istedi; “Bakalım doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mı oldun?” dedi.” (Neml sûresi: 27)

Bu âyet-i kerîme, devlet başkanının, teb’asının mûteber mâzeretini kabûl edip, bu mâzeretleri sebebi ile onlardan cezâyı kaldırması lâzım geldiğine delâlet etmektedir. Çünkü Süleymân aleyhisselâm, özür beyân eden hüdhüdü cezâlandırmadı. Hüdhüdün doğru konuşması, özrü oldu ve cihâdı icâbettiren bir haber getirmişti. Süleymân aleyhisselâm ise Allah yolunda cihâd yapmayı severdi. Hüdhüdün verdiği haber, dîni bir mes’ele olduğundan, doğruluğunu araştırmak istedi. Hüdhüdün, tek başına; “Çok doğru ve kesin bir haber getirdim” demesini, ihtiyatla karşıladı ve Belkıs'ın memleketine cihâda çıkmak için, bu haberi kâfi görmedi. Yâni haber-i vâhid ile amel etmedi.

Bu âyet-i kerîme, haber-i vâhidin, ilim (kat’î bilgi) ifâde etmediğine delâlet etmektedir. Hadis ilminde haber-i vâhid; Şöhret ve tevatür derecesine ulaşmamış olan, bir, iki veya daha fazla kimse tarafından rivâyet edilen Hadîs-i şerîftir.

Bunun için, haber-i vâhidi, ihtiyatla karşılamak lâzımdır. İşte Süleymân aleyhisselâm, onun bu haberini kat’î olarak kabûl etmedi. Fakat, büsbütün de ilgisiz kalıp reddetmedi ve doğruluk derecesini araştırmak istedi.

Üstelik hüdhüd, izinsiz gittiği için suçlu durumdaydı ve bu hâli hiç de iyi değildi. Hal böyle olunca, getirdiği haberin doğruluğunu araştırmak gerekirdi. Süleymân aleyhisselâmın bu hâli; “Ey îmân edenler! Eğer bir fâsık size haber getirirse, onu tahkik edin. (Yoksa) bilmeyerek bir kavme

sataşırsınız da, yaptığınıza pişman kimseler olursunuz" meâlindeki, Hucurât sûresi 6. âyet-i kerîmesinin hükmüne de uygundu.

Hüdhüdün getirdiği haberin doğruluğunu araştırmak isteyen Süleymân aleyhisselâm, o anda veya daha sonra Belkıs'a bir mektup yazdı. Mektubu, Allahü teâlânın adı yazılı mührüyle mühürleyip hüdhüde verdi.

Süleymân aleyhisselâmın bir mührü vardı. Yüzük taşı şeklinde taşıdığı bu mührü, parmağına geçirince; ins ve cin, kuşlar da dâhil her çeşit hayvan ona itâat ederdi. Mührün üzerinde, Allahü teâlânın ismiyle birlikte âhır zaman peygamberi Muhammed aleyhisselâmın ismi de vardı. Nitekim Râmûz'da nakledilen ve Câbir radıyallahü anhın rivâyet ettiği Hadîs-i şerîfte, Süleymân aleyhisselâmın mühründeki nakşın; "La İlâhe illallah Muhammedün Resûlullah" olduğu bildirilmiştir.

Süleymân aleyhisselâm, mektubu hüdhüde verdikten sonra; "Bu mektubu (Belkıs ve kavmine) götür. Onu onlara (görebilecekleri bir yere) bırak. Sonra (onlara yakın) bir yere çekilerek, (gizlenip) ne şekilde cevap verecekler bak" dedi. (Neml sûresi: 29) Aslında Süleymân aleyhisselâm, mektubu emrindeki cinnîlerle de gönderebilirdi. Fakat hüdhüd, Belkıs'ın memleketini biliyordu. Bu sebeple, onunla gönderdi.

Belkıs, kavminin işlerinin durumunu ve ihtiyaçlarını dinlemek için, her Cumâ günü dışarı çıkardı. Tahtı; altından yapılmış, dört direk üzerine konurdu. Tahta oturunca, Belkıs halkı görür, halk kendisine bakamazdı. Kavminden birisinin bir işi, arzı veya ricâsı olsa, soru sorabilmek için izin ister, huzûruna gider, başını önüne eğerdi. Belkıs'ın yüzüne aslâ bakmazdı. Sonra tâzim olarak ona secde ederdi. Belkıs izin vermeyince, başını secdeden kaldırmazdı. Belkıs, kavminin ihtiyaçlarını hüküm ve gereğinin yapılmasını emrettikten sonra, köşküne girer, bir sonraki Cumâ gününe kadar, dışarı çıkmazdı. Sarayı büyük idi. Hüdhüd, Süleymân aleyhisselâmın mektubu ile gittiği zaman, kapıları kapanmış, etrâfta muhâfız ve devriyeler dolaşıyordu. Hüdhüd, hiç bir yerden giremeyince, köşkün penceresinden girdi. Odadan odaya geçerek, yirmi metre yüksekliğindeki Belkıs'ın tahtını gördü. Belkıs, tahtında uzanmış yatıyordu. Onu bu hâlde gören hüdhüd, mektubu tahtına bıraktı. Sonra, Belkıs'ın uyanıp mektubu okumasını bekledi

ve görebileceği bir pencere kenarına saklandı. Aradan bir hayli zaman geçtiği hâlde, Belkıs uyanmamıştı. Hüdhüd, indi, gagasıyla ona dokunup uyandırdı.

Belkıs, tahtının üzerindeki mektubu görünce, aldı. Eliyle gözlerini ovuşturarak, mektuba baktı. Her yer kapalı olduğu hâlde, yanına kadar bu mektubun kimin tarafından ve nasıl getirildiğini düşündü. Merâkla odasından çıkıp, sarayın etrâfına baktı. Muhafız ve nöbetçilerin hepsini yerlerinde gördü. Onlara; "Kapıyı açıp benim odama giren kimse gördünüz mü?" diye sordu. Muhafızlar; "Kapılar hiç bir şekilde açılmamıştır. Eskisi gibidir. Biz de devamlı beklemekteyiz" diye cevap verdiler. Hemen mektubu açtı ve okudu. Mektupta; "Bismillâhirrahmânirrahîm" yazılı olduğunu görünce, kavminin ileri gelenlerine haber gönderdi. Toplandılar. Onlara hitâb edip, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; "Ey ileri gelenler! Bana çok şerefli bir mektup bırakıldı. O (mektup), Süleymân'dandır. (O mektubun muhtevası); Rahmân ve Rahîm olan Allahü teâlânın adıyla. Bana karşı büyüklenmeyiniz (yani bana icâbetten kaçınmayınız. Çünkü bana uymayı terk etmek; tekebbür, büyüklenmek, kendini yüksek ve üstün görmektendir). Bana, müslümanlar (emrime itâat ediciler) olarak geliniz"dir dedi." (Neml sûresi: 29-31)

Süleymân aleyhisselâmın mektubu niçin şerefliydi?

1- İçinde yazılı olanlar güzel olduğu için.

2- Şerefli bir melikten (Süleymân aleyhisselâmdan) geldiği için.

3- Mektup mühürlü olduğu için. Nitekim Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); "Mektubun şerefi, mühürlü olmasıdır" buyurmuştur. Kendileri de hükümdârlara mektup göndermişlerdi. Bu sebeple kendileri için gümüşten

bir mühür yaptırdılar. Üstünde; Muhammedün resûlullah (Muhammed aleyhisselâm, Allahü teâlânın resûlüdür) yazılı idi.

4- Süleymân aleyhisselâmın mektubu, besmele ile başladığı için şerefliydi. Çünkü Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) “Besmele ile başlanmayan her söz, (bereket ve hayırdan) kesilmiştir” buyurmuştur.

5- Belkıs'ın hidâyete kavuşup müslüman olmasına vesîle olduğu için.

6- Süleymân aleyhisselâmın mektubu, peygamberlerin aleyhimüsselâm Allahü teâlâya dâvetteki âdet ve usûllerine göre yazılmıştı. Mektupta, yumuşak ve nezaketli ifâdeler yer alıyordu. Allahü teâlâya kulluk edilmesini nasîhat ediyordu. Ona lânet etmiyor, dil uzatıp, incitici ve gücendirici sözlere yer vermiyordu. Nitekim Allahü teâlâ, Nahl sûresi 125. âyet-i kerîmede, Resûlullah sallallahü aleyhi ve selleme meâlen; “(Ey Muhammed! İnsanları,) hikmetle (hakkı beyân eden şüpheleri gideren delil ile), güzel mev'ize ile (teşvik ve kendilerine nasîhat ettiğini, kendilerinin faydasını istediğini bildikleri hâlde sen onları korkutarak) Rabbinin yoluna (İslâm'a) dâvet et. Onlarla en güzel mücâdele şekli (olan rıfk ve yumuşaklık) ile mücâdele et” buyurdu. Yine Allahü teâlâ, Mûsâ ve Hârûn'a (aleyhimesselâm); “Fir’avn'a yumuşak söyleyin. (Yumuşaklıkla muâmele edin. Sert davranmayın)” buyurdu. (Tâhâ sûresi: 43)

7- Mektup, Belkıs'ın hidâyetine sebep olduğu için, âyet-i kerîmede “Şerefli bir mektup” buyrulmuştur. Bâzı âlimler; Belkıs, Süleymân aleyhisselâmın mektubuna hürmette bulunduğu ve kıymet verdiği için, hidâyet ve îmânla şereflendi buyurmuşlardır. Nitekim Fir’avn'un sihirbazları; “Yâ Mûsâ! Asânı yere önce sen mi atarsın, yoksa biz mi atalım?” (Tâhâ sûresi: 65) dediler. Böylece Mûsâ aleyhisselâma öncelik vererek edebi gözetmişler ve îmânla şereflenmişlerdir. Buna karşılık İran kisrası, Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellemin mübârek mektuplarını yırttığı, edepsizlik yaptığı için, Allahü teâlâ da onun mülk ve saltanatını, paramparça etti. Onun küfürdeki inâdına böyle büyük bir cezâ verdi.

Âyet-i kerîmenin; “O (mektup) Süleymân'dandır” meâlindeki kısmı, Belkıs'ın kendi sözüdür. Bununla, mektubun kimden geldiğini bildirmiştir.

Mektup; “Rahmân ve Rahim olan Allahü teâlânın adı ile” meâlindeki Besmele ile başlamakta, kibirlenmeden, müslümanlar (emrine itâat ediciler) olarak kendisine gelmelerini istemektedir. Görüldüğü gibi, Süleymân aleyhisselâm mektubunu fazla uzatmamış, maksadını ifâde etmekle iktifa etmiştir. Zâten peygamberler (aleyhimüsselâm) mektuplarını uzatmazlar, maksadı ifâde ile yetinirlerdi. Süleymân aleyhisselâmın mektubu da, maksadın tamamını içine alıyordu. Kullara ilk önce lâzım olan; temiz ve sağlam bir îtikâd, sonra ameldir. Mektupta Besmele-i şerîfeye yer verip başlaması ile, Allahü teâlânın her şeyin yaratıcısı olduğu, O'nun her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, hayat, irâde, hikmet ve merhamet sâhibi olduğu da bildirilmiş olmakta, böylece; îtikâdın amelden önce olduğu da beyân edilmektedir. Besmele ile, îtikâdî mes’eleler kısaca ve toptan bildirilmiş olmaktadır. Çünkü, Rahmân ve Rahîm olmak, subûtî sıfatların hepsini içine almaktadır. Böylece Süleymân aleyhisselâm, mektubunun başına yazdığı Besmele ile; ibâdetin ancak Allahü teâlâya yapılacağını, O'ndan başkasının ibâdete lâyık ve müstehak olmadığını anlatmış oldu.

Süleymân aleyhisselâm, hak olan îtikâdı beyân ettikten sonra; “Bana karşı tekebbürde bulunmayınız” buyurmak sûretiyle onları, nefslerine, arzu ve isteklerine uymaktan, büyüklenmekten ve kendilerim üstün görmekten men etti. Çünkü kibirlenerek kendilerini üstün görmeleri, bu hak dâveti kabûl etmelerine mâni olurdu. Nitekim, Mekke müşriklerinin ileri gelenleri, Resûlullah efendimize (sallallahü aleyhi ve sellem) âlemlere rahmet olarak gönderilen Allahü teâlânın habîbi (sevgilisi) değil de, Abdullah'ın yetimi diye baktıkları için; “Böyle bir yetimin peşinden mi gideceğiz” diyerek büyüklenip, îmân etmemişlerdi.

Süleymân aleyhisselâm mektubun sonunda; “Bana, müslümanlar (müminler veya emrime itâat ediciler) olarak gelin” buyurarak, bütün fazîletlerin esaslarını kendinde toplayan İslâm'ı ve itâati emretti.

Kısaca söylemek gerekirse, Süleymân aleyhisselâmın bu mektubu, din ve dünyâ için lâzım olan faydaları ihtivâ etmektedir.

Belkıs, kavminin ileri gelenlerinin görüşlerini almak ve bu husûsta kendisine yardımcı olmalarını istemek için, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi

meâlen; “Ey eşrâf! (Bu) işimde hayırlı, faydalı ve doğru gördüğünüz ne ise bana söyleyiniz. Siz hazır olup, sizinle müzâkere etmeden hiç bir işte kat'i bir hüküm vermedim. (Böyle mühim bir husûsta, siz olmadan nasıl hüküm verebilirim) dedi.” (Neml sûresi: 32) Belkıs'ın adamları (bir rivâyette ordu kumandanları), kendi aralarında düşünüp konuştuktan sonra, âyet-i kerîmede beyân buyrulduğu gibi meâlen; “Biz güç ve kuvvet sâhibi çetin savaş erbabıyız. (şecaat sâhibiyiz. Bununla beraber) emir sana aittir. (Biz sana itâat edicileriz. Muhârebe ve sulhtan hangisini istersen, biz sana tâbiyiz.) Bak sen ne emredeceksin dediler.” (Neml sûresi: 33)

Tefsîr-i Medarik'de buyruluyor ki: Belkıs'ın ordu kumandanları, böyle demekle şunu kasd ettiler: Biz harb adamıyız. Rey ve tedbire ehliyetimiz yoktur. Sen ne emredersen, itâat etmek boynumuzun borcudur.

İstişare etmek:

Dinimizde de mühim sünnetlerdendir. “İstişare eden pişman olmaz.” buyrulmuştur. Bilhassa mühim işlerde, akıllı ve dînini bilen kimselere danışmak lâzımdır. Zirâ, danışarak iş yapan zarar etmez, helâk olmaz ve doğru yoldan ayrılmaz. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Eshâbı ile çok meşveret ederdi. Bir işi için; akıl, takvâ, hikmet ve tecrübe sâhibi on kişiye danışırdı. Veya bu sıfatta olanlardan biriyle, on defâ meşveret ederdi. Hazret-i Ömer de, istişâresiz iş yapmazdı. Zamân zaman, görüşmesi câiz olan kadınlarla da istişâre ederdi. Meşveret eden, iki rekat namaz kılıp, sonra Allahü teâlâdan hayırlı olan ister. Başladığı işte rahat olur, acele etmez. Hilm ve vakâr ile davranıp, acelecilikten kaçınır. Orta yolu tutar, taşkınlık ve aşırılık yapmaz. İki işle karşılaşırsa, hafif ve kolayını seçer. Çünkü o, tehlike, zarar ve fitneden daha uzaktır. Her sözünde, işinde ve düşüncesinde, Allahü teâlâdan hayır, âfiyet ve din salâhı ister. Her işin şerrinden, Allahü teâlâya sığınır. Besmele okur. Çünkü onda, her iyiliğe yardım vardır. E'ûzü çeker. Çünkü bunda da, her belâyı ve fitneyi izâle vardır.

Meşveret (istişare) edilecek kimsenin, emîn bir kimse olması lâzımdır. Nitekim hadîs-i şerîfte; “Meşveret edilen kimse emîndir” buyruldu. Yâni, onun doğruyu söyleyeceğine ve sorulanı başkalarından gizleyeceğine emniyet olunur, güvenilir. Onun, doğru söylemesi vâcibdir. İnsan, malını, emniyet ettiği kimseye bıraktığı gibi, doğru söyleyeceğine emîn olduğu kimse ile istişâre eder, danışır. Âl-i İmrân sûresi 159. âyetinde meâlen; “Yapacağın işi, önce meşveret et” buyruldu. Meşveret, yâni danışmak, insanı pişman olmaktan ve zarardan koruyan bir kale gibidir. Meşveret olunacak kimsenin, insanların hâlini, zamanın ve memleketin şartlarını bilmesi lâzımdır. Buna siyâset bilgisi denir. Bundan başka, aklı, fikri kuvvetli, ileriyi gören bir kimse olması, hattâ sıhhati yerinde olması lâzımdır. Meşveret olunan kimsenin, bilmediğini veya bildiğinin aksini söylemesi günâhtır. Hata ile söylemesi günâh olmaz. Yukarıdaki şartları taşımayan biri ile meşveret edilirse, her iki tarafa da günâh olur. Din ve

dünyâ işlerinde bilmeyerek fetva verene, melekler lânet eder. Bir kimse zararlı olduğunu bilerek bir emir verse, hıyânet etmiş olur.

Belkıs, ilim ve hikmet gereği kesin kararını verip, onlara, görüşlerinin hatâlı olduğunu bildirmek için meâlen; “Şüphesiz hükümdârlar bir memlekete (zorla) girdikleri zaman, orasını tahrip ederler. Halkından şerefli olanları zelîl (ve esir) ederler dedi.” (Neml sûresi: 34) Belkıs, böyle söylemekle onları; Süleymân aleyhisselâmın ordusu ile üzerlerine gelerek; zorla memleketlerine girmek tehlikesi ile korkuttu. “Onlar da (Süleymân aleyhisselâm ve orduları da) böyle yapacaktır” dedi. (Neml sûresi: 34) Tefsîr âlimleri, bu âyet-i kerîmeden; akıllı kimsenin sulh yoluyla düşmanlarını def edebileceği durumlarda, muhârebeyi tercih ederek kendisini ve memleketini tehlikeye atmaması, mecbûr kalmadıkça harbe girme teşebbüsünde bulunmaması icâb ettiğini anlamışlardır.

Belkıs, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi sözüne devam ederek meâlen; “Ben, onlara (Süleymân aleyhisselâm ve kavmine, elçilerimle) bir hediye göndereyim. Elçiler ne ile dönecek bakayım” dedi. Bu, Belkıs'ın güzel bir tedbiri idi. “Eğer Süleymân aleyhisselâm dünyâ pâdişahlarından ise, hediyelerimi alır, hediyeler onu râzı eder, bizden vaz geçer. Ona göre muâmele ederim. Eğer peygamber ise, dînine tâbi olmaktan başka hiç bir şeyle râzı olmaz. Mutlaka onun dînine tâbi olmamız icâb eder” diye düşündü ve Süleymân aleyhisselâm için pek kıymetli hediyeler hazırlayıp gönderdi. Elçiler, hediyelerle birlikte Süleymân aleyhisselâmın huzûruna çıktılar.

Süleymân aleyhisselâm, Belkıs'ın hediyelerini kabûl etmedi. Bu durum âyet-i kerîmede meâlen şöyle bildirildi: “(Süleymân aleyhisselâm) dedi ki: Siz bana mal ile yardım mı ediyorsunuz? (Benim, sizin hediye ile yardımınıza ihtiyâcım yoktur.) Allahü teâlânın bana verdiği (nimetler; din, peygamberlik, hikmet ve mülk), sizin getirdiğinizden daha hayırlıdır. Belki siz, (dünyâ hayatının görünüşüne baktığınız için ve mallarınız artacağından dolayı size verilen) hediyeye sevinirsiniz. (Yâhud, başkasına hediye verdiğinizde, bununla emsâlinize böbürlenirsiniz. Ben ise dünyâlıkla sevinmem. Dünyâya benim ihtiyâcım yok. Çünkü Allahü teâlâ bana hiç

kimseye vermediği dünyâlığı verdi. Ayrıca beni peygamberlik ile de şereflendirdi.)" (Neml sûresi: 36)

Aslında hediye vermek sevâbdır. Sevgi meydana getirir. Düşmanlığı giderir. İmâm-ı Mâlik'in (rahmetullahi aleyh), Atâ bin Abdullah el-Horasanî'den rivâyet ettiği Hadîs-i şerîfte; "Müsafeha ediniz. Bununla düşmanlık ve kinler gider. Hediyeleşiniz. Birbirinizi seversiniz. Husûmet ve kin gider" buyruldu. Muâviye bin Hakem (radıyallahü anh) buyurdu ki: Resûlullah'tan (sallallahü aleyhi ve sellem) duydum; "Hediyeleşiniz. Çünkü hediyeleşmek sevgiyi kat kat yapar. Göğüsteki fesâd ve kötülükleri giderir" buyurdu. Hediye vermekle, sünnet-i seniyyeye uyulduğu gibi, hediye veren ile alan arasında da yakınlık meydana gelir. Kalbden, fesâd ve sıkıntı veren düşünceleri giderir.

Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), hediye kabûl buyurdukları gibi, hediyeye karşılık hediye de verirlerdi. Fakat sadaka kabûl etmezlerdi. Süleymân aleyhisselâm ve diğer peygamberler (aleyhimüsselâm) da böyle idiler. Ancak Belkıs, hediyesini; kabûl ve red etmesine göre, onun dünyâ pâdişahı veya peygamber olduğunu anlamak için veriyordu. Çünkü Süleymân aleyhisselâm, mektubunda Belkıs'a; "Bana karşı tekebbür etmeyin, büyüklük göstermeyin. Bana müslümanlar olarak gelin" buyurmuştu. Bu talebden ne bir fidye kabûlü ve ne de bir hediye almak sûretiyle aslâ vaz geçilemezdi. Dinde buna aslâ müsâde yoktur. Bu hediye, Belkıs'ın, isteğini kabûl ettirmek için vermek istediği bir rüşvet, hakkı bâtıla karşı satmaktır.

Tevîlat-ı Necmiyye adlı tefsîr kitabında şöyle buyrulmaktadır: "Bu âyet-i kerîmede, şu husûsa da işâret buyrulmaktadır: Hediye cazibelidir. Kalbleri hediye sâhibine meylettirir. Fakat din ehli olanlar, dîni bir husûs ile pek çok dünyevî menfaatler karşı karşıya gelince, din tarafını tercih ederler. Pek çok olan dünyevî menfaatlerini; pek az ve ehemmiyetsiz görürler. Çünkü, dünyevî faydalar geçicidir. Dine âit az bir şeyi de pek çok ve mühim görürler. Çünkü, din işleri devamlıdır. Nitekim Süleymân aleyhisselâm da böyle yaptı. Belkıs'ın gönderdiği pek çok dünyâlığa hiç ehemmiyet, vermedi. "Allahü teâlânın bana verdiği nîmetler, bununla beraber peygamberlik, dînî kemâlât ve uhrevî dereceler, sizin getirdiğiniz

dünyâlıklardan, kıymetli hediyelerden daha hayırlıdır. Sizin gibi ehl-i dünyâ olanlar, ebedî olan âhıret saâdetinden habersizdir. Nefslerinizin de aşağılığı ve bayağılığı sebebiyle, geçici dünyâlık hediyelerinizle sevinirsiniz" buyurdu ve hediyelerini kabûl etmedi.

Belkıs'ın elçileri, Süleymân aleyhisselâmın sâhip olduğu nîmetleri görmüşler, kendi getirdiklerinin pek ehemmiyetsiz olduğunu farketmişlerdi. Ayrıca Süleymân aleyhisselâm, Belkıs'a elçi olarak gönderdiği hüdhüd vâsıtasıyla, onların ne getirip ne soracaklarını, neyi elde etmek istediklerini, iç durumlarını öğrenmişti. Onlar; askerlerinin çokluğuna, kuvvetli olmalarına güveniyorlardı. Süleymân aleyhisselâm da elçilerin görecekleri yerde, asker ve kumandanlarını hazır etti. Kalabalık ve güçlü bir ordu ile muhârebeye hazır olduğunu îmâ etti. Onlara, güç ve kuvvetini gösterdi. Kendisi için hiç bir değeri olmayan, onlara göre pek kıymetli olan hediyelere hiç ehemmiyet vermedi. Belkıs'ın elçileri Allahü teâlânın Süleymân aleyhisselâma ihsân ettiği nîmeti görünce, getirdikleri hediyelerin pek az bir şey olduğunu gördüler. Getirdikleri hediyeler kendilerinde emânet olmasa idi, ellerinde hiç tutmayacaklardı. Hem sonra, bunları, hediye olarak değil, Süleymân aleyhisselâm peygamber mi, yoksa melik mi diye denemek için getirmişlerdi. Bu sebeple, hediye ismi altında getirdikleri ile Süleymân aleyhisselâma karşı iftihar ve kibirlenecek durumları da yoktu.

Bütün bunlardan sonra Süleymân aleyhisselâm, elçilerin reîsine, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; "Ey elçi! Şimdi getirdiğin hediyelerle) dön onlara (Belkıs ve kavmine. Eğer müslüman oldukları hâlde bana gelmezlerse) muhakkak önüne geçemeyecekleri ordularla onlara varır, onları oradan (Sebe'den) hor ve hakîr olarak çıkarırım" dedi. (Neml sûresi: 37)

Süleymân aleyhisselâm böyle buyurmakla, din ehlinin dünyâ metaına (malına) aldanmayacaklarını, onların maksatlarının İslâm olduğu, bu sebeple müslümanlar, mü'minler olarak gelmelerini istediğini bildirdi.

Bunun üzerine elçiler oradan ayrılıp, Belkıs'ın yanına döndüler. Süleymân aleyhisselâm ile alâkalı haberleri olduğu gibi anlattılar. Belkıs, bu

anlatılanlardan, Süleymân aleyhisselâmın peygamber olduğunu anladı. Derhal yolculuğa hazırlandı. Tahtını muhâfazalı bir yere koydurdu. Ayrıca kilitleyip oraya bekçiler tâyin etti. Kendisi, kalabalık ordusu ile beraber, Süleymân aleyhisselâma gitmek üzere yola çıktı. Cinler, bu durumu Süleymân aleyhisselâma haber verdiler.

Süleymân aleyhisselâm, Belkıs'ın akıllı olup olmadığını, tahtını tanıyıp tanımayacağını denemek istedi. Bu yüzden, Belkıs'ın, Yemen'de muhâfaza altında bıraktığı tahtının getirilmesini istedi. Süleymân aleyhisselâmın, bunu, Allahü teâlânın kudretine, kendinin peygamberliğine delâlet eden bir mûcize olması için veya daha başka sebepler için istediği de bildirilmiştir.

Süleymân aleyhisselâm, Belkıs'ın tahtının getirilmesine karar verince; "Ey ileri gelenler! Onlar (Belkıs ve kavmi) müslüman olarak bana gelmeden önce, onun (Belkıs'ın) tahtını hanginiz bana getirir? dedi" (Neml sûresi: 38) O sırada Süleymân aleyhisselâm Kudüs'de bulunuyordu. Belkıs'ın tahtı ise Yemen'de Sebe' şehrinde idi. İki şehir arası iki aylık yoldu.

Süleymân aleyhisselâmın; "Onlar, müslüman olarak bana gelmeden önce" buyurması, Allahü teâlânın ona; Belkıs'ın müslüman olacağını vahiyle bildirmesi sebebiyledir. Ayrıca müslüman olduktan sonra Belkıs'ın tahtı, ancak Belkıs'ın rızâsı ile alınabilirdi. Yoksa onu almak helâl olmazdı.

Fahreddîn-i Razî (rahmetullahi aleyh), Süleymân aleyhisselâmın, Belkıs'ın tahtını getirtmesine dâir, tefsîr âlimlerinden şunları da bildirmiştir.

1- Süleymân aleyhisselâm, tahtı, Allahü teâlânın kudretine, kendinin de peygamberliğine delâlet eden bir mûcize olarak getirtti. Yâni bu tahtı, ancak her şeye kâdir olan Allahü teâlâ tarafından gönderilen bir peygamberin getirtebileceğini anlatmak istedi.

2- Belkıs gelmeden önce, onun mülk ve saltanatının ne derece büyük ve kuvvetli olduğunu bilmek istedi.

Rûh'ul-Beyân'da Tevîlat-ı Necmiyye'den şöyle nakledilmektedir: "Bu âyet-i kerîme şu husûsa işâret etmektedir: Süleymân aleyhisselâm, ümmeti

arasında kerâmet ehli kimselerin bulunduğunu biliyordu. İşte bunu açıklamak için, o velî kulun kerâmetini izhar etmesini istedi. Allahü teâlânın velî kullarında kerâmet görülmesi haktır. Hiç bir mü'min, evliyânın kerâmetini inkar etmez. Kerâmeti ancak, bid'at ve dalâlet ehli olanlar inkar eder. Evliyânın kerâmetini inkar etmenin kötülüğünün en aşağısı, kerâmeti inkar edenin, kerâmet derecesine kavuşmaktan mahrûm olmasıdır. Nitekim bid'at ve dalâlet ehlinden (Ehl-i sünnet ve cemâat îtikâdında olmayan kimselerden) kerâmet meydana gelmez. Onlar bu dereceden mahrûmdurlar."

Süleymân aleyhisselâm, Belkıs'ın tahtını, bizzat kendisi getirmekten âciz olduğu için başkasına emretmedi. Onun murâdı, ümmetinden kerâmet ehli olan kimseyi meydana çıkarmaktı. Ümmeti arasında bulunan evliyânın kerâmeti, o peygamberin aleyhisselâm mûcizesidir.

Şeyh Dâvûd-ı Kayserî; "Harikulade hâdiseler, kutup olan zâtlardan, onların halîfelerinden hattâ onların yardımcılarından da meydana gelir" buyurmaktadır.

Süleymân aleyhisselâm; "Belkıs'ın tahtını bana hanginiz getirir?" buyurunca, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; (Cinden bir) ifrît; "Sen makâmından kalkmadan, ben onu, sana getiririm. (Süleymân aleyhisselâm günün yarısına kadar makâmında otururdu.) Ben, ona (Belkıs'ın tahtını getirmeye) karşı kuvvetliyim, (gücüm yeter. Onda bulunan cevherler için de) emînim. (Ondan hiç bir şey almadan ve hiç bir şeyi değiştirmeden, olduğu gibi getiririm) dedi." (Neml sûresi: 39)

İfrîtin kuvvet ve kudreti fazlaydı. Ayağını, gözün gördüğü yere basardı. Fakat Süleymân aleyhisselâm; "Bundan daha çabuk getirilmesini istiyorum" buyurunca, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; "Nezdinde kitap (semâvî kitaplar) dan bir ilim olan (bir zât); Ben gözün sana dönmeden (gözünü yumup açmadan) evvel onu sana getiririm dedi." (Neml sûresi: 40) Âyet-i kerîmede; "Nezdinde kitaptan bir ilim olan" buyrulması, bu sözü söyleyeni medh içindir. Rivâyete göre bu sözü söyleyen, Süleymân aleyhisselâmın baş veziri ve teyzesinin oğlu olan Âsaf bin Berhıyâ'dır. Âsaf bin Berhıyâ, Süleymân aleyhisselâmdan önce nâzil olan semâvî kitaplara

vâkıftı. İsm-i âzamı da bilirdi. İsm-i âzamla duâ ettiği için de, duâsı kabûl olurdu. Bir rivâyete göre Âsaf'ın okuduğu; “Yâ ze'l-celali vel-ikrâm” yahut; “Yâ hayyu Yâ kayyûm” idi. Zührî'nin (rahmetullahi aleyh) bildirdiğine göre ise; “Yâ ilâhenâ ve ilâhe külli şey'in ilâhen vahiden lâ ilâhe illâ ente i'tinî bi-arşihâ” idi. İsm-i âzamla duâ edip, kendisinden bir şey isteyeni, Allahü teâlâ arzusuna kavuşturur. Âsaf, Süleymân aleyhisselâmın yardımcısı olup, evliyâullahtan idi. Onun emirlerini yerine getirirdi. Çok kerâmetleri görülürdü. Süleymân aleyhisselâma, Belkıs'ın tahtını çok kısa bir zamanda getirebileceğini söyleyenin, bir başkası olduğu da rivâyet edilir.

Süleymân aleyhisselâm, Âsaf'ın bu sözü üzerine; “Eğer bunu yapabiliyorsan, hemen getir” buyurdu. Âsaf kalkıp abdest aldı. İsm-i âzamla Allahü teâlâya duâ edip secde etti. Belkıs'ın tahtı bulunduğu yerden bir anda Süleymân aleyhisselâmın kürsîsinin yanına geldi. Bu husûs âyet-i kerîmede meâlen şöyle bildirildi: “Vakta ki, (Süleymân aleyhisselâm) onu (tahtı) yanında durur bir hâlde gördü.” (Neml sûresi: 40)

Süleymân aleyhisselâm, Belkıs'ın Yemen'deki tahtını Kudüs'te yanında görünce, Allahü teâlânın hâlis kullarının âdeti üzere nîmete şükür için âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; “Bu (Belkıs'ın tahtını o kadar uzak mesâfeden bu kadar kısa bir zaman içinde getirebilmek, bana) Rabbimin fadlından (ve lütfundan) biridir. (Rabbimin) bu (lütfu, hiç bir kuvvet ve tesirim olmadığını ve şükrünü edadan âciz olduğumu görüp, bunu sırf Rabbimin lütûf ve ihsânı olarak bilmem ve bu nîmetin hakkını yerine getirmem sûretiyle) şükür mü edeceğim yoksa (kendimi bu nîmete lâyık görüp, nîmetin hakkını edâ etmekte kusurlu olmak sûretiyle) nankörlük mü edeceğimi imtihân içindir dedi.” (Neml sûresi: 40)

Âyet-i kerîmede şu husûsa işâret buyrulmaktadır: Cin latîf bir cisim ve Süleymân aleyhisselâm makâmından kalkmadan, Belkıs'ın tahtını getirebilecek kuvvette olmakla beraber; “Nezdinde kitaptan bir ilim olan” insanda Rabbânî bir kuvvet vardır. Bu kuvveti, o kitapla amel etmesi sebebiyle kazanmıştır. İşte insan olan Âsaf bin Berhıyâ, bu Rabbânî kuvvet sebebiyle, cinnin yapabileceği bir işi, ondan daha iyi bir şekilde ve istenilen zaman içinde yapabilmiştir.

İşte ümmetinden olan velînin (Âsaf bin Berhıyâ'nın) bu kerâmeti, kendisi için mûcize olduğundan, Süleymân aleyhisselâm; “Bu (bana) Rabbimin fadlından (ve lütfundan) biridir...” dedi.

Süleymân aleyhisselâmın veziri Âsaf'ın, Belkıs'ın tahtını Yemen'den Kudüs'e getirmesi bir kerâmetti.

Allahü teâlânın sevgili, velî kullarında meydana gelen harikulade, âdet dışı hâllere kerâmet denir. Yâni îtikâdı düzgün ve her işinde İslâmiyetin emirlerine uyan kimselere Allahü teâlânın âdeti dışında, yâni fizik, kimya ve biyoloji kanunları dışında ikrâm ettiği, ihsân ettiği şeylere kerâmet denir. Lügatte kerâmet; kerem, lütûf, ihsân, hârika, yaradılışın ve imkanların üstünde olup, insanda hayranlık uyandıran şey mânâlarındadır.

Allahü teâlâ, her şeyi bir sebep altında yaratmakladır. Bu sebeplere, iş yapabilecek tesir, kuvvet vermiştir. Bu kuvvetlere, tabîat kuvvetleri, fizik, kimya ve biyoloji kanunları diyoruz. Bir iş yapmamız, bir şeyi elde etmemiz için, önce sebeplere yapışmamız lâzımdır. Meselâ buğday elde etmek için; tarlayı sürmek, ekmek, ekini biçmek lâzımdır. İnsanların bütün hareketleri, işleri, Allahü teâlânın bu âdeti içinde meydana gelmektedir. Allahü teâlâ, sevdiği insanlara iyilik, ikrâm olmak ve azılı düşmanlarını aldatmak için, âdetini bozarak sebepsiz şeyler yaratıyor.

Kur'ân-ı kerîmde, birçok velîlerin kerâmetleri bildirilmektedir. Îsâ aleyhisselâm babasız dünyâya gelince, hazret-i Meryem'de görülen kerâmetler bunlardandır. Zekeriyyâ aleyhisselâm hazret-i Meryem'in odasına geldiği zaman, yanında yiyecek olduğunu görür; “Bunu nereden aldın?” derdi. Çünkü, onun yanına, Zekeriyyâ aleyhisselâmdan başka kimse girmezdi. O da; “Allahü teâlâ yarattı” cevâbını verirdi, Eshâb-ı Kehfin kerâmetleri de, Kur'ân-ı kerîmde bildirilmektedir.

Allahü teâlâ peygamberlerine mûcize ihsân ettiği gibi, velî kullarına da kerâmetler bahşetmektedir. Evliyâ, Allahü teâlânın sâlih temiz, kullarıdır. Evliyânın kerâmetleri haktır, doğrudur. Evliyânın kerâmetine inanmak lâzımdır. Ehl-i sünnet âlimleri, âyet-i kerîme ve Hadîs-i şerîflerden delil

getirerek, kerâmetin var olduğunu bildirdiler. Onun için, kerâmete inanmayan kimse Ehl-i sünnetten ayrılmış olur.

Evliyâdan zuhûr eden kerâmetler iki kısımdır. Birincisi; Allahü teâlânın zâtına, sıfatlarına ve fiillerine âit olan bilgilerdir. Buna keşf de denir. Bunlar akıl ile, düşünmek ile elde edilemez. Allahü teâlâ seçtiği kimselere ihsân eder. İkincisi; madde âleminde meydana gelen harikulade (olağan üstü) şeylerdir. Bu kerâmeti de seçtiği kullarına verir. Fakat, birincisi ikinciden daha kıymetlidir. Çünkü madde âleminde meydana gelen harikulade hâller, kâfirlerden veya fâsıklardan da zuhûr etmektedir. Halbuki câhiller, ikincisini kıymetli sanırlar. Kerâmet deyince, yalnız bunu anlarlar. İnsanların çoğu dünyâyı düşündükleri için, böyle haber verenleri evliyâ sanır. Hakikatten haber verenlere kıymet vermezler. Bir velî kerâmet sâhibi olduğunu söylemez, kerâmet göstermeyi dilemez.

Kerâmet, velîden hayatta ve öldükten sonra da hâsıl olur. Peygamberler ölünce, peygamberlikten ayrılmadıkları gibi; velîlerde ölünce, evliyâlık derecesinden düşmezler. İnsan ölürken, rûhunun ölmediğini, âyet-i kerîmeler ve Hadîs-i şerîfler açıkça bildiriyor. Rûhun şuur sâhibi olduğu, ziyâret edenleri ve onların yaptıklarını anladıkları da bildiriliyor. Kâmillerin, velîlerin rûhları, hayatlarında olduğu gibi, öldükten sonra da, yüksek mertebededirler. Allahü teâlâya mânevî olarak yakındırlar. Evliyânın, dünyâda ve öldükten sonra da kerâmeti vardır. Kerâmet sâhibi olan rûhlardır. Rûh ise, insanın ölmesi ile yok olmaz. Kerâmeti yapan, yaratan, yalnız Allahü teâlâdır. Her şey O'nun kudreti ile olmaktadır. İnsan diri iken de, ölü iken de bir şey yaratamaz. Ancak Allahü teâlânın yaratmasına vâsıta, sebep olur.

Abdülhak-ı Dehlevî hazretleri Mişkât tercümesinde buyuruyor ki: Peygamberler ve evliyâ öldükten sonra, bunlardan yardım istemeğe, evliyânın büyükleri ve fıkıh âlimlerinin çoğu câizdir dedi. Keşf ve kemâl sâhipleri, bunun doğru olduğunu bildirdi. Bunlardan çoğu rûhlardan feyz alarak yükseldiler. Böyle yükselenlere üveysî dediler.

İmâm-ı Şafiî buyuruyor ki: “İmâm-ı Mûsâ Kâzım'ın kabri, duâmın kabûl olması için bana tiryak gibidir. Bunu çok tecrübe ettim.”

İmâm-ı Gazâlî buyurdu ki: “Diri iken tevessül olunan, feyz alınan kimseye; öldükten sonra da tevessül olunarak feyz alınır.”

Evliyânın büyüklerinden biri diyor ki: “Diri iken tasarruf yapdıkları gibi, öldükten sonrada tasarruf, yardım yapan dört büyük velî gördüm. Bunlardan ikisi, Maruf-i Kerhî ile Abdülkadir-i Geylânî hazretleridir.”

Mağrib âlimlerinin ve evliyânın büyüklerinden Ahmed bin Zerrûk diyor ki: “Ebü'l Abbâs-ı Hadramî hazretleri; “Diri olan velî mi yoksa ölü olan mı daha çok yardım eder?” diye sordu. “Herkes, diri olan diyor. Ben ise, ölü olan daha çok yardım eder diyorum” dedim. “Doğru söylüyorsun. Çünkü diri iken, insanlar arasındadır, öldükten sonra ise, Hakk'ın huzûrundadır” buyurdu.

Evliyâdan kerâmet görülür. Ancak velî olmak için, bir insandan hârikaların, kerâmetlerin meydana gelmesi şart değildir. Halbuki, peygamberlerin (aleyhimüsselâm) mûcize göstermesi lâzımdır. Bununla beraber, evliyânın hemen hepsinde kerâmet görülmüştür. Kerâmet göstermeyen velî pek azdır.

Bir velîde çok kerâmet görülmesi, onun, az kerâmeti görülen velîlerden daha üstün olduğunu göstermez. Hiç kerâmeti görülmeyen velî, hârikalar gösteren evliyâdan daha yüksek olabilir.

Evliyânın birbirinden üstünlüğü, Allahü teâlâya olan yakınlıklarına bağlıdır. Daha yakın olan bir velî, pek az kerâmet sâhibi olabilir. Allahü teâlâdan daha uzak olan bir velî, daha çok kerâmet, hârika gösterebilir. Bu ümmetin sonradan gelen evliyâsında o kadar çok kerâmetleri olanlar görülmüştür ki, Eshâb-ı kirâmın (radıyallahü anhüm) hiç birinde, bunun yüzde biri bile meydana gelmemiştir. Halbuki, evliyânın en yükseği, en aşağı derecede olan bir sahâbînin derecesine yetişemez. Görülüyor ki, evliyâyı ve onların üstünlüğünü anlayabilmek için kerâmetlerine, hârikalarına bakmak, câhillik, kısa görüşlülük olur. O kimsede, o büyüklerin yollarına katılabilmek kâbiliyetinin az olduğunu gösterir. Peygamberlerin ve velîlerin feyz ve bereketlerine, ancak onlara uymak kâbiliyetinde olanlar kavuşabilir. Kendi düşüncelerine, hayâllerine uyanlar kavuşamaz. Ebû Bekr-i Sıddîk

(radıyallahü anh), uymak kâbiliyeti sebebi ile, Peygamberimize (sallallahü aleyhi ve sellem) bir şey sormadan inanıverdi. Ebû Cehil'de bu kuvvet bulunmadığından, o kadar alâmet ve mûcizeler gördüğü hâlde, peygamberliğe inanmak saâdeti ile şereflenemedi. En'âm sûresi 25. âyetinde böyle talihsizler için meâlen buyruluyor ki: "Senin peygamber olduğunu belirten açık alâmetlerin hepsini görseler, yine inanmazlar. Yanına geldikleri zaman, terbiyesizlik yapar, mübârek kalbini incitirler ve bu Kur'ân, eskiden kalma hikayeler, masallardır." derler."

Zamân bakımından Peygamber efendimize (sallallahü aleyhi ve sellem) daha yakın olan evliyâda, bütün ömürlerinde üç-beş kerâmetten fazlası görülmediği bildirilmiştir. Cüneyd-i Bağdâdî'nin on kerâmeti bile işitilmemiştir. Hak teâlâ, kelîmi olan Mûsâ aleyhisselâma dokuz mûcize verdiğini bildirmektedir. Bunlar düşmanlara karşı olan hârikalardır. Yoksa, peygamberlerden ve evliyâdan, her zaman hârikalar meydana gelmektedir. Düşmanları bilse de, bilmese de, hârikaları güneş gibi apaçıktır.

Bir kimsenin velî olduğunu anlamak için, onun gösterdiği hârika ve kerâmetlere bakmamalı, Allahü teâlânın emirlerine uyup yasaklarından sakınmasına ve sevgili Peygamberimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) sünnetine bağlı olmasına bakmalıdır. Şeyhülislâm Ahmed ibni Kemâl Efendi'nin, Risâle-i Münire adlı eserinde yer alan bir Hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); "Bir kimsenin havada uçtuğunu ve deniz üzerinde yürüdüğünü yahut ağzına ateş koyup yuttuğunu, fakat İslâmiyete uymayan bir şey yaptığını görseniz, kerâmet sâhibiyim dese bile onu; büyücü, yalancı, sapık ve insanları doğru yoldan saptırıcı biliniz" buyurmuşlardır.

Buhârî'nin, Ebû Hüreyre'den (radıyallahü anh) haber verdiği hadis-i kudsîde, Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Allahü teâlâ; Kulum farzları yapmakla bana yaklaştığı gibi, başka şeyle yaklaşamaz. Kulum nafile ibâdetleri yapınca, onu çok severim. Öyle olur ki, benimle işitir. Benimle görür. Benimle her şeyi tutar. Benimle yürür. Benden her ne isterse veririm. Bana sığınınca, onu korurum buyurdu."

Nefehat-ül-Üns'de yazıldığı gibi; bir gün Eshâb-ı kirâm (rıdvânullahi aleyhim); "Yâ Resûlallah! Bize, geçmiş ümmetlerin acayip hâllerinden bir şey söyle" dediler. Buyurdular ki: "Sizden evvel üç kişi bir yere gittiler. Akşam olduğu zaman, bir mağaraya sığındılar (girdiler). Orada akşamladılar. Geceleyin, bir zaman sonra, dağdan bir taş parçası koparak o mağaranın kapısını kapattı. İçerdekiler bu işe hayret ettiler ve dediler ki: "Bizi bu belâdan, riyâsız olarak yaptığımız amellerin Allahü teâlâ tarafından kabûl olunmasından başka hiç bir şey kurtaramaz." Biri şöyle dedi: "Benim bir annem ve babam vardı. Mal bakımından onlara verecek hiç bir şeyim yoktu. Sâdece bir keçim vardı ki, onun sütünü sağar, onlara verirdim. Her gün arkamda (sırtımla) odun götürürdüm. Bundan kazandığım parayı kendi yiyeceğime sarfederdim. Bir gece vakitsiz geldim. O keçiyi sağdım. Yemeklerini süt ile karıştırıp hazırladım. Halbuki annem ile babam uyumuşlardı. Yemek tasını elimde tutarak ayakta öylece durdum ve kat'îyyen hiç bir şey yemedim. Onlar uyanıncaya kadar bekledim. Sabah olup, onlar uyanıp yemeklerini yedikten sonra, ben yerime gidip oturdum. Yâ Rabbî! Eğer ben bu işimde doğru isem, yardımını yetiştir." (Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) devamla şöyle buyurdu:) Mağaranın kapısındaki taş parçası,bu söz üzerine, azıcık hareket etti ve bir yarık göründü. Onlardan biri de söyle dedi: "Amcamın, yüzü çok güzel olan bir kızı vardı. Gönlüm dâimâ onunla meşgûldü. Her zaman onu isterdim. Ama o kabûl etmezdi. Benimle yalnız kalmaya râzı olsun diye, türlü hîleler ile ona yüz dinârdan fazla altın gönderdim. Böylece kız yanıma geldi. Fakat içimde Hak teâlâya karşı bir korku belirdi. Ben de elimi o kızdan çektim. Yâ Rabbî! Eğer ben bu yaptığımda doğru isem, bize buradan bir kurtuluş ihsân et." (Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) sözüne devamla;) O taş hareket ederek, yarık biraz daha genişledi. Fakat yine de o yarıktan dışarı çıkmak mümkün değildi. Mağaradakilerden üçüncü şahıs da şöyle dedi: "Benim de işçilerim vardı. İşim bittiği zaman onlardan hepsi ücretlerini aldılar. Onlardan sâdece bir tanesi kayboldu ve gelip ücretini almadı. O ücret ile bir koyun aldım. Aradan bir, iki, on derken tam-kırk yıl geçti. O adam hâlâ görünmedi. Ben o koyunlardan olanların hepsini zaptediyordum. Bir zaman sonra o adam geldi ve; "Ben bir zamanlar senin işini yaptım, hatırlıyor musun? İşte şimdi o ücrete ihtiyâcım var" dedi. Ben de; "Yürü, şu koyun sürüsü hep senin hakkındır" dedim. Bu defâ adam; "Benimle alay mı ediyorsun?" dedi. Ben; "Ne münâsebet. Alay etmiyorum, sâdece doğruyu

söylüyorum" dedim. Bütün koyunları ona verdim, alıp gitti. Yâ Rabbî! Eğer bu işte doğru isem bizi buradan kurtar." (Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) sözlerini şöyle bitirdiler;) "O taş böylece mağaranın önünden çekilip aşağıya düştü, onlar da dışarıya çıktılar."

Bâyezid-i Bistâmî hazretleri, Bistâm şehrinde talebelerini alarak; bir velîyi görmeğe gitti. Zühdü, takvâsı dillerde dolaşan o kimsenin yanına gidince, kıble tarafına tükürdüğünü gördü. Selâm vermeyip, yanından uzaklaştı. "Bu adam Resûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) karşı lâzım olan edeblerden birini gözetmedi. Velî olmak için lâzım olan edebleri de gözetemez" dedi. Kıbleye karşı edepsizlik, kötü bir şeydir. Ehl-i sünnet âlimleri, yatarken ve otururken kıbleye karşı ayak uzatmağa mekruh dedi. Allahü teâlâ, Kâbe'yi tavâf etmeyi ve tavâfda temiz olmayı emreyledi.

Muhyiddîn-i Arabî (rahmetullahi aleyh) buyuruyor ki: "Dualarının kabûl olduğunu söyleyen bir kimse, İslâmın edeblerinden bir edebi gözetmezse, çok kerâmetleri görülse de, ona inanılmaz."

Yine Bayezid-i Bistâmî buyurdu ki: "Bir kimse velî olduğunu söylese, hattâ havada otursa da; ibâdetleri yapmasına, haramlardan sakınmasına ve İslâmiyete uymasına bakmadan sözüne inanmayınız."

Bir velînin kendinde kerâmet hâsıl olduğunu bilmesi lâzım değildir. Allahü teâlâ, bir velînin şekillerini, bir anda, çeşitli memleketlerde herkese gösterir. Uzak yerlerde, şaşılacak şeyleri yaptığı görülür. Halbuki kendisi bilmez. Bilenleri olursa da yabancılara belli etmez. Çünkü, kerâmete kıymet vermez.

Kerâmetin en üstünü, tâat ve ibâdete devamda muvaffak olmak, haramlardan, ve Allahü teâlânın emirlerine muhâlefet etmekten sakınmaktır. Dinimizin emirlerine uyup yasaklarından sakındıktan sonra, her türlü ahlâkî düşüklük ve kötülüklerden kaçınarak üstün ahlâk vasıflarını kuşanmak, mutlaka vaktinde edâ edilmesi gereken ibâdetleri yerine getirmek, insanlar hakkında içinden aldatıcılık ve kin gibi kötü düşünceleri topyekün çıkarıp atmak, derin bir nefs murâkabesiyle kalbi bütün kötü düşüncelerden ve zemmedilmiş vasıflardan temizlemek, kendi nefsinde ve topyekün eşyada

ilâhî hukûk ve kul haklarına riâyet edip, kalbinde ilâhî lütûf eserlerini kollamak, giriş ve çıkışında her türlü tavır ve hareketinde edeb ve huzûr ölçülerine uyup inceliklerini gözetmektir.

Eshâb-ı kirâmın, Tabiînin ve diğer evliyânın binlerce kerâmeti görülmüş, asırlardır nesilden nesile, anlatılarak gelmiştir.

Yûsuf Nebhanî'nin (rahmetullahi aleyh) Câmi-ul-kerâmât kitabında ellidört sahâbinin kerâmetleri, vesikaları ile birlikte Arabî yazılıdır. Bunlardan birkaçını bildirelim:

Câmi-ul-kerâmâtın doksanüçüncü ve Kısas-ı enbiyâ kitabının beşyüz seksendokuzuncu sahifelerinde diyor ki: Hicretin yirmiüçüncü senesinde, Sâriye adındaki bir İslâm kumandanı, Nehavend'de bir ovada İranlılarla savaşa tutuşmuştu. Kâfirler müslümanları sarmak üzere idi. O zaman, hazret-i Ömer (radıyallahü anh) Medîne-i münevverede, minber üzerinde hutbe okuyordu. Allahü teâlâ, ona, o anda ordunun durumunu gösterdi. Hutbe arasında; “Ey Sâriye! Dağa, dağa!” dedi. Halîfenin sesini, Sâriye işitti. Dağa arka verdiler. Ovaya hücûm ederek, düşmanı bozguna uğrattılar. Bu kerâmet, İrşad-üt-Tâlibin ve Şevâhid-ün-nübüvve kitaplarında da uzun anlatılmaktadır. Beyhekî, İbn-i Ömer'den (rahmetullahi aleyh) haber vermiştir.

İmâm-ı Ali Rıza (rahmetullahi aleyh), bir duvar yanında oturuyordu. Önüne bir kuş gelip ötmeye başladı. İmâm hazretleri, yanında oturana; “Bu kuş ne diyor, anlıyor musun?” dedi. “Hayır, Allah ve Resûlü ve Resûlünün torunu bilir” dedi. “Yuvama yılan yaklaştı. Gelip yavrularımı yiyecek. Bizi bu düşmandan kurtar” diyor. Kuş ile git! Yılanı bul, öldür” buyurdu. Gitti, buyurduğu gibi buldu.

Resûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) âzâd etmiş olduğu kölelerinden Sefine (radıyallahü anhâ) diyor ki: “Deniz yolcusu idim. Fırtına çıktı. Gemi battı. Bir tahta üstünde kaldım. Dalgalar, beni sahile götürdü. Bir orman içine düştüm. Karşıma bir arslan çıktı. “Ey Arslan! Ben Resûlullah'ın sahâbîsiyim dedim. Boynunu büktü. Bana sürtündü. Yol gösterdi. Ayrılırken mırıldandı. Vedâ ettiğini anladım.”

Eyyûb-i Sahtiyanî (rahmetullahi aleyh), bir arkadaşı ile çölde kalmıştı. Arkadaşının susuzluktan dili sarkıyordu. “Derdin mi var?” dedi. “Susuzluktan ölmek üzereyim” diye cevap verdi. “Kimseye söylemezsen sana su bulayım” dedi. “Söylemem” diye söz verdi. Ayağını yere vurunca, su belirdi. İçtiler. Eyyûb (rahmetullahi aleyh) ölünceye kadar, arkadaşı bunu kimseye söylemedi.

Görülüyor ki, Allahü teâlâ, sevdiği kullarına kerâmetler ihsân etmektedir.

Velîler, kerâmetlerini saklarlar. Kimsenin duymasını istemezler.

Îmân etmeyenlerden, fâsıklardan ve günâhı çok olan kimselerden zuhûr eden harikulade (olağan üstü) hâllere istidrac denir. Bu onların derece derece kıymetten düşmeleri demektir. Bâzı kâfir ve fâsıkların nefslerinin parlaklığı zamanında, bilinmeyen bâzı şeyleri haber vermeleri de istidracdır. Onlar, kendilerindeki bu hâllerle öğünürler ve bu hâllerine kıymet verirler. Halbuki onlarda meydana gelen bu hâller, Allahü teâlâ tarafından düşmanlarına kendi istekleri üzerine; sapıklık ve azgınlıklarını arttırmak, rahmetinden uzaklaşıp, azâbına yaklaşmalarını sağlamak için verilmektedir. Onların, derece derece düşmeleri ve hâllerinin daha acıklı olması için, böyle yüksek mevkilere ulaşmalarına imkân verilmiştir. Nitekim şeytanın da bâzı dilekleri kabûl edilmiştir. İnsanlardan bâzıları, çeşitli sıkıntı ve eziyetlere katlanarak, açlıkla nefslerini parlatarak bâzı hârikalara kavuşabilirler. Tâlim ve terbiye ile bu hâllerini geliştirebilirler. Ancak bu hâller, o kimselerin saâdetini değil, felaketini hazırlar. Onların sevinci, ölümü yaklaşan karıncanın kanatlandığı için sevinmesine benzer. Halbuki kanat, karınca için ölüm habercisidir.

Bâzı kâfir ve fâsıklarda görülen, safâ ve parlaklık alâmetleri, kalbin temizliği değil, nefsin parlaklığıdır. Nefsin parlaması da yolu şaşırtmaktan, zarar ve ziyândan başka bir şeye yaramaz.

İmâm-ı Rabbânî hazretleri Mektübâtının 2. cilt 92. mektubunda; “Vilayetin yâni evliyâlığın hâsıl olması için, hârikaların, kerâmetlerin meydana gelmesi lâzım değildir. Din âlimlerinin hârikalar göstermesi lâzım olmadığı

gibi; evliyânın da hârikalar göstermesi şart değildir. Çünkü vilayet yâni velî olmak, kurb-i ilâhî yâni Allahü teâlâya yakın olmak demektir. Bir kimseye, bu kurb ihsân edilip de dünyâdaki bilinmeyen şeyler haber verilmeyebilir. Bir başkasına; hem bu verilir, hem de gaybler bildirilir. Üçüncü kimseye ise kurbdan bir şey verilmeyip, gaybler bildirilir. Bu kimse, istidrac sâhibidir. Nefsi cilalandığı için, bilinmeyen şeyler kendisine keşf edilmekte, böylece dalâlet uçurumuna düşürülmektedir. "Onlar iyi bir iş yaptıklarını sanıyor. Biliniz ki, çok yalancıdırlar. Şeytan onları aldatmış, yoldan çıkarmıştır. Allahü teâlâyı o kadar unutturmuş ki, ne dillerine, ne de gönüllerine getirmezler. Şeytanın askeri, uşakları olmuşlardır. Biliniz ki, şeytanın gürûhu olan bunlar, bitmez tükenmez nîmetleri elden kaçırdı. Sonsuz azâblara yakalandı" meâlindeki mücâdele sûresi 18. âyet-i kerîmesi böyle kimselerin hâlini bildirmektedir.

Kâfir, fâsık ve günâhkâr kimseler, kendilerinde, bâzı olağanüstü hâlleri görerek kibirlenip, azgınlık ve taşkınlıklarını fazlalaştırırlar. Azgınlıkları arttıkça, hak edecekleri azâb da artar. Kalblerini Hak teâlâdan yüz çevirenlere verilen hâller ve hârikalar, hep haraplıktır, felakettir. Şeker hastasına verilen tatlılar, helvalar gibidir.

Şeyhülislâm Abdullah-ı Ensârî Hirevî buyurdu ki: "Riyâzet ve açlık çekenlerin firâsetleri kıymetsiz olduğu için, müslümanlarda, yahudilerde, hıristiyanlarda ve her çeşit insanda hâsıl olabilir. Yalnız Allah adamları için böyle değildir.

Harikalar göstermek ve gaybî bilgilerden haber vermek; Allahü teâlânın emirlerine uyup, yasaklarından sakınmanın ve Peygamber efendimizin sünnetine sarılmanın yanında kıymetsizdir. Özellikle îmânsızlardan, münâfıklardan ve Ehl-i sünnet îtikâdı üzerine olmayan kimselerden ve günâhkâr kimselerden zuhûr eden hârikaların hiç kıymeti yoktur. Bu hâller, daha çok o kimselerin felaketine sebep olmaktadır.

Süleymân aleyhisselâmın Belkıs'la görüşmesi:

Süleymân aleyhisselâm, Belkıs'ın aklını tecrübe etmek istedi. Bunun için bir köşk yaptırdı. Köşkün billurdan olan avlusunun altına su akıttı. İçine balık ve kurbağa gibi suda yaşayan canlıları attı. Avluya giren, suya girdiğini zannederdi. Belkıs'ın tahtının değiştirilmesini, yükseltilip alçaltılmasını emretti. “Tahtın altını üste, üstünü arkaya, arkasını öne getirerek şeklini değiştirin, kendi tahtı olduğunu anlayacak mı bakalım?” buyurdu. Belkıs gelince; “Bu senin tahtın mıdır?” denildi. Belkıs, tahtına baktı, benzetti. Hattâ kalbinden; “Birbiri içinde ve yedi kat daire şeklinde muhkem ve etrâfında nöbetçi ve muhâfızlar bulunan tahtım, buraya nasıl gelir” diyerek gördüğüne inanmayıp, tahtta değişmeler de olduğundan, bilmek ve bilmemek arasında; “Sanki odur” dedi.

Bu hâdise Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirildi: “(Süleymân aleyhisselâm;) Onun tahtını, bilinmez şekle getirin. Bakalım (gördüğünde) tanımaya muvaffak olacak mı, yoksa muvaffak olamayacaklardan mı bulunacak?" dedi. (Belkıs) gelince, ona; Senin tahtın böyle miydi?” denildi. (O;) Sanki bu odur dedi.” (Neml sûresi: 41, 42)

Rivâyete göre Belkıs, söyleyeceği sözü tartar, rastgele konuşmazdı. “Senin tahtın böyle miydi?” suâline, yalan söylemek korkusu ile; “Evet, bu odur” demedi. Onları yalanlamak endişesiyle de; “Hayır” demedi. Sâdece; “Sanki bu odur” demekle iktifa etti. Süleymân aleyhisselâm, onun bu hâlinden aklının kemâlini anladı. Bir rivâyete göre, tahtı olduğunu anlayan Belkıs, sorunun soruluş şekline uygun olarak teşbihli bir cevap vermişti. Çünkü suâl teşbihli (benzetmeli) sorulmuştu.

Âyet-i kerîmede bildirildiği gibi, daha sonra Belkıs meâlen; “Bundan (tahtın getirilmesinden) evvel de bize (hüdhüdün mektup bırakması, hediye ve elçiler mes’elesi ile Allahü teâlânın kudretine, Süleymân aleyhisselâmın peygamberliğine dair) ilim verilmişti. Biz ona, teslim olanlardan idik” dedi. (Neml sûresi: 42) Tefsîr âlimleri, bu sözün Süleymân aleyhisselâma âit olduğunu da bildirmişlerdir.

Sonraki âyet-i kerîmede; “Onun Allahü teâlâyı bırakıp tapmakta olduğu şey (güneşe tapması), onu, (tevhid îtikâdından, Allahü teâlâya ibâdetten) men etmişti. (Yâhud Süleymân aleyhisselâm, onu, Allahü teâlâyı bırakıp

tapmakta olduğu şeyden, güneşe tapmaktan men etti.) Şüphesiz o, kâfirler gürûhundan idi” buyruldu. (Neml sûresi: 43)

Belkıs, küfr içinde yüzen bir cemiyet içerisinde yetişmişti. Onlardan güneşe tapmayı öğrenmişti. Bu yüzden Süleymân aleyhisselâmın himâyesine kavuşuncaya kadar müslüman olmak şerefine erememişti.

Âyet-i kerîmede şu husûsa işâret edilmektedir: İnsanın meşgûl olduğu şey, meşgûliyetinin zıddı olan şeyden onu uzaklaştırır. Belkıs güneşe tapıyordu. Onun güneşe tapması, Allahü teâlâya ibâdet etmesine mâni oldu. Öyleyse, Allahü teâlâya kulluk etmeli, O'nun sevgisinden başka şeylere dalmamalıdır. Çünkü, Allahü teâlâdan başka şeylerin sevgisi kalbi kaplayıp işgal eder de buna karşılık, akıl ve din gibi bir yardımcı bulunmazsa, Allahü teâlâdan başka şeylerin sevgisi, o kimseyi kör ve sağır eder. Nitekim Hadîs-i şerîfte; “Bir şeyi sevmen, seni kör ve sağır eder” buyrulmuştur.

Rivayete göre, Süleymân aleyhisselâm Belkıs'ı, avlusunu billurdan yaptırdığı köşkte kabûl etti. Belkıs gelince, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; “Ona (Belkıs'a); Köşke (köşkün avlusuna) gir denildi. (O), onu görünce, derin bir su sandı. (Suya girmek için) iki ayağını (sıvayıp) açtı. Süleymân (aleyhisselâm), onun ayaklarının insan ayağı olduğunu gördü. Gözünü ondan çevirip; (Ey Belkıs! Ayağını ört, o, su değildir.” O, billurdan yapılmış şeffaf bir avludur dedi. (Belkıs gördüklerine hayran oldu. Süleymân aleyhisselâmın mülkünün Allahü teâlâdan olduğunu, O'ndan başka ibâdete lâyık bir mâbud bulunmadığını, Süleymân aleyhisselâmın Allahü teâlânın peygamberi olduğunu anladı.) Dedi ki: “Ey Rabbim! (Güneşe ibâdet etmekle) nefsime zulmetmişim. (Şimdi) Süleymân'ın (aleyhisselâm) maiyetinde âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum (müslüman oldum) dedi.” (Neml sûresi: 44)

Rivâyete göre, Süleymân aleyhisselâm Belkıs'la evlendi. Belkıs'dan Dâvûd isminde bir oğlu olup, babasının hayatında vefât etti. Belkıs'ı ordusunun başında geri Yemen'e gönderdi. Ayda bir kere rüzgâra biner, Belkıs'ın yanına giderdi. Bir rivâyete göre de onu Suriye'deki bir şehre yerleştirdi. Süleymân aleyhisselâmın vefâtından kısa bir müddet sonra Belkıs da vefât etti.

Süleymân aleyhisselâmın vefâtı:
Sebe’ sûresi 14. âyet-i kerîmesinde meâlen şöyle buyrulmaktadır: “Sonra, biz ona ölüm hükmünü infaz edince, (dayandığı) asâsını yemekte olan ağaç kurdundan başkası onun vefâtını onlara (ailesine veya cinlere) göstermedi...”

Rivâyete göre Süleymân aleyhisselâm Beyt-ül-Makdis'e girip, bir yıl, iki yıl, bir veya iki ay yahut daha az ve daha çok ibâdetle meşgûl olurdu. Yiyecek ve içeceğini yanında getirirdi. Yine vefâtına yakın oraya girdi. Her sabah geldiğinde, mihrabında bir fidanın bittiğini görürdü. Süleymân aleyhisselâm ona, ismini ve faydasını suâl ederdi. Eğer dikilecek bir fidan ise, onu çıkartıp başka bir yere diktirir, ismini, faydasını, zararını ve tıbda ne işe yaradığını da üzerine yazdırırdı. Yine bir sabah Beyt-ül-Makdis'e geldiğinde, bir fidanın bittiğini gördü. Ona ismini sordu. İsminin Harnup (keçi boynuzu) olduğunu söyledi. “Sen niçin bittin?” diye sorunca; “Senin mescidini harâb etmek için” dedi. Süleymân aleyhisselâm, onun cevâbı üzerinde düşündü. Kendi kendine; “Ben hayatta iken Allahü teâlâ bu mescidi harâb etmez. Bu benim vefâtımın yaklaştığına alâmettir” dedi. Oradan o Harnup fidanını çıkartıp, başka bir yere diktirdi.

Allahü teâlâya yalvarıp; “Yâ Rabbî! Benim vefâtımı cinlerden gizle. Böylece insanlar, cinlerin gaybı bilmediklerini anlasınlar” dedi. Çünkü cinler; “Biz gaybdan bâzı şeyleri, meselâ yarın olacak şeyi biliriz” derler, insanları aldatırlardı.

Sonra, Süleymân aleyhisselâm mihraba girdi. Âdeti üzere asâsına dayanarak namaz kılmaya başladı. Nihâyet bir gün asâsına dayanmış bir vaziyette, namazda iken ayakta rûhu kabzolundu. Beyt-ül-Makdis'in ön ve arka yüzlerinde delikler vardı. Cinler, bu delikten bakarlar, Süleymân aleyhisselâmı asâsına dayanmış ibâdet ediyor görüp, hayatta olduğunu sanıp, o hayatta iken olduğu gibi, en ağır ve zor işleri yapmaya devam ederlerdi. Uzun zaman insanların arasına çıkmamasını da garip görmezlerdi. Çünkü daha önce de, ibâdetle meşgûl olduğu için insanlar arasına pek çıkmazdı. İşte cinler, Süleymân aleyhisselâmın vefâtından uzun bir müddet sonra da, eski minvâl üzere ağır işlerde çalışmalarını

sürdürdüler. Nihâyet, bir ağaç kurdunun asâyı yemesi üzerine, Süleymân aleyhisselâm yere düştü. Böylece, insanların ve cinlerin onun vefâtından haberleri oldu.

Âyet-i kerîmenin devamında, bu husûs meâlen şöyle beyân buyrulmaktadır: “Bu sûretle yere kapanıp yıkıldığı zaman, cinler kat’î olarak bildiler ki; şâyet gaybı bilselerdi (Süleymân aleyhisselâm vefât ettiği hâlde, hayatta sanıp, ona itâat ederek) horlayıcı bir azâb içinde kalmazlardı (meşakkatli işleri yaparak, sıkıntı ve zahmete düşmezler, yorulmazlardı.)” (Sebe’ sûresi: 14) Allahü teâlâ böyle yapmakla, onlara, gaybı bilemeyeceklerini bildirmeyi murâd eyledi. Çünkü cinler, câhillikleri sebebiyle, gaybdan bâzı şeyleri bilebileceklerini söylüyorlardı.

Süleymân aleyhisselâmın vefâtının uzun müddet sonra anlaşılması, cinlerin durumlarını meydana çıkarmış; bu sebeple tefsîr âlimleri âyet-i kerîmeye; “Onlar (insanlar), cinlerin gaybı bilmediğini anladılar” şeklinde mânâ vermişlerdir.

Ayrıca bu âlimler, horlayıcı azâb içinde kalanların yalnız kâfir cinler olduğunu, müslüman cinlerin bir peygamberin emrinde sıkıntı ve eziyet çekmeyeceklerini bildirmişler, âyet-i kerîmenin bu husûsa delâlet ettiğini söylemişlerdir.

Allahü teâlâ, Süleymân aleyhisselâmın âzametini (büyüklüğünü), rüzgârı onun emrine verdiğini beyândan sonra, onun da ölümden kurtulamadığını, onun hakkında da ölümle hüküm olunduğunu beyân buyurdu. Bununla, insanlara; “Herkes mutlaka ölecektir, ölümden kurtulsa, Süleymân aleyhisselâm kurtulurdu” telkininde bulunulmuştur.

Rûh-ul-Beyân’da bu âyet-i kerîmede şu husûslara işâret olduğu da bildirilmiştir: Süleymân aleyhisselâm, vefât ettiği hâlde, asâsına dayanmış olmasıyla mülkünü devam ettiriyordu. Çünkü, cinler onu asâsına dayanmış olarak gördüklerinden, hayatta sanıyor ve çalışmalarına devam ediyorlardı. Nihâyet Allahü teâlâ, dayandığı asâyı yiyerek bertaraf etmesi için zayıf bir hayvanı gönderdi. Asayı kemirerek, kırılmasına ve Süleymân aleyhisselâmın yere düşmesine sebep oldu.

Abdülkadir-i Geylânî hazretleri Gunyet-üt-Tâlibin adlı eserinde, Süleymân aleyhisselâm ile Belkıs'ın kıssasının anlatılmasındaki hikmeti şöyle izâh etmiştir: Süleymân aleyhisselâmla Belkıs kıssasında akıllıların hâlleri anlatılmakta, akıllılar için ibret alınacak çok şeyler bulunmaktadır. Aynı zamanda, geçmişteki iyi insanların hâlleri haber veriliyor. Allahü teâlânın geçmiş ve şimdiki ümmetler hakkında kudret ve kuvvetini, kendine itâat edenler için ihsân ettiği nîmetleri, kötülük ve günâh işleyenleri, kendine itâat edenlerin emrine vermesini, velî ve sevgili kullarını malik, diğerlerini onlara esir etmesini bildiriyor, insanlara anlatıyor: "Ey akıl sahihleri ibret alınız?" meâlindeki Haşr sûresi 2. âyet-i kerîmesi ile insanların bunlardan ibret alması bildiriliyor.

Süleymân aleyhisselâm, Rabbine tâat ve teslim üzere bulunduğundan, Belkıs'ı emrine verdi. Süleymân aleyhisselâmı ona malik eyledi. Süleymân aleyhisselâmın galib ve hâkim olması, yalnız tâatinden ve Rabbine olan bağlılığından dolayıdır. Belkıs'ın yenilmesi ve onun emrine girmesi ise, küfür ve günâhı sebebiyledir.

Ey insan! "İslâm, âlî, yüksek olup, onun üzerine başkası üstün olmaz" buyrulduğunu bilmelisin. Nisa, 141. âyet-i kerîmesinde meâlen; "Allahü teâlâ, kâfirlere, mü'minler üzerine yol vermez" buyruldu. Sen îmân ettiğin zaman; dünyâda düşmanlardan, âhırette Cehennem ateşinden emîn olursun. O zaman ateş sana hizmet eder. Senden lütûf ifâdesi ile, sırât ve ateşi çabuk geçmeni ricâ eder. "Zirâ senin nûrun, benim ateşimi söndürüyor" der. Yâni senin Allahü teâlânın nûru ile mükerrem olduğunu, sende vakâr nişânı bulunduğunu, sana birçok nîmetlerin verileceğini söyler.

Ama Cehennem; kâfir ve asîlere çok fazla kızıp, harbin kazanıldığı zaman şiddetli ve kahhâr bir kimsenin düşmanından intikâmını aldığı gibi, âsî ve kâfirden intikâm alır.

Bunun için, dünyâ ve âhırette şeref ve saâdet istiyorsan, Allahü teâlâya tâata ve günâhtan kaçmaya sabırlı ol. İzzet ve saâdeti ancak bunda bulursun. Çünkü bütün izzetler, Allahü teâlâya mahsustur. Nitekim Allahü teâlâ Fâtır sûresi 10. ve Münâfikun sûresi 8. âyetlerinde meâlen; "Bir kimse izzet

isterse, bilsin ki, bütün izzet Allahü teâlâya mahsûstur” ve; “İzzet; Allahü teâlânın, Resûlünün ve mü’minlerindir. Fakat münâfıklar bilmiyorlar” buyurdu.

Ey îmân etmiş gibi görünen kimse! Ey ihlâslı olduğundan bahseden kişi! Senin bu hâlin felaketine sebep olacaktır. Bozuk îtikâdın seni; Allahü teâlâyı, Resûlünü ve seçilmiş mü’minleri sevmekten alıkoymuştur. Eğer sen, îmânın gereği ile amel edip, ihlâsın şartlarını kabûllensen, dünyâda insan, cin ve şeytan gibi her eziyet veren şeyden ve âhırette Cehennem ateşinden elbette kurtulurdun. Yardım ve izzet senin, aşağılık ve küçüklük düşmanın için olurdu. Nitekim Allahü teâlâ, Muhammed sûresi 7. âyetinde meâlen; “Ey îmân edenler! Allahü teâlânın yoluna gider, O'nun dînine yardım ederseniz, O da size yardım eder ve ayaklarınızı doğru yoldan ayırmaz” ve yine Muhammed sûresi, 35. âyetinde meâlen; “Kâfirlere zayıf olduğunuzu göstermeyin. Onlardan önce barış istemeyin. Siz muhakkak gâlipsiniz. Allahü teâlânın yardımı sizinledir” buyuruyor. Hareketsizlik, gevşeklik ve gaflet senin kalbine yığılmış, zulmet kalbini kaplamıştır. Bütün gizli ve saklı şeylerin açığa vurulduğu o gün, öyle bir gündür ki, hakkında El-Hâkka sûresi 18. âyetinde meâlen; “Hesap için Allahü teâlânın huzûruna çıkacağınız ve amellerinizden hiç bir şeyin Allahü teâlâdan gizli olmayacağı âşikârdır” ve; “O gün insanlar, amellerinin karşılığını görmek için, dağınık ve güruh güruh hesap yerine dönerler. Zerre kadar iyilik yapan onu görür, zerre kadar kötülük yapan da onu görür” buyruldu. (Zilzal sûresi: 6-8)

O gün senin amelin bu kadar ince ve dikkatle tartılır. Bir zerre ile ağır ve bir zerre ile hafif gelir. Senin hâlinin sonu ne olur? Allahü teâlâ, o gün için Meryem sûresi 85. âyetinde meâlen; “Biz takvâ sâhiplerini binekler üzerinde Rahmân'ın huzûrunda (Cennet-i âlada) toplarız, mücrimleri de susuz olarak Cehennem’e sevk ederiz” buyuruyor. O zaman senin hâlin nasıl olur ki, perdeler açılır, gizli şeyler açığa çıkarılır, mü’min kâfirden, sıddîk münâfıktan, îmânlı müşrikten, dost düşmandan, doğru yalancıdan ayrılır. Yâsîn sûresinde geçen ve; “Ey mücrimler, kâfirler! Bu gün mü’minlerden ayrılınız!” meâlindeki 59. âyet-i kerîmenin sırrı açığa çıkar. Ey zavallı ve kudretsiz insan, hâlini düşün, kendine gel! O günün korku ve dehşetinden sakın! Bu iki fırkanın hangisinde bulunacağını şimdiden düşün!

Eğer Allahü teâlâ için amel ettiysen, iyi işlerinde yakîn ve ihlâs üzere bulunduysan, Allahü teâlânın, amelini reddetmeyeceği ve kabûle şayan göreceği bir hâlde saf ve hâlis yaptıysan, kıyâmet gününde binekler üzerinde Cennet'e giren takvâ sâhiplerindensin. Bu durumda kerâmet ve ihsân senin içindir.

Yok, anlatılan şekilde değilsen, bil ki, bu iki fırkadan ikincisindesin. Cehennem'de Fir'avn ile bulunanlarla beraber olup helâktesin. Hâmân ve Kârûn'un yanındasın. Allahü teâlâ Kehf sûresinin son âyetinde, meâlen; "Rabbine kavuşmak isteyen sâlih ameller işlesin. Rabbine ibâdette, kimseyi ortak etmesin" buyuruyor.

Demek ki, o korkunç ve dehşetli kıyâmet gününde seni, sâlih amellerinden başka kurtuluşa kavuşturacak bir şey yoktur. Bunu düşünüp sâlih amel yapman şarttır.

Cinlerin Süleymân aleyhisselâm hakkındaki iddia ve iftirâları:

Bu husûsta âyet-i kerîmede meâlen; "(Yahudiler, Tevrât'ı bırakıp) şeytanların (azgın ve isyânkar cinlerin) Süleymân'ın (aleyhisselâm) mülkü aleyhine uydurdukları şeylere (yalanlara, yaptıkları sihirlere) tâbi oldular. (Halbuki) o, Süleymân (aleyhisselâm sihir yapmak sûretiyle) aslâ kâfir olmadı. Fakat o şeytanlar kâfir idiler ki, insanlara sihri (büyücülüğü) öğretiyorlardı..." buyruldu. (Bakara sûresi: 102)

Tefsîr âlimlerinin ekserisi, âyet-i kerîmedeki şeytanlardan murâdın, cinlerden olan şeytanlar olduğunu bildirmişlerdir. Şeytanlar, Îsâ aleyhisselâm zamanından önce semâya çıkarlardı. Îsâ aleyhisselâmın semâya kaldırılmasından sonra, beşinci, altıncı ve yedinci semâya çıkmaktan men olundular. Resûlullah efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) teşrîfinden sonra ise semânın bütün katlarına çıkmaları yasaklandı. Süleymân aleyhisselâm zamanında, semâya çıkarlar, meleklerin

konuşmalarından bâzı şeyler çalarlardı. Duyduklarına, kendilerinden de pek çok yalan katarlar, kâhinlere söylerlerdi. Kâhinler de onları kitaplarda toplarlar, bu kitapları okurlar, içindekileri insanlara öğretirlerdi. İsrâiloğulları arasında, cinlerin gaybı bildikleri yayılmıştı. Allahü teâlâ, Süleymân aleyhisselâmı peygamber olarak gönderip, cinleri de onun emrine verdi. Süleymân aleyhisselâm, sihir kitaplarını toplattı. Bir sandığa doldurtup kürsîsinin altına koydurdu. Cinlerin gaybı bilmediklerini îlân edip; "Kim, cinler gaybı bilir derse, başını vururum" dedi.

Nihâyet Süleymân aleyhisselâm vefât etti. Bir müddet sonra, onun peygamberliğini kabûl eden ve sihir kitaplarını gömdüğünü bilen âlimler de vefât ettiler. Sonra şeytan ortaya çıktı. İsrâiloğullarından bâzılarına, insan sûretinde göründü; "Size bir hazînenin yerini göstereyim mi?" deyince, onlar; "Evet göster" dediler. Bunun üzerine; "Süleymân aleyhisselâmın kürsîsinin altını kazın" dedi. Onlarla beraber gidip, kazacakları yeri gösterdi. Ancak, kendisi oraya yaklaşmadı. Oradan uzak bir yerde durdu. Onlar, şeytana; "Yaklaşsana" dediler. Fakat şeytan; "Hayır, ben burada duracağım. Şâyet dediğim yerde o hazîneyi bulamazsanız, beni öldürün" dedi. Hiç bir şeytan, Süleymân aleyhisselâmın kürsîsine yaklaşamazdı. Yaklaşan yanardı. İsrâiloğulları, şeytanın gösterdiği yeri kazdılar. Oradan, Süleymân aleyhisselâmın önceden toplayıp gömdüğü sihir kitaplarını çıkardılar. Bu sırada, şeytan onlara; "Süleymân aleyhisselâm, cinleri, insanları, şeytanları ve kuşları işte bu kitaplardaki sihirleri yapmak sûretiyle zaptedip emrinde çalıştırabiliyordu" dedi. Sihri, Süleymân aleyhisselâmın ilmi diye nakletti. Ona iftirâda bulunarak ortadan kayboldu. İsrâiloğulları arasında, Süleymân aleyhisselâmın sihir yaptığı yayıldı. İsrâiloğulları sihir kitaplarına değer vererek içindekilerle amel ettiler. "Bunlar Süleymân aleyhisselâmın ilmidir. O, bu sayede pek çok mülk ve saltanata sâhip oldu. Bu ilmi sebebiyle insanlar, cinler ve rüzgâr onun emrine girdi" dediler. Süleymân aleyhisselâmın peygamberliğini inkar ettiler. Böylece İsrâiloğulları, sihri öğrenmeye ehemmiyet verdiler. Peygamberlerin (aleyhimüsselâm) kitaplarını bıraktılar. Bütün bunları, makâm ve mevkîi, dünyânın nîmet ve lezzetlerini ele geçirmek için yaptılar. Dünyâyı âhırete tercih ettiler. Hattâ, Resûlullah efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) zamanına kadar sihirle meşgûl oldular. İşte Allahü teâlâ, İsrâiloğullarını zemmetmek, sihrin Süleymân aleyhisselâmın ilminden olduğu, onun için

söylenen sihir yaptığı iddialarını reddetmek, Süleymân aleyhisselâmın, onların iddia ettikleri şeylerden berî olduğunu açıklamak için bu âyet-i kerîmeyi inzal buyurdu.

Allahü teâlâ, Resûlullah efendimizin lisânı ile Süleymân aleyhisselâmı, yahudilerin bu iddialarından tenzih etmek ve onların sözlerini yalanlamak için, meâlen; "O, Süleymân (aleyhisselâm sihir yapmak sûretiyle) aslâ kâfir olmadı" buyurdu. Peygamber olan bir zât, küfürden mâsun ve masumdur (korunmuştur). Sonra Allahü teâlâ, Süleymân aleyhisselâmı tenzih ettiği şeyin ondan başkasında bulunduğunu beyân edip, meâlen; "Fakat o şeytanlar kâfir idiler ki, insanlara sihri (büyücülüğü) öğretiyorlardı" buyurdu.

Tefsîr-i Mazharî müellifi Senâullah-ı Pani-pütî (rahmetullahi aleyh) buyurdu ki: Allahü teâlâ, sihri küfür olarak bildirdi. "O, Süleymân (aleyhisselâm sihir yapmak sûretiyle) aslâ kâfir olmadı. Fakat o şeytanlar kâfir idiler ki, insanlara sihri (büyücülüğü) öğretiyorlardı" meâlindeki âyet-i kerîme ve bu mevzudaki diğer bâzı âyet-i kerîmeler, sihir ile alakalı sözlerin ve işlerin hepsinin veya ekseriyetinin küfrü icâb ettiren, îmânın şartlarına zıt şeyler olduğunu göstermektedir. Böyle olduğu açıkça bellidir. Çünkü şeytan, insandan, ancak küfür sözleri söylemesi ve küfür işleri yapması ile râzı ve memnun olur. Bu sebeple, şeytana yaklaşabilmek ve onu emir altına alabilmek, ancak kâfirliği icâbettiren şeyler vâsıtasıyla mümkündür. Bütün inananlar küfürden Allahü teâlâya sığınmışlardır.

İnsan, bir takım sözleri ve işleri öğrenerek bunlar vâsıtası ile şeytana yaklaşır. Şeytan o kimsenin emrine girer ve istediği husûsta yardım eder. Bu sözler ve işler nefslere ve bedenlere tesir eder, insanları hasta eder. Ölümüne, delirmesine sebep olur. Denilir ki; sihirle maddeler değişikliğe uğrar. Hattâ, insan merkep sûretine, merkep köpek sûretine girer. Ancak bu tesirleri, Allahü teâlânın yaratması iledir.

Sihir yâni büyü yapmamalıdır ve sihir yaptırmamalıdır. Küfre en yakın haramdır. Sihre âit ufak bir şey yapmamaya çok dikkat etmelidir. Hadîs-i şerîfte buyruldu ki: "Müslüman sihir yapamaz. Allah saklasın, îmânı gittikten sonra sihri tesir eder." Sanki sihir yapınca îmânı gider.

İmâm-ı Nevevî (rahmetullahi aleyh); “Sihir yaparken küfre sebep olan kelime veya iş olursa, küfürdür. Böyle kelime veya iş bulunmazsa, büyük günâhtır” buyurdu. Sihir, insanları hasta yapar. Sevgi veya muhabbetsizlik ortaya çıkarır. Yâni cesede ve rûha tesir eder. Bilhassa kadın ve çocuklarda tesiri daha çok görülür. Sihrin tesiri kat’î değildir. İlacın tesiri gibi olup, Allahü teâlâ, isterse tesirini yaratır, istemezse hiç tesir ettirmez. Şu hâlde; “Bir sahir (büyücü), sihir ile istediğini elbette yapar, sihir muhakkak tesir eder” diyen ve inanan kâfir olur. “Sihir, Allahü teâlâ takdir etmiş ise, tesir edebilir” demelidir. Süleymân aleyhisselâm vefât edince, Kudüs'de; bir rivâyete göre, Kudüs yakınlarında Taberîye gölü civarında defnedildi. Neslinden bir çok pâdişahlar ve peygamberlerin geldiği ve vefâtından sonra Benî İsrâil tahtına oğlu Rehoboam'ın geçtiği rivâyet edilmektedir.

Süleymân aleyhisselâmın dîni:

Âdem aleyhisselâmdan Muhammed aleyhisselâma kadar, inanılacak şeylerde hiç bir değişiklik olmadı. Bütün peygamberler (aleyhimüsselâm), aynı îmânı söylediler. Ancak, amelde bâzı değişiklikler oldu. Süleymân aleyhisselâm zamanında da, Dâvûd aleyhisselâm zamanındaki gibi, Mûsâ aleyhisselâmın şeriatına göre amel edildi.

Süleymân aleyhisselâmın hükmü, her tarafta geçmiş ve dîni de her yerde yayılmıştır. Zamânında herkes îmân etmiş, yeryüzünde pek az îmânsız kimse kalmıştı.

Oniki kabîleden meydana gelen Benî İsrâil, Süleymân aleyhisselâmın vefâtından sonra ikiye ayrıldı. On kabîle İsrâil, diğer ikisi de Yehûda devletini kurdular. Azgınlaşarak hak yoldan ayrılıp, taşkınlık ettiler. Tevrât'ı ve Zebur'u değiştirip, Mûsâ aleyhisselâmdan beri gelen hak dîni bozdular. Kendilerine gönderilen bir çok peygamberi öldürdüler. Gadab-ı ilâhîye uğradılar. İsrâil devleti M.Ö. 721'de Asurîler; sonra da, Yehûda devleti M.Ö. 586'da Bâbilliler tarafından yıkıldı. Bâbil hükümdârı Buhtunnasar,

Kudüs'ü yakıp yıktı. Yahudilerin çoğunu öldürdü, kalanlarını da Bâbil'e sürdü.

Buhtunnasar, fütuhatını daha da ileriye götürdü. Her tarafı işgal etti. Dünyâyı hâkimiyeti altına alan iki îmânsız kraldan biri oldu. Başkenti olan Bâbil'i görülmemiş bir şekilde imar etti. Doğuda ve batıda kendisine karşı çıkacak hükümdâr kalmadı. Bu durum, onun gurur ve kibrine sebep oldu. Tanrılık iddia etmeye kalkıştı. İnsanları zulmü altında inletti. Sonra aklını kaybedip, kendisini öküz zanneder oldu. Bu hâlde, yedi sene ormanlarda gezdi. Bu zaman zarfında, devleti hanımı idâre etti. Ölümünden bir sene önce aklı tekrar iâde edildi. Bir sene daha hüküm sürdükten sonra öldü.

Buhtunnasar'ın Kudüs'ü yağmalaması esnâsında, gökten inen Tevrât ve Zebur yakılıp yok edildi. Asıl Tevrât kırk cüz idi. Tevrât'ın, zamanla bir çok yerleri unutuldu, değiştirildi. Muhtelif kimselerin hatırlarında kalan âyetlerini yazmaları netîcesinde, Tevrât isminde birbirlerini tutmayan çeşitli risaleler ortaya çıktı. Miladdan takriben dörtyüz sene evvel yaşamış olan Azrâ, bunları topladı ve şimdiki Ahd-i atîk'deki Tevrât'ı yazdı. İran hükümdârı Şireveyh, Bâbillileri yenince, Benî İsrâil'in tekrar Kudüs'e dönmelerine izin verdi. Benî İsrâil, M.Ö. 520'den sonra Mescid-i Aksâ'yı yeniden tâmir ettiler. Önce Perslerin, sonra da Makedonyalıların idâresi altında yaşadılar. M.Ö. 63 senesinde, Kudüs, Romalı kumandan Pompey tarafından zabtedildi. Pompey, yahudileri dağıttı. Şehri ve Mescid-i Aksâ'yı yakıp, yıktı. Böylece, Roma devleti hâkimiyetine girdiler. M.Ö. 24'te Romalıların Benî İsrâil soyundan gelen Filistin valisi Herod, mabedi tekrar yaptırdı.

İsrâiloğulları, Mûsâ aleyhisselâma inen Tevrât'a ve Dâvûd aleyhisselâma inen Zebur'a bir çok yabancı parçalar, hurafeler eklemişlerdi.

Romalıların idâresi altında iken, İsrâiloğullarını ve diğer insanları ıslâh için Îsâ aleyhisselâm peygamber olarak gönderildi. İsrâiloğulları, Îsâ aleyhisselâmın peygamberliğini tanımak istemediler. Çünkü onlar, Tevrât'da yazıldığı gibi bir peygamber geleceğini biliyorlar ve bekliyorlardı. Fakat bu peygamberin gâyet kudretli, cesur, tuttuğunu koparan bir insan olacağını, onları Romalıların elinden kurtaracağını

umuyorlardı. Çok yumuşak olan Îsâ aleyhisselâmı beğenmediler. “Yalancı peygamber” dediler. Annesi Hazret-i Meryem'e de iftirâ ettiler. Onu; “Îsâ, İsrâil kralı olmak istiyor. Ahâliyi Romalılar aleyhinde kışkırtıyor” diyerek, Romalıların yahudi asıllı Filistin valisine şikayet ettiler. Vali Herod, Îsâ aleyhisselâmı yakalatıp makâmına getirtti ve onun yalancı peygamber olduğunu iddia ederek, haça gerilmesine karar verdi. Hıristiyanlar, Îsâ aleyhisselâmın haça gerilip orada öldüğüne, fakat sonra dirilip göğe çıktığına; müslümanlar ise, Îsâ aleyhisselâmın haça gerilmediğine, doğrudan doğruya göğe kaldırıldığına, haça gerilen kimsenin, onun bulunduğu yeri bir kaç kuruş karşılığı Romalılara ihbar eden ve havârîsi olan Yehûda (Judas) olduğuna inanır. Kur'ân-ı kerîmde bu husûs meâlen şöyle beyân buyrulmaktadır: “Bu, bir de, inkârlarından, Meryem'e büyük iftirâda bulunmalarından, Allah'ın Resûlü Meryem oğlu Îsâ'yı (aleyhisselâm) öldürdük demelerinden ötürüdür. Yoksa, onu öldürmediler ve haça germediler. Fakat onlara öyle göründü. Bu husûstaki bilgileri, ancak zan etmekten ibârettir. Onu asmadılar. Onu öldürmediler. Allah onu kendi katına yükseltti. Allah her şeye kâdirdir, hakîmdir.” (Nisâ sûresi: 156-158)

İsrâiloğulları daha sonra, Roma hâkimiyetine isyân ettiler. Fakat mîladın 70. senesinde Romalı komutan Titus, Kudüs'ü tamâmen yakıp yıkarak şehri viraneye çevirdi. Beyt-i Mukaddes de yandı. Kâmus-ül-a'lam’da diyor ki: Bu tahrip ile Kudüs'ün mûsevîlere âit mâmûriyeti, son buldu. Bundan sonra, Bizans imparatorları Mescid-i Aksâ'yı tâmir edip, Kudüs'e “İlya” ismini verdiler. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) mîrac gecesinde Mescid-i Aksâ'da namaz kılmıştır.

Titus'un, katliam ve zulmünden sonra, İsrâiloğulları bölük bölük Filistin'i terkettiler. Böylece Kudüs ve çevresinden kovuldular. Benî İsrâilli esirler, Romalıların emrinde çalıştırılmak üzere Mısır'a sevk edildiler ve dünyânın her yerine yayıldılar.

Nitekim A’râf sûresi 168. âyet-i kerîmesinde, Allahü teâlâ meâlen; “Onları (İsrâiloğullarını) yeryüzünde çok fırkalara ayırdık” buyurmuştur. Bu âyet-i kerîmeyi tefsîr eden âlimler; “İsrâiloğullarından her fırkayı, yeryüzünün her yerinde, her şehrinde bulundurup, dünyâda onlarsız bir şehir bırakmadık. Tâ

ki onlar, dağınık olmakla kuvvet ve şevket bulmasınlar. Böylece zillet ve perişânlıkları çoğalsın" şeklinde açıklamışlardır.

Bugün dünyâda yahudi olarak kalmış 15 milyon kadar insan vardır. İçlerinde hakîkî Tevrât'a tâbi olan hiç yoktur. İnançları da birbirini tutmamaktadır.

Hud aleyhisselâm, Âd kavmine; Sâlih aleyhisselâm, Semûd kavmine gönderildiği gibi, Mûsâ aleyhisselâm da Benî İsrâil'e gönderilmiştir. Hârûn, Dâvûd, Süleymân, Zekeriyyâ ve Yahyâ (aleyhimüsselâm) da, yine Benî İsrâil'e gönderilmiştir. Fakat, bunların ayrı dîni olmayıp, Benî İsrâil'i, Mûsâ aleyhisselâmın dînine dâvet etmişlerdi. Dâvûd aleyhisselâma Zebur kitabı indi ise de, Zebur'da ahkâm, emir, ibâdet yoktu. Vaaz ve nasîhatlerden ibâretti. Hattâ, onu kuvvetlendirdi. Mûsâ aleyhisselâmın dîni, Îsâ aleyhisselâm zamanına kadar devam etti. Ama, Îsâ aleyhisselâm gelince, Mûsâ aleyhisselâmın dînini nesh etti. Yâni Tevrât'ın hükmü kalmadı ve bundan sonra, Mûsâ aleyhisselâmın dînine uymak câiz olmayıp, Muhammed aleyhisselâmın dîni gelinceye kadar, Îsâ aleyhisselâmın dînine uymak lâzım oldu. Fakat, Benî İsrâil'in çoğu, Îsâ aleyhisselâma îmân etmeyip, muharref olan Tevrât'a uymak için inâd etti. Böylece yahudilik ile nasârâlık (yani Îsevîlik) birbirinden ayrılmış oldu. Îsâ aleyhisselâma îmân edenlere (Nâsârâ) denildi. Bugün, (Hıristiyan) deniliyor. Îsâ aleyhisselâma îmân etmeyip de, küfürde, dalâlette kalanlara (Yahudi) denildi. Yahudiler, hâlâ Mûsâ aleyhisselâmın dînine uyup; "Tevrât ve Zebur okuyoruz" diyorlar. Hıristiyanlar da; "Îsâ aleyhisselâmın dînine uyup, İncîl okuyoruz" diyorlar. Halbuki, iki cihânın seyyidi, insanların ve cinnin peygamberi Muhammed aleyhisselâtü vesselâm efendimiz, bütün âlemlere peygamber olarak gönderildi. Onun dîni olan İslâmiyet, bütün dinleri nesh etti. Bu dînin hükmü kıyâmete kadar süreceğinden, dünyânın hiç bir yerinde O'nun dîninden başka bir dinde bulunmak câiz olmadı. O'ndan sonra, hiç peygamber gelmeyecektir.

İsrâiloğulları, Mûsâ aleyhisselâma indirilen Tevrât'ı yok ettikten sonra, Tanah ve Talmûd adını verdikleri iki kitabı, kendilerine iki ayrı emir kaynağı kabûl ettiler. Tanah'ın yazılı, Talmûd'un da sözlü emirlere yer verdiği iddiasında bulundular. (Bkz. Mûsâ aleyhisselâm)

Süleymân aleyhisselâmın husûsiyetleri

Her peygamber gibi Süleymân aleyhisselâm da adâletle hükmeder, Allahü teâlânın kendisine ihsân ettiği nîmetlere şükreder, mal ve mevkiye gururlanmaz, tevâzû gösterir, Allahü teâlânın dînini yaymak için cihâd ederdi.

Süleymân aleyhisselâm mal ve mülk sâhibi bir hükümdâr idi. İnşâ ettirdiği ticâret gemileri ile Kızıldeniz ve Umman denizinde ticâret yaptırdı. Zenginliği, günden güne arttı. Sarayını yeni ve güzel eşyalarla süsledi. Dünyâda, gelmiş geçmiş hiç bir hükümdârın kavuşamadığı kudret ve ihtişama, mal ve mülke sâhip oldu, Bütün dünyâya hükmederdi. İnsanlar, kuşlar, hayvanlar, cinler ve rüzgâr emrine verildi. Hepsi ona itâat ederdi. Fakat o, bütün bu ihtişam ve kudretine, sâhip olduğu mal ve mülküne rağmen, kul olduğunu hiç bir zaman unutmazdı. Rabbine ibâdetten hiç geri durmadı. Fakir ve miskinlerle oturup kalkardı. Tevâzuyu aslâ terk etmedi. Zâten o, kavuştuğu her şeyi Rabbine itâatte kullanmak için istemiş, âyet-i kerîmede bildirildiği gibi meâlen; “Benden sonra kimseye nasîb etmeyeceğin bir mülkü bana ihsân eyle.” diye duâ etmiş, Allahü teâlâ da, onun dilediğini vermişti. Tefsîr âlimlerinin bildirdiklerine göre, onun bu isteği, mal ve şöhret sevdası için değil, Allahü teâlânın dînini yaymak, insanlara peygamberliğini kabûl ettirebilmek için idi. Yâni ona verilen ve başka hiç bir kimseye verilmeyen hükümdârlık, bir mûcize idi. Zâten, dünyâ malına hırslı ve tamâhkâr olmak, şöhret sevdası için mal ve mevki istemek, sıradan bir müslüman için uygun değilken, niçin bir peygamberin (aleyhisselâm) arzusu olsun. Nitekim Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) bu husûsta şöyle buyurmuştur:

“İki aç kurt, bir koyun sürüsüne girdiği zaman, yaptıkları zarardan; mal ve şöhret hırsının insana yapacağı zarar daha çoktur.”

“İnsana zarar olarak, din ve dünyâ işlerinden parmakla gösterilmesi yetişir.” Yâni, insanın din veya dünyâ işlerinde şöhret sâhibi olması, dînine ve

dünyâsına çok zarar verir.

Mevkî ve şöhret sâhibi olmak arzusu, insanlarda üç şeyden kaynaklanır: Birinci sebep, nefsin arzularına kavuşmaktır. Nefs, arzularının, haram yollardan elde edilmesini ister.

İkincisi, kendinin ve başkalarının haklarını zâlimlerden kurtarmak ve müsteâb olan meselâ, sadaka vermek, hayrat, hasenât yapmak için yahut mubah olan işleri yapmak için, meselâ iyi yemek, iyi giyinmek, iyi evlerde oturmak ve çoluk-çocuk sâhibi olup, rahat ve mes'ûd yaşamak veya mazlumları zâlimlerden kurtarmak için yahut ibâdetlerine mâni olacak şeylerden kurtulmak ve İslâm dînine ve müslümanlara hizmet için mevki sâhibi olmak istenir. Bu niyet ile mevkiye kavuşurken, riyâ ve hakkı bâtıl ile karıştırmak gibi, İslâmiyetin yasak ettiği şeyleri yapmaz, vâcibleri, sünnetleri terk etmezse, böyle bir kimsenin mevki sâhibi olması câizdir, hattâ müsteâbdır. Çünkü câiz ve lâzım olan şeylere kavuşturucu sebepleri, vâsıtaları yapmak da, câiz ve lâzım olur. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde, iyi insanların nasıl olacağını bildirirken, bunların, müslümanlara imâm olmak istediklerini de bildirmektedir. Süleymân aleyhisselâm; (Yâ Rabbî!) Benden sonra kimseye nasîb etmeyeceğin bir mülkü bana ihsân eyle!" diyerek, melik ve emîr olmak istemiştir. Önceki dinlerden bildirilen ve red edilmeyen haberler, bizim dînimizde de mûteberdir. Hadîs-i şerîfte; "Hak ve adâlet üzere bir gün hâkimlik yapmağı, bir sene devamlı gazâ etmekten daha çok severim" buyruldu. Bir Hadîs-i şerîfte; "Bir saat adâlet ile idârecilik yapmak, altmış sene nafile ibâdet yapmaktan daha iyidir" buyruldu. Riyâ ve hakkı bâtıl ile karıştırarak mevki sâhibi olmak câiz değildir. İyi niyet ile olsa da böyledir. Çünkü haramları ve mekruhları iyi niyet ile de yapmak câiz olmaz. Hattâ, bâzı haramların iyi niyet ile yapılması daha büyük günâh olur. Niyetin iyi olması, tâat ve ibâdetlerde faydalıdır. Mubah hattâ farz olan bir amel, niyete göre günâh olabilir. Günâh işleyenin; "Sen kalbime bak! Kalbim temizdir. Allah kalbe bakar" sözü, yanlış, hattâ zararlıdır.

Mevkî sâhibi olmağı istemenin sebeplerinden üçüncüsü, nefsini eğlendirmektir. Nefsi, maldan olduğu gibi, mevkiden de lezzet almaktadır. Arada İslâmiyete uymayan işler bulunmazsa; nefsi, lezzet aldığı şeye

kavuşturmak haram olmaz. Fakat, takvânın ve himmetin az olduğunu gösterir.

Mevkî sâhibi olmanın bu üçüncü sebebi, haram değil ise de, iyi olmadığı için, ilacını bilmek ve yapmak lâzımdır. Önce mevkîin geçici olduğunu, zararlarını ve tehlikelerini düşünmelidir. Şöhretten ve hürmet toplayarak kibirli olmaktan kurtulmak için, İslâmiyette mubah ve câiz olan, halkın rağbet etmediği işleri yapmalıdır. Mevkî ve mal İslâmiyete uygun şekilde kullanıldığı müddetçe faydalıdır. Onlardan, insanların hakları verilmeli, Allahü teâlâya karşı olan şükür de ihmâl edilmemelidir. Yoksa hepsi âhırette sıkıntı kaynağı olacaktır. Ebû Zer'den (radıyallahü anh) şöyle rivâyet edildi: Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Kâbe-i muazzamanın gölgesinde iken, huzûrlarına vardım. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Onlar zarardadırlar." Bunun üzerine ben; "Onlar kimdir yâ Resûlallah?" diye sordum; "Onlar malları çok olup, şöyle şöyle diyenlerdir. Allahü teâlâya yemîn ederim ki, bir kimsenin zekâtını vermediği deve, sığır ve davarlar; kıyâmet günü, dünyâda olduklarından daha büyük ve daha semiz olarak gelecekler, ona boynuzlarıyla vuracaklar, ayaklarıyla ona basacaklar, bu şekilde biri gidip diğeri gelecek, bu durum, insanlar arasında hüküm verilinceye kadar böyle devam edecek" buyurdular.

Enes bin Mâlik (radıyallahü anh) Resûlullah efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) "Allahü teâlâ her çobandan, gözetmesini istediği şeyi muhâfaza mı etti, yoksa zâyi mi etti diye soracaktır. Hattâ, kişiden, çoluk-çocuğunu da soracaktır" buyurduğunu rivâyet etmiştir.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) şöyle rivâyet etti. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Süleymân'a aleyhisselâm verilen (o kadar geniş) mülk, onda, huşûdan başka bir şeyi arttırmadı. Rabbine olan huşûundan dolayı gözünü semâya bile kaldırmıyordu." Malları yüzünden hesâba çekileceklere, çeşitli bahaneler bulmaya çalıştıkları o günde, Süleymân aleyhisselâm örnek gösterilecektir. O, hükümdârlığının ve dünyâ nîmetlerine kavuşmuş olmanın içinde, Allahü teâlâdan bir an gâfil olmamıştır.

Mal sâhibi mülk sâhibi,

Hani bunun ilk sâhibi.

Mal da yalan mülk de yalan,

Var biraz da sen oyalan.

Seyr etdi hevâ üzre derler taht-ı Süleymân,

Ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde.

Tutalım kim serbeser sultân-ı âlemsin bugün,

Ey Figânı menzilin âhır turâb üstündedir.

Süleymân aleyhisselâm tevâzû sâhibi idi:
Süleymân aleyhisselâma Allahü teâlâ tarafından her türlü imkan ihsân edilmişti. Her türlü zenginliğin içerisindeydi. Böyle olmasına rağmen aşırı tevâzûu vardı. Sabah kalkınca, maldan, mülkten ve zenginlerden yüz çevirerek, fakirlerin yanına gider ve; “Miksin miskinlerin arasına yakışır” derdi.

Her peygamber gibi, Resûlullah efendimiz de tevâzû sâhibi idi. Tevâzu sâhiplerini çok överdi. Nitekim Hadîs-i şerîflerde Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); “Tevâzu edip de, Allahü teâlânın şerefini arttırmadığı kimse yoktur”, “Herkesin başının üzerinde tasma tutan iki melek vardır. Tevâzu yapınca, tasmayı havaya doğru kaldırır ve; “Yâ Rabbî! Onu yükselt” derler. Kibirlenirse, tasmayı aşağı indirir ve; “Yâ Rabbî! Onu alçalt derler”, “Âcizlikten değil, bile bile tevâzû yapana, topladığı malı ve parayı günâha harcamayana, düşkünlere acıyana, akıllılar ve âlimlerle oturanlara saâdetler olsun, müjdeler olsun” buyurmuştur.

Ebû Müslim-i Medenî (rahmetullahi aleyh) Eshâb-ı kirâmdan olan dedesinden şu Hadîs-i şerîfi rivâyet etti: Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); “Allahü teâlâ için tevâzû edeni, Allahü teâlâ yükseltir. Kibirleneni

de alçaltır. Bir zavallıya yardım edeni, kimseye muhtâç etmez. Fakirlere bir şey vermeyeni, Allahü teâlâ fakir eder. Allahü teâlâyı çok ananı ve zikredeni, Allahü teâlâ sever" buyurdu.

Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâma vahiy gönderip; "Mütevazı olup, insanlara gururlanmayan, kalbi korkulu olan, zamanını beni zikretmekle geçiren, benim için kendini bütün arzularından ve şehvetlerinden koruyanın namazını kabûl ederim" buyurdu.

Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); "Kerem, takvâda, şeref tevâzûda, zenginlik hakkı iyi tanımaktadır" buyurdu.

Îsâ aleyhisselâm; "Dünyâda tevâzû sâhiplerine saâdetler olsun ki, kıyâmet günü onlar, minber sâhibi olurlar. Dünyâda insanları barıştıranlara saâdetler olsun ki, onların karşılığı Allahü teâlâyı görmektir" buyurdu.

Âişe (radıyallahü anhâ); "Siz, ibâdetlerin en fazîletlisini bilmiyorsunuz. O, tevâzûdur" buyurdu.

Fudayl bin Iyâd (rahmetullahi aleyh); "Tevâzu, kimden olursa olsun, hakkı (doğruyu) kabûl etmektir. İsterse hepsi çocuk ve en câhil kimseler olsun" derdi.

Allahü teâlâ, Îsâ aleyhisselâma vahiy gönderip; "Göndereceğim nîmeti, tevâzû ile karşılarsan, o nîmetimi tamam ederim" buyurdu. İbn-i Semmâk, Hârûn Reşid'e; "Ey mü'minlerin emîri! Allahü teâlâ kime mal, cemâl ve haşmet verirse; malda insanlara yardım, haşmette tevâzû etsin ve cemâlde zahid olsun. Allahü teâlâ, böyle olanların isminin hâlisler defterine yazılacağını bildiriyor" dedi. Hârûn kâğıt kalem isteyip bu sözleri yazdı. Büyükler tevâzû hakkında pek çok söz söylemişlerdir. Hasen-i Basri (rahmetullahi aleyh); "Tevâzu; evden çıkınca, gördüğün herkesi kendinden üstün bilmektir" buyurdu. Şiblî'nin (rahmetullahi aleyh) huzûruna bir kimse geldi ve; "Ben insanım, sen nesin?" dedi. "Ben de (be) harfinin altındaki noktayım" diye cevap verdi. Yâni benden küçük hiç bir şey yok dedi.

Büyüklerden biri hazret-i Ali'yi (radıyallahü anh) rüyâda gördü ve nasîhat istedi. “Âhırette sevâba kavuşmak için, zenginlerin, fakirler yanında mütevazı olmasından daha büyük hangi iyi amel vardır? Allahü teâlânın ihsânına güvenip, fakirlerin zenginler yanında kibirli olmasından güzel hangi iyi iş vardır?” buyurdu. Yahyâ ibni Hâlid; “Kerem sâhibi zahid olursa, mütevazı olur; insaniyetsiz ve sefih olan zahid olursa, kibirlenmeye başlar” buyurdu. Bayezid-i Bistâmî; “İnsan, insanlar içinde kendini herkesten aşağı görmeyince, kibirlidir” buyurdu. Cüneyd-i Bağdâdî; “Tasavvuf ehli arasında tevâzû, kibir sayılır. Yâni tevâzû ile kendini aşağı görüyor. Kendini aşağı görmeye ihtiyaç hisseden, kendine bir yer, bir değer vermiş olur ve kendini ondan aşağı görmek ister” buyurdu. Atâ-i Sülemî, ne zaman fırtına olsa, şimşek çaksa kalkardı. İnsanlara sıkıntı veren bir şey görse; “Bunlar bizim fenâ ahlâkımızdandır, zararı insanlara oluyor” derdi. Bâzıları, Selmân-ı Fârisî'nin (radıyallahü anh) yanına gelip, kendisini övdüler: “Benim başlangıcım menî, sonum ise, işe yaramayan bir leştir. Sonra benim amelimi tartarlar. İyi amelim ağır gelirse, büyüklüğüm o olur. Böyle olmazsa benden zavallısı yoktur” dedi.

Bir çok kimse, tevâzû sâhibiyim sanır, kibirli olduğunun farkında değildir. Kibrin alâmetlerini bilmek lâzımdır. İçeri girince, herkesin kendi için ayağa kalkmalarını istemek kibirdir. Kendisine hürmet edildiğini anlayarak, onlara nasîhat vermek isteyen âlimin, kendisi için ayağa kalkıldığını arzu etmesi kibir olmaz, Kendi oturup, başkalarının ayakta durmalarını istemek de tekebbürdür. Hazret-i Ali (radıyallahü anh); “Cehennemlik bir kimse görmek isteyen, kendi oturup başkalarını ayakta durduran kimseye baksın!” buyurdu. Eshâb-ı kirâm (aleyhimürrıdvân), Resûlullah'ı (sallallahü aleyhi ve sellem) her şeyden çok severlerdi. Geldiği zaman ayağa kalkmazlardı. Çünkü, ayağa kalkılmasını istemediğini bilirlerdi. Bununla beraber, âlimler gelince, ilmin şerefini göstermek için, ayağa kalkmak lâzımdır. Yahyâ bin Kattân (rahmetullahi aleyh), ikindi namazını kıldıktan sonra, câminin minaresine dayanarak oturmuştu. Yanına, zamanın meşhûr âlimlerinden bir kaçı geldi. İçlerinde Ahmed bin Hanbel (rahmetullahi aleyh) de vardı. Hepsi, ayakta olarak hâdis ilminden sordular. Yahyâ, her birinin cevâbını verdi. Hiç birine otur demedi. Hiç biri de, oturmağa cesâret edemedi. Konuşmaları akşam namazına kadar devam etti.

Genç olan âlim, yaşlı olan câhilin üst tarafına oturur. Talebe, hocasından evvel söze başlamaz. Hocası yok iken, onun yerine oturmaz. Yolda önünde ve sağında yürümez. Bir kimse, kendisi için ayağa kalkılmasını sever, fakat bu sevgiden kurtulmak isterse, sevgisi "Meyl-i tabii" yâni tabîat icâbı olur. Yâhud şeytanın vesvesesinden olur. Elinde olmadığı için, her ikisi de, günâh değildir. Çünkü irâdesi dışındadır.

Yalnız olarak yürümeyip, arkasından başkalarının da gelmesini istemek, yahut kendisi hayvan üstünde, talebelerinin yerde gitmelerini sevmek de kibir alâmetidir. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem), Medîne'nin Baki' kabristanına gidiyordu. Bir kaç kişi görüp, arkasından geldiler. Durarak, öne geçmelerini emir buyurdu. Arkalarından yürüdü. Sebebi sorulunca; "Ayak sesini işittim. Kalbime kibirden bir zerre gelmemesi için böyle yaptım" buyurdu. Kendisine kibir geldiğinden değil, Eshâbına ders vermek için böyle davranmıştır. Ebü'd-Derda (radıyallahü teâlâ anh); "Kibirli kimsenin, arkasında yürüyenlerin sayısı arttıkça, bunun Allahü teâlâdan uzaklaşması da artar" buyurdu.

Üzerinde hakkı bulunanları yâni tanıdıklarını ziyâret etmemek de kibir alâmetidir. Kendinden aşağı olanları ziyâret etmek ise tevâzû alâmetidir.

Tevâzu sâhibi olabilmek için, dünyâya nerden geldiğini, nereye gideceğini bilmek lâzımdır. Hiç yok idi. Önce bir şey yapamayan, hareket edemeyen bebek oldu. Şimdi de, her an hasta olmak, ölmek korkusundadır. Nihâyet ölecek, çürüyecek ve toprak olacaktır. Hayvanlara, böceklere gıda olacaktır. İdam odasına sokulmuş olup, îdâm olunacağı zamanı bekleyen kimsenin, ölüm odasında çektiği sıkıntılar gibi, dünyâ zindanında, her an ne zaman azâba götürüleceğini beklemektedir. Ölecek, leş olacak, böceklere yem olacak, kabir azâbı çekecek, sonra diriltilip kıyâmet sıkıntılarını çekecektir. Cehennem'de sonsuz yanmak korkusu içinde yaşayan kimseye, tekebbür yakışır mı?

İnsanların yaratıcısı, yetiştiricisi, her an tehlikelerden koruyucusu olan ve kıyâmette hesâba çekecek, sonsuz azâbı yapacak olan; sonsuz kuvvet, kudret sâhibi, benzeri, ortağı olmayan tek hâkim ve kâdir olan Allahü teâlâ; "Tekebbür edenleri sevmem, tevâzû edenleri severim" buyuruyor. Âciz,

elinden hiç bir şey gelmeyen zavallı bir mahlûk olan insana, bunlardan hangisini yapmak yakışır? Aklı başında olan, kendini ve Rabbini tanıyan kimse, hiç kibirlenebilir mi? İnsan, aşağılığını, âcizliğini, Rabbine karşı her an izhar etmek mecbûriyetindedir. Bunun için, her an, her yerde aczini göstermesi, tevâzû üzere bulunması lâzımdır. Ebû Süleymân Daranî (rahmetullahi aleyh) diyor ki: "Bütün insanlar, beni olduğumdan daha aşağılamak, hakâret etmek isteseler, bunu yapamazlar. Çünkü herkesin, hakâret derecelerinin en aşağısı olarak düşünebileceklerinden daha aşağı olduğumu biliyorum." İnsan, kendini herkesten hattâ iblisten, Fir'avn'dan daha aşağı düşünebilir mi? Çünkü, bu ikisi kâfirlerin en kötüleridir. Tanrılık dâvâsı eden, dilediğini yapmaları için milyonlarca insanı öldüren ve işkence altında inletenlerin, kâfirlerin en aşağısı oldukları muhakkaktır. Allahü teâlâ, bunlara gazâb etmiş, küfrün en kötüsüne düşürmüştür. Bana ise merhamet etmiş, îmân ve hidâyet ihsân etmiştir. Dileseydi, bunun aksini yapardı. Elhamdülillah yapmadı. Bununla beraber, bu yaşa gelinceye kadar çok günâh işledim. Kimsenin yapmadığı kötülükleri, yaptım. Son nefesimin nasıl olacağını da bilmiyorum diyerek, tevâzûda bulunmasının lüzumunu kendi kendine anlatmalıdır.

Süleymân aleyhisselâm da bütün peygamberler gibi son derece adil idi: Devrindeki insanlar ve sonra gelenler, onun adâletine hayran oldular. Bütün dünyâda adâlet timsali olarak kabûl edildi. Nitekim Hazret-i Ömer'in adâleti de böyle meşhûr olmuştur. Adaletin ne olduğu, İslâm âlimlerinin kitaplarında uzun yazılıdır. Adalet; huyları ve hareketleri, dîne ve akla uygun olmaktır. Görünüşü içi gibi olmak, herkesin yanında yalnız iken olduğu gibi bulunmaktır. İki yüzlü olmak, adâlet değil münâfıklıktır.

İslâm âlimleri, adâletin iyi huyların en şereflisi olduğunu bildirmişler; "Adil kimse insanların en iyisidir" buyurmuşlardır. İyiliklerin en şereflisi de adâlettir. Adalet, itidalde yâni ortada olmak demektir. "Ortadan ayrılanda adâlet vardır" demek, yanlış olur.

Bir malı, bir nîmeti bölerken; muâmelâtta, alış-verişte ve ukûbâtta yâni cezâ vermekte adâlet lâzımdır.

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde adâlet ve ihsânı emretmekte ve Nahl sûresi 90. âyetinde meâlen; “Muhakkak ki Allah, adâleti, ihsânı ve akrabâya vermeği emrediyor...” buyurmaktadır.

Adalet, her şeyi yerli yerine koymak demek olup zulmün zıddıdır. Her hakkın başı, Allah hakkı olduğundan, O'na ortak koşmamak, tevhide îmân etmek esastır. İhsân, farzları yerine getirmek, Allahü teâlâyı görür gibi ibâdet etmek, bir şeyi güzel ve iyi yapmak mânâlarına gelir.

Müfessirler bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde şöyle buyurdular: Emîr-ül-mü’minîn Ali (keremallahü vecheh); “Mazlumların hakkını vermek adâlettir. Mahrum olanların murâdını vermek ise ihsândır.” Müfessirlerin şahı Abdullah bin Abbâs (radıyallahü anhümâ); “Adalet, tevhiddir. İhsân, günâhkârları affetmektir”. Muhammed bin Ka'b-i Kurzî; “Adalet; duâ, ihsân cömertliktir. Gece duâ ve istek eli ile aldığını, gündüz cömertlik eli ile vermektir” buyurmuşlardır.

Süfyân bin Uyeyne de; “Adalet, dışını ve içini aynı bulundurmak; ihsân, içini dışından daha iyi yapmaktır” buyurdu.

Adalet üç kısma ayrılmaktadır:

1- Allahü teâlâya kulluk etmek. 2- İnsanların haklarına riâyet etmek, âmirlere, kanunlara karşı gelmemek, âlimlere hürmet, emânetlere vefâ, alışveriş haklarını edâ ve vâdleri yerine getirmek. 3- Geçmişlerin haklarını edâ etmek. Bu da, onların borçlarını ödemek vasiyetlerini yerine getirmek, vâkıflarını muhâfaza etmek ve bıraktıkları hayrat ve hasenâtı devam ettirmekle olur.

Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); “Sultânın bir saatlik adâleti, teb’anın altmış senelik ibâdetinden iyidir” başka bir rivâyette ise; “Yetmiş senelik ibâdetten iyidir” buyurdu. Âlimlerden biri, bu Hadîs-i şerîfi tevil edip, buyurdu ki: “Alimler; altmış sene, çarşı pazarda bulunanlara emr-i

maruf yapıp, Cumâ namazı vaktinde, dükkanlarınızın kapılarını örtün, câmiye gidin dese, yine de bir çokları buna aldırış etmez. Ama sultân, Cumâ namazı vaktinde hiç kimse dükkanını açmayacaktır, herkes Cumâ'ya gidecektir emrini verse, bütün şehirde dükkanını açacak tek bir kişi çıkmaz.” Sultânın bir saatlik adâletinin teb’anın altmış yıllık ibâdetinden iyi olduğu buradan anlaşılmaktadır.

Sultânın, devlet reîsinin ve adamlarının teb’asına adâlet üzere davranıp şefkâtli olmaları, âhıret azâblarını göz önüne getirmeleri, hüküm verirken ehline ve teb’asına eşit ve adil olmaları lâzımdır. Ahrette kurtulanlar ancak bu şekilde davrananlardır.

Sahîh-i Müslim’de, Abdullah bin Ömer'in (radıyallahü anhümâ) bildirdiği Hadîs-i şerîfte; “'Muhakkak ki adâletle hareket edenler, nûrdan minberler üzerinde bulunurlar” buyurdu.

Ömer bin Abdülaziz (rahmetullahi aleyh) halîfe idi. Bir gün, öğle namazından sonra yaslanmış, istirâhat ediyordu. Oğlu, kapıdan içeri girdi ve; “Ey Emîr-el mü’minin! Kıyâmette sana, şu zamanda yaslanıp dinlenecek yerde adâlet yapsaydın denirse, ne cevap verirsin?” deyince; “Doğru söylersin” deyip istirâhatını terketti. Bu zamanda zulümden çirkin hiç bir şey yoktur. Nitekim Sahîh-i Müslimde Ebû Zer Gıfârî (radıyallahü anh) rivâyeti ile Resûlullah’dan (sallallahü aleyhi ve sellem) bildirilen hadis-i kudsîde; “Ey benim kullarım! Ben ki, Allah'ım, zulmü kendime haram eyledim (yani benim zâtım zulmetmekten paktır.) Sizin aranızdaki zulmü de haram eyledim. O hâlde, sakın birbirinize zulmetmeyiniz” buyruldu. Buhârî ve Müslim Sahîhlerinde, Abdullah ibni Ömer'in (radıyallahü anhümâ) Resûlullah'tan (sallallahü aleyhi ve sellem) bildirdiği Hadîs-i şerîfte; “Zulüm, kıyâmette zulmet, karanlık olacaktır” buyruldu. Bir başka Hadîs-i şerîfte; “İki günâh vardır ki, insan daha ölmeden, (yani dünyâda iken) zararlarını çeker: Biri Allahü teâlânın kullarına zulmetmek, diğeri ana ve babaya itâat etmeyip, isyân etmektir” buyruldu.

Sahîhayn'da Ebû Mûsâ'nın (radıyallahü anh) bildirdiği Hadîs-i şerîfte; “Allahü teâlâ zâlime mühlet verir. Ama onu tutunca da, öyle bir tutar ki, Hakk'ın tutmasından ne kendisi ne de bir başkası onu kurtarabilir”

buyruldu. Sonra Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); "İşte Rabbin, zulümkar memleketleri çarptığı zaman, böyle yakalayıp çarpar. Doğrusu O'nun cezâlandırması çok acıklı, pek elem vericidir" meâlindeki, Hud sûresinin 102. âyet-i kerîmesini okudu. Bir Hadîs-i şerîfte de; "On kişi üzerine hükümet eden kimseyi, Arasat'a bağlı olarak getirirler. Adalet etmişse kurtulur, zulmetmişse tutulur" buyruldu. Başka bir rivâyette de; "İki kimseyi idâre eden" buyrulmuştur. O hâlde, Allahü teâlânın kullarına zulmeden, hakîkatte kendine zulmetmiş olur. Çünkü zulmün karşılığı insanın kendine döner. Kendisinde görülmezse evlâdına mîras kalır.

Nîk ü bed insan, bulur elbet cihânda ettiğin.

Kendi bulmazsa cezâ, mîras olur evlâdına.

Adalet nümuneleri:

Bir ticâret kervanı gelip, gece Medîne'nin dışına kondu. Kervan halkı yorgunluktan hemen uyudular. Halîfe Ömer (radıyallahü anh), şehri dolaşırken bunları gördü. Abdurrahmân bin Avf'ın evine gelip; "Bu gece bir kervan gelmiş. Hiç biri müslüman değil. Fakat, bize sığınmışlar. Eşyaları çoktur ve kıymetlidir. Buradan gelip geçen yabancı ve yolcuların, bunları soymasından korkuyorum. Gel, bunları koruyalım" dedi. Sabaha kadar bekleyip, sabah namazında mescide gittiler, içlerinden bir genç uyumamıştı. Arkalarından gitti. Soruşturup, kendilerine bekçilik eden şahsın, halîfe Ömer olduğunu öğrendi. Gelip, arkadaşlarına anlattı. Roma ve İran ordularını perişân eden, binlerce şehir almış, adâleti ile meşhûr yüce halîfenin bu merhamet ve şefkâtini görerek, İslâmiyetin hak din olduğunu anladılar. Hepsi, seve seve müslüman oldu.

Rum Kayseri Herakliyüs'ün büyük ordularını perişân eden İslâm askerlerinin başkumandanı Ebû Ubeyde bin Cerrâh, zafer kazandığı her şehirde, tellâl çıkarıp ahâliye, halîfe Ömer'in emirlerini bildirirdi. Humus şehrini alınca da; "Ey Rumlar! Allah'ın yardımı ile ve halîfemiz Ömer'in emrine uyarak, bu şehri de aldık. Hepiniz ticâretinizde, işinizde,

ibâdetlerinizde serbestsiniz. Malınıza, canınıza, ırzınıza, kimse dokunmayacaktır. İslâmiyetin adâleti aynen size de tatbik edilecek, her hakkınız gözetilecektir. Dışardan gelen düşmana karşı müslümanları koruduğumuz gibi, sizi de koruyacağız. Bu hizmetimize karşılık olmak üzere müslümanlardan hayvan zekâtı ve uşr aldığımız gibi, sizden de, senede bir kere cizye vermenizi istiyoruz. Size hizmet etmemiz ve sizden cizye almamızı Allahü teâlâ emretmektedir" diye şehrin ahâlisine duyurdu. Cizye miktarının, fakirlerden kırk, orta hallilerden seksen, zenginlerden yüzaltmış gram gümüş veya bu kıymette mal yahut tahıl olduğunu; kadınlardan, çocuklardan, hastalardan, yoksullardan, ihtiyârlardan ve din adamlarından cizye alınmayacağını îlân etti. Humus Rumları, cizyelerini seve seve getirip, Beytülmal emîni Habîb bin Müslim'e teslim ettiler. Herakliyüs'ün, bütün memleketinden asker toplayarak, Antakya'ya hücûma hazırlandığı haber alınınca, Humus şehrindeki askerin Yermük'teki kuvvetlere katılmasına karar verildi. Ebû Ubeyde, şehirde me'murlar bağırtıp; "Ey Hıristiyanlar! Size hizmet etmeğe, sizi korumağa söz vermiş, karşılığında da cizye almıştım. Şimdi ise, halîfeden aldığım emir üzerine, Herakliyüs ile gazâ edecek olan kardeşlerime yardıma gidiyorum. Bu sebeple, verdiğim sözü yerine getiremeyeceğim. Bunun için hepiniz Beytülmal'e gelip, cizyelerinizi geri alınız! İsimleriniz ve verdikleriniz defterimizde yazılıdır" dedi. Boşaltılan Suriye şehirlerinin hepsinde alınan cizyeler iâde edildi. Hıristiyanlar, müslümanların bu adâlet ve şefkâtini görünce, senelerden beri Rum imparatorlarından çektikleri zulümlerden ve işkencelerden kurtuldukları için bayram yaptılar. Sevinçlerinden ağladılar. Çoğu, seve seve müslüman oldu. Kendi arzuları ile, Rum ordularına karşı İslâm askerine câsusluk yaptılar. Ebû Ubeyde, böylece, Herakliyüs ordularının her hareketini, günü gününe haber alırdı. Büyük Yermük zaferinde, müslüman Rum câsusların çok yardımı görüldü. İslâm devletlerinin meydana gelmesi, yayılması; aslâ, saldırmakla, öldürmekle olmadı. Osmanlılarda da durum hep böyleydi. Bu devletleri ayakta tutan, yaşatan büyük ve başlıca kuvvet, îmân kuvveti ve İslâm dîninde çok kuvvetli bulunan adâlet, iyilik, doğruluk ve fedâkarlık kudreti idi.

Süveyd bin Gafele anlatır: Hazret-i Ömer Şam'a geldiğinde, yanına ehl-i kitaptan bir adam, bir yahudi geldi ve; "Ey mü'minlerin emîri! Bir müslüman beni bu hâle getirdi" dedi. Dövülmüş, yaralanmış ve başı

yarılmış bir hâldeydi. Hazret-i Ömer, bu hâdiseye çok üzüldü. Suheyb'e (radıyallahü anh) “Git, bu işi yapanı bul ve getir” dedi. Suheyb, bu adamı dövüp, başını yaralayanın Avf bin Mâlik el-Eşcel olduğunu öğrenip ona; “Ömer (radıyallahü anh) bu hâdiseye çok üzüldü. Mu’âz bin Cebel'i (radıyallahü anh) yanına al, öyle git, senin namına o konuşsun. Çünkü, senin hâdiseyi tam anlatamamandan korkuyorum” dedi. Hazret-i Ömer, namazı kıldırdıktan sonra; “Suheyb nerede? Adamı getirdi mi?” dedi. Suheyb “Evet!” diye cevap verdi. Avf bin Mâlik, Hazret-i Mu’âz'ı getirmiş ve hâdiseyi de ona anlatmıştı. Mu’âz (radıyallahü anh) “Ey mü’minlerin emîri! İstediğin adam Avf bin Mâlik'tir. Onu dinlemeden, herhangi bir şey yapma!” dedi. Hazret-i Ömer, Avf’dan mes’eleyi anlatmasını istedi. Avf; “Ey mü’minlerin emîri! Bu adamı, merkebinin üzerinde, işine giden müslüman bir kadının peşinde gördüm. Hayvanın kadını düşürmesi için, eşeğe durmadan dürtüyordu. Onu düşüremeyince itti. Kadın düşer düşmez de üstüne saldırdı. Bu işin sebebi budur” dedi. Hazret-i Ömer; “O hâlde, o kadını getir. Bu sözlerini doğrulasın” dedi. Avf, o kadının evine gitti. Bu kadının babası ve kocası; “Biz, yakınımızın ayıbının ortaya çıkmasını istemeyiz” dediler. Kadın ise; “Vallahi ben onunla gideceğim” dedi. Kadının babası ve kocası ise; “O hâlde biz gidip durumu anlatacağız” dediler. Hazret-i Ömer'e gelip, Avf'ın anlattıklarının aynısını anlattılar. Hazret-i Ömer de, yahudinin cezâlandırılmasını emredip; “Bu, sizinle yaptığımız anlaşmanın icâbıdır” buyurdu. Sonra da; “Ey insanlar! Muhammed aleyhisselâm ile yaptığınız anlaşmayı bozmayın. Allah'tan korkun. Kim bu anlaşmaya uymazsa, onun dokunulmazlığı kaldırılır” buyurdu.

Abdullah ibni Ömer (radıyallahü anh), anlatır: Abdullah bin Revâha (radıyallahü anh) her sene Hayber'e gelir, Hayber mahsulünün kıymetini hesap ederek onların verecekleri vergileri tespit edip tahsil ederdi. Hayber'in yahudi ahâlisi Abdullah bin Revâha'ya, mallarına fazla vergi kesmemesi için, rüşvet teklif ettiler. Bunu gören Abdullah bin Revâha (radıyallahü anh), “Ey Allah'ın düşmanları! Bana haram mı yedireceksiniz? Vallahi ben, en çok sevdiğim insanın (Resûlullah'ın) yanından geldim. Maymunlar ve domuzlar, bana sizden daha sevimlidir. Size olan kinim ve Resûlullah'a olan sevgim, beni size adâletsizlik etmeye sevketmeyecektir”

dedi. Bu sözler üzerine onlar; “Böylelerinin yüzü suyu hürmetine, gökler ve yer ayakta duruyor” dediler.

Süleymân aleyhisselâm, Allahü teâlânın kendisine ihsân ettiği nîmetleri, O'nun yolunda kullanır, vakitlerini; Rabbine ibâdet etmek, insanlara doğru yolu gösterip hak dîni anlatmak ve Allah yolunda cihâd etmekle geçirirdi.

Cihâd, emr-i maruf ve nehy-i anil-münker demektir. Birincisi, kâfirlere İslâmiyeti tanıtmak, onları küfr felaketinden kurtarmak demektir. İkincisi, müslümanlara ilm-i hâllerini öğretmek, onların haram işlemelerine mâni olmaktır. Bunların her ikisi de, üç türlü yapılır. Birincisi, bedenle olur. Beden ile yâni her türlü harb vâsıtaları ile cihâd yapmak, İslâmiyetten haberleri olmayan, başkalarından görmekle veya zâlimlerin, sömürücülerin baskı, işkence ve aldatmaları ile küfre sürüklenen zavallılara İslâmiyeti bildirmeğe engel olan diktatörlere, emperyalist güçlere karşı olur. En modern harb vâsıtaları ile dövüşerek, böyle diktatörlerin, emperyalistlerin güçleri, kuvvetleri yok edilir. Bunların pençeleri, baskıları altında inleyen zavallı milletler esâretten ve kölelikten kurtarılır. Bunlara İslâmiyet öğretilerek, seve seve müslüman olmaları teklif olunur. Kabûl etmezlerse, İslâm dîninin adil, hürriyetçi ve eşitlik emreden hükümlerine göre, müslümanlarla aynı haklara malik olarak ve kendi dinlerinin icaplarını yerine getirip ve ibâdetlerini serbestçe yaparak yaşamalarına izin verilir. Bu silâhlı cihâdı, muhârebeyi yalnız devlet yapar. Yâni devletin ordusu ve savunma kuvvetleri yapar. Devletin emri, bilgisi, izni olmadan hiç bir müslümanın kâfirlere saldırması, eşkıyalık yapması câiz değildir. Devletin sulh yaptığı kâfirlerden birini öldüren müslümanı, İslâm dîni en ağır cezâya çarptırmaktadır. İslâm dîninde cihâd; memleketleri yıkmak, insanları öldürmek demek değildir. İnsanlara İslâmiyeti tanıtarak, kendiliklerinden seve seve müslüman olmalarına çalışmak demektir. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ve Eshâb-ı kirâm (radıyallahü teâlâ anhüm ecmaîn) ve daha sonra kurulan hakîkî müslüman olan İslâm devletleri, hep böyle cihâd ettiler. Güçsüz, savunmasız insanlara saldırmadılar. Bu insanlara İslâmiyetin ulaştırılmasına, tanıtılmasına mâni olan, İslâm düşmanı, kâfir diktatörlerle, emperyalistlerle ve müslüman ismini taşıyan bid’at sâhibi bölücülerle harb yaparak, bunların sömürücü, ezici güçlerini yok ettiler. Bu işkence güçlerinin altında inleyen insanları kurtararak,

hürriyete kavuşturdular. Onlara, İslâmiyeti doğru bir şekilde öğretip, isteyerek müslüman olmalarına ve ebedî saâdete kavuşmalarına sebep oldular.

İslâm cihâdının ikinci şekli, her türlü neşir vâsıtası ile İslâmiyeti insanlara yaymak ve duyurmaktır. Bu cihâdı, İslâm devletinin yardımı ve kontrolü ile İslâm âlimleri yapar. İslâm düşmanı olan kâfirler, her türlü neşir organları ile İslâmiyete saldırıyorlar. Yalanlarla, iftirâlarla insanları, hattâ câhil müslümanları aldatarak, İslâm dînini yok etmeğe çalışıyorlar. Bir de bâzı sapık kimseler, Kur'ân-ı kerîmden ve Hadîs-i şerîflerden yanlış ve bozuk mânâlar çıkararak, İslâmın doğru yolundan ayrılıyorlar. Bu sapıkların taşkınlık yapanları kâfir oluyorlar. Bunların hepsi basın yolu ile yâni kitaplar, mecmualar ve çeşitli neşir vâsıtaları ile bozuk inanışlarını yayıyorlar. Bunu yapmak için milyonlar sarf ediyorlar. Bir yandan "Ehl-i sünnet" veya "Sünnî" denilen hakîkî müslümanları aldatarak, İslâmiyeti içerden yıkıyorlar; diğer taraftan da, İslâmiyeti bütün dünyâya yanlış olarak tanıtıyorlar. Müslüman olmak isteyen yabancılar, böyle propagandalar karşısında, ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Yâ, müslüman olmaktan vazgeçiyorlar, yahut yanlış, bozuk bir yola girerek müslüman olduklarını sanıyorlar.

Bu durumda müslümanları ve bütün insanlığı kâfir olmaktan ve bid'at fırkalarının yanlış, bozuk neşriyatına aldanarak, sapık müslüman olmaktan kurtarmak için, hakîkî İslâm âlimlerinin, Ehl-i sünnet bilgilerini, kitaplarla her türlü basın vâsıtaları ile bütün dünyâya yaymaları, duyurmaları lâzımdır. İslâmın iç ve dış düşmanlarının yıkıcı, aldatıcı propagandalarına karşı Ehl-i sünnet âlimlerinin, hakîkî müslümanlığı yâni Muhammed aleyhisselâmın ve Eshâb-ı kirâmın (radıyallahü teâlâ anhüm ecmaîn) yolunu, neşir vâsıtaları ile bütün dünyâya yaymaları, günümüzün en kıymetli cihâdıdır.

Cihâdın üçüncü kısmı, duâ ile yapılan cihâddır. Bütün müslümanların bu cihâdı yapmaları farz-ı ayndır. Bu cihâdı yapmamak, büyük günâh olur. Bu cihâdı yapmak, cihâdın birinci ve ikinci kısımlarını yapanlara duâ etmekle olur. Gaza askeri, duâ askerinin yardımına muhtâçtır. İhlâs ile yapılan duâlar mutlaka kabûl olur.

Dinimizde de çok kıymetli bir ibâdet olan cihâdı Muhammed Masum-i Fârûkî (rahmetullahi aleyh) Mektûbât'ının üçüncü cildi altmış dördüncü mektubunda en güzel şekilde anlatmıştır. Babür-Gürgan devletinin en güçlü sultânlarından olan Âlemgîr Şâh'a yazılan bu mektup şöyledir:

“Rahmân ve Rahim olan Allahü teâlânın mübârek ismi ile bu mektubu yazmaya başlıyorum. Allahü teâlâya hamd olsun. Seçtiği, sevdiği kullarına selâmlar, iyilikler olsun... Bu fakir huzûrunuza arzederim ki, hâliniz hoş, vakitleriniz güzel olsun. Bu büyük iş ve bu ehemmiyetli kâr, güzel huzûrunuzda, gayret ile yapılmaktadır. Hakikatte hayr ve bereket olan, senelerce süren bu iyi niyetli sıkıntılı sefer, derecenizin yükselmesine sebep olmuştur.

Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Hadîs-i şerîflerde buyurdu ki: “Cennet’te yüz derece vardır. Allahü teâlâ onları, Allah yolunda cihâd edenler için hazırlamıştır. İki derece arasında, gökle yer arası kadar mesâfe vardır.” Bu Hadîs-i şerîf, Buhârî’de vardır. “Allah yolunda (düşman karşısında) bir müddet durmak, Kadir gecesini, Mekke-i mtikerremedeki Kâbe'de, Hacer-i Esved'in yanında sabaha kadar ibâdetle geçirmekten hayırlıdır.” Bu Hadîs-i şerîfi Beyhekî rivâyet ediyor. İbn-i Hibbân Sahîh’inde diyor ki: “Alimler; Bir müddet, kısa bir zaman Allah yolunda bulunmak (düşmanın karşısında durmak), içerisinde böyle bir zaman bulunmayan milyonlarca ayı ibâdet ile geçirmekten hayırlıdır buyurdular.”

Enes (radıyallahü anh) Peygamber efendimizden (sallallahü aleyhi ve sellem) rivâyet etti: “Allah için bir kimse bir gece İslâm sınırlarını bekler, müslümanları muhâfaza ederse, onların oruç ve namaz sevâbına kavuşur.” Bu Hadîs-i şerîfi Taberânî sağlam delil ile bildiriyor. Âlimlerimiz; “Bu Hadîs-i şerîf, kendi vilayetlerinde korkudan emîn olarak yaşayan insanların amellerinin sevâbını, Allahü teâlâ onları himâye eden vâlilerin, âmirlerin defterine de yazdığını haber veriyor” buyurmuşlardır. Bundan daha büyük fazîlet olur mu?

Ne yazık ki, bu maksattan uzak, böyle lezzetli nîmetlerden zâhiren mahrûmum. Bâzı mâni ve engeller sebebiyle, Allah yolunda çarpışmaktan uzak kalmaktayım. Keşke onlarla, Allah yolunda cihâd edenlerle

bulunsaydım. Bu, büyük bir kurtuluşa vesîledir. Fakat kalbden, beni sizinle beraber biliniz. Fakirlerin yapacağı iş olan duâ ve teveccüh ile, size yardımcı olduğumu kabûl ediniz. İnsanlardan uzaklaşarak ibâdetle meşgûl olanlar, senelerce riyâzet çekseler ve kırk gün açlığa katlansalar, bu büyük işin yanına yaklaşamazlar. Hele o cihâd esnâsında edâ edilen ibâdet ve tâatlar, uzlette yapılanlardan kat kat üstündür. Orada yapılan zikir ve tesbîhlerin sevâbları da böyledir. Oradaki namazın derecesi de üstünlük îtibâriyle bambaşkadır. Orada yapılan iyilik ve ikrâmların derecesi yüksek, o harb meydanında hasta olanların hâli çok değişiktir. Nitekim, Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) "Allah yolunda yapılan cihâdda, Allahü teâlâyı çok zikredenlere müjdeler olsun. Çünkü, onun her bir kelimesine, yetmişbin sevâb verilir. Her sevâb da on misli yazılır" buyuruyor. Bu Hadîs-i şerîfi Taberânî bildirmektedir.

Bir Hadîs-i şerîfte Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); "Muhârebe meydanındaki namaz, beşyüz namaz gibi olup, orada verilen altın ve gümüş, başka yerde verilenden yediyüz defâ fazîletlidir" buyurdu. Yine buyurdu ki: "Allah yolunda cihâd eden veya bir gaziye yardım eden, yahut âzâd olmak için mükâtip köleye yardım eden, kıyâmet günü, hiç bir yerde gölge bulamadığı zaman arşın gölgesinde bulunur." Bu Hadîs-i şerîfi İmâm-ı Ahmed ve Beyhekî bildirmişlerdir. Yine bir hadîs-i şerîfte; "Allah yolunda durmak, kılıç çekilmese de, süngü kullanılmasa da, ok atılmasa da, içinde bir an Allahü teâlâya isyân edilmeyen altmış senelik ibâdetten daha fazîletlidir" buyruluyor. Bu Hadîs-i şerîfi İbn-i Neccâr bildirmiştir. Yine Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Bir kimse Allah yolunda bir gün, veya bir günden az yahut daha da az hastalık çekse, mağfiret olunur. Yüzbin âzâd edilmiş köle sevâbına kavuşur. Her kölenin kıymeti milyonlar değerindedir." Bu Hadîs-i şerîfi İbn-i Rehâviyye bildiriyor.

Hadis-i kudsîde; "Nefsine düşman ol. Zirâ o, bana düşmandır" buyruldu. Kalb, îmânı tasdik ve dil de ikrâr eder iken, insanın nefs-i emmâresi, kendi küfür ve inkârında ısrâr eder. Ahkâm-ı semâviyyeye inanmaz, Allahü teâlânın emirlerine uymak istemez. Hattâ hiç kimseye itâat etmek, uymak istemez, Başkan olmak ve hep hükmetmek ister. Aslından; "Sizin Rabbiniz benim" nidâsı duyulur. Bunun için nefse düşmanlık, makbûl ve beğenilir

yol oldu. Parlak dînimizin dâhilinde, ona muhâlefet ve onunla cihâd etmek, onu yenmeğe uğraşmak, onun emrine girmemek “Cihâd-ı ekber” oldu. Vatana saldıran din düşmanları ile cihâd her zaman olmaz ve rast gelmez. Ama insanın kendi içinde olan düşmanı ile cihâd dâimîdir. Acıması ve esirgemesi pek fazla olan Allahü teâlâ, re’fet ve rahmetinin çokluğundan, îmânın hâsıl olmasını ve ebedî azâbdan kurtulmanın kalbin tasdikine bağlı olduğunu buyurdu. Nefsin de tasdikini teklif etmedi.

Umarım kabûl ede göz yaşımı,

O ki inci yapar, su damlasını.

Süleymân aleyhisselâmın mûcizeleri:

Rivayete göre, Süleymân aleyhisselâmın bir çok mûcizesi vardı. Bunlardan bâzıları şunlardır:

1- Sebe’ sûresi 12. âyetinde bildirildiği üzere, rüzgârlar onun emri altında idi. Şöyle anlatılır: Azrâil aleyhisselâm, Süleymân aleyhisselâmın yanına gelince, oturanlardan birine dikkat ile baktı. Adam, meleğin böyle sert bakışından korktu. Azrâil aleyhisselâm gidince, Süleymân aleyhisselâma yalvarıp, rüzgâra emretmesini, rüzgârın kendisini garp memleketlerinden birine götürüp, Azrâil aleyhisselâmdan kurtarmasını istedi. Azrâil, aleyhisselâm tekrar gelince, Süleymân aleyhisselâm, o adamın yüzüne niçin sert baktığını sordu. Azrâil aleyhisselâm; “Bir saat sonra garbdaki şehirlerden birinde, o kimsenin canını almak için emir olunmuştum. Onu senin yanında görünce, hayretimden dikkat ile baktım. Emre uyup garba gidince, onu orada görüp canını aldım” dedi. Görülüyor ki, ezeldeki takdirin hâsıl olması için, adam Azrâil aleyhisselâmdan korktu. Süleymân aleyhisselâm onun isteğini yerine getirdi. Ezeldeki takdir, sebepler zinciri ile yerine getirildi.

2- Süleymân aleyhisselâm denizi geçmek isteyince, su çekilerek yol açılır, geçtikten sonra yine kapanırdı.

3- Âyet-i kerîmede bildirildiği üzere, bütün cinnîler emrinde idi. Ne zaman istese, kendisine, büyük büyük köşkler, nakışlar, çanaklar, sabit kazanlar, tencereler yaparlardı.

4- Karıncalara varıncaya kadar her havyanın sesini işitir, dillerini anlardı.

5- Cinnîler vâsıtası ile denizlerdeki incileri, cevherleri, yerde bulunan defîneleri bilirdi.

6- Neml vâdisinde, maiyeti ile beraber bir dağ üzerine konup kaldığı esnada, o dağın yeşillik, çimenlik olması için, mübârek ellerine bir miktar su alıp, serpti. Derhal dağın üzeri çayırlık çimenlik oluverdi.

7- Süleymân âleyhisselâm bir yere gittiği vakit, beraberinde duvarlar da giderdi.

Molla Miskîn (rahmetullahi aleyh) Mearic-ün-nübüvve kitabında, Resûlullah efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) husûsiyetlerini anlatırken buyurdu ki:

“Resûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem), Süleymân âleyhisselâm üzerine fazîleti şunlardır: 1- Süleymân aleyhisselâma rüzgâr hizmet etti. Resûl-i ekreme (sallallahü aleyhi ve sellem) ise, büyük melekler hizmet ettiler. 2- Süleymân âleyhisselâm bir günde bir iki aylık yol giderdi. Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem), bir anda yerden arşa gitti. 3- Süleymân aleyhisselâma kuşlar gölge ederdi, Peygamberimize (sallallahü aleyhi ve sellem) ise bulut gölge verirdi. 4- Süleymân aleyhisselâmın mührünün altında, bütün dünyâ hizmet için toplandıysa; Habîbullah'ın livâ-i hamdi altında, kıyâmet günü; bütün enbiyâ, evliyâ, şühedâ, sulehâ toplanacaktır. 5- Süleymân aleyhisselâma, bütün dünyâ mülkü verildi ise; bu Habîb'in âciz bir ümmetine, Cennet’te bu dünyânın on misli büyüklüğünde mülk verildi. 6- Süleymân aleyhisselâma, kürsî verildi; Peygamber efendimize (sallallahü aleyhi ve sellem) Ayet-el-Kürsî verildi. Şeytanlar ondan kaçarlar. Ayet-el-Kürsî, Cennet hazînelerindendir.

----

1) Tefsîr-i Mazharî

2) Tefsîr-i Kurtubî

3) Tefsîr-i Kebîr

4) Tefsîr-i Beydâvî

5) Tefsîr-i Rûh-ul-Beyân

6) Tefsîr-i Hâzin

7) Tefsîr-i Taberî

8) Hâşiye-i Şeyh-zâde ala tefsîr-i Kâdı Beydâvî

9) Hâşiyet-üş-Şihâb alâ Tefsîr-i Kâdı Beydâvî

10) Hâşiyet-üs-Sâvi alel-Celâleyn

11) Hâşiyet-ül-Cemel alel-Celâleyn

12) Garâib-ül-Kur'ân

13) Dürr-ül-mensûr

14) Tefsîr-i Tıbyan

15) Tefsîr-i Mevâkıb

16) Tefsîr-i Hüseynî

17) Gunyet-üt-talibîn (Mısır 1956); cild-1, sh. 103

18) Feth-ül-Bârî; cild-6, sh. 329

19) Sahîh-i Müslim; İstisna bâbı, hâdis No: 22

20) Bahr-ul-muhit

21) El-Kâmil fit-tarih; cild-1, sh. 229

22) El-Meârif

23) Et-Tebsıra; sh. 287

24) Hasâis-ül kübrâ; sh. 183

25) Künh-ül-ahbar; cild-2, sh. 74

26) Kısas-ül-enbiya (Arâis); sh. 292

27) Mir’ât-ı Kâinat; cild-1, sh. 140, cild-4, kısım-8 sh. 12, kısım-7 sh. 171

28) Meâric-ün-nübüvve (Molla Miskîn)

29) Mu'cizat-ül-enbiyâ

30) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; cild-1, sh. 252, cild-2, sh. 119, 177, cild-5, sh. 83, 286, cild-12, sh. 236, cild-14, sh. 225

31) Rehber Ansiklopedisi; Süleymân aleyhisselâm maddesi, cild-15, sh. 367

32) Herkese Lâzım Olan Îmân; sh. 98, 379

33) İslâm Ahlâkı; sh. 67, 104

34) Tam ilmihal Seâdet-i Ebediyye; sh. 61, 359, 705, 1043, 1068

35) Ravdat-üs-safâ; sh. 318

LOKMAN HAKÎM

Peygamber veya velî. Hekimlerin pîri. Kendisine Allahü teâlâ tarafından hikmet verildi. Evlâdına hikmetli nasîhatlerde bulunduğu, Kur'ân-ı kerîmde ismini taşıyan Lokman sûresinde bildirilmektedir. Soyu hakkında çeşitli rivâyetler vardır. Dâvûd aleyhisselâm zamanında Arabistan'ın Umman tarafında yaşadı. Eyyûb aleyhisselâmla teyze çocukları olduğu da bildirildi. Bin sene kadar uzun bir ömür sürdükten sonra, ibâdet hâlinde iken, Kudüs'le Remle arasında vefât etti.

Lokman Hakîm, Dâvûd aleyhisselâm ile görüşüp, ondan ilim öğrendi. Dâvûd aleyhisselâmın peygamberliğinden önce, Lokman Hakîm müftî idi. Dâvûd aleyhisselâm peygamber olduktan sonra fetva vermeyi bıraktı. Sebebi sorulunca; “Bana ihtiyaç kalmadı; feragat etmeyeyim mi?” buyurdu ve Dâvûd aleyhisselâma ümmet oldu. Hazret-i Lokman, aynı zamanda hekimlerin pîridir. Onun hekim olduğunda âlimlerin söz birliği oldu. Fransızların, Calinos'un bir adı da Lokman Hakîm idi demeleri yanlıştır. Çünkü Lokman Hakîm, Dâvûd aleyhisselâm zamanında; Calinos ise, ondan bin yıl kadar sonra yaşamıştır.

Katâde (radıyallahü anh) bildirdi ki: “Lokman Hakîm, cenâb-ı Hak tarafından peygamberlik ve hakîmlikten birini seçmek için serbest bırakılınca, hikmeti seçti. Sebebi soruldukta; “Peygamberlik büyük bir iştir, hakkını yerine getiremem diye korktum” demiştir.”

Lokman Hakîm, gün ortasında uyuduğu sırada kendisine bir nidâ geldi: “Yâ Lokman! Seni yeryüzüne halîfe, peygamber kılmamızı, insanlar arasında hak ve adâletle hükmetmeyi ister misin?” Lokman aleyhisselâm, o sese cevap verdi ve dedi ki: “Eğer Rabbim beni serbest bırakırsa, âfiyet ve sıhhat isterim. Belâ ve musîbetten de muhâfaza etmesini dilerim. Eğer sıkıntı ve belâ da verirse, seve seve kabûl ederim. Çünkü, Allahü teâlâ bana belâ ve musîbet verirse, yardım edeceğini ve beni onlardan koruyacağını biliyorum. Bunun üzerine melekler, nereden geldiğini bilmediği bir sesle; “Niçin yâ Lokman?” dediler. Hazret-i Lokman buyurdu ki: “Hakîmlik, rütbelerin en

sıkıntılısı ve en yükseklerindendir. Her tarafta mazlum kimseler olsa, adil olursan bunlar rahat ederler ve kurtulurlar. Eğer yoldan çıkarsan Cennet yolundan ayrılırsın. Bir kimsenin dünyâda fakir ve şükredici olması; zengin olup, şükretmemesinden hayırlıdır. Kim âhıret üzerine dünyâyı tercih ederse, dünyâ ona fitne olur ve âhıret üstünlüklerine kavuşamaz.” Bu sözlerine melekler şaştılar. Hazret-i Lokman tekrar uyuyup uyandığı zaman, kendisine hikmet verildiğini anladı. Hikmetli sözler konuşmaya başladı.

Nâfî’nin, Abdullah ibni Ömer'den (radıyallahü anhümâ) bildirdiği Hadîs-i şerîfte; “Lokman, peygamber olmayıp, ibâdet eden bir kuldu. Allahü teâlâ onu günâhlardan korudu. Çok tefekkür ederdi, îmânı kuvvetli idi. Allahü teâlâyı sever, Allahü teâlâ da onu severdi. Allahü teâlâ ona hikmet ihsân eyledi” buyruldu. Tefsîr âlimleri, hazret-i Lokman'ın nîmetlere kavuşmuş, hâkim bir zât olduğunu bildirdiler.

Vehb (radıyallahü anh); “Lokman Hakîm, hikmetten onikibin mevzuda sözler söyledi. İnsanlar bu hikmetli sözleri darb-ı mesel olarak kullanıp, sözlerinin ve hükümlerinin arasına kattılar” buyurdu.

Lokman Hakîm tek başına oturur ve uzun uzun düşünürdü. Dostları yanına gelip; “Yalnız niye oturuyorsun, toplum arasına karışıp onlarla kaynaşsan daha iyi olmaz mı?” dediklerinde, Lokman Hakîm; “Yalnızlık, tefekkür için daha uygundur. Tefekkür, insanı Cennet yoluna ulaştırır” buyururdu.

Lokman Hakîm'in hikmetli sözleri ve oğluna verdiği nasîhatler meşhûrdur. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde Lokman sûresi 12. âyet-i kerîmesinde meâlen şöyle bildirmektedir: “Muhakkak biz, Lokman'a hikmet verdik ve sana verilen hikmet nîmetine şükret dedik. Kim, (Allahü teâlânın verdiği nîmete) şükrederse, şükrünün faydası kendinedir. Kim ki, küfran-ı nîmet (nankörlük) ederse, hiç şüphe yok ki Allahü teâlâ ganîdir. O, her hamde lâyıktır.” Buradaki hikmetten murâdın; akıl, anlayış, ilim, ilimle amel ve reyde isabet demek olduğu, tefsîr kitaplarında bildirilmektedir.

Mücâhid (radıyallahü anh); “Hikmet; akıl, fıkıh, sözde isabettir” buyurdu. Katâde (radıyallahü anh); “Hikmetten maksat, fıkıh ilmidir” buyurdu. İbn-i Abbâs (radıyallahü anh) ve diğer müfessirler; “...Kime hikmet verilmişse,

ona çok hayır verilmiştir...” (Bakara sûresi: 269) meâlindeki âyet-i kerîmedeki hikmet kelimesini; Akıl, anlayış, idrâk ve fıkıh ilmi mânâsındadır diye tefsîr etmişlerdir. “Kullarıma hikmet ile ve güzel vâz ile beni tanıt...” (Nahl sûresi: 125) meâlindeki âyet-i kerîmede buyrulan hikmetten murâd da; fıkıh ilminin ve dînin güzelliklerinin beyânı mânâsındadır. Ahmed Sâvî, Celâleyn tefsîri üzerine yazdığı dört ciltlik hâşiyesinde; “Hikmet; ilim ve ameldir. Bu ikisi birleşmedikten sonra, bir kimseye hakîm denilmez. Emânete riâyet etmek, marifet mânâlarına da gelir. Hikmet, insanın gözüyle gördüğü gibi, eşyayı idrâk etmesini sağlayan ve kalbde bulunan bir nûrdur da denildi” buyurdu. Sementarî'nin (rahmetullahi aleyh) Menâkıb-ı İmâm-ı âzam kitabında; Lokman sûresi 12. âyet-i kerîmesinde meâlen; “Muhakkak biz, Lokman'a hikmet verdik ve sana verilen hikmet nîmetine şükret dedik” buyruluyor. Buradaki hikmeti izâh eden bâzı müfessirler, Kur'ân-ı kerîmde geçen hikmetten maksadın, (fıkıh) olduğunu bildirdiler denmektedir.

Âyet-i kerîmede, Allahü teâlâ Lokman Hakîm'den, verdiği nîmetlerden (hikmetten) dolayı şükür etmesini istemektedir. Zirâ nîmetin hakkı şükürle ödenir. Şükür, nîmetin devamına ve ziyâdesine sebeptir. Şükürden istifâde eden, yine şükreden kimsedir. Nankörlük edenin zararı yine kendisinedir. Allahü teâlânın ise kimsenin şükrüne ihtiyâcı yoktur. Kimse şükretmese, O'na bir zarar gelmez. Kalbin şükrü, Allahü teâlâyı mârifet (bilmek, tanımak); lisânın şükrü, hamd ü senâ; âzânın şükrü, ibâdettir.

İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin Mektûbât adlı eserinin üçüncü cildinin 17. mektubunda buyruldu ki: “İyice düşünmeli ve anlamalıdır ki, herkese her nîmeti gönderen, yalnız Allahü teâlâdır. Her şeyi var eden, ancak O'dur. Her varlığı, her an varlıkta durduran hep O'dur. Kullardaki üstün ve iyi sıfatlar, O'nun lütfu ve ihsânıdır. Hayatımız, aklımız, bilgimiz, gücümüz, görmemiz, işitmemiz ve söyleyebilmemiz hep O'ndandır. Saymakla bitirilemeyen çeşitli nîmetleri, iyilikleri gönderen O'dur. İnsanları güçlüklerden, sıkıntılardan kurtaran, duâları kabûl eden, dertleri belâları gideren O'dur. Rızıkları yaratan, ulaştıran yalnız O'dur. İhsânı o kadar boldur ki, günâh işleyenlerin rızkını kesmiyor. Günâhları örtmesi o kadar çoktur ki, emrini dinlemeyen, yasaklarından sakınmayan azgınları, herkese rezil ve rüsvâ etmiyor ve nâmus perdelerini yırtmıyor. Affı ve merhameti o kadar çoktur

ki, cezâyı ve azâbı hak edenlere azâb vermekte acele etmiyor. Nimetlerini, ihsânlarını, dostlarına ve düşmanlarına saçıyor. Kimseden bir şey esirgemiyor. Bütün nîmetlerinin en üstünü, en kıymetlisi olarak da, doğru yolu, saâdet ve kurtuluş yolunu gösteriyor. Yoldan sapmamak, Cennet'e girmek için teşvik buyuruyor. Cennet'teki sonsuz nîmetlere, bitmez, tükenmez zevklere ve kendi rızâsına, sevgisine kavuşabilmemiz için sevgili Peygamberine (sallallahü aleyhi ve sellem) uymamızı emrediyor. İşte, Allahü teâlânın nîmetleri güneş gibi meydandadır. Başkalarından gelen iyilikler, yine O'ndan gelmektedir. Başkalarını vâsıta kılan, onlara iyilik yapmak isteğini veren, onlara iyilik yapabilecek gücü, kuvveti veren, yine O'dur. Bunun için, her yerden, herkesten gelen nîmetleri gönderen hep O'dur. O'ndan başkasından iyilik, ihsân beklemek, emânetçiden, emânet olarak bir şey ve fakirden sadaka istemeye benzer. Bu sözlerimizin, yerinde ve doğru olduğunu, câhil olanlar da, âlimler gibi bilir. Kalın kafalılar da, zekî ve keskin görüşlü olanlar gibi anlar. Çünkü, anlatılanlar, meydanda olan, düşünmeye bile lüzum olmayan bilgilerdir.

İnsanın, bu nîmetleri gönderen Allahü teâlâya, gücü yettiği kadar şükretmesi, kulluk vazifesidir. Aklın emrettiği bir vazife, bir borçtur. Fakat, Allahü teâlâya yapılması gerekli bu şükrü yerine getirebilmek, kolay bir iş değildir. Çünkü insanlar, yok iken sonradan yaratılmış, zayıf, muhtâç, ayıplı, kusurludur. Allahü teâlâ ise, hep var, sonsuz vardır. Ayıplardan, kusurlardan uzaktır. Bütün üstünlüklerin sâhibidir. İnsanların, Allahü teâlâya hiç bir bakımdan benzerlikleri, yakınlıkları yoktur. Böyle aşağı kullar, öyle bir yüce Allah'ın şânına yakışacak bir şükür yapabilir mi? Çünkü, çok şey vardır ki, insanlar onları güzel ve kıymetli sanır. Fakat, Allahü teâlâ, bunları kötülük bilir ve beğenmez. Saygı ve şükür sandığımız şeyler, beğenilmeyen, bayağı şeyler olabilir. Bunun içindir ki, insanlar, kendi kusurlu akılları, kısa görüşleri ile Allahü teâlâya karşı şükür, saygı olabilecek şeyleri bulamaz. Şükretmeye, saygı göstermeye yarayan vazifeler, Allahü teâlâ tarafından bildirilmedikçe, övmek sanılan şeyler, kötülemek olabilir. İşte, insanların Allahü teâlâya karşı, kalb, dil ve beden ile yapmaları ve inanmaları lâzım olan şükür borcu, kulluk vazifeleri, Allahü teâlâ tarafından bildirilmiş ve O'nun sevgili Peygamberi (sallallahü aleyhi ve sellem) tarafından ortaya konmuştur. Allahü teâlânın gösterdiği ve emrettiği kulluk vazifelerine İslâmiyet denir. Allahü teâlâya şükür, O'nun

Peygamberinin getirdiği yola uymakla olur. Bu yola uymayan, bunun dışında kalan hiç bir şükrü ve ibâdeti, Allahü teâlâ kabûl etmez, beğenmez. Çünkü insanların, iyi, güzel sandıkları çok şey vardır ki, İslâmiyet bunları beğenmemekte, çirkin olduklarını bildirmektedir.”

Kur'ân-ı kerîmde cenâb-ı Hak, Hazret-i Lokman'a hikmeti ihsân ettiğini bildirdikten sonra, insanların inanıp uymaları için onun nasîhatlerini bildirdi: “Lokman, oğluna nasîhat ederek dedi ki: “Ey oğulcuğum! Allahü teâlâya şirk koşma! Çünkü şirk, elbette büyük bir zulümdür.” (Lokman sûresi: 13)

Şirk; zulüm olup, bir haksızlıktır. Allahü teâlânın hakkını başkasına vermektir. Aynı zamanda, kendisine şeref veren insanı, mahlûka ibâdet ettirerek derecesinden düşürmektir. İslâm Ahlâkı kitabında bildirildi ki: Kötülüklerin en kötüsü, Allahü teâlâya inanmamak, ateist olmaktır. İnanılması lâzım olan bir şeye inanmamak küfr olur. Meleklerin, insanların ve cinnin îmân etmeleri, inanmaları emrolundu. Muhammed aleyhisselâmın, Allahü teâlâ katından getirip bildirdiği şeylerin hepsine kalb ile inanıp, dil ile de ikrâr etmeye, söylemeye, îmân denir. Söylemeye mâni bulunduğu zaman söylememek affolur. Meselâ korkutulduğu, hasta, dilsiz olduğu, söyleyecek vakit bulamadan öldüğü zaman, söylemek icâb etmez. Anlamadan, taklid ederek inanmak da, îmân olur. Allahü teâlânın var olduğunu anlamamak, düşünmemek günâh olur. Bildirilenlerden birine inanmamak, hepsine inanmamak olur. Her birini bilmeden, hepsine inandım demek de îmân olur. Îmân hâsıl olmak için, İslâmiyetin küfr alâmeti dediği şeylerden sakınmak da lâzımdır. İslâmiyetin ahkâmından yâni emir ve yasaklarından birini hafif görmek, Kur'ân-ı kerîm ile, melekle, peygamberlerden biri ile (aleyhimüssalevatü vetteslimat) alay etmek, küfr alâmetlerindendir. Bu hâl inkar olup, işittikten sonra inanmamak, tasdik etmemek demektir. Şüphe etmek de, inkar olur.

Oğlu bir gün Lokman Hakîm'e; “Ey babacığım! Ben kimsenin göremeyeceği tenhâ bir yerde günâh işlesem, Allahü teâlâ bana ne muâmelede bulunur?” dedi. Bunun üzerine Lokman Hakîm ona, kemâl-i şefkâtle nasîhat etti. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Oğulcuğum! Hakîkat yaptığın (iyilik ve kötülük) bir

hardal tanesi kadar olsa dahî, bir kaya içinde, ya göklerde, yahut yerin (veya kayanın) içinde (gizlenmiş) olsa bile, Allah onu getirir (meydana çıkarır ve hesâbını görür.) Çünkü Allah, latîftir (O'na bir şey gizli değildir), habîrdir (Allahü teâlâ her şeyden haberdârdır.)" (Lokman sûresi: 16)

Yâni Lokman Hakîm oğluna dedi ki: "Ey oğlum! Yapılan iyi veya kötü iş, bir hardal tanesi kadar olsa da, bir kaya içinde yahut göklerde veya yerin dibinde gizlense, Allahü teâlâ o işi huzûruna getirir ve onu senden suâl eder. Zirâ Allahü teâlâ, gizli, âşikâr her şeye vâkıf, latîf ve habîrdir." Her şeyi yaratan, terbiye eden, her iyiliği yaptıran, gönderen hep Allahü teâlâdır. Kuvvet, kudret sâhibi yalnız O'dur. O hatırlatmazsa, kimse, iyilik ve kötülük yapmayı irâde, arzu edemez. Kulun irâdesinden sonra, O da istemedikçe, kuvvet ve fırsat vermedikçe, hiç bir kimse, hiç bir kimseye zerre kadar iyilik ve kötülük yapamaz. Kulun istediği her şey, O'nun irâde ve dilemesiyle meydana gelir. Yalnız O'nun dilediği olur.

Lokman Hakîm, oğlunu şirkten sakındırıp, ona, Allahü teâlânın kudretinin sonsuz olduğunu bildirdikten sonra, namazı ve herkese karşı iyiliği, yâni emr-i bil-maruf ve nehy-i anil münkeri emretti. Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir:

"Ey oğulcuğum! Namazını dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten nehyet. Sana (bu emir ve nehiy sebebiyle) isabet eden şeylere sabret. Çünkü bunlar, kat'î sûrette farz edilen işlerdendir" (Lokman sûresi: 17)

Yâni Lokman Hakîm oğluna dedi ki: "Ey oğlum! Namazı dosdoğru kıl. Şartlarına rükûnlerine, edeblerine riâyet ederek kıl. Çünkü namaz, dînin direğidir ve Allahü teâlâya münâcâttır. Namaz insanı günâhtan alıkoyup, kemâle (olgunluğa) kavuşturur."

Bir defâsında da şöyle nasîhat etti: "Dinin hayır ve iyilik olarak bildirdiği bütün husûsları emret. El, dil ve kalb ile gücün yettiği kadar insanları kötülükten sakındır. Onların da ahlâkının güzelleşmesine çalış ve sevâb kazan. İbâdetlerin ve insanlara nasîhatin esnâsında, karşılaşacağın güçlük ve musîbetlere sabret. İnsanlara iyilikleri emredip, nasîhatte bulunurken,

kendini unutma. Yoksa mum gibi olursun. Mum insanları aydınlatır. Fakat kendini yakıp eritir.”

Umeyr ibni Habîb (radıyallahü anh) oğullarına vasiyetinde; “Herhangi biriniz, emr-i bil-maruf ve nehy-i anil-münker yapmak isterse; ondan evvel ezaya, sıkıntı çekmeye hazırlansın. Allahü teâlâdan sevâba kavuşacağını kesin olarak bilsin. Çünkü her kim, Allahü teâlâdan gelecek sevâbı, yakîn (kesin) olarak bilirse, kendisine dokunan eziyeti duymaz” buyurdu.

İslâm Ahlâkı kitabında bildirildi ki: “Günâh işleyene, tatlı sözle emr-i maruf yâni nasîhat edilir. Dinlemezse, fitne çıkacak ise edilmez, susulur. İnciterek ve söverek emr-i maruf yapmamalıdır. Karşılık verecek kimseye, emr-i maruf ve nehy-i münker yapılmaz. Karşılığa sabr edebilirse yapması efdâl olur. Âmirler el, âlimler dil, câhiller de kalb ile emr-i maruf yapar. İnsan evvela kendine emr-i maruf yapmalıdır.”

Lokman, oğluna; namaz ile emr-i bil maruf ve nehy-i anil münkeri emrettikten sonra; “Ey oğlum! Sen insanlardan yüz çevirme. Kibirlenerek onları hakîr ve küçük görme. İnsanlara karşı öğünme. Seninle konuştukları zaman, onlardan yüz çevirme. Sözlerini tevâzû ile dinle. Onlar konuşurken ilgilen ve başka şeylerle meşgûl olma. Çünkü insanlara karşı hüsn-i muâmele gereklidir.

Ey oğlum! Yeryüzünde kimseye karşı kibirlenerek yürüme. Allahü teâlânın verdiği nîmetin, yalnız senin olduğunu zannederek insanları hor görme” diye nasîhat etti. Bu husûs, Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir:

“İnsanlara tekebbür edip (kibirlilerin yaptığı gibi) yüzünü onlardan çevirme ve yeryüzünde çalımla, salınarak yürüme. Allahü teâlâ mütekebbirâne (kibirlenerek) salınanları, kendini beğenip öğünenleri sevmez.

Yürüyüşünde mûtedil ol. (Ne çok hızlı ne de yavaş yürü! Sükûnet ve vakârını muhâfaza et.) Sesini alçalt. (Bağırıp çağırarak konuşma.) Seslerin en çirkini, hımârın, (merkeplerin) sesidir.” (Lokman sûresi: 18-19)

Âlimler kibir hakkında buyurdular ki: "Kibir kötü huydur. Kendini başkasından üstün görmektir. Hâlıkını, Rabbini unutmanın alâmetidir. Kibrin aksine tevâzû denir. Tevâzu; kendini başkaları ile bir görmek olup, insanı süsleyen ve kıymetlendiren bir huydur. Hadîs-i şerîfte; "Tevâzu edene müjdeler olsun" buyruldu. Allahü teâlâ kibriya sâhibidir. Kibrin en kötüsü, Allahü teâlâya karşı kibirli olmaktır.

Hadîs-i şerîflerde buyruldu ki: "Allahü teâlâ buyuruyor ki; kibriya, üstünlük ve âzamet bana mahsustur. Bu ikisinde bana ortak olan Cehennem'e atarım, hiç acımam. Kibri, hıyâneti ve kul borcu olmayan, hesapsız Cennet'e, girecektir."

"Kıyâmet günü, dünyâdaki kibir sâhipleri, küçük karınca gibi zelîl ve hakîr olarak kabirden çıkarılacaktır. Karınca gibi, fakat insan şeklinde olacaklardır. Herkes bunları hakîr görecektir. Cehennem'in en derin ve azâbı en şiddetli olan bolis çukuruna sokulacaklardır. Buraya girenler kurtulmaktan me'yûs oldukları için, bolis denilmiştir. Ateş içinde gayb olacaklardır. Su istediklerinde kendilerine Cehennem'dekilerin irinleri verilecektir."

"Önceki ümmetlerde kibir sâhibi birisi, eteklerini yerde sürüyerek yürürdü. Gayret-i ilâhiyyeye dokunarak, yer bunu yuttu" ve "Merkebe binmek, yün elbise giymek ve koyunun sütünü sağmak, kibirsizlik alâmetidir."

İbn-i Mes'ûd'un bildirdiği Hadîs-i şerîfte Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); "Kalbinde zerre kadar kibir olan kimse Cennet'e giremez. Kalbinde zerre kadar îmânı olan kimse de ateşe girmez" buyurdu. Ebû Seleme'nin Abdullah ibni Amr'dan bildirdiği Hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "Kimin kalbinde zerre kadar kibir varsa, Allahü teâlâ onu yüzüstü Cehennem'e atar" buyurdu. Iyâd bin Seleme'den, onun da babasından rivâyetinde buyruldu ki: "Kişi kendini beğenmeğe o kadar devam eder ki, sonunda Allah katında kötülerden (zorbalardan) yazılır. Onlara isabet eden azâb, onun da başına gelir." Muhammed bin Hüseyin bin Ali (radıyallahü anhüm) buyurdu ki: "Kişinin kalbine kibirden bir şey girmişse, onun kalbine giren kibir ölçüsünde aklı

eksilmiştir.” İbn-i Ebî Leyla'nın, İbn-i Büreyde'den rivâyetinde buyruldu ki; “Kim böbürlenerek yürürse, Allahü teâlâ ona rahmet nazarıyla bakmaz.”

Ebüssü’ûd Efendi de (rahmetullahi aleyh); “Mütekebbir kimselerin âdetleri, beğenmedikleri kimselerden yüzlerini çevirip, kibirle yürümektir” buyurdu. İbn-i Ebî Hatim anlatır: “Lokman Hakîm'e mal verilmemişti. Lâkin o; güçlü kuvvetli, susan, az konuşan, uzun uzun tefekkür eden, keskin zekâlı, firâset sâhibi bir zât idi. Gündüzleri hiç bir şekilde uyumazdı. Onun tükürdüğünü, burnunu temizlediğini, abesle (boş ve lüzumsuz şeylerle) meşgûl olduğunu gören olmadı. Her şeye ibret nazarı ile bakardı. O'na verilenler bu yüzden verilmiştir.”

Lokman Hakîm'e; “Hikmete nasıl kavuştun?” diye sorulduğunda; “Benden gizlenen şeyi araştırmadım. Vazifem olmayan şeyin üzerinde durmadım” buyurdu.

Lokman Hakîm'in şöyle duâ ettiği nakledilir: “Allah'ım! Benim arkadaşlarımı gâfillerden, seni unutmuş kimselerden yapma! Çünkü onlar, seni andığım zaman, bana bu husûsta yardımcı olmazlar. Gaflette olduğum zaman, bana seni hatırlatmazlar. Senin emir ve yasaklarına uymayı, iyi şeyleri emrettiğim zaman, bana itâat etmezler. Sustuğum zaman beni üzerler.”

Lokman Hakîm, günlerden bir gün eşkıya tarafından yolu kesilip, esir edildi. Kendisini yabancı bir şehre götürüp, köle olarak bir zengine sattılar. Efendisi, ona kerpiç yapma gibi ağır işler verdi. Lokman Hakîm, işin zorluğundan şikayet etmeyip, herkesten daha iyi çalışıyordu. Zamânla efendisi, Lokman'ın; şefkâtli, güç işlere dayanır ve iyilik sever birisi olduğunu anladı. Lokman Hakîm, değer verip, sevdiği kimselerden biri oldu. Sonunda efendisi, hemşehrilerinden bir topluluğun o şehre gelmesi ile, Lokman'ın kim olduğunu öğrendi. Daha önce Lokman'ı tanımadan şöhretini duyan zengin efendi, hâdisenin böyle cereyan etmesine üzüldü. Lokman Hakîm'den özür diledi. Kendisine, pek çok mal ve para hediye ederek serbest bıraktı. Ona; “Neden kendini daha önce tanıtmadın” dedi. Lokman Hakîm; “Bana zulmedenler, kötülük yaptıklarını biliyorlardı. Beni tanımıyorlardı. Ama hür birini esir almak zulümdür. Bu Lokman olmazsa

günâhsız başka biri olur. Zalim kimse, hikmetin değerini bilmez. Fakat sen, gücümden faydalanmak için beni satın aldın. Şehrinizde benim hakkımı iâde edecek bir kanun mevcût değildi. Ben sonunda kıymetimin anlaşılacağını ve sabrın hikmetten ileri geldiğini biliyordum. Her şeye rağmen çalışacaktım, burada çalıştım; yaşayacaktım, burada yaşadım. Her şeye rağmen iyi olmalıydım. Burada iyiydim. İşimin ağır olması, sağlığın değerini daha iyi anlamama ve kendi şehrimde olan kölelere daha iyi davranmama sebep oldu. Yemeğimin iyi olmaması, düşkün ve fakirlerin sıkıntılarını daha çok anlamama yaradı. Köleydim ama suçum yoktu. Sıkıntıda idim, fakat ibret ve nasîhat alıyordum. Kimseye, inanmayacağı bir söz söylemedim. Kimsenin benimle düşman olmaması için, kendimi övüp, büyük göstermedim. Şehrinize geldim ve tanınmayan bir yabancıydım. Şu anda ise, aranızdan beni hayırla anacak dostlarım var. Eşkıya benim varlığımdan faydalandı. Sen de benim gücümden istifâde ettin. Lokman'ı iddia edildiği şekilde değil, gördüğün şekilde tanıdın. Allahü teâlâya şükürler olsun ki, netîce îtibâriyle, sen de benden memnun oldun. Ben de hoşnut olarak memleketime dönüyorum. Eğer ilk gün kendimi tanıtsaydım, ya inanmayıp bugün daha utanılacak bir duruma düşecektin; yahut da inanıp, beni kölelikten âzâd edecektin. Bu iyilikler de meydana gelmeyecekti...” dedi. Zengin kişi; “Ey güneş gibi parlak insan, sözlerin, seçkinlerin ve peygamberlerin sözlerine benziyor” dedi.

Lokman Hakîm'in mûteber kitaplarda bildirilen hikmetli sözleri, nasîhatleri, menkıbe ve hâlleri, bilhassa kendi oğluna ettiği nasîhatlerden Kur'ân-ı kerîmde bildirilenleri, altın harflerle yazılsa yerinde olup, pek çoktur. Bunlardan bâzıları, şunlardır: “Ey oğlum! Takvâyı kendin için âhıret sermâyesi edin. Çünkü takvâ, mal ve mülk ile olmayan bir ticârettir.

“Ey oğlum! Cenâzede hazır bulun. Çünkü cenâze, sana âhıreti hatırlatır. Haram ve günâhlar ise, senin dünyâya karşı meylini arttırır.”

“Ey oğlum! Yalan söyleyen kimsenin nûru gider, kötü huylu olan kimsenin gam ve kederi çoğalır. Anlayışsız kimseye bir mes’eleyi anlatmaktan, bir kayayı yerinden oynatmak daha kolaydır.”

“Ey oğlum! Câhili bir yere elçi olarak gönderme. Eğer akıllı ve hikmet sâhibi birini bulamazsan kendin git. Ey oğlum! Allahü teâlâyı anan (hatırlayan) insanlar görürsen, onlarla otur. Âlim olsan da, ilminin faydasını görürsün ve ilmin artar. İlmin yok ise sana öğretirler. Allahü teâlâ onlara olan rahmetinden seni de faydalandırır.”

“Ey oğlum! Allahü teâlânın zikredilmediği meclise rastlarsan, orada oturma. Sen âlim olsan da, ilmin sana fayda vermez. Eğer ilmin yok ise câhilliğin fazlalaşır. Onlarla bulunman sebebiyle, Allahü teâlânın gazâbı sana isabet eder.”

“Ey oğlum! Dünyâ derin deniz gibidir. Çok insanlar onda boğulmuştur. Takvâ gemin, îmân yükün, tevekkül hâlin, sâlih amel azığın olsun. Kurtulursan Allahü teâlânın rahmetiyle, boğulursan günâhın sebebiyledir.”

“Ey oğlum! Ben nice ağır yükler taşıdım. Kötü komşudan ağırını görmedim. Nice acılar tattım, fakat fakirlik gibi acı tatmadım.”

“Ey oğlum! Bilmediğin şeyi tam öğren. Bir kişiyle kardeşlik (dostluk) kurmak istediğin zaman, önce onu gazâplandır. Eğer kızgınlığı ânında sana adâletle davranırsa, yaklaş; yoksa ondan sakın!”

“Ey oğlum! Borçlu olmaktan sakın. Çünkü gündüz zillet, gece gam ve keder içinde olursun.”

“Ey oğlum! Allahü teâlâ günâhımdan dolayı beni cezâlandırmaz diye ümîdli olmadığın gibi, rahmetinden de ümidini kesici olma.”

“Ey oğlum! Âlimlere karşı öğünmek, akılsızlarla inâdlaşmak, meclislerde ve toplantılarda gösteriş yapmak için ilim öğrenme. İhtiyacım yok diyerek ilmi de terk etme.”

“Ey oğlum! Yalandan çok sakın. Çünkü dînini bozar ve insanlar yanında mürüvvetini azaltır. Bununla hayânı, değerini ve makâmını kaybedersin.”

“Ey oğlum! Hep üzüntülü olma, kalbini dertli kılma. İnsanların elinde olana tamâ etmekten sakın. Kazâya râzı ol ve Allahü teâlânın sana verdiği rızka kanaat et.”

“Ey oğlum! Helâl lokma ye ve işlerinde âlimlere danış, işlerini nasıl yapacağını onlara sor.”

“Ey oğlum! Bir hatâ işlediğinde hemen tevbe et ve sadaka ver.”

“Ey oğlum! Ölümden şüphe ediyorsan uyku uyuma. Uyuduğun ve uyumak mecbûriyetinde olduğun gibi, ölüme de mahkumsun. Dirilmekten de şüphe ediyorsan uykudan uyanma. Uykudan uyandığın gibi, öldükten sonra da dirileceksin.”

“Ey oğlum! Merhamet eden merhamet bulur. Sükût eden selâmete erer. Hayır söyleyen kâr eder. Kötü konuşan günâhkâr olur. Diline hâkim olmayan pişman olur.”

“Ey oğlum! Kanâatkâr olursan, cihânda senden zengin kimse yoktur.”

“Ey oğlum! Başkasına hased eden ızdıraptan kurtulamaz.”

“Ey oğlum! Mala tok, hikmete aç olasın.”

“Ey oğlum! Sözü tatlı söyle; katı, kaba, sert söyleme. Çok zaman sus. Tefekkür et. O zaman dilin belâsından emîn olursun.”

Ey oğlum! Sende olmayan fazîletler ile insanlar seni medh ederlerse, zinhâr mağrur olma (gururlanıp kibirlenme). Kendinden aşağısını hor görme. Ahmaklara ve câhillere sükut eyle.”

“Ey oğlum! Her hâlinde, Hak teâlâ hazretlerine sığın. Her şeyi Hak'tan bil.”

“Ey oğul! Müslümanlar hakkında kötü düşünme. Su-i zannı terk eyle. Zirâ su-i zan, seni hiç kimse ile dost yapmaz.”

“Ey oğlum! insanlara güler yüzlü ve doğru sözlü ol. Selâmı yaymayı âdet edin.”

“Ey oğlum! İnsan cimri olunca, onun hakkında kötü sözler çok olur.”

“Ey oğul! Az mal; güzel idâre ile çok olur. Çok mal; kötü idâre ile isrâf (yok) olur.”

“Ey oğul! Sakın kıymetini bilmeyenlere gitme. Ana-baba hakkını gözet. Hakîri tahkir eyleme (aşağı görme). Kibre kapılma. Allahü teâlâ Râfî ve Hâfıd (yükselten ve alçaltan) dır. Zirâ O, hakîri azîz; fakiri zengin yapar. Dilerse, azîzi zelîl; zengini fakir yapar.”

“Ey oğul! Kötü huylu, her ne kadar güzel ve yakışıklı olsa da, onun sohbetinden kaç. Zirâ onun cemâli (güzelliği), kötü huyunu örtmez.”

“Ey oğul! Kılıcın parlaklığına bakma. Fiili (işi) kötüdür.”

“Oğlum! Tevbeyi yarına bırakma. Çünkü ölüm, ansızın gelip yakalar.”

“Ey oğlum! Dünyânın sevinç ve neşelerini tecrübe ettim, ilimden lezzetli bir şey bulamadım.”

“Ey oğlum! Yakîn ve sabrı san’at edin. Allahü teâlânın haram kıldığı şeylerden uzak olursan, dünyâda zahid ve mücâhid olursun.”

“Ey oğlum! Ticaret olarak, takvâya (Allahü teâlâdan korkmaya) sarıl. Zirâ o, mal olmadan kâr getirir.”

“Ey oğlum! Sıhhat gibi zenginlik, güzel ahlâk gibi nîmet yoktur.”

“Ey oğlum! Bildiğin şeyle amel edinceye kadar, bilmediğin şeyi öğrenmeye çalışma. Ana-babanın evlâdını terbiye için dövmesi, zirâata su vermek gibidir.

“Ey oğlum! Horoz senden daha akıllı olmasın! O her sabah, zikir ve tesbîh ediyor, sen ise uyuyorsun.”

“Ey oğlum! Seçilmiş kullara teslim ol, kötülerle dost olma.”

“Ey oğlum! Dünyâ geçici ve kısadır, senin dünyâ hayatın ise azın azıdır. Bunun da azının azı kalmış, çoğu geçmiştir."

“Ey oğlum! Sükût etmekten pişman olmazsın. Söz gümüş ise sükut altındır.”

“Ey oğlum! Amel ancak yakîn (Allahü teâlâya olan ilim ve marifet) ile yapılır. Herkes yakîni nisbetinde amel eder. Amel noksanlığı, yakîn noksanlığından gelir.”

“Ey oğlum! Altın, ateşle tecrübe edildiği gibi; kulda, belâ ve musîbetlerle tecrübe edilir. Kulun derecesi, bunlara olan sabrı nisbetinde anlaşılır.”

“Ey oğlum! Kötü huydan, gönül dağınıklığından sakın. Sabırsız olma. Yoksa arkadaş bulamazsın. İşini severek yap, sıkıntılara katlan. Bütün insanlara karşı iyi huylu ol. Çünkü insanlara karşı iyi huylu olan ve onlara güler yüz göstereni herkes sever.”

“Ey oğlum! Dünyâdan yetecek kadar nasîbini al. Yoksa insanlara muhtâç olur ellerine bakarsın.”

“Ey oğlum! Kötü kadından sakın. Çünkü o, vaktinden önce seni kocaltır. Kötü kadınların şerrinden kork. Çünkü onlar iyiliğe çağırmaz.”

“Ey oğlum! Helâl kazanarak yoksulluktan korun. Yoksul düşen kimse üç musîbetle karşılaşır 1- Din zayıflığı; çünkü fakirlik, insanı kötülüğe sürükler. 2- Akıl zayıflığı; çünkü ihtiyaç düşüncesi insanı şaşırtır. 3- Mürüvvet ve insanlığı kaybolur. Bunlardan daha büyüğü de insanların maskarası olur.”

“Ey oğlum! Şüphesiz hikmet, yoksulları, pâdişahların meclislerine oturtur.”

“Ey oğlum! Mide dolunca; tefekkür uyur, hikmet lal (dilsiz) olur ve âzâ ibâdetten tembelleşir.”

“Ey oğlum! Bir kavmin toplandığı yere geldiğin zaman, önce onlara selâm ver, sonra bir köşeye otur ve onları konuşur görmedikçe konuşma. Şâyet Allahü teâlânın zikrine dalarlarsa, sen de katıl. Boş ve lüzumsuz konuşmalara dalacak olurlarsa, oradan uzaklaş.”

“Ey oğlum! Diline sâhip olmayan, sonunda pişman olur. Çok münâkâşa ve münazara yapan, kötülenir. Kötü işlerin yapıldığı yerlere girenler, oralarda işlenen kötü işleri yapmakla suçlanır ve töhmet altında kalırlar. Kötü kimse ile arkadaş olan, kötülükten kurtulamaz, emîn olamaz. İyi kimse ile arkadaş olan kimsede, iyi şeylere kavuşur.”

“Yavrucuğum! Âlimlerin meclislerinde devamlı bulun. Hukemânın sözlerini dinle. Zirâ Allahü teâlâ, yağmur suyu ile ölü toprağa hayat verdiği gibi, hikmet nûruyla da ölü kalbi diriltir.”

“Yavrucuğum! İlimden bilmediğini öğren. Bildiğini bilmeyenlere öğret. Allahü teâlâyı zikreden bir kavim gördüğünde, onlarla beraber otur. Olur ki, Allahü teâlânın rahmetine kavuşmuşlardır. Sen de onlar sebebiyle rahmete kavuşursun.”

“Ey oğlum! Allahü teâlâdan öyle kork ki, bu korku seninle ümidin arasına girsin, senin ümidini tamâmen kessin. Fakat Allahü teâlâdan öyle ümîd et ki, senin ile korkun arasına girip, sendeki korkudan hiç bir şey bırakmasın.” Bunun üzerine oğlu; “Ey Babacığım! Benim bir kalbim var. Kalbimi korku ile doldurursam, bu benim ümidime mâni olur. Kalbimi ümîd ile doldurursam, bu ümidim, hiç bir korkuya kalbimde yer vermez” dedi. Lokman Hakîm; “Ey oğul! Mü’minin öyle bir kalbi vardır ki, sanki o iki kalb gibidir. Birisi ile Allahü teâlânın rahmetini umar, diğeri ile Allahü teâlânın azâbından korkar. (Yâni, mü’min ümîd ile korku arasında olacaktır. Ne sâdece ümîd edip azâbdan emîn olacak; ne de korkuya düşüp Allahü teâlânın rahmetinden ümîd kesecek)” buyurdu.

Bir gün Dâvûd aleyhisselâm demir telden yelek örerken, Lokman Hakîm varıp, bunu ne yapacaksınız diyecekti. Lâkin faydasız sözden sakınmak için sustu. Dâvûd aleyhisselâm yeleği bitirip giydi: “Ne güzel savaş elbisesi” dedi. Lokman Hakîm sabredip, cevâbı aldığından pek sevinip; “Sükût, hikmettir; ama her kişinin kârı değildir” dedi. Hazret-i Dâvûd durumu firasetle bilip; “Sana Hakîm demeleri, ona lâyık olduğun içindir” buyurdu.

Bir gün Dâvûd aleyhisselâm, Hazret-i Lokman'a; “Bir koyun boğazlayıp, bütün vücûdunun en iyisi olan iki parça et getir” dedi. O da gidip, dille yürek getirdi. Bir başka defâsında; “En aşağı kısımlarını getir” dedi. Yine dille yürek getirdi. Sebebini sordukta; “Dille yürek (kalb) iyi olursa, bütün iyilerin iyisi olur, kötü olunca, bütün kötülerin kötüsü olur” deyip, insanın iyilik ve kötülüğünün dil ve kalbine bağlı olduğuna işâret etti.

“Oğlum! Yalandan sakın, zirâ o serçe eti gibi tatlıdır. Ondan az kimseler kurtulabilir.”

“Oğlum! Sana bir takım hasletler tavsiye edeceğim. Bunları yerine getirirsen mensup olduğun topluluğun efendisi olursun: Yakın-uzak kim olursa olsun, herkese tatlı davran. İyiden de kötüden de cehaletini gizle. Dostlarını koru. Yakınlarını ziyâret et, gammazlığa kıymet vermeyeceğine, arayı bozacak azgınların sözünü dinlemeyeceğine dâir onları te’min et. Öyle arkadaş seç ki, ayrıldığınız zaman, ne sen onları, ne de onlar seni dillerine dolasınlar.”

“Ey oğlum! Üç şey, üç şey ile bilinir: Hilim gadab ânında, şecâat harb meydanında, kardeşlik ise ihtiyaç ânında.”

“Ey oğlum! Dostlarının bir şeyini reddetme. Fakat Allahü teâlânın istediğinden başka türlü hareket edecek kadar da ileri gitme.”

“Ey oğlum! Dünyâyı sat, âhıreti al. Böylece alış-verişinde, her iki yönden kâr edersin. Sakın âhıretini satıp dünyâyı alma. Zirâ bu sûretle, her iki taraftan zararın olur.”

“Oğlum! Kalbin katı olduğu hâlde, insanların sana hürmet etmesi için, kendini Allahü teâlâdan korkar gibi göstermeğe çalışma.”

“Oğlum! İlim meclisine sokul, fakat âlimlerle mücâdele edip onları üzme. Dünyâdan yetecek kadarını al, fazlasını âhıretin için infak et. Sıkıntıya düşüp başkasının sırtına yük olacak şekilde dünyâyı tamâmen arkaya atma. Oruç tut, fakat orucun şehvetini kırsın. Şehvetini kıracak şekilde oruç tut. Âdi kimselerin meclisine katılma, riyâkarların içine girme.”

“Ey oğlum! Yolculuğa çıkınca; iğnen, ipliğin, tarağın, aynan, senin ve beraberindekilerin ihtiyâcını görecek kadar ilacın yanında olsun. Günâhlar hariç, arkadaşlarına muvafakat eyle!”

“Ey oğlum! Orta hâlde ikrâm edici ol, saçıcı olma.”

“Ey oğlum! Hasta olmadan önce tabib çağır. Tabibe, hasta olmadan önce hürmet göster.”

Lokman Hakîm'e, oğlu; “Ey babacığım! Bir insan için en hayırlı haslet nedir?” dedi. Lokman Hakîm; “Dindir” buyurdu. “Yâ iki haslet olsa?” dedi. “Din ve mal” diye cevap verdi. “Üç haslet olsa?” dedi. “Din, mal ve hayâdır” buyurdu. “Dört olsa?” dedi. “Din, mal, hayâ ve güzel ahlâk” dedi. “Yâ beş haslet olsa?” deyince; “Din, mal, hayâ, güzel ahlâk ve sehâvet” (cömertlik) buyurdu. “Altı olsa?” deyince; “Ey oğlum! Bir insanda bu beş haslet toplanırsa, o insan müttekî, velî ve Allahü teâlânın kendine yakın kıldığı kullarından olup, şeytandan uzaklaşır” buyurdu.

Lokman Hakîm'in oğlu devamla; “Ey babacığım! En kötü haslet nedir?” dedi. Lokman Hakîm; “En kötü haslet, küfürdür” buyurdu. Oğlu; “Yâ en kötü iki haslet nedir?” deyince; “Küfür ve kibir” buyurdu. “Üç olursa?” deyince; “Küfür, kibir, şükür azlığı yâni az şükretmek” buyurdu. “Dört olursa?” deyince; “Küfür, kibir, şükür azlığı ve cimriliktir” buyurdu. “Beş olursa” deyince; “Küfür, kibir, şükür azlığı, cimrilik ve kötü ahlâktır” buyurdu. “Ey babacığım altı olursa?” deyince; “Ey oğulcuğum, bu beş kötü haslet bir kimsede toplanınca, o kimse şakîdir. Allahü teâlâdan uzaktır” buyurdu.

“Oğlum! Hayreti mucib olmayan lüzumsuz şeylere gülme, lüzumsuz yerde gezme, üstüne vazife olmayandan sorma. Başkasının servetini koruyacağım diye, kendi servetini mahvetme. Senin malın, kendin için infak edip takdim ettiğindir. Başkasının malı, veresiye terk ettiğindir.”

“Oğlum! Merhamet eden merhamet bulur, sükut eden selâmete erer, hayır söyleyen kâr eder, kötü konuşan günâhkâr olur, diline hâkim olmayan pişman olur.”

“Oğlum! Sakın kesesi eskidir (fakirdir) diye kimseye hakâret etme. Çünkü her ikinizin de Rabbi birdir.”

“Oğlum! Sonunu gören, pişmanlıktan emîn olur.”

“Ey oğlum! Küçük şeylere küçük diye bakma, Yarın büyük olur.”

“Ey oğlum! Küçükken terbiye edersen, büyüyünce faydasını görürsün.”

Hafs ibni Ömer'den rivâyet edildi ki: “Lokman Hakîm, yanına bir hardal torbası koydu ve oğluna nasîhat etmeye başladı. Her bir nasîhatte bir hardal tanesi çıkarıyordu. Nihâyet hardalları tükendi. Sonra da; “Ey oğlum! Sana o kadar nasîhat ettim ki, şâyet bu nasîhatler bir dağa verilseydi dağ yarılır, parça parça olurdu” buyurdu. Oğlu da bu nasîhatleri tuttu.”

Bir gün Lokman Hakîm'e; “Halkın en zelîl ve rezili kimdir?” diye soruldukta; “Halk arasında rezalet ve çirkin işlerden utanmayıp, en rezil hâller üzere görünmekten sıkılmayandır” buyurdu.

Beyhekî, Süleymân Temîmî'den şöyle rivâyet etti: Lokman Hakîm oğluna; “Ey oğlum! Rabbigfirlî (Yâ Rabbî beni affet) duâsını çok oku. Zirâ öyle bir an vardır ki, Allahü teâlâ o anda duâ edenin dileğini geri çevirmez” buyurdu.

Lokman Hakîm'e; “Bize peygamberlerden öğrendiğiniz ilimleri özetleyerek, nefis terbiyesine dâir, en derli toplu bir nasîhat verir misiniz?” dediler.

Lokman Hakîm; “Evet, peygamberlerin ilimlerinden kendim için özetleyip dünyâ ve âhıret işlerini üzerine kurduğum kısa bir sözü size de söyleyeyim. Sekiz şeye dikkat eden, öncekilerin ve sonrakilerin ilimleriyle amel etmiş olur. Bunlar dört zamanda dört şeyi korumak, iki şeyi hatırdan çıkarmamak, iki şeyi de tamâmen unutmaktır. Korunacak şeyler; namazda gönül, halk arasında dil, yiyip-içme ânında boğaz, bir kimsenin evine girilince de öteye beriye bakmamaktır. Hiç hatırdan çıkmaması gereken şeyler; Allahü teâlânın büyüklüğü ile ölüm hâlidir. Unutulması gereken şeyler de; bir kimseye yapılan iyilik ve kendine yapılan kötülüklerdir” buyurdu.

“Yavrucuğum! Kötü insanlardan Allahü teâlâya sığın, böylece insanların en hayırlısı olursun.”

“Yavrucuğum! Dünyâya gönül bağlama! Ona itimat etme! Zirâ sen bunun için yaratılmadın. Allahü teâlâ, dünyâ nîmetlerini, itâat edenlere yâni mü’minlere sevâb, asîlere cezâ kılmadı.”

“Yavrucuğum! Sakınılması lâzım olan bir husûstan çok sakın! O da şudur; insanlar seni Allah'tan korkuyor gördükleri hâlde, kalbin facirdir yâni günâhla doludur.”

Bu husûsta Resûlullah efendimiz Hadîs-i şerîfte buyurdular ki: “Batınını (içini) ıslâh eden kimsenin, dışını da Allahü teâlâ ıslâh eder.”

“Yavrucuğum! Sana iki şey tavsiye ederim. Bunlara dikkat edersen dâimâ hayır üzere bulunursun. Bunlar; geçineceğin para ve ödeyeceğin borcundur.”

Lokman Hakîm oğluna; “İnsanlara muhtâç olduğunu gösterme. Çünkü senin böyle yapman zenginliktir. Tamâdan sakın. Çünkü tamâ hazır bir fakirliktir. Namazını dünyâya veda eden kimse gibi kıl. Özür dilemeyi gerektirecek şeylerden sakın” buyurdu.

“Ey oğlum! Hak teâlâya tâbi ol! Nâsîhati önce kendine yap! Başkasına tavsiye edeceğin şeylerle önce kendin amel et! Sözünü, bilgine, hâline göre söyle!”

“Yavrucuğum! Sana dost olanları, sıkıntılı zamanlarda dene! Oğlum! Gençlik zamanını ganîmet bil! Bir işte akıllı ve ilim sâhibi kimselere danış!”

“Yavrucuğum! Dostlarına da düşmanlarına da güler yüzlü ol! Dostlarına hürmet ve ikrâmda bulun!”

“Oğlum! Masraflarını gelirine göre ayarla! iktisat et! Aşırı gitme! Her işte itidâl sâhibi ol, yâni orta yolu tercih et! Cömertliği âdet et!”

“Ey Oğlum! Büyüklerle konuşurken sözü uzatma! Akrabâya karşı alâkanı kesme! Üzerinde ittifâk olunmuş şeye muhâlefet etme! Hiç kimseye üstünlük taslama!”

“Oğlum! Kaş göz işâretleri ile, hiç kimseyi küçük düşürecek hareketlerde bulunma! Başkasının yanında kendini veya âileni medhetme!”

“Oğlum! Elinden geldiği kadar kavgadan, münâkâşadan sakın! Dünyâ işleri için kendini fazla üzme! Kızdığın zaman sözlerine dikkat et, ölçülü olmaya çalış! Büyüklerin önünden yürüme! Bir kimse konuşurken araya laf karıştırma!”

Abdullah bin Vehb bildirdi ki: Birisi Lokman Hakîm'e; “İnsanların sana gelip, sözünü dinlemelerine şaşıyorum” dedi. Lokman Hakîm, ona; “Ey kardeşim! Sana söyleyeceğime kulak verirsen, sen de böyle olursun” dedi ve şöyle ilave etti: “Beni, gördüğün duruma getiren şeyler; gözümü haramdan korumam, dilimi tutmam, yemede iffetli ve ölçülü olmam, nâmusumu korumam, doğruyu söylemem, ahdime vefâ etmem, misâfirime ikrâmda bulunmam, komşumu korumam ve beni ilgilendirmeyen şeyleri terk etmemdir.”

Lokman Hakîm'e; “Terbiyeyi kimden öğrendin?” dediler. O da; “Terbiyesizlerden. Onların beğenilmeyen her şeyinden sakınmak sûretiyle” buyurdu. “Hikmeti kimden öğrendin?” dediler. “Basacakları yeri görür gibi, bilmeden ayağını yere koymayan âmâlardan” (körlerden) buyurdu.

Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem), Lokman Hakîm'den haber vererek; “Lokman, oğluna; Allahü teâlâ kendisine emânet edilen şeyi korur. Ben de seni, malını, dînini ve amelinin sonunu, Allahü teâlâya emânet ediyorum” dedi” buyurdu.

Lokman Hakîm'in yüzük taşında; “Gördüğünü gizlemen, şüphe ettiğini açıklamandan daha güzeldir” yazılı idi.

----

1) Tefsîr-i Mazharî; cilt 7, sh. 252

2) Tefsîr-i Kebîr; cild-25, sh. 142

3) Tefsîr-i Kurtubî; cild-14, sh. 57

4) Dürr-ül-Mensur; cild-5, sh. 162

5) Tefsîr-i Hazin; cild-5, sh. 214

6) Şeyhzade Hâşiyesi

7) Zâd-ül-mesîr; cild-6, sh. 318

8) Rûh-ul Beyân; cild-7, sh. 66

9) Garâib-ül-Kur'ân; cild-21, sh. 45

10) Şihâb Hâşiyesi; cild-7, sh. 133

11) Tefsîr-i Taberî; cild-21, sh. 64

12) Ravdat-üt-Ebrâr; cild-1, sh. 74

13) Mürûc-üz-Zeheb; cild-1, sh. 54

14) Feth-ul-Bârî; cild-6, sh. 125

15) Sahîh-i Buhârî

16) Füsûs-ül-Hikem; sh. 206

17) El-Meârif; sh. 25

18) Muhâdarat-ül-ebrâr; cild-1, sh. 139

19) Müzekkin-nüfûs; sh. 66

20) Ravdat-üs-safâ; sh. 331-335

21) Lügat-i Târih ve Coğrafya; cild-6, sh. 141

22) Ahsen-ül Enba'i; sh. 39

23) Mir'ât-ı Kâinat; sh. 198

24) Râmûz-ül-Ehâdis; 332-2

25) Bedâi-uz-zühûr: sh. 181

26) Tam İlmihâl Seâdet-i Ebediyye; sh. 1031

27) Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî; cild-2, 66. mektup

28) Rehber Ansiklopedisi cild.11, sh. 102

29) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; cild-1, sh. 5, 9, 10, 14

30) İhyâu ulûmiddîn; cild-1, 2, 3, 4

ŞA'YÂ ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Mûsâ aleyhisselâmın dînini yaymak, Tevrât-ı şerîfin hükümlerini bildirmek üzere gönderilen bir Nebîdir. İsrâiloğullarından her bir meliki ve teb'asını irşad için bir peygamber gönderilirdi. Şa'yâ aleyhisselâm, İsrâiloğullarının başında Sudîka adında sâlih ve adil bir zâtın melik olduğu sırada gönderildi. Melik Sudîka, Süleymân aleyhisselâmın neslinden idi.

İsrâiloğulları, Mûsâ aleyhisselâm zamanından beri, çok maceralı ve karışık bir hayat sürüp dinlerinde sebât göstermediler. Kendilerine gönderilen Nebîlere de; ya kısa dönemler hâlinde tâbi oldular, veya hiç tâbi olmayıp isyân ettiler. Sonunda Mûsâ aleyhisselâmın getirdiği ve gönderilen Nebîlerin yeniden tebliğ ettiği hak dinden, tamâmen ayrıldılar. Zamânla Tevrât-ı şerîfi bile değiştirip aslını bozdular. Kendilerine göre sapık bir yol tuttular ve bu bozuk yolda sürüklenip gittiler.

Şa'yâ aleyhisselâm peygamber olarak gönderildiği zaman, İsrâiloğulları doğru yoldan ayrılıp, son derece azıtmışlardı. Onun peygamberliği; Hazret-i Zekeriyyâ, Hazret-i Yahyâ ve Hazret-i Îsâ'dan önce idi. Îsâ aleyhisselâm ile son peygamber olan Muhammed aleyhisselâmın gönderileceğini müjdeledi. Şa'yâ aleyhisselâm, bir gün, Allahü teâlânın emriyle minbere çıkıp, uzun bir hutbe okudu ve İsrâiloğullarına nasîhat etti. Âhır zaman peygamberi Muhammed aleyhisselâmın geleceğini ve O'na kadar gelecek olan peygamberleri haber verdi. Sonra devamla İsrâiloğullarını, Allahü teâlânın emirlerine uymadıkları ve gönderdiği peygamberleri öldürmeleri sebebiyle kınadı. "Mûsâ aleyhisselâmın dîninin hükümlerine uymadığınız için Allahü teâlânın size gadabı vardır" diyerek, onlara ihtarda bulundu.

Sudîka'nın hükümdârlığı zamanında, pek fazla azmayan İsrâiloğulları, Bâbil meliki Senharib'in zulmüne maruz kaldı. Bu melik, altıyüzbin kişilik bir ordu ile üzerlerine yürüdü. Beyt-ül Mukaddes'in önüne kadar geldi. Melik Sudîka, bu sırada ayağındaki bir yara sebebiyle hasta idi. Üzerlerine böylesine bir hücûmun yapılması karşısında, sıkıntı içinde çâresiz kalmıştı.

Bu zor durum karşısında, Şa'yâ aleyhisselâma gidip; "Ey Allah'ın peygamberi! Şüphesiz ki, Bâbil meliki büyük bir ordu ile üzerimize geldi. Halk onlardan çok korktu ve darmadağın oldu" diye haber verdi. Sonra da, kendisine pek ağır gelen bu hâdise karşısında elinden bir şey gelmediğini belirterek, Şa'yâ aleyhisselâma; "Sana, Allahü teâlâdan bu hâdise ile ilgili hiç vahiy gelmiyor mu? Allahü teâlâ bizim ve Senharib'in ve ordusunun hakkında ne takdir buyuruyor?" diye sordu. Şa'yâ aleyhisselâm; "Bu husûsta bir vahiy gelmedi" dedi. Melik Sudîka ve tebaası çâresiz bir hâlde iken, Şa'yâ aleyhisselâma vahiy gelip, Allahü teâlâ hükmünü bildirdi.

Şa'yâ aleyhisselâm, melik Sudîka'ya gidip şöyle dedi: "Allahü teâlâ, senin ecelinin geldiğini bildirdi. Yerine kendi hânedanından bir halîfe tâyin etmeni emretti." Melik bunu işitince, kalkıp namaza durdu. Sonra da hâlis bir kalble, gözlerinden yaşlar dökerek ağlayıp; "Ey her şeyin Rabbi olan yüce Allah'ım! Yâ İlâhelâlemîn! Yâ Kuddûs-el-mütekaddis! Yâ Rahmân! Yâ Rauf! Seni bir dalgınlık ve uyku tutmaz. Allah'ım! Benim amellerimi, işlerimi ve adâletle hükmettiğimi sen biliyorsun. Bunların hepsi senin takdirinledir. Benim, gizlediğim ve açığa vurduğum her şeyi, sen en iyi bilensin" diye içli bir duâ yaptı. Allahü teâlâ sâlih bir kul olan melikin duâsını kabûl buyurdu ve Şa'yâ aleyhisselâma vahyedip, melikin duâsını kabûl ettiğini, ona merhamet edip, ömrünü onbeş sene uzattığını ve düşmanından da koruyacağını bildirmesini emretti. Şa'yâ aleyhisselâm da gelip, melik Sudîka'ya bildirdi. Melik bu haberi alınca, pek ziyâde ferahlayıp, korkusu dağıldı. Elemi ve kederi sona erdi. Hemen secdeye kapanıp şükretti ve secdede şöyle dedi: "Allah'ım! Senin için secde eder, senin ismini zikrederim. Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin, dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini azîz, dilediğini zelîl edersin. Sen gizli ve açık olan her şeyi bilirsin. Sen ezelî ve ebedîsin, senin bir başlangıcın ve sonun yoktur. Senin varlığın kesin ve şüphesizdir. Sen, aklın tasavvurundan kibriya perdesi ile örtülmüş ve işâretlerden münezzehsin. Sen, muhtâç ve zayıflara merhamet ederek duâlarını kabûl edersin." Melik Sudîka, şükür secdesinden kalkınca, Allahü teâlâ Şa'yâ aleyhisselâma onun ayağındaki yarası için de bir ilaç bildirdi. Şa'yâ aleyhisselâm bunu melike haber verdi. Melik bildirilen ilacı yarasına sürüp hastalıktan da kurtuldu.

Melik Sudîka bundan sonra Şa'yâ aleyhisselâma; "Allahü teâlâya arzet ki, düşmanla bizim hâlimizin ne olacağına dâir bir bilgi ihsân buyursun" dedi. Şa'yâ aleyhisselâm Allahü teâlânın bu husûsta kendisine vahiyle bildirdiklerini de haber verip; "Düşmanına karşı, Allahü teâlâ sana kâfidir. Seni koruyacak. Düşman ordusunu, sabahleyin tamâmen ölmüş hâlde bulacaksın. Sâdece, Senharib ve kâtiplerinden beş kişi sağ kalacak" dedi. Sabahleyin şehrin kapısından bir ses duyuldu: "Ey Melik! Düşmanına karşı Allahü teâlânın yardımı sana kâfidir. Haydi dışarı çık, düşmanın helâk oldu" diyordu. Melik Sudîka dışarı çıkıp baktığında, düşman askerinin tamâmen kırıldığını gördü. Bâbil kralı Senharib'in aranması için adamlar gönderdi. Nihâyet bir mağarada beş adamıyla bulundu. Yanındaki beş kişi kâtipleri olup, birisi oğlu Buhtunnasar idi. Melik Sudîka bunları bağlatıp, günde her birine ikişer tane ekmek verdi. Sonra bunları yetmiş gün şehirde dolaştırdı. Bâbil kralı, melik Sudîka'ya şöyle dedi: "Benim için, öldürülmek böyle dolaştırılmaktan daha iyidir. Beni böyle dolaştırma, fakat öldür!" Melik onu öldürmeyi düşününce, Şa'yâ aleyhisselâm; "Onu öldürme! Memleketine gönder. Başlarına gelenleri anlatsın" dedi. Melik Sudîka Şa'yâ aleyhisselâmın tebliğine uyarak, hepsini serbest bırakıp memleketine gönderdi. Melik Senharib, yedi yıl sonra öldü. Yerine oğlu Buhtunnasar'ın geçmesini vasiyet etti. Onbeş sene sonra İsrâiloğullarının başında bulunan melik Sudîka da vefât etti. Melik Sudîka vefât edince, İsrâiloğulları içinde saltanat kavgaları başladı. Vurma, öldürme ve çeşitli karışıklıklar ortaya çıktı. Onlar böyle azmakta iken, Şa'yâ aleyhisselâm dâimâ nasîhat ediyordu. Fakat, dinleyen yoktu.

Şa'yâ aleyhisselâm bir defâsında Allahü teâlânın vahyi üzerine, kavmine Allahü teâlânın verdiği nîmetleri hatırlattı. Darmadağın bir davar sürüsü gibi iken, bir araya toplanabildiklerini ve muhâfaza edildiklerini; bütün bunlara karşılık; nîmetlere kavuşunca, azıp birbirleriyle koçların çarpıştığı gibi çarpışmaya ve birbirlerini öldürmeye başladıklarını hatırlattı. Hattâ bu çarpışmadan, kırığı sarılacak bir kemik kalmamış gibi darmadağın ve perişân olduklarını bildirdi. Sonra da; "Vay bu hatâkâr ümmete! Vay bu isyânkar kavme ki, ölümün ve felaketin kendilerine nereden geldiğini bilemiyorlar" diyerek onları uyardı. Bundan sonra, onların hâllerini boş bir arâziyi imar edip, içine dikilen çeşitli meyve ağaçlarına benzetti. Fakat, en güzel şekilde imar edilip dikilen bu bahçede ağaca benzeyen

İsrâiloğullarının, kalitesiz ve tatsız meyve verdiklerini dile getirdi. Allahü teâlânın, onlara hidâyet yolunu gösterdiğini ve kendisinin de bunu bildirmek için peygamber olarak gönderildiğini, saâdet yoluna girmedikleri için perişân olduklarını söyledi.

Şa'yâ aleyhisselâm İsrâiloğullarına uzun bir konuşma yapıp, perişân ve azgın hâllerini dile getirdikten sonra, kurtuluş yolunu da açıkça bildirdi. Bu konuşmasında, sevgili peygamberimiz Muhammed aleyhisselâmın âhir zamanda geleceğini de müjdeledi. Konuşmasını bitirince, İsrâiloğulları ona iyice düşman kesildiler. Öldürmek için üzerine hücûm ettiler. Şa'yâ aleyhisselâm, onların arasından kaçıp uzaklaştı. Yolda bir ağaç yarılıp açıldı. Bu ağacın kovuğuna girip gizlendi. Ağaç kapandı. Fakat, eteğinden bir parça dışarıda kaldı. Onu tâkib eden İsrâiloğulları, bunun farkına vardılar. Ağacın içinde gizlenmiş olan Şa'yâ aleyhisselâmı şehîd ettiler. Böylece, kendilerine Allahü teâlâ tarafından gönderilen peygamberi dinlemeyip, büyük bir felakete düştüler. Dünyâ ve âhıret saâdetinden mahrûm kaldılar. Daha sonraki yıllarda, Buhtunnasar tarafından yurtları istila edildi. Bir kısmı kılıçtan geçirildi. Bir kısmı da esir edildi. İsrâiloğulları, içine kurtların daldığı koyun sürüsü gibi darmadağın oldu. Büyük bir zillete ve bedbahtlığa düçâr oldular.

Şa'yâ aleyhisselâm, sevgili peygamberimiz Muhammed aleyhisselâmın geleceğini müjdeleyip, İsrâiloğullarına, Allahü teâlânın şöyle buyurduğunu bildirdi: "Ben ümmî bir Nebî göndereceğim. O; sert ve kaba değil, sokaklarda bağırmaz. Fuhuştan uzak durur. Edebe uygun olmayan söz söylemez. Ben O'na her güzellik için istikamet vereceğim. Her üstün ahlâkı bahşedeceğim. Vakârı O'na libâs (vasıf) yapacağım. İyiliği, şiarı yapacağım. Kalbini takvâ ile dolduracağım. Düşüncesini hikmet, vefâ ve doğruluğu O'na tabîat, huy yapacağım. Affedip, iyiliği emretmeyi O'na ahlâk yapacağım. Onun gidişâtını adil, yolunu hak yapacağım. Hidayeti O'na rehber kılacağım. Milletini İslâm, ismini Ahmed yapacağım. Dalaletten sonra O'nun vâsıtasıyla hidâyet vereceğim. Cehaletten sonra, O'nun vâsıtasıyla ilim vereceğim. Düşkünlükten sonra, O'nunla yükselteceğim. Tanınmazken, O'nunla şan vereceğim. Azlıktan sonra, O'nunla çoğaltacağım. Darlıktan sonra, O'nunla zenginleştireceğim. Tefrikadan sonra, O'nunla birleştireceğim. Değişik kalbleri, dağınık arzuları, ayrı ayrı

ümmetleri, O'nun ile bir araya getireceğim. O'nun ümmetini insanlar için çıkarılmış hayırlı bir ümmet yapacağım.

Benim vahdaniyetimi bildirmek ve bana îmân etmek için emr-i maruf, (iyilikleri emretme) nehy-i münker (kötülüklerden sakındırma) yapacaklar. Benim için namaz kılacaklar. Benim yolumda saf saf olup, ordular hâlinde cihâd edecekler. Benim rızâma kavuşmak için mallarını ve diyârlarını terkedecekler. Ben onlara mescidlerinde, meclislerinde, yattıkları, gezdikleri yerlerde; tekbir (Allahü ekber), tevhid (La ilâhe illallah), tesbîh (Sübhânallah), hamd (Elhamdülillah) demeyi; midhat (medh ve senâ), temcîd (dua ve senâ) yapmayı ilham edeceğim. Sokak başlarında tekbîr, tehlil ve takdis edecekler. Benim için yüzlerini ve etrâflarını temizleyecekler. Bedenlerine elbiseler giyecekler. Gece çok ibâdet eder, gündüz arslan kesileceklerdir. Bu benim bir ihsânımdır ki, dilediğime veririm. Ben çok ihsân sâhibiyim."

Şemâil-ür-resûl kitabında da, peygamberimiz Muhammed aleyhisselâmın geleceğinin, Şa'yâ aleyhisselâma vahyedilmek sûretiyle şöyle bildirildiği kaydedilmiştir: "Ey Âkır (yani Mekke)! Rabbinin sana hibe edeceği şu çocukla sevin! Senin için O'nun bereketiyle bütün yerler genişleyecek. Binaların yeryüzünde sağlam temele oturtulacak. Evlerinin kapıları yükselecek. Yeryüzünün melikleri pek çok hediyeler ve bağışlarla sağından ve solundan gelecekler. Senin bu çocuğun (yani Muhammed aleyhisselâm) bütün milletlere, şehirlere ve iklimlere vâris olacaktır. Korkma, üzülme! Düşmandan sana aslâ bir zarar gelmeyecek, başına gelenlerin hepsini unutacaksın."

----

1) Tefsîr-i Mazharî; cild-5, sh. 410

2) Tefsîr-i Sâvî; cild-2, sh. 341

3) Mir'ât-ı Kâinat; cild-1, sh. 150

4) Târih-ül-ümem vel-müluk; cild-1, sh. 277

5) El-Kâmil fit-tarih; cild-1, sh. 255

6) Arais-ül-mecalis; sh. 329

7) El-Meârif; sh. 33

ERMİYÂ ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Şa’yâ aleyhisselâmdan sonra peygamber olarak gönderilmiş olup, Hârûn aleyhisselâmın neslindendir. Şa’yâ aleyhisselâm şehîd edildikten sonra, İsrâiloğullarına Nâşiye bin Emvâs hükümdâr oldu. Bu hükümdârı ve İsrâiloğullarını irşad (doğru yolu bildirmek) için de Ermiyâ aleyhisselâm peygamber olarak gönderildi. Ermiyâ aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâmın dîninin hükümlerini bildirmek ve yaymakla vazifelendirilmiş bir Nebî idi.

Ermiyâ aleyhisselâmın peygamber olarak gönderildiği sırada da, İsrâiloğullarının isyânları, azgınlıkları ve taşkınlıkları artarak sürüp gitmekte idi. Ermiyâ aleyhisselâm, günâhlarına ve isyâna dalan bu kavme dâimâ nasîhat edip, doğru yola çağırırdı. İsrâiloğulları ise aşırı bir inâdla isyânlarından vazgeçmediler. Halbuki peygamberleri, onları dünyâ ve âhıret saâdetine kavuşmaları için çağırıyordu. İsrâiloğulları, daha önceden, azgınlıkları sebebi ile, Buhtunnasar'ın zulmüne uğramışlardı. Kavminin azgınlık ve isyânları devam edince, Ermiyâ aleyhisselâm; itâat etmeyip doğru yola gelmezlerse, tekrar böyle bir musîbete uğrayacaklarını bildirdi. Hakikate göz ve kulaklarını kapayan bu kavim hiç bir şeye aldırış etmiyordu. İsyânlarına ve azgınlıklarına birini daha ekleyerek Ermiyâ aleyhisselâmı hapsettiler.

Mîrhand târihi’nde kaydedildiğine göre; Buhtunnasar İsrâiloğullarının üzerine yürümeden önce, Ermiyâ aleyhisselâm onlara; “Ey İsrâiloğulları! Allahü teâlâ, isyân etmekten vaz geçmenizi emrediyor. Yoksa sizin üzerinize korkunç bir tâifeyi musallat kılacak. Bu gelenler sizden intikâm alıp Kudüs'ü mahvedecekler!” dedi. İsrâiloğullarının, Ermiyâ aleyhisselâmı bağlayıp hapsetmeleri, bu ikâzı yaptığı sırada vukû bulmuştu. Onu hapsetmelerinin hemen akabinde, Buhtunnasar, büyük bir orduyla hücûma geçti. Rivâyete göre, bu ordu altıyüzbin kişi idi. Buhtunnasar'ın ordusu Kudüs üzerine yürüyüp, İsrâiloğullarını iyice sıkıştırdı. Nihâyet çâresiz kalan İsrâiloğulları, şehrin kapılarının anahtarını Buhtunnasar'a verdiler. Buhtunnasar'ın ordusu şehre girip, İsrâiloğullarının askerlerini tamâmen

öldürdü. Hastalara ve kadınlara emân verdi. Çocukları esir etti. Süleymân aleyhisselâmın inşâ ettirmiş olduğu Mescid-i Aksâ'yı yıkıp, içindeki kıymetli eşyayı, altınları gümüşleri ve cevherleri aldı. Bütün şehri ateşe verdi. Tevrât nüshalarını yaktı. Bu istila ordusu bütün Şam diyârında; öldürme, yağmalama, çapulculuk ve her çeşit zulmü yaptı. Hesapsız ganîmet toplayıp, yetmişbin çocuğu da alıp götürdü.

Buhtunnasar, kendisinin Şam diyârını istila edeceğini, Ermiyâ aleyhisselâmın, İsrâiloğullarına haber verdiğini öğrenmişti. “Benim buraya geleceğimi nereden bildin ki, kavmine haber verdin?” dedi. Ermiyâ aleyhisselâm; “Rabbim bildirdi” dedi. Buhtunnasar, onun hapsedilmesine şaşarak; “Bu kavim ne kadar yaramaz bir kavimdir ki, peygamberlerini hapsetmişlerdir” dedi. Sonra, Ermiyâ aleyhisselâma; “Sen benimle gel, ben senin hakkını gözetirim. Burada kalmak istersen, emânla (emniyet içinde) kal” dedi. Ermiyâ aleyhisselâm, Buhtunnasar'ın bu sözlerine karşılık şöyle buyurdu: “Ben dâimâ Rabbimin emânındayım. Kavmim bana tâbi olsaydı, onlar da Rabbimin emânında olurlardı.” Bundan sonra Buhtunnasar Kudüs'den ayrıldı. Ermiyâ aleyhisselâm, orada emniyet içinde kaldı. Rivâyete göre, Buhtunnasar, İsrâiloğullarından esir aldığı yetmişbin erkek çocuğu kendi beylerine bölüştürdü. Sonra bütün İsrâiloğullarını üçe ayırıp, bir kısmını Kudüs ve Şam'da bıraktı. Diğer bir kısmını öldürdü. Bir kısmını da esir edip, memleketine götürdü.

Buhtunnasar Kudüs'ü harâbe hâline çevirip gittikten sonra, Ermiyâ aleyhisselâm, şehirde yalnız kaldı. Harâbe hâlindeki şehre bakıp, üzülerek virane hâline gelmiş bölgeyi dolaştı. İsrâiloğullarından, kaçıp saklananlar, Ermiyâ aleyhisselâmın yanına gelip toplandılar. Barınacak yerleri kalmadığından, Mısır'a gitmeye karar verdiler. Mısır hükümdârına gidip, onun idâresinde kaldılar. Bu sırada, Buhtunnasar Şam'da idi. Kudüs'de kalan İsrâiloğullarının Mısır'a gittiğini öğrenince, o zamanki Mısır Fir’avn'ı A’rec'e bir mektup gönderip; “Memleketine gelen kölelerimi gönder” diyerek, Kudüs'den Mısır'a giden İsrâiloğullarını istedi. Mısır hükümdârı ise, Buhtunnasar'a şu cevâbı verdi: “Bunlar köle değil hürdürler. Himâye altına girenleri düşmanlarına teslim etmek, selim (iyi) tabîatlı kimselerin mürüvvetine yakışmaz.” Ermiyâ aleyhisselâm da Mısır'a gitmişti. İsyânları sebebiyle darmadağın olan İsrâiloğullarından arta kalan ve Mısır

hükümdârına sığınanlara şöyle buyurdu: “İsyandan vazgeçiniz ve günâhlarınıza tevbe ediniz. Yoksa Buhtunnasar buraya da gelir ve siz de onun zulmüne düşersiniz!” İsrâiloğulları başlarına gelen hâdiselerden ibret almamışlardı. Ermiyâ aleyhisselâmın bu dâveti karşısında da gevşek davranıp, isyândan ve günâhlardan vazgeçmeye bir türlü yanaşmadılar. Hattâ; “Mısır hükümdârının karşısına kim çıkabilir” diyerek gururlandılar. İnat ve kibirden vazgeçmediler. Ermiyâ aleyhisselâm, onların isyânlarından vazgeçmeyeceklerini görerek, Nil kenarına gitti ve bir yerde birbirine yakın dört tane taş gömdü, sonra; “Buhtunnasar bu şehre gelir, tahtı da bu taşlar üzerine konulur” dedi. Buhtunnasar, hükümdârın Mısır'a giden İsrâiloğullarını göndermemesine ve verdiği cevâba kızıp, Mısır üzerine yürüdü. Mısır hükümdârı ile savaş yapıp, onu mağlûb etti. Oraya sığınan İsrâiloğullarını da esir etti.

Buhtunnasar Ermiyâ aleyhisselâmı Mısır’da da görüp; “Ben sana Kudüs'de emân vermişken, niçin düşmanlarıma katıldın, onlara uydun?” dedi. Ermiyâ aleyhisselâm; "Ben bunlara nasîhat vermek için geldim. Hattâ, Buhtunnasar buraya da gelir dedim. Buna delil olarak da bir alâmet koydum” diyerek, Nil kenarında bir yere gömdüğü taşlardan bahsetti. Buhtunnasar, araştırılmasını söyledi. Tahtını koydukları yeri kazdırıp bakılınca, tahtının dört ayağı altında bahsedilen dört taş bulundu. Bu durumu gören Buhtunnasar Ermiyâ aleyhisselâmı, arzu ettiği yere gitmesi için serbest bıraktı.

----

1) Tefsîr-i Mazharî; cild-5, sh. 410

2) Mir’ât-ı Kâinat; cild-1, sh. 151

3) Arâis-ül-mecâlis; sh. 333

4) Ravdat-üs-safa; sh. 342

DANYÂL ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Mûsâ aleyhisselâmın dîninin hükümlerini tebliğ etmek üzere gönderilmiş bir Nebîdir. İsrâiloğulları kendilerine gönderilen peygamberleri dinlemeyip, isyân edince, Allahü teâlâ onlara zâlimleri musallat etti. Düşmanları tarafından yurtları istila ve kendilerinden bir kısmı esir, bir kısmı da katledildi. Ermiyâ aleyhisselâm zamanında İsrâiloğulları onu dinlemeyip çok azmışlardı. Azgınlıklarının hat safhaya ulaştığı sırada, zâlim bir kral olan Buhtunnasar büyük bir orduyla İsrâiloğullarının üzerine yürüdü. Buhtunnasar'ın orduları Beyt-ül-Makdis'e girip, Şam bölgesini baştan başa ele geçirdiler. Bunlar, amansız bir şekilde, hiç acımadan ve en ufak bir merhamet göstermeden İsrâiloğullarından pek çoğunu katlettiler. Buhtunnasar, Beyt-ül-Makdis'i harâb ettirdi. Askerlerine emir verip, kalkanlarıyla toprak taşıtarak Beyt-ül-Makdis'in içini doldurttu. Sonra diğer yerlerini de toprakla doldurup tamâmen harâb bir hâle soktu. Buhtunnasar, İsrâiloğullarını perişân, yurtlarını da harâb ettikten sonra, ordusunu alıp Bâbil'e döndü. İsrâiloğullarından esir aldığı yetmişbin çocuğu da yanında götürüp komutanlarına paylaştırdı.

Danyâl aleyhisselâm, bu sırada genç yaşta olup, Bâbil'e götürülen esirler arasında bulunuyordu. Buhtunnasar, Danyâl aleyhisselâmı daha genç yaşta iken sarayına aldı. Danyâl aleyhisselâm, onun sarayında büyüdü. Buhtunnasar ona rağbet gösterirdi. Bu durum, Buhtunnasar'ın avânesinin dikkatini çekip, Danyâl aleyhisselâma hased ettiler. Buhtunnasar'ın onu yanından uzaklaştırması için çeşitli hîlelere başvurdular. Fakat hiç birinde başarılı olamadılar.

Buhtunnasar ve tebaası mecûsî idi. Danyâl aleyhisselâma hased edenler, onun kendi dinlerinden olmadığını, Buhtunnasar'a; “Bu senin milletinden ve dîninden değildir” diye haber verdiler. Buhtunnasar, araştırmaya başladı ve Danyâl aleyhisselâmın kendi dinlerinden olmadığını anladı. Sonunda onu yanından uzaklaştırıp hapse attırdı.

Buhtunnasar, bundan sonra korkulu bir rüyâ gördü. Fakat rüyâsını unuttu. Bütün kâhinlerini, sihirbazlarını toplayarak, rüyâsını ve tabirini sordu. Onlar; “Rüyâyı söylersen tabir ederiz” dediler. Buhtunnasar onlara kızarak; “Ben sizi böyle günler için saklıyorum. Üç gün içinde rüyâmı bilip tabirini yapmazsanız hepinizi öldürürüm” diye tehdit etti. Bu haber halk arasına yayıldı. O sırada hapiste bulunan Danyâl aleyhisselâm, bu hâdiseyi işitmişti. Zindancı başına; “Beni Buhtunnasar'a götürebilirsen rüyâsını tabir ederim” dedi. Bunu Buhtunnasar'a söyleyince kabûl etti. Onların âdetine göre, Buhtunnasar'ın yanına giren, önce ona secde ederdi. Danyâl aleyhisselâm, Buhtunnasar'ın yanına girince secde etmedi. Buhtunnasar; “İçeride kim varsa dışarı çıksın” dedi. Sonra Danyâl aleyhisselâma; “Niçin secde etmedin?” diye sordu. Danyâl aleyhisselâm; “Benim Rabbim, başkasına secde etmemek şartıyla bana rüyâ tabirini öğretti” buyurdu. Bu sözü inceden inceye düşünen Buhtunnasar; “Rabbinin ahdine vefâ ettiğin için, sana itimat ederim. O hâlde gördüğüm rüyâyı ve tabirini söyle” dedi.

Danyâl aleyhisselâm; “Rüyânda bir put gördün. Üst kısmı altından, ortası gümüşten, uçları bakırdan, topukları demirden, ayakları kerpiçten idi. Bu puta hayran hayran bakarken, gökten, putun başına büyük bir taş düştü. Putu un gibi toz hâline getirdi. Altın, gümüş, bakır, demir ve kerpiç birbirinden ayrılmayacak hâlde karıştı. Bir rüzgâr esse ortada bir şey kalmayacaktı. Sonra gökten inen taş, büyüdü, büyüdü, öyle oldu ki, yerde ve gökte o taştan başka bir şey görünmez oldu” dedi. Buhtunnasar, rüyâsını hatırlayıp; “Doğru söyledin” dedi ve tabirini yapmasını istedi. Danyâl aleyhisselâm da; “Gördüğün put, çeşitli ümmetlerdir. Altın, senin içinde bulunduğun ümmettir. Gümüş, senden sonra oğlunun hâkim olacağı ümmettir. Bakır, Rumlardır. Demir, Acemlerdir. Kerpiç, Rumlara ve Acemlere hükümdâr olan iki kadındır. Gökten inip putu darmadağın edip toz hâline getiren taş ise âhır zamanda gelecek olan bir peygamber (Muhammed aleyhisselâm) ve O'nun getireceği dîne işârettir. O peygamberin getireceği din (İslâmiyet) bütün dinlerin hükümlerini nesh edecek yâni yürüdükten kaldıracak, bütün dünyâya yayılan bir din olacaktır” buyurdu. Danyâl aleyhisselâm rüyâsını tabir edince, Buhtunnasar; “Gördüğüm rüyâ aynen böyle idi” dedi. Onun bu rüyâyı hatırlatmasından ve tabirinden memnun oldu ve; “Senin bu hizmetin beni çok memnun etti. Sana bunun karşılığını vereyim. Şu üç şeyden birini tercih

et. İstersen seni serbest bırakayım, kendi memleketine dön. Beyt-i Mukaddes'i imar et. Sana yardım edeyim. İstersen teb’ama emir vereyim sana ve bağlı olanlarına hürmet etsinler, istediğiniz gibi gezip dolaşınız. Dilersen yanımda kal, sana ve sana tâbi olanlara yardımda bulunayım” dedi. Bunun üzerine Danyâl aleyhisselâm Buhtunnasar'a şöyle dedi: “Ey Melik! Bizim diyârımızın harâb olması Allahü teâlânın takdiri iledir. Onun imârına kimsenin gücü yetmez. İstediğimiz yerde serbest seyahat etmemize gelince, senin etrâfa emir yaymana ihtiyâcım yoktur. Benim ve bana tâbi olanlar için en uygun yol, yine burada kalıp kendi hâlimizce meşgûl olmaktır.”

Danyâl aleyhisselâmın bu tercihi üzerine, Buhtunnasar, idâresi altında bulunan memleketin ileri gelen meşhûr devlet adamlarını, kumandanlarını bir araya topladı. Onlara şöyle dedi: “Danyâl aleyhisselâm hikmet ehli, akıllı, zekî bir kimsedir. Onun ilmi ile, gördüğüm rüyâmın beni huzûrsuz ve dağınık bir hâle sokmasından kurtuldum. Onun bu izâhı beni gafletten uyandırdı. Bundan sonra memleketin işlerini ona havâle ettim. Benim emirlerim Danyâl'ın aleyhisselâm fermânına uygun olmazsa kabûl etmeyiniz. Benim ona muhâlefetim olursa kabûl etmeyiniz!” Toplananlar, Danyâl aleyhisselâmın bu derece hürmet görmesini ve ona değer verilmesini hayretle karşıladılar. Ona karşı hased ettiler. Bâbil diyârının ileri gelenleri, Buhtunnasar'ın, Danyâl aleyhisselâmdan bu vazifeyi alması için yoğun bir faaliyete giriştiler. Buhtunnasar'a şöyle dediler; “Ey Melik! Bundan önce senin yanında biz kıymetli ve îtibârlı tutuluyorduk. Bu sebeple de teb’a ve askerler bizden çekinip itâat ediyordu. Şimdi biz işten elçekip, kenara itilmiş bir hâle düştük. Düşmanlarımız ise üzerimize gelmek için hazırlanıp, yakında harekete geçeceklerdir. Devlete ve saltanata zarar gelmiştir. Bunun sonu düşmana karşı mağlûb olup, yıkılmaktır. Böyle bir iş yapmakla, hatâ etmiş olduğunun farkına varmanı istiyoruz”. Buhtunnasar bunlara şöyle cevap verdi: “İnsan hatâdan hâli olmaz. Hatam varsa kabûl ederim. Ancak Danyâl aleyhisselâm, hikmet ehli, fazîletli ve herkesin işini görmektedir. Akıllı olan kimselere, onun hakkında böyle konuşmak yakışmaz. Zirâ onun sizlerden çok fazîletli ve üstün olduğunu defâlarca denedim. Sizin akıl ve idrâkinizin az olduğunu gördüm. Bu sebeple devlet işlerini ona havâle ettim.”

Devletin ileri gelenleri, Buhtunnasar'ı bu yollardan ikna edemeyeceklerini anlayınca, başka hîleler aramaya başladılar. Buhtunnasar ve tebaası ateşperest idiler. Danyâl aleyhisselâma hased edenler, Buhtunnasar'a şöyle dediler: “Danyâl aleyhisselâm her şeye kâdir ve her şeyi bilen bir Allah'a inanıyor. Eğer sen bize izin verirsen, sana büyük bir put yapalım. O put da sana bilinmeyen şeyleri haber versin (!)" dediler. Buhtunnasar; “Eğer dediğiniz gibi bir şey yapıp ispat edebilirseniz, makbûlümdür” diyerek izin verdi. Bunun üzerine, bu teklifi yapan ahmaklar, ustalarını toplayıp çeşitli mâdenleri birleştirerek geniş ve yüksek bir put yaptılar. Putun başına da süslü bir taç koydular. Yanına da büyük bir ateş yakıp, halkın puta secde etmesini söylediler. Puta secde etmeyeni ise tutup ateşe attılar. Böylece İsrâiloğullarından, onların elinde esir olanlardan pek çok kimse ateşe atılmak sûretiyle yakılarak öldürüldü. Rivâyete göre Danyâl aleyhisselâm ve yanında bulunan dört kişiyi de ateşe atmışlardır. Fakat Allahü teâlânın koruması ile ateş onları yakmamıştır. Buhtunnasar bu hâli sarayından seyredip, yanmadıklarını hayretle görmüştür.

Abdullah bin Ebî Huzeyl'den gelen bir rivâyette ise, Buhtunnasar, Danyâl aleyhisselâmı (kendi dîninden olmadığı için veya Buhtunnasar'a yahutta, Buhtunnasar'ın resmine secde etmediği için) içinde, arslanların bulunduğu bir kuyuya atmıştır. Böylece, onun arslanlar tarafından parçalanmasını istemiştir. Fakat Danyâl aleyhisselâm arslanların arasına atılınca, Allahü teâlânın koruması ile arslanlar ona hiç dokunmamışlardır. Daha sonra, Danyâl aleyhisselâm, atıldığı kuyudan sağ salim kurtulmuştur. Buhtunnasar'ın ölmesinden sonra da Behmen bin İsfendiyar tarafından Üzeyr aleyhisselâm ile birlikte Kudüs'e gönderilmiştir. Danyâl aleyhisselâm Kudüs'e gittikten bir müddet sonra, Ehvâz yakınında bulunan Sûse şehrinde vefât etmiştir.

Hazret-i Ömer, halîfeliği sırasında Ebû Mûse'l-Eş’arî'yi bir orduya kumandan tâyin edip, ordusuyla Sûse şehri üzerine göndermişti. Ebû Mûse'l-Eş’arî, bu şehirde Danyâl aleyhisselâmın kabrini buldu. Hazret-i Ömer'e durumu bildirip, aldığı emir üzere, İslâmiyetin emrine uygun olarak yeniden defnetti. Rivâyete göre bir nehrin suyunu set ile kesip nehrin yatağına defnetmiş, sonra nehrin suyunu salmıştır. Kabrini Ebû Mûse'l-Eş’arî'den başka bilen olmamıştır.

----

1) Tefsîr-i Mazharî

2) Ravdat-üs-safa; sh. 344

3) Muhadarat-ül-ebrâr; cild-1, sh. 136

4) Arais-ül-mecalis; sh. 340

5) Mir’ât-ı Kâinat; cild-1, sh. 155

6) Tam İlmihal Seâdet-i Ebediyye; sh. 1049

7) Medâric'ün-nübüvve; cild-2, sh. 315

8) Rıyad-ün-nâsıhîn; sh. 274

9) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; cild-14, sh. 179

10) Rehber Ansiklopedisi; cild-4, sh. 55

ÜZEYR ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden veya velîlerden. Peygamber olup olmadığı Kur'ân-ı kerîmde açıkça bildirilmedi. Babasının ismi Şureyhâ olup, Hârûn aleyhisselâmın neslindendir. Kur'ân-ı kerîmde, Allahü teâlâ tarafından öldürülüp, yüz sene sonra tekrar diriltildiği haber verilmiştir. Bu sebepten İsrâiloğulları, (Allah'ın oğlu) diye iftirâda bulunmuşlardır. Kudüs'de doğdu ve İsrâiloğullarını, Tevrât'ın hükümlerine uymaya dâvet etti. Kudüs'te vefât etti.

Üzeyr aleyhisselâm, küçük yaşından îtibâren Tevrât ilmini öğrenmişti. Zâten Tevrât'ı ezbere bilen sayılı kimselerden idi. İlâhî emirlere yüz çevirip, peygamberlerin nasîhat ve ikâzlarına kulak tıkamak sûretiyle azgınlık ve taşkınlıkta ileri giden İsrâiloğullarına, Allahü teâlâ, cezâ olarak, Bâbil hükümdârı Buhtunnasar'ı belâ etti. Buhtunnasar, çok kalabalık bir ordu hazırlayarak, Şam ve Ürdün bölgelerini istila etti. Gittiği yerlerin ahâlisine zulmediyor, savunmasız insanları zâlimce öldürüyor, genç ve işe yarar kimseleri esir alıyordu. Bu sırada Kudüs'ü de istila ve harâb etti. Mescid-i Aksâ'yı yıkıp, bağ ve bahçelerini viraneye çevirdi. Orada bulunan insanlardan pek çoğunu öldürüp, birçok genci de beraberinde Bâbil'e götürdü. Üzeyr aleyhisselâm da bu genç esirler arasındaydı. Bâbil'e gittikleri sırada, İsrâiloğullarını tesellî edip, bir gün bu esâret hayatından kurtulabileceklerini söyledi.

Üzeyr aleyhisselâm bir müddet esâret hayatı yaşadıktan sonra, elli yaşında olduğu sıralarda kaçarak, memleketi olan Kudüs'e gitmek üzere merkebine binip yola koyuldu. Kudüs yakınına gelince, bir bahçeye konup yükünü indirerek merkebini bir ağaca bağladı. Bu sırada şehrin etrâfını dolaşıp, binâlarının yıkıldığını, yollarının haraplığını bahçelerinin hazân mevsimindeki gibi viran bir hâlde olduğunu görüp üzüldü. Karnı acıkmıştı. Meyve mevsimi olduğu için, bir miktar incir ve üzüm koparıp, incirin bir kısmını yedi, üzümün de suyunu sıkıp içti. Bir ağaç altına oturup yıkılmış evlere, bozulmuş yollara, çürümüş tenlere, yığılmış kemiklere bakıp, bu âlemin sonunu, yeniden dirilişi ve Allahü teâlânın kudretini düşündü. Kendi

kendine; “Acabâ bu hâlden sonra, Hak teâlâ bu şehri nasıl tâmir ve ihya eder” diyerek, tefekküre dalıp uyudu.

Bundan sonrası Kur'ân-ı kerîmde, Bakara sûresi 259. âyetinde meâlen şöyle bildirildi: “Yâhud o kimse gibisini görmedin mi? (yani onun hâli gibi garib, harikulade, kudret-i ilâhiyyeye delil olan şu vakıalardan haberdâr olmadın mı?) O kimse (Üzeyr aleyhisselâm) bir karyeye (beldeye, kendi eski vatanı olan Kudüs'e) uğramıştı. O karyenin (ise) tavanları çökmüş, onların üzerine duvarları yıkılmıştı. (yani büsbütün harâb olup, ahâlisinden kimse görünmüyordu. Üzeyr aleyhisselâm bu hâli görünce, pek müteessir olup üzüldü.) Allahü teâlâ bu kasabayı bu ölümden sonra, nasıl ihya edecek? (Acabâ bu kasabayı yeniden eski hâline getirmeye, irâde-i ilâhiyye nasıl tealluk edecek?) diyordu. Bunun (bu tefekkürün) üzerine Allahü teâlâ, o kimseyi (Üzeyr aleyhisselâmı) yüz sene ölü bıraktı. (Hayattan mahrûm etti. Onun bedenini; yiyecek ve içeceğini, insanların ve hayvanların gözlerinden gizledi. Üzeyr aleyhisselâmın vefâtından yetmiş sene kadar sonra, Allahü teâlâ, Fâris hükümdârlarından Nûşek adındaki hükümdâr eliyle, Beyt-i Mukaddes'i ve Kudüs şehrini imar eyledi. O melik gelip, Kudüs'ü imâr ve Mescid-i Aksâ'yı tâmir etti. Bu sırada zâlim Bâbil hükümdârı Buhtunnasar öldüğünden, esârette bulunan İsrâiloğulları serbest bırakılıp memleketlerine dönmüşler, Kudüs yine eskisi gibi imâr edilmişti. Otuz sene daha geçtikten sonra) onu (Üzeyr aleyhisselâmı) yeniden diriltti. Allahü teâlâ (veya vazifeli melek) ona dedi ki: Ne kadar kaldın? (Ne kadar zaman geçti? Başından geçen hâli biliyor musun? Ölmüş bir hâlde ne kadar bulundun? Farkında mısın?) O da (Üzeyr aleyhisselâm da kendisini uykuda imiş gibi zannederek); Bir gün veya bir günden daha az kaldım dedi. (Çünkü, uyuduğu zaman sabah vaktiydi. Dirildiği zaman, güneş daha batmamıştı. Allahü teâlâ vahy ederek veya melek vâsıtasıyla) buyurdu ki: Hayır, yüz sene kaldın. (Bu müddet içinde ölmüştün.) Yiyeceğin ve içeceğine bak ki, onlardan hiç biri bozulmamış (yüz sene geçtiği hâlde, incir ve üzüm sanki dalından yeni koparılmış ve şıra sıkıldığı saatlerdeki gibi bozulmamış hâlde duruyordu.) Merkebine de bak. (O ne hâle gelmiş, parça parça olan kemikleri vücûdundan nasıl ayrılmış) ve seni insanlara bir âyet (delil) kılmak için böyle öldürüp, dirilttik. (Seni, öldükten sonra dirilmenin varolduğuna delil kıldık) ve (merkebin) kemiklerine bak! Onları nasıl birbirine birleştiriyoruz? (Hepsini yerlerine nasıl iâde ediyoruz.) Sonra da

onlara et giydiriyoruz. (Onları yeniden eski hâline getiriyoruz.) Vakta ki o, (ölmüş, etleri çürümüş, kemikleri parça parça olup, kaybolmuş olan merkep, Allahü teâlânın kudretiyle tekrar dirilip yürüdü. Bu hakîkat, ölülerin diriltilmesi husûsu ve Allahü teâlânın kudretinin üstünlüğü) kendisine (Üzeyr aleyhisselâma) tebeyyün etti. (Bunları gözleriyle görüp, müşâhede etti) ve dedi ki: Ben bilirim ki; şüphesiz Allahü teâlâ her şeye kâdirdir. (bütün ölüleri diriltmeye gücü yeter.)

Bu âyet-i kerîmede Allahü teâlâ, bütün canlıları, dilediği gibi öldürüp, dilediği gibi dirilteceğini haber vermektedir. Üzeyr aleyhisselâm yüz sene ölü bir şekilde, insanlar ile diğer varlıklardan gizli kalmış; merkebi ölmüş, kemikleri dağılıp etleri çürümüştü. Allahü teâlâ, yüz seneden sonra Üzeyr aleyhisselâmı ve kemikleri dağılıp etleri çürüyen merkebini yeniden dirilterek, insanlara, kıyâmet gününde bütün canlıları tekrar dirilteceği husûsuna delil göstermiştir.

Haşr:
İnsanların ve diğer canlıların öldükten sonra tekrar diriltilmesine ve hesap için mahşer yerinde toplanmalarına haşr denir. Haşr'a yâni öldükten sonra yine dirilmeğe inanmak lâzım ve farzdır. Nitekim Allahü teâlâ, Hac sûresi 7. âyetinde meâlen; “Kıyâmet gelecektir, bunda şüphe yoktur. Ve elbette Allahü teâlâ kabirdekileri diriltir” ve Tâhâ sûresi 55. âyetinde de meâlen; “Sizi ondan (topraktan) yarattık, oraya döndürürüz, ikinci defâ tekrar çıkarırız” buyurmak sûretiyle, her canlının yeniden dirileceğini haber veriyor.

İsrâfil aleyhisselâmın birinci defâ sûr'a üflemesiyle kıyâmet kopar, ölümü tatmayan canlı kalmaz ve bütün canlılar ölür. Allahü teâlânın dilediği kadar bir zaman sessizlik olur. O zaman, Arş-ı a'lâdan makâm-ı ehadiyete kadar, düşünen ve görünen hiçbir canlı kalmaz. Zirâ Allahü teâlâ, hûrî ve gılmânların rûhlarını da Cennetlerinde kabz buyurmuştur.

Kıyâmette herkes öldükten, kemikler ve etler çürüyüp toprak ve gaz olduktan sonra, hepsi yine bir araya gelecek, öldüğü zamanki şekli, boyu ve organları ile mezârdan kalkacaktır. Herkesin kuyruk sokumu kemiği değişmeyecek, başka uzuv ve organlar bu kemik üzerine yeniden

yaratılacaktır. Nitekim Buhârî ve Müslim'in bildirdikleri Hadîs-i şerîfte buyruldu ki: "İnsan kuyruk sokumu kemiğinden yaratılmıştır. Sonra yine ondan iâde olunacaktır." Diğer bir Hadîs-i şerîfte; "Kişinin her yeri mahv olup çürür. Lâkin kuyruk sokumu kemiği çürümez. İnsan ondan çıkmıştır. Yine ondan iâde olunur" buyruldu. (Kuyruk sokumu kemiği, omurganın son kemiği olup, içinde iliği bulunmayan nohut büyüklüğünde bir kemiktir.)

Bundan sonra Allahü teâlâ, İsrâfil aleyhisselâmı diriltir. İsrâfil aleyhisselâm, ikinci defâ sûr'a üfler. Sûr'un üflenişiyle birlikte, Allahü teâlânın yarattığı rûhlar yeni bedenlerini bulup girerler.

Allahü teâlâ, toprak maddelerini, azotlu, fosforlu tuzları, bitki fabrikasında, proteinlere (yumurta akı maddelerine) döndürmekte, bu nebâtî proteinleri de, hayvan vücûdunda, ete ve kemiğe ve a'zâ şekline çevirmektedir. Bu gün katalizör ismi verilen maddeler yardımı ile, binlerce sene sürecek olan kimya reaksiyonları, bir saniyede, pek çabuk yapılabilmektedir. Allahü teâlânın, toprak maddelerini, birkaç senede, et, kemik maddelerine çevirdiği ve bir anda da çevirebileceği bu günkü fen yolu ile kolayca anlaşılmaktadır. Allahü teâlâ, toprak maddelerini bir anda organik hâle çevirip, rûhu bir bedene bağlayarak Âdem aleyhisselâmı yarattığı gibi, kıyâmette de, elemanları, bir anda bir araya toplayıp, insan vücûdunu yapacak ve zâten mevcût olan önceki rûhları, bu vücutlara verecektir. İnsanın ölmesi, rûhun bedenden ayrılması demektir. Kıyâmette, her şeyle beraber, rûhlar da yok edilip tekrar yaratılacaktır. Bugün, fizik, kimya, fizyoloji ve astronomi gibi ilimlerde, Allahü teâlânın kudretini iyi anlayan zekî kimseler, Âdem aleyhisselâmın ve kıyâmette bütün insan ve hayvanların topraktan çıkarılacaklarını, bir fen olayı olarak kolayca anlayabilir. Böyle dirileceğimizi yüce kitabımız Kur'ân-ı kerîm ve sevgili Peygamberimiz haber vermiştir.

Büyük İslâm âlimi, İmâm-ı Muhammed Gazâlî, Kimya-i Seâdet kitabında diyor ki: "Bir insanın çeşitli yaşlarındaki bedenleri başka başka oldukları gibi, aynı boy ve şekilde, fakat başka zerrelerden yapılmış bir bedenle kabirden kalkacaktır. Uzuvların, kendileri değil, benzerleri yaratılacaktır." İnsanlar, kabirlerinden ve çürüyüp toprak oldukları yerlerden kalktıkları zaman; dağların pamuk gibi atıldığını, denizlerin susuz kalıp, yeryüzünün

dümdüz olduğunu görürler. Oturdukları yerden etrâfa hayret ve şaşkınlık içinde bakarlar.

Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Hadîs-i şerîfte; "İnsanlar kıyâmet günü çıplak haşr olunurlar" buyurarak, insanların dirildikleri anda çıplak olacaklarını bildirdi.

Hazret-i Âişe bunu işitince; "Bâzısı, bâzısına bakmazlar mı?" diye sordu. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Abese sûresinin; "Kıyâmet gününde herkesin hâli, kendisini diğerinin hâlinden ve durumundan uzaklaştırır" meâlindeki 37. âyet-i kerîmesini okudular. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu şekilde buyurmakla, kıyâmet gününün şiddet ve meşakkatinden, insanların, kendi derdlerine düşerek birbirlerine bakamayacağını anlatmayı murâd buyurdular.

Herkes kabri üzerine çıkıp oturur. Her biri, şaşkın bir şekilde bin sene kadar dururlar. Sonra, batıdan zuhûr eden bir ateşin gürültüsüyle, mahşer yerine yürürler. Bu zamanda her mahlûk dehşete düşer, insanların, cinlerin, her birini kendi ameli alıp; "Kalk mahşere git" der.

Ameli güzel olan kimsenin ameli, bâzısına merkep, bâzısına katır sûretinde görünür. Amel, sâhibini üzerine alıp mahşere getirir. Bâzı kere amel sâhibini üzerine alır götürür, bâzan da bırakır. Her mü'minin önünde ve sağ yanında, o zamanki karanlık içerisinde her tarafı aydınlatan bir nûru olur. Sol taraflarında bu nûr yoktur. Bâzısının nûru iki ayağı üzerinde ve parmakları ucunda görünür. Bâzısınınki parlak, bâzısınınki sönüktür. Bunların nûru, îmânları kadardır. Etrâfı karanlık ve zulmet bastırmış olup, kâfirler bu karanlık içinde şaşkın ve hayrette kalırlar. Îmânlarında şüphe ve bid'at sâhibi olan kimseler de şaşırırlar. Doğru îtikâd sâhibi olan Ehl-i sünnet mü'minler ise, onların zulmet ve şaşkınlıklarına bakıp, hidâyet nûrunu ihsân ettiği için Allahü teâlâya hamd ederler. Zirâ Allahü teâlâ, mü'minler için, azâb gören şakîlerin hâllerini ortaya koyar. Cennet ve Cehennem ehlinin yaptıkları her şey belli olur. Mü'minler bu durumu görünce, A'râf sûresi 47. âyetinde buyrulduğu gibi meâlen; "Cehennem ehline baktıkları zaman, Cennet ehli; Ey Rabbimiz! Bizi zâlim kavimlerle beraber kılma" derler.

İnsanlar kabirlerinden kalktıktan sonra, dünyâda iken yaptıkları iyi ve kötü işlere göre bölük bölük mahşer yerine getirilirler. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “Sûra üfürüleceği o gün, (mezarlarınızdan kalkıp mahşere) bölük bölük gelirsiniz” meâlindeki Nebe sûresi 18. âyet-i kerîmesi hakkında kendisine suâl edildiğinde ağladılar. Hattâ mübârek gözlerinden akan göz yaşları toprağa damladı ve buyurdular ki: “Ey bu suâli soran kişi! Çok büyük bir işten sordun. Kıyâmet günü ümmetim oniki sınıf olarak haşrolunur (kabirden kalkar) ve mahşer yerine gelirler.

Birinci sınıf insanlar; maymun sûretindedir. Bunlar, insanlar arasında çok fitne çıkarırlar, karışıklık ve huzûrsuzluğa sebep olurlar. Allahü teâlânın, (Kur'ân-ı kerîmde meâlen); Onların şirk (Allah'a ortak koşma) fitneleri, katlden (adam öldürmekten) daha kötüdür (Bakara sûresi: 191) buyurduğu kimselerdirler.

İkinci sınıf insanlar; hınzır sûretinde haşrolunurlar. Onlar haram yiyenlerdir. Allahü teâlânın (mealen); Onlar, hep yalancılık için dinlerler ve hep haram yerler (Mâide sûresi: 42) buyurduğu bunlardır.

Üçüncü sınıf insanlar; kör olarak haşrolunurlar. Onlar, hüküm vermekte haddi aşan, doğru hüküm vermeyenlerdir. Allahü teâlânın (mealen); insanlar arasında hükmettiğiniz zaman, adâletle hüküm vermenizi emreder. Hakikaten Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphe yok ki, Allahü teâlâ hükümlerinizi hakkıyla işitici, emânete âit işlerinizi hakkıyla görücüdür (Nisâ sûresi: 58) âyet-i kerîmesi bu kimseleri bildirmektedir.

Dördüncü sınıf insanlar; sağır ve dilsiz olarak haşrolunurlar. Onlar, dünyâda iken, kendi amellerini (yaptığı işleri) beğenen kimselerdir. Allahü teâlânın (mealen); Allah, gururlu ve böbürlenen kimseleri sevmez (Nisâ sûresi: 36) buyurduğu kimselerdir.

Beşinci sınıf insanlar; ağızlarında irin olarak haşrolunurlar. Dillerini çiğnerler. Onlar, sözleri, işlerine ve hareketlerine uymayan âlimlerdir. Allahü teâlâ (mealen); insanlara iyilik emreder de, kendinizi unutur musunuz? (Bakara sûresi: 44) buyurduğu kimseler gibi olanlardır.

Altıncı sınıf insanlar; vücutları ateşten yanmış yara içinde haşrolunurlar. Onlar yalan yere şâhidlik yapanlardır.

Yedinci sınıf insanlar; ayakları üzerine bağlanmış olarak haşrolunurlar. Onların son derece pis bir kokusu olur. Onlar, şehvetlerine tâbi olanlar ve haramlar peşinde koşanlardır. Allahü teâlânın (mealen), Bunlar âhıreti dünyâ hayatına satmış kimselerdir (Bakara sûresi: 86) buyurduklarıdır.

Sekizinci sınıf insanlar; sarhoş gibi hoşrolunup, sağa sola düşerler. Onlar, dünyâda iken, Allahü teâlânın hakkına mâni olan kimselerdir. Allahü teâlânın hakkını yerine getirmeyenler olup, bunlar hakkında Allahü teâlâ (mealen); Ey îmân edenler! Kazandıklarınızın ve sizin için yerden çıkardığımız ürünlerin (mahsullerin) en helâl ve iyisinden Allah yolunda harcayın (zekat, uşr ve sadaka verin) (Bakara sûresi: 267) buyuruyor.

Dokuzuncu sınıf insanlar; katrandan elbiseler içinde hoşrolunurlar. Onlar gıybetten sakınmayanlardır. Mü'minlerin arkalarından hoşlanmayacakları şekilde konuşmuşlardır. Allahü teâlâ bunlar hakkında (mealen); Müslümanların ayıp ve kusurlarını araştırmayın. Bir kısmınız bir kısmınızı, arkasından, hoşlanmayacağı sözle çekiştirmesin (Hucurât sûresi; 12) buyurdu.

Onuncu sınıf olarak haşrolunacaklar ise; dilleri kafasından sarkmış olanlardır. Bunlar, dünyâda iken söz taşıyıp ara bozanlardır.

Onbirinci sınıf insanlar ise; sarhoş olarak haşrolunurlar. Onlar, dünyâda iken mescidlerde fuhuş ve kötü söz konuşanlardır.

Onikinci sınıf insanlar ise; hınzır sûretinde haşrolunurlar. Onlar, dünyâda iken fâiz yiyenlerdir."

Mu'âz bin Cebel'in (radıyallahü anh) rivâyet ettiği Hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "İnsanlar kabirlerinden kalktıklarında, yerlerinde kırk yıl bir şey yemeden, içmeden, oturmadan ve konuşmadan dururlar." Eshâb-ı kirâm radıyallahü anhüm;

“Yâ Resûlallah (sallallahü aleyhi ve sellem)! Din ehli, îmân sâhipleri kıyâmet günü nasıl bilinirler?” diye sordular. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki; “Benim, ümmetim, abdest uzuvlarının parıl parıl parlaması nişânıyla bilinirler. Kıyâmet günü, Allahü teâlâ bütün mahlûkâtı kabirlerinden diriltttiğinde, melekler, mü’minlerin başucuna gelirler ve başlarını mesh ederler. Biraz toprak serperler. Bu toprak onların secde yerlerine gelir. Melekler bu yerleri mesh ederler. Oradan mesh izleri hiç gitmez. Bir ses gelir ki: “Bu toprak, kabirlerinin toprağı değildir. Onların köşk ve saraylarından getirilmiş topraktır. Oraya çağırılırlar. Sırâtı geçip, Cennet’e girerler. Kendi yerlerini bilirler.”

Yeniden dirilen insanlar, cin ve şeytan, yırtıcı hayvanlar ve kuşlar bir yerde toplanırlar. Dünyâda iken yaptıklarının hesâbını verecekleri vakti beklerler. O zaman yeryüzü, beyaz tepsi gibi düz olur.

Üzeyr aleyhisselâm, daha sonra yeniden dirilen eşeğine binip, Kudüs şehrine girdi. Bulduğu insanları, gördüğü ev ve mahalleleri tanıyamadı. Lisân-ı hâliyle; “İnsanlar, tanıdığım insanlar, binâlar da bildiğim binâlar değil” diyerek, şehri hayret içinde dolaştı. Şehrin, çok değişik bir şekilde yeniden imâr edildiğini gördü. Kendi mahallesi olarak tahmin ettiği yerde bir evin önünde durdu. Kapıda, gözleri görmeyen, elleri ayakları tutmayan kötürüm bir kadına rastladı. Kadına; “Üzeyr'in evi neresidir?” diye sordu. Amâ ve kötürüm olan kadın da; “Üzeyr'in evi burasıdır. Ben onun câriyesiyim. Fakat, Üzeyr kaybolalı yüz yıldan fazla oldu. Ondan ümîdsiziz” deyip, yanık yanık ağlamaya başladı. Bunun üzerine kadına; “Ben Üzeyr'im” deyip, başından geçen hâdiseleri anlattı. Kadın, Üzeyr aleyhisselâmın duâsının kabûl olunduğunu bilirdi. Üzeyr aleyhisselâma; “Benim bildiğim Üzeyr'in aleyhisselâm duâsı kabûl olunurdu. Eğer sen Üzeyr isen, duâ et de gözüm açılsın ve hastalığımdan şifâ bulayım” dedi. Bunun üzerine Üzeyr aleyhisselâm; vatanına kavuştuğu için Allahü teâlâya şükr edip, ellerini kaldırarak duâ ve niyazda bulundu. Duâsı bereketiyle âmâ ve kötürüm olan kadın, sıhhatine kavuşup, sevinerek âilenin diğer fertlerine Üzeyr aleyhisselâmın geldiğini haber verdi.

Rivayete göre, Üzeyr aleyhisselâmın vefât ettiği sırada, 18 yaşında bir oğlu vardı. Bu sırada 118 yaşında ak saçlı bir ihtiyâr hâline gelen oğlu, babasını

tanıyamadı. En sonunda; “Benim babamın sırtında hilal şeklinde siyah bir ben vardı” dedi. Açıp belirtildiği şekilde bir benin mevcût olduğunu gördüler. Âiledeki diğer fertler de gözleriyle görüp inandılar ve şüpheleri kalmadı. Üzeyr aleyhisselâmın geldiği haberi, kısa zamanda şehir ahâlisi tarafından duyuldu. Şehir halkı sevinç ve heyecanla koşarak geldiler. Üzeyr aleyhisselâmı, aradan uzun zaman geçmiş olmasına rağmen değişmemiş olarak gördüler. Yaşlılar, ona çeşitli suâller sorarak imtihân etmeye başladılar.Bu sırada, Üzeyr aleyhisselâma peygamberlik emri bildirilmişti. Üzeyr aleyhisselâm, İsrâiloğullarına Tevrât'ın hükümlerini tebliğ etmeğe, onları azgınlık ve sapıklıklardan sakındırmaya çalıştı. Ancak, İsrâiloğulları Tevrât'ı unutmuşlar, hükümlerini tatbik etmekten uzaklaşmışlardı. Zâten, Bâbil hükümdârı Buhtunnasar, Kudüs'ü işgal ettiği zaman, Tevrât-ı şerîfi okuyan ve bilen âlimleri öldürmüş, mevcût bütün Tevrât nüshalarını da yaktırmıştı. Bu sırada İsrâiloğullarından birisi, Tevrât'ın bir nüshasını, bir dağın başında gözden uzak kimsenin bilmediği bir yerde toprağa gömmüştü. Daha önce, kendilerini dünyâ ve âhıret saâdetine dâvet eden peygamberlerin apaçık mûcizelerini gördükleri hâlde, onları yalanlayan, bir çok peygamberi de şehîd eden İsrâiloğulları, Üzeyr aleyhisselâmın dâvetini de kabûl etmediler. Onu yalanlamaya başladılar. Okuduğu Tevrât'ın uydurma olduğunu iddia edenler çıktı.

Bâzıları, onun okuduklarının Tevrât olup olmadığını kontrol edelim dediler. İçlerinden biri; “Benim dedem, Buhtunnasar'ın zulmü zamanında bütün Tevrât nüshalarının yakılmak sûretiyle yok edildiğini bildirdi. Yalnız bir nüsha Tevrât'ı filan dağın tepesine gömdüğünü söyledi. O nüshayı getirip, Üzeyr’in okuduklarıyla karşılaştıralım” dedi. Orada bulunanlar tarafından kabûl edilen bu fikir üzerine, gömülü olan yerden Tevrât nüshasını getirdiler. Üzeyr aleyhisselâmın okuduklarıyla karşılaştırdılar. Yazılı nüshada olanlarla Üzeyr aleyhisselâmın okuduklarının aynı olduğunu görünce; “Bu kadar uzun zamandan sonra Üzeyr'in Tevrât'ı ezbere okuması mümkün değildir” düşüncesiyle Tevbe sûresi 30. âyetinde bildirildiği gibi meâlen; “Üzeyr Allah'ın oğludur. “Eğer öyle olmasaydı, aradan yüz seneden fazla zaman geçtiği hâlde Tevrât'ı okuması mümkün olmazdı” demek sûretiyle iftirâda bulundular. Kendilerini kurtuluş yoluna dâvet eden peygamberi, yalanlamaya devam ettiler. Böylece küfür ve sapıklıklarına bir yenisini daha eklediler. Üzeyr aleyhisselâm ise, onların bu inanışlarının

küfür ve sapıklık; kendi vazifesinin ise Tevrât'ı okumak, insanlara öğretmek ve hükümlerini yerine getirmek olduğunu bildirdi. Onlara isyân ve günâhlarından dolayı tevbe etmelerini istedi. Allahü teâlânın şiddetli azâbıyla korkuttu. Üzeyr aleyhisselâm, vefât edinceye kadar İsrâiloğullarının arasında bulundu. Onların işlerini yürüttü ve hak yola dâvet etmeğe devam etti. Üzeyr aleyhisselâmın vefâtından sonra İsrâiloğullarının isyânları ve sapıklıkları iyice arttı.

Üzeyr aleyhisselâmın peygamberliği:

Üzeyr aleyhisselâmın ismi, Kur'ân-ı kerîmde zikredilmektedir. Fakat, onun peygamber mi, yoksa insanları iyiliğe ve hak yola dâvet eden, Allahü teâlânın sevgili bir kulu mu olduğu kesin olarak bildirilmemiştir. Nitekim; Ebû Dâvûd ve Hâkim'in, Ebû Hüreyre'den (radıyallahü anh) rivâyet ederek bildirdikleri Hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdular ki: “Üzeyr'in peygamber olup olmadığım bilemiyorum. Tûbba'nın mel’ûn olup olmadığını bilemiyorum. Zülkarneyn'in peygamber olup olmadığını bilemiyorum.”

Üzeyr aleyhisselâmın mûcizeleri:

Peygamberlerden; peygamber olmadan önce veya peygamber olduktan sonra, bâzı harikulade (olağanüstü) hâller zuhûr etmiştir. Peygamber olmadan önce zuhûr eden harikulade hâllere irhas, peygamber olduktan sonra zuhûr edenlere de mûcize denir. Üzeyr aleyhisselâmdan da, peygamber olmasından önce ve sonra aşağıda yazılı bâzı harikulade hâller zuhûr etmiştir:

1- Üzeyr aleyhisselâm, Bâbil esâretinden kurtulup, Kudüs'e geldiği zaman, şehrin viran olmuş hâlini gördü ve çok üzüldü. “Acabâ bu viran olmuş ölü belde, bir daha canlılık kazanıp, hareketli bir şehir olur mu?” diye düşündü.

Bu sırada uyuyakaldı. Uykuda iken, Allahü teâlânın dilemesiyle, yüz sene ölmüş hâlde, insanların ve diğer varlıkların gözlerinden gizli kaldı.

2- Yüz sene müddetle öldüğü sırada, yanında bulunan taze incir ve üzüm ile yeni sıkılmış üzüm şırasının, dalından koparıldığı ve sıkıldığı andaki gibi tazeliklerini koruduklarını gördü.

3- Üzeyr aleyhisselâm, elli yaş civarında vefât etmişti. Aradan yüz sene geçtikten sonra, tekrar dirildiğinde elli yaşındaki genç simasıyla duruyordu. Vefât ettiği zaman 18 yaşında delikanlı olan oğlu, dirilip karşılaştıklarında, 118 yaşında ak saçlı bir ihtiyâr hâlinde idi.

4- Üzeyr aleyhisselâm, dirildiği zaman, eşeğinin ölmüş, etlerinin çürümüş ve kemiklerinin dağılmış olduğunu gördü. Allahü teâlâ, o hayvanın kemiklerini birleştirip et giydirmek sûretiyle diriltti ve insanlara yeniden diriliş için delil kıldı.

5- Üzeyr aleyhisselâm, Kudüs'teki evine döndüğü zaman, kör ve kötürüm hâlde gördüğü câriyeye duâ etmişti. Duâsının bereketiyle kadının gözleri görür hâle gelmiş ve sıhhatine kavuşmuştu.

6- Buhtunnasar, Kudüs-i şerîfi işgal edip, yağmaladığı zaman, bütün Tevrât nüshalarını yaktırmıştı. Aradan, yüz yıldan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen, Allahü teâlânın kudretiyle Üzeyr aleyhisselâm Tevrât'ı ezbere okumuştu.

----

1) Tefsîr-i Kebîr (Râzî); cild-7, sh. 30, cild-16, sh. 32

2) Tefsîr-i Mazharî; cild-1, sh. 339, cild-4, sh. 192

3) Rûh-ul Beyân; cild-1, sh. 412, cild-3, sh. 414

4) Tefsîr-i Kurtubî; cild-3, sh. 296

5) Tefsîr-i Tibyan

6) Arâis-ül-Mecâlis; sh. 345

7) Ravdat-ül-Ebrar, cild-1, sh. 81

8) Târih-ül-ümem vel-mülûk

9) Kâmüs-ül-a’lâm; cild-4, sh. 3150

10) Muhâdarât-ül Ebrâr; cild-1, sh. 137

11) Metalib-ül-Hâliyye; cild-3, sh. 277

12) Mir’ât-ı Kâinat; cild-1, sh. 277

13) Ravdat-üs-Safâ; sh. 348

14) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; cild-5, sh. 294

15) Tam İlmihal Seâdet-i Ebediyye; sh. 669

16) Herkese Lâzım Olan Îmân; sh. 49

ZEKERİYYÂ ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden, ismi, Zekeriyyâ bin Âzen bin Müslim bin Sadun olup, soyu Süleymân aleyhisselâma ulaşır. Yahyâ aleyhisselâmın babasıdır. Kâşifî'nin (rahmetullahi aleyh) bildirdiğine göre; Kudüs'de Mescid-i Aksâ'da Tevrât yazar, kurban kesmeyi idâre ederdi. Mûsâ aleyhisselâmın getirdiği din üzere olup, onun dînini kuvvetlendirir, insanlara güler yüz ve tatlı dille nasîhat ederek doğru yola çağırırdı. Buhârî'nin (rahmetullahi aleyh) Sahîh'inde bildirdiğine göre; marangozluk yapar ve elinin emeğiyle geçinirdi. Kavmi tarafından şehîd edildi. Türbesi Hâlep'tedir.

Zekeriyyâ aleyhisselâm zamanında, Şam vilayeti Batlamyûsîler'in elinde idi. Onlar, Beyt-ül-Makdis'e hürmet ederler ve İsrâiloğullarını hoş tutarlardı. Beyt-ül-Makdis ma'mûr olup, gece ve gündüz orada ibâdet edilirdi. Tefsîr âlimleri dediler ki: "O zamanda İsrâiloğulları içinde gündüz oruçlu, gece namazla meşgûl çok kimse vardı. Bunların bir kısmı mescidden (Beyt-ül-Makdis'ten) çıkmaz, ibâdetten başka işle meşgûl olmazlardı. Mescidde, Hârûn aleyhisselâm neslinden din büyükleri vardı. O zamanda İsrâiloğulları arasında peygamber yoktu. Bunlar bir peygamber göndermesi için gece-gündüz Allahü teâlâya yalvarıyorlardı.

Cenâb-ı Hak, hazret-i Zekeriyyâ'yı peygamber olarak seçti. İsrâiloğulları sevinip ibâdette ona uydular. Kurbanlarını onun emrettiği şekilde kestiler. Zekeriyyâ aleyhisselâm zamanında dörtyüz âzâdlı âbid, Beyt-ül-Makdis'te ibâdetle meşgûl olup, hizmet ederlerdi. Azadlı denmesinin sebebi: İsrâiloğulları arasında bir kişi, Allahü teâlâ katında makbûl olmak isterse, hanımı hâmile olunca; "Yâ Rabbî! Eğer bu hanımım bir oğlan çocuğu dünyâya getirirse, onu sana ibâdet için (sana ibâdet etmek üzere), Beyt-ül-Makdis'e nezrim olarak âzâd ettim" demek âdetlerinden idi. Çocuğun anası da böyle derdi. Eğer çocuk oğlan olursa, mutlaka onun Beyt-ül-Makdis'e verilmesi üzerine lâzım olurdu. Kız olursa adağını yerine getirmesi icâbetmezdi. Fakat babası, dedesi isterlerse onu da Beyt-ül-Makdis'te ibâdet ve hizmet için terkedip dünyâ işlerine karıştırmazdı. Azad olan oğlan

çocuğu beş yaşına girince, babası onu bir abide teslim ederdi. Böylece çocuk, ibâdetle meşgûl olur ve mescidden çıkmazdı. Küçüklüğünde ve büyüklüğünde ondan fenâ bir şey meydana gelmez, ölünceye kadar da güzel bir hâl üzre yaşardı. Mescidde vefât ettiğinde, malı varsa nafaka edinmeleri için mescid mücâvirlerine vakfolunurdu.

Ka'b-ül-Ahbâr bildirdi ki: Bu âzâd eylemek işi, Mûsâ aleyhisselâm zamanından kaldı. Allahü teâlâ Mûsâ aleyhisselâma; "Ey Mûsâ! Kullarımdan ben o kişiyi severim ki, gençlik zamanından ihtiyârlık hâline kadar ibâdetle ömrünü geçirmiştir. Gençliğinde günâh işlememiş ve bana gönlü bağlı olan, benim çok sevdiğim kimsedir" buyurdu. İsrâiloğullarının bâzıları bu sebeple doğan oğlunu mescide getirip, nezrederlerdi. Onu dünyâ işlerinden âzâd ederlerdi. Böylece âzâdlı olurdu.

Zekeriyyâ aleyhisselâmın, soyu Rehoboam bin Süleymân aleyhisselâma uzanan İmrân bin Mâsân isminde bir dostu vardı. Zekeriyyâ aleyhisselâm, bu İmrân bin Mâsâ'nın kızı Elîsâ ile evlendi. Bu isim Îsâ olarak da zikredilmiştir.) Elîsâ ile hazret-i Meryem kardeş olup, babaları İmrân idi. İmrân, önce Elîsâ'nın annesi ile, sonra bunun başka erkekten olan kızı Hunne ile evlenmişti. Hazret-i Meryem'in annesi Hunne; "Cenâb-ı Hak bana bir oğul ihsân ederse, Beyt-ül-Makdis'e hizmetçi yapacağım" diye adadı. Kızı oldu. Adını Meryem koydu. Hazret-i Meryem dünyâya gelmeden önce, babası İmrân vefât etti. Hunne, hazret-i Hârûn neslinden gelen din âlimlerine teslim etmek için, kızını alarak Beyt-ül-Makdis'e götürdü. Onlara niyetini açıklayıp, nezrinin kabûlünü ricâ etti. Hazret-i Meryem'in dedesi, Mâsânoğullarından, asîl, şerefli bir âileden olduğu için onu himâyeye kabûl ettiler. Zekeriyyâ aleyhisselâm; "Çocuğu himâyeme ben alacağım. Akrabâ yönünden çocuğa en yakın benim. Çünkü onun teyzesi benim nikâhım altındadır" dedi. Diğer abidler de çocuğu himâyelerine almak istediklerinden aralarında şöyle bir karara vardılar. Hepsi Tevrât-ı şerîfi yazarken kullandıkları kalemlerini alarak bir derenin kenarına geldiler. Kararlaştırdıkları şekilde kalemlerini suya bıraktılar. Hepsinin kalemi batmış, yalnız Zekeriyyâ aleyhisselâmınki su üzerinde kalmıştı. Bu hâdiseden sonra, hazret-i Meryem'in himâye ve yetişmesini Zekeriyyâ aleyhisselâm üzerine aldı.

İkrime, Süddi, Katâde, Rebî bin Enes (radıyallahü anhüm) ve başkaları bu hâdiseyi şöyle naklettiler; Ürdün nehrine giderek, orada kalemlerini atacaklar; suyun akıntısına rağmen kimin kalemi bir yerde durup batmazsa, hazret-i Meryem'e kefil olacaktı. Kalemlerini suya attılar. Zekeriyyâ aleyhisselâmın kalemi hariç hepsini su alıp götürdü. Hattâ su akıntısına karşı kalem, suyu yararak yukarı doğru gitti.

Bu hâdiseden sonra Zekeriyyâ aleyhisselâm hazret-i Meryem'i alıp evine götürdü. Onu teyzesi Elîsâ büyüttü. Sonra ona Beyt-ül-Makdis'de yüksek bir bölümde merdivenle çıkılabilen bir yerde bir hücre (oda) yaptırdı. Hazret-i Meryem bu odada ibâdet ederdi. Hazret-i Meryem beş yaşına girince, Zekeriyyâ aleyhisselâm ona Tevrât-ı şerîfi okuttu ve ibâdet erkânını öğretti. Yanına kendisinden başka kimse girmezdi. Hazret-i Meryem, oniki yaşına girinceye kadar Zekeriyyâ aleyhisselâm, günde bir kere onun yanına gelir, yiyecek getirir ve ibâdetten bir şeyler öğretirdi. Bir kış günü yanına girdiğinde önünde dünyâ yiyeceklerine benzemeyen türlü türlü nîmetler gördü. Nereden geldiğini sorduğunda, o; “Allahü teâlâ tarafından geliyor” diye cevap verdi. İbn-i Abbâs (radıyallahü anh) buyurdu ki: “Ona yiyecekler Cennet’ten gelirdi.” Zekeriyyâ aleyhisselâm, bunun Hak teâlânın kudretinden hazret-i Meryem'e verdiği bir kerâmet olduğunu anladı.

Hazret-i Meryem'in bu hâli, evliyâdan kerâmetin meydana geldiğini göstermektedir. Rûh-ul Beyân’da bildirildiğine göre; Bir kıtlık zamanında Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) çok acıkmıştı. Kızı Fâtıma (radıyallahü anhâ) bir parça et ve kuru bir ekmeği bir kaba tirit yapıp Resûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) götürdü. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) “Buyur kızım” diyerek onu karşıladı. Daha sonra Fâtıma (radıyallahü anhâ) getirdiği tencerenin (kabın) kapağını açtı. İçinin ekmek ve et ile dolu olduğunu görünce hayret etti. O zaman, bunun Allahü teâlâ tarafından indirildiğini anladı. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) “Bunlar nereden ey kızım” diye buyurdu. O zaman Fâtıma (radıyallahü anhâ); “Allahü teâlâdan. Zirâ O, dilediğine nihâyetsiz ihsân eder” dedi. O zaman Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); “Seni İsrâiloğullarının seyyidesine (hazret-i Meryem'e) benzetip, nîmetlerini ihsân eden Rabbime hamd ederim” buyurdu. Sonra damadı hazret-i Ali ve torunları Hasen ile Hüseyin'i (radıyallahü anhüm) ve Ehl-i beyt’ini çağırdılar. Yemekten

yediler. Yemek arttı. Artan yemeği de hazret-i Fâtıma (radıyallahü anhâ) komşularına götürüp ikrâm etti. Eshâb-ı kirâm (radıyallahü anhüm), Tabiîn ve daha sonra gelen âlim ve velîlerde buna benzer saylamayacak kadar kerâmetler görüldü. Sehl bin Abdullah (radıyallahü anh); "En büyük kerâmet kişinin kötü bir huyunu değiştirmesidir" buyurdu.

Hazret-i Meryem'in kıssası Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: "Bunun üzerine Rabbi onu (Meryem'i) güzel bir kabûl ile kabûl etti. Onu güzel bir nebât gibi büyüttü. (Onu iyi bir şekilde yetiştirdi, terbiye etti veya onun yaratılışını noksansız yaptı.) Zekeriyyâ'yı da ona (bakmaya) kefil kıldı. Zekeriyyâ ne zaman (hazret-i Meryem'in bulunduğu) mihraba (odaya) girse, onun yanında (bol) rızık (yiyecek) bulurdu: Yâ Meryem! Bu (rızık) sana nereden geliyor? dedi. O da; Bu Allahü teâlâ tarafındandır. Şüphe yoktur ki, Allahü teâlâ dilediği kimseyi hesapsız olarak rızıklandırır derdi." (Âl-i İmrân sûresi: 37)

Tefsîr-i Celâleyn'de bildirildiğine göre; "Mihrab, mescidin içinden, merdivenle çıkılan yüksek bir yer, oda idi. Oraya Zekeriyyâ aleyhisselâmdan başka kimse çıkmazdı. Hazret-i Meryem'in yanında kış günlerinde yaz, yaz günlerinde kış meyveleri oturdu. Bu, Allahü teâlânın hazret-i Meryem'e verdiği bir kerâmetti. Zirâ Zekeriyyâ aleyhisselâm hazret-i Meryem'i büyütmek için yanına aldığından, küçüklüğünden beri onun bir çok kerâmetlerine şâhid olmuştu. Hasen-i Basri (rahmetullahi aleyh); "Hazret-i Meryem doğunca, hiç meme emmedi. Onun rızkı Cennet'ten gelirdi. Oğlu Îsâ aleyhisselâm gibi o da küçük iken konuştu" buyurmaktadır.

Zekeriyyâ aleyhisselâm, kendisinden sonra yerini tutacak evlâdı olmadığından çok üzüntülü idi. Zevcesi Elîsâ, zâten çocuk doğurmayıp, kendisi de bir hayli ihtiyâr olduğundan, çocuğu olmak ihtimâli kalmamıştı. Fakat cenâb-ı Hakk'ın lütfu, ihsânı ve inâyeti nihâyetsiz olduğundan, Zekeriyyâ aleyhisselâm hazret-i Meryem'in temizlik ve kerâmetine imrenip, Hak teâlâdan sâlih bir çocuk istedi. Kendi makâmına bir halîfe olmasını arzu ederek kendi mihrabında Rabbine gizlice duâya başladı ve O'nun merhametine sığındı; "Ey Rabbim! İmrân'ın zevcesine Meryem'i verdiğin gibi, bize de yüce katından temiz ve bütün beşer kötülüklerinden pâk

(temiz), nezih ve senin rızânı gözetecek sâlih bir evlat ihsân eyle. Zirâ sen duâ edenlerin duâlarını işitir ve istediklerini lutfedersin" diye arzetti. Bu duâsı Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: "Orada (gece yarısı) Zekeriyyâ Rabbine duâ etti: Rabbim! Bana senin tarafından çok temiz bir zürriyet (salih bir evlat) ihsân et. Muhakkak sen duâya icâbet edersin." (Âl-i İmrân sûresi: 38)

Meryem sûresi 3 ve 5'inci âyet-i kerîmelerinde meâlen; "Zekeriyyâ (aleyhisselâm) Rabbine gizlice (içinden) yalvardığı zaman (o yalvarmasında) dedi ki: Yâ Rabbî! Kemiklerim zayıf olup inceldi. Başımın saçları ağarıp beyazlaştı. Rabbim! Şimdiye kadar sana olan duâlarımda (sana yalvarmakla) bir şeyden mahrûm olmadım. Her duâma icâbet ettin" buyruldu.

Bu duânın gizli yapılmasındaki hikmet ve nükteyi âlimler şöyle bildirdiler: O ve hanımı çok ihtiyârlamışlardı. Bu durumda Allahü teâlâdan oğul isteğini halka bildirmek istemedi. Bâzıları da; O duâsını gizlemişti. Çünkü Allahü teâlâya sevgili idi dediler. Katâde (radıyallahü anh); Şüphesiz Allahü teâlâ kendisinden korkan kalbi bilir ve gizli yalvarışı işitir. Zekeriyyâ aleyhisselâm, eshâbı uyuduktan sonra geceleri kalkmış Rabbine gizlice yalvarmış ve; "Rabbim! Rabbim! Rabbim!" demiş, Allahü teâlâ da; "Buyur! Buyur! Buyur! (Ey kulum)" diye icâbet etmiştir diye rivâyet etmiştir.

Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde meâlen; Zekeriyyâ aleyhisselâmın duâsını ve onu kabûl edişini şöyle bildirmektedir: "Hani o, (Zekeriyyâ aleyhisselâm) Rabbine; Rabbim! Beni yalnız başıma (evlatsız) bırakma. Sen vârislerin en hayırlısısın diye niyaz (dua) etmişti. Biz onun bu duâsını kabûl ve kendisine Yahyâ'yı ihsân ettik. Zevcesini (doğurmaya) sâlih kıldık. Muhakkak (bütün) bunlar (bu sûrede anlatılan peygamberler) hayır işlerinde yarışırlar, (katımızdaki sevâbı) ümîd ederek ve (ahiretteki azâbımızdan) korkarak bize duâ ederlerdi. Onlar bizim için mütevazı idiler (derin saygı gösterirlerdi). (Enbiyâ sûresi: 89-90)

Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde, Meryem sûresi 6. ve 7. âyet-i kerîmelerinde meâlen; Zekeriyyâ aleyhisselâmın duâsını şöyle bildirmektedir:

“Hakikat ben, arkamdan (ölümümden sonra yerime) gelecek akrabâmdan endişeye düştüm. (Amcazadelerinden ki onlar İsrâiloğullarının şerîrlerindendi. Bundan dolayı ümmetine karşı hilâfeti güzelce edâ edemeyeceklerinden ve onun dînini değiştireceklerinden korkmuştu.) Zevcem de doğurmaz, acuzedir. Binaenaleyh bana tarafından (ve kendi sulbümden) bir velî, oğul ihsân et ki, (ilim ve nübüvvetle) bana mîrasçı olsun. Ya’kûb oğullarına da mîrasçı olsun. Rabbim! Sen onu (söz ve işinde) râzı olduklarından kıl.”

Zekeriyyâ aleyhisselâmın endişesi şu idi: Her peygamber, sonunda kendi neslinden bir peygamber gelmezse, o kavim onun dînini değiştirir ve kitabını zâyi ederdi. Zekeriyyâ aleyhisselâm da vefâtından sonra yerine geçecek oğlu bulunmadığından, amcazâdelerinin de hak yolda yürümemelerinden ve hak yola gelmeyeceklerinden endişe etti. Korktu ve Allahü teâlâdan, kendisinden sonra peygamber olacak bir oğul istedi. Cenâb-ı Hak duâsını kabûl etti. Yoksa onların kendi malına vâris olacaklarından korkmuş değildi. Zâten Zekeriyyâ aleyhisselâmın malı çok değildi ve marangozluk yaparak geçimini temin ediyordu.

Buhârî ve Müslimdeki Hadîs-i şerîf’te Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Biz peygamberler mîrâs bırakmayız. Bizim bıraktığımız ancak sadakadır.” Tirmizî’deki Hadîs-i şerîf’te; “Biz peygamberler mîras bırakmayız” buyrulmuştur. Zekeriyyâ aleyhisselâmın; “Yâ Rabbî! Bana bir oğul ihsân et ki bana mîrasçı olsun” kavli (sözü); (İlim ve peygamberlik) mîrasıdır. Nitekim Allahü teâlâ Neml sûresi 16. âyet-i kerîmesinde meâlen; “Ve Süleymân (aleyhisselâm) Dâvûd'a (aleyhisselâm) (peygamberlikte) mîrasçı oldu” buyurdu. Mîrasçılık malda olsaydı, kardeşleri arasında onu ayrıca zikretmezdi. Mücâhid (rahmetullahi aleyh) meâlen; “Ve Ya’kûb oğullarına da mîrasçı olsun” âyet-i kerîmesi hakkında; Onun mîrascı olması ilim yönündendir. Zirâ Zekeriyyâ aleyhisselâm, Ya’kûb aleyhisselâm zürriyetinden idi. Katâde (rahmetullahi aleyh); O (Yahyâ), Zekeriyyâ aleyhisselâmın peygamberliğine ve ilmine mîrasçı olacaktır buyurdu.

Nihâyet Allahü teâlâ Zekeriyyâ aleyhisselâma, Cebrâil aleyhisselâm vâsıtasıyla duâsını kabûl ettiğini ve oğlu Hazret-i Yahyâ'nın ihsân edileceğini (dünyâya geleceğini) müjdeledi. Bir gün mihrabında (odasında) namaz kılarken, bembeyaz elbiseler içerisinde ve bir genç sûretinde Cebrâil aleyhisselâm gelerek, oğlunun ismini Yahyâ koymasını söyledi. Ayrıca onun Hazret-i Îsâ'yı tasdik ve zamanın büyüklerinden ve bütün kötülüklerden uzak, nübüvvetle (peygamberlikle) muttasıf, sâlihler zümresinden bir zât olacağını haber verdi.

Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde şöyle bildirilmektedir; “Zekeriyyâ (aleyhisselâm) mihrabında, (odasında) namaz kılarken melekler (Cebrâil aleyhisselâm) ona (şöyle) nidâ etti: Muhakkak Allahü teâlâ sana; kendinden gelen kelimeyi (yani Îsâ aleyhisselâmı) tasdik edici ve kavminin seyyidi (efendisi) ve nefsine hâkim ve sâlihlerden bir peygamber olduğu hâlde Yahyâ'yı müjdeler.” (Âl-i İmrân sûresi: 39)

Cenâb-ı Hak bu âyet-i kerîmede Yahyâ aleyhisselâmın vasıflarını bildirdi: Kendinden gelen kelimeyi (Îsâ aleyhisselâmı) tasdik edici, kavminin seyyidi (İbn-i Abbâs (radıyallahü anh); Seyyid, yumuşaklık, mü’minlerin efendisi ve dinde onların, reîsi; yâni ilim, yumuşaklık, ibâdet ve verada reîsi, Mücâhid; Allahü teâlâ katında şerefli, İbn-ül Müseyyib; Fakih, İkrime; Kızıp öfkelenmeyen, demektir dediler.) Diğer sıfatları da nefsine hâkim, nebî ve sâlihlerden olmasıdır.

Katâde (radıyallahü anh) bildirdi ki: “Allahü teâlâ, onu îmânla dirilttiği için Yahyâ ismi verildi.” “Kendisinden bir kelimeyi tasdik edici...” âyet-i kerîmesi hakkında İbn-i Abbâs'dan rivâyetle Avfî, Hasen, Katâde, İkrime, Mücâhid, Süddî, Rebî' bin Enes, Dahhak (radıyallahü anhüm); “Allahü teâlânın kelimesi, Meryem oğlu Îsâ'dır” buyurdular. Rebî' bin Enes; “Meryem oğlu Îsâ'yı (aleyhisselâm) ilk tasdik eden odur.” Katâde (radıyallahü anh) “Yahyâ aleyhisselâm, Îsâ aleyhisselâmın dîni üzerine idi” dedi.

“Kavminin seyyidi (efendisi)...” buyrulması hakkında Ebü'l-Aliye, Rebî' bin Enes, Katâde, Sa’îd ibni Cübeyr ve başkaları; “Hikmet sâhibi birisi”, Katâde; “İlim ve ibâdette efendi” buyurdu. İbn-i Abbâs, Sevrî ve Dahhak

(radıyallahü anhüm); “Efendi, hikmet sâhibi ve mütteki kimsedir” dediler. Sa’îd bin Müseyyib; “O fakih ve âlimdir”. Atıyye; “Huylarında ve dîninde efendi”, İkrime; “Öfkenin kendine galebe çalmadığı kişidir” dediler. İbn-i Zeyd; “O şereflidir.” Mücâhid (radıyallahü anh); “O, Allahü teâlâya karşı çok saygılı idi” buyurdular. (Bkz. Yahyâ aleyhisselâm)

Başka bir âyet-i kerîmede ise şöyle buyruldu: “Allahü teâlâ, Zekeriyyâ aleyhisselâmın, duâsına icâbetle buyurdu ki; “Ey Zekeriyyâ! Biz seni Yahyâ isminde bir oğulla müjdeleriz. Ondan önce bu isimle kimseyi tesmiye kılmadık” (bu adı kimseye vermedik) (Meryem sûresi: 8)

Bu âyet-i kerîme hakkında Katâde, İbn-i Cübeyr ve İbn-i Zeyd (rahmetullahi aleyhim); “Ondan önce bu isimle kimse isimlendirilmemiştir” dediler.

Taberî’de bildirildiğine göre; Allahü teâlânın ona Yahyâ diye isim vermesi, baba ve anasının yaşlı olmasındandı. İki yaşlıdan bir canlı meydana getirdi. Onu diri yaptı. Yaşlı kimselerden oğul meydana getirmek sanki ölüden yaratmak gibidir. Yahyâ diri demektir. Allahü teâlâ onu kimseye vermediği bir isim ile isimlendirdi ve hiç kimseyi vasıflandırmadığı vasıflarla övdü.

Zekeriyyâ aleyhisselâm bir oğulla müjdelendiğinde, İbn-i Abbâs'ın (radıyallahü anh) bildirdiğine göre; Kendi yüzyirmi, hanımı da doksansekiz yaşında idiler. (Başka rivâyetler de vardır) Zekeriyyâ aleyhisselâm bu müjde karşısında hayrete düştü. Hayreti, Allahü teâlânın kudretinden şüphe etmekten değildi. Cenâb-ı Hakk'ın kudretinden emîn olduğu hâlde müjdenin nasıl olacağı keyfiyetini öğrenmek için idi. Bu sebeple; “Yâ Rabbî! Ben ve zevcem ihtiyâr olduğumuz hâlde mi bize çocuk ihsân edeceksin? Yoksa bizi genç bir hâle getirip, o zaman mı bize ihsân edeceksin?” diye öğrenmek istedi. Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: “Zekeriyyâ (aleyhisselâm); Yâ Rabbî! Bana ihtiyârlık gelmişken ve zevcem de acuze iken benim nasıl oğlum olabilir? dedi. (Allahü teâlâ yahut Cebrâil aleyhisselâm vâsıtasıyla) dedi ki: Yâ Zekeriyyâ! Böyledir. Allahü teâlâ dilediğini yapar.” (Âl-i İmrân sûresi: 40)

(Zekeriyyâ aleyhisselâm) dedi ki: Rabbim! Benim nasıl oğlum olur ki? Zevcem doğurmaz, acuzedir. Ben ise ihtiyârlığın son haddine varmışımdır. (Cebrâil aleyhisselâm) dedi ki; öyledir. (Fakat) Rabbin buyurdu ki: O bana göre pek kolaydır. Daha evvel sen bir şey değilken seni yaratmışımdır." (Meryem sûresi: 9-10)

Zekeriyyâ aleyhisselâm, bu müjdeye sevinip, arzusunun çabukluğunu arz ederek; "Yâ Rabbî! Bana vâdettiğin çocuğun; meydana geleceğine, delil ve alâmet olmak üzere, bu gönlüme yerleşmesi ve kalbimin bana vâdettiğin şeyde mutmain olması için nişân ver. Bununla zevcemin ne zaman hâmile olacağını bileyim. O alâmetle ben bu nîmeti şükürle karşılayayım" diye münâcâtta bulundu. Nitekim, İbrâhim aleyhisselâm da; "Yâ Rabbî! Ölüleri nasıl diriltiğini bana göster" deyince, (cenâb-ı Hak); "Ölüyü diriltmeye kâdir olduğuma inanmadın mı? buyurdu. İbrâhim (aleyhisselâm); Evet. Kesin olarak inandım. Lâkin (gözümle de görerek) kalbim mutmain olsun dedi." (Bakara sûresi: 260) Cenâb-ı Hak, Zekeriyyâ aleyhisselâmın duâsını kabûl ederek; "Senin için alâmet; birbiri ardınca üç gece (ve gündüz) insanlarla konuşmamandır. Bir hastalık ve sebep olmaksızın, sen sıhhatli olduğun hâlde üç gece dilini konuşmadan alıkoymandır" buyurdu. İbn-i Abbâs (radıyallahü anhüm); "Bir hastalık, olmaksızın dili tutuldu." Abdurrahmân ibni Zeyd, Zeyd bin ESlem; "Okur, tesbîh ederdi. Kavmi ile işâretle olanın dışında konuşamazdı" buyurdu. Hazret-i Yahyâ, ana rahmine düşünce, Zekeriyyâ aleyhisselâm konuşamaz hâle geldi. Meramını ancak işâretle anlatabiliyordu. O sabah odasından çıkarak, Beyt-i Makdis'e namaz ve ibâdet için gelen cemâate kapıları açtı. Kavmine işâretle (el, göz ve başla); "Siz şu içinde bulunduğunuz gün, sabah ve ikindide ve gelecek günlerde Rabbinizi, şânına lâyık olmayan şeylerden tenzih edin. Her zamanki gibi ibâdetinize devam ediniz" buyurdu. İsrâiloğulları onun hâlindeki değişikliği görüp; "Bunda bir hikmet vardır" diyerek buyurduğu şekilde sabah ve akşam namazını kılıp, diğer ibâdetlerini yaptılar.

Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde şöyle bildirilmektedir: (Zekeriyyâ aleyhisselâm) dedi ki; Rabbim! Bana (bu husûsta) bir nişân ver. (Allahü teâlâ): Senin nişânın sade bir işâretten başka insanlara üç gün söz söyleyememendir. Bununla beraber Rabbini çok an ve akşam-sabah O'nu tesbîh et (namaz kıl). (Âl-i İmrân sûresi: 41)

(Zekeriyyâ aleyhisselâm) dedi ki: Rabbim! Bana (bu husûsta) bir nişân ver. (Allahü teâlâ) buyurdu ki: Şenin nişânın, sapasağlam olduğun hâlde üç gece (üç gün) insanlarla konuşamamandır. Derken (Zekeriyyâ aleyhisselâm) mescidinden kavminin karşısına çıktı ve onlara; Sabah akşam tesbîhte bulunun diye işâret verdi." (Meryem sûresi: 11-12)

Beydâvî'nin (rahmetullahi aleyh) bildirdiğine göre; Zekeriyyâ aleyhisselâm o günkü vazifeyi toprağa yazmak sûretiyle halka anlatmıştır. O, bu üç gün içinde devamlı ibâdet ve zikirle meşgûl oldu. Cenâb-ı Hakk'a karşı hamd ve şükür vazifesini yerine getirdi. Fahreddîn-i Razî'nin (rahmetullahi aleyh) bildirdiğine göre; Zekeriyyâ aleyhisselâma, insanlara bildireceklerini sâdece işâretle anlatması emir olundu. Bundan maksadın; zikir ve tesbîhle (namazla) meşgûl olup, ihlâs ve huzûruna zarar gelmemesi idi. Çünkü insanlarla birlikte bulunmak, konuşmak, huzûra mâni olduğu gibi zikir ve tesbîhe de mânidir. Zekeriyyâ aleyhisselâma vadolunan çocuk, büyük nîmet olduğundan, o nîmetin şükrünü yerine getirmek tesbîh, tehlil ve çokça zikirle olabilirdi. Cenâb-ı Hak onun üç gün konuşmamasını, ayrıca zikir ve tesbîhe devam etmesini emretmiştir. Zekeriyyâ aleyhisselâmın böyle üç gün, başkalarıyla konuşmaya kâdir olduğu hâlde, sâdece konuşmaktan men olunması mûcize idi.

Müddet tamam olunca, Zekeriyyâ aleyhisselâmın oğlu Yahyâ (aleyhisselâm) dünyâya geldi. Yahyâ aleyhisselâmdan altı ay sonra Beyt-üt-tâlim denilen yerde, hazret-i Meryem'in oğlu Îsâ aleyhisselâm doğdu. Yahyâ aleyhisselâmın doğumu ile Zekeriyyâ aleyhisselâm ve âilesi seâdete gark oldular. Hazret-i Yahyâ, fazîletli bir çocuk idi. Rüşd çağında ona Cenâb-ı Hak Tevrât'a sıkı sıkıya sarılmasını ve onu okumasını emretti. Daha sonra kendisine nübüvvet vazifesi verildi. Mûsâ aleyhisselâmın dînine göre amel ediyordu. Bilahare Îsâ aleyhisselâmın peygamber olmasıyla onun dîni üzere amel etmeye başladı. Kur'ân-ı kerîmde Âl-i İmrân sûresi 39. âyet-i kerîmesinde meâlen; "Muhakkak Allah sana, Allah'tan bir kelimeyi tasdik edici olmak üzere Yahyâ'yı müjdeliyor" buyruldu. Kelimeden kasıd, Îsâ bin Meryem aleyhisselâmdır. Yahyâ aleyhisselâm, Îsâ aleyhisselâma îmân edip, onu ilk tasdik eden zât idi. Zirâ annesi, hazret-i Yahyâ'ya hâmile iken, hazret-i Meryem de Îsâ aleyhisselâma hâmile idi. Karşılaştıkları bir sırada;

“Meryem hâmile misin?” dedi. Hazret-i Meryem; “Evet” deyince, Yahyâ aleyhisselâmın annesi; “Karnımdakinin senin karnındakine tâzim ettiğini görüyorum” dedi. Yahyâ aleyhisselâmın hazret-i Îsâ'yı ilk tasdiki budur. Allahü teâlâ, hazret-i Âdem'i anasız ve babasız yarattığı gibi, hazret Îsâ'yı da yalnız babasız olarak yarattı. Hazret-i Havvâ ise, Âdem aleyhisselâmın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Bu üç insanın yaratılışında hikmetler vardır. Hazret-i Meryem iffet ve nâmus timsâli bir hanım idi.

Îsâ aleyhisselâm dünyâya gelince, hazret-i Meryem kundakladı beşiğe koydu ve alıp kavmine götürdü. Kavmi; “Meryem! Sen ne yaptın: Baban fenâ adam değildi. Anan da öyle. Sen bir fenâ iş işlemişsin” deyip onu taşlamak için ellerine taş aldılar. Hazret-i Meryem; “Ondan sorunuz?” diye eliyle hazret-i Îsâ'yı işâret etti. “Biz beşikteki çocukla nasıl söyleşelim” dediler. Bu sırada hazret-i Îsâ söze başladı: “Ben Allah'ın kuluyum. Bana kitap verdi ve beni peygamber etti ve nerede olsam beni mübârek kıldı. Doğduğum, öldüğüm ve tekrar dirildiğim gün bana selâmet vere” dedi. Yahudiler bunu işitince şaşırıp, hazret-i Meryem'den el çektiler. Fakat babasız çocuk olur mu? diye aralarında dedikodu çoğaldı. İblis, İsrâiloğullarının sohbet meclislerine gelip, hazret-i Zekeriyyâ'ya, Meryem ile ilgili olarak, iftirâda bulundu ve; “Onun yanına giren çıkan o idi” dedi. Bunun üzerene İsrâiloğulları Zekeriyyâ aleyhisselâmı aramaya başladılar. İsrâiloğulları bühtan ve iftirâ ile peşine düşüp öldürmeye karar verdiler. Yahudilerin bu iftirâlarını ve öldürme plânlarını öğrenen Zekeriyyâ aleyhisselâm; “Tâkât getirilmeyen şeyden uzaklaşmak, peygamberlerin sünnetidir” kâidesince, o dinsizlerin bulunduğu yerden uzaklaştı. Yahudiler onu yakalamak için peşine düştüler. Zekeriyyâ aleyhisselâm Beyt-ül-Makdis yakınlarında ağaçlı bir bahçeye girdi. Bir ağacın yanından geçerken, ağaç; “Ey Allah'ın peygamberi! Bana gel” diye seslendi. Ağaç yarıldı ve içine girdi. Sonra kapandı ve onu gizledi. İsrâiloğulları, Zekeriyyâ aleyhisselâmın izini tâkib ettiler. “Ne tarafa gitti, izini kaybettik” diyerek aynı ağacın dibinde oturdular. O zaman mel’ûn iblis, işin içine girerek, insan sûretinde, Zekeriyyâ aleyhisselâmı arayanların yanına geldi. Onlara ne aradıklarını sorunca; “Biz Zekeriyyâ'yı (aleyhisselâm) arıyoruz” diye cevap verdiler. Sonra İblis “Bu ağacı bıçkı ile kesin. Burada ise meydana çıkar, yoksa ne kaybedersiniz?” dedi. “Belaların en şiddetlisi, peygamberlere gelir” Hadîs-i şerîfi mucibince kâfirler o ağacı biçerek, o

mübârek peygamberi şehîd ettiler. Rivâyet edildi ki; Testere mübârek başına değince, o yüce peygamber ah etmek istedi. Cenâb-ı Hak'tan vâsıtasız veya vâsıtalı, vahiyle; “Ey Zekeriyyâ! Şikayette bulunma!” diye nidâ geldi. Zekeriyyâ aleyhisselâm da tevekkül ve sabır gösterdi. Oğlu Yahyâ aleyhisselâm da, meşhûr kavle göre, zâlim yahudi hükümdârı Birinci Herod tarafından şehîd edilmişti. (Bakınız Yahyâ aleyhisselâm)

Mûcizeleri altı çeşit idi:

1- Zekeriyyâ aleyhisselâmın kalemleri, kendi kendine Tevrât'ı yazar idi. Bir gün Beyt-i Makdis'de, maiyetinde yetmiş kişi olduğu hâlde Tevrât'ı yazarlarken yahudilerden biri gelip; “Hak peygamber olsaydın, elinle Tevrât yazmağa muhtâç olmazdın. Sen de yanındakiler gibi yazıyorsun, aranızda hiç bir fark görmüyorum” diye konuştu. Hazret-i Zekeriyyâ bu söze çok üzüldü ve merâklandı. Cebrâil aleyhisselâm gelip; “Ey Zekeriyyâ, buradan kalkınız! Kaleminize emrediniz, kendi kendine yazsın” dedi. Hazret-i Zekeriyyâ kalkıp, emredince, kalem istenen şeyi yazmaya başladı. O saatte kalem oniki sûre yazdı. Bu mûcize ile bir çok kimse îmân etti.

2- Zekeriyyâ aleyhisselâm hazret-i Meryem'i terbiyesi altına aldığı vakit, yazılması lâzım gelen kefaletnameyi, kalemsiz, hokkasız yazmışlardır.

3- Kur'ân-ı kerîmde bildirildiği gibi, Zekeriyyâ aleyhisselâm ve Beyt-i Makdis'deki âlimler arasında hazret-i Meryem'in kefaleti hakkında meydana çıkan ihtilaf üzerine, herkes kendi kalemini Ürdün suyuna atmış, yalnız hazret-i Zekeriyyâ'nın kalemi suyun üzerinde kalmıştı.

4- Ağaçlar, Zekeriyyâ aleyhisselâm ile konuşurlardı. Yahudilerden bir tâife kendisini şehîd etmek üzere araştırırlarken, bir ağaç; “Ey Allah'ın peygamberi! Gel bende gizlen. Seni muhâfaza ederim” diye dile gelmişti.

5- Zekeriyyâ aleyhisselâm su üzerinde yürür ve mübârek ayakları ıslanmazdı. Kendisi için suda yürümekle, karada yürümek arasında fark yoktu.

6- Zekeriyyâ aleyhisselâmdan mûcize istendiği zaman, yakınlarındaki ağaçlara mübârek eliyle işâret etmiş, ağaçlar birden bire, köklerinden kopup, huzûruna, emre hazır vaziyette gelmiştir.

Dua ve fazîleti:

Zekeriyyâ aleyhisselâmın kıssasında duâ ve duânın nasıl yapılacağına, ne için duâ edileceğine işâretler vardır. Duâ, en fazîletli ibâdetlerdendir. Çünkü duâ, Allahü teâlânın Rab oluşunu kabûl ve îtirâf etmek, rızâsını kazanmakta ve tevâzûda ihlâslı ve samîmi olma ve her şeyin sâhibi ve Mâliki olan Allahü teâlâya muhtâçlık gibi mânâları ifâde eder. İhlâsla ve hudû ile yapılan duâ kabûl olur. Kalb gaflette iken yapılan duâ kabûl olmaz.

Allahü teâlâ Dâvûd'a (aleyhisselâm); “Bana gaflet hâlinde iken duâ etme. Sana gadabımla karşılık veririm” diye vahyetti.

Sâlihlerden birisi şöyle dedi: “Mü’minin duâsı, onun iyi, amelleridir.” Bunun mânâsı; “Sâlih kimselerin duâsı kabûl olur” demektir. Kabûl olunan duâ, Allahü teâlâya tam bir dönüş, yalvarıp, yakarma ve ihlâs ile yapılan duâdır. Böyle bir duâyı da sâlih kimseler yapar. Günâhlara dalmış, Allahü teâlâdan ve O'nun âyetlerinden gâfil ve habersiz kimse, dili ile duâ eder. Çünkü onun kalbi, nefsinin arzu ve istekleri ile meşgûldür. Böyle bir kimsenin kalbinde, samîmi olarak Allahü teâlâya dönüş ve günâhlarına pişmanlık durumu olsa idi, üzerinde bulunduğu günâhları terkeder, onlardan dolayı pişmanlık duyar ve yaptığı günâhlar sebebiyle Allahü teâlâdan hayâ ederdi.

Denilir ki: “Günâh, kalbde siyah bir nokta gibidir. Kul tevbe ettiği zaman, kalbden bu siyahlık gider. Eğer günâh işlemeye devam ederse, kalbi kararır ve kör olur.”

Enes bin Mâlik'in rivâyet ettiği hadis-i kudsîde, Allahü teâlâ Âdemoğluna; “Seninle benim aramda olan şey; senden duâ, benden kabûl etmektir.”

buyurmuştur. Duâ, Allahü teâlâya ibâdet, O'na boyun eğmek ve tâzimdir. Duâdan faydalanan, duâyı yapan kimsedir. Kul duâ etmekle ya bir dileğine kavuşur veya sevâb kazanır. Resûlullah efendimiz; "Dua; mü'minin silâhı, dînin direği, göklerin ve yerin nûrudur", "Genişlik zamanında çok duâ eden kimsenin, belâ ve musîbet zamanında yaptığı duâları kabûl olur" buyurdu.

Allahü teâlâya samîmiyetle dönmüş, O'ndan korkan kimsenin duâsı geri çevrilmez. İnsan bâzan kendisine faydası olmayan dünyâ işleri için duâ eder. Bu duâsı kabûl olunmaz. Bu husûsta Kur'ân-ı kerîmde meâlen; "İnsan, hayra duâ eder gibi, (kızınca) fenâlığa da duâ eder (zararına olarak bedduâda bulunur). İnsan (akıbetini düşünmemekle) pek aceleci olmuştur." (İsrâ sûresi: 11) İnsan, dünyâ işlerinde kendisine hayırlı olan ile olmayanı birbirinden ayıramaz. Hayırlı olan için duâ ettiği gibi, şer olan için de duâ eder. İnsan, duâsının hemen kabûl olmasını ister. Halbuki bâzan duânın kabûlünün geciktirilmesi onun için daha hayırlı olur.

Resûlullah efendimizin (sallallahü aleyhi ve selem) mübârek zevcesi Hafsa vâlidemiz buyurdu ki; Resûlullah (sallallahü aleyhi ve selem) uyumak istedikleri zaman, sağ elini mübârek yanaklarının altına kor ve üç defâ; "Allah'ım! Kullarını dirilttiğin gün beni azâbından koru" buyururlardı.

Âişe vâlidemiz bildirdi: Resûlullah (sallallahü aleyhi ve selem) geceleyin uyandıkları zaman; "Allah'ım! Senden başka ilâh yoktur. Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim. Yâ Rabbî! Hatalarım için senden af ve mağfiret dilerim. Senden rahmetini dilerim. Allah'ım! İlmimi arttır. Bana hidâyetten sonra kalbimi saptırma. Bana yüce katından rahmetini ihsân eyle. Muhakkak ki sen herkese istediğini vericisin" duâsını okurdu.

Selmân-ı Fârisî'nin bildirdiği Hadîs-i şerîfte, Resûlullah (sallallahü aleyhi ve selem) "Muhakkak ki Allahü teâlâ, huzûrunda ellerini uzatıp kendisinden isteyen kulunun ellerini boş çevirmekten hayâ eder" buyurdu.

Hazret-i Ali anlattı: Ben Kâbe-i muazzamada tavâf ederken birisi ile karşılaştım. Kâbe'nin örtüsüne yapışmış; "Ey her şeyi işiten, her isteyenin istediğini bilen, ey ısrâr edenlerin ısrârından rahatsız olmayan Allah'ım! Beni affın ve rahmetinin tatlılığı ile rızıklandır" diye duâ ediyordu. Ben de;

“Ey Allah'ın kulu! Sözünü bana bir defâ daha tekrar eder misin?” dedim.O zât; “Sen benim söylediğimi işittin mi?” deyince, cevaben; “Hızır'ın nefsi yed-i kudretinde olan Allahü teâlâya yemîn ederim ki, herhangi bir kul, bu sözleri her farz namazın peşinden söylerse, onun günâhları af ve mağfiret olunur” dedim. Hazret-i Ali bu zâtın Hızır aleyhisselâm olduğunu keşfen anlamıştı.

Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde meâlen; “Rabbinize yalvararak ve gizlice duâ ediniz...” (A’râf sûresi: 55), “Ey kullarım! Benden isteyiniz! Kabûl ederim, veririm. Bana ibâdet etmekten büyüklenip yüz çevirenler, muhakkak ki küçülmüş kimseler olarak Cehennem’e gireceklerdir” buyurdu. (Mü’min sûresi: 60)

Duâ, ihtiyâcın anahtarıdır. İhtiyaç sâhibi olanların istirâhat mahallidir. Sıkıntı sâhiplerinin sığındığı yerdir. Dert ve hacet sâhibi olanların nefes aldıkları alandır. Duânın âdâbı, duâ yapılırken kalbin gafletten uzak olmasıdır. Duânın şartı ise, duâ yapanın helâl yemesidir.

Enes bin Mâlik (rahmetullahi aleyh) şöyle anlatıyor: Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve selem) zamanında Şam ile Mekke arasında mal ticâreti yapan bir tüccar vardı. Bu zât, Allahü teâlâya tevekkül eder, kâfile ile birlikte yola çıkmaz, yalnız giderdi. Bir gün Şam'dan Mekke'ye gitmek üzere yola çıkmıştı. Yolda bir eşkıya gelerek, tüccara “Dur” diye bağırdı. Tüccar durdu ve eşkıyaya dönerek; “Senin istediğin malımdır, bana yol ver” dedi. Eşkıya; “Senin malın zâten malımdır, kastım sanadır” deyince, tüccar; “Senin işin malım iledir. Bana yol ver, beni ne yapacaksın?” dedi. Eşkıya bu teklifini reddedince, tüccar; “O hâlde bana bir süre izin ver de, abdest alıp namaz kılayım ve Allahü teâlâya duâ edeyim” dedi. Eşkıya; “Aklına gelen şeyi yapabilirsin” diyerek tüccara izin verdi. Tüccar önce abdest alıp dört rekat namaz kıldı. Sonra ellerini açarak şöyle duâ etti; “Yâ Rabbî, Yâ Rabbî! Ey yüce Arş'ın sâhibi, ey yoktan var eden ve öldükten sonra tekrar dirilten ey dilediğini yapan, Allah’ım! Arş'ın dört tarafını dolduran nûrun hürmetine sana yalvarıyorum, bütün mahlûkâta hâkim olan kudretin hürmetine, her şeyi kuşatan rahmetin hürmetine, sana yalvararak istiyorum. Ey çâresiz kalanların imdadına yetişen!” Üç kere bu duâyı tekrar etti. Tüccar duâsını bitirir bitirmez, karşıdan kır atlı, beyaz elbiseli ve elinde

nûrdan süngüsü ile bir süvâri geldi. Eşkıya hemen bu süvâriye yöneldi. Eşkıya yaklaşınca, o süvâri ona hücûm ederek öyle bir darbe indirdi ki hemen atından düştü. O süvâri tüccara gelerek; "Kalk ve bu adamı öldür" dedi. Tüccar; "Sen kimsin? Ben şimdiye kadar adam öldürmedim ve bu adamı öldürmek istemiyorum" dedi. Bunun üzerine süvâri, şakînin yanına giderek onu öldürdü. Sonra tüccarın yanına geldi ve; "Bil ki ben üçüncü semâdan gelen bir meleğim. İlk önce duâ ettiğinde semânın kapılarında kılıç şakırtıları işittik ve vukûât olduğunu anladık. İkinci yalvarışında semânın kapıları açıldı ve ateş kıvılcımları gibi kıvılcımlar ortaya yayıldı. Üçüncü yakarışından sonra üst semâdan Cebrâil aleyhisselâm inerek bize geldi ve; "Bu belâyı kim defedecek?" diye seslendi. Bunu duyunca, Rabbime, bu eşkıyayı öldürme vazifesini bana vermesi için duâ ettim. Ey Allah'ın kulu iyi bil, kim senin duâ ettiğin gibi duâ ederse, Allahü teâlâ, her çeşit dert ve sıkıntısını, uğradığı musîbeti ondan uzaklaştırır. Kendisine yardımda bulunur" dedi. Şakîden kurtulan tacir sağ salim olarak malı ile Mekke'ye gelince, Resûlullah efendimizi (sallallahü aleyhi ve selem) ziyâret ederek, başından geçen olayı ve yaptığı duâyı anlattı. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi vesellem) bunun üzerine; "Şüphesiz ki Allahü teâlâ sana öyle güzel isimler (Esmâ-i hüsna) bildirmiştir. Bunlarla duâ edilirse kabûl edilir, bir şey istenirse ihsân edilir." buyurdular. Arabî şiir tercümesi:

Delikanlının akıttığı göz yaşı.

Gizli olan hislerinin tercümânı.

Alıp verdiği nefeslerinin hepsi,

Eder ifşa içindeki gizli sırları...

Horasan valisi Abdullah bin Tâhir, çok adil idi. Jandarmaları birkaç hırsız yakalamış, valiye bildirmişlerdi. Hırsızlardan biri kaçtı. Hiratlı bir demirci Nişabur'a gitmişti. Bir zaman sonra, evine dönüp gece giderken, bunu yakaladılar. Hırsızlarla beraber, valiye çıkardılar. Vali; "Hapsedin!" dedi. Demirci, hapishanede abdest alıp namaz kıldı. Ellerini uzatıp; "Yâ Rabbî! Günâhım olmadığını, ancak sen biliyorsun. Beni bu zindandan, ancak sen kurtarırsın. Yâ Rabbî! Beni kurtar!" diye duâ etti. Vali, o gece rüyâda dört

kuvvetli kimse gelip, tahtını tersine çevirecekleri vakit uyandı. Hemen abdest alıp, iki rekat namaz kıldı. Tekrar uyudu. Tekrar, o dört kimsenin, tahtını yıkmak üzere olduğunu gördü ve uyandı. Kendisinde, bir mazlumun âhı bulunduğunu anladı. Şiir:

Binlerce top ve tüfek, yapamaz aslâ,

Gözyaşının seher vakti yaptığını.

Düşman kaçıran süngüleri, çok defâ,

Toz gibi yapar, bir mü'minin duâsı.

Yâ Rabbî! Büyük yalnız sensin! Sen Öyle bir büyüksün ki, büyükler ve küçükler, sıkışınca, ancak sana yalvarır. Sana yalvaran, ancak murâdına kavuşur.

Hemen o gece, hapishane müdürünü çağırıp; "Bir mazlum kalmış mı?" dedi. Müdür; "Bunu bilemem. Yalnız, biri namaz kılıp, çok duâ ediyor. Göz yaşları döküyor" deyince, onu getirtti. Hâlini sorup anladı, özür dileyip; "Hakkını helâl et ve bin gümüş hediyemi kabûl et ve herhangi bir arzun olunca bana gel!" diye ricâ etti. Demirci; "Hakkımı helâl ettim ve hediyeni kabûl ettim. Fakat işimi, dileğimi senden istemeğe gelmem" dedi. Vali; "Niçin?" diye sorunca; "Çünkü, benim gibi bir fakir için, senin gibi bir sultânın tahtını birkaç defâ tersine çeviren sâhibimi bırakıp da, dileklerimi başkasına götürmekliğim kulluğa yakışır mı? Namazlardan sonra ettiğim duâlarla, beni nice sıkıntıdan kurtardı. Nice murâdıma kavuşturdu. Nasıl olur da, başkasına sığınırım? Rabbim, nihâyeti olmayan rahmet hazînesinin kapısını açmış, sonsuz ihsân sofrasını, herkese yaymış iken, başkasına nasıl giderim? Kim istedi de, vermedi? İstemesini bilmezsen alamazsın. Huzûruna edeble çıkmazsan, rahmetine kavuşamazsın" dedi.

İbadet eşiğine, kim ki, bir gece baş kodu,

Dostun lütfu, açar ona, elbette bibr kapu.

Evliyânın büyüklerinden Râbia-i Adviyye (rahmetullahi aleyhâ), adamın biri duâ ederken; “Yâ Rabbî! Bana rahmet kapısını aç!” dediğini, işitince; “Ey câhil! Allahü teâlânın rahmet kapısı; şimdiye kadar kapalı mı idi de şimdi açılmasını istiyorsun?” dedi. (Rahmetin çıkış kapısı, her zaman açık ise de, giriş kapısı olan kalpler, herkesde açık değildir. Bunun açılması için duâ etmelidir!)

Âyet-i kerîmelerde meâlen buyruldu ki: “(Ey Habîbim!) Kullarım sana beni sorunca; (haber ver ki) muhakkak ki ben (ilim ve icâbetle onlara şah damarlarından daha) yakınımdır. Bana duâ edince ben o duâ edenin dâvetine icâbet ederim. O hâlde onlar da benim dâvetime (itaatle) icâbet (Tefsîr-i Mazharî'de bu kısma; “Benden duâlarına icâbet etmemi taleb etsinler” şeklinde de mânâ verilmiştir.) ve bana îmân (da devam) etsinler. Tâ ki (o sayede) doğru yola ulaşmış olalar. (Bakara sûresi: 186)

“Rabbiniz buyurdu ki: Bana duâ edin. Size icâbet (ve duânızı kabûl) edeyim. Çünkü bana ibâdetten büyüklük taslayıp uzaklaşanlar hor ve hakîr kimseler olarak Cehennem’e gireceklerdir.” (Mü’min sûresi: 60)

Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) Hadîs-i şerîflerde; “Allahü teâlâ katında duâdan makbûl ve kıymetli hiç bir şey yoktur.”

“Kul, duâsında üç şeyin birini almaktan şaşmaz. Ya duâ sayesinde günâhı bağışlanır, veyahut peşin bir mükafat alır, yahut âhırette karşılığını bulur” buyurdu.

Hiç bir sakınma, takdiri değiştirmez. Fakat duâ, inmiş ve inmemiş olan şeylere fayda verir. Bela iner, onu duâ karşılar. İkisi, kıyâmet gününe kadar mücâdele ederler. Kazâ-i mu'allak, Levh-i mahfûzda yazılıdır. Eğer o kimse, iyi amel yapıp, duâsı kabûl olursa, o kazâ değişir. Hadîs-i şerîfte buyruldu ki: “Kader, tedbir ile, sakınmakla değişmez. Fakat kabûl olan duâ, o belâ gelirken korur.” Duânın belâyı defetmesi de kazâ ve kaderdir. Kalkanın oka siper ve suyun, otun yetişmesine sebep olduğu gibi, duâ da, Allahü teâlânın merhametinin gelmesine sebeptir. Bir Hadîs-i şerîfte; “Kazâ-i mu'allakı hiç bir şey değiştiremez. Yalnız duâ değiştirir ve ömrü yalnız ihsân, iyilik arttırır” buyruldu. Kazâ, Allahü teâlânın takdirinin yâni kaderinin levh-i

mahfûzda yazılmasıdır. Bir kimseye takdir edilen belâ, kazâ-i mu'allak ise, yâni o kimsenin duâ etmesi de takdir edilmiş ise, duâ eder; kabûl olunca, belâyı önler. Ecel-i kazâyı da, iyilik etmek geciktirir. Fakat Ecel-i müsemmâ değişmez. Ecel-i kazâ; bir kimse, eğer iyi iş yapar, yahut sadaka verir, hac ederse ömrü altmış sene, bunları yapmazsa kırk sene diye takdir edilmesi gibidir. Vakit tamam olunca, eceli bir an gecikmez. Birinin üç gün ömrü kalmış iken, akrabâsını, Allah rızâsı için ziyâret etmesi ile ömrü otuz seneye uzar. Otuz sene ömrü olan kimse de akrabâsını terk ettiği için, ömrü üç güne iner.

Hadîs-i şerîflerde buyruldu ki:

“Allahü teâlâ katında duâdan daha kıymetli bir şey yoktur.”

“Allahü teâlâ kendisinden istemeyene gazâb eder.”

“Dua, mü’minin silâhıdır.”

“Dua dînin direğidir.”

“Dua, göklerin ve yerin nûrudur.”

“Rabbini anan ile anmayan kimsenin durumu, diri ile ölünün durumu gibidir.”

“Kimi, şiddetli sıkıntı zamanlarında, Allahü teâlânın duâsını kabûl etmesi sevindirirse, genişlik zamanında çok duâ etsin.”

Dua âdabı:

Duâ âdabından bir kısmı rükündür. Bunlar; Ehl-i sünnet îtikâdında ve ihlâs sâhibi olmaktır. Bir kısmı, haramlardan sakınmak gibi şartlardır. Bunların dışında kalanların bir kısmı müsteâblar ve mekruhlardır. Diğer bir kısmı da; yapılması, terkinden evla olanlardır.

Bu edebler ve şartlardan bâzıları şunlardır:

1- Yemede, içmede, giyimde ve kazançta haramdan sakınmak.

2- İhlâslı olmak.

3- Duâdan önce sâlih amel yapmak. Şiddetli sıkıntı zamanında yaptığı sâlih ameli zikretmek.

4- Kirlerden ve pisliklerden temizlenmek.

5- Abdestli olmak ve kıbleye yönelmek.

Câbir bin Abdullah'ın (radıyallahü anh) rivâyetinde; Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) Arafat'ta kıbleye dönerek akşama kadar duâ etti buyurdu. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); "Muhakkak ki sizin Rabbiniz, hayâ ve kerem sâhibidir. Kulları ellerini kaldırıp kendisinden bir şey istedikleri zaman, onları boş çevirmekten hayâ eder" buyurdu.

6- Rükû ve secdeli namaz kılmak. (Burada murâd, kılınan namazdan sonra yapılacak duâdır)

7- İki dizler üzerine oturmak.

8- Duânın başında ve sonunda önce Allahü teâlâya hamd edip, Resûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) salevât okumak!

Duâya besmele ile başlamak; Seleme bin Ekvâ (radıyallahü anh) nakletti ki: "Sübhâne Rabbiy el aliyy-il-a'lelvehhâb" demeden, Resûlü ekremin hiç bir duâya başladığını duymadım."

Ebû Süleymân Dârânî (rahmetullahi aleyh) buyurdu ki: Allahü teâlâdan bir şey isteyen kimse, önce salevât-i şerîfe getirsin, sonra ihtiyâcını istesin ve sonra salevât-i şerîfe ile duâsını bitirsin. Allahü teâlâ, iki taraftaki salevât-i şerîfeyi kabûl ederken aradaki dileği kabûl etmemesi O'nun keremine

yakışmaz.” Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdu ki: “Allah'tan bir şey dileyeceğiniz zaman, salevât-i şerîfe ile başlayın. Zirâ Allahü teâlâ iki dilekten birini kabûl edince diğerini reddetmeme husûsunda daha keremlidir.”

9- Ellerini açmak (yani avuçlarını yummamak).

10- İki elleri kaldırmak (yani elleri dizlerden uzaklaştırıp, semâya doğru kaldırmak. Çünkü semâ, duânın kıblesidir.)

11- Elleri omuz hizasına kadar kaldırmak.

12- Edeb üzere olmak, (yani zâhiren, bâtınen, söz ve fiille edeb üzere olmak).

13- Huşû üzere olmak. Huşûun korku olduğu söylenmiştir. En doğru olan odur ki, huşû'dan murâd, batının sükûnudur. Bâtının sükûn bulmasından, zâhirîn sükûnu meydana gelir. Bunu şu Hadîs-i şerîf teyit etmektedir; Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem), sakalları birbirine karışmış birisini görünce; “Kalbinde huşû olsa idi, âzâlarında da huşû olurdu” buyurdu. Allahü teâlâ Mü’minün sûresinin ilk iki âyetinde meâlen; “Mü’minler muhakkak kurtulacaktır. Onlar, namazları huşû ile kılanlardır” buyuruyor.

14- Bütün âzâları tezellül ve hudû üzere olmak. Yâni bütün âzâların hudû (boyun eğme) ile beraber, sükûn üzere ve hareketsiz olması.

15- Namazda duâ edenin, gözlerini semâya kaldırmaması.

16- Allahü teâlâya, Esmâ-i hüsna'sı ve yüce sıfatları ile duâ etmek. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde meâlen; “En güzel isimler, Allahü teâlânındır. O hâlde Allahü teâlâya bu isimlerle duâ edin. Allahü teâlânın isimlerinde ilhâd edenleri yâni isimleri değiştirenleri terk edin. Onlar âhırette yaptıklarının cezâsını çekeceklerdir” buyuruyor. (A’râf sûresi: 180)

17- Duâyı, edebî sözlerle yapmaya zorlanmamalıdır.

Duâda yapmacık sözlerden sakınmak lâzımdır. Duâ eden (kapıdaki sâil, isteyici gibidir.); tevâzû ve huşû içinde istemeli ve külfetli sözlerden sakınmalıdır. Resûl-i ekrem bu husûsta; “İleride, duâda haddini tecâvüz eden cemâatler türeyecektir” buyurdu.

Duâda yapmacık sözler sarf edenleri Allahü teâlâ sevmez. Hadîs-i şerîfte; “Duada yapmacık sözlerden kaçının. Allah'ım senden Cennet’i ve beni Cennet’e yaklaştıracak söz ve ameli diler; Cehennem’den ve Cehennem’e yaklaştıracak söz ve işlerden sana sığınırım demek kâfidir” buyruldu.

Allahü teâlânın sevgili kullarından bir zât, yapmacık sözlerle duâ eden bir duâhana rastladı. Bunun böyle seci' ve yapmacık sözlerle duâ ettiğini görünce; “Bu seci' ve bu külfeti Allah'a karşı mı yapıyorsun? Bilmiş ol ki, ben Habîb-i Acemî'yi şöyle duâ ederken gördüm; Allah'ım bizi iyilerden yap. Allah'ım kıyâmet günü bizi mahcub etme. Allah'ım bizi iyi işler yapmaya muvaffak eyle. İnsanlar da onun duâsına âmin derlerdi. Çünkü duâsının makbûl olmasıyla tanınmış bir zât idi” dedi.

18- Nağme yaparak duâ etmemek.

19- Peygamberleri (aleyhisselâm) ve sâlih kimseleri vesile ederek duâ etmek. Çünkü onlar, hem Allahü teâlâya ve hem de kullarına karşı hakları en kâmil şekilde yerine getirmektedir.

20- Duâ ederken sesi alçaltmak. Yâni gizli olarak duâ etmektir. Gizli duâ etmek, Allahü teâlânın katında makbûldür. Hazret-i Âişe (radıyallahü anhâ) Allahü teâlânın İsrâ sûresi 110. âyet-i kerîmesinde meâlen buyurduğu; “Namazında ne fazla sesini yükselt, ne de sesini gizle. Orta derecede oku” kavl-i kerîmindeki “bisalatike” den murâdı; “Dualarınızı bağırarak yapmayın hafif sesle yapın demektir” buyurdu. Nitekim Allahü teâlâ, duâsını gizlice yaptığı için Zekeriyyâ aleyhisselâmı senâ etmek (övmek) üzere meâlen şöyle buyurdu: “O, Rabbine gizlice niyaz ettiği zaman...” (Meryem sûresi: 3)

21- Duâ ederken, günâhını îtirâf etmek.

22- Duâ ederken Resûlullah efendimizden (sallallahü aleyhi ve sellem) bildirilen sahih duâları tercih etmek. Çünkü Peygamber efendimizden bildirilen duâlar, başka duâlara hacet bırakmamıştır.

23- Güzel mânâ ve maksatları veya Allahü teâlâya senâyı ihtivâ eden duâlarla duâ etmektir.

24- Duâ eden önce kendisine, sonra ana-babaya ve diğer mü'minlere duâ etmelidir. Allahü teâlâ, İbrâhim aleyhisselâmın meâlen şöyle duâ ettiğini bildirdi: "Ey Rabbimiz! Hesap (ların görüleceği ve mahkeme) kurulacağı kıyâmet günü, beni, ebeveynimi ve bütün mü'minleri bağışla!" (İbrâhim sûresi: 41).

25- Eğer duâ eden imâm ise, yalnız kendisine duâ etmemelidir.

26- Allahü teâlâdan azîmle istemektir.

Duâsında azîmli ve kabûlünden ümîdli olmak sûretiyle Allahü teâlâya karşı hüsn-i zanda bulunmaktır. Bu husûstaki hadîs-i şerîflerde buyruldu ki: "Dua ettiğiniz zaman; Allah'ım! Dilersen beni mağfiret eyle, dilersen bana rahmet eyle, demeyin. İsteyeceğinizi kat'î sûretle Allahü teâlâdan isteyin. Zâten O'nu icbar edecek hiç bir kuvvet yoktur."

"Sizden biriniz duâ ettiği zaman kabûl olunacağına büyük ümîd beslesin. Çünkü onun kabûlü Allahü teâlâ için kolaydır."

"Dua ettiğiniz zaman, kabûl olunacağına inanarak Allah'a duâ edin. Bilmiş olunuz ki, gafletle yapılan duâları Allahü teâlâ kabûl etmez."

Süfyân bin Uyeyne (radıyallahü anh); "Kimsenin kusurları onu duâ etmekten alıkoymasın. Çünkü Allahü teâlâ, en kötü mahlûk olan şeytanın bile duâsını kabûl etmiştir." Şeytan, rahmet kapısından kovulduğu vakit; "Rabbim! (insanlar) dirilinceye kadar bana mühlet ver" diye duâ edince; "Vakt-i ma'lûma kadar mühlet verilmişlerdensin. Sana muayyen bir zamana kadar müsâde edilmiştir." (A'râf sûresi: 14-15) buyurmuş ve dileğini kısmen olsun kabûl etmiştir.

27- İstekle duâ etmelidir.

28- Duâyı kalbden yapmalıdır. Duâ yaparken kalbi hazır bulundurmalıdır (yani kalbi başka düşüncelerden temizlemelidir.)

29- Allahü teâlânın, duâsını kabûl edeceğini ümîd ederek duâ etmelidir.

Tekrar tekrar isteyerek duâda ısrâr etmektir: İbn-i Mes'ûd'un (radıyallahü anh) Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkındaki rivâyetlerde; "Dua ettiği zaman üç kere duâ eder ve Allahü teâlâdan bir şey istediği zaman üç kere isterdi." Aynı zamanda duâda acele edip gecikmekten üzüntü duymamak lâzımdır. Zirâ Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem); "Allahü teâlâ duânızı kabûl eder. Tâ ki duâ ettim, hâlâ kabûl olmadı deyip acele etmedikçe. Allahü teâlâdan daha çok isteyin. Çünkü siz kerem sâhibinden istiyorsunuz?" buyurmuştur.

Hattâ zâtın biri; "Allahü teâlâdan yirmi senedir dilekte bulundum; henüz dileğim yerine gelmedi. Fakat duânın kabûl edileceğinden emînim. Bundan ümidimi kesmem, istediğim şey boş ve lüzumsuz şeyleri terketmekte bana yardımcı olmasıdır" dedi.

30- Duâyı birkaç kere tekrar etmelidir. Duâyı en az üç kere tekrar etmelidir.

31- Dinen uygun olmayan bir şey için duâ etmemelidir.

32- Tâhâccur etmemeli. Yâni, Allah'ım beni af ve mağfiret et. Benden başkasını af ve mağfiret etme veya Allah'ım falancayı af ve mağfiret etme dememelidir.

33- Bütün hacetlerini istemelidir.

34- Duâ eden ve dinleyen âmin demelidir.

35- Duâ ettikten sonra ellerini yüzüne sürmelidir.

36- Duâ ederken acele etmemelidir.

Âlimler buyurdular ki; “Kul, Resûlullah'tan (sallallahü aleyhi ve sellem) bildirilen zikirlere, sabah, akşam ve muhtelif hâllerde ve vakitlerde, gece veya gündüz devam edince Allahü teâlâyı çok ananlardan olur.”

Zikir, sâdece tehlil, tesbîh ve tekbîrden ibâret değildir. Allahü teâlânın beğendiği ve râzı olduğu işleri yapan herkes zikretmiş olur. En fazîletli zikir, Kur'ân-ı kerîm okumaktır.

Gece veya gündüz yahut bir namazın peşinden veya bunlardan başka zamanlarda zikredenlerin (Allahü teâlâyı ananların), mümkün olduğu kadar aynı vakitlerde zikredip, bunu ihmâl etmemesi gerekir. Böylece, Allahü teâlâyı anma âdet hâline getirilir.

Duanın kabûl olduğu vakitler:

Duânın, şu vakitlerde daha çok kabûl olacağı ümîd edilir: Kadir gecesi, Arefe günü, Ramazân ayında, Cumâ gecesi, Cumâ günü, gece yarısı, gecenin ikinci yarısında, gecenin ilk üçte birinde, gecenin son üçte birinde, seher vaktinde, Cumâ saatinde, (bu saatin vakti imâmın hutbede minbere oturması ile Cumâ namazının edâ edilmesine kadar olan zamandır denilmiştir. Bu vakit hakkında çeşitli rivâyetler vardır. İmâm-ı Nevevî (rahmetullahi aleyh) buyurdu ki: “Sahîh ve doğru olan; Sahîh-i Müslim’de Ebû Mûsâ el-Eş’arî’den rivâyet edilen hadîs-i şerîfte sabit olandır. Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “(Duanın kabûl olduğu vakit) imâmın minberde oturmasından, selâm vermesine kadar olan müddettir.” Hülasa; duânın kabûlünün ümîd edildiği vakit tam belirli olmayıp, muhtelif vakitler arasında bulunmaktadır.) Ezân ile ikâmet arasında, Allah yolunda cihâd için saf tutulduğu sırada, harb kızıştığı zaman, farz namazlardan sonra, secdelerde, (Ebû Hüreyre'nin (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Resûl-i ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Kulun, Allahü teâlâya en yakın olduğu vakit, secde ettiği vakittir. O hâlde secdede iken çok duâ ediniz.” Kur'ân-ı kerîm okuduktan

sonra (bilhassa hatim ettikten sonra), Zemzem suyu içildiğinde, (İbn-i Abbâs'ın (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Zemzem suyu ne için içildi ise, o hâsıl olur. Eğer şifâ bulmak için içersen, Allahü teâlâ şifâ verir. Korunmak isteyerek onu içersen, Allahü teâlâ seni korur. Susuzluğunu gidermek için içersen, Allahü teâlâ senin susuzluğunu giderir.” (İbn-i Abbâs (radıyallahü anh) Zemzem suyunu içerken; “Allah'ım senden faydalı ilim, bol rızık ve her hastalıktan şifâ dilerim” derdi.) Meyyitin yanına gelindiği zaman, (Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Hastaya veya meyyitin yanına gittiğiniz zaman hayır söyleyiniz. Çünkü melekler, sizin söylediklerinize âmin derler.”

Şerefli hâllerden istifâde etmek; Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) buyurdu ki; “Gök kapıları, İslâm ordusu ile küffâr ordusunun karşılaştığı, yağmurun yağdığı ve farz namazlarının kılındığı zamanlarda açılır. Bu vakitleri ganîmet bilerek duâ edin.” Mücâhid (rahmetullahi aleyh); “Namaz, hayırlı vakitlerde saatlerde kılınır. Bu vakitlerde, namazların peşinden Allah'a duâ edin” buyurdu. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem); “Ezân ile ikâmet arasında yapılan duâ reddolunmaz.” “Oruçlunun duâsı reddolmaz” buyurdu.

Seher vakti, kalplerin berrak, her türlü düşünceden ve teşvişten uzak ve hâlis olduğu bir vakittir. Arefe ve Cumâ günleri de Allah'ın rahmetine hazırlanmak vaktidir. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Kulun, Allah'a en çok yakın olduğu vakit secde hâlidir. Secdede Allah'a çok duâ edin.”

Kur'ân-ı kerîmde meâlen buyruldu ki; “Ve seher vaktinde onlar istiğfâr ederler.” (Zariyat sûresi: 18)

Resûl-i ekrem de (sallallahü aleyhi ve sellem) “Gecenin üçte biri kaldığı zaman, Allahü teâlâ birinci kat semâya tecelli ederek; “Yok mu istiğfâr eden, onu mağfiret edeyim, yok mu isteyen dilediğini vereyim, yok mu duâ eden duâsını kabûl edeyim? buyurur.” Zirâ Ya’kûb aleyhisselâm; kendileri için istiğfâr dileyen oğulları için Yûsuf sûresi 98. âyet-i kerîmesinde beyân buyrulduğu üzere; “Sizin için yakında Rabbime istiğfâr ederim” demesi duâların kabûl olacağı seher vaktini beklemek için idi. Rivâyete göre; Seher

vakti kalktı, oğullarının affı için duâ etti. Oğulları da ardından "âmîn" dediler.

Duanın kabûl olduğu yerler:

Bunlar şerefli yerlerdir. Hasen-i Basrî (rahmetullahi aleyh), Mekke-i mükerreme ehline gönderdiği mektupta, Mekke-i mükerremede duânın kabûl olduğu yerleri şöyle bildirdi: "1-Tavâfta, 2- Mültezemde (Hacer-i Esved'in bulunduğu köşe ile Kâbe-i muazzamanın kapısı arasında), 3- Mîzâbın altında (altın oluk), 4- Kâbe-i muazzamada ve onun içinde, 5- Zemzem kuyusunun yanında otururken veya Zemzem suyunu içerken, 6- Safâ ve Merve'de, 7- Safâ ile Merve arasında, 8- Tavâf edip iki rekat tavâf namazı kıldıktan sonra, Makâm-ı İbrâhim'in arkasında, 9- Arefe günü Arafat'ta, 10- Bayram gecesi güneş doğuncaya kadar Müzdelife'de, 11- Minâda 12- Şeytan taşlama ânında."

Duaları kabûl olanlar:

Duâları kabûl olanlar şunlardır: 1- Çâresiz ve muhtâç olanın duâsı, 2- Mazlumun duâsı, 3- Babanın duâsı. Ebû Hüreyre'nin (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte; "Üç duâ muhakkak kabûl olur. Bunlar; babanın duâsı, yolcunun duâsı ve mazlumun duâsıdır" buyruldu. 5- Sâlih kimsenin duâsı, 6- İtâatkar evlâdın ana-babasına duâsı, 7- Yolcunun duâsı, 8- İftar vakti oruçlunun duâsı, 9- Müslümanın mü'min kardeşine gıyâbında yaptığı duâ, (Böyle bir duâ, riyâdan uzak ve ihlâsa daha yakındır.) 10- Başkasına zulmü kastederek veya akrabâsı ile alakayı kesmeye götüren bir şey ile duâ edilmediği veya (Dua ettim de kabûl olmadı) demediği müddetçe, bir kimsenin yaptığı duâ kabûl olur.

Ka'b-ül-Ahbâr bildirdi ki: Mûsâ aleyhisselâm zamanında büyük kuraklık ve kıtlık oldu. Mûsâ aleyhisselâm İsrâiloğulları ile üç gün duâya çıktığı hâlde duâsı kabûl olmamıştı. Allahü teâlâ; "İçinizde koğuculuk yapan kimse

olduğu müddetçe duânızı kabûl etmem” buyurdu. Mûsâ aleyhisselâm; “O kimdir? yâ Rabbî! Bize bildir de onu aramızdan çıkaralım” deyince, Allahü teâlâ; “Yâ Mûsâ, ben sizi koğuculuktan menederken kendim mi koğucu olayım?” diye vahy etti. Bunun üzerine Mûsâ aleyhisselâm da; “Hepiniz koğuculuktan tevbe edin” buyurdu, ve hepsi tevbe ettikten sonra Allahü teâlâ onlara rahmetini verdi.

Süfyân-ı Sevrî (rahmetullahi aleyh) anlatıyor; “Benî İsrâil'de yedi sene yağmur yağmadı, kıtlıktan çöplüklerdeki leşleri yiyecek vaziyete düştüler. Bu vaziyette dağlara çıkarak Allah'a duâ ettiler, yalvardılar ve niyaz ettiler. Fakat Allahü teâlâ onların peygamberlerine şöyle vahyetti; “Eğer bana doğru yürümekten ayaklarınız dizlerinize kadar sürtülse, elleriniz semâya değecek gibi yüksek dağlara tırmansanız ve duâdan dilleriniz de yorulsa, kul haklarını ödemedikçe, duânıza icâbet etmem ve ağladığınıza acımam.” Bunun üzerine onlar kul haklarını ödediler ve birbirleriyle helâlleştiler. Allahü teâlâ da rahmet ve bereketini üzerlerine saçtı. Mâlik bin Dinâr da (rahmetullahi aleyh) şöyle anlatıyor. Yine Benî İsrâil, meydana gelen bir kuraklık sebebiyle duâya çıkmıştı. Allahü teâlâ peygamberlerine şöyle bildirdi: “Sen onlara haber ver, pis beden, haram ile dolmuş mide ve kana bulanmış eller ile karşıma çıkarak benden rahmet diliyorlar. Bu vaziyette rahmet şöyle dursun yalnız gadabımı ve benden uzaklığı kazanırlar. Bu hâllerinden vazgeçsinler de onlara rahmetimi yağdırayım.”

Tabiînden olan Ebû Sıddîk Nâcî (rahmetullahi aleyh) anlatıyor: “Süleymân aleyhisselâm maiyetiyle yağmur duâsına çıkmıştı. Yolda sırtüstü yatan ve ayakları havada bir karınca gördü. Karınca; “Allah'ım! Ben de senin yaratıklarından biriyim, senin rahmetine ve senin bana vereceğin rızka muhtacım. Sen bizi başkasının suçundan dolayı helâk etme.” diye duâ ediyordu. Bunu gören Süleymân aleyhisselâm; “Geri dönelim, yağmur için gerekli duâ yapılmıştır” dedi.”

Evzâî (rahmetullahi aleyh) anlatıyor: “Bir gün insanlar yağmur duâsına çıkmıştı. Bilâl bin Sa'd, Allahü teâlâya hamd ü senâ ettikten sonra; “Ey cemâat! Kusurlu olduğunuzu îtirâf edersiniz değil mi?” diye sordu. Halk; “Evet, Allahü teâlâ affetsin” dedi. Bunun üzerine Bilâl bin Sa'd, cemâatiyle birlikte ellerini kaldırarak; “Allah'ım! Kusurlarımızı îtirâf ederek huzûruna

geldik. Mağfiretin, bizim gibi kusurunu îtirâf edenleredir. Allah'ım! Sen bizi affet, bize merhamet et ve rahmetini bize indir" diye duâ etti. Allahü teâlâ da rahmetini inzal buyurdu.

Mâlik bin Dinâr'a (rahmetullahi aleyh) "Allah'a duâ et, bize rahmet versin" dediklerinde; "Siz yağmurun geciktiğinden şikayet ediyorsunuz, ben ise bizim bu hâl ve hareketlerimize göre üzerimize taş yağmasının gecikmiş olduğunu söylüyorum" dedi.

Rivâyet olundu ki; Bir gün Îsâ aleyhisselâm bir cemâat ile yağmur duâsı için sahraya çıktı. Orada cemâate dönerek; "Günâh işleyen ve günâhkâr olanlar geri dönsün" buyurdu. Günâhkâr oldukları için herkes geri döndü. İçlerinde tek bir kişi kaldı. Îsâ aleyhisselâm ona dönerek; "Sen hiç günâh işlemedin mi?" diye sordu. Adamcağız; "Vallahi bir defâ namaz kılarken (parmağıyla işâret ederek) şu gözüm oradan geçen bir kadına ilişti, namazı müteakip bu gözümü çıkardım. Bundan başka günâh işlediğimi bilmiyorum" dedi. Bunun üzerine Îsâ aleyhisselâm; "O hâlde sen duâ et de ben âmin diyeyim" buyurdu.O da böyle yaptı ve yağmur yağdı.

İbrâhim bin Edhem'e sordular ki: "Allahü teâlâ; "Ey kullarım, benden isteyiniz, kabûl ederim, veririm." (Mü'min sûresi 60) buyuruyor. Halbuki istiyoruz vermiyor? Cevaben buyurdular ki: "Allahü teâlâyı çağırırsınız O'na itâat etmezsiniz. Kur'ân-ı kerîmi okursunuz, gösterdiği yolda gitmezsiniz. Cenâb-ı Hakk'ın nîmetlerinden faydalanırsınız, O'na şükretmezsiniz. Cennet'in ibâdet edenler için olduğunu bilirsiniz, hazırlıkta bulunmazsınız. Cehennem'i asîler için yarattığını bilirsiniz, ondan sakınmazsınız. Babalarınızın, dedelerinizin ne olduklarını görür, ibret almazsınız. Ayıbınıza bakmayıp başkalarının ayıplarını araştırırsınız. Böyle olan kimseler, üzerine taş yağmadığına, yere batmadıklarına, gökten ateş yağmadığına şükretsinler. Daha ne isterler? Duâlarının netîcesi, yalnız bu olursa yetmez mi?"

Atâ es-Sülemî (rahmetullahi aleyh) diyor ki: "Kuraklık oldu ve yağmur duâsına çıktık. Yolda Sa'dûn el-Mecnûn'u gördüm, o da beni görünce; "Ey Atâ, bugün insanların mezârlarından kalktıkları, dirilme günü mü, yoksa kıyâmet günü müdür? Ne oluyor?" diye sordu. Ben; "Hayır yağmur duâsına

çıkıyoruz” dedim. Mecnûn; “Günâhkâr ve dünyâya bağlı gönüllerle mi, yoksa Allah'a yönelmiş gönüllerle mi çıkıyorsunuz?” diye sorunca, ben; “Hayır Allah'a bağlanmış ve tevbekar kalplerle çıkıyoruz” dedim. Mecnûn; “Ey Atâ, sen o haktan ayrılanlara söyle, hâk ve hakîkatten ayrılmasınlar, zirâ Allahü teâlâ onları görüyor” dedi ve sonra gözlerini semâya dikerek; “Allah'ım! Memleketimi kullarının isyânıyla helâk etme, gâfillerin gözünden saklanan senin esma-i hüsnan ve gizli olan nîmetlerine sığınarak memleketimi bereketlendirecek ve kullarını sulayacak bol rahmetini senden isterim, ey her şeye kâdir olan Allah'ım!” diyerek duâ etti. Atâ devamla diyor ki; daha duâ bitmemişti ki, gök gürledi, şimşek çaktı ve bardaktan dökülürcesine yağmur yağmaya başladı. Bunun üzerine bir köşeye çekilerek şöyle söyledi: “Zahid ve abidler ne güzel insanlardır. Zirâ onlar Mevla'ları için yemeyi, içmeyi terkettiler. Allah sevgisinden gözlerine uyku gelmedi, geceler geçti, kendileri hâlâ bîdâr yâni uyanıktılar. Allah'a kulluk onları her şeyden alıkoydu. Gâfil insanlar onların mecnûn olduğunu sanmışlardı.”

İbn-i Mübârek (rahmetullahi aleyh) de hâtıralarını şöyle anlatıyor; Şiddetli bir kıtlık ve kuraklık senesi idi. Medîne'ye gittim, halk ile beraber yağmur duâsına çıktık. Üzerinde adi ketenden iki elbise bulunan ve birini izâr, diğerini de peştemal olarak kullanan siyahî bir genç, benim yanı başıma gelerek oturdu ve; “Allah'ım! Amellerimizin kötülüğü, günâhlarımızın çokluğu senin katında yüzlerimizi kararttı, bizi terbiye etmek için rahmetini bizden kestin. Ey hilm ve vakâr sâhibi olan, ey kulları kendisinden iyilikten başka bir şey bilmeyen Allah'ımız, şu anda kullarına rahmetini yağdırmanı senden dilerim” diye duâ etti. “Bu saatte bu saatte” derken gökyüzü bulandı ve her taraftan yağmur yağmaya başladı. İbn-i Mübârek şöyle devam ediyor; oradan ayrıldık. Fudayl'ın (rahmetullahi aleyh) yanına gittim. Fudayl; “Ne oluyor, seni mahzûn görüyorum?” dedi. Ben de hâdiseyi kendisine anlattım ve siyahî delikanlının durumunu söyleyince, Fudayl bir ah çekerek yere düştü ve bayıldı.

Yine rivâyet olundu ki; Hazret-i Ömer bin Hattâb (radıyallahü anh), hazret-i Peygamberin amcası Abbâs'ın (radıyallahü anh) da bulunduğu bir cemâatle yağmur duâsına çıkmıştı. Hazret-i Ömer; “Allah'ım! Sevgili Habîbin ve O'nun amcası vâsıtasıyla sana ilticâ ediyoruz. Sen bunların yüzü suyu hürmetine bize rahmetini yağdır” diye duâsını bitirdikten sonra, hazret-i

Abbâs elini kaldırarak; "Allah'ım! Semâdan gelen her belâ, günâh sebebiyle gelir ve bu belâyı tevbe kaldırır. Ben sevgili Habîbinin amcası olduğum için halk benim vâsıtamla sana müracaat ediyorlar. İşte günâhkâr olan bizler ellerimizi sana kaldırdık, boyunlarımızı tevbe ile karşında eğdik. Sen gayb olanı terketmeyen, beli kırılanı yalnız bırakmayan bir koruyucusun. İşte küçükler perişân, büyükler sefil oldu. Bu yüzden şikayet sesleri sana yükseldi. Sen âşikâreyi de gizliyi de bilirsin. Allah'ım, kulların ümîdleri kesilip helâk olmadan onların imdadına yetiş. Zirâ senin rahmetinden ancak kâfirler ümîd keserler. Rahmetini yetiştir" diye duâ etti. Duâsını tamamlamadan dağlar gibi bulutlar gökyüzünü kapladı ve rahmet yağmaya başladı.

----

1) Tefsîr-i Kebîr

2) Tefsîr-i Mazharî

3) Tefsîr-i Taberî

4) Dürr-ül-mensûr

5) Tefsîr-i Kurtubî

6) Bahr-ül-muhît

7) Feth-ül-Bârî

8) Ravdat-üs safâ; sh. 353

9) Mecme'uz Zevaid; cild-8, sh. 208

10) Ahsen-ül Enbâ'; sh. 21

11) Kısas-ı Enbiyâ; cild-1 sh. 39

12) Mir’ât-ı Kâinat; sh. 158

13) El-Mearif; sh. 24

14) Mu'cizât-ül enbiyâ; sh. 79

15) Zad-ül-Mesîr

16) Et-Tebsıra: cild-1, sh. 339

17) Muhâdarat-ül Ebrâr; cild-1, sh. 137

18) Târih-ül Lüga; cild-3, sh. 340

19) El-Kâmil; cild-1 sh. 298

20) İhyau ulûmiddîn

21) Rehber Ansiklopedisi; cild-18, sh. 285

22) İslâm Âlimleri Ansiklopedisi; cild-4, sh. 70

23) Tam İlmihal Seâdet-i Ebediyye; sh. 1152

24) Arais-ül-mecâlis; sh. 370

YAHYÂ ALEYHİSSELÂM

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden. Zekeriyyâ aleyhisselâmın oğludur. Annesinin ismi Elîsâ olup, İmrân'ın kızı idi. Hıristiyanlar Elizabeth diyor. Dâvûd aleyhisselâmın neslinden olan Yahyâ aleyhisselâm, Hazret-i Meryem'in teyzesi oğlu idi.

Allahü teâlâ, onu babası Zekeriyyâ aleyhisselâmın duâsı üzerine ihsân etti. İsminin "Yahyâ" olması, Allahü teâlâ tarafından bildirildi. Küçük yaşından îtibâren Tevrât'ı öğrendi. Ona hikmet ve şefkât verildi. Rüşd çağına ulaştığı zaman, peygamberlik emri bildirildi. İsrâiloğullarını Tevrât'ın hükümlerine uymağa dâvet etti. İlk önce Mûsâ aleyhisselâmın şerîatına göre amel ediyordu. Îsâ aleyhisselâma İncîl indirildikten sonra, Tevrât'ın hükmünün kaldırılması üzerine, Îsâ aleyhisselâmın bildirdiği emir ve yasaklarla amel etti. Kavmini de İncîl'in hükümlerine uymağa dâvet etti. Zalim yahudi hükümdârı büyük Herod'un torunu Birinci Herod tarafından şehîd edildi. Mübârek bedeninin parçaları başka başka şehirlerdedir. Başı Şam'daki Ümeyye Câmii'ndedir.

Yahyâ aleyhisselâmın doğumu:

Zekeriyyâ aleyhisselâm, doksandokuz veya yüzyirmi yaşına geldiği hâlde, zürriyetini devam ettirecek, bir evlâdı yoktu. Hanımı da doksansekiz yaşındaydı. Gerek kendisinin, gerekse hanımının artık çocuk sâhibi olma yaşları geçmişti. Zâten hanımı acuze olup, hiç çocuk doğuramazdı. Fakat o, Allahü teâlâ dilerse, Hazret-i Meryem'e hesapsız nîmetler ve rızıklar verdiği gibi, kendisine de bir evlat ihsân edebileceğine inanıyordu.

Zekeriyyâ aleyhisselâm, Beyt-ül-Makdis'de, Hazret-i Meryem'in ibâdet etmekte olduğu odaya girdiği zaman, ona, Allahü teâlâ tarafından türlü nîmetler ihsân edildiğini görüp, içine evlat sevgisi düştü. Allahü teâlâya duâ edip, zürriyetini devam ettirecek sâlih bir evlat ihsân etmesini diledi.

Hazret-i Meryem'e bunca nîmetleri ihsân eden Allahü teâlâ, bana da bir erkek evlâdı ihsân etse diye kalbinden geçirip, Âl-i İmrân sûresinde bildirildiği gibi meâlen; "Orada (Hazret-i Meryem'in müstesna vaziyetini ve türlü nîmetlere kavuştuğunu gören ve ihtiyâr bir hâlde bulunan) Zekeriyyâ (aleyhisselâm), Rabbine (gece yarısı) duâ etti: Rabbim! Senin tarafından (kudretinle fadlından), çok temiz bir zürriyet (salih bir evlat) ihsân eyle. (Hunne'ye ihtiyârlığı hâlinde mübârek bir çocuk olan Meryem'i verdiğin gibi, bana da vermek lütfunda bulun.) Muhakkak sen duâya icâbet edersin. (Benim bu duâmı da kabûl buyur.) (Bu duâdan sonra) Zekeriyyâ (aleyhisselâm) mihrabında (odasında) namaz kılarken melekler (Cebrâil aleyhisselâm) ona (şöyle) nidâ etti: (Yâ Zekeriyyâ!) Muhakkak Allahü teâlâ, seni, kendinden gelen bir kelimeyi (Îsâ aleyhisselâmı) tasdik edici ve kereminin seyyidi ve nefsine hâkim (nefsini şehvetlerden korumakta son derece muvaffak olarak) ve sâlihlerden (Nebîlerin sulbünden gelen) bir peygamber olmak üzere Yahyâ'yı (onun dünyâya gelip, peygamber olacağını) müjdeliyor" buyruldu. (Âl-i İmrân sûresi: 38-39)

Bu husûs, Meryem sûresi 7. âyetinde de meâlen şöyle zikredildi: "(Allahü teâlâ melek vâsıtasıyla buyurdu ki:) "Ey Zekeriyyâ! Biz seni Yahyâ isminde bir oğulla müjdeleriz. Ondan önce bu isimde kimseyi tesmiye kılmadık. (Bu adı kimseye vermedik.)"

Allahü teâlânın, doğmadan önce bizzat ismini bildirmesi, Yahyâ aleyhisselâma mahsus bir husûsiyet olup, onun şânının ve derecesinin yüksekliğini bildirmektedir. Zirâ daha önce ondan başka dünyâya gelmeden önce kimsenin ismi bildirilmedi. Rivâyet edilir ki, Zekeriyyâ aleyhisselâm, Cebrâil aleyhisselâmdan bu müjdeyi işitince, hayrete düştü. Hayreti, Allahü teâlânın kudretinden şüphe etmekten değildi. Cenâb-ı Hakk'ın kudretinden emîn olduğu hâlde, müjdenin nasıl olacağı keyfiyetini öğrenmek için idi. Bu sebeple; "Yâ Rabbî! Ben ve zevcem ihtiyâr olduğumuz hâlde mi bize çocuk ihsân edeceksin? Yoksa bizi genç bir hâle getirip ondan sonra mı bize ihsân edeceksin?" diye öğrenmek istedi. Bu husûs Kur'ân-ı kerîmde meâlen şöyle bildirilmektedir: "Zekeriyyâ (aleyhisselâm); Yâ Rabbî! Bana ihtiyârlık gelmişken ve zevcem de acuze iken, benim nasıl oğlum olabilir? dedi. (Allahü teâlâ yahut Cebrâil aleyhisselâm) dedi ki: Yâ Zekeriyyâ! Böyledir. Allahü teâlâ dilediğini yapar." (Âl-i İmrân sûresi: 40)

“(Zekeriyyâ aleyhisselâm) dedi ki: Rabbim! Benim nasıl oğlum olur ki: Zevcem doğurmaz, acuzedir. Ben ise ihtiyârlığın son haddine varmışımdır.” (Cebrâil aleyhisselâm) dedi ki: öyledir (fakat) Rabbin buyurdu ki: O bana göre pek kolaydır. Daha evvel sen bir şey değilken seni yaratmışımdır.” (Meryem sûresi: 9-10)

Zekeriyyâ aleyhisselâm bu müjdeye sevinip, arzusunun çokluğunu arz ederek; “Yâ Rabbî! Bana vâdettiğin çocuğun; meydana geleceğine, delil ve alâmet olmak üzere, bu gönlüme yerleşmesi ve kalbimin, bana vâdettiğin şeyde mutmain olması için nişân ver. Bununla zevcemin ne zaman hâmile olacağını bileyim. O alâmetle ben bu nîmeti şükürle karşılayayım” diye münâcâtta bulundu. Nitekim, İbrâhim aleyhisselâm da; “Yâ Rabbî! Ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster deyince (cenâb-ı Hak); Ölüyü diriltmeye kâdir olduğuma inanmadın mı? buyurdu. İbrâhim (aleyhisselâm); Evet. Kesin olarak inandım. Lâkin (gözümle de görerek) kalbim mutmain olsun dedi.” (Bakara sûresi: 260) Cenâb-ı Hak, Zekeriyyâ aleyhisselâmın duâsını kabûl etti. Bu husûs, Âl-i İmrân sûresi 41. âyetinde meâlen şöyle bildirildi: (Zekeriyyâ aleyhisselâm) dedi ki: yâ Rabbî! Bana (bu husûsta) bir nişân ver. (Bir nişân göster de zevcemin hâmile olduğunu bilip, şükür secdesine kapanayım. Allahü teâlâ, Zekeriyyâ aleyhisselâma vahy ederek) buyurdu ki: Senin nişânın sade bir işâretten başka, insanlara üç gün söz söylememendir. Bununla beraber Rabbini çok an ve akşam sabah O'nu tesbîh et (namaz kıl). (Zekeriyyâ aleyhisselâm) dedi ki: “Rabbim! Bana (bu husûsta) bir nişân ver” (Allahü teâlâ) buyurdu ki: “Senin nişânın, sapasağlam olduğun hâlde üç gece (üç gün) insanlarla konuşmamandır. Derken Zekeriyyâ (aleyhisselâm) mescidinden kavminin karşısına çıktı ve onlara; Sabah akşam tesbîhte bulunun diye işâret verdi.” (Meryem sûresi: 11, 12)

Zekeriyyâ aleyhisselâm, geçici bir müddetle insanlarla konuşmaktan mahrûm olmakla birlikte, Allahü teâlâyı tesbîh etmekten ve O'na ibâdet ve tâatta bulunmaktan geri kalmadı. Üç gün Beyt-ül-Makdis'de Rabbine ibâdet edip, insanlarla konuşmadı ancak işâretle anlaştı.

Zekeriyyâ aleyhisselâmın doğurmayan ve ihtiyâr olan zevcesi hâmile kaldı ve belirli müddetten sonra Yahyâ aleyhisselâm doğdu. Onun doğumu âilede

bayram havasının yaşanmasına sebep oldu. Bâzı rivâyetlerde bildirildi ki: "Yahyâ aleyhisselâm doğduğu zaman, melekler tarafından semâya kaldırıldı. Sütten kesilinceye kadar gıdasını Cennet nehirlerinden aldı. Sonra babasına verildi. Onun yüzünün nûrundan ve Hüsn-i cemâlinden bulunduğu ev aydınlanırdı."

Rivâyete göre, Yahyâ aleyhisselâmın doğumu ile Îsâ aleyhisselâmın doğumu aynı sene içinde idi. Yahyâ aleyhisselâmın annesi ona hâmile iken, bir gün yolda Hazret-i Meryem ile karşılaştı. Ona; "Sen hâmile misin?" diye sordu. Hazret-i Meryem de; "Niçin böyle soruyorsun?" deyince, Yahyâ aleyhisselâmın annesi; "Benim karnımdakinin, senin karnındakine tâzim ettiğini görüyorum" dedi. Bu rivâyet, Yahyâ aleyhisselâmla Îsâ aleyhisselâmın aynı sene içinde doğduklarını ve daha doğmadan Yahyâ aleyhisselâmın Îsâ aleyhisselâma uyacağına işâret etmektedir.

Doğumundan îtibâren fevkalâdelikler içinde olan Yahyâ aleyhisselâmın yetişme şekli, zamanındaki diğer çocuklardan farklıydı. Babası Zekeriyyâ aleyhisselâm hem insanlara Allahü teâlânın dînini anlatıyor, hem de Beyt-i Makdis'de Rabbine devamlı ibâdet edip, Tevrât'ı okuyor ve okutuyordu. Yahyâ aleyhisselâm da aynı havayı teneffüs ederek yetişiyordu.

Yahyâ aleyhisselâm, babasının derslerini ve vâzlarını dinleyip, Allahü teâlâya ibâdet etmeğe başladı. Bu arada Yahyâ aleyhisselâm, küçük yaşından îtibâren Tevrât'ı okumağa, onun hükümlerini anlamağa başladı. Hem kendisi okuyup öğreniyor, hem de çevresindeki insanlara anlatıyordu.

Zâten, Allahü teâlâ tarafından ona küçük yaşından îtibâren hikmet ihsân edildiği, Tevrât'ı okuyup hükümlerini anlama kâbiliyeti verildiği bildirilmişti. Bu husûs Meryem sûresinin 12. âyetinde meâlen şöyle beyân buyruldu: "(Allahü teâlâ buyurdu ki: Biz Zekeriyyâ'ya Yahyâ'yı ihsân ettik ve şöyle dedik:) "Yâ Yahyâ! Kitabı (Tevrât'ı) kuvvetle tut (yani onu ciddiyetle al, hükümlerini mütalaa et. Onu okurken kalbinden ve zihninden başka şeyleri sil. Tevrât'ın hükümlerine göre amel et). Ve biz ona (Yahyâ aleyhisselâma) daha çocuk iken (rivayete göre henüz üç yaşındayken) hikmet verdik. (Tevrât'ı okuma ve fıkhî hükümlerini anlama kâbiliyeti verdik. Yâhud ona nübüvvet ihsân ettik.)"

“Sâvî tefsîrinde buyruluyor ki: “Bu âyet-i kerîmede şuna işâret vardır. Yahyâ aleyhisselâmın Tevrât'a kuvvet ve ciddiyetle sarılması emredildi. Zirâ Allahü teâlânın kelâmı yücedir. Şânına lâyık davranmak lâzımdır. Bunun gibi, ilim talebesi, ilme büyük bir arzu ve iştiyakla sarılmalı, bir an bile geri durmamalıdır. Kendini tamâmen ilme verse bile sâdece bir kısmına kavuşabilir. Şâyet çalışmazsa hiç bir şey kazanmaz. Bunun için İmâm-ı Şafiî;

Ey kardeşim, ilme altı şey kavuşturur,

Ve bunları genişçe sana edeyim beyân:

Zekâ, heves, gayret ve yetecek kadar mal,

Bir üstâdın telkini, ayrıca uzun zaman.

nazmını buyurmuştur.

Resûlullah efendimize, Yahyâ aleyhisselâma emredildiği gibi emredilmedi. Zirâ Allahü teâlâ O'na büyük bir azîm ve kuvvet vermişti. Bu sebeple emre ihtiyaç yoktu.

İmâm-ı Gazâlî hazretleri bu âyet-i kerîmeyi; Allahü teâlânın kelâmı olan Kur'ân-ı kerîmin okunduğu esnada, kalbden ve zihinden her türlü düşüncenin atılması ve saf bir gönülle okunması gerektiği şeklinde tefsîr etmiştir.

Zirâ Kur'ân-ı kerîmde beyân buyrulan ilâhî feyzlerden istifâde edebilmek için; kalbin her türlü düşünce ve isteklerden uzak tutulması gerekir.

Büyüklerden birisine; “Kur'ân-ı kerîm okuduğun zaman hatırına başka şeyler gelir mi?” diye sorduklarında: “Benim için Kur'ân-ı kerîmden daha sevimli bir şey yok ki, hatırıma başka şeyler gelsin” diye cevap verdi. Eshâb-ı kirâm aleyhimürrıdvân ve Tabiînden bâzıları, aklı başka yerde iken veya gönlünde başka düşünceler var iken bir âyet okusalar, onu iâde eder,

tekrar kalb huzûru ile okurlardı. Böylece Kur'ân-ı kerîm okurken huşû ve huzûr u kalb ile okumak gerektiğini işâret buyurmuşlardır.

Bu ölçüler ve şartlar içinde yetişen Yahyâ aleyhisselâm, çocukluğundan îtibâren olgun, vakâr sâhibi idi. Bu bakımdan emsâli çocuklardan farklıydı. Vaktini boş şeylerle geçirmezdi. Hattâ bir gün, yaşıtı çocuklar oyun oynadıkları sırada, onu da dâvet etmişlerdi. O sırada; bu Kâinatın nasıl yaratıldığını ve insanların var oluş sebep ve hikmetlerini düşünmekte olan Yahyâ aleyhisselâm, arkadaşlarına; “Biz oyun oynamak için yaratılmadık” diye cevap vermişti.

Bu husûsta, Râmûz-ül-Ehadis’de Mu’âz bin Cebel'den (radıyallahü anh) rivâyet edilen hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Allahü teâlâ rahmet etsin, kardeşim Yahyâ'ya (aleyhisselâm) ki o; küçük iken çocuklar kendisini oyun için çağırdıklarında; Ben oyun için mi yaratıldım dedi. O küçük iken oyun için böyle söylerse, yetişkin kimsenin günâh işlemesindeki hâli nasıl olur?”

Küçük yaştan îtibâren Tevrât'ı ve ahkamını öğrenmiş olan Yahyâ aleyhisselâm, bâzan Beyt-ül-Makdis'de, bâzan da tenhâ ve ıssız yerlerde ibâdet ve tâatla meşgûl olurdu. Öğrendiklerini İsrâiloğullarına anlatır, onları, Allahü teâlânın emirlerini yapmağa ve yasaklarından kaçınmağa dâvet ederdi. Gayet mütevâzî ve sade bir hayatı vardı. Kıldan elbise giyer, arpa ekmeği yer, dünyâya gönül vermezdi.

Yahyâ aleyhisselâm, Îsâ aleyhisselâm ile akran idi. Râmûz-ül-ehadis’de Hasen'den (radıyallahü anh) rivâyet edilen hadîs-i şerîfte Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Yahyâ (aleyhisselâm) Îsâ'ya (aleyhisselâm) dedi ki: Sen rûhullah ve kelimetullahsın. Benden hayırlısın. Îsâ (aleyhisselâm) ise; Bilakis, sen benden daha hayırlısın. Seni Allahü teâlâ selâmladı. Ben kendimi selâmladım dedi.” Bu hadîs-i şerîf onların aynı zamanda yaşadığını ve birbirlerine karşı tevâzû göstererek iltifâtta bulunduklarını bildirmektedir.

Kıldan elbise giyerek hayatını devam ettiren Yahyâ aleyhisselâm, gece-gündüz Rabbine ibâdet eder, Allah korkusundan dolayı çok ağlardı.

Allahü teâlâ, ağlamakta olan Yahyâ aleyhisselâma vahy edip; “Ey Yahyâ! Eğer Cehennem’in nasıl olduğunu bilseydin, kıldan değil, demirden elbise giyer, daha çok ağlardın” buyurdu. Bunun üzerine Yahyâ aleyhisselâm, içli içli ağladı ve ağlamaktan, gözyaşları sebebiyle nûrlu yüzü yara oldu.

Babası Zekeriyyâ aleyhisselâm, insanlara vâz ve nasîhat vermek istediği zaman etrâfına bakar, eğer Yahyâ aleyhisselâm varsa, Cennet ve Cehennem’den bahsetmezdi. Bir gün her nasılsa vâz ederken Hazret-i Yahyâ'yı görmeyip, Cehennem hâllerinden ve korkularından bahsederek buyurdu ki: “Kardeşim Cebrâil aleyhisselâm, Allahü teâlâdan bana haber verdi ki; Cehhennem'de Sekran denilen bir dağ vardır. Bu dağın dibinde Gadbân denilen bir vadi vardır. Bu vadi Allahü teâlânın gadabına uğrayanlar için yaratılmıştır. Bu vadide derinliği yüz yıllık mesâfe olan bir kuyu, bu kuyu içerisinde ateşten sandıklar, ateşten elbiseler ve ateşten zincirler vardır.”

Bir köşede bulunan Yahyâ aleyhisselâm bu sözleri işitince başını kaldırdı ve; “Sekran'dan ve Allah'ın gadabından nasıl gâfil olduk” diye şiddetli ah edip, feryâd etti ve ağlayarak mescidden ayrıldı. Sahraya yönelip, bir tepenin dibinde oturup Rabbine ibâdet etmeğe başladı. Zekeriyyâ aleyhisselâm, vâz ve nasîhatte bulunduğu meclisten kalkıp, üzülerek evine geldi ve zevcesine; “Ey Yahyâ'nın annesi! Kalk ve Yahyâ'yı ara. Ben onun ölmüş olacağından korkarım” dedi. Yahyâ aleyhisselâmın annesi onu bulmak için sahraya çıktı. Yolda giderken, iki gençle karşılaştı. Onlar; “Ey Yahyâ'nın annesi nereye gidiyorsun?” diye sordular. Annesi; “Oğlum Yahyâ'yı arıyorum. Onun yanında Cehennem anıldığı için çıktı. Nereye gittiğini bilmiyorum” dedi. Hazret-i Yahyâ'nın annesi, o gençleri geçip, bir çobana rastladı. Çobana; “Ey Çoban! Şöyle şöyle bir genç gördün mü?” diye sordu. Çoban ona dedi ki: “Umulur ki, sen Yahyâ'yı arıyorsun.” Annesi; “Evet o benim oğlumdur. Yanında Cehennem ateşi anıldığı için şehri terk etti” dedi. Çoban dedi ki; “Onu, küçük bir tepenin üzerinde, ayaklarını suyun içine uzatmış, gözlerini, semâya dikmiş hâlde gördüm. “Yâ Rabbî! Senin indindeki derecemi görmeyince soğuk ve serin bir şey içmeyeceğim diyordu.” Yahyâ aleyhisselâmın annesi o tarafa yöneldi. Oğlunun yanına varıp başını şefkâtle okşadı. Kendisiyle birlikte eve

dönmesini istedi. Yahyâ aleyhisselâm, annesiyle eve geldi. Annesi; "Kıldan elbise yerine, yün elbise giymeyi arzu eder misin? Çünkü o, daha yumuşaktır" dedi. Daha sonra oğlu için yiyecek bir şeyler hazırladı. Yahyâ aleyhisselâm onu yedi ve istirâhat için uykuya vardı. Uykudayken ona denildi ki: "Ey Yahyâ! Benim evimden daha hayırlı bir ev, benim komşuluğumdan daha hayırlı bir komşuluk mu istersin?" Yahyâ aleyhisselâm, uykudan hemen kalkıp cenâb-ı Hakk'a yalvararak; "Yâ Rabbî! Beni hatâdan muhâfaza eyle. İzzetin ve celâline yemîn ederim ki; Beyt-i Makdis'in gölgesinden başka bir yerde gölgelenmeyeceğim" dedi. Sonra da annesine yönelip; kıldan bir elbise istedi. Annesi ona istediği elbiseyi getirdi. Onu giydi. Bu sırada Zekeriyyâ aleyhisselâm, zevcesine; "Ey Yahyâ'nın annesi! Onu bırak. Ondan gaflet perdeleri giderildi. Ona bu dünyâ hayatı fayda vermez" dedi. Sonra Yahyâ aleyhisselâm kalkıp Beyt-ül-Makdis'e geldi. Oradaki âlimlerle ve Allahü teâlâya ibâdet edenlerle ibâdete devam etti. Rüşd çağına ulaştığı zaman Allahü teâlâ tarafından peygamberlik emri bildirildi. İlk önce, Mûsâ aleyhisselâmın bildirdiği dînin esaslarına uyması ve Tevrât'ın hükümlerini insanlara tebliğ etmesi emredildi. Îsâ aleyhisselâma İncîl nâzil olup, Tevrât'ın hükmünü nesh edince, İsrâiloğullarını İncîl'in emir ve yasaklarına uymaya çağırdı. Daha sonra Şam'a giderek, insanları hak yola dâvet etti. Yahyâ aleyhisselâmın dâvetini kabûl edenler olduğu gibi, türlü bahanelerle ona karşı çıkanlar da olmuştu.

Peygamberlerin mûcizelerini gördükleri hâlde, onlara inanmayıp, karşı çıkan ve birçok peygamberi şehîd eden İsrâiloğulları, Îsâ aleyhisselâma da karşı çıkıp, onu şehîd etmek istediler. Allahü teâlâ, Îsâ aleyhisselâmı göğe kaldırdıktan sonra, Yahyâ aleyhisselâm İncîl'in hükümlerini insanlara anlatmaya devam etti. Zalim yahudi hükümdârı Herod'un torunu Birinci Herod, Hazret-i Yahyâ'ya karşı iyi muâmelede bulunurdu. Kendi kardeşinin kızı veya hanımının önceki kocasından bir kızı vardı. Mûsâ aleyhisselâmın şeriatinde kardeş kızıyla veya zevcenin başka kocasından olan kızıyla evlenmek câiz idi. Hazret-i Îsâ'ya nâzil olan İncîl'de ise, bir kimsenin kardeş kızıyla veya zevcesinin başka kocasından olan kızıyla evlenmesi yasaklanmıştı. Yahudi hükümdârı Birinci Herod bu kızla evlenmeyi ve nikâhlarını Yahyâ aleyhisselâmın yapmasını istedi. Yahyâ aleyhisselâm, bu evliliğin, Mûsâ aleyhisselâmın şeriatinde câiz olmakla birlikte, tebliği ile

me’mûr olduğu Hazret-i Îsâ'nın kitabında yasaklandığını ve böyle bir nikâhın imkansız olduğunu bildirdi. Bu duruma içerleyen kızın annesi, Yahyâ aleyhisselâmın öldürülmesini istedi. Kızını süsleyip, Herod'un ilgisini çekmek için sâkîlik yapmak üzere onun meclisine gönderdi. Eğlence esnâsında fazla içki sebebiyle sarhoş olan Herod, kıza evlenme teklif elti. Zâten yegane maksadı hükümdârla evlenmek olan kız, bu evliliğin gerçekleşebilmesi için Yahyâ bin Zekeriyyâ'nın öldürülmesini istedi. Yahyâ aleyhisselâma karşı iyi niyet sâhibi olan Herod, bir müddet durakladıktan sonra; “Başka bir şey iste” dedi. Kızın ısrârı üzerine, Yahyâ aleyhisselâmın yakalanıp getirilmesini veya öldürülüp başının getirilmesini adamlarına emretti. Herod'un adamları, Yahyâ aleyhisselâmı yakalayıp başını kesmek sûretiyle şehîd ettiler. Başka bir rivâyette de yakalayıp getirdiler. Herod kendisi, başını kesmek sûretiyle şehîd etti. Kesilmiş olmasına rağmen, Yahyâ aleyhisselâmın başı mûcize olarak: “Bu kızı almak sana helâl değildir” diye defâlarca söyledi. Allahü teâlâ, Yahyâ aleyhisselâmın intikâmını almak için, onların başına bâzı musîbetler gönderdi. Bâzı rivâyetlerde, Herod ve evlenmek istediği kızı, Kârûn gibi yerin yuttuğu bildirilmektedir.

Yahyâ aleyhisselâm, şehîd edildiği zaman otuzdört yaşlarında bulunuyordu. Onun; Îsâ aleyhisselâmın göğe çıkarılmasından ve babası Zekeriyyâ aleyhisselâmın şehîd edilmesinden önce şehîd edildiğini bildiren kaynaklar da vardır. Yahyâ aleyhisselâmın mübârek bedeninin parçaları başka başka şehirlerdedir. Mübârek başı ise Şam'daki Ümeyye Câmii'ndeki türbe içerisindedir.

Yahyâ aleyhisselâmın hilyesi:
Ka'b-ül-Ahbâr'dan gelen rivâyete göre; Yahyâ aleyhisselâm, zamanındaki insanların en güzeli ve hüsn-i cemâl sâhibi idi. Nur yüzlü olup, insanlara karşı yumuşak huylu, tevâzû ve şefkât sâhibi idi. Başındaki saçları seyrek ve sesi ince idi. Allahü teâlâya ibâdet ve tâatde çok üstün idi. Nitekim Allahü teâlâya ibâdet ve tâat husûsunda, insanların seyyidi olduğu Kur'ân-ı kerîmde bildirildi.

Yahyâ aleyhisselâmın mûcizeleri:

Allahü teâlâ her peygambere davasını ispatlayabilmesi için mûcize ihsân ettiği gibi, Yahyâ aleyhisselâma da ihsân etmiştir. Mûcizelerinin meşhûrları şunlardır;

1- Taşın dile gelmesi: İsrâiloğulları yahudi hükümdârı Birinci Herod'un emri üzerine Yahyâ aleyhisselâmı şehîd etmek için arıyorlardı. Bu haberi alan Yahyâ aleyhisselâm da onlardan kaçıyordu. Bu sırada bir kaya dile gelip; “Ey Allah'ın peygamberi! Bana gel” dedi. Yahyâ aleyhisselâm kayaya yaklaştığı zaman, içinin kovan gibi oyulmuş olduğunu gördü. O taşın içine girdi. Yahyâ aleyhisselâmı şehîd etmek üzere arayan kâfirler o kayaya yaklaştıkları zaman, o kayadan kâfirler üzerine oklar atılmaya başlandı. Bu durumu gören yahudiler, geriye dönüp kaçtılar. O kayanın içinden çıkan Yahyâ aleyhisselâm daha sonra şehîd edildi.

2- Gündüz vakti yıldız göstermesi: Yahyâ aleyhisselâm, Allahü teâlâ tarafından peygamber olarak vazifelendirildikten sonra, insanları hak yola dâvet ediyor, onları şirk ve haramlardan sakındırıyordu. İnsanlar ona; “Hakikaten peygamber isen, bize gündüz gözü ile yıldızları göster” dediler. İnsanların bu isteği üzerine, Yahyâ aleyhisselâm duâ etti. Allahü teâlâ tarafından kabûl edilip gündüz güneşin çevresindeki yıldızlar görünmeğe başladı.

Yahyâ aleyhisselâmın husûsiyetleri:

Yahyâ aleyhisselâmın bir çok üstün husûsiyetleri Kur'ân-ı kerîmde bildirilmiştir. Bu husûsiyetleri şunlardır:

1- Ondan önce “Yahyâ” ismiyle isimlendirilen olmamış ve ismi Allahü teâlâ tarafından bildirilmişti. Bu husûs Meryem sûresi 7. âyetinde meâlen şöyle bildîrildi: “(Allahü teâlâ, Zekeriyyâ aleyhisselâmın duâsını kabûl edip) buyurdu ki: Ey Zekeriyyâ! Biz seni Yahyâ isminde bir oğulla müjdeleriz. Ondan önce bu isimle kimseyi tesmiye kılmadık. (Bu adı kimseye vermedik).

Allahü teâlânın, onun doğumundan önce ismini bildirmesi, Yahyâ aleyhisselâma mahsus bir husûsiyettir ve onun cenâb-ı Hak indindeki derecesinin yüksekliğine işârettir. Yahyâ aleyhisselâmdan önce hiç bir kimsenin ismi, Allahü teâlâ tarafından doğmadan önce bildirilmemiştir. Ve Yahyâ ismi ondan önce başka kimseye verilmemiştir.

Yahyâ aleyhisselâma, doğumundan hattâ ana rahmine düşmeden önce, Yahyâ isminin verilmesinin hikmetlerini Fahreddîn-i Razî hazretleri şu şekilde izâh etmiştir.

Birincisi; Yahyâ aleyhisselâm, kuru ağaç mesabesindeki ihtiyâr babadan ve acuze anneden meydana geleceği için bu isim verilmiştir.

İkincisi; çocuk yaşından îtibâren kalbi îmânla, ibâdet ve tâatla ihya olunduğu için bu isim verilmiştir. Çünkü Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde itâatkâr olan kimseleri, hayy (diri); asi, günâhkâr kimseleri meyyit (ölü) olarak isimlendirmiştir. Nitekim En'âm sûresi 122. âyetinde meâlen; "Küfür sebebiyle ölü (gibi) iken (imanla) kalbini diriltip, insanlar arasında yürürken önünü aydınlatıp bir nûr verdiğimiz kimsenin hâli; karanlıklarda kalıp, (yol bulup) çıkamayan kimsenin durumu gibi midir?" buyrularak kâfirlerin ve isyânkârların ölü olduğunu ve Enfâl sûresi 24. âyetinde meâlen; "Ey îmân edenler! Allah ve Resûlü sizi, size hayat verecek şeye (yani din ilimlerine, zirâ ilim, kalbin hayatı, cehalet ise ölümdür, yahut sizi âhırette sonsuz nîmete kavuşturacak îtikâd ve amellere) dâvet ettiği zaman icâbet edin" buyrulmak sûretiyle de insanın îmân ve itâatle ihyâ olunacağına işâret buyurmuştur.

Üçüncüsü; Allahü teâlâ, onu tâat ve ibâdetle diriltti̇ği için bu isim verilmiştir. Yahyâ aleyhisselâm, çocukluğundan îtibâren hiç günâh işlememişti. İbn-i Abbâs'dan (radıyallahü anh) gelen rivâyette Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Âdemoğlundan hiç kimse yoktur ki, ya hatâ yapmış veya tasarlamış olmasın. Yalnız Zekeriyyâ'nın (aleyhisselâm) oğlu Yahyâ'dan (aleyhisselâm) hatâ sâdır olmamıştır."

Dördüncüsü; Yahyâ aleyhisselâm, İsrâiloğulları tarafından şehîd edildi. Şehidler, Allahü teâlânın indinde diridir. Bu sebeple, Allahü teâlâ ona Yahyâ ismini vermiştir.

Beşincisi; Allahü teâlâ, dînini onunla ihyâ edeceği için, Yahyâ diye isimlendirmiştir.

Çocuğa isim koymanın üzerinde peygamber efendimiz çok durmuştur. İslâm âlimleri eserlerinde buyuruyorlar ki: Ana-babanın evlâdı üzerinde hakları olduğu gibi, evlâdın da ana-baba üzerinde hakları vardır. Çünkü Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyuruyor ki: "Hepiniz bir sürünün çobanı gibisiniz. Çoban sürüsünü koruduğu gibi, siz de evlerinizde ve emirleriniz altında olanları Cehennem'den korumalısınız! Onlara müslümanlığı öğretmelisiniz! Öğretmezseniz mesul olacaksınız."

Çocuk doğduğu zaman sağ kulağına ezân, sol kulağına ikâmet okumalı ve çocuğun sâlih ve sâlihalardan olması için duâ etmelidir. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "Kimin çocuğu dünyâya gelirse sağ kulağına ezân, sol kulağına ikâmet okusun" buyurdu. Bu hadîs-i şerîfi İmâm-ı Gazâlî (rahmetullahi aleyh) İhya adlı meşhûr eserinde bildirmiştir.

Çocuğun sağ kulağına ezân, sol kulağına ikâmet okuduktan sonra, onun hakkında hayır duâda bulunmak da ona karşı vazifelerden ve Peygamber efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) önemli sünnetlerindendir. Zirâ Peygamberimize (sallallahü aleyhi ve sellem), yeni doğan bir çocuk getirildiğinde; "Yâ Rabbî! Bunu sâlih kullarından eyle! Bunu müslüman olarak büyütüp yetiştir" diye duâ buyurmuştur.

Yeni doğan bir çocuğa güzel bir isim koymak da ona karşı en önemli vazifelerdendir. Zirâ kıyâmet günü herkes ismiyle çağrılacaktır.

Ebû Dâvûd ve İbn-i Hibbân'ın bildirdiği hadîs-i şerîfte; "Kıyâmet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. Onun için güzel isimler alınız" buyruldu. Peygamber efendimiz buyurdu ki: "Erkek ve kızın atası üzerindeki hakkı güzel ad koymaktır." Erkek çocuğu doğduğu zaman, sevgili Peygamberimizin isimlerinden birini koymaya gayret etmelidir. Bu

husûsta da Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) “Bir kimsenin üç oğlu olur da, birine benim ismimi vermezse bana cefâ etmiş olur” buyurdu.

Dürr-ül-Muhtar beşinci cilt, ikiyüzaltmışsekizinci sahifede buyruluyor ki: Çocuklarına; Abdullah, Abdurrahmân, Muhammed, Ahmed... gibi, isimleri koyanları Allahü teâlâ sever. Allahü teâlânın Alî, Raşid, Kebîr, Bedî' gibi isimlerini, insanlara yakışan mânâ ile ad koymak câizdir. Fakat câhiller bu isimlerin mânâlarını bilmez. Söylemesinde yanlışlık yapar. Netîcede günâha, hattâ küfre sebep olur. Meselâ Abdülaziz yerine Abdüluzeyz diyen kâfir olur.

Çocuğa, bir insan ismine veya başka varlıkların ismine izafeten (filanın kulu) mânâsına gelen isimler verilmemelidir. Çünkü insan yalnız Allahü teâlânın kuludur. Ebû Hüreyre'nin (radıyallahü anh) bildirdiği hadîs-i şerîfte; “Sizden biriniz, kulum, kadın kulum demesin. Hepiniz Allahü teâlânın âciz zayıf kullarısınız. Kadınlarınızın hepsi Allahü teâlânın kadın kullarıdır. Kölem, câriyem, fetam, fetâtım desin” buyruldu.

Çocuğa peygamberlerin ve meleklerin isimlerini vermelidir. Ancak bu isimler konulunca, çocuğa ismini söyleyerek lânet etmek, sövmek, küçülterek söylemek câiz değildir. Çünkü bundan aşağılama ve ihânet mânâsı çıkabilir. İsmi, Muhammed olan çocuğa hürmet edilir. Bir hadîs-i şerîfte; “İsmini Muhammed verdiğiniz çocuğa karşı hürmetli olun. Mecliste ona yer verin, ona karşı asık suratlı olmayın” buyruldu. Bunun sebebi, o kimse ile Resûlullah'ın isimlerinin aynı olmasındandır. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) çocuğuna Muhammed ismini verip, sonra ona lânet etmeği, sövmeği, çirkin hitaplarda bulunmağı men etmiştir.

Tirmizî ve İbn-i Mace bildiriyor; Abdullah bin Ömer (radıyallahü anhümâ) buyurdu ki: “Hazret-i Ömer'in bir kızının adı Âsiye yâni isyân edici mânasında idi. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) onu değiştirdi. Cemile yaptı.” Bunlar gibi, daha bir çok insanın yer ve sokak ismini değiştirerek müslümana yakışan isimler taktığını Ebû Dâvûd bildirmektedir.

Bir gün yanına bir adam geldi. İsmi “Esrâm” idi. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ona; “İsmin nedir?” buyurdu, O kimsede; “İsmim Esrâm'dır” dedi. Bunun üzerine; “Bu iyi bir isim değildir. Sen Zûr'a'sın” buyurdu. Esrâm, kesmek demektir. Zûr'a ise ekinden bir parçadır. Peygamber efendimiz; “Sen kesilmiş değil, yerle bitişik olan ekinden bir parçasın” demek istemişlerdir.

2- Yahyâ aleyhisselâma, Allahü teâlâ tarafından küçük yaşından îtibâren Tevrât'ı anlama kâbiliyet ve hikmeti verilmişti. Bu husûs Meryem sûresi 12. âyetinde meâlen şöyle bildirildi: “(Allahü teâlâ buyurdu ki; Biz Zekeriyyâ'ya Yahyâ'yı ihsân ettik ve şöyle dedik:) “Ey Yahyâ! Kitabı (Tevrât'ı) kuvvetle tut ve biz ona (Yahyâ aleyhisselâma) daha çocuk iken (rivayete göre henüz üç yaşındayken) hikmet verdik. (Tevrât'ı ve fıkhî hükümlerini anlama kâbiliyeti verdik.)

3- Kendisine, Allahü teâlâ tarafından rahmet ve şefkât verilmişti. Nitekim bu husûs Meryem sûresi 13. âyetinde meâlen şöyle zikr edildi; “Ve ona (Hazret-i Yahyâ'ya) tarafımızdan bir rahmet, bereket ve kalb yumuşaklığı verdik.”

Fahreddîn-i Razî hazretleri, bu âyet-i kerîmede merhamet, şefkât ve kalb yumuşaklığı mânâsında kullanılan Hannân kelimesini birkaç şekilde tefsîr etmiştir.

Evvela; Allahü teâlânın, Yahyâ aleyhisselâma hikmet vermek ve günâhlardan korumak sûretiyle merhamet edip acımasıdır.

Sonra; Allahü teâlânın, Yahyâ aleyhisselâmı babasına ihtiyârlığında ihsân ederek onun duâsını makbûl tutup rahmet ve merhamet etmesidir.

Bir de; Yahyâ aleyhisselâmın, Allahü teâlânın emir ve yasaklarını tebliğ etmek ve doğru yolu göstermek sûretiyle, ümmetine rahmet olarak gönderildiği mânâsınadır.

Kısaca Yahyâ aleyhisselâm, başkalarının kurtuluşuna sebep olduğu için veya başkalarına karşı yumuşak huylu, şefkat ve merhamet sâhibi

olduğundan medh edilmiştir.

Kur'ân-ı kerîmde, Yahyâ aleyhisselâma Allahü teâlâ tarafından ihsân edilen şefkât ve merhameti, İslâm âlimleri şöyle bildirmişlerdir:

Şefkât ve merhamet:
Allahü teâlânın yarattıklarına acımak, insanların dert, keder ve üzüntüleriyle yakından ilgilenmektir. Şefkât ve merhamet; karşılıksız yardım etmek, acımak ve sevgi göstermektir. Şefkât ve merhametin kaynağı ilâhîdir. Yâni Allahü teâlânın Rahmân ve Rahim sıfatlarından doğmaktadır. İnsanın, merhamete muhtâç olan varlıklara şefkât göstermesi ve yardım etmesi davranışların en güzellerindendir.

İnsanlar, toplu olarak yaşamak mecbûriyetindedir. Bunun için de, birbirlerinin şefkât ve merhametlerine ihtiyaçları vardır. Bir annenin çocuğunu şefkâtle kucağına alması, doktorun hastalarını tedavi etmek için gayret göstermesi, öğretmenin öğrencilerine kızmadan, usanmadan ilim öğretmesi, sâhip oldukları şefkât ve merhamet duygularından kaynaklanmaktadır. Çünkü sevgili Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hadîs-i şerîflerinde; “Merhamet etmeyene, merhamet edilmez” ve “İnsanlara acımayan kimseye Allahü teâlâ da merhamet etmez” buyurdular.

Allahü teâlâ, Tevbe sûresi 128. âyetinde, Peygamberimizin şefkât ve merhametini methederek; “Size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız, O'na çok ağır ve güç gelir. Üstünüze çok düşkündür.” buyurdu.

Sevgili Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir gün, elinde bir dirhem ile yiyecek satın almak için çarşıya giderken, hizmetçi bir kızın ağladığını gördü ve; “Kızım niçin böyle ağlıyorsun?” buyurdu. Kız; “Bir yahudinin hizmetçisiyim. Bana bir dirhem verdi. Yarım dirhem ile bir şişe ve yarım dirhem ile de yağ satın al dedi. Bunları alıp gidiyordum. Elimden düştü. Hem şişe kırıldı, hem de yağ gitti. Şimdi ne yapacağımı şaşırdım” dedi. Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) elinde bulunan bir dirhemini verdi ve; “Bununla şişe ve yağ al. Evine götür” buyurdu. Kızcağız; “Eve geç kaldığım için yahudinin beni döveceğinden

korkuyorum” deyince, sevgili Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); “Korkma! Seninle beraber gelir, sana bir şey yapmamasını söylerim” buyurdu. Beraberce eve gelip kapıyı çaldılar. Yahudi kapıyı açıp, Resûlullah efendimizi karşısında görünce şaşırıp kaldı. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), yahudiye olanları anlatıp, kızcağıza bir şey yapmaması için şefâat buyurdu. Yahudi, Resûlullah efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) ayaklarına kapanıp; “Binlerce insanın baş tâcı olan, binlerce arslanın emrini yapmak için beklediği ey koca Peygamber! Bir hizmetçi kız için benim gibi bir miskinin kapısını şereflendirdin. Yâ Resûlallah! Bu kızı senin şerefine âzâd ettim. Bana îmânı, İslâm'ı öğret, huzûrunda müslüman olayım” dedi.

Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ona müslümanlığı öğretti. Yahudi, Kelime-i şehâdet getirip müslüman oldu. Evine girip çoluk-çocuğuna da anlattı, âilece müslüman oldular. Bunların hepsi, Resûlullah efendimizin güzel ahlâkı, şefkât ve merhameti bereketi ile oldu.

4- Yahyâ aleyhisselâm günâhlardan temiz kılınmıştı. Bu husûsta da Meryem sûresi 13. âyetinin devamında meâlen; “Ve biz ona (Yahyâ aleyhisselâma) bir nezahet (günahlardan temiz kıldık veya büyük bir tâat ve ihlâs) verdik” buyruldu.

Bu âyet-i kerîmedeki zekât (nezahet) kelimesi müfessirlerce çeşitli mânâlarda tefsîr edilmiştir.

Birincisi; her türlü mânevî pislikten ve günâhlardan temiz olmak ve korunmak şeklinde tefsîr etmişlerdir.

İkincisi; Yahyâ aleyhisselâmın, sâlih ameller işlemek sûretiyle en yüksek dereceye ulaşmasıdır. Zâten doğuştan ma'sûn ve mâsûm olan Yahyâ aleyhisselâm, çocukluğundan îtibâren, Allahü teâlânın rızâsına kavuşturucu sâlih amel işlerdi. Vaktini boşa geçirmez, Tevrât'ı okumak, ezberlemek, hükümlerini öğrenmek ve yerine getirmekle meşgûl olurdu. Allahü teâlâ, Yahyâ aleyhisselâmı bu vasıfla zikretti. Böylece medh ve övgünün en yüksek derecesinde olduğuna ve onun yüksek şerefine işâret buyurmuştur.

Üçüncüsü; Allahü teâlâ tarafından anne ve babasına ihsân edilen bir sadaka, ihsân ve atiyye mânâsınadır. Allahü teâlâ, Zekeriyyâ aleyhisselâmın duâsını kabûl ve ihtiyâr hâlinde iken Yahyâ aleyhisselâmı ona ihsân buyurduğunu bu şekilde bildirmiştir.

5- Yahyâ aleyhisselâm, takvâ sâhibi kimselerdendi. Meryem sûresi 13. âyetinin devamında meâlen; "...O takvâ sâhibi idi. (Yaratılıştan mâsûm ve itâatkar olup, haram ve lüzumsuz şeylerden sakınırdı. Hayatı boyunca hiç hatâ, günâh işlemedi ve günâh işlemeyi hatırına bile getirmedi)" buyruldu.

Bu âyet-i kerîme, Yahyâ aleyhisselâmın takvâdaki yâni Allahü teâlâdan korkmaktaki derecesinin üstünlüğünü göstermektedir. Yahyâ aleyhisselâmın üstün vasıflarından olan takvâyı, İslâm âlimleri şu şekilde bildirmişlerdir:

Takvâ:

Haramlardan sakınmağa denir. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde En'âm sûresi 120. âyet-i kerîmesinde meâlen; "Açık olsun, gizli olsun günâhlardan sakınınız" ve Hucurât sûresi 13. âyetinde meâlen; "Biliniz ki, Allah katında en iyiniz, takvâsı en ziyâde olanınızdır" buyurdu.

Bir zât, Peygamber efendimize (sallallahü aleyhi ve sellem) gelerek; "Ey Allah'ın Peygamberi! Bana nasîhatte bulun" dedi. Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); "Takvâya sıkı sarıl. Çünkü, bütün hayırları kendinde toplayan haslet takvâdır" buyurdu.

Takvâ, bütün fazîlet ve iyilikleri kendinde toplayan bir haslettir. Takvânın hakîkati; Allahü teâlâya itâat ederek, azâbından sakınmaktır. Takvânın aslı ise; önce şirkten, sonra kötü ve günâh olan hareketlerden, daha sonra günâh olabilme ihtimâli olan amellerden sakınmak, en son olarak fuzûlî ve lüzumsuz olan şeyleri terk etmektir. Hazret-i Ali şöyle buyurmuştur: "Dünyâda insanların efendisi cömert olanlar, âhırette insanların efendisi takvâ sâhibi olanlardır."

6- Anne ve babasına her zaman ihsânda bulunurdu. Nitekim bu husûsta da Meryem sûresi 14. âyetinde meâlen şöyle buyruldu: “Ve (Yahyâ aleyhisselâm) ebeveynine, ana ve babasına itâatkar idi. (Onlara karşı lütûf ile ve nezaketle muâmele eder ve dâimâ onlara iyilikte bulunmağa çalışırdı.) Yahyâ aleyhisselâmın Kur'ân-ı kerîmde medh ediliş sebeplerinden ve onun üstün vasıflarından olan, ana-babaya itâat ile ilgili olarak Hanefî mezhebi fıkıh âlimlerinden İmâm-zade Muhammed bin Ebî Bekr hazretleri Şir'at-ül İslâm adlı eserinde şöyle buyuruyor:

Ana-baba hakkı:

Allahü teâlâ katında makbûl amellerin en üstünlerinden biri de, ana-babaya iyilik ve ihsân etmektir. Allahü teâlâ, anaya-babaya itâat ve iyiliğin öneminin büyüklüğünü belirtmek için, bunu, kendine ibâdete yakın tuttu. Hadîs-i şerîfte; “Babalarınıza iyilik ve itâat ediniz, çocuklarınız da size iyilik ve itâat etsinler” buyruldu. Rivâyet olunur ki: Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâma; “Ana-babasına güzel muâmele edip, bana isyân edeni iyilerden yazarım. Bana itâat edip, ana-babasına isyân edeni asîlerden yazarım” buyurdu. Ana hakkı, baba hakkının iki katıdır. O hâlde anaya itâat, iyilik ve güzel muâmele, öncelikle lâzımdır ve farzdır. Çünkü Allahü teâlâ, anaya güzel muâmele etmeği, kitabında açıkça tavsiye ve emretmektedir. Bir hadîs-i şerîfte; “Cennet, anaların ayakları altındadır.” buyruldu.

Ana-babanın haklarından biri; onlara karşı alçak gönüllü olmak, yaşadıkları müddetçe hizmet etmek ve bununla onların rızâlarını kazanmaktır. Hakikî müslüman, ana ve babasına karşı, az da olsa hoşlanmadıkları hareket ve ifâdede bulunmaz. Konuşurken, onların sesinden yüksek sesle konuşmaz, bağırarak hitâb etmez. Dinde mubah olan husûslarda, kâfir de olsalar, onlara itâat eder. Çünkü Allahü teâlânın rızâsı, ana ve babanın rızâsındadır. Gadabı da onların kızmasındadır. Sâlih müslüman, anne ve babasını beğenmeyerek, ben onların oğlu, kızı değilim demez. Kendi malından, parasından onlara sarf eder. Çünkü ana ve babasına harcayacağından, verdiğinden kendisine suâl olunmaz. Hazret-i Hüseyn’in oğlu Zeynelabidin Ali (radıyallahü anh),

edeblerini gözetemem endişesiyle ana ve babasıyla yemek yemezdi. Çocuk, ana-babasına şefkât, merhamet ve sevgi ile bakar. Ona, böyle her bakışı için, kabûl edilmiş bir hac sevâbı verilir. Harbe, hacca, ilim öğrenmeğe ve para kazanmağa ana-babasından izinsiz gitmez.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) sabah olunca, annesinin kapısına varıp; "Esselâmü aleyki ve rahmetullahı ve berekâtühü ey annem! Küçükken beni yetiştirip terbiye ettiğin gibi, Allahü teâlâ sana hayırlı karşılıklar versin" derdi. Annesi de; "Sen bana, yaşlandığım zaman itâat ve iyilik ettin. Bunun için, sana da Allahü teâlâ, benim tarafımdan hayırlı karşılıklar versin" cevâbını verirdi. Sonra Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) evden çıkar, döndüğü zaman yine aynı şekilde söylerdi.

Sâlih müslüman, anne ve babasına karşı saygılı ve itâatli olur. Emirlerini dinler. Onlara karşı alçak gönüllü davranır. Alçak gönüllülük ifâdesi olarak, anasının elini öper. Ana ve babasına bizzat kendisi, eli ile hizmet eder, hizmetlerini başkasına bırakmaz. Babanın haklarından biri de; oğlu daha bilgili ve âlim olsa da, babasına hürmet ve tâzimi gözetip, namazda ona imâm olmaz. Ana ve babası müşrik, kâfir olsalar da, hizmetten geri kalmaz.

Sâlih müslüman, ana ve babaya dünyâda Allahü teâlânın emrettiği şekilde muâmele eder. Ana ve baba hakkını, öldükleri zaman ve sonra da gözetir. Onları, dînimizin emrine uygun teçhiz, tekfîn ve defneder. Yaşadıkları müddetçe onlara hayır ve hidâyetle duâ eder.

Sâlih müslüman, ana ve babasının önünden yürümez. Onların yanında, meclisin baş köşesinde oturmaz. Ana ve babasını isimleri ile çağırmaz. Anneciğim, babacığım diye hitâb eder. Kimsenin anasına-babasına sövmez. Çünkü o kimse de kendi anasına-babasına sövebilir. Yemek, içmek, oturmak, konuşmak ve benzeri şeylerde onlardan önce davranmaz. Onlara keskin ve dik bakışla bakmaz. Mü'min iseler, cenâze namazlarını kılar ve Allahü teâlâdan onlar için mağfiret diler. Anası ve babası öldükten sonra, verdikleri sözleri ve vasiyetleri yerine getirir. Onların dost ve ahbaplarına hürmet eder. Sevdiklerini arar, akrabâlarını ziyâret eder. Bir hadîs-i şerîfte; "Babanın arkadaşını ve arkadaşının oğlunu arayıp sorman, babana iyiliktendir" buyruldu. Bir hadîs-i şerîfte de; "Babasını kabrinde ziyâret

etmek isteyen, babasından sonra onun ahbaplarını ziyâret etsin. Ana-babasına iyilik, ihsân etmeyen, bâri onlar vefât ettikten sonra iyilik yapsın ve onlar için sadaka versin, böylece, ana-babasına iyilik edenlerden yazılsın" buyruldu. Bir hadîs-i şerîfte de; "Ana ve babasının veya bunlardan birinin kabrini her Cumâ günü ziyâret eden, onlara iyilik yapanlardan yazılır" buyruldu.

Sâlih müslüman, malından, parasından verdiği sadakalarda, ana ve babasına diye niyet eder. Böyle niyet ederse kendi sevâbından bir şey eksilmez ve ana-babasına da onun kadar sevâb verilir. Rebî' bin Heysem (radıyallahü anh) büyüklerden idi. Yolda, insanlara eziyet veren taşları, birini babasına niyetle kaldırıp sağ tarafına, diğerini annesine niyetle sol tarafına atardı. Ana-babasına iyilik etmek ve sevâbı onlara olmak üzere kızgınlığını yenerdi. Buradan anlaşılıyor ki, çocuk, yaptığı her iyilik için ana-babasına niyet ederse, aldığı sevâb hiç azalmadan, birer misli de onlara verilir. Kuşluk vakti iki rekat namaz kılıp, sevâbını onlara bağışlarsa, sevâbı rûhlarına ulaşır. İyi bir evlat, onların hakkını ödemede, kendini dâimâ eksik ve kusurlu görür.

7- Tevâzu sâhibi olup, itâatkar ve hâlim selim idi. Yahyâ aleyhisselâmın Kur'ân-ı kerîmde zikredilen güzel vasıflarından birisi de tevâzû sâhibi itâatkar ve hâlim selim olmasıdır. Nitekim Meryem sûresi 14. âyetinin devamında meâlen; "... Ve cebbâr (zorba, Allahü teâlâya ve ebeveynine karşı) isyân edici değildi. (Pek itâatkar, hâlim selim ve mütevazı idi) buyrularak bu vasfı da zikredildi.

8- Yahyâ aleyhisselâm doğduğu, öldüğü ve dirildiği günlerde, Allahü teâlâ tarafından, selâmete erdirildi. Zirâ insanların en çok yalnızlık ve korku duydukları vakitler; doğduğu, öldüğü ve dirildiği vakitlerdir. İşte, Allahü teâlâ, Yahyâ aleyhisselâmın bu vakitlerde selâmette olduğunu, Meryem sûresi 15. âyetinde meâlen; "Doğduğu günde, öleceği günde, diri olarak (kabrinden) kaldırılacağı günde ona selâm olsun" buyurmuştur.

Bu âyetin tefsîrinde, Muhammed bin Cerir et-Taberî buyurdu ki: "Yahyâ aleyhisselâmı, doğduğu günde, şeytanın diğer insanlara musallat olduğu gibi musallat olmasından Allahü teâlâ emîn kıldı. Vefât ettiği zaman, kabir

azâbından emîn kıldı, öldükten sonra dirildiği zaman da kıyâmetin azâbından emîn kıldı.”

Süfyân bin Uyeyne (rahmetullahi aleyh) buyurdu ki: “İnsan üç yerde yalnızlık ve korku duyar. Doğduğu zaman, alıştığı ve bulunduğu bir yerden hârice çıkması sebebiyle yalnızlık duyar. Öldüğü zaman, daha önce beraber olduğu kimselerden, bir şahsın bile bulunmadığını görür, yalnızlık hisseder. Öldükten sonra dirileceği günde de kendini büyük bir kalabalık içinde görür ve şaşkınlık duyar. Allahü teâlâ, Yahyâ aleyhisselâmı, derecesinin yüksekliği sebebi ile bu üç yerde emniyette kılmakla ikrâmda bulunmuştur.”

Abdullah bin Niftaveyh buyurdu ki: “Dünyâyı gördüğü anda, âhıret hayatının evvelinde ve kıyâmeti, Cennet ve Cehennem’i gördüğü zamanın evvelinde, Allahü teâlâ Yahyâ aleyhisselâmı emîn kıldı.”

Bu âyet-i kerîmede bildirilen üç yerde insan yalnızlık duyar. Bu hâllerde, insana bâzı fitneler arız olur. Allahü teâlâ bu âyet-i kerîmede, Yahyâ aleyhisselâmın, bu fitnelerden de emniyette kılındığını beyân buyurmuştur.

Bu hâller şunlardır:

1- Doğum ânı: Doğum ânında, çocuğa şeytan ârız olur. Bu husûsta İmâm-ı Ahmed (rahmetullahi aleyh) senetlerini bildirerek Ebû Hüreyre'den (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte; “Dünyâya gelen her çocuğa, doğarken muhakkak şeytan dokunur. Çocuk şeytanın dokunmasından, yardım isteyerek sesle ağlayıp, feryâd eder. Ancak, Meryem ve oğluna dokunmamıştır” buyruldu. Yine Ahmed bin Hanbel'in (rahmetullahi aleyh), Ebû Hüreyre'den (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz buyurdu ki: “Her insan doğarken, şeytan böğürlerine vurur. Ancak bu, Meryem'e ve oğluna olmamıştır. Çocuğun, dünyâya geldiği zaman, yere düşünce nasıl feryâd ettiğini görmez misiniz?” Orada bulunanlar; “Evet yâ Resûlallah” dediler. “Bu ağlaması, şeytanın böğürlerine vurmasındandır” buyurdu.

Buhârî ve Müslim'in, Ebû Hüreyre'den (radıyallahü anh) rivâyet ettikleri hadîs-i şerîfte Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdular ki; "Âdemoğullarının çocuklarından hiç bir çocuk yoktur ki, doğduğu zaman, şeytan orada bulunup da çığlık atmasın. Attığı çığlıktan çocuğu da korkutur. Yalnız Meryem ve oğlu bundan istisna edilmiştir." Müslim'in rivâyetinde; "Şeytan ona çığlık atar, onun çığlığı etkisinde kalarak çocuk da ağlamaya başlar" ibaresi de vardır.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) bu anda; "Yâ Rabbî! Ben, onu ve zürriyetini, senin rahmetinden boğulmuş ve tard olunmuş şeytanın vesvese ve şerrinden, senin muhâfaza ve himâyene ısmarlıyorum" meâlindeki Âl-i İmrân sûresi 3. âyetini okumağı tavsiye buyurmuştur.

Bu âyet-i kerîmede, doğum ânında Yahyâ aleyhisselâmın da şeytanın fitnesinden muhâfaza buyrulduğu bildirilmektedir.

2- Ölüm ve kabre konulma hâli: İnsan öldüğü ve kabre konulduğu sırada da yalnızlık hisseder. Ayrıca bu sırada, insana çeşitli fitneler ve sıkıntılar ârız olur. Ölüm ânında, insanın cesedi terler. Gözler sür'atle iki tarafa gider. Burnunun iki tarafı çekilir. Göğüs kemikleri kalkar, soluğu kabarır. Benzi sararır. Rûhu kalbe gelince, dili tutulur. Hiç kimse rûhu göğsüne gelmiş iken konuşamaz. Nefes alıp veremediği için, bedenin harâreti kalmaz, soğur. Bu zamanda mevtâların hâlleri çeşit çeşit olur.

Bâzıları vardır ki, melek, zehirli su verilmiş kızgın demir ile vurur. Hemen rûh kaçar, hârice çıkar. Melek onu eline alır, civa gibi titremeye başlar. Bal arısı kadar insan şeklinde olur. Sonra, melek onu zebânîye (azab yapıcı meleğe) teslim eder.

Bâzı mevtâ vardır ki, rûhu azar azar çekilir. Tâ ki, boğazında tutulur. Boğazında da kalmaz. Ancak kalbe bağlı olarak kalır. Bu zamanda, melek zehirli kızgın demir ile vurur. Demirle vurmayınca, rûh kalbden ayrılmaz. Demirle vurmanın sebebi, demir, ölüm denizine daldırılmıştır. Kalb üzerine konulunca, diğer yerlerine de sirayet eden zehir gibi olur. Zirâ, hayatın sırrı ancak kalbdedir. Onun sırrı ancak dünyâ hayatında tesir eder. Bunun için,

bâzı kelâm âlimleri; “Hayat rûhun gayrıdır” ve “Hayatın mânâsı, rûhun beden ile karışmasıdır” dediler.

Rûh çekilip son teli kopacağı zaman, kendisine bir çok fitneler ârız olur. İblis, avânesini (yardımcılarını) hassaten o kimseye musallat eder. Ölüm hâlinde iken gelirler ve o kimsenin anası, babası, kardeşi, kızkardeşi ve sevdiği kimselerden vefât etmiş olanlar sûretinde görünerek ona derler ki:

“Ey filan! Sen ölüyorsun. Biz, bu hâlde seni geçtik. Sen yahudi dîninde olarak öl. Bu din Allah indinde, makbûl olan hak dindir.” Eğer bunların sözlerine aldanmaz, dinlemez ise yanından giderler. Başkaları gelip, derler ki: “Sen nasrânî (Hıristiyan) olarak öl! Zirâ o din, Mesîh'in yâni Îsâ aleyhisselâmın dîni olup, Mûsâ aleyhisselâmın dînini, nesh etmiştir.” Böylece, her milletin dinlerini ona söylerler. O zamanda, cenâb-ı Hakk'ın şaşırmasını dilediği kimse şaşırır. İşte bu; “Ey bizim Rabbimiz! Dünyâda iken bize îmân verdiğin gibi, ölürken de kalblerimizi şaşırtma” meâlindeki Âl-i İmrân sûresinin 8. âyet-i kerîmesinin haber verdiği haldir.

Cenâb-ı Hak, bir kulunun hidâyet ve îmânda sebâtını dilerse, o kimseye rahmet-i ilâhiye gelir. Bâzıları, bu rahmetten maksat, Cebrâil aleyhisselâmdır dediler.

Rahmet-i ilâhiye, şeytanı uzaklaştırıp, hastanın yüzünden o yorgunluğu giderir. O zaman insan ferahlar ve güler. Çok kimselerin bu hâlde güldüğü görülür. Çünkü Allahü teâlâ tarafından rahmet gelmiştir. Bunun ile onu müjdeleyip; “Beni bilir misin, ben Cebrâil'im. Bunlar ise senin düşmanların olan şeytanlardır. Sen millet-i Hanîfiyye ve şeriat-ı Muhammediyye üzere vefât et!” der. İnsana, o ân bu melekten daha çok sevgili ve ferahlandırıcı bir şey yoktur. “Ey bizim Rabbimiz! Dünyâda iken bize îmân verdiğin gibi, ölürken de kalblerimizi şaşırtma” meâl-i şerîfindeki Âl-i imran sûresi 8, âyet-i kerîmesi bu hâli haber vermektedir.

Bâzı kimseler ayakta namaz kılarken vefât eder. Bâzısı uykuda iken, bâzısı bir şeyle meşgûl iken, bâzısı da çalgı ve oyunlara dalmış iken, kimisi de sarhoş iken, ansızın vefât eder. Bâzı kimselere, rûhu çıkarken kendinden evvel geçen tanıdıkları gösterilir. Bunun için etrâfında olan kimselere bakar.

Bu zamanda o kimse için horuldamak olur. Bunu insandan başka her şey işitir. İnsan işitmiş olsa, elbette helâk olur, korkudan ölürdü.

Ölünün his duygularından en son gayb edeceği şey işitmesidir. Zirâ rûh kalbden ayrıldığı vakit yalnız görmesi bozulur. Fakat işitmek, rûh kabz oluncaya kadar devam eder. Bunun için, Fahr-i âlem (sallallahü aleyhi ve sellem) efendimiz; “Mevtânıza, şehâdeteyn-i kelimeteyn ki, “Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlûllah”dır. Bu kelimeyi telkin ediniz!” buyurmuşlardır. Ölüm hâlinde olanın yanında çok söz söylemekten de nehy buyurmuştur. Çünkü o zaman, insan şiddetli sıkıntı içindedir.

Eğer ölünün ağzından tükrüğü akmış, dudağı sarkmış, yüzü kararmış, gözü dönmüş ise, bilmiş ol ki, o şakîdir. Âhıretteki şekavetini görmüştür.

Şâyet, ağzı açık, sanki gülüyor, yüzü gülümsüyor, gözü dahî kırpık gibidir. Bilmiş ol ki, o kimse âhırette kavuşacağı sürûr ile tebşir (müjde) olunmuştur.

Mevtâ kabre konunca, bilinmeyen bir hayat ile dirilecek, rahat veya azâb görecektir. Münker ve Nekir adındaki iki meleğin, bilinmeyen korkunç insan şeklinde mezâra gelip suâl soracaklarını hadîs-i şerîfler açıkça bildirmektedir. Kabir suâli, bâzı âlimlere göre, bâzı akâidden olacak, bâzılarına göre ise, bütün akâidden olacaktır. Bunun için, çocuklara; “Rabbin kim? Dinin hangi dindir? Kimin ümmetindensin? Kitabın nedir? Kıblen neresidir? Îtikâdda ve amelde mezhebin nedir?” suâllerinin cevaplarını öğretmelidir. Ehl-i sünnet olmayanın doğru cevap veremeyeceği Tekzire-i Kurtubî’de yazılıdır. Güzel cevap verenlerin kabri genişleyecek, Cennet’ten bir pencere açılacaktır. Sabah ve akşam, Cennet’teki yerlerini görüp, melekler tarafından iyilikler yapılacak, müjdeler verilecektir. İyi cevap veremezse, demir tokmaklarla öyle vurulacak ki; bağırmasını, insandan ve cinden başka her mahlûk işitecektir. Kabri o kadar daralır ki, kemiklerini birbirine geçirecek gibi sıkar. Cehennem’den bir delik açılır. Sabah ve akşam Cehennem’deki yerini görüp, mezârda, mahşere kadar, acı azâblar çeker.

Ölü kabre konulduğu zaman, üzerine toprak örtülünce, kabir meyyite şöyle söyler: “Benim üzerimde iken ferah idin. Şimdi altımda mahzûn olursun. Benim üzerimde yemekler yerdin. Şimdi de seni benim altımda kurtlar yer.”

İbn-i Mes’ûd'dan (radıyallahü anh) rivâyet olundu ki: “Yâ Resûlallah! Ölü kabre konduğu vakit, ilk karşılaştığı şey nedir” diye sordum. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: “Yâ İbn-i Mes’ûd! Bunu bana senden başka kimse sormadı. Ancak sen sordun. Ölü kabre konulduğu vakit, önce bir melek seslenir. O meleğin ismi Rûmân'dır. Kabirlerin arasına girer, der ki: Yâ Abdellah! Amelini yaz! O kimse der ki; Benim burada ne kağıdım ne kalemim var. Ne yazayım? O melek der ki: Bu sözün kabûl edilmez. Senin kefenin kâğıdındır. Tükrüğün mürekkebindir. Parmakların kalemindir. Melek, kefeninden bir parça kesip verir. O kul, dünyâda her ne kadar yazı yazmak bilmese de, orada sevâbını ve günâhını adeta o bir günde işlemiş gibi yazar. Bundan sonra, melek, o yazdığı kefen parçasını dürer. O ölünün boynuna asar.” Bundan sonra, Resûlullah efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem); “Her insanın yaptığı işleri gösteren sahifelerini, biz boynunda kıldık.” meâlindeki İsrâ sûresinin 13. âyet-i kerîmesini okudular.

Sonra, gâyet korkunç iki melek gelir. İnsan şeklinde görünürler. Yüzleri gâyet siyah olup, dişleriyle yeri yararlar. Başlarının tüyleri yeryüzüne sarkmış görünür. Sözleri gök gürler gibi, gözleri şimşek çakar gibidir. Nefesleri de şiddetli esen rüzgâra benzer. Her birinin demir kamçıları vardır ki, insanlar ve cinler bir araya gelseler, yerden kaldıramazlar. Dağlardan daha büyük ve ağırdır. Bir kere bir kimseye vurursa, mâzallah parça parça eder. Rûh bunları görünce hemen kaçar, ölünün burnundan göğsüne girerler. Göğsünden yukarısı dirilir, öleceği zamandaki hâli gibi olur. Hareket etmeye kâdir olmaz. Fakat ne söylenirse onu işitir ve görür. Bunlar ona şiddet ile suâl ederler. Cefâ ederek onu üzerler. Toprak ona su gibi olmuştur. Ne vakit kımıldarsa, yer açılıp bir boşluk olur.

Bu iki melek; “Rabbin kimdir? Dinin nedir? Peygamberin kimdir? Kıblen neresidir?” diye suâl sorarlar. Allahü teâlâ kimi muvaffak eder ve kimin kalbine hak sözü yerleştirirse, der ki: “Sizi vekil ederek bana kim gönderdi ise, rabbim O'dur, Benim rabbim Allah, peygamberim Muhammed

aleyhisselâm, dînim, dîn-i İslâm'dır.” Buna ancak, ilmi ile âmil hayırlı kimseler böyle cevap verir.

O zaman bunlar da der ki: “Doğru söyledi. Delilini getirdi. Bizim elimizden kurtuldu.” Bundan sonra, onun üzerine, kabrini büyük bir kubbe gibi yaparlar ve sağ tarafına iki kapı açarlar. Sonra da, kabrini güzel kokulu fesleğenlerle döşerler. Cennet kokuları o meyyitin üzerine gelir. Dünyâda yaptığı güzel amelleri, en sevdiği dostu sûretinde gelip, onu eğlendirir ve ona güzel haberler söyler. Kabri nûr ile dolar. Kıyâmet kopuncaya kadar, kabrinde neşeli sevinçli olur. O kimseye kıyâmet kopmasından daha sevgili bir şey olmaz.

İlmi ve ameli az olan ve ilimden ve melekût esrârından haberi olmayan mü’minlerin derecesi bundan aşağıdır. Onun yanına Rûmân'dan sonra güzel sûrette, güzel kokulu ve güzel elbiseli olarak ameli gelir. “Beni bilmez misin?” der. O da der ki: “Sen kimsin ki, Allahü teâlâ seni benim şu garib olduğum zamanda bana ihsân eyledi.” O da; “Ben senin sâlih işlerinim. Korkma, mahzûn olma! Biraz sonra Münker ve Nekir melekleri gelirler ve sana suâl ederler. Onlardan korkma” der.

Bundan sonra suâl meleklerine söyleyeceği şeyleri öğretirken, Münker ve Nekir melekleri gelir. Şimdi anlatacağımız şekilde onu sıkıştırırlar. Onu oturturlar. Ona; “Men Rabbüke, yâni Rabbin kimdir?” derler. O da evvelki söylediği gibi söyler: “Rabbim Allah'tır. Peygamberim Muhammed aleyhisselâm, imâmım Kur'ân-ı kerîm, kıblem Kâbe-i şerîf ve babam İbrâhim aleyhisselâmdır ki, onun milleti benim milletimdir” der. Onun dili hiç tutulmaz. Onlar da; “Doğru söyledin” derler. Önceki melekler gibi muâmele ederler. Fakat onun için sol tarafından Cehennem’den bir kapı açarlar. Cehennem’in yılan, akrep, zincir, sıcak suyu ve zakkumu, velhasıl ne varsa hepsini görür. O kimse, onun üzerine pek çok feryâd eder.

Ona; “Korkma, buranın dehşeti sana bir zarar vermez. Burası senin Cehennem’deki yerindir. Allahü teâlâ bunu Cennet’teki yerinle değiştirdi. Uyu sen saîdsin” derler. Sonra onun üzerine Cehennem kapısı kapanır. Aylarca, senelerce geçen zamanı bilmez, öylece kalır.

Bir çok kimsenin, ölürken dili tutulur. Eğer îtikâdı bozuk olursa (Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerine uygun olarak inanmadı, bid’at ehline uydu ise). “Rabbim Allah” diyemez. Başka söz söylemeye başlar. Melekler bir kere vururlar, kabri ateşle dolar. Sonra söner. Bir kaç gün sönük olarak durur. Sonra yine kabirde onun üzerinde ateş hâsıl olur. Kıyâmet kopuncaya kadar, bu hâl devam eder.

Bir çok kimse dahi; “Dinim İslâm'dır” diyemez. Bunlar, ya şüphe üzere vefât etmişlerdir yahut vefât ederken kendisine fitnelerden bir fitne ârız olmuştur. (Ehl-i sünnet olmayan kimselerin sözlerine, yazılarına aldanmıştır). Buna bir kere vururlar. Kabri, yukarıda denildiği gibi ateşle dolar.

Bâzı kimseler “El-Kur'ân-ü imâmı” yâni Kur'ân-ı kerîm imâmımdır diyemezler. Çünkü bunlar, Kur'ân-ı kerîmi okurlar, fakat ondan nasîhat almazlardı ve Kur'ân-ı kerîmde olan emirlerle amel etmezler ve nehy ettiği şeylerden kaçınmazlardı. Bunlara da öncekilere yaptıkları gibi yaparlar.

Bâzı kimse de, peygamberim Muhammed aleyhisselâmdır diyemez. Zirâ bu kimse, dünyâda sünnet-i nebeviyyeyi (yani, İslâmiyetin emirlerini ve yasaklarını) unutmuş idi. Zamâna, modaya uymuş idi. Çocuklarına Kur'ân-ı kerîm okutmamış, Allahü teâlânın emirlerini, yasaklarını öğretmemiş idi.

Bâzı kimse, kıblem Kâbe-i şerîf diyemez. Zirâ, namaz kılmak için kıbleye az yönelmiş, yâhud abdestinde fesâd bulunurmuş, yahut namazında başka şeylere iltifât eder, dünyâ işleri ile meşgûl olurmuş, yahut rükûunda ve sücûdunda noksanlık olup, tadîl-i erkâna riâyet etmezmiş.

3- Ba's ve haşr hâli: İnsanların yalnızlık hissedecekleri vakitlerden birisi de; İsrâfil aleyhisselâmın sûru üflemesiyle bütün canlıların yeniden dirildikleri, korku ve dehşet içinde mahşer yerine toplandıkları zamandır. İnsanlar kabirden kalktıkları an kabri üzerine çıkıp, bâzısı çıplak, bâzısı siyah, bâzısı beyaz elbiseli, bâzısı da nûr saçar bir hâlde oturur. Her biri başlarını eğmiş olarak, ne yapacağını bilmeyerek bin sene kadar dururlar. Sonra bir ateş zuhûr eder. Onun gürültüsüyle, halk mahşere sürülür. Bu zamanda her

mahlûk dehşete düşer. İnsan olsun, cin olsun, vahşi hayvanlar olsun her birini kendi ameli alıp; "Kalk mahşere git" der.

İnsanlar, dünyâdaki işlerine göre, mahşer yerine grup grup gelirler. Bâzıları çalgı çalmakla ve dinlemekle meşgûl olmuştur. (Her çalgı kasd olunmaktadır. İbâdetleri, Kur'ân-ı kerîm ve zikr okumağı, çalgı ile yapmak da buna dâhildir. Çünkü, hiç bir çalgıda Allahü teâlânın rızâsı yoktur.) Hayatlarında çalgı çalmağa ve dinlemeğe devam edenler, kabirden kalkınca, sağ eliyle onu alır ve atar. O çalgıya der ki: "Lanet olsun sana! Allahü teâlâyı zikirde bana mâni oldun!" O çalgı ona geri gelir. Der ki: "Allahü teâlâ, aramızda hüküm edinceye kadar, ben senin arkadaşınım. O vakte kadar ayrılamam." Böylece, dünyâda alkollü içki içenler, sarhoş olarak haşr olunur. İslâm'ın emrine uygun olarak giyinmeden sokağa çıkan kadınlar, kızlar; buralarından kanlar, irinler akarak haşr olunur. Zurnacı, zurna çalarak haşr olunur. Her kim, böyle Allahü teâlânın yolundan ayrılırsa, o hâl üzere haşr olunur.

Sahîh olan hadîs-i şerîfte rivâyet olundu ki: "Şarab içen kimse, ateşten şarab kabı boynuna asılmış ve kadehi elinde olarak yeryüzündeki leşlerin hepsinden daha fenâ koktuğu ve yeryüzündeki eşyanın hepsi ona lânet ettiği hâlde haşr olunur."

Zulmedilerek ölenler, zulm olundukları üzere haşr olunurlar. Sahîh olan hadîs-i şerîfte buyruldu ki: "Allah yolunda öldürülüp şehîd olanlar, kıyâmet gününde, yaralarının kanı akarak gelirler. Rengi kan ve kokusu misk kokusu gibi olur. Huzûr-ı Mevlaya haşr oluncaya kadar, bu hâl üzere bulunurlar."

Bu zamanda melekler, onları, fırka fırka, cemâat cemâat sevk ederler. İnsan, cin ve şeytan ve yırtıcı hayvanlar ve kuşlar, bir yerde toplanırlar. O zaman, yeryüzü beyaz ve gümüş gibi düz olur.

9- Yahyâ aleyhisselâm; zühd, ilim, hilim ve bütün din işlerinde zamanının en büyüklerinden olduğu için, Kur'ân-ı kerîmde, Seyyid olarak zikredilmiştir.

10- Hazret-i Îsâ'yı tasdik etmişti: Yine aynı âyet-i kerîmede Yahyâ aleyhisselâmın Îsâ aleyhisselâmı tasdik edici olduğu bildirildi.

11- Yahyâ aleyhisselâmın üstün vasıflarından bir tanesi de şehîd olmasıdır. Peygamberlikten sonra en yüksek derece olan şehitlik Âl-i İmrân sûresi 169 ve 170. âyetlerinde meâlen; "Sakın Allah katında öldürülenleri ölüler sanma! Doğrusu onlar, Rableri katında diridirler, Cennet meyvelerinden rızıklanırlar. Onlar, Allah'ın kendilerine verdiği ihsândan (şehitlik rütbesinden) dolayı neşeli hâldedirler ve arkalarından kendilerine şehitlik rütbesi ile katılamayan mücâhidler hakkında şunu müjdelemek isterler: Onlara hiç bir korku yoktur ve onlar mahzûn da olmayacaklar" buyrulan şekilde bildirilmiştir.

Allah yolunda canını fedâ eden, dînini, vatanını, bayrağını, nâmusunu müdâfâa ederken ölen, haksız yere öldürülen müslümanlara şehîd denir.

Şehidlik:

Allah katında peygamberlikten sonra en yüksek mertebedir. Peygamberlerden sonra, derecesi en yüksek olan şehidlerdir. Şehidler, Allahü teâlânın sevgili kullarıdır. Cennet'te, onlar için sonsuz nîmetler hazırlanmıştır. Îmânla ölen ve Cennet'e giren bir kimse, dünyâya tekrar gelmek istemez. Fakat şehidler böyle değildir. Onlar, tekrar dirilmeyi ve tekrar şehîd olmayı arzularlar. Bu arzuları, şehidlik mertebesinin Cennet nîmetlerinden daha tatlı, daha zevkli olmasındandır. Şehidlerin, Cennet nîmetlerine kavuştukları vakit; "Ey Rabbimiz! Biz senin yolunda tekrar şehîd olmak için dünyâya döndürülüp öldürülmeyi isliyoruz" diyerek, Allahü teâlâya yalvaracaklarını, Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) haber vermektedir.

Şehidlerin, kul borçlarından başka bütün günâhları af olunur. Kul borçlarını da, Allahü teâlâ kıyâmette, hak sâhibine Cennet nîmetlerini ihsân ederek helâlleştirecektir. Allah yolunda savaşırken, hudut boylarında nöbet tutarken ölenlere, kıyâmete kadar bu ibâdetlerinin sevâbı verilir. Şehidlerin

bedeni çürümez, kabirlerinde diridirler. Her biri, kıyâmette yetmiş kişiye şefâat eder. Suda boğularak şehîd olana, karada şehîd olanın iki misli sevâb verilir. Hattâ kul borçları da affedilir. Havada şehîd olanlar da böyledir.

Müslümanları, asırlarca harb meydanlarında zaferden zafere koşturan biricik arzu, âhırette şehidlere verilecek sonsuz nîmetlere îmân etmeleri ve bunlara kavuşmak emelidir. Dünyânın fânîliğine, âhırette ise Cennet'in ve nîmetlerinin sonsuzluğuna yakın derecede îmân edenler, şehîd olmaktan büyük bir haz, zevk duymuşlardır. Harp meydanlarında kahramanca dövüşen ve düşmandan yılmayan müslüman askerler, şehîd olmak arzusu ile yanıp tutuşmuşlar ve aslâ düşmandan yüz çevirmemişlerdir. Halbuki dünyâ zevklerine aşırı derecede düşkün olanlar ve âhırete inanmayanlar, güçlü gördükleri düşmanları karşısında tutunamayıp, harp meydanını terk etmişlerdir. Durum, bu gün de böyledir.

Ancak mü'min olanlar şehîd olur. Allah'a ve O'nun dînine inanmayanlara, âhırette şehidlik muâmelesi yapılmaz. Şehidler dünyâda ve âhırette, durumlarına göre muâmele görürler. Tam şehîd olan ve dünyâ şehidi olan, öldükleri vakit üzerinde bulunan kanlı elbiseleri ile gömülür ve yıkanmazlar. Allahü teâlânın huzûruna, harpte yaralanıp şehîd oldukları andaki durumları ile gelirler. Yaralarından akan kan, misk-ü amber gibi kokar.

Şehid olarak ölmeyi istemek, kâmil îmâna sâhip olmanın alâmetidir. Onun için, her müslüman şehîd olarak ölmek için duâ eder. Peygamber efendimiz, şehidliğin fazîletlerini, üstünlüklerini Eshâbına haber verince, bütün Eshâb-ı kirâm şehîd olmak istemişler, namazlarından sonra, şehîd olmak için duâ etmişlerdir. Bu husûsta duâsı meşhûr olan Eshâb-ı kirâm çoktur. Bunlardan Abdullah bin Cahş'ın duâsı pek meşhûrdur.

Üç türlü şehîd vardır:

1- Tam şehîd: Cünüp, hayz olmayan, akıl ve bâliğ bir müslüman, zulüm ile haksız olarak, vurucu veya kesici vâsıtalarla öldürülünce ve harpte din ve vatan düşmanları ile Allah için harb ederken düşman tarafından; sulhta asîler, yol kesiciler, şehir eşkıyaları, gece hırsız tarafından, herhangi bir vâsıta ile öldürülünce, hemen ölürlerse veya müslümanların ve ehl-i zimmîlerin canlarını, mallarını korumak için, bunlarla olan çarpışma yerinde bulunan ölü üzerinde yara, kan akması gibi öldürülme alâmetleri görülürse veya şehirde öldürülmüş bulunup, kâtili bilinir ve kısas yapılması lâzım gelirse, bunlara tam şehîd denir. Tam şehid, dünyâda yıkanmaz. Kefene sarılmaz. Kefen miktarından fazla olan elbisesi soyulup çamaşırı ile defnolunur. Cenâze namazı, Hanefîde kılınır. Şafiî mezhebinde kılınmaz. Âhırette de şehîd sevâbına kavuşulur.

2- Dünyâ şehîdi: Allah rızâsı için cihâd etmeye, savaşmaya niyet etmeyip, dünyâ kazancı için harb eden, yalnız dünyâ şehidi olur. Bunlara dünyâda şehîd muâmelesi yapılır. Kanlı elbiseleri ile gömülür, yıkanmazlar. Fakat, âhırette hakîkî şehidlere vâd edilen mükafatlara kavuşamazlar, çünkü niyetleri bozuktur. Cennet'teki nîmetler, Allahü teâlânın râzı olduğu kimseler için hazırlanmıştır.

3- Âhıret şehîdi: Allah için olan cihâdın hazırlığı esnâsında tâlimlerde ölürse, zulüm ile öldürülünce veya cihâdda ve eşkıya, asi, yol kesici, gece hırsızla vuruşmada yaralanınca, hemen ölmez, bir namaz vakti çıkıncaya kadar aklı başında kalır veya başka yere götürülüp, orada ölürse yalnız âhıret şehidi olurlar. Dünyâda yıkanır ve kefenlenirler. Had, tazir, kısas cezâları ile öldürülenler, kurşuna dizilenler, îdâm edilenler ve hayvan tarafından öldürülenler yıkanırlar. Boğularak, yanarak, garib, kimsesiz olarak, duvar ve enkaz altında kalarak ölenler, ishalden, taundan, sârî (bulaşıcı) hastalıklardan, lohusalıkta, sara hastalığında, Cumâ gecesinde ve gününde, din bilgilerini öğrenmekte, öğretmekte ve yaymakta iken ölenler ve âşık olup, aşkını, iffetini, nâmusunu saklarken ölenler, zulüm ve hapis olunup ölenler, Allah rızâsı için müezzinlik yapanlar, dîne uygun ticârette bulunanlar, helâl kazanıp çoluk-çocuğuna din bilgisi öğretmek ve ibâdet yapmaları için çalışanlar (ve fıkıh kitaplarında daha geniş olarak izâh edilen şeyleri yapanlar) ölünce âhıret şehidi olurlar.

----

1) Tefsîr-i Mazharî

2) Tefsîr-i Kebîr

3) Tefsîr-i Kurtubî

4) Tefsîr-i Taberî

5) Tefsîr-i Hâzin

6) Hâşiyet-üs-Sâvî

7) Dürr-ül-mensûr

8) Bahr-ül-muhît

9) Haşiyet-uş Şeyhzâde

10) Meâlim-üt-tenzîl

11) Garaib-ül-Kur'ân

12) Feth-ül-Bârî; cild-6, sh. 336

13) Râmûz-ül-ehadis; cild-1, sh. 151

14) Arais-ül-mecalis; sh. 374

15) El-Müdhiş; sh. 111

16) Hasais-ül-kübrâ; cild-2, sh. 182

17) Et-Tebsıra; sh. 339

18) Künh-ül-ahbâr; cild-2, sh. 83

19) Muhadarât-ül-Ebrar; cild-1, sh. 138

20) Ahsen-ül-enbâ; sh. 22

21) Hilyet-üt-enbiyâ; sh. 29

22) Bedâyı-üz-zuhûr; sh. 207

23) Ravdat-us-safa; sh. 355

24) Mir’ât-ı Kâinat

25) Rehber Ansiklopedisi; cild-18, sh. 85

26) Tam İlmihal Seâdet-i Ebediyye; sh. 1148

Table of Contents

PEYGAMBERLER TARİHİ ANSİKLOPEDİSİ
4. CİLT
HÂRÛN ALEYHİSSELÂM
Hârûn aleyhisselâm kavmine bu şekilde nasîhatiyle şu husûsları anlatmaya çalışmıştır:
Hârûn aleyhisselâmın vefâtı:
Hârûn aleyhisselâmın husûsiyetleri:
HIZIR ALEYHİSSELÂM
Hızır aleyhisselâmın Mûsâ aleyhisselâm ile görüşmesi ve yolculuğu:
Hızır aleyhisselâm ile ilgili rivâyetler ve menkıbeler:
Hıdırellez:
YÛŞA’ ALEYHİSSELÂM
Yine İslâm âlimleri, dünyânın ne demek olduğu husûsunda buyurdular ki:
Yûşa’ aleyhisselâmın hilyesi ve ahlâkı:
HAZKÎL ALEYHİSSELÂM
Hazkîl aleyhisselâmın, Fir’avn ile adamlarının şerrinden kurtulmasına dâir başka rivâyetler de vardır.
KÂLİB ALEYHİSSELÂM
İLYÂS ALEYHİSSELÂM
ELYESA’ ALEYHİSSELÂM
ZÜLKİFL ALEYHİSSELÂM
Zülkifl lakabının verilişi husûsunda, kaynaklarda geçen belli başlı sebepler şunlardır:
İŞMOİL ALEYHİSSELÂM
YÛNUS ALEYHİSSELÂM
Dua:
DÂVÛD ALEYHİSSELÂM
Tâlût, Câlût ve Tâbût:
Dâvûd aleyhisselâmın hükümdârlığı:
Eshâb-ı Sebt:
Beyt-ül-Makdis'in inşası ve Dâvûd'un (aleyhisselâm) vefâtı:

Mûcizeleri ve husûsiyetleri:
İbadeti ve güzel ahlâkı:
SÜLEYMÂN ALEYHİSSELÂM
Süleymân aleyhisselâmın imtihân edilmesi:
Beyt-ül-Makdis'in inşası:
Kudüs ahâlisine bir de emânnâme verdi. Emânnâmede buyurdu ki:
Süleymân aleyhisselâm ve atlar:
Süleymân aleyhisselâm ve hüdhüd kuşu:
Sebe’ şehri ve Belkıs'ın nesebi:
Süleymân aleyhisselâmın mektubu niçin şerefliydi?
İstişare etmek:
Süleymân aleyhisselâmın Belkıs'la görüşmesi:
Cinlerin Süleymân aleyhisselâm hakkındaki iddia ve iftirâları:
Süleymân aleyhisselâmın dîni:
Süleymân aleyhisselâmın husûsiyetleri
Adalet üç kısma ayrılmaktadır:
Adalet nümuneleri:
Süleymân aleyhisselâmın mûcizeleri:
LOKMAN HAKÎM
ŞA'YÂ ALEYHİSSELÂM
ERMİYÂ ALEYHİSSELÂM
DANYÂL ALEYHİSSELÂM
ÜZEYR ALEYHİSSELÂM
Üzeyr aleyhisselâmın peygamberliği:
Üzeyr aleyhisselâmın mûcizeleri:
ZEKERİYYÂ ALEYHİSSELÂM
Mûcizeleri altı çeşit idi:
Dua ve fazîleti:
Dua âdabı:
Duanın kabûl olduğu vakitler:
Duanın kabûl olduğu yerler:
Duaları kabûl olanlar:
YAHYÂ ALEYHİSSELÂM
Yahyâ aleyhisselâmın doğumu:
Yahyâ aleyhisselâmın husûsiyetleri:
Takvâ:

Ana-baba hakkı:
Şehidlik:
Üç türlü şehîd vardır: